FYODOR MİHAYLOVİÇ DOSTOYEVSKİ

SUÇ VE CEZA

SERDAR ARIKAN'IN ÇEVİRİSİYLE
G. M. FRIDLENDER'İN ÖNSÖZÜYLE

ithaki

FYODOR MİHAYLOVİÇ DOSTOYEVSKİ

SUÇ VE CEZA

ithaki

Fyodor Mihayloviç Dostoyevski
D. 11 Kasım 1821, Moskova – Ö. 9 Şubat 1881, Sankt Peterburg

Rus ve dünya edebiyatının en büyük yazarlarından biri olarak kabul edilen Dostoyevski, gençlik yıllarında verdiği eserlerle edebiyat çevrelerinde belirgin bir başarı yakalayamadı. Sibirya'da geçirdiği dört yıllık kürek cezasından sonraysa, denilebilir ki, büyük romanlarını arka arkaya verdi. *Yeraltından Notlar, Suç ve Ceza, Kumarbaz, Budala* ve *Karamazov Kardeşler*'e, hayat boyu yakasını bırakmayan sağlık sorunları ve maddi sıkıntılar da eşlik etmiş, Dostoyevski belki de yarattığı kahramanlara uyacak şekilde, başyapıtlarını "çile" çekerek vermiştir.

Suç ve Ceza
Fyodor Mihayloviç Dostoyevski

Orijinal Adı *Преступлéние и наказáние*

İthaki Yayınları ***1149***

Yayın Koordinatörü ***Tuğçe Nida Sevin***
Editör ***Selçuk Aylar***
Kapak İllüstrasyonu ***Fatma Süleymanoğlu***
Kapak Tasarımı ***Şükrü Karakoç***
Sayfa Düzeni ve Baskıya Hazırlık ***Şükrü Karakoç***
1. Baskı, Kasım 2016, İstanbul

ISBN **978-605-375-600-2**

Sertifika No **11407**

Türkçe çeviri © Serdar Arıkan, 2016
© İthaki, 2016

(Eser ilk defa 1866 yılında tefrika olarak "Russkiy Vestnik" dergisinde yayınlanmış, 1867 yılında ise kitap olarak basılmıştır. İşbu çeviriye esas alınan ise 1989 yılında "Nauka"/Bilim Yayınevi tarafından yayınlanmış "F. M. Dostoyevski'nin Toplu Eserleri"nin 5. cildinde yer alan basımdır)
Yayıncının yazılı izni olmaksızın alıntı yapılamaz.

İthaki™ Penguen Kitap-Kaset Bas. Yay. Paz. Tic. Ltd. Şti.'nin yan kuruluşudur.
Bahariye Cad. Dr. İhsan Ünlüer Sok. Ersoy Apt. A Blok No: 16/15 Kadıköy - İstanbul
Tel: (0216) 348 36 97 Faks: (0216) 449 98 34
editor@ithaki.com.tr – www.ithaki.com.tr – www.ilknokta.com

Kapak, İç Baskı: Deniz Ofset Matbaacılık
Gümüşsuyu Cad. Topkapı Center, Odin İş Merkezi No: 403/2 Topkapı-İstanbul
Tel: (0212) 613 30 06 - Faks: (0212) 613 51 97
Sertifika No: 29652

İTHAKİ DÜNYA KLASİKLERİ

FYODOR MİHAYLOVİÇ
DOSTOYEVSKİ

SUÇ VE CEZA

Rusçadan Çeviren
SERDAR ARIKAN

ÖNSÖZ

DOSTOYEVSKİ'NİN SUÇ VE CEZA ROMANI*

F. M. Dostoyevski'nin 1866 yılında yayınlanan *Suç ve Ceza* romanı, dünya edebiyatının, değeri zaman geçtikçe daha fazla ortaya çıkan ve her yeni kuşakla birlikte güncelliği ve önemi azalacağına tersine daha da artan en büyük eserlerinden biridir. Tıpkı İlahi Komedya, *Hamlet*, *Faust*, *Savaş ve Barış* veya *Anna Karenina* gibi *Suç ve Ceza* da dünya çapında en çok tanınan ve okunan kitaplardan birisi olmuştur. Eserdeki Rodion Raskolnikov karakteri insanoğlunun daimi yol arkadaşı haline gelmiştir.

Suç ve Ceza'nın merkezinde XIX. yüzyıl gerçekçi edebiyatının önüne koyduğu en can alıcı ve keskin meselelerden birisi yer almaktadır. Bu, 1789 Fransız burjuva devriminden ve 1861 Rus köylü reformlarından sonra Batı Avrupa'da ve Rusya'da oluşan yeni yaşam koşullarında insanoğlunun kişiliğinin olası gelişim yollarının neler olduğu sorusudur. Yıkılan toprak köleliği düzeninden sonra tarih sahnesine çıkan toplumsal yaşamın taşıdığı çelişkilerin henüz farkına varamayan Aydınlanma edebiyatçıları, mutlakiyetin ve sınıf atlamaya imkân vermeyen keskin sınıfsal ayrışmanın ortadan kaldırılmış olmasının insanın çok yönlü gelişimini mümkün kılacağına inanmaktaydılar.

* *Suç ve Ceza* romanının 1979 yılı Moskova baskısının önsözü olarak SSCB ve Rusya Bilimler Akademisi Üyesi, Filoloji Bilimleri Doktoru, Dostoyevski uzmanı Georgiy Mihayloviç Fridlender tarafından yazılan işbu metin Rusça aslından özetlenerek çevrilmiştir.

Ancak burjuvazinin zaferinden sonra "herkesin herkese karşı savaş halinde bulunduğu", bencilliğin hüküm sürdüğü toplumsal koşullarda insanın kişiliğinin özgürce ve uyumlu gelişiminin ancak bir yanılsama olduğu ortaya çıktı.

XIX. yüzyılın büyük Rus yazarları, tıpkı Batı'daki çağdaşları gibi Puşkin'den başlayarak insan kişiliğinin özgürce gelişimi için verilen kavganın bayrağını yukarılara kaldırdılar. Büyük Rus şairi Puşkin'den başlayarak ilk bakışta birbiriyle çelişir gözüken ama aslında karşılıklı bağımlılık içinde bulunan iki tema Rus edebiyatında yansımasını bulmuştur: Kişilik haklarının korunması temasıyla, burjuva-bireysel felsefe ve ahlâkının eleştirel analizi ve ilkelerinin çürütülmesi teması. *Suç ve Ceza*'da bu iki temanın organik olarak birleştirilmiş olması bu romanın derin hümanist içeriğini ve onun günümüzde ve gelecekte yok olmayacak değer ve önemini belirlemektedir.

Dostoyevski, yaşamının son günlerinde, insan ve yazar olarak en büyük hayalinin, yaşadığı çağda Rusya'daki ve tüm dünyadaki insanların "onda dokuzuna", yani ezilen ve aşağılananlara yardım etmek olduğunu belirtmiştir. XIX. yüzyıl gerçekçi edebiyatında geniş yığınların yoksulluk, toplumsal eşitsizlik ve tahakküm nedeniyle yaşadıkları ıstırabın *Suç ve Ceza* kadar korkusuzca ve gerçekten Shakespeare'i hatırlatacak bir güçle betimlendiği bir başka eser daha yoktur. Ama Dostoyevski'nin romanı sadece mahrumiyetin ve toplumsal kötülüğün sarsıcı bir şekilde yansıtılması değil, aynı zamanda insanoğlunun vicdanına ve aklına yönelik bir başvurudur. Dostoyevski, romanının başkahramanı ile birlikte çağdaşı pek çok düşünürün, özellikle de dini merkeze alan düşünürlerin, ıstırap ve yoksulluğun her toplumda kaçınılmaz olduğu, bunların insanlığın vazgeçilmez kaderi olduğu şeklindeki, bir anlamda aslında insanoğlu için hakaret anlamına gelecek görüşlerini öfkeyle reddetmektedir. Büyük Rus yazarı, önemsiz bir

hiç, bir "bit böceği" olarak kalmak, şikâyetsizce itaat etmek ve durumuna sabretmek istemeyen ve tüm varlığıyla toplumsal adaletsizliğe karşı isyan eden, bu adaletsizlikle asla ve kat'a barışmak istemeyen insanoğlunun ahlâki erdemini heyecanla savunmaktadır...

Suç ve Ceza'nın merkezinde suçun psikolojik öyküsü ve ahlâki sonuçları yer almaktadır. Eserin başkahramanı Rodion Raskolnikov sıra dışı bir suçludur. Tefeci Alyona İvanovna'yı öldürme suçunu, kendi kurup yarattığı düşünce sisteminin etkisiyle gerçekleştirmiştir. İşlemiş olduğu bu cinayeti sosyo-psikolojik bir deney olarak görmektedir ve bu deneyin sadece kendi gözünde değil diğer insanların gözünde de teorik çıkarımlarının doğrulanması olarak görülmesi gerektiği kanısındadır. Bu nedenle yazar tarafından Raskolnikov'un cinayetten önceki ve sonraki psikolojik durumunun analizi onun felsefi teorilerinin analizi ile atbaşı gitmektedir...

Raskolnikov, maddi olanaksızlıklar nedeniyle üniversite öğrenimini yarım bırakmak zorunda kalmış bir öğrencidir. Taşralı bir memurun dul eşi olan annesi, kocasının ölümünden sonra kendisine tahsis edilen mütevazı emekli aylığıyla geçinmeye çalışmakta, üstelik de bu aylığın büyük kısmını başkentte okuyan oğluna göndermektedir. Raskolnikov'un kız kardeşi Dunya, annesine ve kardeşine yardımcı olabilmek için hakaret ve aşağılamalara maruz kaldığı çiftlik sahibi zengin bir ailenin yanına mürebbiye olarak işe girmek zorunda kalmıştır.

Raskolnikov, doğuştan yetenekli, zeki ve dürüst bir insandır. Peterburg şehrinin en yoksul semtlerinden birisinin çok yakınlarındaki beş katlı bir apartmanın en üst katındaki, tabutu andıran daracık bir odada yaşamakta ve semtteki yoksulluğu sürekli gözlemleme imkânı bulduğu için sadece kendisinin değil binlerce başka insanın da mevcut düzen içinde erken ölüme, yoksulluğa ve haksızlığa mahkûm olduğunu görmekte

ve anlamaktadır. Bu ise, yaşadığı bu hakkaniyetsiz ve adaletsiz durumdan kurtulabilmek için sürekli derin düşüncelere dalmasına yol açmaktadır.

Ama bununla birlikte Raskolnikov, aynı zamanda hastalık derecesinde mağrur ve asosyal bir yapıya ve kendisinin istisnai bir kişilik olduğu zannına sahiptir. Diğer insanlarla iletişime girmeyi arzu etmemekte ve onlardan kaçmaktadır. Herkesten uzaklaşarak "kabuğuna çekilen bir kaplumbağa gibi" davranan roman kahramanı, onu çevreleyen toplumsal yaşamın adaletsiz olduğu bilincini kendisinde uyandıran sorunları kendisine göre çözmeye çalışmakta, kendi aklı ve gücüyle bu durumdan bir çıkış aramaktadır.

Raskolnikov, açlık ve yoksulluktan, annesinin ve kız kardeşinin aşağılanmasından dolayı derin bir ıstırap duymakta ve onlara yardım etmek istemektedir. Ama acılarının ve suç işlemesinin temel nedeni yaşadığı maddi sıkıntılar ve ıstıraplar değildir. "Eğer sırf aç kaldığım için yaşlı kadını katletseydim... bu takdirde ben şimdi... gayet mutlu olacaktım!" demektedir işlediği suçu anlatırken. Eserin kahramanı ani, hesapsız bir patlamanın etkisiyle işlemiş değildir bu suçu... Hayır, o, düşünen ve kendi izlenim ve edimlerinin de analizini yapmaya alışkın birisidir.

İnsanları sıradan ve sıra dışı diye iki sınıfa ayıran Raskolnikov, Napolyon vb. sıra dışı insanların hedeflerine ulaşmak için toplumsal kuralları hiçe saydıkları, hiç düşünmeden şiddete başvurup suç işledikleri ama sonraki kuşaklar ve tarih tarafından kahraman olarak kabul edildikleri varsayımından yola çıkıp şu şekilde formüle ettiği sorunun cevabını aramaktadır: "Herkes gibi ben de bir bit böceği miyim, yoksa bir insan mıyım? Cüret edip konulan sınırları aşabilir miyim, yoksa aşamaz mıyım? Eğilip almaya cüret edebilir miyim, yoksa edemez miyim? Titrek, ürkek bir mahlûk muyum, yoksa hakkım var mı?.."

Raskolnikov, tarih boyunca milyonlarca emekçinin, yoksulun, yoksulluğa sebep olan sömürü düzenini niçin etkin olarak protesto etmediğini ve adil olmayan yaşam şartlarına karşı mücadele vermediğini, niçin uysalca boyun eğdiklerini sorgulamamakta, sadece boyun eğenlere karşı bir öfke ve acı duymaktadır. Bu da kendisini sıradan halk yığınları arasında değil de sıra dışı seçkinler arasında görme yanılgısını getirmektedir. Bu yanılgı temelinde de kendi kendisine sıra dışı olduğunu, "bit böceği olmadığını" kanıtlamak amacıyla, suç işlemek üzere harekete geçer. Suça yönelerek aslında hangi kesime ait olduğunu görmek, bir anlamda kendini ve teorisini sınavdan geçirmek istemektedir...

İşlediği cinayetle Raskolnikov bir anlamda toplumsal eşitsizliğin olduğu ve insanın kişiliğinin ezildiği dünyaya meydan okumaktadır. Bununla birlikte kendisi bunun farkında olmasa da, bu eylemiyle, mevcut gayriinsani düzenin sürmesine yardımcı olmaktadır. Ezilmeye, sömürülmeye, yoksulluğa karşı isyanı bunları yaratan sisteme yönelmek yerine, ezilmemek için ezmek, ölmemek için öldürmek yoluyla, mevcut sistem içinde kalarak sadece bulunduğu yeri değiştirmeye ve yığınların arasında değil, onlara iradelerini dayatanların arasında olmaya yönelmektedir.

İşte eserin kahramanının yaşadığı bu çelişki *Suç ve Ceza*'daki trajik çatışmanın temelini oluşturmaktadır. Romanda olayların gelişimiyle ve ilerlemesiyle Raskolnikov, şahsi tecrübesiyle içinde yaşadığı insanlık dışı koşullara karşı isyan ederken, bundan çıkış için kullandığı insanlık dışı yöntem onu yükseltmemekte, geliştirmemekte ve ileriye taşımamakta, tersine kişiliğinin ahlâki olarak ölümüne ve baskı altına alınmasına yol açmaktadır.

Raskolnikov, planladığı cinayeti gerçekleştirir. Ama bizzat gerçekleştirdiği bu trajik "deney" beklediğinden çok daha

başka bir sonuç verir. Şahsi tecrübesi sonucunda ve dikkatle gözlemlediği Lujin, Svidrigaylov gibi diğer insanların örneklerinde Raskolnikov, cinayet işlemeden önce mevcut düzene karşı gururlu bir şekilde isyan ettiğini düşündüğü "seçkin insanların" ahlâkının, aslında hiç de kendisine uygun olmadığını adım adım anlar. Sorun ilk başlarda sandığı gibi kendisinin Napolyon'a kıyasla güçsüz olmasından kaynaklanmamaktadır.

Talihsiz Sonya'nın ağzından, ilk başta anlayamadığı ama içsel doğruluğuyla daha sonra onu derinden etkileyen bir açıklama duyar. Onu çok etkilemiş olan, hesaplarını başkalarının kanı üzerinde kuran "seçkin insan" ahlâkının, son tahlilde egemen sınıfların açıkça savunduğu ve sürekli uyguladığı, zorbalığı ve suçu yaşamın "normal", olağan bir hali olarak gören ve gösteren ahlâkından hiç farkı olmadığını anlar. Bunun farkına varmaya başlayan Raskolnikov için gerçek güzelliğin ve ahlâkın taşıyıcıları artık kendilerini sıradan insanların üstünde görenler değil, tersine Sonya gibi açlık ve sefaletin içinde bile yüreğindeki hayata ve insana olan inancını, manevi gücünü ve boyun eğmezliğini, hangi biçimde olursa olsun zulme ve kötülüğe karşı derin tiksinti duygusunu koruyabilen basit insanlardır.

Raskolnikov kendisiyle ilgili ciddi olarak yanılmıştır. İşlediği suçun, dış dünyayla ve çevresindeki insanlarla ilişkisini etkilemeyeceğini, edimlerinden ötürü sadece kendine karşı hesap vereceğini, başkalarının yargısının kendisi için bir değer taşımadığını sanmıştır. Ama yazarın kanıtladığı gibi hiçbir insan, XVIII. yüzyıl düşünürleri ve rasyonalistlerin sandığı gibi aslında "yalnız" değildir. İnsan sadece toplum içinde yaşamakla kalmaz. Her edimi ve tutumuyla, diğer insanlarla kopmaz bağlara sahiptir. Ayrıca toplumu kendi içinde, yüreğinde taşır ve tüm varlığıyla, ilk bakışta fark edilmeyen ama gerçekte onu çevresindekilere bağlayan ağ gibi bir yapının içindedir ve onun bir unsurudur.

Bu bağların zorla koparılması kişi için manevi ve fiziksel ölümle eştir. İşte bu nedenle işlediği cinayetten sonra Raskolnikov gittikçe artan bir güçle "insanlardan kopuş ve ayrılışın" olağanüstü ağırlığını ve ıstırabını hissetmektedir. En yakın insanlar olan annesi ve kız kardeşi kendisine çok uzak, neredeyse yabancı gibi gelmektedir...

Toprak köleliğinin kaldırılması sonucunda parçalanmaya ve yeniden yapılanmaya başlayan Rus toplumunu, özellikle de dönemin şehir sakinlerinin küçük burjuva ve küçük memur kesimlerinin yaşamlarını gözlemleyen ve inceleyen Dostoyevski, bu kesimlerin içinde bulunduğu durumun, yani kapitalist gelişimin, onların ruhunu bireycilikle ve anarşizmle zehirlediğini görmüştür. Geleneksel ahlâkın krizi, görece eski toplumsal ve ahlâki normların çıkmazı, o dönemin gençlerinin bir kısmında protesto ve mücadele ruhunun yanı sıra tıpkı Raskolnikov'ta rastlandığı gibi burjuvaziye özgü-anarşist düşünce ve idealler de doğurmuştu ve bu durum da büyük yazar tarafından hassasiyetle saptanmıştır.

Dostoyevski, Rus toplumsal yaşamıyla ilgili gözlemlerini dönemin Batı Avrupa kültürünün tarihi gelişimiyle karşılaştırmış ve böylece derinleştirmiştir. *Suç ve Ceza* yazılırken Fransa'da İkinci İmparatorluk rejiminin son yılları hüküm sürmektedir, Bismarck Almanya'da "demir ve kan" politikasını uygulamaktadır. III. Napolyon döneminin toplumsal mücadelesinin tarihi tecrübesi, tıpkı o yıllarda *Savaş ve Barış*'ı yazan Tolstoy gibi Dostoyevski'yi de, çağdaşı bireycilere ve "güçlü kişilik" fikrinin propogandasını yapanlara ait olan ve Napolyon'u bireyciliğin tarihi kahramanı olarak taçlandıran görüşün eleştirel analizini yapmaya itmiştir...

Yazar, eserinin başkahramanı olan Raskolnikov aracılığıyla, eşsiz bir güçle, dünya edebiyatı için çağında yeni olan bir "XIX. yüzyıl genç insanı" portresi çizer. Bu insanın ruhunda

karmaşık bir şekilde iyi ile kötü, olumlu ile olumsuz bir arada bulunmaktadır. Raskolnikov ahlâki olarak uzlaşmaz, zeki ve yüce gönüllüdür, güçlülerin engelsizce güçsüzleri sömürdüğü topluma isyan etmektedir, kişiyi "bit böceğine", aşağılanmayı uysalca kabullenerek "korkudan titreyen bir yaratığa" dönüştüren mevcut toplumsal düzene karşı protesto ile doludur. Ama aynı Raskolnikov yığınların aklına güvenmemekte, bujuva "üstün insan" ahlâkı ilgisini çekmektedir ki, bunun sonucunda toplumsal düzene yönelik protestosu toplum karşıtı bir karakter kazanmakta ve Raskolnikov'u şiddet ve bireysel suç yoluna sokmaktadır. "Seçkinlerin" manevi aristokratizmi fikri ve burjuva "üstün insan" karakteri, manevi elitin temsilcileri arasında belli bir yaygınlığa kavuşmuşsa da, bunun henüz edebiyatta geniş bir tepkiye yol açmadığı bir dönemde Dostoyevski insanlık için bir tehlike arz ettiğini hissetmeyi başarmış, toplum karşıtı, ölümcül karakterini anlamıştır. *Suç ve Ceza*'nın yazarının çağdaşları ve gelecek kuşaklar için gerçekleştirmiş olduğu büyük hizmetlerden birisi de işte budur.

Dostoyevski'den önceki felsefi romanların yazarları genellikle bu romanlarda "hazır", oluşmuş felsefi fikirleri anlatmakla iktifa etmişlerdir. Dostoyevski ise kahramanının "fikrinin" nasıl yaşamın gerekliliklerinden doğduğunu, günlük yaşamın, insanlık tarihinin, geniş yığınların durumunun, çeşitli kişilerin pratiğinin ve tecrübesinin etkisiyle kahramanının beyninde nasıl oluştuğunu göstermektedir. Sonra da bu fikri pratikle, uygulamayla, düşünceyle ve duyguyla, kahramanın vicdanıyla bir tecrübeye tabi tutmaktadır.

Suç ve Ceza pek çok kişi tarafından yayınlandığı andan itibaren dünya edebiyatının en büyük psikolojik romanlarından birisi olarak kabul edilmiştir ve Dostoyevski de bu romanının gün ışığına çıkmasıyla birlikte yazar-psikolog olarak ün salmıştır.

Daha önceki dönemlerin romancılarından farklı olarak Dostoyevski tıpkı Tolstoy gibi manevi süreçlerin başlangıç ve bitiş aşamalarının genel konturlarının betimlenmesiyle yetinmemiştir. Yazar, kahramanının çok sayıda beklenmedik ve karmaşık dönüşler içeren, mucizevi kavrayışlar ve fikri çağrışımlara sahip, çoğunlukla tek ve aynı kısırdöngü içinde akan ve bir çıkış göstereceğine dönüp dolaşıp sonunda yine başladığı yere dönen düşünce ve duygularının gelişimini olabildiğince bütünlüklü olarak göstermeye gayret etmektedir.

Raskolnikov'un davranış ve duygularını betimlerken Dostoyevski bunları yazarın ağzından anlatsa bile, tüm bu süre boyunca anlatımını bilinçli olarak sanki öyküyü kahramanın kendisi anlatıyormuş gibi kurmaktadır.

Okuyucuyu Raskolnikov'un bakış açısını üstlenmeye, olayları onun gözüyle görmeye zorlayan Dostoyevski, okuyucuda kahramanının gerçekleştirdiği eylemler sırasında hissettiği duyguları uyandırmaya çalışmaktadır. Kendisi de farkına varmadan okuyucunun aktif olarak kahramanın fikir alanına sokulması, duygusal değerlendirmelerine katılması, psikolojik durumunu benimsemesi, onunla birlikte düşünmesi ve hareket etmesi, onun şüphelerini yaşaması, ıstıraplarını sanki kişiselmiş gibi yakinen ve derinden hissetmesi sağlanmaktadır.

İşte *Suç ve Ceza* romanının özel duygusal etkisinin sırrı burada yatmaktadır. Bu eserle yazar söz sanatında insanın incelenme ve tanımlanmasında yeni bir sanatsal yaklaşım gerçekleştirmiş ve böylece XIX. ve XX. yüzyıllarda pek çok yeni başarıların da mümkün olmasının önünü açmıştır.

XIX. yüzyıl Rus ve dünya edebiyatında Dostoyevski tarafından yaratılan roman biçimi, geleneksel roman yapısını dramatik forma en çok yaklaştıran biçim olmuştur. Dostoyevski *Suç ve Ceza*'nın merkezine önemli tek bir olayı koymuştur, o da Raskolnikov tarafından gerçekleştirilen cinayet ve bunun

sonuçlarıdır. Romanın gelişimi bu olayın ve kahramanın yaşadığı ahlâki çatışmanın etrafında toplanmıştır. XVIII. yüzyıl ve XIX. yüzyıl başındaki "eğitici romanların" yazarlarından veya merkezlerinde kahramanın manevi gelişiminin adım adım işlendiği diğer eserlerden farklı olarak Dostoyevski, okuyucusunu kahramanın biyografisiyle, suç işlenene kadar yaşadığı zihinsel gelişiminin gidişatıyla neredeyse hemen hiç tanıştırmaz. Raskolnikov, yazar tarafından daha romanın ilk sayfasında, çoktan kararını vermiş, aldığı kararı uygulamaya içsel olarak kendini hazırlamış (en azından Raskolnikov böyle olduğunu sanmaktadır!) birisi olarak betimlenmektedir.

Eserin ana kısmı işlenecek suçun hazırlanmasına ve hatta cinayetin kendisinin (kahraman tarafından hemen ilk bölümde işlenmektedir) anlatılmasına değil, suç işlemenin psikolojik ve ahlâki sonuçlarına ayrılmıştır. Bu durum esere, ana dramatik olayın, kahramanın kaçınılmaz olarak kendini içinde bulduğu cinayetin sorumluluğunu taşıması şeklinde karşımıza çıktığı geçmişin klasik dramatik eserleriyle (Sophokles'in *Kral Oidipus*'u ve Shakespeare'in *Macbeth*'i) kompozisyon bakımından bir benzerlik kazandırmaktadır.

Kral Oidipus ya da Macbeth gibi Raskolnikov da tefeci kadını öldürdükten sonra ancak ve ancak trajik bir şekilde sonlanabilecek bir durumla karşı karşıya kalmaktadır. Dostoyevski'nin kahramanı Raskolnikov işlediği cinayete rağmen sahtekâr, yalancı, başkalarını ve kendini aldatabilen birisi değildir ve cinayeti işledikten sonra bile kendisine ve başkalarına karşı mutlak dürüstlüğünü korumaktadır. İşte bu nedenle onun öyküsü yazarın fikrine göre, kahramanın düşü-

şünün değil, tersine ahlâki olarak yükselişinin öyküsüdür. Hata yapıp sonra da yaptığı hatanın tam olarak bilincine varan Raskolnikov, suçunun ağırlığı altında çökmek yerine kısa sürede yeniden canlanmak için içinde güç bulabilmiştir. Önceden

sahip olduğu, "insanları sıradan ve üstün olarak ayıran" karamsar ve insanlık dışı fikrin ölümü, kişiliğinde yeni, zorlu bir insani başlangıcın kaynağı olmuştur.

Dostoyevski, kendine özgü sanatsal bakış açısıyla *Suç ve Ceza*'nın başkahramanı Raskolnikov örneğinde birey-halk ilişkisini çözmektedir. Raskolnikov'un bireyci "fikirleri" ve işlediği suç, onu insanlardan soyutlanmaya ve içine kapanmaya iterek bireyci-suçluyu halktan koparmakta ve her ne kadar sömürü ve baskı düzenine karşı isyan etse de Raskolnikov'u teorik olarak Lujin'in, Svidrigaylov'un, tefeci Alyona İvanovna'nın ve halkı adaletsizliğe ve yoksulluğa mahkûm eden diğer tüm "alçakların" yandaşı yapmaktadır. Ve tersine Dostoyevski, suç işledikten sonra Raskolnikov'u rahatsız eden, işlediği suçun meyvelerinden faydalanmasını engelleyen vicdanının, kahramanın içindeki halktan yana tarafın ağır basması olarak göstermektedir. Zira sahip olduğu vicdan, onun, diğer ıstırap çeken, baskı ve sömürü altında olanlarla bir ve aynı olduğunu kendisine hatırlatmakta, onu halktan insanların düşüncelerini ve ahlâki taleplerini benimsemeye açık hale getirmektedir.

Suç ve Ceza'nın yazarına göre, Raskolnikov'un fikirlerinin "çökmesinin" yarattığı acı ve suç işledikten sonra yaşadığı ahlâki ıstırap, toplumsal ve halka yakın olan tarafının, onu halktan uzaklaştıran, ahlâki çöküşe ve ölüme yol açabilecek bencil hülyalara ve manevi yanılgılara göre ağır basması anlamına gelmektedir.

Günümüzün büyük toplumsal ve ahlâki idealleri için yürütülen zorlu mücadelenin bir parçası olan bugünün okuyucusu için *Suç ve Ceza* romanını hâlâ güncel ve önemli kılan derin felsefi anlam işte burada yatmaktadır.

Çeviren: Serdar Arıkan

Suç ve Ceza'da Yer Alan Belli Başlı Kişilerin Adları ve Onlara Hitap Şekilleri

Parasızlıktan hukuk eğitimine ara vermiş eski üniversite öğrencisi (23 yaşında) **Rodion Romanoviç Raskolnikov / Rodion Romanıç / Rodya / Rodka / Rodenka**

Raskolnikov'un tek arkadaşı, eğitimine ara vermiş, üniversite öğrencisi (23 yaşında) **Dmitriy Prokofyeviç Razumihin / Dmitriy Prokofyeviç / Dmitriy Prokofiç**

R.R.Raskolnikov'un annesi (43 yaşında) **Pulheriya Aleksandrovna Raskolnikova / Pulheriya Aleksandrovna**

R.R. Raskolnikov'un kız kardeşi **Avdotya Romanovna Raskolnikova / Avdotya Romanovna / Dunya / Duneçka**

Çiftlik sahibi (50'li yaşlarında) **Arkadiy İvanoviç Svidrigaylov / Arkadiy İvanoviç**

A.İ.Svidrigaylov'un zengin eşi **Marfa Petrovna Svidrigaylova / Marfa Petrovna**

Adli müşavir, Avdotya Romanovna'nın nişanlısı (45 yaşında) **Pyotr Petroviç Lujin/ Pyotr Petroviç**

Eski memur, ayyaş, **Semyon Zaharoviç Marmeladov / Semyon Zaharoviç / Semyon Zaharıç**

S.Z. Marmeladov'un veremli eşi (30'lu yaşlarında) **Katerina İvanovna Marmeladova / Katerina İvanovna**

S.Z.Marmeladov'un ilk evliliğinden olan kızı (18 yaşında)

Sofya Semyonovna Marmeladova / Sofya Semyonovna / Sonya / Soneçka

Katerina İvanovna'nın ilk evliliğinden olan büyük kızı (10 yaşında) **Polina Mihaylovna / Polina / Polya / Polenka / Poleçka /**

Katerina İvanovna'nın ilk evliliğinden olan küçük kızı (6 yaşında) **Lidiya / Lida / Lidoçka / Lyonya /**

Katerina İvanovna'nın ilk evliliğinden olan küçük oğlu (7-8 yaşında) **Nikolay / Kolya / Kolka**

Marmeladov ailesinin oturduğu apartmanda kiracı ve P.P.Lujin'in ev arkadaşı **Andrey Semyonoviç Lebezyatnikov / Andrey Semyonoviç / Andrey Semyoniç**

Genç doktor (27 yaşında) **Zosimov**

Marmeladov'ların ev sahibesi, Alman asıllı **Amaliya (Amal) İvanovna (Lyudvigovna) Lippevehzel**

Merhum emekli memurun dul eşi, katledilen tefeci yaşlı kadın (60 yaşlarında) **Alyona İvanovna**

Tefeci yaşlı kadının katledilen üvey kız kardeşi (35 yaşında) **Lizaveta İvanovna**

R.R.Raskolnikov'un ev sahibesi (40 yaşlarında) **Praskovya Pavlovna Zarnitsına / Paşenka / Paşka**

Raskolnikov'un ev sahibesinin kızı ve ölen eski nişanlısı **Natalya Yegorovna Zarnitsına**

Hizmetçi kız **Anastasya Petrovna / Nastasya / Nastya**

Sorgu Yargıcı (35 yaşlarında) **Porfiriy Petroviç**

Komiser **Nikodim Fomiç**

Komiser Muavini, teğmen İlya Petroviç / Poroh **(Barut)**

Polis karakolunun kâtibi **Aleksandr Grigoryeviç Zamyotov**

Boya/badana işçisi (22 yaşında) **Nikolay Dementyev / Mikola / Nikolaşka**

Boya/badana işçisi **Dmitriy / Mitka / Mitri**

Açıklama

Rus kültüründe insan adları ve insanlara adlarıyla hitap şekli kendine özgü özelliklere ve kurallara sahiptir. Öncelikle bilinmelidir ki, Rusçada tüm isimlerin kadın, erkek ve nötr olmak üzere üç hali vardır. Kişilere verilen kadın ve erkek adları ise birbirleriyle karıştırılması imkânsız bir şekilde açık olarak ayrılırlar. Rusçada örneğin Türkçedeki "Deniz" gibi her iki cinsiyet için de hiç değiştirilmeden olduğu gibi kullanılan ad yoktur. Sadece aynı adın erkek ve kadın çeşidi vardır. Türkçedeki Zeki ve Zekiye adlarının benzeri olarak Rusçada da örneğin Aleksandr ve Aleksandra adı mevcuttur. Kadın ve erkeğin soyadı ve baba adının sonu da farklılık gösterir. Örneğin ismi İvan olan ve soyadı da İvanov olan bir babanın bir kız ve bir erkek çocuğu olduğunu ve kız çocuğun adını Aleksandra erkek çocuğun adını ise Aleksandr koyduğunu varsayalım. Bu durumda kız çocuğun tam adı, ***Aleksandra İvanovna İvanova*** *olacaktır. Erkek çocuğun tam adı ise* ***Aleksandr İvanoviç İvanov*** *olacaktır. Görüldüğü gibi kişi bir ada, baba adına ve soyadına sahiptir. Mesela: "İvan İvanoviç İvanov". Tüm resmi yazışmalarda, belgelerde şahıs isimleri bu haliyle yazılır ve okunur. Yakinen tanışmadığınız ve mesafeli olduğunuz kişilere adı ve baba adıyla hitap esastır. Mesela: "İvan İvanoviç, size bir şey danışacaktım!" Zaman zaman baba adı* ***kısaltılarak*** *da olsa yine ad + baba adı şeklinde hitap edilebilir. Mesela: "İvan İvanıç, size bir şey soracaktım." Hatta iş yeri gibi resmi bir ortamda olan ama birbirlerini iyi tanıyan kişiler hem adı hem baba adını kısaltarak ama yine de ad + baba adı şeklinde hitap edebilirler. Mesela "****Van Vanıç****, şu işlemi nasıl yapacaktık?" Kişinin akrabaları ve yakından*

tanıyan, hısım, ahbap ve arkadaşları ise baba adını hiç kullanmadan kişi adını ise çeşitli biçimlerde kısaltıp sevimlileştirerek hitap ederler. Aynı şekilde ergin yaşa gelmemiş çocuklara da hitap şekli böyledir. Mesela İvan yerine ***Vanya, İvanuşka*** *gibi. Yani "Vanya" diyerek, "İvancığım, İvancık" demiş gibi olursunuz. Bu kısaltma ve sevimlileştirme bir dereceye kadar Türkçedeki Abdullah'ın "Apo", Fatma'nın "Fatoş" yapılmasına benzese de çok daha zengin ve çeşitlidir. Örneğin çok yaygın olan Aleksandr isminin kısaltılmış olası halleri şunlardır:* ***Saşa, Sanya, Şura, Şureçka, Sanka, Saşenka...***

BİRİNCİ BÖLÜM

I

Temmuz başlarında, dehşetli sıcak bir akşamüstü, genç bir adam daracık ve kısacık S..... * Sokağı'nda kiralamış olduğu hücre benzeri küçücük odasından çıktı, ağır ve kararsız adımlarla K.... Köprüsü'ne** doğru yürümeye başladı.

Merdivenlerde ev sahibesiyle karşılaşmaktan kaçınmayı başarmıştı. Hücre benzeri odası beş katlı yüksek bir apartmanın çatı katındaydı ve odadan çok bir dolabı andırıyordu. Öğle yemeği ve hizmetçi servisi dahil olarak kiraladığı bu odanın ev sahibesiyse, bir kat aşağıda, başka bir dairede yaşamaktaydı. Her sokağa çıkması gerektiğinde muhakkak, kapısı her zaman merdiveni görecek şekilde sonuna kadar açık duran ev sahibesinin mutfağının önünden geçmek zorundaydı. Buradan her geçişinde utanmasına ve yüzünü buruşturmasına neden olan hastalıklı ve korkakça bir duygu doldururdu içini genç adamın. Ev sahibesine borcu çok fazla olduğundan onunla karşılaşmaktan korkmaktaydı.

Hiç de korkak ve ezik birisi değildi aslında, hatta tamamen tersine bir yapıya sahipti; ancak bir süredir sanki evhama kapılmış birinin sinirli ve gergin hali vardı üzerinde. Öyle çok kendi içine gömülmüş ve o insanlardan o kadar uzaklaşmıştı

* Stolyarniy Pereulok/Marangoz ara sokağı; kitabı yazma sürecinde yazarın kendisi de bu sokaktaki bir binada kiracıdır. *–ç.n*

** Yekaterina Kanalı'nın üzerinde yer alan Kokuşkin Köprüsü. *–ç.n*

ki, sadece ev sahibesiyle değil, kim olursa olsun, birisiyle karşılaşmaktan korkuyordu. Yoksulluk iyice belini bükmüştü ama bu sıkıntılı durumunu bile umursamıyordu son zamanlarda. Günlük yaşamla ilgili konuları tamamen bir kenara bırakmıştı ve bunlarla kesinlikle ilgilenmek istemiyordu. İşin aslında ev sahibesi kendisi aleyhine ne düşünürse düşünsün ondan korktuğu yoktu. Ama merdivende durup bir sürü saçma sapan konuda kendisini hiç ilgilendirmeyen konuşmaları dinlemek, kiranın ödenmesiyle ilgili tüm o sataşmalarla, tehditlerle, şikâyetlerle muhatap olmak ve bu sırada ezilip büzülmek, af dilemek, yalan söylemektense, en iyisi tıpkı bir kedi gibi sessizce merdivenlerden sıvışmak ve kimse farkına varmadan ortalıktan kaybolmaktı.

Ancak sokağa çıkarken ev sahibesiyle karşılaşmaktan bu kadar korkması bu kez kendisini bile şaşırtmıştı.

"Nasıl bir işe kalkışıyorum, ama aynı zamanda ne basit bir şeyden korkuyorum," diye düşündü yüzünde garip bir gülümsemeyle. "Hımm, evet... Her şey insanın elinde ama sırf korkaklığından burnunun ucundaki fırsatları kaçırıyor kişi... Apaçık bir gerçek işte bu... Acaba insanlar en çok neden korkar? En çok yeni bir adım atmaktan, kendilerine ait yeni bir söz söylemekten korkarlar... Aslında gereksiz yere gevezelik ediyorum. Gevezelik ettiğim için de hiçbir şey yapmıyorum. Bu son bir ayda böyle gevezelik etmeye başladım, günler boyu bir köşeye oturup boş boş düşünerek... Peki, şimdi ne yapmaya gidiyorum? Yani, ben *bunu* yapabilecek miyim? *Bunda* ciddi miyim? Hiç de ciddi değilim. Öylesine, hayal kurup kendimi avutuyorum; oyun gibi! Evet, tam da öyle, oyun gibi!"

Sokakta müthiş bir sıcak, boğucu bir hava, üstelik her yanda kalabalık, kireç, kereste, tuğla, toz vardı ve yazlık ev kiralama olanağı bulamayan her Peterburglu'nun çok iyi bildiği yaz mevsimine has o pis koku duyuluyordu. Tüm bunlar

genç adamın zaten sarsılmış olan sinirlerini iyice gerdi. Şehrin bu tarafında özellikle yoğunlaşmış olan meyhanelerden yükselen o dayanılmaz pis koku ve iş günü olmasına rağmen adım başı rastlanan sarhoşlar, bu iğrenç ve karanlık tabloyu tamamlamaktaydılar. Bir an genç adamın narin yüzünde koyu bir tiksinti belirdi. Yeri gelmişken belirtmek gerekir ki, genç adam, harikulade koyu renk gözleri, koyu kumral teni, ortadan uzunca boyu, ince ve düzgün vücuduyla oldukça yakışıklıydı. Kısa süre içinde sanki derin düşüncelere daldı, hatta daha doğrusu kendini ve nerede olduğunu unutmuş gibi etrafında olup bitenin farkına varmadan ve de farkına varmak istemeden yürümeye başladı. Sadece daha önce farkına varıp kabullendiği üzere kendi kendine konuşmak onda bir alışkanlık haline geldiği için, arada bir kendi kendine bir şeyler mırıldanıyordu. Bu haldeyken düşüncelerinin zaman zaman karıştığını ve çok zayıf düşmüş olduğunu kendi kendine itiraf ediyordu: hemen hemen hiçbir şey yemeyeli iki gün olmuştu.

O kadar kötü giyinmişti ki, böyle giyinmeye alışık bir insan bile onun üstündeki gibi kıyafetlerle gündüz vakti sokağa çıkmaya utanırdı. Ancak, burası kıyafetlerinizle birilerini şaşırtmanızın çok zor olduğu bir mahalleydi. Sennaya Ploşad/Saman Pazarı Meydanı'na* yakınlığı, malum hanelerin bolluğu, özellikle de Peterburg'un ortasındaki bu sokakları ve ara sokakları dolduran kalabalık atölye işçileri ve zanaatkârları, genel görünümü bazen öylesine tuhaf tiplerle renklendirirdi ki, garip bir tiple karşılaşmanın hayret uyandırması şaşırtıcı olurdu.

* Önceleri Bolşoy/Büyük ve Konnoy/At Meydanı diye anılan ve 18. yüzyıldan itibaren burada saman satılmaya başlandığı için 1952 yılına kadar Sennaya Ploşad/Saman Pazarı Meydanı olarak adlandırılan, çevresinde şehrin en yoksul mahalleleri yer alan, 1952-1992 yılları arasındaki dönemde Ploşad Mira/Barış Meydanı olarak adlandırılıp 1992 yılından itibaren eski ismi Sennaya Ploşad'a dönülen, şehrin merkezindeki en önemli ve büyük meydanlardan birisi –*çn*

Ama genç adamın ruhunda zaten öylesine nefret dolu bir hor görü birikmişti ki, çok genç bir insan olarak sahip olduğu tüm inceliğe rağmen o anda belki de en az utanç duyduğu şey üzerindeki perişan kıyafetiydi. Aslında karşılaşmayı hiç sevmediği kimi tanıdıklarla veya eski arkadaşlarıyla karşılaşmak ise onun için farklı bir durumdu elbette... Ama bu sırada heybetli bir yük beygirinin çektiği üstü açık bir yük arabasının içinde bu saatte nereye ve niçin götürüldüğü anlaşılmayan bir sarhoşun, yanından geçerken eliyle onu göstererek avazı çıktığınca, "Hey sen, Alman şapkalı!" diye bağırması üzerine genç adam birden durdu ve sert bir hareketle şapkasını tuttu. Zimmerman* imalatı, uzun, silindir yapılı olan bu şapka artık iyice eskimiş, rengi atmış, yırtıklarla dolu ve kirle kaplanmış, kenarlarının kıvrımı kaybolmuş ve çok biçimsiz bir şekilde bir yanına yatmıştı. Ama içini kaplayan utanç değil daha çok korkuya benzeyen bir duygu oldu.

"Biliyordum işte!" diye homurdandı ağzının içinde. "Biliyordum işte! En kötüsü de bu! İşte böylesine bir aptallık, böylesi basit bir ayrıntı her şeyi berbat edebilir! Evet, haddinden fazla göze batan bir şapka bu... Komik, o nedenle de dikkat çekiyor... Üstümdeki bu paçavralara bu garabet değil, ancak bir kasket, yamuk yumuk bir kasket uyar. Kimse böyle şapka takmıyor kafasına, bir kilometre öteden fark edilir, akılda kalır... En önemlisiyse daha sonra birileri hatırlar, işte sana kanıt. Bu işte önemli olan en az şekilde dikkat çekmek... Küçük ayrıntılar, en önemli şey küçük ayrıntılar!.. Her şeyi her zaman berbat eden işte bu küçük ayrıntılardır..."

Gideceği yere varmasına çok az kalmıştı; evinin kapısın-

dan oraya kadar kaç adım geldiğini bile biliyordu: tam tamına yedi yüz otuz. Çok derin hayallere daldığı bir seferinde say-

* Dönemin şehre ün salmış şapka imalat fabrikasının ve Nevskiy/Neva Caddesi üzerindeki mağazanın Alman kökenli sahibi. *–çn*

mıştı. O zamanlar kendi de inanmamaktaydı bu hayallerine ve sadece bu hayallerin korkunç ama çekici cüretkârlığıyla kendi kendini baştan çıkarmaktaydı. Şimdi, bir ay sonra ise, buna daha farklı bir şekilde bakıyordu ve kendi güçsüzlüğü ve kararsızlığıyla ilgili yaşadığı içsel konuşmalara rağmen, her ne kadar henüz kendisine tam olarak güvenmese de, "korkunç" hayalini artık bir girişim olarak değerlendirmeye başlamıştı. Şimdi bu girişimin provasını yapmaya gitmekteydi ve attığı her adımla birlikte endişesi gittikçe artmaktaydı.

Yüreği ağzında ve heyecanla titreyerek bir tarafı Kanal'a diğer tarafı ise ..... Sokağı'na* bakan büyük apartmana yaklaştı. Bu apartmanda pek çok küçük daire vardı ve bu dairelerde terzi, marangoz, aşçı gibi çeşitli zanaatkârlar, her çeşit Alman, yalnız yaşayan kızlar, küçük memurlar vb. yaşamaktaydı. Evin iki avlusuna açılan her iki kapısından girip çıkanların haddi hesabı yoktu. Apartmanın ya üç ya dört kapıcısı vardı. Genç adam bunlardan hiç birisiyle karşılaşmadığı için çok memnundu ve fark edilmeden kapıdan hızla geçerek sağdaki merdivene doğru yöneldi. Servis için kullanılan merdiven karanlık ve dardı, ama o çoktan buraları incelemiş, öğrenmişti ve merdivenin bu hali gayet de işine gelmekteydi: bu karanlıkta meraklı bir göz bile onun için bir tehlike oluşturamazdı. "Şimdi böylesine korkuyorsam ya gerçekten o *işi* yapmaya kalktığımda, iş oraya geldiğinde o zaman ne yapacağım?" diye düşündü elinde olmadan, dördüncü kata çıkarken. Burada, bir daireden eşya taşıyan, ordudan ayrılma hamallar yolunu kestiler. Memurluk yapan bir Alman'ın ailesiyle birlikte bu dairede yaşadığını önceden biliyordu. "Demek ki, Alman taşınıyor ve bu durumda bir süreliğine dördüncü katta, bu merdivende ve bu sahanlıkta

* Halk dilinde Yekaterina Kanalı'na sadece Kanal denmekteydi, baş harfi bile belirtilmemiş sokak ise Sadovaya veya Gorohovaya olmalı. *–çn*

yalnızca yaşlı kadının dairesi dolu olacak. Bu iyi bir şey... Her halükârda..." diye düşündü tekrar ve yaşlı kadının kapısındaki çıngırağın ipine asıldı. Çıngırak sanki bakırdan değil de tenekeden yapılmış gibi güçsüz bir ses çıkardı. Bu tür apartmanlardaki benzer küçük dairelerin hemen hepsinin çıngırakları böyledir. Çıngırağın sesini çoktan unutmuştu ve şimdi bu özel ses ona bir şey hatırlattı ve gözünün önünde bir şeyin ayan beyan belirmesine neden oldu... Genç adam ürperdi, sinirleri gerçekten çok zayıflamıştı. Kısa bir süre sonra kapı azıcık aralandı ve ev sahibesi o aralıktan belirgin bir kuşkuyla süzmeye başladı geleni; sadece karanlıkta parlayan gözbebekleri seçilmekteydi. Ancak merdiven sahanlığının kalabalık olduğunu görünce cesaretlendi ve kapıyı tamamen açtı. Genç adam eşikten geçerek küçücük mutfaktan bir paravanla ayrılmış karanlık holden içeri girdi. Yaşlı kadın hiç konuşmadan genç adamın karşısında durmuş soru dolu gözlerle ona bakıyordu. Ufak tefek, bir deri bir kemik, keskin ve öfkeli bakışlara, küçük ve sivri bir buruna sahip, altmış yaşlarında gösteren yaşlı kadının başı açıktı. Yer yer ak düşmüş açık sarı saçlarını vıcık vıcık yağlamıştı. Tavuk ayağına benzer ince ve uzun boynuna flanel bir kumaş dolamıştı, çok sıcak olmasına rağmen, eğreti duran, rengi sararmış, eski, kısa bir kürk ceket vardı sırtında. Yaşlı kadın dakika başı öksürüyor ve inliyordu. Genç adam ona farklı bir şekilde bakmış olmalı ki, yaşlı kadının gözlerinde yine biraz önceki o güvensiz bakışlar belirdi.

"Ben Raskolnikov, hani öğrenci, bir ay kadar önce gelmiştim size," diye aceleyle mırıldandı genç adam, nazik olması gerektiğini hatırlayıp hafifçe reverans yaparak.

"Hatırlıyorum sizi evladım, gayet iyi hatırlıyorum geldiğinizi," diye tane tane konuştu yaşlı kadın, ancak gözlerindeki soru işareti kaybolmamıştı.

"Bakın işte, efendim... Ben yine benzer bir şey için gel-

dim..." diye devam etti Raskolnikov bir miktar bozularak ve yaşlı kadının güvensizliğine şaşırarak.

"Belki de hep böyleydi de ben geçen sefer fark etmedim" diye düşündü nahoş bir duyguyla.

Yaşlı kadın sanki bir şeyler düşünüyormuş gibi susmaktaydı, nihayet kenara çekildi ve odanın kapısını gösterip misafirine yol vererek "İçeri gir, evladım," dedi.

Genç adamın girdiği pek büyük olmayan, sarı duvar kâğıtlarıyla kaplı, pencerelerinde sardunyalar ve tül perdeler bulunan odanın içi o dakikalarda batmakta olan güneş tarafından gayet iyi aydınlatılmaktaydı. Raskolnikov'un aklından, "Demek ki, *o zaman* da güneş böyle aydınlatacak odayı!" diye gelişigüzel bir düşünce geçti ve incelemek ve daha sonra hatırlamak amacıyla, bakışlarıyla hızla tüm odayı taradı. Ancak odada dikkate değer hiçbir şey yoktu. Köhne sarı renkli ahşap mobilyanın tamamını, hepi topu kavisli arkalığı olan devasa bir divan, divanın önünde yer alan oval bir masa, iki pencere arasındaki duvara dayalı aynalı bir tuvalet masası, duvar kenarlarına dizili birkaç iskemle, duvarlarda ellerinde kuşlar tutan Alman hanımlarını gösteren, ucuzundan, sarı çerçeveli, iki üç tane tablo oluşturmaktaydı. Köşede küçük bir tasvirin önünde mum yanmaktaydı. Her yer tertemizdi, mobilyalar da, yerler de pırıl pırıl cilalıydı, her taraf parlıyordu. "Lizaveta'nın işi" diye düşündü genç adam. Evin içinde tozun zerresine rastlamanın imkânı yoktu.

"Böylesi temizliğe ancak huysuz ve yaşlı dul kadınlarda rastlanır" diye düşünmeye devam etti kendi kendine Raskolnikov ve merakla yaşlı kadının yatağının ve komodininin bulunduğu ve henüz daha hiç girmediği küçücük ikinci odanın kapısının önünde asılı pamuklu kumaştan perdeye gözlerini dikti. Tüm daire bu iki odadan ibaretti.

"Ne istemiştiniz?" diye sordu yaşlı kadın, arkasından odaya

girip doğrudan gözlerinin içine bakabilmek için yine tam karşısına geçerek.

"Rehin bırakmak için eşya getirmiştim, bakınız!" Ve cebinden eski gümüş bir cep saati çıkararak uzattı. Saatin kapağında yerküre resmedilmişti. Kösteği ise çeliktendi.

"İyi ama bundan önce getirdiğiniz rehinin süresi doldu. Bir ayı geçeli üç gün oldu."

"Size bir aylık faizini ödeyeceğim; sabredin."

"Sabır mı ederim yoksa eşyanızı hemen satışa mı çıkarırım orası benim bileceğim iş, evladım."

"Saat için ne kadar vereceksiniz, Alyona İvanovna?"

"İşe yaramaz şeyler getiriyorsun evladım, hemen hemen hiç değeri yok bunun. Geçen sefer yüzük için iki ruble vermiştim ama aslında kuyumcudan alsan yenisi bir buçuk ruble."

"Dört ruble verin bari, hem geri alacağım, babamındı bu saat. Yakın zamanda elime para geçecek."

"Bir buçuk ruble veririm, faizi de peşin, canınız isterse."

"Bir buçuk ruble mi?" diye haykırdı genç adam.

"Siz bilirsiniz." Ve ihtiyar kadın saati geri uzattı. Genç adam saati aldı ve o kadar kızdı ki, hemen çıkıp gitmek istedi; ama sonra gideceği başka bir yer olmadığını ve başka bir amaçla geldiğini hatırlayarak fikrini derhal değiştirdi.

"Pekâlâ! dedi kabaca.

Yaşlı kadın anahtarlarını çıkarmak için elini cebine soktu ve perdenin arkasındaki diğer odaya geçti. Odanın ortasında yalnız kalan genç adam merakla kulak kabartarak yaşlı kadının ne yaptığını hayalinde canlandırmaya çalıştı. Anahtarla komodinin çekmecesini açtığı duyuluyordu. "Üstteki çekmece olsa gerek" diye geçirdi içinden. "Demek anahtarları sağ cebinde taşıyor... Hepsi bir yerde, çelik halkaya takılı... Anahtarlardan bir tanesi hepsinden en az üç kat büyük, dişleri var, elbette o komodininki olamaz... Demek ki, ayrıca bir kutu ya da sandık

var... İşte bu ilginç. Sandıkların anahtarları böyle olur... Ama ne kadar rezilce bütün bunlar böyle..."

Yaşlı kadın geri geldi.

"İşte evladım, bir ayda bir rubleye on kapik faiz işlediğine göre bir buçuk ruble için bir aylık peşin faiz on beş kapik eder. Ayrıca daha önce almış olduğunuz iki ruble için de aynı hesabı yaparsak bir aylık peşin faiziniz yirmi kapik tutar. Hepsi otuz beş kapik eder. Bu durumda saatiniz karşılığında almanız gereken tutar bir ruble on beş kapik. İşte alın."

"Nasıl? Şimdi de bir ruble on beş kapik mi oldu?"

"Tam olarak öyle."

Genç adam tartışmaya yeltenmedi ve parayı aldı. Yaşlı kadına baktı ve gitmek için acele etmedi, sanki bir şeyler söylemek ya da yapmak istiyormuş ama tam olarak ne söyleyeceğini ya da yapacağını bilemiyormuş gibiydi...

"Ben size, Alyona İvanovna, bu yakınlarda bir eşya daha getireceğim... Gümüş... Çok güzel... Sigara tabakası... Arkadaşım iade eder etmez..." Genç adam bocaladı ve sustu.

"Hele siz getirin o zaman bakarız, evladım."

"Hoşça kalın efendim... Siz evde yalnız mısınız, kız kardeşiniz yok mu?" diye sordu hole geçerken, becerebildiğince rahat bir tavırla.

"Kız kardeşimden size ne evladım?"

"Hiç, yok bir şey. Ben, öylesine sordum işte. Siz sanırım şimdi... Hoşça kalın, Alyona İvanovna!"

Raskolnikov kafası allak bullak olarak çıktı evden. Sıkıntısı giderek çoğalıyordu. Merdivenlerden inerken birkaç kez sanki yıldırım çarpmış gibi olduğu yerde dondu kaldı. Ve nihayet sokağa ulaştığında şöyle haykırdı:

"Ah Tanrım! Bütün bunlar ne kadar iğrenç! Ve ben gerçekten, gerçekten... Hayır, bu saçmalık, bu zırvalık!" dedi kararlı bir tonla. "Ve sahiden böylesi korkunç bir şey aklıma na-

sıl gelebiliyor? Kalbim meğer ne çirkin şeylere yatkınmış! En önemlisiyse bu işin pisliği, rezilliği, iğrençliği, iğrençliği!.. Ve ben tüm bir ay..."

Ancak duygularını ne sözcüklerle ne de haykırışlarıyla ifade edebiliyordu. Daha yaşlı kadına giderken yüreğini ağırlaştıran ve bulandıran o sonsuz tiksinti duygusu şimdi o dereceye varmış ve öylesine berraklaşmıştı ki, içini basan bunaltıdan nereye kaçacağını şaşırıyordu. Kaldırımda etrafından geçenleri fark etmeden ve onlara çarparak bir sarhoş gibi yürümekteydi ve ancak bir sonraki sokakta kendine gelebildi. Etrafına bakındı ve kaldırımdan aşağıya inen merdivenlerle girilen, bodrum katındaki bir meyhanenin önünde durduğunu fark etti. Tam o sırada birbirlerini destekleyerek ve birbirlerine küfürler savurarak iki sarhoş zorlukla kapıdan çıkıp sokağa ulaştılar. Raskolnikov, uzun uzun düşünmeden aşağıya süzülüverdi. O zamana kadar hiç meyhaneye gitmemişti ama şimdi başı dönüyor ve üstelik susuzluk içini yakıyordu. Soğuk bira içmek istiyordu, ayrıca aniden üstüne bastıran fenalığı da aç olmasına bağlıyordu. Karanlık ve pis bir köşedeki yapış yapış bir masaya çöktü ve bira ısmarlayarak ilk bardağı büyük bir susuzlukla başına dikip bitirdi. Anında sıkıntıları uçup gitti ve düşünceleri berraklaştı. "Tüm bunlar saçmalık," dedi umutla, "ve şaşacak hiçbir şey yok! Sadece fiziki zayıflık! Bir bardak bira, biraz kraker, işte bir anda insanın aklı başına geliyor, düşünceleri berraklaşıyor, niyetleri kesinleşiyor! Tüh, ne kadar gereksiz yere heyecanlanmışım!.." Ancak, hor görür bir şekilde yakınmasına rağmen genç adam sanki birden korkunç bir yükten kurtulmuş gibi gayet neşeli görünmekte ve dost gözlerle etrafındakilere bakmaktaydı. Ama bu dakikalarda bile, uzaktan uzağa, gösterdiği tüm bu hassasiyetin de hastalıklı olduğunu sezmekteydi.

Bu arada meyhanenin müşterileri iyice azalmıştı. Merdivenlerde rastladığı iki sarhoş dışında beş kişiden oluşan bir

grup daha, aralarında bir kız ve bir armonikacıyla birlikte hep beraber onların arkasından dışarı çıkmışlardı. Onlardan sonra meyhane ferahladı ve sessizleşti. Kalanlar sadece birasının başında hafif çakırkeyif görünen, esnaf kılıklı birisi ve onun şişman, çok iri yarı, ak sakallı, kaftan giymiş arkadaşıydı. Çok sarhoş olduğundan oturduğu sıranın üzerinde uyukluyor ve zaman zaman yarı uyur yarı uyanık halde aniden kollarını iki yana açıp parmaklarını şaklatıyor, oturduğu sıradan kalkmadan vücudunun belden yukarısını hoplatıyor ve sözlerini hatırlamaya çalışarak saçma sapan bir şarkıyı söylemeye çalışıyordu:

Bütün yıl sevdim okşadım karımı
Bü-tün yıl sev-dim, ok-şa-dım ka-rı-mı...

Ya da biraz sonra daldığı uykudan tekrar uyanıp bu sefer:

Podyaçeska'dan geçerken,
Eski sevgilimi buldum ben...

Ama kimse neşesini paylaşmıyordu; hatta suskun arkadaşı onun tüm bu patlamalarına düşmanca ve şüpheyle yaklaşıyordu. Bir kişi daha vardı orada ve görünüşü emekli memura benziyordu. Önünde içki sürahisiyle bir başına oturuyor ve zaman zaman içkisini yudumlayarak etrafına bakınıyordu. Sanki onun üzerinde de endişeli bir hal vardı.

II

Raskolnikov kalabalığa alışık değildi ve daha önce de belirtildiği gibi özellikle son zamanlarda insanlardan kaçar olmuştu. Ama şimdi birden bir şey onu insanlarla yakınlaşmaya itiyordu. İçinde sanki bir şeyler yenilenmiş ve bununla birlikte

insanlara yönelik bir susuzluk ortaya çıkmıştı. Bir ay süresince yaşadığı o bunaltıcı ve iç karartıcı hayattan o kadar yorulmuştu ki, her ne olursa olsun hiç olmazsa bir dakikalığına başka bir dünyada nefes almak için, bulunduğu ortamın tüm pejmürdeliğine rağmen halen memnuniyetle meyhanede oturmaya devam ediyordu.

Meyhaneci başka bir bölmede duruyor ama sık sık nerede olduğu belli olmayan bir merdivenden inerek salona geliyordu. İnerken, kendisinden önce, pırıl pırıl cilalı, büyük kırmızı manşetleriyle züppece bir tarzı olan deri çizmeleri gözükmekteydi. Sırtına uzun, kaftan benzeri bir giysi geçirmiş, içine de felaket kirlenmiş siyah atlas bir yelek giymişti, kravat takmamıştı, tüm yüzü tıpkı demir bir kilit gibi yağa bulanmıştı. Tezgâhın arkasında on dört yaşlarında gösteren bir çocuk vardı, ayrıca bir şey istendiğinde masalara servis yapan bir çocuk daha bulunuyordu. Tezgâhın üstünde dilimlenmiş hıyar turşuları, kara krakerler ve parçalar halinde kesilmiş tuzlu balıklar vardı; hepsi de kötü kokuyordu. İçerinin havası dayanılmaz derecede boğucuydu ve her şey o kadar alkol kokuyordu ki, sadece bu havayı soluyarak bile beş dakikada sarhoş olabilirdi insan.

Bazen hiç tanımadığımız insanlara rastlarız ve birden, tek kelime söylemeden, ilk bakışta ilgimizi çekerler. Biraz uzakta oturan ve emekli memura benzeyen bu müşteri, Raskolnikov'ta işte tam da böyle bir izlenim uyandırmıştı. Genç adam daha sonra defalarca bu ilk izlenimi hatırlamış ve hatta bunun bir önsezi olduğunu düşünmüştü. Sürekli olarak adama bakıyordu ve elbette bunun bir nedeni de, adamın da gözlerini ısrarla ondan ayırmamasıydı ve belliydi ki, konuşmaya çok istekliydi. Meyhanenin sahibi de dâhil olmak üzere orada bulunan diğer kişilereyse, ilgisiz, hatta sıkılmış bakışlar atmaktaydı. Bu insanlara bakışlarında onlar sanki düzey ve gelişim açısından daha alt tabakadanmışlar gibi kibirli bir hor görü de sezilmekteydi.

Yaşı ellinin üstünde gösteriyordu, orta boylu, tıknaz yapılıydı, saçları kırlaşmıştı ve tepesinde bayağı genişlemiş bir keli vardı, sürekli içmekten yüzü sararmış, hatta yeşile çalmaya başlamıştı, şiş gözkapaklarının arasındaki çizgi gibi küçücük aralıktan, kanlanmış ama oldukça canlı bakışlara sahip gözleri seçilmekteydi. Yine de oldukça garip bir şey vardı bu adamda; bakışlarında bir zafer edası hissediliyordu – hem bilinçli hem de zeki bakışlardı bunlar – ama aynı zamanda sanki bir deliliğin de parladığı görülmekteydi anbean. Çok eski, yırtık pırtık, düğmeleri kopmuş siyah bir frak giymişti üzerine. Tek bir düğme kalmıştı frakta ve adam da nezaketen olsa gerek onu iliklemişti. Kaba kumaştan yeleğinin altından buruş buruş, lekeler içinde, kirli yakalığı dışarı taşmıştı. Memurlara uygun bir tarzda tıraşlıydı ancak tıraş olmasının üzerinden uzun zaman geçmiş olmalı ki, mavi-gri kıllar yoğun bir şekilde çıkmaya başlamıştı. Duruşunda ve hareketlerinde bile ağırbaşlı bir memur havası vardı. Ancak endişeliydi, arada bir saçlarını karıştırıyor ve yıpranmış dirseklerini yapış yapış ıslak masaya dayayıp, başını sıkıntıyla iki elinin arasına alıyordu. En sonunda Raskolnikov'a doğrudan baktı ve yüksek sesle ve kararlı bir tonla konuştu:

"Acaba sizinle ciddi bir hususta konuşmamız mümkün mü sayın bayım? Her ne kadar şu anda kılığınız öyle görünmese de tecrübelerim bana sizin eğitim almış ve içkiyle arası olmayan bir kişi olduğunuzu söylüyor. Ben her zaman samimi duygularla bir arada bulunan eğitime saygı duymuşumdur ve ayrıca ben de baremin dokuzuncu derecesinden devlet memuruyum. Marmeladov soyadım; fahri müşavirim. Müsaadenizle sorabilir miyim, siz devlet hizmetinde bulundunuz mu?"

"Hayır, öğrenciyim..." diye cevapladı genç adam. Adamın çok nazik konuşmasından ve pat diye doğrudan kendine hitap etmesinden kısmen şaşırmıştı. Biraz önce anlık olarak ortaya çıkan, kim olursa olsun birileriyle yakınlaşma isteği, daha ken-

disine gerçekten yönelik ilk hitapta şahsına yakınlaşan veya yakınlaşmaya yeltenen her türlü yabancıya yönelik olağan tatsız ve huzursuz tiksinti duygusunu tekrar hissetmesine neden oldu.

"Demek öğrencisiniz, ya da eski öğrenci!" diye haykırdı memur. "Ben de öyle düşünmüştüm. Tecrübe konuşuyor, saygıdeğer bayım, yılların tecrübesi!" Ve övünç işareti olarak parmağıyla alnını gösterdi. "Öğrenciydiniz ya da kurs gördünüz! Müsaade ederseniz..." Yerinden kalktı, sendeledi, sürahisini, kadehini kaptı ve gelip genç adamın karşısına, biraz çaprazına oturdu. Çakırkeyifti ama konuşması akıcı ve bilinçliydi, ender olarak kimi zaman biraz şaşırıyor ve konuşmasını uzatıyordu. Sanki o da bir aydır hiç kimseyle konuşmamış gibi büyük bir susuzlukla Raskolnikov'a sarılmıştı.

"Saygıdeğer bayım," diye başladı neredeyse törensi bir havada, "yoksulluk ayıp değil, bir olgu sadece. Biliyorum ki, ayyaşlık da hiç erdemden sayılmaz. Ama sefalet, saygıdeğer bayım, sefalet ayıptır efendim, ayıp. Yoksulken doğuştan gelen duyguların asaletini henüz muhafaza edebilirsiniz, sefalete düşüldüğünde ise hiç kimse asla muhafaza edemez bunu. Sefalete düştüğünüzde sizi sopayla iterek değil, iyice aşağılamak için süpürgeyle süpürerek cemiyetten uzaklaştırırlar; doğrusu da budur zaten, zira sefalete düştüğümde herkesten önce ben kendimi aşağılamaya hazırım. Oradan da meyhaneye yol kısadır zaten. Saygıdeğer bayım, bir ay önce Bay Lebezyatnikov eşimi dövdü, ama eşim hiç bana benzemez! Anlıyor musunuz? Müsaade ederseniz bir şey daha soracağım size, sırf merakımdan: Neva Nehri'nde saman mavnalarında gecelediğiniz oldu mu hiç?"

"Hayır, olmadı," diye cevapladı Raskolnikov. "Bu da nereden icap etti?"

"İşte, ben oradan geliyorum, beş gecedir orada yatıyorum, efendim..."

Kadehine içki doldurdu, bir dikişte içti ve düşünceye daldı. Gerçekten de elbiselerine ve hatta saçlarına takılmış saman parçacıkları göze çarpıyordu. Büyük bir ihtimalle beş gündür üzerindekileri çıkarmamış ve yıkanmamıştı. Özellikle elleri pis, yağlı ve kızarıktı, tırnaklarıysa kirden kapkara olmuştu.

Konuşması zayıf da olsa bir ilgi uyandırmışa benziyordu. Tezgâhın arkasındaki çocuklar kıkırdamaya başlamışlardı. Meyhaneci açık ki, bilhassa "maskaranın" anlattıklarını dinlemek amacıyla üst kattaki odadan aşağı indi ve tembel tembel ama gösterişle esneyerek biraz uzağa oturdu. Marmeladov'un burada uzun zamandır bilindiği çok açıktı. Böylesine süslü konuşmaya yatkınlığını da büyük bir ihtimalle meyhanelerde tanımadığı farklı insanlarla sık sık konuşarak edinmişti. Bu alışkanlık bazı ayyaşlarda, özellikle de evlerinde ezilen ve aşağılanan ayyaşlarda bir ihtiyaç haline gelmiştir. Bu nedenle içki içilen ortamlarda sanki haklılıklarını kanıtlamaya, hatta mümkünse saygı bile kazanmaya çalışırlar.

"Maskara!" diye söylendi meyhaneci yüksek sesle. "Madem memursun neden çalışmıyorsun, niçin görevinin başına gitmiyorsun?"

"Niçin mi görevimin başına gitmiyorum, saygıdeğer bayım," diye derhal lafa girdi Marmeladov. Sanki soruyu kendisine o sormuş gibi sadece Raskolnikov'a hitap ediyordu. "Neden mi çalışmıyorum? Sanki benim yüreğim sızlamıyor mu, günlerimi böyle nafile yere geçirdiğim için? Bay Lebezyatnikov bir ay önce eşimi dövdüğünde, ben yerde sarhoş yatarken acı çekmediğimi mi sanıyorsunuz? İzninizle size bir şey soracağım genç adam... Hım... Hiç umudunuz olmadan borç para istediğiniz oldu mu acaba?"

"Oldu... Nasıl yani umudum olmadan?"

"Yani tam anlamıyla hiç umudunuz olmadan, size para vermeyeceklerini önceden bilerek. İşte siz önceden ve kesin

olarak bilirsiniz ki, mesela, şu hayırsever, nazik beyefendi size hiçbir şekilde para vermeyecektir, hem zaten sorarım size, niye versin ki? Zira borcunuzu ödemeyeceğinizi gayet iyi biliyordur. Acıdığından mı verecek? Ama yeni düşünce akımlarını takip eden Bay Lebezyatnikov geçenlerde bilimin günümüzde acımayı yasakladığını ve ekonomi-politiğin yürürlükte olduğu İngiltere'de de bunun böyle olduğunu açıklamıştı. Sorarım size, niçin borç versin? İşte vermeyeceğini önceden bildiğiniz halde yine de yola koyuluyorsunuz ve..."

"Bile bile niye gitmeli o zaman?" diye sorarak kesti sözünü Raskolnikov.

"İyi ama ya başka gideceğiniz hiç kimse ve hiçbir yer yoksa! Nihayetinde her insanın gidebileceği bir yer olması gerekir. Zira öyle zaman olur ki, insan neresi olursa olsun muhakkak bir yerlere gidebilmek ister! Benim biricik kızım ilk kez sarı vesika almaya gittiğinde ben de onunla birlikte gittim... (çünkü kızım geçimini sarı vesikayla sağlıyor, efendim)..." diye ekledi parantez içinde, yüzünde hafif bir rahatsızlık ifadesiyle genç adama bakarak. Tezgâhın arkasındaki çocukların ikisinin birden kıkırdaması ve meyhanecinin sırıtması üzerine, "Önemli değil, saygıdeğer bayım, önemli değil!" diye ivedilikle ama sükûnetle ekledi. "Önemli değil, efendim! Böylesi baş sallamalar beni mahcup etmez, zira artık her şey, herkesçe malum ve tüm sırlar ayan oluyor ve ben bu duruma küçümsemeyle değil, kabullenmeyle yaklaşıyorum. Olsun varsın! Olsun varsın! 'Ey insan!' Müsaadenizle, genç adam, bana şunu söylemeniz mümkün mü?.. Yok, hayır, daha güçlü ve anlamlı bir şekilde sormam gerek: *mümkün mü* değil, *cüret edebilir misiniz* demeliyim; yani şu anda bana bakarak benim bir domuz olmadığımı söylemeye cüret edebilir misiniz?"

Genç adam ses çıkarmadı.

"İşte böyle," diye devam etti karşısındaki. Ağır başlı bir

halle, hatta bu kez vakur bir tavırla, sözlerinin ardından duyulan kıkırdamaların bitmesini beklemişti. "İşte böyle, diyelim ki ben domuzum ama karım tam bir hanımefendidir! Ben belki bir canavara benziyor olabilirim ama Katerina İvanovna, benim eşim, çok iyi eğitim görmüş, gerçek bir kurmay subay kızıdır. Varsın ben alçağın teki olayım ama onun hem soylu bir kalbi vardır hem de erdemle eğitilmiş yüksek duygulara sahiptir. Ama bununla birlikte... Ah, ne olur bana biraz acısaydı! Saygıdeğer bayım, saygıdeğer bayım, her insanın, kendisine acıyacakları bir tanecik de olsa bir yeri olmalı! Katerina İvanovna gerçi yüce gönüllü bir insandır ama hiç de hakkaniyetli değildir... Gerçi saçımı yolması bile sadece ama sadece yufka yürekliliğinden."

Yeniden başlayan kıkırdamalar üzerine, üstüne basarak, abartılı bir haysiyet duygusu içinde konuşmaya devam etti. "Çünkü hiç mahcubiyet duymadan tekrarlıyorum ki, saçlarımı gerçekten de yoluyor. Ama Tanrım, ne olurdu bir kerecik bile olsa... Ama hayır! Hayır! Bütün bunlar boş sözler, lafını etmeye bile değmez! Lafını etmeğe değmez!.. Zira birçok kez dilediğim şey oldu aslında, birçok kez bana acıdılar ama... Benim yapım böyle, hayvanın tekiyim ben!"

"Elbette öylesin!" dedi meyhaneci esneyerek.

Marmeladov kararlı bir şekilde masaya yumruğunu vurdu.

"Yapım böyle benim! Düşünebiliyor musunuz, bunu düşünebiliyor musunuz, sayın bayım, eşimin çoraplarını bile satıp parasıyla içki içtim! Ayakkabılarını demiyorum efendim, çünkü bu en azından kabul edilebilecek bir şeydir, hayır, çoraplarını, onun çoraplarını içkiye yatırdım, efendim! Keçi yününden atkısını, hem de benim aldığım değil, başkasının ona hediye etmiş olduğu, kendi öz malı olan atkısını da içkiye yatırdım; üstelik biz soğuk bir evde yaşıyoruz ve bu kış üşüttü, öksürürken kan geliyor ağzından. Üç tane de küçük çocuğumuz var,

Katerina İvanovna ise sabahtan gece yarılarına kadar didinir durur, siler süpürür, çamaşır yıkar, çocuklarla uğraşır, zira temizliğe küçük yaştan alışmış, ama ciğerleri zayıf ve vereme yatkın, ben bunu hissediyorum. Hissetmiyor muyum sanıyorsunuz? Ve ne kadar çok içersem o kadar çok hissediyorum. İçki dertlerime ve hislerime ortak olduğu için içiyorum. Aradığım neşe değil, ben kederime ortak arıyorum... İçiyorum, zira derinden ıstırap çekmek istiyorum!"

Bunları söyledikten sonra başını umutsuzca önüne eğdi. Bir süre sustuktan sonra yeniden muhatabına bakarak konuşmasına devam etti.

"Genç adam, yüzünüzde sanki bir keder var. Siz içeri girer girmez bunu yüzünüzden okudum, o nedenle de sizinle konuşmak istedim. Yoksa size hayatımı anlatarak zaten hakkımda hemen her şeyi bilen bu eğlence arayan insanlar önünde kendimi rezil etmek değildi amacım, aslında ben hassas ve eğitimli insan arıyorum. Bilmenizi isterim ki, eşim vilayet asilzadeler enstitüsünde eğitim görmüştür ve mezuniyet balosunda valinin ve diğer önemli zevatın huzurunda şalıyla yaptığı dansla altın madalyaya ve takdirnameye layık görülmüştür. Madalya... İşte madalyayı elden çıkardık... Çok oldu... Hım... Takdirnameyi ise hâlâ sandığında muhafaza etmekte, hatta kısa bir süre önce onu ev sahibesine gösterdi. Her ne kadar ev sahibesiyle bitmez tükenmez ağız dalaşları yaşıyor olsalar da hiç olmazsa birisinin önünde övünmek ve geçmiş mutlu günlerden bahsetmek istemişti. Ben bunu kınamıyorum, kınamıyorum, çünkü o mutlu günler ancak hatıralarda kaldı, diğer her şeyse mahvoldu gitti! Evet, evet; eşimin parlayıveren, gururlu ve baş eğmez bir karakteri vardır. Yerleri kendi siler, kara ekmek yer ama kendine karşı saygısızlığa asla müsaade etmez. İşte bu nedenle de Bay Lebezyatnikov'un kabalığına tahammül edemedi ve bu nedenle Bay Lebezyatnikov onu dövünce, yediği dayaktan çok,

gururu incindiği için yatağa düştü. Ben nikâhıma aldığımda o, üç çocuklu bir duldu. Piyade subayı olan ilk kocasına âşık olup ailesinin yanından kaçarak onunla evlenmiş. Kocasını çok seviyormuş ama adam kumara dadanmış, mahkemelere düşmüş, sonra da ölüvermiş. Son zamanlarında kadıncağızı dövüyormuş bile; belgeleriyle, ayrıntılarıyla biliyorum ki, eşim bu davranışı yüzünden onu asla bağışlamamış olsa da hâlâ ilk kocasını gözyaşlarıyla anar ve onu ileri sürerek bana sürekli sitemde bulunur, ama ben buna razıyım; razıyım zira hayalinde bile olsa hiç olmazsa bir zamanlar mutlu olduğunu hatırlasın... Ve işte kocasının ölümünden sonra üç çocuğuyla, benim de o sırada bulunduğum o çok uzak ve ücra kasabada bir başına kalakalmıştı. O kadar umutsuz bir yoksulluğa gömülmüştü ki, pek çok şey görmüş ve geçirmiş bir insan olarak ben bile onun içinde bulunduğu durumu anlatacak söz bulamıyorum. Ailesi ve akrabaları ondan ellerini tamamıyla çekmişlerdi. Üstelik kendisi çok gururluydu, hem de haddinden fazla gururlu... O sıralar, saygıdeğer bayım, ben de duldum, ilk eşimden olma on dört yaşında bir kızım vardı ve kendisine evlilik teklif ettim, çünkü çektiği o eziyete kayıtsız kalamazdım. Zaten, onun gibi eğitimli, faziletli ve iyi aileden gelme bir kadının benim gibi birisiyle evlenmeye razı oluşundan, içinde bulunduğu yoksulluğun boyutunu anlayabilirsiniz! Evlenmeye razı oldu! Ağlayarak, hıçkırarak, kendini paralayarak da olsa razı oldu! Çünkü gideceği hiçbir yer yoktu. Anlıyor musunuz, saygıdeğer efendim, anlayabiliyor musunuz, artık gidebileceği hiçbir yerin olmaması ne demek? Sanmıyorum! Henüz bunu anlayabilecek durumda değilsiniz... Ve tüm bir yıl sorumluluklarımı layıkıyla ve dürüstlükle yerine getirdim ve şuna (parmağıyla içki sürahisini tıklattı) dudaklarımı değdirmedim çünkü hassasiyetim vardı. Ama bu da işe yaramadı; üstüne üstlük bir kusurum olmamasına rağmen idarede meydana gelen değişiklik nedeniyle

bir de işimden oldum ve sonunda içmeye başladım ben de!.. Uzun bir süre dönüp dolaştıktan ve pek çok felaket yaşadıktan sonra nihayet bir buçuk yıl önce bu haşmetli ve her yeri anıtlarla süslü başkente geldik. Burada bir devlet dairesinde vazifeye başladım... Başladım ve yine işten çıkarıldım. Anlıyor musunuz, efendim? Bu sefer suç benimdi, zira karakterim ağır basmıştı... Şimdi ise ev sahibemiz olan Amaliya Fyodorovna Lippevehzel'in dairesinin bir odasında yaşıyoruz, ama aslında nasıl yaşıyoruz, kirayı nasıl ödüyoruz bilmiyorum. Bizim dışımızda da pek çok kişi orada yaşamakta... Tam Sodom yani, rezalet... Hım... Evet... Bu arada ilk evliliğimden olan kızım büyüdü. Kızım büyürken üvey annesinden neler çektiğini ise burada anlatmayayım. Çünkü her ne kadar Katerina İvanovna asil duygularla doluysa da öfkeli ve çabuk sinirlenen bir kadındır ve parlayıverir birden... Evet, efendim! Ama en iyisi buna hiç girmemek! Tahmin edebileceğiniz gibi Sonya eğitim almadı. Dört yıl kadar önce coğrafya ve dünya tarihi öğretmek istedim; ama kendim bu konularda zayıf olduğum için... üstelik uygun kitaplar da yoktu ki aslında o zaman mevcut bazı kitaplar... Hım... Yani şimdi onlar artık yok ve eğitim girişimi de öylece sona erdi. Pers Kralı Kyros'ta kalmıştık. Daha sonra uygun yaşa gelince roman türü birkaç kitap okudu, bir süre önce de Bay Lebezyatnikov'un yardımıyla Lewes'in* *Fizyoloji* adlı kitabını, belki de bilirsiniz bu kitabı efendim, büyük bir merakla okumuştu ve hatta bize bazı yerlerini rastgele yüksek sesle okuduğu da olmuştu. İşte aldığı tüm eğitim budur. Şimdi ise saygıdeğer bayım, size özel bir soru sormak istiyorum. Sizce yoksul ama dürüst bir kız bir işte namusuyla çalışırsa çok para kazanabilir mi?.. Eğer dürüstse ve özel bir yeteneği yoksa, hiç durmadan sabahtan akşama kadar çalışsa yine de on beş

* D.G. Lewes (1817-1878), evrimci felsefenin temsilcisi fizyolog ve filozof. –*çn*

kapik bile kazanamaz! Ayrıca, devlet müşaviri İvan İvanoviç Klopştok - herhalde adını duymuşsunuzdur - diktirmiş olduğu yarım düzine Hollanda gömleğinin dikiş parasını ödemediği gibi, sözde gömleğin yakasını ölçüye uygun ve düzgün dikmediği bahanesiyle aşağılayıcı bir şekilde küfürler edip, ite kaka dışarı attı kızcağızı. Öte yanda çocuklar aç biilaç haldeler... Katerina İvanovna ise hastalık belirtisi olarak yanaklarını al basmış, üzüntüyle ellerini ovuşturarak odada dolanıp duruyor ve 'Pis asalak, evimizde yaşıyorsun, yiyip içiyorsun, barınıyorsun,' diye bağırıyordu kızcağıza. İyi ama üç gündür evde ekmek kabuğu bile yokken ne yiyip içmesi! O sırada ben yatıyordum... Evet, öylece yatıyordum! Sızmış kalmıştım öyle ve Sonyacığımın konuştuğunu duydum (aslında hiç cevap vermez kızcağız ve sesi de çok yumuşaktır... altın sarısı saçları vardır, yüzü her daim soluk ve çok zayıftır). Diyordu ki, 'Peki ne yapayım Katerina İvanovna, o işi mi yapayım?' Aslında ahlâksız bir kadın olan ve poliste de sabıkası mevcut Darya Frantsevna, iki üç kez ev sahibesi aracılığıyla yoklama çekmişti. 'Ne olacak canım,' diye cevap vermişti Katerina İvanovna alaycı bir şekilde, 'saklayacaksın da ne olacak? Sanki hazine!' Ama suçlamayın, suçlamayın, saygıdeğer bayım, suçlamayın. Bunları aklı başındayken değil, haddinden fazla endişe içindeyken, hastayken, aç çocuklar etrafında ağladığı sırada büyük bir ıstırap içindeyken, üstelik gerçek anlamıyla da değil de sırf tahkir etmek için söylemişti... Zira Katerina İvanovna'nın açlıktan bile ağlıyor olsalar yine de kendini tutamayıp çocukları dövmeye başlamak gibi bir huyu vardı. Sonra da saat altı gibi Sonyacığın kalktığını, başını şalıyla örtüp, pelerinini sırtına alarak evden çıktığını gördüm. Saat dokuz gibi geri geldi. Gelir gelmez de Katerina İvanovna'nın yanına giderek hiç konuşmadan onun önündeki masaya otuz ruble bıraktı. Bu sırada tek bir sözcük bile çıkmadı ağzından, hiç kimsenin yüzüne bakmadan gidip yünlü

kumaştan büyük şalımızı aldı (bizim yünlü kumaştan, ailecek kullandığımız böyle bir şalımız vardı), başını ve yüzünü onunla sıkıca kapayıp yüzü duvara dönük olarak yatağa yattı... Sadece zayıf omuzlarıyla bedeninin hafif hafif sarsıldığı görülmekteydi... Ben ise yine aynı şekilde sızmış öyle yatıyordum, efendim... Sonra, genç adam, bir de baktım ki, Katerina İvanovna da tek bir söz etmeden Sonyacığın yatağına yanaştı ve tüm gece orada onun ayakucunda diz çöküp kaldı, bir süre sonra da ayaklarını öpmeye başladı, oradan kalkmak istemedi, sonra da birbirlerine sarıldılar ve öylece uyuyakaldılar... İkisi de... İkisi de... Evet, efendim... Ben ise... sızmış yatıyordum, efendim."

Marmeladov birden bıçakla kesilmiş gibi sustu. Ardından hızlı hareketlerle bardağını doldurdu, sonuna kadar içti ve geğirdi. Bir süre suskun kaldıktan sonra anlatmaya devam etti:

"O günden bu yana, saygıdeğer bayım, o günden bu yana, kötü bir tesadüf sonucu ve ayrıca kötü niyetli kişilerin gammazlamasıyla – ki bunda sözde kendisine gereken saygının gösterilmediğini iddia eden Darya Frantsevna'nın özellikle parmağı olmuştur – o günden bu yana, kızım Sofya Semyonovna sarı vesika almak zorunda kaldı ve bu nedenle de artık bizimle birlikte kalamıyor. Zira ev sahibemiz Amaliya Fyodorovna kalmasına izin vermiyor (oysa başlangıçta Darya Frantsevna'ya aracılık eden oydu) ve Bay Lebezyatnikov da karşı... Hım... İşte Katerina İvanovna'yla aralarında yaşanan olay da Sonya yüzünden çıktı zaten. Başlangıçta Sonya'dan kendisi de yararlanıyordu, ama sonra nedense birden gurura dokunuverdi: 'Nasıl olur da, benim gibi saygın birisi böyle bir kadınla aynı çatı altında yaşayabilir?' dedi. Katerina İvanovna ise dayanamadı, onu savunmaya kalktı... İşte olay o zaman patlak verdi... Artık Sonyacık ancak hava kararıktan sonra eve gelebiliyor, üstelik yine de Katerina İvanovna'yı avutmaya çalışıyor, maddi olarak da bize daha fazla yardım etmeye gay-

ret ediyor... Terzi Kapernaumov'un evinde kalıyor artık, onun bir odasını kiraladı. Kapernaumov topal ve kekeme biri, üstelik kalabalık ailesinin tüm üyeleri de kekeme. Hatta karısı bile kekeme... Hepsi bir göz odada birlikte yaşıyorlar, Sonya'nın sadece bir paravanla ayrılmış bir köşesi var... Hım, evet... İnsanlar çok yoksul ve kekeme... Evet... O sabah kalkar kalkmaz derhal eski giysilerimi giyindim, ellerimi göğe açıp dua ettikten sonra ekselansları İvan Afanasyeviç'e gittim. Ekselansları İvan Afanasyeviç'i tanır mısınız?.. Hayır mı? Yazık, evliya gibi bir insanı tanımıyorsunuz demektir! Bir mumdur o!.. Tanrı'nın önünde eriyen bir mum!.. Anlattıklarımı sonuna kadar dinleyince ekselanslarının gözleri dolu dolu oldu. 'Peki, Marmeladov, aslında bir kez umutlarımı boşa çıkarmıştın... Ama bir kez daha seni şahsi sorumluluğum altına alıyorum,' tam da böyle dedi işte, 'bunu sakın unutma; haydi şimdi git!' Ayaklarının altını öptüm. Ama içimden yaptım bunu elbette, zira modern düşünceli, aydın bir kıdemli devlet görevlisi olarak böyle bir şey yapmama kesinlikle izin vermezdi kendisi. Eve döndüm ve yeniden göreve alındığımı, maaş bağlanacağını söyler söylemez evde kopan sevinç fırtınasını bir görecektiniz!.."

Marmeladov büyük bir heyecan içinde bir an durdu. O sırada iyice sarhoş bir grup ayyaş meyhaneden içeri girdi ve kapı önünde, bir laternanın eşlik ettiği yedi yaşlarında kırık dökük bir çocuk sesinin söylediği "Çiftliğim" şarkısı duyuldu. Gürültü çoğaldı. Meyhaneci ve garsonlar yeni gelenlerle ilgilenmeye başladı. Marmeladov gelenlere aldırış etmeden hikâyesini anlatmaya devam etti. Görünüşe bakılırsa gücü iyice azalmıştı ama sarhoşluğu arttıkça çenesi de açılıyordu. Uzun olmayan bir süre önce görev almakta gösterdiği başarı sanki onu canlandırmış, hatta yüzüne bir parıltı gelmişti.

"Bu iş, değerli bayım, bundan beş hafta önce oldu. Evet... Tanrım, Katerina İvanovna ve Sonyacık, her ikisi de habe-

ri öğrenir öğrenmez bana öyle davrandılar ki, sanki kendimi cennette sandım. Eskiden mal gibi yatardım ve sadece hakaret işitirdim! Şimdi ise parmaklarının ucunda yürüyorlar, çocukları 'Semyon Zaharıç işyerinde çok yoruldu, şimdi dinleniyor, şişşt, sakın ha gürültü etmeyin!' diye uyarıyorlardı. İş yerine gitmeden kahvemi hazır ediyorlar, içine koyulan kremayı ısıtıyorlar! Hem de hakiki krema bile alıyorlardı, anlıyor musunuz? İşe giderken giymem için düzdükleri o kılık kıyafeti satın almak için on bir ruble elli kapiği nasıl denkleştirdiler onu da bilmiyorum! Gayet iyi durumda çizmeler, şahane yakalık, kostüm ve hepsi için on bir ruble elli kapik, efendim. İlk gün iş yerinden eve geldim, bir de baktım ki, Katerina İvanovna iki çeşit yemek pişirmiş: çorba ve o zaman kadar hiç yemediğim bayır turplu dana rosto. Kadıncağızın hemen hiç giysisi yoktur... Yani yok denecek kadar azdır, efendim. Ama ne göreyim, öyle herhangi bir elbise değil üstündeki, misafirliğe gidiyormuş gibi pek güzel giyinmiş... Aslında beceriklidir çok, yoktan var eder. Saçını gayet güzel yapmış, tertemiz bir yakalık, kolluklar takmış, bambaşka bir kadın olmuş. Sanki gençleşmiş, güzelleşmiş. Sonyacığım, minik kuşum, bize para yardımı yapıyordu ve bana da diyordu ki, şimdilik size sık sık gelmem doğru olmaz, en iyisi kimse görmesin diye böyle hava kararıktan sonra gelirim. Duyuyor musunuz, duyuyor musunuz? Bir gün öğle yemeğinden sonra biraz kestirmek için eve gelmiştim. Bir de ne görsem, Katerina İvanovna dayanamamış, daha bir hafta önce adamakıllı kavga ettiği ev sahibesini bir fincan kahve içmeye çağırmış! İki saat oturdular ve durup dinlenmeden fısır fısır konuştular. Yok efendim Semyon Zaharıç şimdi görevdeymiş de, maaşını da gayet güzel alıyormuş da, bir gün ekselansları makamından çıkmış da herkese beklemelerini emredip Semyon Zaharıç'i elinden tutup odasına almış da. Düşünebiliyor musunuz, düşünebiliyor musunuz? Ekselansla-

rı, 'Her ne kadar o kötü alışkanlığa kendinizi kaptırmış olsanız da, Semyon Zaharıç, eski hizmetlerinizi hatırlayarak ve şimdi de bize dürüstçe söz verdiğiniz için, üstelikte siz olmadan işlerimiz kötü gittiği için (duyuyor musunuz, duyuyor musunuz!), şimdi artık sözünüze güvenerek size vazife veriyoruz,' demişmiş de. Elbette tüm bunları eşim uydurmuştu, ama asla başka bir maksatla değil, sırf biraz övünebilmek için, efendim! Hayır, efendim, kendisi kendi söylediklerine inanıyor, kendi hayal gücünün yardımıyla kendisini avutuyordu efendim, gerçekten de böyleydi durum. Ayıplamıyorum bu yaptığını; hayır hiç ayıplamıyorum!.. Altı gün önce ben ilk maaşımı alıp – yirmi üç ruble kırk kapik – olduğu gibi eve getirdiğimde bana 'Bücürüğüm,' dedi. 'Ah, seni gidi bücürük seni!' dedi bana. Üstelik yalnızken, anlıyor musunuz? Sevimlilik kim ben kim, üstelik de nasıl bir kocayım? Ama o bir de yanağımdan makas alıp bana, 'Seni gidi bücürük!' dedi."

Marmeladov sustu, gülümsemek istedi, ama birden çenesi titredi. Yine de kendisini tuttu. Meyhanenin bu sefil hali, saman mavnalarında geçirilen beş gece, bir sürahi içki ve bununla birlikte adamın karısına, ailesine yönelik bu aşırı sevgisi, dinleyicisini iyice sersemletmişti. Raskolnikov, gergin bir şekilde ama aynı zamanda hastalıklı bir duyguyla dinliyordu. Buraya girdiğine çoktan pişman olmuştu. Marmeladov kendini toparlayıp konuşmaya devam etti:

"Saygıdeğer bayım, saygıdeğer bayım! Ah efendim! Belki siz de diğerleri gibi anlattıklarıma güleceksiniz ve ben aile yaşamımla ilgili tüm bu basit, aptalca ayrıntılarla sadece canınızı sıkıyorum belki ama bu anlattıklarım benim için asla komik değil! Zira ben tüm bunları derinden hissettim... Ve hayatımın sanki o cennetten gününün ve akşamının devamını da tatlı hayaller içinde geçirdim. Her şeyi nasıl yoluna koyacağımı, çocukların üstünü başını nasıl donatacağımı, eşimi nasıl

rahata kavuşturacağımı, biricik kızımı nasıl o şerefsiz yaşamdan kurtarıp aile ocağına geri getireceğimi... ve daha pek, ama pek çok şeyi hayal ettim. Bu kadarını da çok görmeyin artık bana bayım. İşte sayın bayım (Marmeladov birden sanki kasıldı, kafasını kaldırdı ve dinleyicisinin gözlerinin içine baktı), işte sonraki gün, tüm o hayallerden sonra (yani tam tamına beş gün önce), daha akşamına, kurnazca bir kandırmayla geceleyin bir hırsız gibi Katerina İvanovna'nın sandığının anahtarını yürütüverdim, sandıkta ne kadar olduğunu anımsamadığım maaşımdan kalan tüm parayı aldım ve işte efendim, halimi görüyorsunuz şimdi! Beş gündür eve uğramıyorum, beni arayıp duruyorlardır, elbette dairedeki işime de son verirler, zaten üniformamı da Yegipetskiy Köprüsü'ndeki meyhaneye bırakıp yerine bu üstümdekileri aldım... Ve işte her şey mahvoldu!"

Marmeladov alnına bir yumruk kondurdu, dişlerini gıcırdattı, gözlerini kapattı ve dirsekleriyle var gücüyle masaya yaslandı. Ama bir dakika sonra yüzünün ifadesi birden değişti ve sahte bir kurnazlıkla ve yapma bir küstahlıkla Raskolnikov'a baktı, güldü ve yeniden konuştu:

"Üstelik bugün içki parası istemeye Sonya'ya gittim! He-he-he!.."

"Yoksa sana para verdi mi?" diye haykırdı yeni gelenlerden birisi ve bir ağız dolusu kahkaha attı.

"İşte bu sürahiyi onun verdiği parayla aldım," dedi Marmeladov, kimseye aldırmadan sadece Raskolnikov'a hitaben. "Otuz kapik verdi bana kendi elleriyle, sahip olduğu son paraydı, gözlerimle gördüm... Hiçbir şey söylemedi, sadece sessizce bana baktı... Bu şekilde yeryüzünde değil de, orada... İnsanlar için acı çekerler, ağlarlar, ama sitem etmezler, suçlamazlar! Ama böylesi daha da acı verici, sitem etmedikleri zaman daha da acı verici!.. Otuz kapik, evet efendim. Ama aslında bu para şimdi esas ona lazım öyle değil mi? Ne dersiniz, sayın bayım?

O şimdi içinde bulunduğu durumda temizliğine dikkat etmek zorunda. Temizliği sağlamak ise para gerektirir, özel bir temizlik çünkü bu, anlıyor musunuz? Anlıyor musunuz? Sonra birtakım pomatlar falan satın almalı, başka türlü olamaz; kolalı etekler, su birikintisinden falan geçerken iç rahatlığıyla sergileyebileceği gösterişli potinler alabilmeli. Bu temizliğin neye mal olacağını anlıyor musunuz, bayım, anlayabiliyor musunuz? Oysa ben, efendim, öz babası olan ben, içki içmek için o son otuz kapiğini aldım elinden! Ve de içiyorum, efendim! Hatta içtim, bitirdim, efendim!.. Benim gibi birine kim acır ki? Söyleyin bana? Söyleyin sayın bayım bana hâlâ acıyor musunuz? Yoksa acımıyor musunuz? Söyleyin bayım, acıyor musunuz, acımıyor musunuz? He-he-he-he!"

Bardağına içki koymaya yeltendi ama içkisi bitmişti. Sürahisi boşalmıştı.

"Sana ne diye acısınlar ki?" diye bağırdı yine yanlarında biten meyhaneci.

Kahkahalar ve hatta küfürler havada uçuştu. Dinleyenler de gülüyor ve küfrediyordu, onu dinlemeyip sadece tipine, kılık kıyafetine bakanlar da.

"Acımak mı? Niye acıyacaklarmış ki bana?" diye haykırdı Marmeladov bir eli ileride ayağa kalkarak, sanki ilham için sırf bu sözleri bekliyormuş gibi kararlı bir haldeydi. "Sana niçin acıyacaklar diyorsun değil mi? Evet! Bana acımak için bir neden yok! Bana merhamet göstermek değil, beni çarmıha germek gerek, çarmıha! Evet, yüce yargıç, çarmıha ger, çarmıha ger, ama sonra da acı ona! İşte o zaman ben kendi ayağımla gelirim çarmıha gerilmeye, zira susadığım sefa değil acı ve gözyaşı!.. Senin bu sürahinin bana zevk verdiğini mi sanıyorsun meyhaneci? Acı aradım ben onun dibinde, acı; gözyaşı ve acı aradım ve aradığımı buldum da; bize acıyacak olan ise herkese acıyan ve herkesi ve her şeyi anlayandır, o eşsizdir ve hâkim

odur. Vakti zamanı geldiğinde soracak: 'Huysuz ve veremli üvey annesi ve onun küçük yaştaki çocukları için kendisini feda eden o kız nerede? Küfürbaz ve dünya zevklerine düşkün ayyaş babasına yaptığı onca kötülüğe rağmen acıyan o kız nerede?' Ve diyecek ki: 'Gel! Seni bir kez bağışlamıştım... Seni bağışlamıştım zamanında... Şimdi de onca sevebildiğin için tüm günahlarını bağışlıyorum senin...' Ve benim Sonya'mı bağışlayacak, biliyorum, bağışlayacak... Ona uğradığımda bunu yüreğimde hissettim!.. Herkesi yargılayacak ve bağışlayacak, iyileri de kötüleri de, bilgeleri de yumuşak başlıları da... Herkesi yargılaması bitince bize dönecek ve 'Siz de gelin!' diyecek. Gelin ayyaşlar, gelin zayıf karakterliler, gelin utanmazlar! Ve biz hepimiz ortaya çıkıp utanmadan karşısına dikileceğiz. Ve diyecek ki: 'Domuzlar sizi! Hayvana benziyorsunuz ve onun izini taşıyorsunuz; ama siz de gelin!' Ve bilge olanlar, akıllı olanlar diyecekler ki: 'Tanrım! Onları niçin kabul ediyorsun?' Ve O, cevap verecek: 'Ey bilgeler, ey akıllılar, onları kabul ediyorum çünkü onlardan hiçbirisi kendini buna layık görmemiştir...' Ve bize elini uzatacak ve biz yere kapanacağız... Ve ağlayacağız... Ve her şeyi anlayacağız! O zaman her şeyi anlayacağız, herkes anlayacak... Ve Katerina İvanovna... Ve o da anlayacak... Rabbim, elbette gelecek kutsal saltanatın!"

Ve Marmeladov bitkin, tüm gücünü yitirmiş bir halde, hiç kimseye bakmadan, sanki etrafındakileri tamamen unutmuş ve derin düşüncelere dalmış gibi sıraya yığıldı kaldı. Sözleri belli bir etki yaratmıştı; bir dakika kadar bir sessizlik oldu, ama çok geçmeden eskisi gibi kahkahalar ve küfürler yükseldi:

"Hükmü verdi bile!"

"Salladı yine!"

"Memura bak!"

Vb., vb...

Birden başını kaldırdı Marmeladov ve Raskolnikov'a hitap etti:

"Gidelim bayım, götürün beni... Cosel'in avlulu binasına. Zamanı geldi... Katerina İvanovna'ya gitmenin..."

Raskolnikov epeydir meyhaneden çıkmak istiyordu; Marmeladov'a yardım etmeyi de kendisi düşünmüştü zaten. Marmeladov'un bacakları çenesinden daha güçsüzdü ve genç adama tüm ağırlığıyla yaslanmıştı. Gidilecek yer hepi topu birkaç yüz adımdı. Eve yaklaştıkça sarhoş adamın endişesi ve korkusu artıyordu. Ağzının içinde sözcükleri yuvarlayarak kaygıyla konuşmaya başladı:

"Ben aslında Katerina İvanovna'dan ve onun saçlarımı yolmaya başlamasından korkmuyorum. Yolsun bakalım saçlarımı!.. Saçın hiç önemi yok! Evet, böyle düşünüyorum! Hatta daha iyi, bırak kavga etsin benimle, benim korktuğum o değil... Ben... Onun gözlerinden korkuyorum... Evet gözlerinden... Yanaklarında beliren kırmızı lekeler de ürkütüyor beni... Ve bir de nefes alması beni korkutuyor... Bu hastalığa yakalanmış olanlar, hele bir de heyecana kapıldılarsa... nasıl nefes alırlar hiç gördün mü? Çocuk ağlamasından da korkuyorum... Çünkü eğer Sonya onları doyurmadıysa, o zaman... Ne olur bilemiyorum! Bilemiyorum! Dayaktan korkmuyorum... Şunu bil ki bayım, onun darbeleri bana acı değil haz veriyor... Çünkü bu olmadan yapamam zaten. Böylesi iyi. Bırak beni dövsün, ruhunu rahatlatsın... Böylesi daha iyi... Ah, işte geldik. Cosel'in binası... Hani şu demir tornacısı, zengin Alman'ın. Hadi girelim!"

Avludan binaya girdiler ve merdivenlerden dördüncü kata çıkmaya başladılar. Yukarı doğru çıktıkça merdivenler kararmaktaydı. Saat artık on biri bulmuştu, bu dönemde Peterburg'da gerçek anlamıyla gece olmamakla birlikte merdivenlerin yukarısı oldukça karanlıktı.

Merdivenlerin sonunda, en üst katta görünen küçük isli kapı aralıktı. Küçülüp gitmiş bir mum hepi topu on adım uzunluğundaki yoksul odayı aydınlatmaktaydı; tüm oda sahanlıktan görülmekteydi. İçerisi darmadağınık ve karmakarışıktı, özellikle de çocuk giysileri göze çarpmaktaydı. Dipteki köşe delik deşik bir çarşaf gerilerek bölünmüştü. Onun arkasında muhtemelen yatak olmalıydı. Odanın içindeyse sadece iki iskemle ve önünde boyasız, üzerinde örtüsü olmayan, çam kerestesinden mamul, eski bir mutfak masasının durduğu, üzeri muşamba kaplı çok eski bir divan vardı. Masanın bir köşesinde, demir bir mumluk içinde, içyağından mamul, artık tükenmek üzere bir mum duruyordu. Marmeladov'un o köşede değil de ayrı bir odada yaşamakta olduğu anlaşılıyordu, ama orası da bir odadan çok bir sofaya benziyordu. Amaliya Lippevehzel'in yaşadığı bir sonraki bölme veya hücreye açılan kapı ise aralıktı. Oradan gürültü ve bağırtılar duyulmaktaydı. Kahkahalar atılıyordu. Muhtemelen iskambil oynamakta ve çay içmekteydiler. Zaman zaman yakası açılmadık küfürler de işitilmekteydi.

Raskolnikov, Katerina İvanovna'yı hemen tanıdı. Dehşetli zayıf, uzunca boylu, zarif ve düzgün vücutluydu, koyu kumral saçları hâlâ çok güzeldi ve gerçekten de yanakları pençe pençe kızarmıştı. Ellerini göğsüne bastırmış, kupkuru dudaklarıyla kesik kesik, düzensiz soluklar alarak, küçük odasında bir aşağı bir yukarı dolaşmaktaydı. Gözleri sıtmalı gibi parlıyordu ama bakışları keskin ve sabitti ve tükenmekte olan mumun titrek ışıklarının vurduğu veremli ve kaygılı yüzü hastalıklı bir izlenim uyandırmaktaydı. Raskolnikov, onun yaklaşık otuz yaşlarında olduğunu düşündü ve gerçekten de Marmeladov'un dengi değildi. İçeri girdiklerini ne duydu ne de gördü; sanki derinlere dalıp gitmiş gibi ne bir şey duyuyor, ne de görüyordu. Odadaki hava boğucuydu ama pencereyi açmamıştı; merdivenlerden pis bir koku gelmekteydi ama merdivenlere açılan

kapı kapatılmamıştı; aralık kalmış kapıdan iç bölmelerde içilen tütünlerin dalga dalga dumanları geliyordu, Katerina İvanovna öksürüyor ama kapıyı kapamıyordu. Ancak altı yaşında gösteren en küçük kız çocuğu yerde oturur şekilde kıvrılmış, başını divana dayamış uyuyordu. Ondan en fazla bir yaş büyük gösteren oğlan çocuğu bir köşede titreyerek ağlıyordu. Biraz önce dayak yemiş olmalıydı. Uzun boylu, kibrit çöpü gibi incecik, dokuz yaşlarında gösteren en büyük kız çocuğu ise üzerinde belli ki iki yıl önce dikilmiş, şimdi ancak dizlerine kadar gelen yırtık pırtık bir entari, çıplak omuzlarına atılmış incecik bir pamuklu kumaştan pelerinle, çöp gibi uzun ve kupkuru kolunu erkek kardeşinin boynuna dolamış, onun yanında, köşede, ayakta dikilmekteydi. Herhalde onu avutmakta, kulağına bir şeyler söylemekte, yine ağlamasını önlemeye çalışmaktaydı. Bir yandan da zayıf ve korku dolu yüzünde olduğundan da büyük gözüken kocaman koyu renk gözleriyle, annesini izlemekteydi kaygıyla. Marmeladov, henüz odaya girmeden, daha kapının önünde diz çöktü ve Raskolnikov'u ileriye doğru itti. Tanımadığı birisini gören kadın dalgın bir şekilde onun önünde durdu, sanki bir an şunu düşündü: Bu da niye içeri girdi ki? Ama sonra onun iç odalardan birine gelmiş olabileceğini, zira buranın diğer odalara geçilen bir hol olduğunu anımsamış olacak ki, hemen döndü, artık onunla ilgilenmeden merdivene açılan kapıyı kapamak için ilerledi ve kapının eşiğinde kocasını yere diz çökmüş görünce birden bir çığlık attı.

"A!" diye bağırdı çılgın gibi. "Döndün ha! Haydut! Canavar!.. Paralar nerede? Cebinde ne kaldı, göster bana! Elbisen de farklı! Kendi elbiselerin nerede? Paralar nerede? Cevap ver!.."

Ve atılıp eşinin üstünü aramaya başladı. Marmeladov, uysal bir çocuk gibi ceplerinin aranması için ellerini hemen itaatkâr bir şekilde iki yana açtı. Ceplerinden tek bir kapik bile çıkmadı.

"Paralar nerede?" diye bağırdı kadıncağız. "Oh Tanrım, hepsini içkiye mi verdin yoksa? Sandıkta tamı tamına on iki ruble vardı!" Birden çıldırmış gibi eşinin saçlarına yapıştı ve onu odanın içine sürükledi. Marmeladov, eşinin zorlanmaması için ardı sıra uysalca dizlerinin üstünde süründü.

"Bu muamele bana zevk veriyor! Ba-na a-cı de-ğil, bas-ba-ya-ğı zevk ve-ri-yor say-gı de-ğer ba-yım," diye bağırmaya başlamıştı bir yandan saçlarından çekilip sürüklenirken, hatta bir kere de alnını yere çarpmışken. Yerde uyuklayan çocuk uyanıp ağlamaya başlamıştı. Köşede duran çocuk dayanamayıp titremeye başladı, bir çığlık atarak dehşetli bir korku içinde neredeyse kendini kaybetmiş bir halde ablasının kollarına atıldı. Ablası ise yaprak gibi titremeye başlamıştı.

"İçkiye verdi! Hepsini, hepsini içkiye verdi!" diye umutsuzlukla bağırdı zavallı kadın. "Elbiselerini de vermiş! Aç kaldılar, aç (ve ellerini üzüntüyle ovuşturarak çocukları işaret etti)! Yerin dibine batsın böyle hayat! Peki ya siz, siz hiç utanmadınız mı!" diyerek aniden Raskolnikov'a yöneldi. "Meyhane arkadaşı! Onunla birlikte içmedin mi? Onunla içmedin mi? Defol!"

Genç adam tek söz etmeden çıkmak için aceleyle davrandı. Üstelik iç kapı tamamen açılmış ve meraklı birkaç göz içeriye bakmaya başlamıştı. Ağızlarında sigaralar ve pipolar, başlarında takkeleriyle küstahça sırıtan kafalar uzanmıştı. Önü açık sabahlıkları, müstehcen yazlık giysileri içinde, ellerinde iskambil kâğıtlarıyla beliren tiplerdi bunlar. Özellikle, Marmeladov saçlarından sürüklenirken bu durumun kendisine zevk verdiğini söylediğinde çok yüksek sesle gülmüşlerdi. Hatta yavaştan odaya doluşmaya başlamışlardı; sonunda cırtlak, uğursuz bir ses duyuldu: Kalabalığı yararak ileri çıkmaya çalışan Amaliya Lippevehzel'di bu; evin içinde düzeni kendince sağlamaya çalışıyor ve bu maksatla yarın derhal odalarını boşaltmaları gerek-

tiği tehdidiyle zavallı kadını belki yüzüncü kez korkutuyordu. Çıkarken Raskolnikov elini cebine atıp meyhanede bozdurmuş olduğu rubleden geriye kalan bozukluklardan eline gelenleri kimseye fark ettirmeden pencerenin kenarına koyuverdi. Ama merdivenlerde aklı başına geldi ve geri dönmek istedi.

"Bu yaptığım de ne kadar saçma" diye düşündü. "Onların Sonya'sı var, esas bana, kendime lazımdı o para." Ama bırakmış olduğu paraları geri almasının imkânsız olduğuna ve mümkün olsa bile asla alamayacağına hükmederek elini sallayıp evine doğru yola koyuldu. "İyi ama Sonya'nın da krem falan alması için paraya ihtiyacı var" diye düşünmeye devam etti sokakta yürürken ve acı acı gülümsedi, "o temizlik para ister... Hım! Bugün Sonyacığın kendisi iflas etmiştir belki de, zira o vahşi kızıl hayvanın peşinden koşmak gibi... altın avcılığı gibi bu da riskli bir iş... Belki de bıraktığım o para olmasa yarın hepsi açlıktan ölüp gidecekti... Ah Sonya! Nasıl bir define bulmuşlar ama değil mi? Üstelik faydalanıyorlar da! Gayet de güzel faydalanıyorlar! Hem de alışmışlar! Ağlamış, bağırmış, çağırmış ama alışmışlar bile. Aşağılık insanoğlunun alışmadığı şey yok ki zaten!"

Düşüncelere daldı.

"Peki ya ben yanıldıysam, ya insanoğlu *alçak* değilse, tamamı yani, yani tüm insan soyu, kalan her şey salt önyargıysa, sadece kendiliğinden meydana çıkan korkularsa ve hiçbir sınır yoksa, ki öyle de olması gerekir!.."

III

Ertesi sabah rahatsız edici rüyalarla dolu kötü bir uykudan, hiç dinlenmemiş olarak oldukça geç uyandı. Ağzında acı bir tat, keyifsiz ve sinirli bir şekilde kalkarak küçücük odasına nefretle göz attı. Burası tıpkı tabutluk gibi, daracık bir odaydı,

uzunluğu altı adımdı, yer yer duvardan ayrılmış, tozlu, sararmış duvar kâğıtlarıyla çok zavallı bir görünümü vardı ve tavanı o kadar alçaktı ki, biraz uzun boylu bir insan bile kendini boğulacak ve başını tavana çarpacakmış gibi hissederdi. Eşyalar da odaya uygundu. Pek de sağlam olmayan üç eski iskemle, bir köşede kaplarındaki tozdan uzun süre kimsenin el sürmediği belli olan bazı kitaplar ve defterler bulunan, boyalı bir masa vardı. Nihayet, Raskolnikov'un şimdi yatak olarak kullandığı, duvarın uzunlamasına neredeyse tümünü, odanın da yarısını kaplayan, bir zamanlar pamuklu kumaş kaplı, şimdiyse her tarafı yırtık pırtık, kocaman, hantal bir divan göze çarpıyordu. Sıklıkla bu divanın üzerinde öylece olduğu gibi, elbisesini çıkarmadan, çarşaf sermeden, üstüne eski öğrenci paltosunu çekip, yüksek olması için temiz kirli demeden çamaşırlarını altına tıkıştırdığı tek bir küçük yastığı da başının altına koyarak uyurdu. Divanın önünde küçük bir masacık durmaktaydı.

Bundan daha fazla bir boşvermişlik ve pasaklılık içinde olmak imkânsız gibiydi; ancak Raskolnikov şimdi içinde bulunduğu ruh halinde bu durumdan zevk bile almaktaydı. Kararlı bir şekilde herkesten uzaklaşmış, tıpkı bir kaplumbağa gibi kendi kabuğuna çekilmişti, öyle ki, ona hizmet etmekle görevli olan ve arada bir odasına bakan hizmetçi kızın yüzünü görmek bile midesinin ekşimesine ve kasılmasına yol açmaktaydı. Tıpkı bir şeye fazlasıyla yoğunlaşan saplantılı insanlarda olduğu gibi. Ev sahibesi iki haftadır artık ona yemek göndermiyordu ama o aç açına oturmasına rağmen hâlâ gidip kadınla konuşmamıştı. Aşçı ve ev sahibesinin tek hizmetçisi olan Nastasya kısmen kiracının bu halinde memnundu ve odasını toplamayı temizlemeyi bırakmıştı, sadece haftada bir şöyle yalandan süpürüyordu o kadar. İşte şimdi onu uyandıran da Nastasya olmuştu.

"Haydi, kalk, hâlâ ne uyuyorsun?" diye tepesinden bağırdı

ona. "Saat on oldu. Sana çay getirdim; çay istemiyor musun? Şu haline bak, hasta mısın?"

Kiracı, gözlerini açtı, ürperdi ve Nastasya'yı tanıdı.

"Ev sahibesi mi gönderdi çayı, yoksa?" diye sordu ve hasta gibi ağır ağır divandan doğruldu.

"Ev sahibesini de nereden çıkardın?"

İçinde kısmen tüketilmiş çay bulunan kendi çatlak çaydanlığını iki parça sararmış şekerle birlikte onun önüne koydu.

Genç adam cebini yokladı (öylece elbiseleriyle yatmıştı) ve eline geçen bir avuç bozukluğu uzatarak, "Nastasya, al şunları, gidip bir francala ve bir de ucuzundan biraz salam alıver bana lütfen," dedi.

"Francalayı hemen getiriyorum ama salam yerine lahana çorbası istemez miydin? Daha dünden kalma çok güzel bir lahana çorbası. Aslında dün ayırmıştım ama sen geç geldin. Gerçekten güzel çorba."

Getirilen çorbayı içmeye koyulan genç adamın yanına, divana oturan Nastasya hemen gevezeliğe başladı. Köy kökenli olan Nastasya sohbet etmeyi çok seviyordu.

"Praskovya Pavlovna seni polise şikâyet etmek istiyor," dedi.

Genç adamın yüzü buruştu.

"Polise mi? Derdi neymiş?"

"Derdi belli. Hem para ödemiyormuşsun hem de evden çıkmıyormuşsun."

"Hay aksi, bir bu eksikti," diye dişlerini gıcırdatarak homurdandı. "Hayır... Şimdi hiç sırası değil... Aptal kadın," diye ekledi bağırarak. "Bugün gidip kendisiyle konuşacağım."

"Aptal olmasına o da tıpkı benim gibi aptal, iyi güzel de, sen madem o kadar akıllısın niye hiçbir iş yapmayıp bütün gün boş bir çuval gibi yatıyorsun? Önceleri çocuklara ders vermeye gittiğini söylüyordun, peki şimdi niçin boş boş oturuyorsun?"

"Yapıyorum," dedi Raskolnikov oldukça soğuk ve isteksiz bir tonda.

"Ne yapıyorsun?"

"İş..."

"Ne işi?"

"Düşünüyorum," dedi ciddi bir sesle ve sustu.

Nastasya gülmekten katılacaktı az daha. Gülmesini çok severdi zaten ve kendisini güldürdüklerinde sessizce, titreyerek, tüm vücuduyla sarsılarak ve katılıp kalıncaya dek gülerdi.

"Çokcana para düşündün mü bari?" diye sorabildi nihayet.

"İnsanın ayağına giyecek doğru dürüst bir çizmesi olmadan çocuklara ders vermeye gidilmez. Hem tüküreyim ben böyle işe."

"İyi de sen su içeceğin kuyuya tükürme yine de."

"Çocuklara verdiğim ders için ancak üç beş kuruş ödüyorlar. O kadarcık parayla ne yapabilirsin ki?" diye sürdürdü konuşmasını, sanki kendi kendine cevap veriyormuş gibi isteksizlikle.

"Aman, sana da hemen hazineleri bağışlasınlar mı istiyorsun?"

Kıza garip bir bakış attı.

"Evet, hazineleri bağışlasınlar," diye kesin bir tonla cevapladı ve sustu.

"Hele biraz ağırdan al, bak ürkütüyorsun beni; çok korktum vallahi. Şimdi, francala almaya gideyim mi, gitmeyeyim mi?"

"Nasıl istersen."

"Ah, az daha unutuyordum! Dün sen yokken mektup getirdiler."

"Mektup mu? Bana mı? Kimdenmiş?"

"Kimden gelmiş bilmiyorum. Postacıya kendi cebimden üç kapik ödedim haberin olsun. Paramı verir misin ki?"

"Getir haydi şunu Tanrı aşkına, getir hadi! Ulu Tanrım!" diye bağırdı heyecanla Raskolnikov.

Mektup bir dakika sonra elindeydi. Elbette tahmin ettiği gibi R... vilayetinde yaşayan annesindendi. Hatta mektubu eline alırken yüzü kireç gibi oldu. Uzun zamandır mektup almıyordu; ama şimdi yüreğini böylesine sıkıştıran başka bir şeydi.

"Nastasya, hadi git Tanrı aşkına; işte üç kapiğin, ama haydi çabucak çık odadan artık!"

Mektup elleri arasında titriyordu; mektubu kızın yanında açmak istememişti çünkü mektupla *baş başa* kalmayı istiyordu. Nastasya çıkınca hızla mektubu dudaklarına götürüp öptü; sonra bir süre kendisine okuma ve yazma öğreten annesinin zarfın üzerine adresini yazdığı o tanıdık, sevgili, eğik el yazısına baktı. Ağırdan alıyordu; hatta sanki bir şeylerden korkuyor gibiydi. Nihayet zarfı açtı: mektup kalın ve neredeyse yirmi beş gram ağırlığındaydı; iki büyük mektup kâğıdı incecik bir yazıyla tamamen doldurulmuştu.

"Sevgili Rodyam, seninle mektuplaşmayalı neredeyse iki ayı geçti ve arayı böylesine açmış olmayı kendime öylesine dert edindim ki, bazı geceler kara kara düşünmekten gözüme uyku girmedi. Ama herhalde, isteğim dışı oluşan bu suskunluğumdan dolayı beni suçlamıyorsundur. Seni ne kadar sevdiğimi bilirsin; sen bizim bir tanemizsin, benim ve Dunya'nın her şeyi, güvencesi, umudusun. Geçim sıkıntısı nedeniyle birkaç ay önce üniversiteyi bıraktığını, özel ders vererek elde ettiğin gelirin ve geçimini sağlayacak diğer tüm olanakların kesildiğini öğrendiğimde az daha yüreğime iniyordu! Yılda elime geçen yüz yirmi ruble emekli maaşımla sana nasıl yardım edebilirdim ki? Sana dört ay önce gönderdiğim on beş rubleyi senin de bildiğin gibi buralı tüccar Afanasiy İvanoviç Vahruşin'den işte o emekli maaşı karşılığı borç almıştım. İyi bir insandır ve üste-

lik babanın da arkadaşıdır. Ama ona benim yerime maaşımı alma hakkı verdiğim için borcum ödenene kadar beklemek zorundaydım ve süre ancak şimdi doldu, işte bu nedenle de bu süre zarfında sana hiçbir şey gönderemedim. Ama şimdi, Tanrı'ya şükür, sanırım sana para gönderebileceğim ve hatta artık talihin yüzümüze güldüğünü söyleyebilirim ki, sana iyi haberi vermek için sabırsızlanıyorum. Öncelikle, kız kardeşinin neredeyse bir buçuk aydır benimle birlikte yaşadığını ve artık bundan sonra da hiç ayrılmayacağımızı tahmin edebilir miydin sevgili Rodyacığım? Tanrı'ya şükürler olsun ki, onun ıstırapları bitti, ancak şimdiye kadar senden ne sakladığımızı, her şeyi olduğu gibi öğrenesin diye sırasıyla anlatacağım sana. İki ay önce bana yazdığın mektupta birilerinden Svidrigaylov'ların evinde Dunya'ya kaba muamele edildiğini duyduğunu ve benden bununla ilgili kesin ayrıntılı bilgi vermemi istediğini yazdığında sana cevap olarak ne yazabilirdim ki? Eğer sana tüm gerçeği yazacak olsaydım bu takdirde sen ne yapıp edip gerekirse yaya olarak yola düşerek buraya gelmeye kalkacaktın zira ben senin karakterini ve duygularını çok iyi biliyorum, kız kardeşinin incitilmesine asla göz yummayacaktın. Ben de çok üzülüyordum ama ne yapabilirdim ki? O zaman henüz tüm gerçeği ben de bilmiyordum. Esas zorluğu oluşturan ise, geçen yıl onların evinde mürebbiye olarak işe başlayan Dunyacığın alacağı aylıktan kesilmek kaydıyla tam yüz ruble avans almış olması ve bu nedenle borcunu ödemeden işten ayrılmasının imkânsız olmasıydı. Bu parayı ise (artık sana bunu söyleyebilirim sevgili Rodya) ciddi olarak ihtiyacın olduğunu bildiğimizden daha çok sana göndermek üzere almıştı, işte geçen yıl sana altmış rubleyi böyle gönderebilmiştik. O zaman seni kandırmıştık, bunu Dunyacığın önceden biriktirdiği paralardan gönderdiğimizi yazmıştık ama aslında öyle değildi, şimdi ise sana tüm gerçeği yazıyorum, zira şimdi her şey, Tanrı'nın

inayetiyle, aniden değişti, düzeldi ve ben de Dunya'nın seni ne kadar sevdiğini ve ne paha biçilmez bir yüreği olduğunu bilmeni istiyorum. Gerçekten de Bay Svidrigaylov önceleri Dunya'ya çok kaba davrandı, masa başında olmadık nezaketsizliklerde bulundu ve onu alaya aldı... Ama tüm bu hoş olmayan ayrıntıları artık tamamen bittiğinden ve seni gereksiz yere üzmemek için anlatmayacağım. Bay Svidrigaylov'un eşi Marfa Petrovna'nın ve tüm ev halkının kendisine sevgiyle ve soylu bir şekilde yaklaşmasına rağmen Dunya'nın durumu, özellikle de Bay Svidrigaylov eski ordu alışkanlığına uygun olarak kullandığı alkolün etkisi altındayken çok zordu. Ama sonunda adamın derdinin ne olduğu anlaşıldı biliyor musun? Düşünebiliyor musun, meğer bu kaçık herif uzun zamandır Dunya'ya farklı duygular besliyormuş ama bu duygularını kızcağıza karşı gösterdiği kabalık ve aşağılamalarla gizlemeye çalışıyormuş. Belki de, yaşını başını almış ve çoluk çocuk sahibi bir insan olduğu halde böylesine uçarı umutlar beslediği için utanıyor ve dehşete düşüyor ve bu nedenle de elinde olmadan Dunya'ya öfkeleniyordu. Ya da, belki de, bu kaba davranışları ve alaylarıyla başkalarının gerçeği görmesini engellemeye çabalıyordu. Ama dayanamadı ve çeşitli armağanlar vadederek hatta her şeyi bırakıp onunla başka bir köye hatta ülke dışına gitmeyi önererek sonunda Dunya'ya açık ve iğrenç bir teklifte bulundu. Kız kardeşinin çektiği azabı düşünebiliyor musun? Sadece onlara para borcu olduğu için değil, acıdığı ve korumaya çalıştığı Marfa Petrovna'nın şüphesini celbedip aile içine nifak tohumları ekilmesine neden olabileceği kaygısıyla da orayı hemen bırakıp gidemezdi. Üstelik Dunya için de büyük bir skandal olurdu ve kolay kolay atlatılamazdı. Bir sürü başka neden de vardı ve Dunya altı haftadan önce o korkunç evden ayrılmayı hayal bile edemezdi. Elbette, Dunya'yı iyi tanır, ne kadar akıllı ve sağlam karakterli olduğunu bilirsin. Dunyacık pek çok şeye

katlanabilir ve en vahim durumlarda bile metanetini kaybetmemeyi başarır. Sık sık yazışmamıza rağmen üzmemek için bana bile bu konuda hiçbir şey yazmamıştı. Olay beklenmedik bir şekilde çözüldü. Marfa Petrovna, bahçede kocasının Dunyacığa yalvardığını tesadüfen duyar ve her şeyi ters anlayarak, her şeyi onun yaptığını sanarak bu işten tamamıyla Dunya'yı sorumlu tutar. Hemen orada bahçede korkunç bir rezalet meydana gelir: Marfa Petrovna hiçbir şey duymak istemez, bir saate yakın haykırır durur, Dunya'ya vurur ve sonunda Dunyacığı derhal basit bir at arabasıyla şehre benim yanıma götürmeleri emrini verir. Kızcağızımın tüm eşyalarını, çamaşırlarını, elbiselerini derleyip düzenlemesine fırsat vermeden öylece oldukları gibi at arabasına yüklerler. Üstüne bir de sağanak yağmur başlamaz mı? Hakarete uğramış, aşağılanmış Dunyacık üstü açık at arabasının sürücüsü mujikle* birlikte 17 verstlik** yolu yağmur altında gitmek zorunda kalır. Şimdi anlıyor musun senin yazdığın ve iki ay önce elime geçen mektubuna cevaben sana niçin bir şey yazamadığımı? Zaten kendim perişan bir haldeydim; sana gerçeği yazmaya cesaret edemedim zira öğreneceklerin seni çok kötü etkileyecekti, kızacak, öfkelenecektin ama yapabileceğin bir şey de olmayacaktı; ne yapabilirdin ki? Ancak öfkeden kendini yer bitirirdin, üstelik Dunyacığım da sana yazmamı kesinlikle yasaklamıştı; zaten onca üzüntü içindeyken mektuba ilgisiz bir sürü şey yazabilecek halde de değildim. Tam bir ay boyunca bu konuda dedikodular şehirde aldı yürüdü ve iş o hale geldi ki, rahatsız edici bakışlar ve fısıltılar hatta doğrudan yüzümüze baka baka yapılan konuşmalar yüzünden kiliseye bile gidemez olduk. Tüm tanıdık-

* Önceleri sadece toprağa bağlı erkek Rus köylüsü için kullanılan mujik deyimi daha sonra avam tabakasından olan kaba saba erkekler için de kullanılmıştır. –çn

** 1 verst 1,06 kilometredir. –çn

larımız bizden uzaklaştılar, hatta herkes selam vermekten bile kaçınır hale geldi ve ben tesadüfen mağaza tezgâhtarlarının ve kimi kâtiplerin bizi iyice aşağılamak için evimizin kapısına zift sürmeye karar verdiklerini tesadüfen öğrendim ki, hatta bu nedenle ev sahipleri de bizim daireyi boşaltmamızı talep ettiler. Tüm bunların sebebi Marfa Petrovna'ydı, zira bu süre zarfında her yerde Dunya'yı karalamayı ve suçlamayı başarmıştı. Kendisi şehirdeki hemen herkesi tanıdığı ve bu bir ay zarfında neredeyse saat başı şehre indiği ve biraz da geveze olduğu ve aile işlerinden bahsetmeyi sevdiği ve hiç de iyi bir alışkanlık olmamasına rağmen özellikle de her yerde, herkese kocasından şikâyet etmeye bayıldığı için, çok kısa bir sürede bu meseleyi sadece şehre değil tüm vilayete yaymayı başardı. Ben rahatsızlandım, Dunyacık ise benden sağlam çıktı. Tüm bu yaşananları nasıl bir metanetle karşıladığını, beni nasıl avuttuğunu ve yüreklendirmeye çalıştığını bir görseydin! Tam bir melek! Ama Tanrı'nın inayetiyle ıstırabımız dindirildi: Bay Svidrigaylov kendine gelmiş ve pişman olmuş ve Dunya'ya acıdığından olsa gerek, Marfa Petrovna'ya Dunyacığın masumiyetinin açık ve eksiksiz bir delilini sunmuş: Dunya'nın Marfa Petrovna onları bahçede yakalamadan önce Svidrigaylov'un ısrarcı olduğu şahsi açıklamalar ve gizli görüşme taleplerini reddetmek amacıyla ona yazmış olduğu ve Dunyacığın ayrılmasıyla elinde kalan mektubu vermiş. Dunya bu mektubunda Marfa Petrovna'ya karşı sadakatsizliğinden dolayı Svidrigaylov'u şiddetle ve öfkeyle kınamakta, ona bir koca ve baba olduğunu hatırlatmakta ve nihayetinde zaten bahtsız ve korumasız olan genç bir kıza eziyet etmenin ve onu daha da mutsuz etmenin ne kadar alçakça olduğunu dile getirmektedir. Kısacası, sevgili Rodya, bu mektup o kadar soylu ve o kadar duygulu bir dille yazılmıştı ki, onu okurken hıçkıra hıçkıra ağladım ve hâlâ da okurken gözyaşlarıma engel olamıyorum. Üstelik sonunda her zaman oldu-

ğu gibi Bay Svidrigaylov'un tahmin ettiğinden çok daha fazlasını duymuş ve görmüş olan hizmetçiler de Dunya'nın masumiyetine tanıklık etmek için ortaya çıktılar. Marfa Petrovna, tamamen yıkıldı ve bizzat itiraf ettiği gibi 'yeniden alnından vurulmuşa döndü' ama Dunyacığın da masumiyetine tamamen kanaat getirdi ve bir sonraki gün, pazar günü, dosdoğru kiliseye gidip diz çökerek Meryem Ana'ya bu yeni sınavı da geçebilmesi ve görevini layıkıyla yerine getirebilmesi için dualar etti. Sonra, kiliseden çıkarak hiç kimseye uğramadan doğruca bize geldi, her şeyi anlattı, acı acı ağladı ve büyük bir pişmanlıkla Dunya'yı kucakladı ve kendisini affetmesi için ona yalvarmaya başladı. Aynı sabah bizden ayrıldıktan sonra, hiç vakit kaybetmeden, şehirdeki tüm evlere, her yere uğrayıp Dunyacık için en övücü ifadeleri kullanarak, gözyaşları dökerek onun masum olduğunu ilan edip duygu ve davranışlarının soyluluğunu vurguladı. Üstüne üstlük, Dunyacığın Bay Svidrigaylov'a kendi elcağızıyla yazdığı mektubu herkese gösterip yüksek sesle okumaya başladı, hatta mektubun kopyasını çıkarmalarına müsaade etti (ki bence bu biraz gereksiz olmuştur). Böylece birkaç gün boyunca şehirdeki tüm tanıdıklara uğramak zorunda kaldı zira bazıları diğerlerine öncelik tanındı diye gücenmeye başlamıştı ve bu nedenle de iş sıraya kondu. Yani her evde artık Marfa Petrovna'nın geleceği gün bilinmekteydi ve herkes de onun hangi gün hangi evde mektubu okuyacağını biliyordu ve kendi evlerinde okunmuş olmasına ve hatta tanıdıkların evlerinde de birkaç kez dinlemiş olmalarına rağmen yine de mektubu tekrar dinlemek için bu yeni evde tekrar toplanıyorlardı. Bana göre burada çok, hem de pek çok lüzumsuz şey vardı; ama ne yapacaksın ki, Marfa Petrovna'nın karakteri böyle. Ama en azından Dunyacığın şerefini kurtardı ve bu işin bütün rezaleti silinemez bir leke olarak baş suçlu olan kocasına yüklendi, hatta öyle ki, ona acıyasım bile geldi. Çünkü

bu zıpır herife haddinden fazla katı bir tavır alındı. Hemen peşinden ders vermesi için birçok evden Dunya'ya davet geldi ama o bunları reddetti. Genellikle de herkes ona özel bir saygı göstermeye başladı birdenbire. Bütün bunlar temelde, şimdi tüm kaderimizi değiştirmekte olan o beklenmedik olayın meydana gelmesine de yol açtı. Sevgili Rodya, şunu bil ki, Dunya'nın kısmeti çıktı ve o da kabul etti. Bu müjdeyi sana ivedilikle iletmek istedim. Her ne kadar bu iş senin onayını almadan olduysa da, ne bana ne de kız kardeşine gücenmeyeceğinden, eminim zira anlayacağın üzere işi geciktirmemiz ve senden bir cevap alıncaya kadar beklememiz mümkün değildi. Hem sen de uzaktan her şeyi tam doğru bir şekilde ölçüp biçemezdin. Olaylar şöyle gelişti: Damat adayı bize bu işte büyük yardımı dokunan Marfa Petrovna'nın uzak akrabası olan adli müşavir* Pyotr Petroviç Lujin. Tanışmak isteğini Marfa Petrovna vasıtasıyla bize iletti, kendisini olması gerektiği gibi ağırladık, kahve ikram ettik. Hemen ertesi gün ise bize çok kibar bir biçimde evlilik teklifini açıklayan ve ivedi ve kesin bir cevap beklediğini bildiren bir mektup gönderdi. Kendisi önemli işleri olan meşgul birisi ve şimdi de acele Peterburg'a gitmesi gerektiği için her dakikası kıymetli. Her şey beklenmedik bir şekilde ve hızla geliştiği için elbette biz ilk başta çok şaşırdık. O gün ikimiz birlikte sabahtan akşama kadar düşünüp taşındık, durumu değerlendirdik. Güvenilir ve sağlam bir insan, aynı anda iki görevde vazifeli ve hâlihazırda ciddi bir servete sahip. Gerçi kırk beş yaşında ama oldukça hoş bir dış

* Adli Müşavir unvanı/rütbesi Rusya İmparatorluk bareminde yedinci derece sivil devlet memurları için kullanılmıştır. Bu dereceye gelen memur kökten soyluluk kazanır, önceleri mahkemelerde görevlendirilen bu memurlar daha sonra bakanlıklarda genel müdür, bölge valisi, vilayet valisi gibi görevler ifa etmişlerdir. 19. yüzyıl başından itibaren de bu unvan/rütbe doktora ve profesörlük akademik derecesine gelenlere otomatik olarak verilmiştir. *–çn*

görünüşü var ve halen hanımların hoşuna gidebilecek ve oldukça oturaklı ve nezih birisi, sadece biraz somurtkan ve sanki biraz da kibirli bir görünümü var. Ama bu belki de bize ilk bakışta böyle görünmüş olabilir. İşte sevgili Rodya seni şimdiden uyarıyorum, eğer onunla Peterburg'da karşılaşırsan - ki bu çok yakın zamanda gerçekleşecektir - ilk bakışta gözüne uygun görünmese bile âdetin olduğu üzere hüküm vermekte acele etme ve hükümlerinde katı olma. Onun sende iyi bir intiba uyandıracağına inanmakla birlikte her ihtimale karşı seni uyarıyorum. Üstelik ayrıca herhangi bir insanı tanıyabilmek amacıyla daha sonra düzeltmesi ve telafi edilmesi oldukça zor olacak yanlışlara düşmemek ve peşin hükümlere kapılmamak için o insana ihtiyatla ve dikkatle yaklaşmak gerekir. En azından Pyotr Petroviç, pek çok açıdan oldukça saygıdeğer bir insan. İlk ziyaretinde, müspet bir insan olduğunu, kendi ifadesiyle 'yeni kuşağın inançlarını' çoğunlukla paylaştığını ve her türden önyargının düşmanı olduğunu belirtti. Aslında pek çok başka şey de söyledi zira sanki biraz kibirli ve konuştuğunda sözlerinin dinlenmesine çok önem veriyor, ama bu hiç de ciddi bir kusur değil. Ben çok anlayamadım kendisini ama Dunya bana onun ciddi bir eğitim almamış olmasına rağmen zeki ve galiba da iyi bir insan olduğunu söyledi. Kız kardeşinin karakterini iyi bilirsin Rodya. Çok iyi gözlemlediğim üzere, ateşli bir yüreği olmakla birlikte, kararlı, erdemli, sabırlı ve yüce gönüllü bir kızdır kanaatimce. Elbette ne o, ne de öbürü birbirlerine karşı öyle özel bir aşk hissetmemekte, ancak Dunya zeki bir kız olmasının yanı sıra bir melek gibi bir yüreğe sahiptir, bu nedenle de kocasını mutlu etmeyi kendisine vazife bilecektir ve o da buna karşılık Dunya'nın mutluluğu için gayret edecektir. Bu işin biraz aceleye geldiğini itiraf etmekle beraber gelişmelerin bu şekilde olacağından şüphelenmek için bir neden de yok. Üstelik hesabını kitabını oldukça iyi bilen birisi ve Dunya

onunla birlikteyken ne kadar mutlu olursa aile saadetinin o kadar sağlam olacağını hemen anlayacaktır. Bazı karakter uyuşmazlıkları, kimi eski alışkanlıklar ve hatta bazı görüş ayrılıkları (ki en mutlu çiftler arasında bile kaçınılmazdır) yaşanması ihtimalinde ise Dunya, kendine güvendiğini, bunlardan ciddi olarak rahatsızlık duymayacağını, devamında ilişkilerin dürüst ve adil olması şartıyla pek çok şeye katlanabileceğini bana açıkça ifade etti. Mesela Pyotr Petroviç, ilk başta, bana da biraz katı birisi gibi geldi; ama belki de bu durum onun açık sözlü bir insan olmasından kaynaklanmaktadır, hatta bu belki değil muhakkak böyledir. Mesela, onayımızı aldıktan sonra yaptığı ikinci ziyaretindeki sohbetimiz sırasında daha henüz Dunya'yı tanımadan önce, namuslu ama çeyizsiz ve mutlaka yoksulluğu tatmış bir kız almayı düşündüğünü söyledi; zira açıklamasına göre koca asla karısına hiçbir şekilde borçlu olmamalıymış, aksine kadının kocasını velinimeti olarak kabullenmesi ise gayet uygunmuş. Belirtmek isterim ki, o bunları benim burada sana yazdığımdan çok daha yumuşak ve nazik bir şekilde ifade etmişti, ben maalesef onun kullandığı kelimeleri unuttum, sadece ana fikri kaldı aklımda, üstelik onun bunları kasıtlı olarak söylemediğinden, öylece ağzından çıkıverdiğinden eminim, öyle ki, daha sonra ifadelerini düzeltmeye ve yumuşatmaya çalıştı; ama ben yine de onun bu düşüncelerini biraz katı buldum ve bundan Dunya'ya bahsettim. Ama Dunya biraz da gücenerek, bana 'Söz başka iş başka,' dedi ki, bunda da elbette haklı. Nihai kararını vermeden önce Dunyacık tüm gece gözünü kırpmadı ve benim artık uykuya daldığımı sanarak yatağından kalktı ve gece boyunca odanın içinde dönüp durdu. Nihayet kutsal tasvirin önünde diz çöküp uzun uzun ve kendinden geçerek dualar etti. Sabahleyin ise bana teklifi kabul etmeye karar verdiğini bildirdi.

Pyotr Petroviç'in Peterburg'a gitmeye hazırlandığından

yukarıda bahsetmiştim. Peterburg'da önemli işleri var ve bir de avukat yazıhanesi açmak istiyor orada. Zaten epeydir dava ve icra takibi işleriyle uğraşıyor ve yakınlarda önemli bir davayı kazandı. Peterburg'a gitme nedeni de zaten Yüksek Temyiz Mahkemesi'nde önemli bir işi olması. Böylece, Sevgili Rodya, o sana da hemen her konuda çok yararlı olabilir ve biz Dunya ile birlikte senin gelecekteki kariyerine bugünden itibaren bir anlamda başlayabileceğine ve ilerleyeceğin yolun açıkça belirlenmiş sayılabileceğine inanıyoruz. Ah, bir gerçekleşebilse! Bu öyle hayırlı bir iş olurdu ki, ancak Yüce Tanrı'nın bize doğrudan bir lütfu olarak nitelendirilebilirdi. İşte Dunya'nın biricik hayali bu. Biz Pyotr Petroviç'e bu konuda birkaç kelime etme riskini göze aldık. Oldukça ihtiyatlı bir dille elbette bir kâtibe ihtiyacı olduğuna göre işi layıkıyla yapabildiği takdirde (sen mi layıkıyla yapamayacaksın?) bir yabancı yerine bir akrabayı işe alıp ücret ödemenin daha doğru olacağını söyledi. Ama hemen üniversitedeki derslerinin yazıhanedeki işlerle uğraşmana imkân tanımaması ihtimalinden de söz etti. Bu seferlik konu böyle kapandı, ama Dunya artık bundan başka bir şey düşünmüyor. Birkaç gündür, hummalı bir halde, kafasında, zaten hukuk fakültesinde okuduğun için dava takibinde Pyotr Petroviç'in önce yardımcısı olduğun zamanla da ortağı haline geldiğin projeler geliştirmekte. Ben de onunla tamamıyla hemfikirim Rodya, gerçekleşme ihtimali gördüğüm için onun tüm planlarını ve ümitlerini paylaşıyorum. Pyotr Petroviç'in şimdiki gayet anlaşılabilir tüm çekingenliğine rağmen (çünkü seni henüz tanımıyor) Dunya müstakbel kocasını olumlu yönde etkileyerek bütün bu tasarıları gerçekleştirebileceğine kesin olarak inanıyor. Elbette biz, gelecekle ilgili kurduğumuz hayalleri, hele de onun ortağı olma hayalini Pyotr Petroviç'e anlatmaktan geri durduk. Müspet düşünceli bir insan ama tüm bunlar ona hayal gibi geleceğinden söylediklerimizi çok soğuk

karşılayabilirdi. Yine bu nedenle, ben de, Dunya da, üniversiteye devam ettiğin sürece sana para gönderebilmemiz için onun bize yardım edeceğine yönelik kesin inancımızdan, tek kelimeyle olsun, asla söz etmedik. Söz etmedik zira bir kere bu zamanla kendiliğinden olacak bir iştir. Muhakkak kendisi, lüzumsuz sözlere gerek kalmadan, bunu bir an önce kendiliğinden teklif edecektir (Dunyacığa hayır diyecek hali yok ya), kaldı ki, sen kısa bir sürede yazıhanede onun sağ kolu haline gelebilir ve bu yardımı bir hayır olarak değil, hak edilmiş bir ücret şeklinde alabilirsin. Dunyacık bu meseleyi bu şekilde halletmek istiyor ve ben de ona tamamıyla katılıyorum. Ona bu meseleyi açmamamızın ikinci nedeni ise yakın zamanda bir araya geldiğinizde onunla eşit durumda olmanızı özellikle istememiz. Dunya ona senden hararetli bir şekilde söz ettiğinde, hakkında hüküm vermeden önce her insanı şahsen ve yakından inceleyerek değerlendirmek gerektiğini, sana dair bir yargıya varma işini de seninle tanışma sonrasına bıraktığını söyledi. Biliyor musun, kıymetli Rodyam, öyle sanırım ki, bazı nedenlerle (fakat kesinlikle Pyotr Petroviç ile ilgili değil yalnızca kişisel bazı düşünceler, hatta belki de sırf yaşlı kadın kaprisi yüzünden) evlenmelerinin ardından onlarla birlikte değil yine şimdi olduğu gibi ayrı evde oturmam daha doğru bir tavır olacaktır. Onun beni kendiliğinden evine davet ederek kızımdan ayrılmamamı teklif edecek kadar asil ve kibar davranacağından kesinlikle eminim ve halen bunu teklif etmemiş olması da zaten bunun böyle olmasını doğal kabul etmesinden kaynaklandığındandır. Ama ben bu teklifini kabul etmeyeceğim. Kayınvalidelerin damatlarınca pek de sevilmediğine bu yaşıma dek pek çok kez şahit oldum, ama ben hiç kimseye asla yük olmak istemediğim gibi, yiyecek bir lokma ekmeğim ve seninle Dunya gibi çocuklarım olduktan sonra tamamıyla özgür olmayı tercih ederim. İmkân olursa ikinize yakın bir yere

yerleşmek isterim, çünkü Rodya, en iyi haberi mektubumun sonuna sakladım: şunu bil ki, benim sevgili oğlum, belki de çok yakında hepimiz yeniden bir araya geleceğiz ve yaklaşık üç yıllık bir ayrılıktan sonra üçümüz kavuşup hasretle kucaklaşacağız! Dunya ile benim Peterburg'a gelmemiz zaten tamamen kesinleşti gibi. Tam olarak ne zaman bilmiyorum, ancak yakında, çok yakında, hatta belki de bir hafta sonra. Her şey Pyotr Petroviç'in talimatına bağlı. O, Peterburg'da gerekli hazırlıkları bitirir bitirmez bizi de yanına çağıracak. Bazı nedenlerle evlilik töreninin mümkün olduğunca çabuk, hatta kabilse düğünün bu ay içinde, olmadı, hemen Uruç Yortusu'ndan* sonra yapılmasını istiyor. Ah, ne büyük bir mutlulukla seni bağrıma basacağım! Dunya de seninle buluşma mutluluğunun heyecanı içinde ve bir defasında bana şaka yollu Pyotr Petroviç'le sırf bu nedenle bile evlenebileceğini söyledi. Meleğim benim! Kendisi bu seferlik bir şey yazmıyor ama sana şunu yazmamı istedi benden: seninle konuşacak o kadar çok şeyi varmış ki, birkaç satırla hiçbir şey anlatamayacağından kendini boşa yormamak için eline kalem bile almak istemiyormuş. Sana sımsıkı sarılarak sonsuz öpücükler gönderdiğini yazmamı istiyor. Pek yakında bir araya gelme ihtimalimiz olmakla birlikte bugünlerde ben sana elimden geldiğince çokça para göndereceğim. Dunyacığın Pyotr Petroviç ile evleneceği haberi ortalığa yayıldığından beri kredim aniden yükseldi. Bundan dolayı şimdi Afanasiy İvanoviç'in aylığıma karşılık artık yetmiş beş rubleye kadar bir kredi açacağına eminim ve böylece sana yirmi beş hatta belki de otuz ruble gönderebileceğim. Yol masraflarımızdan korkmasam daha fazla gönderirdim. Her ne kadar Pyotr Petroviç başkente kadar olan yol masraflarımızdan bir kısmını karşılamayı, yani bagajımızla büyük sandığın nakliyesini (ga-

* Hasat nedeniyle 15 Ağustos'ta kutlanan bu yortudan önceki 15 gün oruç tutulur. –çn

liba bazı tanıdıkları vasıtasıyla) kendi üzerine alma nezaketini göstermiş olsa da Peterburg'a ulaşımımızı hesaba katmak ve orada hiç olmazsa ilk günlerde beş parasız kalmak gibi bir durumla karşılaşmamak gerek. Zaten biz Dunya ile her şeyi inceden inceye hesapladık. Hesabımıza göre yol parası pek fazla bir şey tutmuyor. Buradan tren istasyonuna kadar hepi topu doksan verst. Her ihtimale karşı bir köylü arabacı ile anlaştık. Trende de pekâlâ üçüncü mevki ile seyahat edebiliriz. Bu takdirde sana belki de yirmi beş ruble değil de, herhalde otuz ruble göndermeye çalışacağım. Ama kâfi; önlü arkalı iki yaprak doldurdum ve kâğıtta yazacak yer de kalmadı. İşte tüm hikâyemiz böyle. Ne de çok laf birikmiş! Neyse, sevgili Rodyam, şimdi yakında görüşmek dileğiyle seni kucaklar, tüm anne şefkatimle kutsarım. Rodya, kardeşin Dunya'yı sev, onun seni sevdiği kadar sen de onu sev ve bil ki, o seni kendinden çok, sonsuz bir sevgiyle seviyor. O bir melektir, sen ise Rodya, sen bizim her şeyimiz, tüm umudumuz, tüm avuntumuzsun. Eğer sen mutlu olursan bil ki biz de mutlu oluruz. Eskisi gibi Tanrı'ya dua ediyor, Yaratıcı'nın inayet ve rahmetine inanıyor musun Rodya? Tüm yüreğimle korkuyorum, yeni moda inançsızlık senin ruhunda da yer bulmuş olabilir mi? Bu takdirde senin için dua edeceğim. Henüz daha bir çocukken, babanın sağlığında, benim dizlerimde otururken mırıl mırıl nasıl dualar okuduğunu, o zamanlar ne kadar mutlu olduğumuzu hatırla, yavrum. Allaha ısmarladık, ya da daha iyisi *görüşene kadar* hoşça kal! Seni sımsıkı kucaklar ve binlerce defa öperim.

Mezara kadar seni sevecek olan
Pulheriya Raskolnikova

Mektubu okumaya başladığı andan itibaren neredeyse okuduğu tüm süre boyunca Raskolnikov'un yüzü gözyaşlarıyla ıslaktı; ama okumayı bitirdiğinde kireç gibi bembeyaz olmuş

yüzü ihtilaçla çarpılmış ve ağır, acı, kötücül bir gülümseme tıpkı bir yılan gibi dudaklarına çöreklenip kalmıştı. Başını iyice incelmiş, harap haldeki yastığına bırakarak derin ve uzun bir düşünceye daldı. Yüreği hızlı hızlı çarpıyor ve kafasında onu endişeye sevk eden düşünceler uçuşuyordu. Sonunda bir sandığa ya da dolaba benzeyen bu sarı odacıkta iyice bunaldı ve kendini boğulur gibi hissetti. Gözleri ve beyni bir genişlik, ferahlık talep ediyordu. Şapkasını kaptı ve bu kez merdivenlerde birileriyle karşılaşmaktan hiç korkmadan dışarı fırladı; zira artık olası bir karşılaşmayı hiç önemsemiyordu. Kendisine V... caddesi üzerinden Vasilyevskiy Ostrov/Vasili Adası'na* doğru bir rota belirlemişti; sanki acele bir iş için oraya yetişecekmiş gibi ama her zamanki alışkanlığıyla etrafına hiç bakınmadan, kendi kendine bazen mırıldanarak, bazen de yüksek sesle konuşarak ve böylece yoldan geçenleri hayrete düşürerek yürüyordu. Pek çok kişi onun sarhoş olduğunu sandı.

IV

Annesinin mektubu yüreğini dağlamıştı. Ama mektubun temel, esas noktasıyla ilgili nasıl bir tutum takınacağı hususunda henüz daha mektubu okurken bile en ufak bir şüphesi kalmamıştı. Meselenin en önemli noktasına dair kararını, hem de nihai kararını vermişti: "Ben sağ olduğum sürece bu evlilik gerçekleşmeyecek, hem de şeytan alsın Lujin efendinin canını!"

Almış olduğu kararın başarısını peşinen kutlar gibi acı acı gülümseyerek, "Zira işin gidişatı apaçık ortada," diye mırıldandı kendi kendine. "Hayır anneciğim, hayır Dunyacığım, beni

* Vasilyevskiy Ostrov, Neva Nehri'nin oluşturduğu delta üzerinde yere alan Peterburg'un mevcut 42 adasından en büyük (1050 hektar) ve merkezi olanıdır ve Üniversite, Deniz Harp Okulu vb. önemli kurumların binalarını barındırır. –*çn*

kandıramazsınız!.. Üstelik bir de benim onayımı sormadıklarından, bu işi benden habersiz hallettiklerinden dolayı özür diliyorlar! Bak hele! Şimdi artık bu işin bozulmasının mümkün olmadığını sanıyorlar... Göreceğiz bakalım, mümkün mü, değil mi? Bahanelerine de bakın: 'Pyotr Petroviç o kadar meşgul, o kadar meşgul birisi ki, posta arabasından, hatta neredeyse trenden başka bir yerde evlenmesi mümkün değil.' Hayır, Dunyacığım, ben her şeyi görüyor, benimle *uzun uzun* hangi konuda konuşmak istediğini çok iyi anlıyorum; tüm gece boyu odanın içinde turlarken ne düşündüğünü ve annemin yatak odasındaki Kazan'lı Meryem Ana tasviri önünde ne için dua ettiğini gayet iyi tahmin ediyorum. Ancak Golgota tepesine tırmanmak eziyetlidir. Hım... Evet, demek ki, nihai olarak karar verilmiş: kendi servetine sahip olan (çoktan kendi serveti olan diyelim, bu ifade çok daha etkileyici ve daha cafcaflı zira), iki işte birden çalışan ve yeni kuşakların görüşlerini paylaşan (böyle yazıyor annem) ve bizzat belirttiğiniz gibi '*galiba* da, iyi' bir karakteri olan becerikli ve gerçekçi bir insanla evlenmek arzusundasınız demek ki, sevgili kız kardeşim Avdotya Romanovna. En müthişi de şu *galiba* ifadesi! İşte Dunyacık bu galiba için bu adama varıyor!.. Şahane! Şahane!..

...Ancak çok ilginç, annem bana yazdığı mektubunda neden 'genç kuşaklardan' bahsediyor acaba? Lujin'in karakteri hakkında bilgi vermek amacıyla mı, yoksa onu bana sevimli göstermek gibi daha ince bir hesabı mı var? Sizi gidi kurnazlar sizi! Bir noktayı daha aydınlatmak ilginç olurdu. Bu iki insan o gün, o gece ve sonraki günlerde birbirlerine karşı acaba ne dereceye kadar açık yürekli davrandılar? Aralarında konuşulan bütün *sözler* acaba doğrudan mı dile getirildi, yoksa her biri hem kendisinin hem de karşısındakinin düşüncesinde ve yüreğinde aynı şeyin bulunduğunu ve bu nedenle her şeyi yüksek sesle söylemeye ve boş yere ağzından laf kaçırmaya gerek

olmadığını anlamış mıydı? İhtimal ki, bu kısmen böyle olmuştur, mektuptan da belli: Pyotr Petroviç kadıncağıza *biraz* katı görünmüş ve benim saf anneciğim bu hususiaki düşüncelerini Dunya'yla paylaşmış. Ama Dunya, elbette buna içerlemiş ve 'gücenerek' cevap vermiş. Elbette! İş safça sorulan sorulara yer olmayacak kadar açık seçik olduktan ve bir kere karar verilmiş bulunduktan sonra böyle bir yaklaşıma kim içerlemez? Üstelik bir de bana şöyle yazıyor annem: 'Rodya, kardeşin Dunya'yı sev, o seni kendinden çok seviyor'; kızını oğlu için feda etmeye razı olmasından kaynaklanan vicdan azabının içini kemirmesinin dışavurumu değilde nedir ki bu? 'Sen bizim her şeyimizsin, sen bizim umudumuzsun!' Ah, anne!.." İçindeki öfke gittikçe büyüyor, büyüyordu ve şimdi Bay Lujin'le karşılaşacak olsa onu herhalde öldürürdü!

Kafasının içinde hızla dönüp duran düşünceleri birbirine ekleyerek devam etti: "Hım, doğrudur, bir insanı tanımak için ona adım adım ve dikkatle yaklaşmak gerektiği doğrudur; ama Bay Lujin apaçık ortada. En önemlisi, 'becerikli bir adam ve *galiba* iyi birisi': şaka mı, bagajın, büyük sandığın nakliyesini o hallediyor! İyi adam olmaz mı canım? Onlar ise, yani *gelin* ve annesi ise bir köylüyle anlaşıp, üstü tenteli bir at arabasıyla yolculuk edecekler (gerçi ben de böyle bir arabayla gitmiştim)! Hiç önemli değil! Hepi topu doksan verst; "oradan da trenle üçüncü mevkide pekâlâ" bin verst yolculuk yaparız. Gayet akıllıca: insan ayağını yorganına göre uzatmalı; peki siz ne yapıyorsunuz Bay Lujin? Bu kız sizin müstakbel eşiniz yahu... Üstelik annesinin bu yolculuğun masraflarını karşılamak için emeklilik aylığını kırdırdığını bilmemenize imkân var mı? Elbette, siz bunu genel ticari ciroya, karşılıklı menfaate ve eşit hisselere dayalı bir girişim olarak düşünüyor ve demek ki, harcamaların da yarı yarıya yapılması gerektiğini düşünüyorsunuz; Hani şu atasözündeki gibi, tuz ekmek birlikte yenir ama tütün taba-

kası ayrı kullanılır. Ama bu işte becerikli iş adamı onları biraz aldatmış: bagajların nakliyesi onların ulaşımından daha ucuz tutacaktır, hatta belki de yok pahasına nakledileceklerdir. İkisi de bunu görmüyor mu yoksa bilerek mi görmezden geliyorlar? Üstelik bir de hallerinden gayet memnunlar! Hem bu daha başlangıç, ana yemek sonra gelecek! Üstelik burada önemli olan şey, gösterilen cimrilik, hasislik değil, ortaya koyduğu bu tavırla adamın renginin ortaya çıkması. Zira ortaya serilen bu renk evlilikten sonra adamın tavrının ne olacağının göstergesi... İyi de annem neye güvenerek bu işe kalkışıyor? Peterburg'a neyle gelecek? Üç rubleyle... veya şu kocakarının söylediği gibi iki 'kaymey'le mi, ha? Peki, daha sonra Peterburg'da ne yiyip ne içecek? Üstelik kendisi kimi ibarelerden, nikâhtan sonra, hatta ilk zamanlarda bile Dunya ile birlikte oturmasının *imkânsız* olduğunu anlamamış mıydı? Her ne kadar annem var gücüyle, 'Ben bunu kendim istemiyorum,' dese de aslında saygıdeğer bayımızın, herhalde, bir şekilde bunu *ağzından kaçırdığı*, tutumunu belli ettiği kesin. İyi de annem kime, neye güveniyor: yüz yirmi ruble emekli aylığından Afanasi İvanoviç'e olan borcu kesildikten sonra eline geçecek paraya mı! Bütün kış durmadan şal ve eldiven örmekten yaşlı gözlerini mahvetti. Üstelik gayet iyi biliyorum ki, ördükleriyle yüz yirmi rubleye yılda sadece yirmi ruble ekleyebiliyor. Demek ki her şeye rağmen Bay Lujin'in duygularının soyluluğuna güveniyorlar: 'Kendisi teklif edecek, ricada bulunacak, gûya.' Avcunuzu yalarsınız! Schiller'in kahramanı iyi yürekli insanlarla da bu hep böyle olur: insanı son ana kadar tavus kuşu tüyleriyle donatırlar, son ana kadar hep kötülük değil iyilik beklerler; ve her ne kadar madalyonun öbür yüzünde ne olduğunu hissetseler de asla kendilerine işin gerçeğini itiraf etmezler; düşüncesi bile ödlerini koparır; hatta gerçeklerden bucak bucak kaçarlar, ta ki gözlerinde büyüttükleri kişi onlara bizzat kazık atıncaya

kadar. Çok merak ediyorum, acaba Bay Lujin'in nişanları var mı? Yakasında Azize Anna* nişanının kurdelesi olduğuna ve kimi müteahhit veya tüccarların yemeğine davetli olduğunda bu nişanı taktığına iddiaya girerim. Elbette kendi düğününde de takmayı unutmayacaktır. Aman, şeytan alsın canını!..

...Hadi diyelim annemi anlıyorum, Tanrı bilir ya, oldum olası böyledir, ama Dunya'ya ne oluyor? Dunyacığım, cancağızım, ben sizi gayet iyi tanırım! Son kez görüştüğümüzde yirmi yaşındaydınız ve ben sizin karakterinizi o zaman gayet iyi anladım. Anneciğim mektubunda 'Duneçka pek çok şeye katlanabilir' diye yazmış. Ben bunu gayet iyi biliyorum. Ben bunu iki buçuk yıl önce de biliyordum ve bu son iki buçuk yıldır da 'Duneçka'nın pek çok şeye katlanabileceğini' biliyor ve düşünüyorum. Tüm sonuçlarıyla Bay Svidrigaylov'a katlanabildiğine göre demek ki, gerçekten de pek çok şeye katlanabilir. Şimdi de annemle birlikte, yoksul bir aileden gelen ve kocasına minnet duyan bir kızın tercih edilirliği üzerine, üstelik de daha ilk tanışmalarında teoriler üreten Bay Lujin'e de katlanabileceğine karar vermişler. Zeki bir insan olmasına rağmen diyelim ki, o anda 'boşboğazlık etti' (aslında hiç de boşboğazlık etmeyip bunu gerçek düşüncesini açıklamak için bile isteye de söylemiş olabilir) peki ama ya Dunya? Adamın ne olduğunu anlamış aslında ama böyle birisiyle yaşamaya nasıl razı olur ki? Benim bildiğim Dunya, kara ekmeği suya banıp yer ama asla ruhunu satmaz, rahat edeceğim diye manevi özgürlüğünden asla vazgeçmez, bırak Bay Lujin'i, Sclezwig-Holstein** için bile yapmaz bunu! Hayır, benim bildiğim Dunya böyle davranmazdı ve...

* Azize Anna nişanı devlet hizmetinde öne çıkanlara verilir, ancak 4 derecesi vardır, yazar burada en önemsiz olan ve çok yaygın olarak dağıtılan 4. derecedeki nişanı kastetmektedir. –*çn*

** Sclezwig-Holstein Dükalığı 1864 yılında Prusya tarafından Danimarka'dan ilhak edilmiş ve bunun neticesinde taraflar arasında savaş çıkmıştır. –*çn*

ya evet, elbette şimdi de değişmemiştir! Söylemeye ne hacet! Svidrigaylov'larla yaşamak zordur! 200 rubleye tüm hayatın boyunca mürebbiyelik yapmak için vilayet vilayet dolaşmak zordur, ama ben gayet iyi biliyorum ki benim kız kardeşim asla saygı duymayacağı bir adamla yalnızca şahsi çıkarlarını gözeterek evlenip ruhunu ve manevi varlığını alçaltmak yerine, zenci olarak pamuk plantasyonu sahiplerine ya da Litvanyalı olarak Baltık Almanlarına* satılmayı yeğler. Ve hatta Bay Lujin yekpare saf altından ya da değerli pırlantadan mütevellit olsa bile yine de Bay Lujin'in yasal kapatması olmayı kabul etmez! Peki o zaman şimdi niye buna razı oluyor? İşin püf noktası ne? Sırrı nerede? Aslında mesele çok açık: kendisi için, kendi rahatı için, hatta kendini ölümden kurtarmak için bile kendini satmaz ama başkası için bunu yapabilir! Çok sevdiği, taptığı insan için kendini satabilir! İşte bütün mesele de burada: kardeşi için, annesi için kendini satar! Her şeyi satar! Ah tabi biz burada uygun durumda ahlâki anlayışımızı da bastırırız; özgürlüğü, huzuru, hatta vicdanı, her şeyi ama her şeyi bitpazarında satışa çıkartırız! Kahrolsun şahsi hayat! Yeter ki, bu sevilen varlıklar mutlu olsunlar. Tüm bunlar yetmezmiş gibi, bir de Cizvitlerden öğrendiğimiz birtakım numaralara başvurur, yaptığımızın haklılığına, yüce amaca ulaşmak için gerçekten böyle yapılması gerektiğine kendimizi bir süreliğine inandırırız. İşte biz böyleyiz ve her şey gün gibi ortada! Burada Rodion Romanoviç Raskolnikov'un el üstünde ve ön planda tutulduğu açık. Yani elbette, onun mutluluğu temin edilebilir, üniversitede okuması sağlanır, yazıhaneye ortak yapılır, tüm geleceği garanti altına alınır; elbette böylece sonunda zengin olur, itibarlı, saygın ve hatta belki yaşamını tanınmış birisi olarak bitirir! Peki ya annesi? Ama canım burada söz konusu olan Rodya, değeri öl-

* 19. yüzyıl ortalarında Litvanya köylüleri Alman baronlarının acımasız sömürüsünden yığınlar halinde kaçmaktaydılar. –*çn*

çülemez, ilk gözağrısı Rodya! Sahi, böyle bir ilk gözağrısı için böyle bir kız çocuğu feda edilmez mi? Ah o aziz ve adaletsiz yürekler! Ne olacak ki: Biz burada Soneçka'nın yazgısına benzer bir alınyazısını da reddedecek değiliz yani! Soneçka, Soneçka Marmeladova, dünya durdukça duracak Soneçka! Acaba ikiniz de yaptığınız özveriyi ölçüp biçtiniz mi hiç? Bu muydu? Gücünüz yetecek mi? Yararınıza mı? Akıllıca mı? Biliyor musunuz, Duneçka, Soneçka'nın yazgısı sizin Bay Lujin'le olan yazgınızdan hiç de daha tiksindirici değil? 'Kuşkusuz burada aşk olamaz' diye yazmış annem. Aşk yoksa, saygı da yoksa, ne olabilir o zaman? Ya tersine iğrenme, hor görme, tiksinme olursa, o zaman ne olacak? O zaman yine kala kala 'temizliğe dikkat etmek' kalıyor demektir. Öyle değil mi? O temizliğin ne olduğunu, ne anlama geldiğini anlıyor musunuz, bunu anlıyabiliyor musunuz? Lujin için bu temizliğin Soneçka'nın temizliğinden hiçbir farkı olmadığını, hatta belki de ondan daha aşağılık, daha bayağı bir temizlik olduğunu anlıyor musunuz? Çünkü Duneçka, bu sizin için biraz daha rahat yaşama meselesiyken, Soneçka için artık açlıktan ölmeme meselesidir. 'Bu tür temizlikler çok ama çok pahalıya mal olur Duneçka!' Ya eğer daha sonra gücünüz yetmezse, pişman olmaz mısınız? Herkesten gizli ne çok acı, üzüntü, lanet, gözyaşı olacak; gizli, zira siz bir Marfa Petrovna değilsiniz, değil mi? Peki ya o zaman annemize ne olacak? Daha şimdiden rahatsız, üzüntü duyuyor; ya her şeyi apaçık gördüğü zaman nasıl hissedecek? Ya ben ne hissedeceğim?.. Sahi siz benim hakkımda gerçekten de ne düşünüyorsunuz öyle? Kendinizi feda etmenizi istemiyorum Duneçka, kendinizi feda etmenizi istemiyorum anneciğim! Ben hayatta oldukça bu iş gerçekleşemeyecek, gerçekleşemeyecek! Kabul etmiyorum!"

Birden kendine geldi ve durdu.

"Bu iş olmayacak mı? Peki ama nasıl engelleyeceksin? Ya-

saklayacak mısın? Hangi hakla? Böyle bir hakkının olabilmesi için karşılığında sen onlara ne vaat edebilirsin ki? *Eğitimini bitirip bir işin olduğunda* bütün geleceğini, bütün varlığını onlara bağlamayı mı vaat ediyorsun? Bunu çok duyduk, *kuru laf* bunlar, şimdi ne yapacaksın onu söyle? Hemen şimdi bir şeyler yapman lazım, anlıyor musun? Sen ise şimdi ne yapıyorsun? Onları sömürüyorsun. Ama ailen sana gönderdikleri paraları ancak yılda yüz ruble tutarındaki emekli aylığını Svidrigaylov'lara rehin vererek elde edebiliyor. Be hey onların kaderini elinde tutan Zeus, geleceğin milyoneri, sen onları bu Svidrigaylov'lardan, Afanasi İvanoviç Vahruşin'lerden nasıl koruyacaksın? On yıl sonra mı? Ama on yıla kadar annen şal örmekten ve de gözyaşı dökmekten kör olacak; oruç tutmaktan harap düşecek; ya kız kardeşin? On yıl sonra veya bu on yıl içinde kız kardeşinin ne hale gelebileceğini hele bir düşün bakalım? Tahmin edebiliyor musun?"

Bu sorularla kendine eziyet ediyor ve kızdırıyor hatta bu yaptığından sanki zevk alıyordu. Aslında tüm bu sorular onun için yeni ve beklenmedik şeyler değildi; bunlar oldukça eskimiş, çoktan çözüm dayatan bildik sorulardı. Çoktandır bu sorular ıstırap vermekte, yüreğini parçalamaktaydı. Şu anki tüm bu sıkıntıları çoktandır içinde peydahlanmış, büyümüş, çoğalmış ve son zamanlarda olgunlaşarak, yoğunlaşarak artık kesin bir çözüm dayatan ve kalbiyle zihnine büyük acı veren, müthiş, korkunç, fantastik bir sorun haline gelmişti. İşte şimdi annesinin mektubu birdenbire sanki bir yıldırım gibi tepesine düşmüştü. Bu sorunun çözümü mümkün değil kabilinden anlamsız düşüncelerle oyalanmak ve eli kolu bağlı oturup acı çekmek yerine şimdi muhakkak ve ivedilikle bir şeyler yapmak gerekti. Ne olursa olsun bir şeyler yapmak için bir karar vermeli, ya da ...

"Ya da hayattan vazgeçmeli!" diye haykırdı birden kızgın-

lıkla, "Kadere olduğu gibi tamamen boyun eğmeli ve çalışmak, yaşamak ve sevmek haklarından vazgeçerek içimde varolan her şeyi boğmalı!"

Sonra birden, Marmeladov'un dünkü sorusunu hatırladı:

"Bir insanın gidecek hiçbir yerinin olmaması ne demektir, anlıyor musunuz, muhterem efendim, anlıyor musunuz? Çünkü her insanın hiç olmazsa gidebileceği bir yeri olması gerekmez mi?"

Raskolnikov aniden ürperdi: yine dünkü düşüncelerden birisi aklına gelmişti. Ancak bu ürperti o düşüncenin tekrar aklına gelmesinden kaynaklanmıyordu. Zira bu düşüncenin zaten mutlaka aklına "geleceğini" biliyor, önceden hissediyor ve onu bekliyordu; aslında pek de dünkü düşüncelerinden birisi değildi bu. Ama arada fark vardı; bir ay önce, hatta dün bile bu sadece bir hayaldi, şimdi ise... Şimdi birden hayal olmaktan çıkmış, yeni, korkunç ve tamamıyla bilinmedik bir tasarı olarak ortaya çıkmış ve kendisi de bunun bilincine birdenbire varmıştı... Vurulmuş gibi sarsıldı, gözleri karardı.

Aceleyle etrafına bakındı, bir şeyler aradı. Oturmak istedi ve bir bank arandı; o sırada K..... Bulvarı'ndan* geçmekteydi. Yakınlarda, yüz adım kadar ileride bir bank gördü. Olabildiğince hızlı yürüyerek oraya ulaşmaya çalıştı; ama yolda, birkaç dakika için tüm dikkatini verdiği küçük bir macera yaşadı.

Bankın bulunduğu tarafa bakarken, ileride, yirmi adım kadar önünde yürümekte olan bir kadın fark etti. Gerçi şimdiye kadar karşılaştığı diğer insanlar gibi önce bu kadına da hiç dikkat etmemişti. Pek çok kez başına gelmişti, mesela evine varır ama kesinlikle hangi yollardan yürüyerek eve ulaştığının ayırdında olmazdı ve bu şekilde yürümek onda alışkanlık halindeydi. Ama önünde yürümekte olan kadında daha ilk bakışta göze çarpan öylesine tuhaf bir hal vardı ki, genç adam önce

* Konnogvardeyskiy Bulvar/Atlı Muhafız Bulvarı kastediliyor. –çn

isteksizce, adeta biraz hoşnutsuzca, ama sonra gittikçe artan bir merakla yavaş yavaş tüm dikkatini ona yöneltti. Birden, bu kadındaki tuhaflığın tam olarak ne olduğunu anlamak isteği uyandı içinde. Öncelikle bu çok genç bir kızdı ve bu sıcakta başı açık, şemsiyesi ve elinde eldivenleri olmadan çıkmıştı dışarıya ve kollarını sallayarak komik bir şekilde yürüyordu. İpekli ince bir kumaştan ("bezden") bir elbise giymişti, ama elbise üzerinde bir garip duruyordu, sanki zorlukla iliklenmiş gibiydi, arkasında belinin hizasında etek kısmının başladığı yerde ise bir yırtık olduğu görülmekteydi; büyücek bir kumaş parçası ayrılmış, sarkmış, sallanıyordu. Çıplak boynuna küçük bir eşarp dolamıştı ama o da boynunda eğreti ve çarpık duruyordu. Tüm bunların üstüne bir de kızcağız sendeleyerek, tökezleyerek hatta iki yana yalpalayarak yürümekteydi. Nihayet bu karşılaşma Raskolnikov'un ilgisini tamamıyla çekmişti. Tam bankın önünde kıza yetişti ama kız hemen köşeye çöküverdi, arkalığa başını yasladı ve aşırı yorgunluktan olsa gerek, gözlerini kapayıverdi. Kıza dikkatle bakan genç adam onun adamakıllı sarhoş olduğunu hemen anladı. Bu durum o kadar garip ve rahatsız ediciydi ki, bir an acaba yanılıyor muyum diye düşündü. Karşısında on altı hatta belki de ancak on beş yaşlarında, çok genç, pembe-beyaz, ince hatlı, güzel bir yüz duruyordu ama bu yüz sanki alev alev yanıyordu ve adeta şişmiş gibiydi. Kızcağız galiba ne yaptığının pek farkında değildi; bacak bacak üstüne atmış ama bir bacağını gerektiğinden fazla açmıştı ve bütün bu hallerinden sokakta olduğunun ayırdına varamadığı anlaşılmaktaydı.

Raskolnikov, ne oturabiliyor ne de bırakıp gidebiliyor, sadece ne yapacağını bilemez bir halde kızın önünde dikiliyordu. Her zaman tenha olan bu bulvarda saat ikide ve bu sıcakta hemen hiç kimse gözükmüyordu ortalıkta. Ancak on beş adım kadar ileride, bulvarın kenarında bir adam durmuş bakıyor ve

belli bir maksatla kıza yaklaşmaya can attığı her halinden belli oluyordu. Herhalde o da kızı uzaktan fark edip arkasından yetişmeye çalışmış ama Raskolnikov ondan evvel davranmıştı. Adam belli etmemeye çalışarak Raskolnikov'u öfkeyle süzüyor ve bu can sıkıcı baldırı çıplağın defolup gitmesini, sıranın kendisine gelmesini sabırsızlıkla bekliyordu. İş meydandaydı. Otuz yaşlarında, iri yapılı, şişman, kanlı canlı, pembe dudaklı, kırpık bıyıklı ve oldukça züppece giyinmiş bir adamdı bu. Raskolnikov müthiş öfkelendi; bir şekilde bu şişko züppeye hakaret etmek için dayanılmaz bir istek duydu. Bir anlığına kızdan uzaklaşarak bu adama yaklaştı.

"Hey siz, Svidrigaylov! Derdiniz ne sizin?" diye bağırdı yumruklarını sıkarak ve öfkeden köpürmüş dudaklarıyla acı acı gülümseyerek.

"Bu da ne demek böyle?" diye sordu adam kaşlarını çatıp kibirli bir hayretle.

"Buradan defolup gidiniz, demek!"

"Bu ne küstahlık, serseri herif!.."

Ve adam elindeki kırbacı şaklattı. Raskolnikov, bu iri yarı adamın kendisi gibi iki kişinin bile hakkından gelebileceğini hiç düşünmeden yumruklarını sıkarak üzerine yürüdü. Ancak işte tam o anda birisi onu arkasından sıkıca yakaladı. Aralarına bir polis girmişti.

"Durun beyler, böyle umumi bir yerde dövüşülmez. Ne istiyorsunuz? Kimsiniz?" diye sordu Raskolnikov'a sert bir edayla, üstünün başının perişan hali dikkatini çekmişti.

Raskolnikov dikkatle polise baktı. Gördüğü, şakakları ve bıyıkları kırlaşmış, zeki bakışlı cesur bir asker yüzüydü.

"Hah, işte istediğim sizsiniz," diye bağırarak polisin elini yakaladı. "Ben eski üniversite talebesi Raskolnikov... Sizin de bunu bilmeniz de fayda var," dedi adama dönerek. Sonra tekrar

polise hitaben, "Benimle geliniz lütfen, size bir şey göstereceğim," dedi.

Polisi elinden tutarak kızın oturmakta olduğu banka doğru sürükledi.

"Bakın, ne kadar sarhoş, az önce caddede yürümekteydi, kim bilir kimin nesi, ama meslekten olmadığı belli. Büyük bir ihtimalle bir yerlerde içirdiler ve tuzağa düşürdüler... İlk kez başına geliyor olsa gerek... Anlıyor musunuz? Sonra da sokağa bırakıvermişler. Elbisesinin nasıl yırtıldığına bakın, nasıl giyinmiş olduğuna bir bakın: belli ki kendi giyinmemiş, beceriksiz birisi, muhtemelen bir erkek giydirmiş. Çok açık. Şimdi de şuraya bakın: kendisiyle az önce dövüşmeye kalkıştığım bu züppe herifi tanımam etmem, hayatımda ilk defa görüyorum. O da kızı yoldayken fark etmiş olmalı. Sarhoş ve hiçbir şeyin farkında olmadığını görüyor ve kızcağızın bu halinden faydalanarak onu alıp bir yerlere götürmek istiyor... Niyeti bu olsa gerek. İnanın, yanılmıyorum. Kızı nasıl gözlediğine, takip ettiğine bizzat şahit oldum. Önündeki tek engel bendim ve şimdi de benim uzaklaşmamı bekliyor. Bakın şimdi de biraz ileri gitti, sözde sigara sarıyor... Nasıl etsek de ona engel olsak? Nasıl yapsak da kızcağızı evine yollayabilsek? Hele bir düşünün bakalım!"

Polis anında her şeyi kavradı ve anladı. Şişko züppenin derdi belliydi elbette. Geriye kızı ne yapacakları kalıyordu. Polis, kızı daha yakından görebilmek için üzerine eğildi ve yüz hatlarında samimi bir merhamet duygusu belirdi.

"Ah, ne yazık!" diye söylendi başını iki yana sallayarak, "daha çocuk bu!.. Besbelli tuzağa düşürmüşler." Sonra kıza seslendi, "Küçük hanım, nerede oturuyorsunuz?" Kız, yorgun ve içki mahmuru gözlerini açtı, kendisine soru soranlara boş boş baktı ve beni rahat bırakın anlamında elini salladı.

"Bana bakın," dedi Raskolnikov, "işte (elini cebine atıp bu-

labildiği yirmi kapiği uzattı), işte, şunu alın ve bir araba tutup arabacının kızı vereceği adrese götürmesini sağlayın. Bütün mesele adresini öğrenebilmekte!"

"Küçük hanım, küçük hanım!" diye seslendi tekrar polis parayı alarak, "Şimdi size bir araba tutacağım ve bizzat kendim size eşlik edeceğim. Nereye gideceğiz? Ha? Nerede oturuyorsunuz?"

"Defolun başımdan!.. Sarkıntılık ediyorlar!.." diye homurdandı kız ve yine beni rahat bırakın anlamında elini salladı.

"Ah, ah çok kötü! Ah, ne kadar ayıp küçük hanım, ne kadar ayıp!" diye söylendi hoşnutsuzluk, acıma ve isyan duygularıyla başını sallayarak. "Başımıza iş aldık!" dedi Raskolnikov'a dönerek ve aynı anda fark ettirmemeye çalışarak genç adamı tepeden tırnağa bir daha süzdü. Bu pejmürde haliyle çıkarıp para vermiş olması garibine gitmiş olmalıydı.

"Siz ona uzakta mı rastladınız?" diye sordu.

"Söyledim ya size, hemen şurada bulvarda, benim önümde yalpalayarak yürüyordu. Banka kadar zor yürüdü, sonra da yığıldı kaldı."

"Ah, Tanrım, ne günlere kaldık, bir rezalettir almış başını gidiyor! Şuncacık kız ama zil zurna sarhoş! Kandırıp tuzağa düşürmüşler, çok açık! Baksanıza elbisesini de yırtmışlar... Ah, ne günlere kaldık!.. Kim bilir belki de yoksul düşmüş asil bir ailenin kızıdır... Şimdi o kadar çok ki böyleleri. Adeta kibar bir küçük hanıma benziyor," diyerek tekrar kızın üzerine eğildi.

Kim bilir, belki onun da tavır ve davranışlarıyla iyi bir terbiyenin ve çeşitli modaların izlerini taşıyan "adeta kibar küçük hanımlara" benzeyen kızları vardı...

"Esas önemli olan şu alçağa fırsat vermemek! Hâlâ ahlâksız emellerinin peşinde! Derdinin ne olduğu nasıl da belli; baksanıza alçak herif yerinden kıpırdamıyor!" diye telaşla konuştu Raskolnikov.

Genç adam yüksek sesle konuşuyor ve eliyle doğrudan adamı işaret ediyordu. Şişko züppe söylenenleri işitti ve tekrar öfkelenir gibi oldu ama sonra vazgeçerek yalnızca Raskolnikov'a hakaret dolu bakışlar attı. Sonra yavaşça on adım kadar uzaklaşıp yine durdu.

"Fırsat vermeyiz ona elbette ama," dedi polis düşünceli bir tavırla, "kendisini nereye götürmemiz gerektiğini bir söyleyebilse... Yoksa aslında... Küçük hanım, hey küçük hanım," diye seslendi tekrar kıza doğru eğilerek.

Kızcağız birdenbire gözlerini tamamıyla açtı, sanki olan bitenin farkındaymış gibi dikkate baktı, banktan kalktı ve gerisin geriye, daha önce geldiği tarafa doğru yürümeye başladı.

"Tüh, terbiyesizler, nasıl da sarkıntılık ediyorlar!" diye söylendi, bir kez daha elini beni rahat bırakın anlamında sallayarak. Hızlı ama eskisi gibi ciddi biçimde yalpalayarak yürüyordu. Züppe gözlerini kızdan ayırmadan ancak karşı taraftan derhal kızın peşine düştü.

"Merak etmeyin, ona fırsat vermeyeceğim," dedi kesin bir tavırla polis ve arkasından yollandı. "Eh, ne günlere kaldık!" diye iç çekerek yüksek sesle ilave etti.

O sırada sanki bir şey Raskolnikov'u sokuvermiş gibi bir anda altüst oldu ve değişiverdi.

"Hey bana bakın!" diye bağırdı bıyıklı polisin ardından.

Polis dönüp baktı.

"Boş verin! Size ne? Bırakın! Bırakın da adamı eğlensin (eliyle züppeyi işaret ediyordu). Size ne?"

Polis hiçbir şey anlamadı ve gözlerini açarak baktı. Raskolnikov bir kahkaha attı.

"Eeeh!" dedi polis ve elini salladı, sonra da Raskolnikov'u ya kaçık sanmış ya da daha beter olduğunu düşünmüş olsa gerek ki, züppeyle kızın peşine düştü.

Yalnız kalan Raskolnikov "Yirmi kapiğimi de aldı gö-

türdü," dedi öfkeyle kendi kendine. "Gidip ötekinden de bir o kadar alsın sonra da kızı ona teslim etsin, bu iş de böylece bitsin... Ben de ne demeye yardım etmeye kalktım! Yardım etmek bana mı düştü? Yardım etmeye hakkım var mı? Bırak birbirlerini çiğ çiğ yesinler, bana ne? Hem yirmi kapiği ne cüretle verdim? O para bana mı aitti sanki?"

Bu garip sözlere rağmen kendini çok kötü hissetti. Boşalan banka çöker gibi oturdu. Kafası allak bullak olmuştu... O dakikalarda zaten herhangi bir şey hakkında düşünmek ona çok ağır geliyordu. Kendinden geçmeyi, her şeyi unutmayı, sonrasında ise uyanarak yeni bir yaşama başlamayı istiyordu.

"Zavallı kız!" dedi bankın boşalan köşesine bakarak. "Ayılacak, ağlamaya başlayacak, sonra annesi durumu öğrenecek... Önce dövecek, sonra can acıtıcı ve utanç verici bir şekilde kırbaçlayacak ve sonunda evden de kovacaktır... Evden kovulmasa bile elbette onun kokusunu alan bir Darya Frantsevna ortaya çıkacak ve bahtsız kız oradan oraya sürüklenecektir... Peşinden hastaneye düşecektir (annelerinin yanında çok namuslu görünüp gizlice mesleklerini icra edenlerin başına hep gelir bu), sonra... Sonrasında yeniden hastaneye düşecektir... şarap... meyhaneler... ve tekrar hastane... İki üç yıl sonra ise kötürüm olacaktır, doğumundan itibaren yaşayıp yaşayacağı ya on sekiz ya da on dokuz yıl olacaktır hepi topu... Ben az mı gördüm böylelerini? Peki, nasıl bu hale geliyorlar? İşte hepsi de tam bu şekilde bu yola düşüyorlar... Tüh! Bırak düşsünler! Zaten böyle olması gerek diyorlar. Her yıl bunların belli bir yüzdesi böyle bir yerlere defolup gitmeliymiş, böylece diğerlerine engel olmazlarmış, diğerleri rahat edermiş. Yüzde! Onların kullandığı bu sözcükler gerçekten de etkileyici: sükûnet verici, ilmî. Bir defa yüzde dediniz mi, demek ki endişeye mahal yok. Ama eğer başka bir sözcük kullanılsa... o zaman belki de durum rahatsız edici hale gelirdi... Eh, işte bir gün Dunyacık

da bu yüzdenin içine giriverir! O yüzde olmazsa da başka bir yüzdenin içinde bulmayacak mı kendini?.."

"İyi ama ben nereye gidiyorum böyle," diye düşündü birden. "Garip. Evden bir amaçla çıkmış olmalıyım. Mektubu okur okumaz dışarı fırladım... Nereye olacak, Vasilyevskiy Ostrov'a, Razumihin'e gidiyordum, şimdi hatırladım... İyi ama ona niçin gidiyordum? Razumihin'e gitme düşüncesi nasıl oldu da tam şimdi geldi aklıma? Bu çok garip!"

Kendine hayret etti. Razumihin onun eski üniversite arkadaşlarından biriydi. Gariptir ki, Raskolnikov'un üniversitedeyken hemen hiç arkadaşı yoktu, herkesi dışlamıştı, hiç kimsenin evine gitmez, kolay kolay kimseyi de evine davet etmezdi. Sonuçta kısa sürede herkes ondan yüz çevirmişti. Ne genel toplantılara, ne sohbetlere, ne de eğlencelere, kısacası hiçbir buluşmaya katılmazdı. Derslerine kendini paralarcasına çok çalışırdı ve bu yüzden ona saygı duyarlardı ama hiç kimse onu sevmezdi. Çok fakir ama son derece gururlu ve ketumdu. Sanki bir şeyler saklıyormuş gibi bir hali vardı. Bazı arkadaşlarının düşüncesine göre Raskolnikov gerek düşünsel planda, gerek bilgi, gerek görgü bakımından hepsinden üstünmüş gibi davranmakta, herkese yüksekten bakmakta, bütün arkadaşlarını sanki çocuk gibi görmekte, onların inanç ve ilgilerini küçümsemekteydi.

Nedense Razumihin ile arkadaş olmuştu, yani aslında aralarındaki tam anlamıyla bir arkadaşlık da değildi, sadece onun yanında daha konuşkan olduğu, ketum davranmadığı açıktı. Zaten Razumihin'le de başka türlü bir ilişki içinde olmak imkânsızdı. Olağanüstü neşeli, kolay iletişim kuran, saf denecek kadar temiz yürekli bir gençti. Bununla birlikte bu saflığın altında hem bir derinlik hem de soyluluk gizlenmekteydi. En yakın arkadaşları bu özelliğini iyi biliyor ve hepsi de onu seviyordu. Bazen oldukça saf gözükmesine rağmen hiç de aptal

değildi. Uzun boyu, ince bedeni, kirli sakalı, siyah saçlarıyla dikkatleri üzerine toplayan bir görüntüsü vardı. Bazen coşar ve bir boğa gibi güç gösterisinde bulunurdu. Bir gece arkadaşlarıyla birlikteyken tek yumrukta devasa bir emniyet görevlisini yere indirmişti. Dur durak bilmeden içebilir ama bazen de ağzına bir damla içki koymadan da durabilirdi; an gelir haşarılığı iyice abartır, an gelir uslu uslu otururdu. Razumihin'in dikkat çeken özelliklerinden birisi de hiçbir başarısızlığın onu yıldıramaması ve hiçbir olumsuz koşulun gözünü korkutamamasıydı. Gerekirse çatıda yatıp kalkar, cehennemî açlığa ve dayanılmaz soğuğa katlanabilirdi. Çok yoksuldu ve kararlı bir şekilde ufak tefek birtakım işler yaparak kendi kendini geçindirirdi. Çalışarak para kazanabileceği pek çok yol ve yöntem bilirdi. Bir keresinde bütün bir kış odasında soba yakmamış ve böyle daha hoş olduğunu, zira soğukta daha güzel uyunduğunu iddia etmişti. Şu sıralarda o da üniversiteden ayrılmak zorunda kalmıştı, ama bu kısa bir süreliğineydi ve tüm gücüyle koşullarını iyileştirerek eğitime geri dönmeye gayret etmekteydi. Raskolnikov neredeyse dört aydır onun yanına gitmemişti ve Razumihin ise onun evinin nerede olduğunu dahi bilmiyordu. İki ay kadar önce yolda karşılaşmak üzereyken Raskolnikov başını çevirmiş, hatta Razumihin kendisini görmesin diye yolun diğer tarafına bile geçmişti. Razumihin ise her ne kadar onun farkına varmış olsa da *arkadaşını* rahatsız etmek istemediğinden görmezlikten gelmişti.

V

"Gerçekten de ben kısa bir zaman önce Razumihin'den bana iş konusunda yardımcı olmasını, ders vereceğim birilerini veya başka bir iş bulmasını rica etmek istemiştim..." diye anımsadı Raskolnikov, "Ama şimdi artık bana nasıl yardımcı

olabilir ki? Diyelim ki ders vereceğim birilerini buldu, hatta diyelim ki, üstümü başımı düzüp ders verebilecek bir kılığa sahip olabilmem için, tabi elbette kendisinde varsa, son kapiğini benimle paylaşmaya razı oldu... Hım... E, daha sonra? Üç beş kapikle ben ne yapabilirim ki? Şimdi bana lazım olan bu mu? Aslında benim Razumihin'e gidiyor olmam çok anlamsız..."

Razumihin'e niçin gittiği meselesi onu haddinden fazla endişelendirmekteydi; kaygıyla, bu gayet doğal davranışından kendisi için olumsuz bir anlam çıkarmaya çalışmaktaydı.

"Şimdi ben gerçekten de tüm bu işleri bir tek Razumihin'le mi düzeltebileceğim ve her şeyin çözümünü yalnız Razumihin'de mi bulacağım yani?" diye hayretle sordu kendi kendine.

Alnını ovuşturarak düşünüyordu ve ne gariptir ki, sanki öylesine, birden ve neredeyse kendiliğinden, uzun düşüncelerden sonra aklına çok garip bir fikir geldi.

"Hım... Razumihin'e," diye konuştu çok sakin bir şekilde, sanki nihai bir karar almış gibi, "ben Razumihin'e gideceğim, bu kesin... Ama şimdi değil... Ben ona... *O* işi hallettikten sonraki gün gideceğim, *o işi* tamamen bitirdikten, her şeyi yeni bir düzene soktuktan sonra gideceğim..."

Ve birden ne dediğinin farkına vardı.

"*O işten* sonra," diye bağırdı oturduğu yerden ayağa fırlayarak, "iyi de *o iş* gerçekten olacak mı? Sahiden de *o işi* yapabilecek miyim?"

Oturduğu banktan ayrılarak koşar adım ilerlemeye başladı; önce geriye eve dönmek istedi ama sonra eve dönmek fikri ona birden dayanılmaz geldi: bütün *bu işi* neredeyse bir aydır orada, o korkunç, dolap gibi daracık odanın bir köşesinde planlamıştı. Ve nereye gittiğine dikkat etmeden rastgele yürümeye başladı.

Asabi ürpermesi sıtmaya tutulmuş gibi bir titremeye dönüştü; hatta nöbet geldiğini hissediyordu; o sıcakta üşümeye

başlamıştı. Adeta kendini zorlayarak, neredeyse bilinçsizce, içsel bir zorunlulukla, rast geldiği her şeye dikkatle bakmaya başladı, sanki kendisini oyalayacak etkileyici bir şey aramaktaydı. Ancak bunu da pek başaramıyor ve her an tekrar kendi iç dünyasına dalıp gidiyordu. Bunun farkına vardığında da silkinerek başını kaldırıp etrafına bakmaya başlıyor ama hemen ne düşündüğünü, hatta nerede olduğunu yine unutuveriyordu. Bu şekilde tüm Vasilyevskiy Ostrov'u baştanbaşa geçerek Malaya/Küçük Neva'ya* ulaştı, köprüyü geçti ve Adalar'a** doğru döndü. Önceleri etrafındaki yeşillik ve serinlik şehrin tozuna, kirecine ve insanın ruhunu daraltan ve boğan büyük binalarına alışmış olan yorgun gözlerine iyi geldi. Burada ne o yapış yapış sıcak, ne o pis kokular, ne de meyhaneler vardı. Bazen yeşillere bürünmüş bir daçanın önünde durarak çitlerin arasından bahçesine bakıyor, uzaktan, balkon ve teraslarda süslenmiş kadınları ve bahçede oynayan çocukları izliyordu. Özellikle çiçekler ilgisi çekiyor, en çok onlara bakıyordu. Şık arabalara, ata binmiş kadın ve erkeklere rastlıyordu; onları meraklı bakışlarla izliyor ama daha gözden kaybolmadan onları unutuveriyordu. Bir ara duraklayarak parasını saydı: yaklaşık otuz kapiği kalmıştı. "Yirmi kapik bekçiye, üç kapik de mektup için Nastasya'ya verdim... Demek ki, dün gece Marmeladov'lara kırk yedi ya da elli kapik vermişim," diye düşündü. Bir nedenle parasını hesaplamış olmalıydı ama kısa bir süre sonra paralarını niye

* Malaya/Küçük Neva – Ladoga gölü ile Fin Körfezi arasında 74 km uzunluğa sahip olup şehri baştanbaşa kat eden ve kollarıyla onlarca adaya ayıran Neva Nehri'nin Küçük ve Büyük Neva diye iki ana kolu vardır. Malaya Neva, Neva Nehrinin Bolşaya (Büyük) Neva kolundan sonra gelen ikinci büyüklükteki kolu olup 4.25 km, genişliği, 200 - 400 m, derinliği ise 3 – 7 m arasıdır; üzerinde Birjeviy/Borsa) ve Tuçkov köprüleri mevcuttur. *–çn*

** Adalar'dan kasıt, Peterburg'da Neva Nehri ve Finlandiya Körfezi'nde yer alan 42 adet meskûn adadır. *–çn*

cebinden çıkarıp da saydığını bile unuttu gitti, ta ki küçük bir meyhane benzeri bir lokantanın önünden geçinceye kadar. Karnının acıktığını hissetmişti. İçeri girerek bir kadeh votka içti ve içi bir malzemeyle doldurulmuş bir çörek yedi. Çöreğini yine dışarıda bitirdi. Çok uzun süredir içmemiş olduğu için tek bir kadeh içmiş olmasına rağmen votka hemen tesir etti. Birden ayakları ağırlaştı ve uyku kuvvetle bastırdı. Eve doğru yollandı; ama Petrovskiy Ostrov/Petrovskiy Adası'na* vardığında ayakta duracak hali kalmadığını anlayarak durdu, yoldan ayrılarak, çalılıkların arasına girdi, çimenlerin üzerine yığılıp anında uykuya daldı.

Hastalıklı hallerde rüyalar sık sık sıra dışı boyutluluğu, parlaklığı ve gerçekliğe olağan dışı benzerliği ile ayırt edilirler. Bazen dehşet verici sahneler gözlenir ancak ortam ve tüm süreç o kadar gerçekçidir ve öylesine ince, beklenmedik ama detayları sanatsal olarak tablonun tümüne öylesine uyum sağlamaktadır ki, rüyayı gören kişi isterse Puşkin ya da Turgenyev gibi bir sanatçı olsun, yine de uyanıkken böyle bir şeyi tasarlaması mümkün değildir. Böylesi rüyalar, bu hastalıklı rüyalar her zaman uzun süre hatırlanır ve kişinin zaten altüst olmuş ve uyarılmış haldeki ruhuna ve bedenine çok ciddi olarak tesir eder.

Raskolnikov, korkunç bir rüya gördü. Rüyasında çocukluk halinde, kendi kasabasındaydı. Yedi yaşlarındaydı ve bir bayram günü, akşamüzeri, babasıyla birlikte kasaba dışına gezmeye gitmekteydiler. Kapalı, bunaltıcı bir gün, çevre tıpkı hafızasında yer ettiği gibi, hatta hafızasındaki görüntü rüyasında gördüğünden çok daha silik. Kasaba sanki avucunun içindeymiş gibi tüm çıplaklığı ve netliğiyle görülmekte, etrafında tek bir ağaç bile yok. Çok uzakta, ufuk çizgisinde bir korunun karaltısı görülmekte. Kasabanın en sonundaki bahçenin birkaç

* Peterburg'un, büyük, merkezi ve önemli adalarından birisidir. –*çn*

adım ilerisinde bir meyhane yer alıyor. Babasıyla dolaşırken, önünden her geçtiğinde üzerinde kötü bir tesir bırakan, hatta onu ciddi olarak korkutan büyük bir meyhane bu. Burada her daim bağırıp çağıran, kahkahalar atan, küfürler eden, çirkin ve boğuk bir sesle şarkılar söyleyen ve sık sık kavga eden bir kalabalık mevcuttu. Meyhanenin etrafında da her zaman sarhoş ve ürkütücü insanlar olurdu... Onlarla karşılaştıklarında Raskolnikov babasına sımsıkı sarılır ve tir tir titrerdi. Meyhanenin yanındaki patika yol, her zaman tozla, hem de kapkara bir tozla kaplıdır. Bu yol eğrile büküle uzanır ve üç yüz adım kadar ileride, sağda kasaba mezarlığına ulaşır. Mezarlığın ortasında Raskolnikov'un yılda bir iki defa anne ve babasıyla birlikte gelerek uzun zaman önce vefat etmiş, hiç görmediği büyükannesini anma ayinine katıldığı yeşil kubbeli taş kilise yer almaktadır. Ayine giderken daima peçeteye sarılı beyaz bir tabak içinde pirinç ve şekerden mamul, üzerine kuru üzümlerden bir haç işlenmiş kutiya* götürürlerdi. Bu kiliseyi ve içindeki çerçevesiz eski tasvirleri ve titrek başlı, yaşlı papazı severdi. Üzerinde mezar taşı olan büyükannesinin kabrinin yanında küçük bir mezar daha vardı. Bu mezar, henüz altı aylıkken ölen küçük kardeşinindi. Kardeşini bilmiyor, hatırlamıyordu. Ama ona bir zamanlar küçük bir kardeşinin olduğunu söyledikleri için mezarlığa yaptıkları her ziyarette dindar ve saygılı bir istavroz çıkarır, kardeşinin mezarının başında eğilir ve onu öperdi. İşte şimdi şu rüyayı görmekteydi: Babasıyla birlikte mezarlığa giden yolda yürüyorlar ve meyhanenin yanından geçiyorlar; babasının elinden tutmuş ve korkuyla meyhaneye bakıyor. Farklı bir durum dikkatini çekiyor: bu kez sanki burada büyük bir

* Çoğunlukla doğu ve güney Slavlarının geleneksel olarak ölüleri anmak için düzenlenen törenlerde dağıtmak üzere tahıl, şeker, bal, üzüm, fındık, süt, reçel vb. kullanarak pişirdikleri, lapa veya aşure benzeri bir yiyecek. *–çn*

eğlence var, en iyi giysilerini giymiş esnaf ve köylü kadınları, onların kocaları ve kalabalık ve gürültücü ayaktakımı doluşmuş meyhaneye. Herkes sarhoş, herkes şarkı söylüyor ve meyhanenin kapısının önünde bir araba bekliyor, ama bu çok garip bir araba. Kocaman yük beygirleri koşulan ve üstünde yük ve şarap fıçıları taşınan at arabalarından. Sakin ve ölçülü adımlarla, kendilerini hiç zorlamadan dağ gibi yüklü arabayı sanki hiç yüksüzmüş gibi çeken bu uzun yeleli, kalın bacaklı devasa beygirleri seyretmekten her zaman çok hoşlanırdı. Ama şimdi, kocaman arabaya demirkırı, küçücük, zayıf ve yaşlı bir köylü beygiri koşulu. Hani şu büyük bir odun veya saman yükü altında, hele de araba çamura saplandığında veya derin tekerlek izlerine gömüldüğünde çabucak takatten kesilen ve bundan dolayı da köylüler tarafından insafsızca kamçılanan hatta bazen zalimce ve acımasızca doğrudan yüzlerine ve gözlerine vurulduğunu sık sık gördüğü beygirlerden biri bu. Bunları görmek ona o kadar acı, o kadar zor gelirdi ki, neredeyse ağlayacak hale gelir ve annesi de onu hemen pencereden uzaklaştırırdı. Ama işte aniden bir gürültü başlıyor. Yıkılacak kadar sarhoş, kırmızı ve mavi gömlekler giymiş, ceketlerini omuzlarına atmış, iri yarı köylüler ellerinde balalaykalar, naralar atarak, şarkılar söyleyerek meyhaneden çıkıyorlar. "Binin, hepiniz binin!" diye bağırıyor kalın enseli, etli ve havuç gibi kırmızı suratlı gençten bir köylü, "hepinizi götüreceğim, binin hadi!" Ama hemen kahkahalar ve bağrışmalar duyuluyor:

"Bu zayıf beygir mi bizi götürecek?"

"Yahu, Mikolka, senin aklın yerinde mi? Hiç böyle zayıf, zavallı bir kısrak bu koca arabaya koşulur mu?"

"Bu demirkırı hayvancağız en az yirmi yaşında olmalı kardeşlerim!"

"Yahu, binin siz, hepinizi götüreceğim!" diye bağırıyor tekrar Mikolka, en önce arabaya atlayıp dizginleri eline alarak ve

arabanın üstünde dikilerek. "Matvey az önce doru atla gitti," diye bağırıyor arabadan, "bu kısrak ise, kardeşler, ancak benim yüreğimi tüketiyor. Boşuna yem yiyor, en iyisi onu gebertmek! Binin diyorum size!.. Dörtnala süreceğim! Dörtnala koşacak!" Ve kamçıyı eline alarak keyifle atı kamçılamaya hazırlanıyor.

"Binelim hadi!" diye kahkaha atıyor kalabalık. "Duydunuz mu, dörtnala koşacakmış!"

"Bu kısrak en az on yıldır dörtnala koşmamıştır."

"Koşacak!"

"Acımayın, kardeşler, herkes alsın eline kırbacını, hazırlansın!"

"İşte böyle! Patlatın kamçıyı!"

Hepsi kahkahalar atarak ve şakalaşarak Mikolka'nın arabasına biniyor. Altı kişi binmiş bile ve başkaları da binebilir. Yanlarına bir de şişko, kırmızı yanaklı bir köylü karısını alıyorlar. Kadının sırtında koyu kırmızı renkli kumaştan kolsuz bir entari, başında kenarı boncuk işlemeli bir başlık ve ayaklarında da kaba köylü kunduraları var; dişleri ile kırarak fındık yiyor ve arada sırada bir kahkaha salıveriyor. Etraftaki kalabalık da kahkahayı basıyor, aslında nasıl gülmesinler, böylesi kadidi çıkmış bir beygirin onca kişiyi dörtnala çekip götüreceğine kim gülmez ki? Arabaya binmiş olan iki delikanlı Mikolka'ya yardım etmek üzere hemen ellerine birer kırbaç alıyorlar. "Deh!" sesi duyuluyor ve beygircik tüm gücüyle arabaya asılıyor ama dörtnala koşmak bir yana yerinden bile zor kalkıyor, adımlarını güçlükle atmakta ve üç kırbacın yağmur gibi üzerine yağan darbeleri altında inlemekte. Arabadakilerin ve etraftakilerin kahkahaları artıyor. Mikolka öfkeleniyor ve kızgınlıkla sanki beygircik gerçekten dörtnala kalkabilirmiş gibi kamçı darbelerini arttırıyor.

"Beni de arabaya aranıza alın kardeşlerim!" diye bağırıyor kalabalık arasından heveslenen bir delikanlı.

"Binin hadi! Hepiniz binin!" diye bağırıyor Mikolka, "He-

pinizi götürecek. Kırbaçlayarak geberteceğim!" Ve vurdukça vuruyor, öfkeden artık neyle ve nasıl vuracağını bilmez hale geliyor.

"Babacığım, babacığım," diye bağırıyor babasına Raskolnikov, "babacığım, bak ne yapıyorlar! Babacığım, zavallı beygirciği dövüyorlar!"

"Haydi, biz gidelim buradan," diyor babası, "sarhoş herifler akıllarınca eğleniyorlar, aptal herifler. Yürü gidelim biz, sen o yana bakma!" diyerek oğlunu uzaklaştırmaya çalışırken çocuk babasının elinden kurtuluyor ve kendini bilmez bir şekilde beygire doğru koşuyor. Ama zavallı beygir artık çok kötü bir halde. Boğulur gibi solumakta, duraklamakta, sonra tekrar arabayı çekmeye gayret etmekte, ama neredeyse yere yığılmakta.

"Gebertinceye kadar kırbaçlayın!" diye bağırıyor Mikolka, "İşte böyle. Geberteceğim onu!"

"Sen nasıl bir Hıristiyansın, canavar herif!" diye bağırıyor, kalabalığın içinden bir ihtiyar.

"Buncacık beygirin böylesi bir yükü çekmesi mümkün mü?" diye ekliyor bir diğeri.

"Hayvanı öldüreceksin!" diye bağırıyor bir üçüncüsü.

"Karışmayın! Mal benim! Ne istersem onu yaparım. Hadi başkaları da binsin! Herkes binsin! Mutlaka dörtnala kalkmasını istiyorum!.."

Birden kahkahalar patlıyor ve her şeyi bastırıyor. Yağmur gibi üzerine yağan kırbaç darbelerine dayanamayan beygircik o güçsüz haline rağmen çifte atmaya başlıyor. Hatta ihtiyar bile dayanamayıp gülüyor. Doğrusu böyle canından bezmiş bir beygirciğin çifte atmaya başlaması da gülünecek şey!

Kalabalıktan ayrılan iki delikanlı da her iki yanından kırbaçlamak amacıyla beygirciğin yanına koşuyorlar.

"Suratına vurun, gözlerine vurun, gözlerine!" diye bağırıyor Mikolka.

"Şarkı söyleyelim, kardeşler!" diye bağırıyor birisi arabanın üstünden ve arabadaki herkes hep bir ağızdan bir şarkı tutturuyor. Şarkının edepsiz sözlerine bir tef, sonra da ıslıklar eşlik etmeye başlıyor. Köylü karısı dişleriyle fındıkları kırıp kahkahalarını koyuveriyor.

...Çocuk Raskolnikov beygirciğin yanına koşuyor, ön tarafına geçiyor, hayvancağızın yüzüne, hem de tam gözlerinin üzerine nasıl vurduklarını görüyor. Ağlıyor. Kalbi daralıyor, gözyaşları gözlerinden süzülüyor. Birisinin elindeki kırbaç yüzüne çarpıyor, o hissetmiyor bile, çaresizce ellerini ovuşturuyor, haykırıyor, başını sallayarak olan biteni ayıplamakta olan ak saçlı, ak sakallı ihtiyara koşuyor. Bir köylü karısı elinden tutarak onu uzaklaştırmak istiyor. Ama çocuk kadının elinden kurtularak yine beygirciğin yanına koşuyor. Hayvancık ise son gücünü harcamakta, ama bir kez daha çifte atmaya başlıyor.

"Seni canavar seni!" diye haykırıyor öfkeyle Mikolka. Kırbacı elinden atıyor, eğiliyor, arabanın içinden uzun, kalın bir araba okunu çekip çıkardıktan sonra, iki eliyle bir ucundan sıkıca kavrayıp sıskacık beygirin üzerinde havaya kaldırıyor.

"Kafasını kıracak!"

"Öldürecek!"

"Benim malım!" diye bağırıyor Mikolka ve var gücüyle araba okunu savuruyor. Müthiş bir darbe sesi duyuluyor.

"Kamçılayın şunu, kamçılayın! Ne bekliyorsunuz?" sesleri duyuluyor kalabalıktan.

Mikolka ise araba okunu tekrar havaya kaldırıp var gücüyle zavallı beygirin sırtına indiriyor. Bu darbeyi yiyen hayvancağız arka ayakları üzerine çöküyor ama sonra tekrar ayağa kalkıyor ve arabayı hareket ettirmeye, kalan son gücüyle arabayı herhangi bir yönde çekmeye çalışıyor. Ama her taraftan üzerinde şaklayan altı kamçıyla karşılaşıyor. Araba oku yeniden havalanıyor, üçüncü ve sonra da dördüncü kez isabetle ve

şiddetle hayvanın sırtına iniyor. Mikolka hayvanı bir vuruşta öldüremediği için öfkesinden kuduruyor.

"Dokuz canlıymış ha!" diye bağırıyorlar etraftan.

"Şimdi muhakkak yere yıkılacak, kardeşler, işi bitecek artık!" diye bağırıyor kalabalığın içinden bir hevesli.

"Baltayla vurmak lazım! Bir seferde işi biter o zaman!" diye bağırıyor bir üçüncüsü.

"Hay şeytan alsın canını! Yol verin!" diye öfkeyle bağırıyor Mikolka, elindeki araba okunu bir kenara fırlatarak. Tekrar arabanın içine eğiliyor ve elinde demir bir küsküyle doğruluyor. "Savulun!" diye bağırıyor ve demir küsküyü var gücüyle zavallı beygirin sırtına indiriyor. Darbenin hayvanın sırtında çıkardığı ses duyuluyor, beygir sendeliyor, yere çöküyor, kalkmaya davranıyor ama küskü bir kez daha şiddetle iniyor sırtına. Hayvancağız sanki bir anda dört ayağını birden kesmişler gibi yere serilip kalıyor.

"Geber!" diye bağırıyor Mikolka ve adeta kendinden geçmiş bir halde arabadan atlıyor. Suratları kızarmış, sarhoş birkaç delikanlı da kırbaç, sopa, araba oku ne bulurlarsa kapıp can çekişen hayvancağızın başına üşüşüyorlar. Mikolka hayvanın yan tarafında durarak elindeki demir küsküyle sırtına vurmaya başlıyor. Zavallı beygir başını ileri doğru uzatıyor ve peşinden derin bir soluk vererek ölüyor.

"Nihayet işini bitirdin!" diye bağırıyorlar kalabalıktan.

"Dörtnala kalkmazsa olacağı bu işte!"

"Mal benim değil mi?" diye bağırıyor Mikolka, elinde küskü, gözleri kanlanmış bir halde. Sanki öldürecek başka bir canlı kalmadığına üzülüyormuş gibi bir hali var.

"Sen gerçekten de Hıristiyan değilmişsin!" diye bağıran pek çok kişinin sesi yükseliyor kalabalığın içinden.

Ama zavallı çocuk artık kendini tamamen kaybetmiş durumda. Çığlık atarak kalabalığı yarıp yerde yatan hayvana ula-

şıyor, cansız, kanlar içindeki başını kucaklayıp öpüyor. Yüzünü, gözlerini, dudaklarını öpüyor, öpüyor... Sonra birden sıçrayıp kalkıyor ve ufacık yumruklarını sıkarak çılgın gibi Mikolka'nın üstüne atılıyor. O anda uzun zamandır arkasından koşmakta olan babası onu yakalayıp kalabalıktan uzaklaştırıyor.

"Gidelim! Haydi gidelim!" diyor oğluna, "Evimize gidelim!"

"Babacığım! Bunlar niçin... zavallı atı... öldürdüler?" diye hıçkırıklar içinde zorlukla nefes alarak, tıkanarak soruyor, kelimeler boğazından zorlukla çıkıyor.

"Sarhoşlar, eğleniyorlar işte... Bizi ilgilendirmez, gidelim hadi!" diyor babası. Çocuk babasına sarılıyor ama içinden bir şey yükselip göğsünü sıkıştırmakta, boğazını tıkamakta. Soluk almak, bağırmak istiyor ve uyanıyor.

Kan ter içinde, saçları terden sırılsıklam bir halde uyandı ve dehşet içinde, zorlukla nefes alarak yerinden doğruldu.

"Tanrı'ya şükür, sadece bir rüya imiş!" dedi ağacın altına oturarak ve derin bir nefes aldı. "İyi ama bu da ne? Acaba nöbet mi geçiriyorum, nasıl bir kâbustu bu gördüğüm!"

Bütün bedeni kırılıyor gibiydi; içine bir karanlık ve kasvet çökmüştü. Dirseklerini dizlerine dayadı ve başını iki elinin arasına aldı.

"Tanrım!" diye söylendi, "Olacak iş mi bu? Gerçekten de elime bir balta alıp kadının kafasına indirerek kafatasını parçalayacak... yapış yapış sıcak kana batmış bir şekilde kilidi kıracak, hırsızlık yapacak ve tir tir titreyecek miyim; her tarafım kan içinde... elimde baltayla saklanacak mıyım? Yüce Tanrım, gerçekten bunu yapacak mıyım?"

Bunları söylerken bir yaprak gibi titriyordu.

"Ama ben ne yapıyorum ki!" diye sürdürdü konuşmasını kendi kendine, derin bir şaşkınlık içinde yerinden doğrularak. "Buna katlanamayacağımı ben zaten biliyordum, öyleyse niye

hâlâ kendime eziyet ediyorum ki? Hem ben daha dün, şu... *provayı* yapmaya gittiğim zaman buna kesinlikle dayanamayacağımı anlamıştım ya... Öyleyse şimdi bu halim ne? Üstelik halen şüphelendiğim şey neydi? Daha dün merdivenden inerken bizzat ben kendim bunun alçakça, iğrenç, adice, çok adice bir davranış olduğunu söyledim... Böyle bir şeyi sadece *gerçekmiş* gibi düşünmek bile midemi bulandırdı ve dehşete düşürdü...

Hayır, ben buna dayanamam, dayanamam! Hatta tüm bu hesaplarda hiçbir kuşkuya yer olmadığını, bu ay içerisinde verdiğim tüm kararların gün gibi açık ve matematiksel bir kesinlikle doğru olduğunu kabul etsek bile... Tanrım! Ama ben buna cesaret edemem! Zira ben buna dayanamam, dayanamam!.. O halde niçin hâlâ, hâlâ..."

Ayağa kalktı, sanki buraya nasıl geldiğine şaşırmış gibi hayretle etrafına baktı ve sonra T... Köprüsü'ne* doğru yürümeye başladı. Rengi solmuştu, gözleri yanıyordu, tüm bedeninde bir halsizlik hissediyordu ama sanki daha rahat nefes almaya başlamıştı. Uzun zamandır altında ezildiği o korkunç yükü atmış gibi hissediyordu ve sanki birden ruhu huzur bulmuş ve hafiflemişti. "Tanrım," diye dua etti, "bana izleyeceğim yolu göster ve ben de o zaman o lanetli... hayalimden vazgeçeyim."

Köprüden geçerken sessizce ve sükûnetle Neva Nehri'ni, parlak ve kızıl güneşin göz alıcı günbatımını seyretti. Halsizliğine rağmen yorgunluk hissetmiyordu. Bir aydan beridir bir apse gibi yüreğinde şişen şey sanki birden patlayıvermişti. Özgürlük! Özgürlük! Şimdi artık tüm o büyülerden, sihirlerden, gözbağcılığından, cerbezeden kurtulmuştu!

Sonraları o dönemi ve o günlerde başına gelenleri dakikası dakikasına, noktası noktasına, çizgisi çizgisine hatırladığında,

* Tuçkov Köprüsü kastediliyor. –*çn*

aslında çok da olağanüstü olmamakla birlikte daha sonra kaderini belirlediğine inandığı bir olay onu neredeyse her zaman bir batıl inanç derecesinde hayrete düşürdü.

O da şuydu: o yorgun ve perişan halinde en kısa ve dolambaçsız yoldan evine dönmesi gerekirken, niçin Sennaya Meydanı'ndan geçen yolu kullanmıştı? Yolundan çok da fazla sapmamıştı ama her şeye rağmen lüzumsuz ve beyhude bir rota izlemişti. Elbette onlarca defa yürüdüğü yolların hiç ayırdına varmadan evine döndüğü de olmuştu. Ama daha sonra hep kendi kendine şunu sormuştu: kendisi için bu kadar önemli, bu kadar hayati ve aynı zamanda da bir o kadar tesadüfi olan Sennaya'daki (zira o yolu kullanması için hiçbir neden yoktu) bu karşılaşma niçin şimdi hayatının tam da böyle bir anında, tam da böyle bir zamanında, özellikle de böyle bir halet-i ruhiye içerisindeyken, tam da o koşullarda bütün kaderi üzerinde çok kesin ve nihai bir tesirde bulunacak şekilde meydana gelmişti? Sanki onu orada tamamen kasten beklemekteydi!

Sennaya Meydanı'nı geçerken saat dokuz sularıydı. İşporta tezgâhları, tepsileri, barakaları ve dükkânları başındaki satıcılar mallarını toplamakta veya tezgâhlarını ve dükkânlarını kapamakta ve tıpkı müşterileri gibi onlar da artık yavaş yavaş evlerine yollanmaktaydılar. Bodrum katlarında yer alan lokantaların etrafında, Sennaya Meydanı'ndaki evlerin pis ve kötü kokulu avlularında, hepsinden de çok meyhanelerde, her türden, her cinsten esnaf, emekçi ve pejmürde kıyafetli insan kol geziyordu. Raskolnikov belli bir amacı olmadan sokağa çıktığında buralarda olduğu kadar buraya yakın ara sokaklarda dolaşmayı da severdi. Pejmürde elbisesi kimsenin küçümseyen bakışını üstüne çekmezdi ve insan ne şekilde giyinirse giyinsin kimse tarafından ayıplanmadan rahatça gezebilirdi. Tam K... ara sokağının* köşesinde bir satıcı ve karısı, iki ayrı tezgâhta,

* Konniy Pereulok/Süvari ara sokağı kastediliyor. –*çn*

iplik, kurdele, basma başörtüsü vb. satmaktaydı. Onlar da evlerine gitmek için hazırlanmaya başlamışlar ama yanlarına yanaşan tanıdık bir kadınla konuşmaya daldıklarından gecikmişlerdi. Onlarla tanış olan bu kadın Raskolnikov'un saatini rehine bırakmak ve *prova yapmak* için dün evine gittiği, en düşük dereceli bir memurun yaşlı dul karısı olan ve tefecilik yapan Alyona İvanovna'nın kız kardeşi Lizaveta İvanovna, ya da herkesin kısaca Lizaveta diye çağırdığı kişiydi... Lizaveta'yı epeydir tanıyordu hatta o da biraz Raskolnikov'u biliyordu. Uzun boylu, hantal, çekingen ve gösterişsiz, biraz safça, otuz beş yaşında, ablasının kölesi haline gelmiş ve onun için gece gündüz çalışan, ondan çok korkan, hatta arada dayak yiyen bir kızdı. Elinde çıkınıyla satıcı ile karısının önünde düşünceli bir şekilde dikilmiş dikkatle onları dinlemekteydi. Onlar ateşli bir şekilde kendisine bir şeyler anlatmaktaydılar. Bu karşılaşmada şaşılacak hiçbir şey olmamasına rağmen birden onu gördüğünde Raskolnikov'un içini derin şaşkınlığı andıran bir duygu kapladı.

"Siz en iyisi Lizaveta İvanovna, buna bizzat kendiniz karar verin," dedi yüksek sesle satıcı. "Yarın saat yediye doğru gelin, efendim. Onlar da gelecekler."

"Yarın mı?" diye ağır ağır ve sanki kararsızlık içindeymiş gibi düşünceli bir şekilde konuştu Lizaveta.

"Ah, bu Alyona İvanovna da sizi çok korkutmuş yani!" diye patladı satıcının hareketli karısı. "Halinize bakıyorum da, yani tıpkı çocuk gibi davranıyorsunuz. Üstelik bu kadın sizin öz ablanız da değil, üvey, ama bakın nasıl da size hükmediyor."

"Siz bu seferlik Alyona İvanovna'ya hiçbir şey söylemeyiniz," diye karısının sözünü kesti satıcı, "size tavsiyem bu, ondan izin almadan bize geliniz. Sizin menfaatinize bir iş bu. Sonra ablanız kendisi de anlayacak zaten bunu."

"Acaba gelsem mi?"

"Yarın saat yedide; onlar da gelecekler; kararı da kendiniz verirsiniz."

"Semaveri de hazır ederiz," diye ekledi karısı.

"Pekâlâ, geleceğim," dedi yine düşünceli bir şekilde Lizaveta ve ağır ağır yürümeye başladı.

Raskolnikov o sırada artık onları geçip gittiği için devamını duyamadı. Yanlarından göze çarpmadan, tek bir kelime bile kaçırmamaya çalışarak ve sessizce yürüyerek geçmişti. İlk başlardaki şaşkınlığı yerini yavaş yavaş bir dehşete bırakmaya başlamış, sırtında soğuk ürpertiler dolaşmıştı. Ansızın, hiç beklenmedik bir şekilde, üstelik tamamıyla bir rastlantı sonucu, yarın akşam saat tam yedide tefeci yaşlı kadının kız kardeşi ve biricik can yoldaşı Lizaveta'nın evde olmayacağını, yaşlı kadının akşam saat tam yedide evde tamamen yalnız kalacağını öğrenmişti.

Evine birkaç adımlık yok kalmıştı. Odasına ölüme mahkûm edilmiş bir insan gibi girdi. Hiçbir şey düşünmüyordu ve kesinlikle düşünemezdi de; ama tüm varlığıyla birden hissetti ki, artık ne muhakeme gücü, ne de iradesi kalmıştı ve her şey birden ve nihai olarak kararlaştırılmıştı.

Elbette, böyle elverişli bir fırsat için yıllarca beklemiş olsaydı bile tasarısını uygulamak için herhalde şimdi birdenbire karşısına çıkan bu fırsattan daha güven verici, başarı ihtimali daha fazla bir ihtimalin çıkması imkânsızdı. Her halükârda, öldürülmesi tasarlanan yaşlı kadının belli bir saatte evinde tek başına, yapayalnız bulunacağını, doğru olarak, büyük bir kesinlikle ve en küçük bir tehlikeyle karşılaşmadan, şüphe uyandıracak herhangi bir soruşturma ve araştırmaya lüzum kalmadan bir gün öncesinden öğrenmek oldukça zor bir şeydi.

VI

Daha sonra satıcı ile karısının Lizaveta'yı niçin evlerine davet etmiş olduklarını da öğrenme fırsatı buldu. Hiçbir olağanüstü tarafı olmayan çok sıradan bir meseleydi. Taşradan gelmiş ve yoksul düşmüş bir aile çeşitli kadın eşyaları, çamaşırları vb. satmak istiyordu. Pazara götürüp satmak kârlı olmadığı için satıcı bir kadın arıyorlardı, Lizaveta ise bu işlerle uğraşıyordu: komisyon alıyor, işleri takip ediyordu ve çok dürüst olduğu ve her zaman nihai fiyatı verdiği için ciddi bir satış tecrübesi vardı. Üstelik az konuşuyordu ve belirtildiği üzere çok sessiz ve çekingen bir kadındı.

Ama Raskolnikov son zamanlarda batıl inançlara kapılmıştı. Bunun izleri sonradan da hemen hiç silinmeden uzun bir süre kaldı üzerinde. Bütün bu işlerde sonraları hep bir gariplik, bir sır, sanki özel birtakım etki ve tesadüflerin varlığını görme eğilimi taşıdı. Daha kışın, Pokoryev adlı tanıdık bir öğrenci, Harkov'a giderken, laf arasında ona belki de bir eşyasını rehin bırakması gerekir diye Alyona İvanovna adlı yaşlı kadının adresini vermişti. O zaman henüz ders verdiği ve bir şekilde idare etmeyi başardığı için uzun zaman yaşlı kadına başvurmak ihtiyacını duymadı. Bir buçuk ay önce bu adresi hatırladı; rehin bırakabileceği iki eşyası vardı: baba yadigârı eski gümüş cep saati ve evden ayrılırken kız kardeşinin hatıra olarak kendisine hediye ettiği, üzeri türü tam belli olmayan üç kırmızı taşla süslenmiş altın yüzük. Yüzüğü götürmeye karar verdi; yaşlı kadını arayıp bulduğunda daha ilk görüşte ona karşı önlenemez bir tiksinti duydu. Ondan rehin karşılığı aldığı iki "kaymecik" cebinde eve dönerken yolda bir hanın altındaki küçücük ve salaş bir meyhaneye girdi. Çay istedi, oturdu ve derin düşüncelere daldı. Tıpkı bir civcivin yumurtanın kabuğunu delerek çıkması gibi tuhaf bir düşünce zihninde beliriyor ve onu çok meşgul ediyordu.

Çok yakınındaki bir diğer masada hiç bilmediği ve hatırlamadığı bir öğrenci ile genç bir subay oturmaktaydı. Bilardo oynamışlardı ve şimdi de çay içmekteydiler.

Birden öğrencinin subaya küçük bir memurun dul karısı olan tefeci kadın Alyona İvanovna'dan bahsettiğini ve adresini tarif ettiğini duydu. Tek başına bu tesadüf bile Raskolnikov'a tuhaf gelmişti: kendisi şimdi o kadının yanından gelmişti, burada ise o kadından bahsediliyordu. Elbette, bu bir tesadüftü ama şimdi çok garip bir etkiden yakasını kurtaramazken, burada bir başkası sanki kendisine bir yol göstermekteydi: öğrenci birden arkadaşına Alyona İvanovna hakkında çeşitli ayrıntılar anlatmaya başladı.

"İşe yarar kadındır," diye anlatıyordu, "ondan her zaman para alınabilir. Bir Yahudi kadar zengindir, anında beş bin ruble bile verebilir, ama öte taraftan bir rublelik eşyayı bile rehin olarak kabul eder. Bizimkilerden pek çoğu ona gider. Yalnız lanet bir cadıdır..."

Öğrenci onun ne kadar lanet huylu, ne kadar aksi bir yaşlı kadın olduğunu, borcunu ödemekte bir gün bile geciken bir borçlunun rehin bıraktığı eşyasına nasıl kaybolmuş gözüyle bakması gerektiğini anlatmaya başladı. Rehine bırakılan eşyanın değerinin sadece dörtte biri tutarında borç para verdiğini, buna karşılık ayda yüzde beş, hatta yüzde yedi faiz aldığını ve benzeri şeyleri anlattı. Öğrenci gevezeliğe devam edip eciş bücüş ve kötü yürekli yaşlı kadının dakika başı dövdüğü ve aslında en az sekiz verst boyunda olmasına rağmen küçük bir çocukmuş gibi çok sıkı gözetim altında tuttuğu Lizaveta isimli bir kız kardeşi olduğunu anlattı.

"İşte ama bu da çok şaşılacak şey doğrusu," diye bağırdı ve bir kahkaha patlattı.

Lizaveta hakkında konuşmaya başladılar. Öğrenci belirgin bir memnuniyetle kadından bahsediyor ve ağzı kulak-

larına varıyordu, subay ise büyük bir ilgiyle onu dinledikten sonra öğrenciden giysilerinin tamiri için Lizaveta'yı kendisine göndermesini rica etti. Raskolnikov, tek bir kelime bile kaçırmadan pür dikkat bu konuşmayı dinleyip bir seferde her şeyi öğrenmişti: Lizaveta yaşlı kadının üvey kız kardeşiymiş (anneleri farklı) ve otuz beş yaşındaymış. Ablasının evinde gece gündüz durmadan çalışırmış, yani evde hem aşçı, hem temizlikçiymiş, üstelik dikiş dikip satar, hatta yer silmeye gidermiş ve kazandığı tüm parayı ablasına verirmiş... Yaşlı kadının izni olmadan ne bir iş ne de bir sipariş alabilirmiş. Yaşlı kadın ise Lizaveta'nın da gayet iyi bildiği, evdeki iskemleler ve bazı ev eşyaları dışında ona zırnık bırakmadığı vasiyetnamesini çoktan hazırlamıştı. Tüm parasını ebediyen ruhuna dua etmeleri için N... vilayetindeki bir manastıra bırakmıştı. Lizaveta ise memur değil tüccar bir ailedendi, hiç evlenmemişti, çok biçimsiz bir vücudu vardı, boyu haddinden fazla uzundu, bacakları da upuzun ve çarpıktı, sürekli topukları aşınmış keçi derisinden ayakkabılar giyerdi ama çok temiz paktı. Öğrencinin en çok şaştığı ve güldüğü şey ise Lizaveta'nın sürekli gebe kalmasıydı...

"Ama sen onun çok çirkin olduğunu söylemedin mi?" diye atladı subay.

"Evet, çok esmer, sanki kadın kılığına girmiş bir asker gibi, ama hiç de öyle cadı gibi çirkin diyemezsin. Pek çok kişinin onu beğenmesi de bunun kanıtı. Çok temiz bir yüzü ve gözleri var. Hem de çok... Öylesine yumuşak, öylesine sessiz ve öylesine uysal ki, sanki ağzı var dili yok. Gülümsemesi ise pek güzel."

"Kadın senin de mi hoşuna gidiyor yoksa?" diye gülerek sordu subay.

"Garipliğinden. Ama hayır, bak sana ne diyeceğim. Ben o kahrolası yaşlı kadını en ufak bir vicdan azabı duymadan öldürür ve soyardım," diye ateşli bir şekilde ekledi öğrenci.

Subay tekrar bir kahkaha patlattı, Raskolnikov ise ürperdi. Ne kadar tuhaftı!

"Müsaade edersen sana ciddi bir soru sormak istiyorum," dedi heyecanla...

"Ben şimdi şaka yaptım elbette ama bir de şöyle düşün: bir tarafta aptal, düşüncesiz, önemsiz, kötü, hasta bir yaşlı kadın var ve hiç kimseye lazım değil, herkese zararı var, niçin yaşadığını kendisi bile bilmiyor ve yarın öbür gün zaten ölüp gidecek. Anlıyor musun? Beni, anlıyor musun?"

"Evet, anlıyorum," diye cevap verdi subay, heyecanlanan arkadaşını dikkatle süzerek.

"Devamını dinle. Diğer tarafta ise yardım alamadıkları için ziyan olan genç, taze güçler var, bunların sayısı binlerce ve her yerde böylelerine rastlamak mümkün. Yaşlı kadının manastıra bağışlayacağı parayla yüzlerce ve binlerce hayırlı iş ve girişim gerçekleştirmek ve düzenlemek mümkün olabilir. Yüzlerce belki de binlerce kurtarılan hayat söz konusu olabilir; onlarca aile yoksulluğun pençesinden, ahlâki çöküntüden, ölümden, sefahatten, zührevi hastalıklardan kurtarılabilir ve tüm bunlar onun parasıyla yapılabilir. Onu öldür ve parasını al, böylece bu paranın yardımıyla kendini tüm insanlığın hizmetine ve ortak davaya harcayabilirsin. Ne dersin, işleyeceğin binlerce hayırla o minicik suçtan arınmış olmaz mısın? Bir can karşılığında, çürümekten ve mahvolmaktan kurtarılmış binlerce can. Bir cinayete karşılık yüzlerce can kurtarıyorsun, bence bu hesap gayet doğru! Hem zaten bu veremli, aptal ve mendebur kocakarının hayatının toplumsal bir değeri var mı ki? Onun hayatı bir bitin, bir hamam böceğinin hayatından daha değerli olamaz, hatta onlar kadar bile değeri yoktur, zira bu kadın zararlı bir yaratık. Ancak başkasının hayatını köreltiyor, hatta geçenlerde öfkeyle Lizaveta'nın parmağını öyle bir ısırmış ki, az kalsın kadıncağız parmağından oluyormuş!"

"Elbette yaşamaya hakkı yok böyle bir kadının ama ne yaparsın doğanın işi," dedi subay.

"Eh be birader, iyi ama doğayı düzeltirler, ona yön verirler, aksi takdirde insanoğlu batıl inançlarına gömülür kalırdı. Böyle olmasa tek bir büyük insan yetişmezdi. 'Vicdan, görev' diyenler olacaktır, ben bunlara karşı değilim, ama bütün mesele bizim bunları nasıl algıladığımız değil mi? Dur bak, sana bir soru daha sorayım. Dinle hele!"

"Hayır, sen dur; benim sana bir sorum var. Dinle!"

"Peki!"

"Bak şimdi sen burada konuşup bana söylev çekiyorsun ama hele bir söyle: sen *kendin* o yaşlı kadını öldürebilir misin?"

"Elbette öldüremem! Ben sadece adil olabilmek için... Burada mesele benim şahsım değil..."

"Ama bence madem sen bunu yapmayı şahsen üstlenemiyorsun, o halde bu işte adalet arama! Haydi, bir parti daha oynayalım!"

Raskolnikov olağanüstü heyecanlanmıştı. Elbette tüm bunlar onun başka şekillerde ve başka konularla bağlantılı olarak birçok kez gençler kendi aralarında konuşurken defalarca dinlemiş olduğu, sık rastlanan, sıradan düşünce ve konuşmalardı. Ama niçin bilhassa tam da şu anda, kendi zihninde de yaşlı kadın ile ilgili *tam da böylesi düşüncelerin* doğduğu bir sırada... bu insanlara tesadüf edip böylesi bir konuşmaya ve düşüncelere kulak misafiri olmuştu? Bu rastlantı ona her zaman garip görünecekti. Bu önemsiz meyhane sohbetinin olayların bundan sonraki gelişimi bakımından üzerinde çok büyük bir etkisi olacaktı: sanki bu tesadüfte gerçekten de kaderin bir oyunu, bir işareti vardı...

* * *

Sennaya'dan dönünce kendini divanın üzerine attı ve hiç kımıldamadan bir saat öyle oturdu. O arada akşam karanlığı çöktü; mumu yoktu, zaten aklına mum yakmak da gelmedi. O süre zarfında herhangi bir şey düşünüp düşünmediğini hiçbir zaman hatırlayamayacaktı. Bir süre önce gelen nöbet ve titremeyi yeniden hissetti ve oturduğu divana aynı zamanda uzanıp yatabileceğini de memnuniyetle keşfetti. Kısa süre zarfında kurşun gibi ağır, yoğun bir uyku sanki ezercesine bastırdı.

Alışılmadık şekilde uzun bir uyku uyudu ve uykusunda hiç rüya görmedi. Ertesi sabah saat onda odasına giren Nastasya onu güçlükle uyandırabildi. Ona çay ve ekmek getirmişti. Getirdiği yine arta kalan çaydı ve yine kendi çaydanlığıyla getirmişti.

"Şuna bak, hâlâ uyuyor!" diye çıkıştı öfkeyle, "boyuna uyuyor!"

Raskolnikov zorlukla yerinden doğruldu. Başı ağrıyordu; ayağa kalkmaya yeltendi, odasında şöyle bir dolanacak oldu ama kendini tekrar divana attı.

"Yine mi uyuyacaksın?" diye bağırdı Nastasya, "Yoksa sen hasta mısın?"

Hiç cevap vermedi.

"Çay istemiyor musun?"

"Sonra," dedi güçlükle, tekrar gözlerini kapayıp duvardan yana döndü. Nastasya başında dikildi bir süre.

"Belki de gerçekten hastadır," dedi ve dönüp odadan çıktı.

Saat ikide bu sefer çorbayla geldi. Raskolnikov eskisi gibi yatmaktaydı. Çaya dokunulmamıştı. Nastasya bu duruma alındı ve öfkeyle onu sarsmaya başladı.

"Ne diye uyuklayıp duruyorsun?" diye bağırdı iğrenir gibi bakarak. Genç adam doğrulup oturdu ama hiçbir şey söylemeden öyle yere baktı.

"Yoksa hasta mısın?" diye sordu Nastasya, ama yine cevap alamadı.

"Hiç olmazsa sokağa çıksaydın," dedi bir süre bekledikten sonra, "biraz hava almış olurdun. Biraz bir şeyler yemeyecek misin?"

"Sonra," dedi zayıf bir sesle genç adam, "haydi sen git!" diye ekledi elini sallayarak.

Nastasya genç adama acıyarak bakarak biraz daha bekledikten sonra odadan çıktı.

Aradan birkaç dakika geçtikten sonra Raskolnikov gözlerini yerden kaldırıp uzun uzun çaya ve çorbaya baktı. Sonra ekmeği, kaşığı eline aldı ve yemeye başladı.

İştahsızdı, mekanik bir şekilde çorbadan sadece üç dört kaşık içerek çok az yemek yedi. Baş ağrısı hafiflemişti. Yedikten sonra tekrar divana uzandı ama artık uykuya dalamıyordu, sadece yüzükoyun, yüzünü yastığa gömerek öylece hareketsiz yattı. Boyuna birtakım hülyalara dalıyordu ve bu hülyaların hepsi bir garipti: Afrika'da, Mısır'da, çöl ortasındaki bir vahada hayal ediyordu kendisini en çok. Kervan dinlenmekteydi, develer uysalca yatıyorlardı; her tarafta palmiyeler boy atmıştı; herkes yemek yiyordu. O ise sadece doğrudan hemen oradaki bir kaynaktan gürül gürül akan sudan içiyordu kana kana. Rengârenk çakıl taşlarının arasından, altın gibi parlayan tertemiz kumların üstünden pırıl pırıl akan, masmavi su öylesine serin, öylesine mucizeviydi ki... Birden çok açık bir şekilde saatin vurduğunu duydu. Ürperdi, daldığı hayal dünyasından sıyrıldı, başını kaldırıp pencereye baktı, saati tahmin etti ve tamamen ayılarak sanki birisi onu divandan itmiş gibi birden yerinden sıçradı. Parmak uçlarına basarak kapıya yanaştı, sessizce açtı ve aşağıyı, merdivenleri dinlemeye başladı. Kalbi deli gibi çarpıyordu. Ancak sanki herkes uykuya dalmış gibi merdiven tamamen sessizdi... Dünden beri hiçbir şey yapmadan, hiçbir

şey hazırlamadan böyle kendinden geçmiş bir halde uyuyabilmiş olması ona çok garip ve korkutucu göründü... Ama belki de saat altıyı çalmıştı... Ve uykunun ve donukluğun yerine olağanüstü, hummalı ve şaşkınca bir telaş sardı birden içini. Zaten fazla da bir hazırlığa gerek yoktu. Tüm gücüyle hiçbir eksik bırakmamaya ve hiçbir şeyi atlamamaya gayret ediyordu. Kalbi ise deli gibi atmaya devam ediyordu; öyle ki, nefes almakta bile zorlanıyordu. Öncelikle bir ilmik hazırlayıp paltosuna dikmesi gerekiyordu ki, bir dakikalık bir işti bu. Elini yastığının altına sokup oraya tıkıştırmış olduğu çamaşırlar arasından çok eski, lime lime olmuş, kirli bir gömlek bulup çıkardı. Yaklaşık beş santim eninde ve otuz beş santim boyunda bir parça kopardı. Bu parçayı ikiye katladı, pamuklu, kalın bir kumaştan dikilmiş yazlık paltosunu (biricik dış giysisini) sırtından çıkardı ve kopardığı parçayı iki ucundan, sol koltuğu altına içeriden dikmeye başladı. Dikerken elleri titriyordu. Ancak o kadar iyi dikmişti ki, paltoyu tekrar giydiğinde dışarıdan hiçbir şey anlaşılmıyordu. İğne ve ipliği önceden hazırlamıştı. Bir kâğıda sarıp masanın gözüne koymuştu. İlmik ise onun kendi ustaca icadıydı: baltayı asmak için tasarlanmıştı. Elinde baltayla sokaklarda dolaşamazdı. Paltonun altına sakladığında ise düşmesin diye bir eliyle tutması gerekecekti. Bu durumda da yine göze çarpardı. Şimdi ise, ilmiğe sapından geçirip baltayı başından asarak yol boyunca koltuğunun altında rahatça asılı olarak taşıyabilirdi. Elini paltosunun yan cebine sokarak, sallanmasın diye sapından da tutabilirdi. Paltosu adeta bir çuval gibi bol olduğundan cebini içinden delip eliyle bir şeyler tuttuğu belli olmazdı. Bu ilmik işini de iki hafta önce düşünüp bulmuştu.

Bu işi de bitirdikten sonra divanla döşeme arasındaki küçük aralığa parmaklarını sokup sol köşeyi araştırdı ve oradan, epey bir zaman önce hazırlayıp sakladığı *rehin* bırakacağı eşyayı çıkardı. Aslında rehin bırakacağı bu eşya hiç de rehin bıra-

kılacak bir eşya değil, sadece düzgünce yontulmuş, eni ve boyu gümüş bir tabakadan farkı olmayan alelade bir tahta parçasıydı. Gezintilerinden birisinde bir kanadında bir atölyenin yer aldığı bir avluda tesadüfen bulmuştu bunu. Daha sonra bu tahta parçasına, yine o zaman aynı şekilde sokakta bulmuş olduğu düzgün, incecik, herhalde bir eşyadan kopmuş olan bir demir levhayı ekledi. Demir levha ahşaptan biraz daha küçüktü. Bu iki parçayı üst üste koyup çaprazlama bir iplikle birbirlerine sımsıkı bağladı; sonra da temiz, beyaz bir kâğıda zarifçe ve dikkatle sardı ve ince bir kurdeleyle yine çaprazlama bağlayıp çok zor açılacak bir düğüm attı. Bununla amacı, yaşlı kadın paketi açmak için uğraşıp oyalanırken vakit kazanmaktı. Demir levha ise yaşlı kadının hiç olmazsa ilk ağızda bu "şeyin" tahta olduğunu anlamaması için ağırlık olsun diye konulmuştu. Bunların hepsini bir süredir divanın altında saklamaktaydı. Rehin olarak bırakacağı bu şeyi eline alır almaz, birden avludan birisinin sesi yükseldi:

"Saat altıyı çoktan geçti!"

"Çoktan mı geçti! Aman Tanrım!"

Kapıya koşarak etrafı dinledi, şapkasını kaptı ve büyük bir ihtiyatla, bir kedi gibi sessizce on üç basamaklı merdivenden inmeye başladı. Şimdi en önemli iş onu bekliyordu: mutfaktan baltayı çalmak. Bu işi baltayla halletmesi gerektiğine epey bir zaman önce karar vermişti. Bir de açılır-kapanır bahçıvan bıçağı vardı; ama bıçağa, özellikle de kendi gücüne güveni yoktu. O nedenle kesin olarak baltada karar kılmıştı. Yeri gelmişken, bu işle ilgili olarak aldığı bütün kesin kararlarda yer alan bir özelliğe işaret edelim. Bu kararlarının garip bir özelliği vardı: kararlar kesinleştikçe kendi gözünde bir o kadar çirkin ve anlamsız gözükmekteydiler. İçinde yaşadığı tüm o acı verici çatışmaya rağmen asla, bir an için bile olsun, tasarladığı şeylerin yapılabilir olduğuna inanmamıştı.

Hiçbir şüphesi kalmayacak şekilde, her şeyi en son noktasına kadar çözümleyip kesin bir karara varsaydı bile, o zaman da muhtemelen çok iğrenç, çirkin ve yapılması mümkün olmayan şeyler diye hepsinden vazgeçerdi. Ancak daha pek çok çözülmemiş mesele ve şüpheli nokta mevcuttu. Baltayı nereden bulacağı ise basit bir meseleydi ve onu hiç endişelendirmiyordu zira bu işin en kolay kısmıydı. Nastasya sık sık evden uzaklaşırdı, özellikle de akşamları: ya komşulara kaçıverirdi ya da bakkala uğrardı, kapıyı ise hep aralık bırakırdı. Ev sahibesi sırf bu nedenle onunla kavga ederdi. İşte, zamanı geldiğinde ona sadece sessizce mutfağa girip baltayı almak, bir saat sonra da (her şey olup bittiğinde) tekrar mutfağa dönüp baltayı yerine koymak kalıyordu. Ama kimi kuşkuları da vardı: mesela bir saat sonra baltayı yerine koymak için döndüğünde mutfakta Nastasya ile burun buruna gelmek de ihtimal dahilindeydi. Elbette o takdirde es geçip Nastasya'nın çıkmasını beklemesi gerekecekti. Üstelik bir de Nastasya'nın baltaya işi düşebilir ve yerinde bulamayınca bağıra çağıra baltayı aramaya başlayabilirdi ki, bu da şüphe uyandırırdı veya en azından şüphelenmek için bir sebep oluştururdu.

Ama tüm bunlar, üzerinde düşünmeye bile yeltenmediği, üstelik düşünecek vaktinin de olmadığı basit konulardı. Raskolnikov esas konuyu düşünmekteydi, basit konuları ise *her şeyden emin olacağı zamana* bırakıyordu. Ama zaten her şeyden emin olmanın kesinlikle imkânsız olduğunu da düşünüyordu. En azından öyle sanıyordu. Mesela, bir gün gelip de artık düşünmeyi sona erdirerek o işi yapmak üzere kalkıp öylece oraya gideceğini tahayyül edemiyordu... Hatta kısa bir süre önce yaptığı *provayı* (yani nihai olarak mekânı gözden geçirme niyetiyle gerçekleştirdiği ziyareti) "sanki hayal kurup da ne olacak, gideyim de bir deneyeyim" gibilerinden, gerçekten uzak, sadece *prova* diye yapmak istemiş, ama dayanamayarak

vazgeçmiş ve kendi kendine öfkelenip hemen kaçıp gitmişti. Ama bu arada meselenin ahlâki açıdan çözümü için yaptığı tüm analizler kendisi tarafından sonlandırılmıştı: inancı ustura gibi bilenmişti ve artık bu işte bilinçli bir şekilde itiraz edeceği bir nokta bulamamaktaydı. Ama içinde bulunduğu durumda kendisine inancı kalmamıştı ve inatçı bir şekilde, tutkuyla, adeta birisi kendisini buna zorluyormuş ve sürüklüyormuş gibi dışarıdan itiraz edilecek noktalar aramaktaydı. Ansızın gelip çatan ve her şeye birdenbire karar verdiren son gün onun üzerinde adeta mekanik bir etki yapmıştı, sanki birisi onu elinden tutup, anlatılamaz bir şekilde, doğaüstü bir güçle, körcesine ve itirazsız peşinden sürüklemişti. Sanki elbisesinin bir ucunu bir makinanın çarklarına kaptırmıştı da makina onu kendine çekmeye başlamıştı.

Önce – ki aslında bu hayli zaman önceydi – şu mesele kafasını meşgul etmişti: nasıl oluyordu da neredeyse bütün suçlar böylesine kolay ortaya çıkarılıyor ve neredeyse tüm suçluların izleri böylesine çabuk bulunuyordu? Yavaş yavaş çok değişik ve ilginç sonuçlara vardı. Onun fikrine göre esas nedeni, suçu gizlemede yaşanan maddi yetersizliklerden çok suçlunun kendisinde aramak gerekiyordu. Hemen her suçlu, suçun işlenmesi sırasında bir irade ve akıl tutulmasına uğramakta, aklın ve dikkatin en fazla gerektiği anda çocukça bir düşüncesizliğe kapılmaktadır. Onun düşüncesine göre, bilincin böylesine kararması ve iradenin zayıflaması sanki bir hastalık gibi insanı yakalamakta, yavaş yavaş gelişerek suçun işlenmesinden biraz önce en yüksek seviyeye varmaktadır. Bu hastalık, suç işlenirken ve suç işlendikten bir süre sonra da – kişiye göre – aynı şekilde devam etmekte, ardından her hastalık gibi geçip gitmektedir... Aslında mesele şudur: suçu doğuran hastalık mıdır, yoksa özel yapısı nedeniyle suçun kendisine her zaman hastalığa benzer

bir şey mi eşlik etmektedir? Genç adam henüz kendisini bu meseleyi çözecek güçte hissetmiyordu.

Bu neticeye vardığında kafasında kurduğu işi yaparken kendisinde buna benzer hastalıklı değişiklikler olmayacağına ve planladığı işi yaptığı sürece – tam da bu davranışı "suç olarak sayılmayacağı için" – bilincini ve iradesini katiyetle kaybetmeyeceğine karar verdi... Şimdi onun bu nihai kararı almasına yardımcı olan tüm o düşünsel süreci bir yana bırakalım; zaten bu doğrultuda gereğinden fazla ileriye gittik... Sadece şunu ekleyelim ki, bu işin olgusal, salt maddi güçlükleri onun zihninde bütünüyle ikinci derecede bir rol oynamaktaydı. "İradem ve bilincimi tamamıyla muhafaza etmem yeterli olacaktır... Böylece zamanı geldiğinde, işin bütün ayrıntılarını en ince noktasına kadar öğrendiğim zaman bu güçlüklerin altından rahatlıkla kalkarım..." Ama işe başlayamıyordu bir türlü. Almış olduğu nihai karara olan inancını gittikçe kaybediyordu ve günü saati gelip çattığında ise her şey tamamıyla farklı, istem dışı, hatta neredeyse beklenmedik bir şekilde gelişti.

Henüz merdivenlerden inmeden çok basit bir ayrıntı onu ne yapacağını bilmez bir hale soktu. Her zaman olduğu gibi kapısı ardına kadar açık duran ev sahibesinin mutfağının hizasına geldiğinde, ev sahibesinin mutfakta olup olmadığını, orada yoksa baltayı alırken görmesi ihtimaline karşı oda kapısının sıkıca kapalı olup olmadığını anlamak amacıyla mutfağı ihtiyatlı bir dikkatle süzdü. Nastasya'nın sadece evde, üstelikte mutfakta olmakla kalmayıp, bir de iş yapmakta, sepetten çamaşırları çıkararak ipe asmakta olduğunu gördüğünde çok şaşırdı. Nastasya onu görünce işini bırakarak kendisine döndü ve geçip gidinceye kadar arkasından baktı. Raskolnikov ise gözlerini ondan kaçırarak sanki hiçbir şeyin farkında değilmiş gibi geçip gitti. Ama işte planladığı iş daha başında yatmıştı: baltayı alamamıştı! Müthiş bir şaşkınlığa düştü.

"Nastasya'nın benim bu işe niyetlendiğim sırada evde olmayacağını da nereden çıkardım acaba?" diye düşünmeye başladı kapının önüne çıkarken. "Niçin, ama niçin bunun tam da böyle olacağını zannettim acaba?" Kendini ezilmiş, hatta adeta aşağılanmış hissediyordu. Öfke içinde kendi kendisiyle alay etmek geliyordu içinden... Kör, deli bir öfke büyüyordu içinde.

Kapının önünde düşünceli bir halde durakladı. Sanki gezmeye çıkmış gibi hiçbir şey belli etmeden sokağa çıkıp yürümek ona saçma geliyordu, eve dönmek ise daha da saçma olacaktı. Kapının önünde, tam da kapıcının kapısı açık olan odasının önünde kararsızca dikilirken: "Büyük bir fırsatı nasıl da tamamıyla kaçırdım!" diye mırıldandı kendi kendine. Aniden irkildi. İki adım ilerisindeki kapıcının odasında, sağ tarafında duran sedirin altında parlayan bir şey gözüne çarpmıştı... Hızla etrafına bakındı; kimsecikler yoktu. Parmaklarının ucunda kapıcının odasının kapısına yaklaştı, iki basamak indi ve hafifçe kapıcıya seslendi. "Tahmin ettiğim gibi, odasında değil! Yakınlarda bir yerlerde olmalı, belki de avluda, çünkü kapısını açık bırakmış." Doğruca ve hızla baltaya doğru atıldı (evet parladığını gördüğü şey gerçekten de baltaydı) ve onu iki kütük arasında yattığı yerden, sedirin altından çıkararak hemen oracıkta, odadan çıkmadan, önceden hazırlamış olduğu ilmiğe geçirdi, ellerini ceplerine soktu ve dışarı çıktı. Kimsecikler görmemişti! Çarpık bir gülümsemeyle: "Melek yardım etmezse, şeytan yardımcı olur!" diye düşündü. Bu tesadüf onu olağanüstü cesaretlendirmişti.

Şüphe çekmemek için acele etmeden, usul adımlarla ve *temkinli* bir yürüyüş tutturmuştu. Yanından geçenlere çok az bakıyor, hatta yüzlerine hiç bakmamaya ve mümkün olduğu kadar dikkat çekmemeye çalışıyordu. Tam o sırada şapkasını hatırladı. "Yüce Tanrım! Üç gündür param olmasına rağmen kendime yeni bir şapka alamadım!" İçinden kendine lanet okudu.

Gözünün kenarıyla dükkânlardan birine göz attığında yediyi on geçeyi gösteren duvar saatine takıldı bakışları. Hem acele etmesi, hem de eve diğer taraftan, dolambaçlı yoldan gitmesi gerekiyordu...

Önceleri, tüm yapacaklarını zihninde tasarladığı sırada, zaman zaman, bu işi gerçekleştirirken çok korkacağını düşünürdü. Şimdi ise pek de korktuğu söylenemezdi, hatta hiç korkmuyordu. O sırada zihnini ilgisiz birtakım düşünceler bile meşgul etmekteydi, ancak bunlar kısa sürüyordu. Hatta Yusupov Parkı'nın yanından geçerken, yükseğe su fışkırtan fıskiyeler yapılsa bunların tüm meydanlarda havayı nasıl serinleteceği düşüncesiyle epey bir oyalandı. Sonra adım adım, Letniy Sad/Yazlık Park'ın Marsovoe Polye/Mars Meydanı'* kadar genişletildiği, hatta Mihaylovskiy Sarayı'nın** bahçeleriyle birleştirildiği takdirde şehir için çok güzel ve yararlı bir iş yapılmış olacağı inancına kadar ulaştı. Tam bu sırada birden onu şu mesele ilgilendirdi: niçin özellikle bütün büyük şehirlerde insanlar hiçbir zorunluluk olmadığı halde özellikle şehrin parkı, fıskiyesi olmayan, çamurlu, kir-pas içinde, her türlü pisliğin olduğu semtlerine yerleşmeye eğilimliler? O esnada Sennaya'daki gezintilerini hatırladı ve bir anda kendine geldi. "Ne kadar saçma sapan şeyler düşünüyorum! Yok, en iyisi hiçbir şey düşünmemek!" dedi kendi kendine.

"Herhalde idam sehpasına götürülen mahkûmlar da yolda rastladıkları her türlü nesne hakkında böyle düşünceler dalarlar," diye düşündü çok kısa bir an, ama bu düşüncenin kafasın-

* Peterburg'da 18.yüzyıl başında inşa edilmiş, çoğunlukla askeri geçit törenlerinin düzenlendiği, Roma ve Paris'teki benzer amaçlı ve aynı adlı meydanları andıran, şimdi üzerinde pek çok anıt ve tarihi eserin bulunduğu meydan. –*çn*

** Yapımı 1. Pavel'in emriyle başlatılan ve 1797-1801 yılları arasında devam eden, Sadovaya Sokağı'nda, su kenarındaki eski imparatorluk sarayı. –*çn*

da şimşek gibi belirdiği anda, bizzat kendisi bu düşünceyi hızla kovdu kafasından... Ama işte artık yakınlaşmıştı, işte bina, işte kapı. Bir yerlerde birden bir saat bir kere çaldı. "Bu da ne, yoksa saat yedi buçuk oldu mu? Yok, olamaz, bu saat ileri gidiyor olsa gerek!"

Şansına, kapıda yine her şey yolunda gitti. Hatta sanki mahsusmuş gibi, tam Raskolnikov kapının altından geçerken saman yüklü koca bir araba da önü sıra kapıdan içeri girerek ona avluya girinceye kadar tüm yol boyunca siper oldu ve saman arabası avluya girer girmez o da çabucak sağ tarafa süzülüverdi. Saman arabasının diğer tarafında birkaç kişinin bağırıp çağırdığı ve münakaşa ettiği duyulmaktaydı ama kimse onu fark etmemiş ve kimse yoluna çıkmamıştı. Bu devasa dörtgen şeklindeki avluya bakan pencerelerin çoğu o saatte açıktı, ama o kafasını kaldırmadı, zaten kaldıracak gücü de yoktu. Yaşlı kadının dairesine giden merdivenler çok yakındı, hemen kapıdan geçip sağa yönelmesi yetiyordu. İşte merdivenlere varmıştı bile...

Deli gibi çarpmakta olan kalbine eliyle bastırıp biraz soluklandıktan ve hemen orada eliyle baltayı yoklayıp bir kez daha düzelttikten sonra adım başı kulak kabartarak dikkatle ve sessizce basamakları çıkmaya başladı. Ama bu saatte merdiven de tamamıyla tenhaydı. Tüm kapılar kapalıydı. Ortalıkta kimsecikler gözükmüyordu. Gerçi ikinci katta boş bir dairenin kapısı ardına kadar açıktı ve içinde boyacılar çalışmaktaydı ama onlar da başlarını kaldırıp bakmadılar bile. Duraladı, biraz düşündü ve sonra yoluna tekrar devam etti. "Elbette burada olmasalardı çok daha iyiydi... ama neyse ki, iki kat aşağıdalar."

Ve işte nihayet dördüncü kata ulaşmış, kapıya gelmişti; işte şimdi de karşıdaki boş dairenin önündeydi. İhtiyar kadının dairesinin altında üçüncü kattaki dairede de anlaşıldığı kadarıyla kimsecikler yoktu: çivilerle kapıya iliştirilmiş küçük isim tabe-

lası kaldırılmış; demek ki taşınmışlar!.. Nefes nefese kalmıştı. Bir an aklına bir fikir düştü: "Çekip gitsem mi?" Ancak kendi kendisine sorduğu bu soruyu cevaplamadan ihtiyar kadının dairesini dinlemeye koyuldu: içerisi ölüm sessizliğindeydi. Sonra bir kez daha merdivenlerden aşağı katları dikkatle uzun uzun dinledi... Son bir kez daha etrafını gözden geçirdi, gücünü topladı, doğruldu ve bir kez daha ilmiğe geçirmiş olduğu baltayı yokladı. "Yüzüm çok mu sarardı, kireç gibi mi oldu acaba?" diye düşündü. "Haddinden fazla mı heyecanlı gözüküyorum? İhtiyar kadın çok kuşkucu... Acaba kalbimin çarpıntısı geçene kadar beklesem mi?.."

Ama kalbinin çarpıntısı bir türlü dinmiyor, tersine sanki kasten gittikçe daha ve daha hızlı çarpıyordu... Daha fazla dayanamadı, elini yavaşça uzatarak çıngırağı çaldı. Yarım dakika sonra daha büyük bir güçle tekrar çaldı.

Cevap yoktu. Çıngırağı boşu boşuna çalmanın da hiçbir anlamı yoktu, üstelik kendisine de yakışmazdı. İhtiyar elbette evdeydi ama yalnız ve kuşkucu bir insandı. Raskolnikov onun alışkanlıklarını artık kısmen biliyordu... Bir kez daha kulağını sıkıca kapıya dayadı. Hisleri mi çok keskinleşmişti (ki aslında böyle olmuş olması çok zordu) yoksa gerçekten de çok mu net duyuluyordu bunu kestiremedi ama birden kulağı sanki kapının çengeli üzerinde gezinen bir elin ve kapıya sürtünen bir elbisenin hışırtısını ayırt etti. Birisi fark ettirmemeye çalışarak kapının dibinde dikiliyor ve tıpkı dışarıda duran kendisi gibi saklanıyor ve galiba kulağını da kapıya dayayarak dışarısını dinliyordu.

Gizli saklı hareket ediyor izlenimi vermemek için mahsus hareketlendi ve yüksek sesle bir şeyler mırıldandı. Sonra da üçüncü kez, ama bu sefer ağırdan alarak, hiçbir sabırsızlık belirtisi göstermeden ve sakince çıngırağı çaldı. Sonraları bu

ânı net ve kesin olarak anımsarken – o an sonsuza dek beynine nakşedilmişti - onca kurnazlığı nasıl akıl edebildiğine kendisi de çok şaştı, zira o sırada aklı zaman zaman bulanmaktaydı, vücudunu ise neredeyse hissetmemekteydi... Çıngırağı bu son çalışından kısa bir an sonra kapı çengelinin açıldığı duyuldu

VII

Kapı tıpkı daha önce olduğu gibi çok az aralandı ve şüpheyle bakan iki keskin göz karanlığın içinden Raskolnikov'a dikildi. Genç adam bunun üzerine kontrolünü kaybederek az daha büyük bir yanlış yapacaktı.

İhtiyar kadının kendisiyle yalnız kalmaktan korkacağı endişesi ve görünümünün de onda güven uyandırmayacağı korkusuyla kapıyı tuttu ve ihtiyar kadının aklına hemen kapamak gelir diye kendisine doğru çekti. Bu durumu gören ihtiyar kadın kapıyı geri çekmeye hiç yeltenmedi ama kulpu da bırakmadı, öyle ki, Raskolnikov az kalsın ihtiyar kadını da kapıyla birlikte merdivene doğru sürükleyecekti. İhtiyar kadının kapının önünde dikilerek içeri girmesine engel olmaya çalıştığını anlayınca doğruca üzerine yürüdü. İhtiyar kadın korkuyla geriye sıçradı, bir şeyler söylemek istiyor da söyleyemiyormuş gibi durarak kocaman açtığı gözlerini ona dikti.

"Merhaba, Alyona İvanovna" diye söze başladı o değilden, ama gırtlağı ona itaat etmedi, duraladı ve sesi titredi. "Ben size... eşya getirdim... ama hadi gelin en iyisi şuraya... aydınlığa gidelim..." Ve ihtiyar kadını oracıkta öyle bırakarak davet edilmediği halde odanın içine daldı. İhtiyar kadın arkasından koşturdu; nihayet dili çözülmüştü.

"Tanrım! Ne istiyorsunuz?.. Kimsiniz? Amacınız ne?"

"Lütfen ama Alyona İvanovna... Siz beni tanıyorsunuz... Ben Raskolnikov'um, hani şu daha önce vadettiğim rehine ko-

nulacak eşyayı getirdim size..." Ve elindekini ihtiyar kadına uzattı.

İhtiyar kadın uzatılan eşyaya bakacakken birden gözlerini doğrudan davetsiz misafirin gözlerinin içine dikti. Kötücül bakışlarıyla dikkatle ve şüpheyle süzdü genç adamı. Neredeyse bir dakika sürdü bu, ihtiyar kadının gözlerinde sanki her şeyi anlamış gibi, gizli bir alay varmış gibi geldi. Genç adam kendini kaybetmeye, hızla korkuya kapılmaya başladığını ve ihtiyar kadının hiçbir şey söylemeden yarım dakika daha kendisine böyle bakması halinde neredeyse oradan telaşla kaçacak kadar dehşete kapıldığını hissetti.

"Sanki tanımamış gibi gözünüzü ne diye dikip öyle bakıyorsunuz?" dedi nihayet kızgınlıkla. "Alacaksanız alın, yok almayacaksanız ben de başkasına giderim, kaybedecek hiç vaktim yok."

Raskolnikov bunları söylemeyi planlamamış, sözcükler öylesine kendiliğinden ağzından çıkmıştı.

Yaşlı kadın silkindi, misafirin kararlı ses tonu onu kendine getirmiş olmalıydı.

"Nereden çıktın şimdi sen böyle birden evladım... Hem bu da ne böyle?" diye sordu pakete bakarak.

"Gümüş tabaka, geçen sefer söylemiştim ya."

İhtiyar kadın elini uzattı.

"Niye bu kadar solmuşsun sen böyle? Bak ellerin de titriyor? Yoksa banyodan yeni mi çıktın evladım?"

"Sıtma," diye cevapladı kısaca. "İster istemez rengi soluyor insanın... yiyecek bir şey bulamayınca," diye ekledi sözcükleri zorlukla telaffuz ederek. Yine içi çekilir gibi oluyordu. Ama cevabı inandırıcı olsa gerekti ki, ihtiyar kadın onun elinden eşya paketini aldı.

"Nedir bu?" diye sordu bir kez daha dikkatle Raskolnikov'a bakıp paketi elinde tartarak.

"Rehin bırakmak için eşya... sigara tabakası... gümüşten... kendiniz bakın."

"Sanki gümüş değilmiş gibi geliyor ağırlığı... Amma da sarıp sarmalamışsın!"

Paketin ipini çözmek için uğraşırken aynı zamanda pencereye, aydınlığa yönelerek (ihtiyar kadının dairesinin pencereleri boğucu sıcağa rağmen sımsıkı kapalıydı) birkaç saniye genç adamı tamamen yalnız bırakıp ona arkasını döndü. Raskolnikov paltosunun önünü açtı ve baltayı ilmikten kurtardı ama dışarıya çıkarmadı, sadece sağ eliyle paltosunun altında sapından tuttu. Kolları tüm gücünü yitirmişti; her geçen saniye kollarının uyuştuğunu, taş kesildiğini hissediyordu. Baltayı elinden düşüreceğinden korkuyordu... birden sanki başı dönmeye başlamıştı.

"Nasıl sarıp sarmalamışsın bunu böyle!" diye sinirle haykırdı ihtiyar kadın ve onun bulunduğu tarafa yöneldi.

Artık kaybedecek bir saniyesi bile yoktu. Baltayı tümüyle çıkardı, iki eliyle kavrayıp havaya kaldırdı, neredeyse kendinden geçerek ve hemen hemen hiç güç harcamadan, neredeyse bir makina gibi baltanın tersini ihtiyar kadının kafasına indirdi. Sanki tüm gücü çekilmiş gibiydi. Ama bir kez baltayı indirince anında içinde bir güç doğdu.

Yaşlı kadının başı her zamanki gibi açıktı. Açık renkli, kırlaşmış ve seyrelmiş saçlarını hep yaptığı gibi vıcık vıcık yağlamış ve sıçankuyruğu gibi örmüş, kırık bir kemik tarakla toplayarak ensesine sarkıtmıştı. Boyunun kısalığı darbenin tam tepesine gelmesine neden olmuştu. Hafif bir çığlık attı ve aniden boylu boyunca yere yığılı verdi ama yine de bu sırada iki elini de başına kaldırmaya muvaffak olmuştu. Bir elinde hala "rehini" tutmaya devam ediyordu. Raskolnikov bu sırada var gücüyle ve hâlâ baltanın tersiyle bir kez daha ve sonra bir daha yaşlı kadının tam tepesine vurdu. Kan, devrilen bir bardaktan

akar gibi boşaldı ve yaşlı kadının bedeni geriye düşmeye başladı. Raskolnikov geriye kaçılarak bu düşüşe imkân verdi ve derhal kadının yüzüne eğildi; yaşlı kadın artık ölmüştü. Gözleri yuvalarından fırlayacakmış gibi dışarı çıkmış, alnı ve tüm yüzü buruşmuş, ihtilaçla kasılmıştı.

Baltayı yere, ölünün yanına bıraktı ve akabinde akmakta olan kanın üzerine bulaşmamasına dikkat ederek ihtiyar kadının geçen sefer anahtarlarını çıkardığı cebini karıştırmaya başladı. Aklı tamamen başındaydı, artık gözü kararmıyor ve başı dönmüyordu ama elleri hâlâ titriyordu. Sonraları o anlarda çok dikkatli, özenli davrandığını, kana bulaşmamaya bilhassa dikkat ettiğini hatırladı... Anahtarları bulup hemen çıkardı; o zaman olduğu gibi şimdi de hepsi tek bir metal halkaya takılı büyük bir deste halindeydi. Elinde anahtarlarla hemen yatak odasına koştu. İçinde çok büyük bir ikona dolabının yer aldığı oldukça küçük bir odaydı burası. İkona dolabının karşısındaki duvarın kenarında parçalı ipek kumaşlarla işlenmiş pamuklu bir örtüsü olan çok temiz büyücek bir yatak vardı. Üçüncü duvarın yanında ise bir komodin duruyordu. Çok gariptir ki, komodinin kilidini açmak için anahtarları denemeye ve anahtarların şakırtısını duymaya başlar başlamaz tüm vücudu baştan ayağa ürperdi. Birden tekrar her şeyi öylece bırakıp gitmek istedi. Ama bu sadece bir anlık bir şeydi ve zaten gitmek için çok geçti artık. Hatta kendi haline gülecek gibi olmuşken başka bir endişe verici düşünce aniden bir tokat gibi indi. Yaşlı kadının halen yaşadığı ve kendine gelebileceği fikri düşmüştü aklına birden. Komodini ve anahtarları öylece bırakarak geriye ihtiyar kadının cesedini bıraktığı yere koştu, baltayı kapıp bir kez daha yaşlı kadının başının üzerinde havaya kaldırdı ama indirmedi. Yaşlı kadının tamamıyla cansız olduğundan şüphe yoktu. Eğilip, yakından incelediğinde kafatasının kırılmış hatta birazcık bir tarafa doğru yamulmuş olduğunu açıkça gör-

dü. Parmaklarıyla yoklamak istedi ama sonra elini hızla geri çekti; zaten elle hissetmeye gerek kalmayacak şekilde durum apaçık belliydi. Bu sırada cesedin etrafında koca bir kan gölü oluşmuştu bile. Birden boynunda bir ip olduğunu fark etti, ipe asıldı, ama ip sağlamdı ve kopmadı, üstelik kana bulanmıştı. Koparmadan boynundan çıkarmak istedi ama ucunda olan şey içeride bir yerlere takılmış olsa gerek, başaramadı. Sabırsızlıkla ipi yaşlı kadının üzerinde bir darbeyle kesmek üzere baltayı tekrar havaya kaldırdı ama sonra cesaret edip indiremedi ve peşinden iki dakikalık zorlu bir uğraşla ellerini ve baltayı kana bulayarak da olsa baltayla yaşlı kadının vücuduna dokunmadan ipin ucunu çıkarmayı başardı. Yanılmamıştı, ipe küçük bir para çantası bağlıydı. Bu kenarları ve askı halkası metal olan, oldukça küçük, güderiden mamul ve her tarafı terden lekelenmiş para çantasının yanında, biri servi ağacından diğeri bakırdan iki haç ve bir de mineli aziz tasviri asılıydı. Para çantası tıka basa doluydu. Raskolnikov açıp içine bakamadan onu doğrudan cebine attı, haçları yaşlı kadının göğsüne bıraktı ve bu sefer baltayı da yanına alarak tekrar yatak odasına koştu.

Çok hızlı hareket ediyordu. Tekrar anahtarları alıp tek tek denemeye başladı. Ama denemeleri hep başarısızlıkla sonuçlanıyor, kilide uygun anahtarı bir türlü bulamıyordu. Sorun ellerinin titremesinde değil, aynı yanlışı inatla tekrarlamasındaydı. Mesela elindeki anahtarın kilide uymadığını görmesine rağmen hâlâ vazgeçmiyor, aynı anahtarı kilide sokmak, çevirmek için uğraşıp duruyordu. Birden diğer küçük anahtarlarla birlikte sallanıp duran çok dişli büyük anahtarın kesinlikle komodinin değil (tıpkı geçen gelişinde de aklına geldiği gibi) ancak bir sandığın anahtarı olabileceğini ve değerli herşeyin de bu sandıkta gizlenmiş olabileceğini hatırladı ve anladı. Yaşlı kadınların genellikle sandıklarını yataklarının altında tuttuklarını bildiğinden derhal komodini bırakıp hemen yatağın altına

daldı. Tam da düşündüğü gibiydi. Uzunluğu bir arşından fazla, yukarı doğru şişkin bir kapağı olan, metal çiviler çakılarak güçlendirilmiş kırmızı maroken kaplı bir sandıktı bu. Çok dişli anahtar sandığın kilidine uydu ve kapağı hemen açıldı. Üstte beyaz bir örtünün altında kırmızı bir kumaşla örtülü olan beyaz bir tavşan kürkü vardı, onun altında ipek bir elbise, sonra bir şal gözüküyordu ve sanki sandık dibine kadar hep böyle kumaş, elbise ve benzeri ile dolu gibi gözükmekteydi. Önce kana bulanmış ellerini kırmızı kumaşa silmek istedi. "Kırmızıymış, kırmızı kumaşın üzerinde kan belli olmaz nasılsa" diye düşünüyordu ki birden kendine geldi: "Tanrım! Deliriyor muyum yoksa?" diye düşündü korkuyla.

Ama tüm bu kumaşları karıştırmaya başlar başlamaz birden kürkün altından altın bir saat çıkıverdi. Hızla kumaşları karıştırmaya, altlarına bakmaya başladı. Gerçekten de kumaşların arasına altın eşyalar yerleştirilmişti. Karşılıkları ödenmiş veya ödenmemiş bilezik, yüzük, küpe, broş ve benzeri altından yapılmış rehin bırakılan eşyalardı bunlar. Bazıları kutuların içindeydi, diğerleri ise basitçe gazete kâğıdına sarılmıştı, ama bunlar da kâğıt dikkatle ikiye katlanarak özenle sarılıp iple bağlanmıştı. Raskolnikov hiç vakit kaybetmeden, ne olduklarına bakmadan ve kutularını ve paketlerini açmadan bunları öylece oldukları gibi pantolonunun ve paltosunun ceplerine doldurmaya başladı, ancak çok fazla doldurmayı başaramadı...

Birden yaşlı kadının bulunduğu odadan ayak sesleri geldi. Raskolnikov anında hiç kıpırdamadan durdu ve bir ölü gibi sessiz kaldı. Ama her taraf sessizdi, demek ki, ona öyle gelmişti.

Birden gayet açık bir şekilde hafif bir çığlık duyuldu veya sanki birisi sessizce ve kesik kesik inleyip sonra da susmuş gibiydi. Sonra tekrar bir-iki dakika boyunca ortalığı bir ölüm sessizliği sardı. Raskolnikov sandığın yanına çökmüş nefes almadan

bekliyordu, sonra birden sıçradı, baltayı kaptı ve koşarak yatak odasından çıktı.

Lizaveta odanın ortasında elinde büyük bir bohçayla dikilmiş, kireç gibi bembeyaz kesilmiş yüzüyle ablasının cesedine bakmaktaydı. Belli ki, korkudan donup kalmış ve haykıracak gücü kalmamıştı. Koşarak odaya giren Raskolnikov'u gördüğünde hafif ten, yaprak gibi titremeye başladı, yüzü seğiriyordu. Elini kaldıracak, ağzını açacak oldu ama yine de haykıramadı ve yavaşça, gerisin geri, ondan uzaklaşarak köşeye doğru ilerlemeye çalıştı. Gözünü ayırmadan doğrudan Raskolnikov'a bakıyor ama haykırmak için sanki soluduğu hava yetmiyormuş gibi hâlâ çığlık atmıyordu. Raskolnikov baltayı kaldırarak üzerine yürüyünce Lizaveta tıpkı bir şeylerden korkan ve korktukları şeye gözlerini dikip ağlamaya hazırlanan küçücük çocuklar gibi dudaklarını büzdü. Ve bahtsız Lizaveta o kadar saf, ezik ve ömür boyu korkutulmuştu ki, yüzünü korumak için ellerini bile kaldırmadı. Aslında bu o dakika yapılabilecek en gerekli ve doğal hareketti zira balta tam kafasının üzerine kaldırılmıştı. Sadece serbest olan sol elini yüzüne kadar bile değil birazcık yukarı kaldırdı ve yavaşça, sanki onu uzaklaştırmak ister gibi Raskolnikov'a doğru uzattı. Darbe baltanın keskin tarafıyla doğrudan kafatasına geldi ve alnın üst kısmını neredeyse tepesine kadar olduğu gibi yardı. Lizaveta olduğu yere yığılıp kaldı. Raskolnikov tamamen kendini kaybetmişti, kadının bohçasını alıp yere attı ve sonra dairenin girişine doğru atıldı.

Bu ikinci ve beklenmedik cinayetten sonra korku onu gittikçe daha fazla sarmaya başlamıştı. Bir an önce buradan kaçmak istiyordu. Eğer o anda doğru düşünecek ve hareket edecek durumda olsaydı, eğer durumunun tüm vahametini, umarsızlığını, zorluğunu ve garipliğini kavrayabilse ve bununla birlikte önünde daha aşması gereken ne kadar büyük zorluklar bulunduğunu, hatta buradan kurtulup evine varabilmek için

daha ne çok kötülük yapması gerektiğini bilseydi, bu takdirde büyük bir ihtimalle her şeyi öylece bırakıp kendini ele vermeye giderdi ve üstelik bunu kendi adına duyduğu korkudan değil sadece yapmış olduğu işten duyduğu dehşet ve tiksintiden dolayı yapardı. Özellikle duyduğu tiksinti her dakika artmakta ve çoğalmaktaydı. Şimdi bu durumdayken, bırakın sandığın yanına, öldürseler o odaya bile dönemeyeceğini hissediyordu.

Üstelik bir gevşeklik, hatta sanki bir tefekkür hali onu ele geçirmeye başlamıştı, anbean dalıp gidiyor veya daha doğrusu buraya geliş amacını unutuyor ve ayrıntılara takılıp kalıyordu. Mutfağa bir göz atıp tezgâhın üstündeki yarısına kadar su dolu kovayı fark ettiğinde ellerini ve baltayı yıkamayı akıl etti. Elleri kandan yapış yapış olmuştu. Baltanın ağzını doğruca suya daldırdı, pencere pervazında duran küçük kırık bir tabak içinde duran ufacık sabun kalıbını alarak kovanın içinde ellerini yıkamaya başladı. Ellerini yıkadıktan sonra baltayı sudan çıkardı, demirini yıkadı ve uzun uzun, üç dakika kadar, kanlanmış olan ahşap sap kısmını ovaladı hatta sabunlayarak tekrar tekrar yıkadı. Sonra oracıkta mutfağa boydan boya gerilmiş bir ipe asılmış olan bir bezle silip kuruladı ve sonra da pencerenin yanına giderek baltayı uzun uzun özenle gözden geçirdi. Hiç kan izi kalmamıştı, sadece ahşap sap henüz nemliydi. Baltayı dikkatle paltosunun altındaki ilmiğe yerleştirdi. Sonra loş mutfakta ışığın elverdiği ölçüde paltosunu, pantolonunu, çizmelerini gözden geçirdi. Dışarıdan, ilk bakışta sanki hiçbir şey dikkati çekmiyordu. Sadece çizmelerinde lekeler vardı. Bir bez parçasını ıslatarak çizmelerini sildi. Aslında pek de iyi muayene edemediğini, kendisinin göremediği ama göze çarpabilecek bir lekenin bir yerlerde kalmış olabileceğini biliyordu. Düşünceli bir şekilde odanın ortasında dikildi. Istırap veren, karanlık bir düşünce uyanmaktaydı içinde. Delirmeye başladığını ve o anda sağlıklı bir şekilde düşünecek ve kendini koruyabilecek gücü

olmadığını ve aslında şimdi şu ana kadar yaptığı şeyleri yapmasının hiç de gerekmediğini düşünüyordu. "Tanrım! Kaçmak gerek, kaçmak!" diye mırıldandı ve dairenin girişine doğru bir hamle yaptı. Ama burada onu daha önce hiç yaşamadığı bir korku beklemekteydi.

Orada dikildi ve gözlerine inanamayarak kapıya, girişten merdivenlere açılan daire kapısına baktı. Hani şu çıngırağı çalarak içeri girdiği o kapı şimdi kapalı değildi, hatta bir karış kadar açık duruyordu, ne kilitlenmiş, ne de çengeli takılmıştı. Tüm o zaman boyunca, tüm o süre boyunca kapı açıktı! Yaşlı kadın belki de tedbirli davranarak onun arkasından kapıyı kapamamıştı! Ama ulu Tanrım! İyi ama daha sonra Lizaveta'yı görmüştü ya! Ve nasıl oldu, nasıl oldu da kapının açık kalmış olduğunu tahmin edemedi, bu kadın elbette içeriye bir yerden girmişti, öyle ya! Duvardan geçip girecek hali yoktu herhalde.

Hemen kapıya koştu ve çengelini taktı.

"Yok, hayır, yine yanlış yapıyorum! Hemen gitmem lazım, hemen..."

Çengeli yuvasından çıkardı, kapıyı açtı ve merdivenleri dinlemeye başladı.

Uzun uzun dinledi. Uzakta, aşağılarda bir yerlerde, muhtemelen giriş kapısının altında, oldukça yüksek ve cırlak bir sesle iki kişi bağırıyor, tartışıyor ve küfür ediyordu. "Dertleri ne ki bunların?.." Sabırla bekledi. Nihayet sesler kesildi, ortalık sakinleşti, sanki herkes dağılmıştı. Tam dışarı çıkmaya niyetlenmişti ki, bir kat aşağıdan merdivenlere çıkan kapı gürültüyle açıldı ve birisi bir şarkı mırıldanarak aşağıya inmeye başladı. "Ne çok gürültü ediyorlar!" diye düşündü. Tekrar kapıyı kapayıp içeride beklemeye başladı. Nihayet tüm sesler kesildi, ortalıkta kimse kalmadı. Tam adımını merdivene atıyordu ki, yeniden başka birisinin ayak sesleri duyuldu.

Bu ayak sesleri oldukça uzaktan, sanki ta merdivenin ba-

şından geliyordu ama her nedense daha ilk adım seslerini duyar duymaz gelenin tam da *buraya,* dördüncü kata,yaşlı kadına geleceğini tahmin etti. Niçin? Çıkan seslerin mi bir özelliği, olağan dışılığı vardı? Adım sesleri ağır, düzenli, telaşsızdı. İşte şimdi *adam* birinci kata ulaştı, çıkmaya devam ediyor; gittikçe daha ve daha net duyuluyor! Gelmekte olan adamın ağır soluk alışları duyuluyor. İşte artık üçüncü katın merdivenlerini çıkmakta... Buraya geliyor! Ve birden sanki donup kaldığını hissetti, hani rüyada insana olur ya, seni kovalarlar, gittikçe daha yaklaşırlar, amaçları seni öldürmektir ama sen taş kesilmişsindir, yerinden kıpırdayamamakta hatta ellerini bile oynatamamaktasındır...

Ve adam ancak dördüncü kat merdivenlerini tırmanmaya başladığında Raskolnikov nihayet kendine gelebildi, hızla ve çevik bir hareketle sahanlıktan daireye daldı ve arkasından kapıyı kapadı. Sonra da çengeli usulca, hiç gürültü etmeden, olabildiğince sessizce yuvasına taktı. Bu işte onu kurtaran içgüdüsü olmuştu. Tüm bunları bitirince soluğunu tutarak kapının arkasına yaslandı. Davetsiz misafir de artık kapının önüne ulaşmıştı. Şimdi tıpkı az önce yaşlı kadınla olduğu gibi bu adamla da aralarında kapı olduğu halde aynı vaziyette karşı karşıya öylece duruyorlardı ve Raskolnikov gene kulak kesilmişti.

Misafir birkaç kez güçlükle ağır ağır soludu. "Şişman ve iri bir adam olmalı" diye düşündü Raskolnikov elinde tuttuğu baltanın sapını sıkıca kavrayarak. Sanki tüm bu yaşadıkları bir rüya gibiydi. Misafir çıngırağın ipini yakaladı, güçlü bir şekilde asıldı.

Küçük çıngırağın madeni sesi duyulur duyulmaz Raskolnikov'a sanki içeri odada birisi hareket etmiş gibi geldi. Birkaç saniye dikkatle içerisini dinledi. Yabancı bir kez daha çıngırağı çaldı, biraz bekledi ve aniden sabırsızlıkla tüm gü-

cüyle kapının koluna asılmaya başladı. Raskolnikov yuvasında zıplayıp duran çengele dehşete kapılarak bakıyor ve her an çengelin oradan kurtulmasını büyük bir korkuyla bekliyordu. Bunun gerçekleşmesi sahiden de mümkündü zira adam kapıya büyük bir güçle yüklenmekteydi. Çengeli eliyle desteklemeyi düşündü ama bu takdirde *diğeri* durumu anlayabilirdi. Sanki tekrar başı dönmeye başlamıştı. "Şimdi yere yığılacağım!" diye geçti zihninden ama tam o sırada yabancı konuşmaya başladı ve Raskolnikov da kendine geldi.

"Hey Tanrım, ne yapıyorlar içeride, yoksa uyuya mı kaldılar? Kahretsin!" diye haykırdı, sesi sanki bir fıçının içinden geliyor gibiydi. "Hey, Alyona İvanovna, ihtiyar cadı! Dünyalar güzeli Lizaveta İvanovna! Kapıyı açsanıza! Kahretsin, uyuyorlar mı, ne yapıyorlar bunlar?"

Ve yeniden, öfkeden çıldırmış gibi, tüm gücüyle belki üst üste on defa çıngırağı çaldı. Elbette sözü geçer ve evdekilerle samimi birisi olmalıydı.

Tam o anda birden aceleci ve hızlı ayak sesleri duyuldu merdivenin uzak olmayan bir yerinden. Birisi daha geliyordu. Raskolnikov ilk başta ayak seslerini duyamamıştı.

"Kimse yok mu gerçekten?" diye bağırdı yeni gelen, çınlayan ve neşeli bir sesle, kendinden önce gelene hitaben. "Merhaba Koh!"

"Sesine bakılırsa çok genç biri olmalı" diye düşündü hemen Raskolnikov.

"Şeytan bilir, az daha kilidi kırıyordum," diye cevap verdi Koh. "Peki, siz beni nereden tanıyorsunuz?"

"Unuttunuz galiba!.. İki gün önce 'Gambrinus'ta* bilardo oynarken sizi arka arkaya üç oyunda yenmedim mi?"

"Haaa!.."

* Vasilyevskiy Ostrov'ta bulunan ünlü bir birahane; adı birayı icat ettiği iddia edilen Flaman Kralı Gambrinus'tan gelmektedir. *–çn*

"Evde yoklar öyle mi? Garip! Çok anlamsız, hatta korkutucu. Yaşlı kadın nereye gitmiş olabilir ki? Onunla bir işim vardı".

"Benim de işim vardı onunla be anam babam!"

"Peki, ne yapmalı? Demek elimiz boş döneceğiz. E-eh! Halbuki ben biraz para alırım diyordum!" diye bağırdı sonradan gelen.

"Evet, elimiz boş döneceğiz, peki ama o zaman ne diye randevu veriyor? Gelmem gereken saati de cadının kendisi söylemişti. Üstelik burası bana sapa düşüyor. Hangi cehenneme gider bu kadın, aklım almıyor? Bacakları da ağrıdığı için bütün bir yıl yerinden hiç kıpırdamadan oturur, buraya kök salar, tam bize lazım olacağı zaman ise kalkmış gezmeye gitmiş!"

"Kapıcıya mı sorsak acaba?"

"Ne soracağız?"

"Nereye gitmiş, ne zaman gelecekmiş diye!"

"Hım, kahretsin... sormalı... İyi ama bu kadın bir yere gitmez ki," dedi ve bir kez daha kapı koluna asıldı. "Kahretsin, yapacak bir şey yok, dönmeli!"

"Durun hele!" diye bağırdı genç adam, "Bakın! Görüyor musunuz? Asılınca kapı nasıl aralanıyor!"

"Eee, ne olmuş?"

"Demek ki, kapı kilitlenmemiş, sadece içeriden çengeli takılmış! Duyuyor musunuz çengel nasıl takırdıyor?"

"Yani?"

"Nasıl olur anlamazsınız? Demek ki, içlerinden birisi evde. Eğer ikisi de evden çıkmış olsalardı o zaman kapıyı içeriden çengelle kapatmak yerine dışarıdan anahtarla kilitlerlerdi. Halbuki duyuyor musunuz çengel nasıl takırdıyor. Çengeli yerine takabilmek için evin içinde olmak lazım, anlamadınız mı? Demek ki, evdeler, ama kapıyı açmıyorlar!"

"Bak sen şu işe! Gerçekten de öyle!" diye haykırdı şaşıran

Koh. "E, peki ne yapıyorlar, niçin açmıyorlar?" Ve deli gibi kapı kolunu aşağı yukarı oynatmaya başladı.

"Durun hele!" diye bağırdı tekrar genç adam. "Asılıp durmayın kapı koluna! Bu işin içinde bir iş var! Siz çıngırağı çaldınız, kapı koluna asıldınız ama kapıyı açmadılar, demek ki ya bayginlar, ya da..."

"Ne?"

"Bakın, en iyisi biz kapıcıya gidelim, kadınları o uyandırsın!"

"Tamamdır!"

İkisi birlikte aşağı inmeye başladılar.

"Durun hele! En iyisi siz burada kalın, ben ise aşağıya kapıcıya bakmaya ineyim."

"Niçin kalacağım?"

"Ne olur ne olmaz!.."

"Peki, o zaman..."

"Zaten ben sorgu yargıcı olmaya hazırlanıyorum! Burada bir şeylerin yolunda gitmediği, hem de hiç yolunda git-me-diği gayet açık!"

Koh yalnız kaldığında usulca bir kez daha çıngırağın ipini çekip son bir kez çınlattı; sonra sessizce, bir şeyler düşünüyormuş ve inceliyormuşçasına, sanki kilitli değil de çengelle kapatılmış olduğundan emin olmaya çalışıyormuş gibi kapının kolunu bir aşağı bir yukarı oynatmaya başladı. Sonra gürültüyle soluyarak eğildi ve anahtar deliğinden bakmaya çalıştı; ancak anahtar kilide takılı olduğu için hiçbir şey göremedi.

Raskolnikov baltayı sımsıkı kavramış, kapının arkasında ayakta duruyordu. Sanki bir kâbusta gibiydi. İçeri girmeleri halinde onlarla mücadele etmeye bile hazırlıyordu kendini. Gelenler kapıyı çalıp birbirleriyle konuştukları sırada en az birkaç kez, kapının arkasından onlara bağırarak bu işi bitirmek gelmişti içinden. Henüz kapıyı açamamışlarken onlarla müna-

kaşa etmek, onları kızdırmak isteği de uyanmıştı içinde zaman zaman. "Şu iş bitse artık!" diye geçirdi aklından.

"Şeytan alsın canını!.."

Vakit geçiyor, dakikalar birbirini kovalıyor ama kimse gelmiyordu. Koh yerinde duramaz olmuştu.

"Şeytan alsın canını!" diye haykırdı birden ve sabırsızlıkla nöbeti bırakıp çizmeleriyle basamakları takırdatarak aşağıya inmeye başladı. Ayak sesleri uzaklaştı.

"Yüce Tanrım, ne yapmalı?"

Raskolnikov çengeli açtı, kapıyı araladı, hiçbir şey duyulmuyordu. Birden hiç düşünmeden dışarı çıkıverdi, arkasından olabildiğince sıkıca kapıyı çekti ve aşağıya inmeye başladı.

Üç merdiven inmişti ki birden aşağıdan şiddetli bir gürültü duyuldu... Nereye saklanmalı! Saklanacak hiçbir yer yoktu. Geriye daireye koşmaya hazırlandı.

"Seni iblis, seni şeytan! Tutun şunu!"

Aşağıda birisi haykırarak bir daireden fırlamış ve koşmaktan çok düşer gibi inmeye başlamıştı, bir yandan da var gücüyle haykırıyordu:

"Mitka! Mitka! Mitka! Mitka! Mitka! Şeytan alsın canını!"

Haykırış bir çığlıkla sona erdi; sesler en son avludan geldi ve sonra bir sessizlik hâkim oldu. Ama aynı anda, yüksek sesle ve hızlı hızlı konuşan birkaç kişi gürültüyle merdivenleri çıkmaya başladı. Üç ya da dört kişiydiler. Genç olanın çınlayan sesini duyunca: "Onlar!" dedi.

Mutlak bir umutsuzlukla dosdoğru üzerlerine yürümeye başladı. Ne olacaksa olsundu! Durdururlarsa her şey mahvolurdu, bırakırlarsa da öyle, zira daha sonra eşkâlini hatırlayacaklardı. Neredeyse karşılaşmak üzereydiler, aralarında sadece bir merdiven kalmıştı ki, birden bir kurtuluş umudu belirdi! Birkaç basamak ileride, sağda boş ve kapısı ardına kadar açık bırakılmış bir daire gördü. Bu, işçileri badana yaparken gör-

düğü ikinci kattaki daireydi. İşçiler sanki mahsus çekip gitmişlerdi. Muhtemelen biraz önce bağıra çağıra gidenler onlar olmalıydı. Döşemeler yeni boyanmıştı, odanın ortasında bir ahşap boya fıçısı, bir küçük tas ve fırça duruyordu. Bir anda açık kapıdan içeri süzülüverdi ve duvarın arkasına saklandı. Tam zamanında harekete geçmişti, zira gelenler artık tam sahanlığa varmışlardı. Yukarı dördüncü kata tırmanmaya devam edip gürültüyle konuşarak yanından geçip gittiler. Raskolnikov biraz bekledi sonra parmaklarının ucuna basarak çıkıp hızla merdivenlerden indi.

Merdivenlerde kimsecikler yoktu. Bina kapısında da. Hızla kapının altından geçti ve sola, sokağa saptı.

Onların şu anda yaşlı kadının dairesinde olduğunu, biraz önce kapalı olan kapının şimdi açık olduğunu görünce şaşırdıklarını; artık kadınların cesetlerine baktıklarını; sonrasında aradan bir dakika geçmeden katilin az önce orada olduğunu ve bir yerlere saklanarak, yanlarından fark ettirmeden geçip gitmeyi başardığını; kendileri yukarı çıkarken ise onun boş dairede beklemiş olduğunu tahmin ve keşfedeceklerini çok iyi, hem de çok çok iyi biliyordu. Bunları zihninden geçirirken ilk dönemece hepi topu yüz adım kalmış olmasına rağmen adımlarını hızlandırmaya hiçbir şekilde cesaret edemiyordu. "Acaba rastgele bir kapıdan girip bir merdiven sahanlığına mı?.. Hayır, olmaz! Baltayı bir yerlere mi fırlatıp atsam geçerken? Yoksa bir araba mı çevirsem? Bittim ben, bittim!" diye geçiriyordu zihninden.

Nihayet işte bir ara sokağa ulaştı; yarı ölü bir halde oraya saptı; artık neredeyse yarı yarıya kurtulmuştu ve burada ondan daha az şüphe edileceğini anlıyordu. Üstelik bu ara sokak oldukça hareketliydi ve kalabalığın arasında göze çarpmıyordu. Ama tüm bu eziyetler onun gücünü öylesine yitirmesine neden olmuştu ki, ancak zorlukla yürüyebiliyordu. Yüzünden damla

damla ter akıyordu, ensesi tümden ıslanmıştı. Kanala ulaştığında birisi arkasından "Üf, amma da içmiş ha!" diye bağırdı.

Artık neredeyse kendinden geçmek üzereydi, yürüdükçe daha kötü oluyordu. Yine de birden kanala çıktığında etrafın tenhalaştığını, göze çarpar hale geldiğini düşünerek korktu, hatta geriye ara sokağa dönmek istedi. Neredeyse yere yığılacak hale gelmiş olmasına rağmen yolu uzattı, dolandırdı ve eve tamamen farklı bir yoldan geldi.

Kendi apartmanının kapısına ulaştığında bile hâlâ tam olarak kendine gelememişti. Ancak merdivenlere ulaştığında baltayı hatırlayabildi. Hâlbuki bu sırada önünde önemli bir görev duruyordu: olabildiğince fark edilmeyecek bir şekilde onu yerine koymak. Baltayı eski yerine koymak yerine daha sonra başka bir binanın avlusuna atıvermenin çok daha kolay olacağını akıl edecek halde değildi.

Ama her şey yolunda gitti. Kapıcı odasının kapısı kapalı ama kilitli değildi, çok muhtemel ki, kapıcı bina içinde bir yerdeydi. Ama Raskolnikov, doğru dürüst hiçbir şeyin bilincinde değildi ve bu nedenle doğrudan kapıcının odasına yönelerek kapısını açtı. Eğer kapıcı orada olup da ona "Ne lazımdı?" diye soracak olsaydı, büyük bir ihtimalle doğrudan uzatıp baltayı adama verirdi. Ama kapıcı yine yerinde yoktu ve Raskolnikov da böylece baltayı eski yerine, sedirin altına, hatta eskisi gibi iki kütük arasına yerleştirmeyi başarabildi. Daha sonra da kendi odasına çıkıncaya kadar hiç kimseye rastlamadı. Ev sahibesinin kapısı kapalıydı. Odasına girince, üzerini çıkarmadan kendini olduğu gibi divanın üzerine attı. Uyuyamadı ama sanki kendinden geçmiş bir haldeydi. Eğer o sırada birisi odasına girmiş olsaydı anında ayağa fırlayıp çığlığı basardı. Bazı düşünce parçaları, düşünce kırıntıları beyninin içinde dolanıp duruyordu; ama büyük bir gayret göstermesine karşın bunlardan hiçbirini yakalayamıyor, hiçbirinin üzerinde duramıyordu.

İKİNCİ BÖLÜM

I

Uzun bir süre öylece yattı. Bazen sanki uyanır gibi oluyor ve bu anlarda çoktan gecenin inmiş olduğunu anlıyor ama kalkmak gelmiyordu aklına. Nihayet artık ortalığın aydınlanmaya başladığını fark etti.* Hâlâ divanın üstünde o kendinden geçme halinden ötürü yarı baygın gibi yatmaktaydı. Korkutucu ve umutsuz çığlıklar sokaktan odaya ulaşıyordu. Gerçi her gece saat ikiden sonra bu çığlıkları penceresinin altında duymaktaydı. İşte şimdi de onu uyandırmışlardı. "Hah, işte ayyaşlar da meyhanelerden ayrılıyorlar," diye düşündü. "Demek saat ikiyi geçmiş!" Sanki itmişler gibi divandan sıçradı. "Olamaz! Saat ikiyi mi geçiyor?" Divana oturdu ve her şeyi hatırladı! Bir anda, birdenbire her şeyi hatırladı!

İlk anda çıldıracağını sandı. Müthiş bir üşüme sardı her yanını; ama bu üşüme aynı zamanda daha o uykudayken başlayan sıtmadan da kaynaklanıyordu. Şimdi ise aniden öyle bir titreme başlamıştı ki, dişleri kırılacak gibi birbirine çarpıyor, tüm vücudu sarsılıyordu. Kapıyı açtı ve dinlemeye başladı: binadaki herkes derin bir uykudaydı. Şaşkın bir halde kendine ve odadaki eşyalara bakıyor ve dün akşam odaya girdiğinde nasıl

* Mayıs ortasından Temmuz sonuna kadar kuzey kutbuna yakın olan St. Peterburg'da beyaz geceler yaşanır, yani güneş saat 03:00 civarında doğar ve 24:00'te batar, battıktan sonra ise sadece gece saat 01:30 – 02:30 arasında hava hafif kararır. –*çn*

olup da, kapıyı kilitlemeden ve sadece üstünü değil şapkasını bile çıkarmadan kendini doğrudan divana atarak yattığına inanamıyordu. Şapkası yere yuvarlanmış, yastığın yanında duruyordu. "Eğer ben uyurken birisi içeri girseydi acaba ne düşünürdü? Muhtemelen sarhoş olduğumu, ama..." Küçük penceresine doğru atıldı. Burası yeterince aydınlıktı ve Raskolnikov bir iz kalıp kalmadığını anlamak için aceleyle üstünü başını, elbiselerini tepeden tırnağa gözden geçirmeye başladı. Ama böyle üstünkörü yoklamak yeterli olmayacaktı: üşüyüp titreyerek soyunmaya ve tüm çamaşır ve elbiselerini dikkatle gözden geçirmeye başladı. Her eşyasını iğneden ipliğe muayene etti ve kendine güvenmediğinden bunu üç kere tekrarladı. Ama sanki hiçbir iz, leke yok gibiydi; sadece pantolonunun yıpranmış paça uçlarının saçaklandığı yerlerde kurumuş koyu kan lekeleri vardı. Büyük katlanır bıçağını alarak paçalarının ucundaki bu saçaklanmış yerleri kesti. Galiba artık başka da bir iz yoktu. Aniden para çantasıyla yaşlı kadının çekmecesinden çıkardığı şeylerin hâlâ ceplerinde durduğunu hatırladı! Şimdiye kadar bunları ceplerinden çıkarıp saklamayı dahi akıl edememişti! Şimdi giysilerini muayene ederken bile aklına gelmemişti! "Bu nasıl iş?" diye düşündü. Hemen ceplerindekileri çıkarıp masanın üzerine fırlatmaya başladı. Her şeyi çıkardı, hatta hiçbir şey kalmadığından emin olmak için ceplerini ters çevirdikten sonra hepsini toplayıp odanın bir köşesine götürdü. Orada, en köşede, dipte, duvar kâğıtları duvardan ayrılmış ve bir miktar yırtılmıştı. Elindeki her şeyi bu yırtığın içine, duvar kâğıdının arkasına tıkmaya başladı. "Hepsi sığdı! Para çantası dahil ne varsa hepsi gözden kayboldu!" diye düşündü sevinçle. Doğruldu, göze batacak kadar şişkinleşen kâğıt kaplamaya anlamsız bakışlarla baktı. Birden dehşetle irkildi: "Aman Tanrım!" dedi umutsuzlukla. "Neler oluyor bana böyle? Şimdi bunlar gizlenmiş mi? Böyle mi gizlenir?"

İşin aslında Raskolnikov eşyayı hiç hesaba katmamış, sadece para bulacağını düşünmüş ve bu nedenle de önceden uygun bir yer hazırlamamıştı. "Peki ama şimdi bu işin sevinilecek bir tarafı mı kaldı? Böyle mi gizlenir? Sahiden de bende akıl-fikir kalmadı!" Bitkin bir halde divana çöktü ve daha o an müthiş bir titreme onu tekrar sarstı. Yanı başındaki iskemle üzerinde duran kışlık, kalın ama yıpranıp lime lime olmuş eski öğrenci paltosunu mekanik bir hareketle alıp üstüne örttü ve uyku ve kendinden geçme hali hemen onu tekrar ele geçirdi. Dalıp gitti.

Beş dakika olmadan tekrar yerinden sıçradı ve hemen yeniden giysilerine saldırdı. "Daha hiçbir şey yapmamış olduğum halde nasıl olur da uyumaya kalkarım! Tam da tahmin ettiğim gibi işte, koltuğumun altındaki ilmiği hâlâ çıkarmamışım! Unuttum, böyle önemli bir şeyi atladım! Böyle önemli bir delili! İlmiği kopardı, aceleyle parçalamaya ve parçalarını yastığın altındaki çarşafın içine tıkmaya başladı. "Bu lime lime edilmiş ilmik parçaları asla şüphe uyandırmaz, uyandırmaması lazım, öyle olması lazım!" diye tekrarlıyordu kendi kendine, odanın ortasında dikilip yerde ve etrafta unuttuğu bir şey olup olmadığını büyük bir gerginlikle ve olağanüstü bir dikkatle incelerken. Her şeyini, hatta hafızasını, hatta en basit muhakeme yeteneğini bile kaybetmeye başladığından, emin olması onu dayanılmaz bir ıstıraba sürüklemeye başlamıştı. "Ne bu şimdi, sahiden de böyle hemen başlıyor mu, şimdiden başladım mı aklımı kaybederek cezamı çekmeye? Evet, evet, aynen öyle! Gerçekten de, pantolonunun paçasından kestiği saçaklanmış kumaş parçaları sanki içeri ilk giren görsün diye öylece odanın ortasında yerde yatmaktaydı. "Ne oluyor bana böyle!" diye haykırdı tekrar kendini kaybederek.

Bu sırada garip bir düşünce uyandı zihninde: belki de tüm giysileri kan içindeydi, her tarafı kan lekeleriyle doluydu ama

o bunları göremiyor, fark edemiyordu, zira dikkati zayıflamış, azalmış... aklı bulanmıştı... Birden para çantasının da kanlanmış olduğunu hatırladı. "Kahretsin! O zaman demek ki, cebime de kan bulaşmış olmalı, zira ıslak para çantasını doğru cebime atmıştım!" Çabucak cebini tersine çevirdi ve – gerçekten de – cebin astarında kan izleri, lekeler vardı! "Kendim düşünüp bulduğuma göre, demek ki, bilincimi hepten yitirmemişim, muhakeme yeteneğimi ve hafızamı kaybetmemişim!" diye düşündü muzaffer bir edayla ve sevinçle göğüs dolusu derin bir nefes alarak. "Demek ki, yaşadığım sadece sıtmanın neden olduğu zafiyet ve anlık bir bitkinlik." Ve pantolonunun sol cebinin astarını olduğu gibi yırtıp çıkardı. Tam bu sırada güneş ışınları sol çizmesine vurarak onu aydınlattı. Çizmeden fırlamış çorabında sanki lekeler var gibi geldi. Çizmeyi çıkarıp fırlattı: "Gerçekten de leke varmış! Çorabın burnu tümden kan içinde." Demek ki, dikkatsizce kan birikintisine basmış olmalıydı... "İyi de şimdi bunları ne yapmalı? Bu çorabı, paçamdan kestiğim kumaş parçalarını, cep astarını nereye saklamalı?"

Hepsini avcunun içine sıkıştırmış halde odanın ortasında dikilmekteydi. "Sobaya mı atsam? İyi ama önce oraya bakmazlar mı? Yakmalı mı? İyi ama nasıl? Kibritim bile yok. En iyisi çıkıp dışarıda bir yerlere atıvermek. Evet! En iyisi atmak! Hemen şimdi, şu dakika hiç beklemeden çıkıp atmak!" diye söylenerek tekrar divana oturdu. Ama atmak için kalkıp gitmek yerine başı tekrar yastığa düşüverdi; dayanılmaz, buz gibi bir titreme tekrar her yanını sarmıştı; paltoyu tekrar üzerine çekti. Ve uzun bir süre, saatlerce, hiç ara vermeden bir düşünce beyninde döndü durdu: "Gözlerden ırak olması için, hemen şimdi, hiç gecikmeden, bir yerlere gidip hepsini çabucak, hemencecik atıvermek!" Birkaç defa divandan doğrulmaya, kalkmaya yeltendi, ama beceremedi. Onu tam olarak kendine getiren, kapının şiddetle çalınması oldu.

"Hadi aç şunu, öldün mü, kaldın mı? Bak hâlâ uyuyor!" diye bağırıyordu Nastasya kapıyı yumruklarken. "Gece gündüz demeden köpek gibi horul horul uyuyor! Köpekten hiç farkı yok! Açsana kapıyı. Saat on bir oldu!"

"Belki de evde değildir!" diyen bir erkek sesi duyuldu.

"Kahretsin! Bu kapıcının sesi... Ne istiyor acaba?"

Raskolnikov sıçradı ve divana oturdu. Kalbi öyle çok çarpıyordu ki, artık ona acı vermekteydi.

"Pek güzel, kapıyı içeriden çengelle kim kapatmış o zaman? Şuna da bakın, kapıları falan çengelle kapatmaya başlamış beyimiz! Ne yani yoksa seni çalacaklarından mı korkuyorsun? Aç şu kapıyı sersem kafa, kalk hadi!" diye bağırdı Nastasya.

"Ne istiyorlar? Kapıcı niçin gelmiş ki? Her şeyi biliyorlar demek! Direnmeli mi yoksa açmalı mı? Kahretsin..."

Doğruldu, ileri doğru uzanarak çengeli kaldırdı.

Odası o kadar küçüktü ki, yatağından kalkmadan çengeli kaldırabiliyordu.

Tahmin ettiği gibi, kapı önünde dikilenler kapıcı ve Nastasya'ydı.

Nastasya'nın gözlerinde garip bir ifade vardı. Raskolnikov küstah bir tavırla cesur bir bakış attı kapıcıya. Kapıcı ise ağzını bile açmadan ona ikiye katlı ve balmumuyla mühürlenmiş gri renkli bir kâğıt uzattı.

"Karakoldan bir celp," dedi kâğıdı verirken.

"Hangi karakoldan?.."

"Polisten işte, karakola çağırıyorlar. Hangi karakol olduğu belli."

"Polis mi? Niçin?.."

"Ben nereden bileyim! Çağırıyorlarsa gideceksin."

Kapıcı dikkatle Raskolnikov'a baktı, etrafı bir gözden geçirip çıkmak için döndü.

"Sen hepten hasta mı oldun ne? dedi ondan gözlerini ayırmayan Nastasya. Kapıcı da bir an başını çevirip ona baktı. "Dünden beri ateşler içinde yanıyorsun," diye ekledi.

Raskolnikov cevap vermedi ve elindeki kâğıdı açmadan tutmaya devam etti.

"Kalkma o zaman hiç," diye devam etti, kalkmak üzere ayaklarını divandan sarkıttığını gören genç adama acıyan Nastasya. "Madem hastasın gitmeyiver, kıyamet mi kopar! Senin öbür elinde ne var öyle?"

Sağ eline baktı ve kesilmiş pantolon paçası saçaklarını, çorabını ve cep astarı parçalarını hâlâ sımsıkı elinde tutmakta olduğunu gördü. Elinde bunlarla uyumuştu. Sonraları bu olayı düşünürken sıtma nöbetleri arasında yarı uyur yarı uyanıkken, biraz kendine geldiği her seferinde, tüm o paçavraları elinde daha da sıkarak tekrar uykuya daldığını anımsadı.

"Şuna da bakın, paçavraları toplamış sanki bir hazineymiş gibi onlarla uyuyor..." dedi Nastasya ve kendine özgü o hastalıklı-sinirli gülüşüyle katıla katıla gülmeye baladı. Raskolnikov yıldırım gibi hepsini paltosunun altına gizledi ve gözlerini dikkatle kıza dikti. Her ne kadar o anda doğru dürüst düşünecek durumda olmasa da yakalamaya geldikleri bir insana böyle davranmayacaklarını hissediyordu. "Ama... polis?"

"Çay içmez miydin? İstemez misin? Getirivereyim, kalmıştı biraz..."

"Hayır... gideceğim... Hemen şimdi gideceğim..." diye homurdandı ağzının içinden, ayağa kalkarken.

"Git bakalım da, merdivenlerden inebilecek misin?"

"İnerim..."

"Sen bilirsin!"

Nastasya, kapıcının arkasından çıktı. Raskolnikov da elindeki paçavraları ve çorabı gözden geçirmek için hemen aydınlığa yöneldi. "Lekeler var ama çok da belli değil; çamurdan, tif-

tiklenmekten rengi atmış zaten. Önceden bilmeyen birisi hiçbir şeyin farkına varamaz. Demek ki, Nastasya da uzaktan hiçbir şeyin farkına varamamıştır, çok şükür!" Bunun üzerine elleri titreyerek polis celbinin mührünü açıp okumaya başladı. Defalarca okuduktan sonra nihayet ne yazdığını anlayabildi. Bu, karakoldan gönderilmiş sıradan bir çağrı celbiydi ve bugün saat dokuz buçukta karakola giderek komiseri görmesi isteniyordu.

"Görülmüş iş değil! Benim polisle hiçbir işim olmaz ki! Üstelik niye tam da bugün?" diye düşündü ıstırap dolu bir şaşkınlıkla. "Hey Tanrım, ne olacaksa olsun artık bir an önce!" Neredeyse diz çöküp dua etmeye başlayacaktı ki, kendi haline güldü. Alay ettiği dua etmek fikri değil bizzat kendisiydi. Aceleyle giyinmeye başladı. "Mahvolursam da olayım, hepsi bir artık benim için! Çorabı giymeli!" diye düşündü birden. "Toza toprağa sürünüp iyice aşınır ve lekeler tamamen kaybolur." Ama çorabı ayağına giyer giymez tiksinti ve dehşet içinde tekrar çıkardı. Çıkardıktan sonra, başka bir çorabı olmadığını düşünerek çorabı alıp tekrar ayağına geçirdi ve yine güldü. "Bunların hepsi itibari, göreceli şeyler... Bunlar bütünüyle biçimsel şeyler..." diye belli belirsiz aklının kenarından geçiriyor ama bu sırada bütün vücudu titriyordu. "İşte giydim bile! Eninde sonunda giydim ya!" Gülüşü bir anda umutsuzlukla yer değiştirdi. "Hayır, gücüm yetmeyecek..." diye düşündü. Bacakları titriyordu. "Korkudan," diye mırıldandı kendi kendine. Başı dönüyor ve ateş ağrı yapıyordu. "Kurnazlık yapıyorlar. Kurnazca beni kandırıp sonra birden faka bastırmak istiyorlar," diye kendi kendine söylenmeye devam etti merdiven sahanlığına çıkarken. "Hastalıktan dolayı nöbet geçirmem çok kötü... ağzımdan aptalca bir şeyler kaçırmam mümkün..."

Merdivenlerde, her şeyi öyle olduğu gibi duvar kâğıdının arkasındaki boşlukta bıraktığını hatırladı. "Belki de mahsus ben evde yokken arama yapmak için beni çağırdılar," diye dü-

şündü ve durakladı. Ama birden öyle bir umutsuzluğa kapıldı, deyim yerindeyse ruhunu öyle bir ölümcül boş vermişlik kapladı ki, elini adam sende anlamında sallayıp yoluna devam etti.

"Her ne olacaksa olsun, yeter ki çabuk olsun!.." diye düşünüyordu.

Sokakta sıcak yine dayanılmaz bir hale gelmişti; tüm o günler zarfında bir damla bile yağmur yağmamıştı. Karşısına yine toz, tuğla ve kireç yığınları çıktı, burnuna yine meyhaneler ve dükkânlardan yayılan pis kokular geldi, yine dakika başı bir sarhoşa rastladı ve yine Fin seyyar satıcılarla, oldukları yere kaykılmış arabacılarla karşılaştı. Birdenbire gün ışığına çıkan her ateşi yükselmiş insanın başına geleceği gibi parlak güneş ışınları acıtacak kadar gözünü alıyor ve başı gittikçe daha fazla dönüyordu.

Dünkü sokağın dönemecine ulaşınca ıstırap dolu bir endişeyle sokağa ve *o* binaya hızla bir göz attı... ve sonra hemen gözlerini kaçırdı.

"Eğer soracak olurlarsa, muhtemelen her şeyi itiraf ederim," diye düşündü karakola yaklaşırken.

Polis karakolu sadece çeyrek verst uzaktaydı. Kısa bir süre önce yeni bir binanın dördüncü katındaki yeni bir daireye taşınmıştı. Polis karakolunun eski yerine bir zamanlar, oldukça eskiden, şöyle bir uğramıştı. Kapıdan girince sağda elinde bir defterle bir mujiğin inmekte olduğu bir merdiven gördü: "kapıcı bu galiba, demek ki, karakol da burada olmalı," diye düşünerek bu tahmini üzerine merdivenleri tırmanmaya başladı. Kimseye herhangi bir şey sormak istemiyordu.

"İçeri girdiğimde diz çöküp her şeyi anlatacağım..." diye düşündü dördüncü kata geldiğinde.

Merdiven dar ve dikti, üstelik ne idüğü belirsiz pis sularla ıslanmıştı. Dört kattaki tüm dairelerin mutfakları bu merdivene açılıyor ve hemen hemen bütün gün kapıları açık öylece

duruyordu. Bu nedenle içeride boğucu bir hava vardı. Koltuklarının altında defterleriyle kapıcılar, poliste çalışan evrak memurları, kadınlı erkekli iş takipçileri merdivenlerden inip çıkmaktaydılar. Karakolun kapısı da ardına kadar açıktı. Raskolnikov içeri girip holde durdu. Burası bekleyen ve ayakta dikilen mujiklerle doluydu. Burada da çok boğucu bir hava vardı ve üstüne üstlük kötü kokan bir boyayla çok kısa bir süre önce yeniden boyanmış ve henüz tam kurumamış odaların taze boya kokusu insanın burnuna çarpmaktaydı. Bir süre bekledikten sonra ilerleyip bir sonraki odaya gitmenin uygun olacağını düşündü. Odaların hepsi daracık ve basık tavanlıydı. Gittikçe daha koyu bir sabırsızlık sarıyordu içini. Kimse onun ayırdında değildi. İkinci odada kendisinden belki de birazcık daha iyi giyimli ama görünüşleri yine de oldukça garip birtakım kâtipler oturmuş yazı yazmaktaydılar. Onlardan birisine başvurdu.

"Ne istiyorsun?"

Şubeden yollanmış celbi gösterdi.

"Öğrenci misiniz?" diye sordu celbe bakan kâtip.

"Evet, eski öğrenci."

Kâtip herhangi bir merak içermeyen bir bakışla ona baktı. Oldukça dağınık bir dış görünüme sahip ve bakışlarında sabit bir düşünce okunan birisiydi.

"Bundan hiçbir şey öğrenemez insan, zira hiçbir şeyi umursamıyor," diye düşündü Raskolnikov.

"Şuradaki görevliye başvurun!" dedi kâtip ve parmağıyla en dipteki odayı işaret etti.

Raskolnikov söylenen bu daracık, diğerlerine göre biraz daha kılığı kıyafeti düzgün insanlarla dolu kalabalık odaya (baştan dördüncü) girdi. Bekleyenler arasında iki de kadın vardı. Yas tuttuğu belli olan, yoksul giysiler içindeki kadın, kâtibin masasının karşısına oturmuş onun söylediklerini yazmaktaydı. Çok şişman, lekelerle dolu kıpkırmızı bir yüze sahip, aşırı gös-

terişli bir giysi içinde, göğsünde çay tabağı büyüklüğünde bir broş takılı olan diğer kadın ise bir kenarda durmuş sanki bir şeyler bekliyor gibiydi. Raskolnikov celp kâğıdını kâtibe uzattı. Kâtip kâğıda bir göz attıktan sonra, "Bekleyin," dedi ve yas tutan kadınla meşgul olmaya devam etti.

Raskolnikov rahat bir nefes aldı. "Galiba o iş için çağırmamışlar," diye düşündü. Yavaş yavaş kendine güveni gelmeye başladı. Var gücüyle kendi kendine cesaret vermeye, aklını başına toplamaya gayret ediyordu.

"Herhangi bir aptallık, en küçük bir dikkatsizlik sonunda kendimi ele verebilirim! Hım... Buranın bu kadar havasız ve bunaltıcı olması ne kötü!.. Başım artık iyice dönüyor... aklım da karışıyor."

Tüm vücudu akıl almaz bir rahatsızlık içindeydi. Kendini kontrol edememekten korkuyordu. Dikkatini herhangi bir şeye vererek, tamamen ilgisiz bambaşka bir şeyler hakkında düşünmeye gayret ediyor ama bunu biraz olsun başaramıyordu. Tüm dikkatini kâtibe yönlendirmişti: onun suratından bir şeyler anlamaya, bir şeyler sezmeye çalışıyordu. Bu, yirmili yaşlarının başında genç bir adamdı. Ama esmer teni ve hareketli yüz ifadesiyle yaşından daha büyük gösteriyordu. Modaya uygun şık bir giysisi vardı. Güzelce taranmış ve briyantinlenmiş saçları ortadan ikiye ayrılmıştı. Özenle temizlenmiş, bakımlı beyaz parmaklarında pek çok yüzük ve halka, yeleğinde ise altın bir kordon göze çarpmaktaydı. Orada bulunan bir yabancıyla iki üç kelime Fransızca konuşmuş ve bunu da gayet tatmin edici bir şekilde yapmıştı.

"Luiza İvanovna, otursaydınız," dedi usulca kâtip, hemen yanında boş bir iskemle olmasına rağmen oturmaya çekiniyormuş gibi ayakta duran, haddinden fazla şatafatlı giyinmiş, kırmızı yüzlü kadına.

"Ich danke,"* dedi kadın ve bir ipek hışırtısıyla, sessizce iskemleye oturdu. Toz mavi, beyaz dantel işlemeleri olan etekliği bir balon gibi iskemlenin yanlarına yayıldı ve neredeyse odanın yarısını kapladı. Ortalığa bir parfüm kokusu yayıldı. Ama belli ki, neredeyse odanın yarısını işgal ettiğinin ve ortalığı parfüm kokusuna boğduğunun farkına varmış olduğundan yüzünde açık bir endişeyle birlikte, ürkek ama aynı zamanda yılışık bir gülümseme belirdi.

Yas tutan kadın nihayet işini bitirmiş yerinden kalkmak üzereydi ki, birden gürültüyle ve oldukça havalı bir yürüyüşle her adımında omuzlarını sallayan bir subay girdi içeriye. Kokartlı şapkasını bir masaya atarak bir koltuğa oturdu. Şişman kadın, subayı görür görmez yerinden fırladı ve abartılı bir saygıyla önünde eğilmeye başladı; ama subay ona zerre kadar aldırış etmedi; kadın da onun önünde tekrar oturmaya cesaret edemedi. Burnunun altından iki yana yatay olarak sarkan kızıl renkli bıyıkları, üzerine hafifçe küstah bir ifade yapışmış, başkaca da bir özellik taşımayan olağanüstü ince hatlı yüzü ile bu subay teğmen rütbesindeydi ve komiser muavinliği görevini yürütmekteydi. Kılık kıyafeti oldukça kötü olan ama hali tavrı bu pejmürde kılığına hiç uymayan Raskolnikov'a yan yan ve biraz da kızgın bir bakış attı. Genç adam üzerinde pek düşünmeden dosdoğru ve öylesine uzun uzun gözlerini dikti ki subaya, adam bu bakıştan rahatsız oldu.

"Sen ne istiyorsun?" diye bağırdı. Muhtemelen böyle kılıksız birinin onun yıldırım saçan bakışlarından korkmadığını görmek kendisini şaşırtmıştı.

"Çağırmışlar... Celp geldi..." diye gelişigüzel cevap verdi.

"Kendisinden para tahsili için çağrılan öğrenci bu," diye telaşla söze girdi kâtip elindeki kâğıtlardan başını kaldırarak.

* Alm. "Teşekkür ederim". –*çn*

Sonra da bir defteri Raskolnikov'a uzatarak parmağıyla bir yeri işaret edip: "Bakın, işte burası, okuyunuz lütfen!"

"Para tahsili mi? Ne parası?" diye düşündü Raskolnikov. "Ama... demek ki, *o iş* için çağrılmamışım!" Ve sevinçle titredi. Birden inanılmaz, olağanüstü bir rahatlık duygusu çöktü üzerine. Omzundan büyük bir yük kalkmıştı.

"Beyefendi size saat kaçta buraya gelmeniz gerektiği yazılmış görmediniz mi?" diye haykırdı ortada hiçbir neden olmadığı halde öfkesi gittikçe daha fazla kabaran teğmen. "Size saat dokuzda burada olmanız gerektiği belirtilmiş, siz ise neredeyse saat on ikide geliyorsunuz!"

"Bana bu celp kâğıdını sadece on beş dakika önce getirdiler; şu ateşli, hasta halimle kalkıp geldiğime dua edin!" diye haykırdı Raskolnikov yüksek sesle ve karşısındakini hiçe sayan bir tavırla. Birden kendisinin de beklemediği bir öfkeye kapılmış hatta bundan bir miktar da zevk duymaya başlamıştı.

"Lütfen bağırmayınız!"

"Ben bağırmıyorum, aksine gayet uygun bir sesle konuşuyorum, esas siz bana bağırıyorsunuz; ama ben bir üniversite öğrencisiyim ve bana böyle bağırılmasına izin vermem!.."

Komiser muavini bir an öfkesinden konuşamadı, ancak ağzından köpükler saçabildi. Yerinden fırladı.

"Lütfen su-su-nuz! Bir makam huzurundasınız! Ka-balığa der-hal son veriniz beyefendi!"

"Siz de bir makam huzurundasınız! Üstelik bağırıp çağırarak, sigara içerek hepimize karşı saygısızlık ediyorsunuz." Raskolnikov bu sözleri söylemekten büyük bir haz duymuştu.

Kâtip onlara gülümseyerek bakıyordu. Ateşli teğmen görünüşe bakılırsa sert kayaya çarpmıştı.

"Bu sizin üzerinize vazife değil, efendim! Siz lütfen istenilen şeye cevap veriniz! Gösterin lütfen ona, Aleksandr Grigoryeviç. Hakkınızda şikâyet var! Borcunuzu ödememişsiniz! Bir

de kalkmış burada üste çıkmaya çalışıyorsunuz!" diye haykırdı teğmen doğallığını kaybetmiş bir sesle.

Ama Raskolnikov artık onu dinlemedi ve bir an önce bilmeceyi çözmek arzusuyla yanarak kâğıda sarıldı. Bir defa, sonra bir defa daha okudu ama yine bir şey anlamadı.

"Ne diyor burada?" diye sordu kâtibe.

"Borç senedine istinaden sizden para ödemenizi talep ediyorlar, tediye. Ya anaparası, cezai faizi ve diğer her türlü masrafıyla birlikte borcunuzu ödemelisiniz ya da ne zaman ödeyebileceğinize dair yazılı bir beyanda bulunup bunun yanı sıra ödeme yapıncaya kadar başkentten ayrılmayacağınıza ve mal varlığınızı satmayacağınıza veya saklamayacağınıza dair taahhütte bulunmalısınız. Alacaklı ise malınızı satmakta ve hakkınızda kanuni yollara başvurmakta serbesttir."

"İyi ama... Ben kimseye borçlu değilim ki!.."

"Orası bizim meselemiz değil. Bize, ödeme süresi geçmiş ve kanuna uygun olarak protesto edilmiş, dokuz ay önce tarafınızdan baremin 8. sınıfından memur Zarnitsın'ın dul eşi Zarnitsına'ya verilmiş, daha sonra da onun tarafından baremin 7. sınıfından memur Çebarov'a ciro edilmiş olan yüz on beş rublelik bir borç senedi getirdiler. İşte biz de size bu nedenle celp gönderdik."

"İyi ama bu kadın benim ev sahibem!"

"İyi peki, ev sahiben olsun, ama bu neyi değiştirir ki?"

Kâtip acımaktan kaynaklanan hoşgörülü bir gülümseyişle, bununla birlikte daha yeni bombardımana tutulmaya başlanmış bir acemiye bakarken rastlanan muzaffer bir edayla, "Haydi bakalım, şimdi kendini nasıl hissediyorsun?" der gibiydi Raskolnikov'a. Ama şimdi borç senediymiş, ödeme emriymiş umurunda bile değildi onun! Şimdi bütün bunlar en ufak bir endişeye, herhangi bir şekilde ilgi göstermeye değer miydi hiç? Ayakta dikilmiş, okuyor, dinliyor, cevap veriyor, hatta kendisi

de soru soruyor, ama tüm bunları bir makina gibi yapıyordu. Kendini koruma duygusunun zaferi ve kısa bir süre önce yaşanan tehlikeyi atlatmış olma duygusu herhangi bir öngörüde bulunmadan, analiz yapmadan, ileriye yönelik tahayyül ve tahmine sapmadan, herhangi bir şüpheye ve soruya yer bırakmadan onun tüm varlığını dolduruyordu. Tam, mutlak ve saf hayvani bir mutluluk anı yaşıyordu. Ama işte tam da o anda sanki karakolda şimşek çakmış ve gök gürlemiş gibi oldu. Muhatap olduğu saygısızlıktan dolayı içi içini yiyen ve öfkesinden tir tir titreyen komiser muavini muhtemelen kırılan gururunu tamir etmek amacıyla, henüz odaya adımını attığı andan itibaren yüzünde aptalca bir gülümseyişle kendisine bakmakta olan talihsiz "şatafatlı giyinmiş kadına" inanılmaz bir hiddetle saldırıya geçti.

"Hele seni rezil, kepaze, şıllık seni!" diye bağırdı var gücüyle (yas elbisesi giymiş kadın o zamana kadar odadan çıkmıştı). "Geçen gece evinde yine neler oldu? Ha? Edepsizliğin, arsızlığın yine sokağa kadar taşmış. Yine arbede, yine ayyaşlık. Hapse mi girmek istiyorsun sen? Ben seni uyarmadım mı, en az on kez demedim mi sana on birincide elimden kurtulamazsın diye? Ama rezil, kepaze, şıllığın teki olduğundan sen bildiğini okumaya devam ediyorsun değil mi?"

Raskolnikov hayretten elindeki kâğıdı bile yere düşürdü ve subayın hiç acımadan azarladığı şişman kadına şaşkınlıkla bakmaya başladı. Ama sonra çabucak meselenin ne olduğunu anladı ve tüm bu olup biten gayet de hoşuna gitmeye başladı. Söylenenleri büyük bir zevkle dinliyor ve içinden kahkahalar atarak gülmek, gülmek ve gülmek geliyordu... Sinirleri tümden bozulmuştu.

Kâtip, "İlya Petroviç!" diye dikkatlice söze başlamak istediyse de, bu girişimini daha uygun bir zamana ertelemenin uygun olacağını anlayarak sustu, zira burnundan soluyan teğme-

ni ancak kolundan tutup durdurmanın mümkün olabileceğini tecrübeyle bilmekteydi.

Şişman kadın ise önceleri subayın üzerine yağdırdığı bu şimşeklerden, yıldırımlardan çok korkmuştu. Ama gariptir ki, küfürler artıp çeşitlendikçe kadının ifadesi kibarlaşıyor, yavuz teğmene yönelik gülümsemesi daha baş döndürücü bir hal alıyordu. Yerinde sürekli kıpırdanıyor, aralıksız reveranslar yapıyor ve söz sırasının kendisine geleceği anı sabırsızlıkla bekliyordu ki, nihayet sıra ona da geldi. Aceleyle, sanki kulağa yere nohut dökülüyormuş gibi gelen koyu bir Alman aksanıyla ama akıcı bir Rusçayla konuşmaya başladı:

"Evımda kavga da, gurultu da olmadi saygideğer yuzbajim. Ayrica rezelet de çikmadi, sadeje birisi sarhoj geldi... Ben size hepsini anlatacaam, saygideğer yuzbajim, zatan benim hijbir suçum yok... Benim evim gayetlen namuslu bir yerdir ve gelen herkeje de iyi davraniriz, saygideğer yuzbajim. Ben asla razalet çikarilmasini ıstemem... Adam zaten dut gibi sarhoj gelmişti. Bizde de uç jije daha sipariş verdi, sonram da bacaklarini kaldirip ayaklarinlan piyanu çalmaya bajladı ve tabi bu davraniji icinde bulunduu erdemli eve hij de uygun değildi, hem sonra da piyanuyu bam diye vurup kırdı. Çok ama çok uygunsuz bir davranijdi bu yaptii... Ben de ona ihtarda bulundum... Bu zefer eline bir jije aldı ve önüne gelen herkesi jijeyle arkasindan durtmeye bajladı. Ben de hemen kapıciyi jaardim. Kapıcı Karl gelir gelmez, adam ona saldirip bam diye gozunü jijirdi adamcaizin. Henriette'in de gozunü jijirdi. Benim de yüzüme bej kez tokat vurdu. Erdemli bir evde buyle jeylerin meydana gelmesi ne kadar kotü, saygideğer yuzbajim. Ben de bastim çiğliği. Bunin uzerine o da dayirenin kanala bakan penceresini açip bir domuz yavrucuu gibi bairmaya bajladı. Ne ayip! Tüf, tüf, tüf! Karl da onu frakinin eteinden tutarak pencerenin kenarindan jekti ve orada, tam o sırada - dooruyu soyluyorüm

size saygideğer yüzbajim - adamin frakinin etei yirtiliverdi. Bunun uzerine adam tasminat olarak on bej ruble odeyeceksiniz bana diye tutturdu. Ben de saygideğer yuzbajim, ona bej ruble ödedim. İşte saygıdeğer yuzbajim, tum rezaleti çikaran bu sefil misafirdi! Ustelik bir de, "Ben sizinle ilgili zehir gibi bir tajlama yazacaım çunki bütün gasetelerde sizinle ilgili yazi yazabilirim,' dedi."

"Yani bir yazarmış, öyle mi?"

"Evet, saygideğer yuzbajim, erdemli bir eve gelen saygisiz adamin teki ayni zamanda."

"Tamam, tamam! Yeter artık! Ben sana defalarca söyledim, söyledim, ben sana söyledim..."

"İlya Petroviç!" diye seslendi tekrar kâtip, manalı bir tonda. Teğmen çabucak ona baktı; kâtip hafifçe başını salladı.

"...İşte böyle çok saygıdeğer *Laviza* İvanovna, bu benim sana son söyleyişim, son kez uyarışım. Eğer şu çok erdemli evinde bir kez daha rezalet çıkacak olursa, kibarca söylemek gerekirse seni kendi ellerimle bir güzel terbiye ederim. Duydun mu? Demek senin şu edebiyatçı, yazar, senin o çok erdemli evinde yırtılan frakının kuyruğu için beş rubleyi kabul etti öyle mi?" diyerek sözlerine devam etti. Sonra da, "İşte bu yazarçizer takımı böyledir!" diyerek Raskolnikov'a küçümseyen bir bakış attı. "Geçen gün meyhanede benzer bir olay oldu: adam yemeği yemiş ama parasını ödemek istemiyor. Bir de üstüne 'Sizin aleyhinizde bir taşlama yazacağım,' diyor. Geçen hafta yine böyle birisi bir gemide kıdemli bir devlet memuruna, eşine ve kızına ağıza alınmayacak küfürler etmiş. Bir başkasını da önceki gün bir pastaneden kapı dışarı attılar. İşte bu yazarlar, edebiyatçılar, öğrenciler, ağzı kalabalıklar böyle adamlardır... Püh! Haydi, sen yollan bakalım! Bizzat gelip bakacağım sana... Kolla kendini o zaman! Duydun mu?"

Luiza İvanovna aceleci bir kibarlıkla, etrafa reveranslar ya-

parak, geri geri kapıya kadar ulaştı ama kapıda genç ve temiz yüzlü, gayet kalın, düzgün, kumral favorileri ile dikkat çeken bir subaya kıçıyla çarptı. Çarptığı bu kişi komiser Nikodim Fomiç'ten başkası değildi. Luiza İvanovna, neredeyse yerlere kadar eğilerek bir reverans daha yaptı ve seri ve küçük adımlarla uçar gibi karakoldan çıkıp gitti.

"Yine gök gürültüsü, yine şimşek ve yıldırım, kasırga ve tayfun!" dedi Nikodim Fomiç kibarca ve dostça İlya Petroviç'e hitap ederek. "Yine sinirlendirmişler, yine kızdırmışlar! Ta merdivenlerden duydum!.."

"Yok canım!" dedi asil ve önemsemez bir tavırla İlya Petroviç (hatta bunu "Yook cinim!" şeklinde telaffuz etti). Konuşurken bir yandan da elinde birtakım evraklarla her adım atışında omuzlarını hareket ettirip adımlarıyla omuz hareketlerini seyirlik bir şekilde birbirine uydurarak bir masadan diğerine geçti.

"Buyurun bakın lütfen! Mesela şu yazar bey, yani öğrenci efendi, daha da doğrusu eski öğrenci, borç senedi imzalamış, ödeme yapmıyor. Üstelik evi de boşaltmıyor. Hakkında yağmur gibi şikâyet yağıyor, ama beyimiz haline bakmadan yanında sigara içtim diye bana kafa tutuyor. Kendisi ise her türlü r-r-rezilliği yapıyor. Hele bir de şunun kılığına kıyafetine bir bakın, efendim!"

"Yoksulluk kusur değil dostum, ne yapabilir ki yoksa? Malum, barut gibisin, alınganlık ediyordun. Siz de muhtemelen bir nedenden dolayı alındınız ve kendinizi tutamadınız," diye devam etti Nikodim Fomiç kibarca Raskolnikov'a hitap ederek. "Ama hiç gerek yoktu zira gerçekten pır-r-r-r-lanta gibi adamdır, ama işte aynı zamanda barut gibidir, barut! Parlar, kaynar, yanar ve sonra sönüverir! Hepsi geçip gitmiştir! Öfkesi geçince nihayetinde ortada sadece altın gibi kalbi kalır! Alaydaki lakabı da 'Barut Teğmen'di' zaten..."

"Ne a-a-alaydı ama!" diye haykırdı İlya Petroviç. Gururunun okşanmış olmasından oldukça memnun olmakla birlikte hâlâ suratını ekşitmekteydi.

Raskolnikov birden oradaki herkese çok hoşlarına gidecek bir şeyler söylemek arzusu duydu.

"İyi ama siz bir de kendinizi benim yerine koyun yüzbaşım," dedi birden oldukça rahat bir edayla Nikodim Fomiç'e hitaben. "Ben bir kusurda bulunduysam kendilerinden özür dilemeye de hazırım aslında. Ben sadece sefaletin perişan ettiği (evet aynen "perişan ettiği" sözcüğünü kullanmıştı) yoksul ve hasta bir öğrenciyim. Geçinemediğim için öğrenimimi yarı yolda bırakmak zorunda kaldım ama yakında elime para geçecek... Ev sahibem iyi yürekli bir insandır ama verdiğim özel dersler de kesildi ve bu nedenle kendisine dört aydır kiramı ödeyemediğim için artık yemek bile vermiyor... Ve ben bu senedin ne olduğunu da anlayabilmiş değilim! Şimdi bu borç senedini ödememi istiyor ama varın siz söyleyin bu durumda ben nasıl ödeme yapayım?.."

"İyi ama bu bizim üzerimize vazife değil ki..." diyecek oldu kâtip...

"Müsaade edin, müsaade edin, ben sizinle tamamıyla hemfikirim, ama lütfen açıklamama izin verin," diye sözü ağzından kaptı Raskolnikov. Kâtibe değil hep Nikodim Fomiç'e, hatta var gücüyle, ısrarla elindeki evraklarla meşgulmüş gibi bir görüntü vermesine ve onu hor gören bir tavır içinde olmasına rağmen İlya Petroviç'e de hitap etmeye çalışarak sözüne devam etti: "Müsaade ederseniz ben de olayı kendi açımdan anlatayım. Ben yaklaşık üç yıldır, taşradan geldiğimden beri onun evinde kiracıyım. Daha ilk geldiğim günden, evet ilk günden... İtiraf etmem gerekirse ilk günden beri kızıyla evleneceğime söz verdim kendisine... Yani sözlü bir vaatte bulundum... Kızcağız oldukça gençti... Hani aslında hoşuma da

gitmedi değil... Aslında âşık falan da olmadım yani... Uzun lafın kısası gençlik işte... Yani demek istiyorum ki, ev sahibem o zaman bana geniş bir kredi açtı. Ben de böylece rahat bir hayat sürdüm... Biraz havai davrandım..."

"Sizden böyle mahrem bilgiler vermeniz talep edilmedi beyefendi, zaten bunlara ayıracak zamanımız da yok!" diyerek kabaca ve törensel bir havayla Raskolnikov'un sözünü kesti İlya Petroviç.

Ancak artık konuşmaya devam etmek birdenbire kendisine çok zor gelmeye başlamış olsa da genç adam onu heyecanla durdurarak konuşmasını sürdürdü:

"Ama müsaade edin, müsaade edin, size her şeyi olduğu gibi anlatayım... Bu işin nasıl olduğunu... Tabi, aslında sizinle hemfikirim... Bütün bunları anlatmak gereksiz elbette... Ama işte bir yıl kadar önce bu kızcağız tifodan vefat etti ve ben yine daha önce olduğu gibi kiracı olarak dairede oturmaya devam ettim. Ev sahibem şimdiki dairesine taşınır taşınmaz yanıma gelip, oldukça dostça bir tavırla her ne kadar bana güveniyorsa da toplam yüz on beş rublelik borcum için bir senet imzalamaya razı olup olmayacağımı sordu. İzninizle efendim, tam olarak bana, ben ona bu senedi verir vermez kendisinin yine istediğim kadar kredi açacağını ve kendisinin de ben ödeyinceye kadar bu senedi asla ama asla – ki bunlar onun kendi sözleriydi – işleme sokmayacağını söyledi... Ama şimdi, verdiğim özel dersleri de kaybettiğim ve yiyecek ekmek bulamadığım bu halimde alacağı için işlem başlatıyor... Ben şimdi bu durumda ne söyleyebilirim ki?"

"Tüm bu duygusal ayrıntılar bizi hiç ilgilendirmez, beyefendi," diyerek küstahça sözünü kesti İlya Petroviç. "Siz şimdi cevap verip ödemeyi taahhüt etmek zorundasınız! Anlattığınız tüm o aşk hikâyeleri, trajik durumlar filan bizi hiç ama hiç ilgilendirmiyor."

"Ama sen de pek bir zalimce konuştun..." diye mırıldandı masaya oturup evrak imzalamaya hazırlanan Nikodim Fomiç. Sanki arkadaşının adına mahcup olmuş gibiydi.

"Haydi, yazın lütfen," dedi kâtip, Raskolnikov'a hitaben.

"Ne yazacağım?" diye özellikle kabaca sordu genç adam.

"Ben size dikte edeceğim yazacağınızı."

Yaptığı itiraflardan sonra kâtip sanki kendisine daha özensiz ve hor gören bir tutum almış gibi geldi Raskolnikov'a. Ama ne gariptir ki, birdenbire çok kesin bir şekilde, kim olduğuna bakmaksızın hiç kimsenin ne düşündüğü onu ilgilendirmez hale gelmiş ve bu değişim onda birden, bir anda oluşmuştu. Biraz olsun düşünebilseydi, elbette, bir dakika önce nasıl olup da böyle şeyler söylemiş olduğuna ve duygularını onlara böylesine belli ettiğine kendisi de şaşırıp kalırdı. Hem bu duygular da nereden çıkmıştı böyle? Şimdiyse, tam tersine, içinde bulunduğu bu oda aniden polislerle değil de en yakın dostlarıyla dolsa bile, onlara dahi tek bir insani söz söyleyemeyecek kadar boşalıvermişti kalbi bütünüyle. Acı verici ve sonsuz inzivanın ve dışlanmışlığın kasvetli duygusu birdenbire ve bilinçli bir şekilde tüm ruhuna yansıyıvermişti. Onun yüreğini böylesine altüst eden ne İlya Petroviç'in karşısında içini öylece dökmüş olması, ne düştüğü aşağılık durum ve ne de teğmenin hor gören tavırlarıydı. Oh, o anda bunların hiçbiri, ne kendi rezilliği, ne tüm bu kibirli davranışlar, ne teğmen, ne Alman kadın, ne borç senedi, ne polis karakolu ne de başka herhangi bir şey umurundaydı! O anda diri diri yakılmaya mahkûm edilse bile kılı kıpırdamaz, hatta hakkında verilen idam hükmünü bile kulak verip dinlemezdi. Kendisine tamamıyla yabancı olan, daha önce asla bilmediği, yepyeni ve beklenmedik bir şey gelmişti başına. Sadece biraz önce olduğu gibi duygusal patlamalarla değil, her ne şekilde ve maksatla olursa olsun, polis karakolundaki bu insanlara artık bir daha asla yaklaşamayacağını, hatta

hitap edeceği insanlar karakol polisi değil de öz kardeşleri bile olsa bundan sonra onlara hiçbir hususta, hiçbir zaman başvuramayacağını anlıyor, hatta anlamaktan çok tüm duyularının gücüyle ve tüm açıklığıyla bunu hissediyordu. Daha önce asla böylesine tuhaf ve korkunç bir duyguya kapıldığı olmamıştı. Ve hepsinden acısı da bu yaşadığının idrak etme ve kavramadan çok hissetme olmasıydı. Tüm ömrünce yaşadığı en dolaysız ve en ıstırap verici histi bu.

Kâtip, bu tür hallerde yazılması gereken yazı için hazır bir kalıbı, yani şimdi ödeyemeyeceğini, ancak falan tarihte ödeyebileceğini (öngörülen ödeme tarihi), şehirden ayrılmayacağını, mallarını satmayacağını, hibe etmeyeceğini vb. bildiren bir metni dikte etmeye başladı.

"İyi ama siz yazamıyorsunuz bile, divit elinizden düşüyor, rahatsız mısınız?" dedi kâtip merakla Raskolnikov'a bakarak.

"Evet... Başım dönüyor... Devam edin siz!"

"Hepsi bu kadar! İmzalayın!"

Kâtip kâğıdı aldı ve hemen diğer işlerine döndü.

Raskolnikov diviti iade etti ama kalkıp gideceği yerde iki dirseğini de masaya dayadı ve başını elleri arasına aldı. Sanki kafasına çivi çakıyorlardı. Birdenbire çok garip bir düşünce düştü aklına: hemen şimdi yerinden kalkıp Nikodim Fomiç'in yanına gitmek ve dün olup biten her şeyi, en ufak ayrıntısına kadar ona anlatmak, sonra da onunla birlikte daireye giderek eşyaları içine tıkıştırdığı odanın köşesindeki deliği göstermek! Bu istek öylesine güçlüydü ki, yerine getirmek için ayağa kalktı. "Acaba bir dakikalığına da olsa ne yaptığımı düşünsem daha doğru olmaz mı?" diye geçirdi aklından. Ama hemen sonra: "Hayır, en iyisi hiç düşünmeden yapmak ve bu yükü sırtımdan şimdi atmak!" – dedi. Ancak birden donmuş gibi olduğu yere çakıldı kaldı: Nikodim Fomiç, İlya Petroviç'e heyecanla bir

şeyler anlatıyordu ve bazı cümleler Raskolnikov'un kulağına çarptı:

"Hayır, onlar yapmış olamaz, ikisini de serbest bırakacaklardır! Birincisi, her şey tutarsız. Kendiniz karar verin: eğer onlar yaptılarsa niçin kapıcıyı çağırsınlar ki, öyle değil mi? Kendi kendilerini ele vermek için mi? Yoksa kurnazlığa mı kalktılar? Hayır, olamaz, bu kadarı çok fazla! Ve nihayet her iki kapıcı ve satıcı kadın, öğrenci Pestryakov'u cümle kapısından içeri girerken tam kapının önünde görmüşler zaten. Üç arkadaşıyla birlikteymiş ve onlarla tam kapının önünde vedalaşmış, sonra da daha arkadaşları uzaklaşmadan onların önünde kapıcılardan kiralık yer sormuş. Başka bir niyeti olan kişi kalkıp da kapıcılardan yer sorar mı? Koh'a gelince, onun yaşlı kadına gitmeden önce aşağıda kuyumcuda yarım saat kadar oturduğunu ve tam sekize çeyrek kala oradan çıkıp yukarıya yaşlı kadının dairesine gittiğini biliyoruz. Şimdi bu durumu siz yorumlayın..."

"Peki ama o zaman kapıyı çaldıkları, kapının kapalı olduğu ama üç dakika sonra kapıcı ile birlikte geldiklerinde ise açık olduğu şeklindeki çelişkili ifade nereden kaynaklanıyor, bana söyleyebilir misiniz?"

"Mesele de orada işte: katil muhakkak ki içerideydi ve kapını çengelini geçirmişti ve eğer Koh budalalık edip kapıcıyı çağırmaya aşağıya inmeyip de kapının önünde durmaya devam etseydi onu yakalayacaklardı. İşte *o* tam da bu sırada merdivenlerden inerek bir şekilde onları atlatıp yanlarından süzülerek dışarı kaçmayı başardı. Koh yemin billah ederek: 'Eğer ben orada kalsaydım, katil üzerime atılıp beni de baltayla öldürürdü,' diyor. Ucuz kurtuldum diye adak bile adamış... Ha, ha, ha!"

"Peki, katili hiç kimse görmemiş mi?"

"Yahu nereden görecekler? Ev değil mübarek Nuh'un gemisi!" diye atıldı oturduğu yerden konuşmayı dinlemekte olan kâtip.

"Her şey apaçık, her şey apaçık!" diye tekrarladı heyecanla Nikodim Fomiç.

"Hayır, hiç de apaçık değil!" diye ısrar etti İlya Petroviç.

Raskolnikov şapkasını alıp kapıya doğru yürüdü ama kapıya ulaşamadı...

Ayıldığında bir iskemlede oturduğunu ve sağ tarafında birisinin kendisini tuttuğunu, sol tarafında da elinde içi sarı bir sıvıyla dolu bir bardak tutan bir başkasının durduğunu fark etti. Nikodim Fomiç ise önünde durmakta ve dikkatle kendisine bakmaktaydı. Raskolnikov iskemleden doğruldu.

"Ne oldu size, hasta mısınız?" diye oldukça sert bir sesle sordu Nikodim Fomiç.

"Evrak imzalarken diviti elinde zorlukla tutuyordu zaten," diye belirtti kâtip tekrar yerine oturup kâğıtlarıyla meşgul olmaya başlamadan önce.

"Epeydir böyle hasta mısınız?" diye bağırdı oturduğu yerden, aynı kâtip gibi kâğıtlarıyla uğraşmaya başlamış olan İlya Petroviç. Raskolnikov baygınken o da yanına gidip diğerleri gibi ilgilenmiş ama ayılır ayılmaz da derhal yanından uzaklaşmıştı.

"Dünden beri..." diye mırıldandı Raskolnikov cevaben.

"Dün evden çıktınız mı?"

"Çıktım."

"Hasta halinizle mi?"

"Hasta halimle."

"Saat kaçta çıktınız?"

"Akşam sekize doğru."

"Peki, nereye gittiğinizi sorabilir miyim, müsaadenizle?"

"Sokağa çıktım."

"Kısa ve net."

Raskolnikov kireç gibi bembeyaz yüzünde alev alev yanan

kapkara gözlerini İlya Petroviç'in bakışlarından kaçırmadan kesik kesik ve sert bir tonla cevap veriyordu.

"Adam ayakta zor duruyor sen kalkmışsın..." diyecek oldu Nikodim Fomiç.

"Bir şey olmaz!" dedi İlya Petroviç garip bir tonla. Nikodim Fomiç bir şeyler daha söylenmeye yeltendi ama kâtibin de kendisine dikkate baktığını görünce vazgeçti. Birden hepsi susmuştu. Sanki soğuk bir rüzgâr esmişti.

"Pekâlâ, efendim," dedi İlya Petroviç, "sizi daha fazla tutmayalım."

Raskolnikov çıktı. Daha dışarı çıkarken arkasından içeride ateşli bir konuşmanın başladığını duyuyordu. Herkesten çok Nikodim Fomiç'in sorgulayıcı tondaki sesi duyulmaktaydı... Sokakta iyice kendine geldi.

"Arama yapacaklar, arama, şimdi arama yapmaya gelecekler!" diye kendi kendine tekrarlayıp duruyordu hızla eve ulaşmaya çalışırken. "Lanet herifler! Şüphelendiler!" Az önce yaşamış olduğu korku tekrar tepeden tırnağa tüm benliğini sardı.

II

"Ya şimdiye kadar evi çoktan aramışlarsa? Ya şimdi eve girince onlarla burun buruna gelirsem?"

Ama işte odası... Hiçbir şey ve hiç kimsecikler yok... Kimse gelmemiş. Hatta Nastasya bile uğramamış. Yüce Tanrım! Nasıl olmuştu da tüm o eşyaları o delikte öylece bırakıp çıkmıştı?

Köşeye doğru atıldı, elini duvar kâğıdının arkasına soktu ve eşyaları çıkararak ceplerine doldurmaya başladı. Tamamı sekiz adet eşyaydı: küpe ya da ona benzer şeylerin bulunduğu - çok iyi bakmamıştı - iki küçük kutucuk; sonra pek büyük olmayan dört tane maroken kap. Basitçe bir gazete kâğıdına

sarılmış bir zincir. Yine gazete kâğıdına sarılı bir şeyler, galiba bir madalya...

Dışarıdan belli olmamaları için dikkatle hepsini paltosunun farklı ceplerine ve pantolonunun sağlam kalan sağ cebine yerleştirdi. Para çantasını da eşyalarla birlikte aldı. Sonra bu kez kapıyı tamamen açık bırakarak odasından çıktı.

Hızlı ve kararlı adımlarla yürüyordu ve bedenen perişan bir halde olmasına rağmen bilinci tamamen yerinde ve açıktı. Takip edilmekten ve yarım saat, hatta belki de on beş dakika içinde hakkında kovuşturma kararı çıkmasından korkmaktaydı. O zamana kadar aleyhindeki delilleri yok etmeliydi. Henüz biraz da olsa gücü ve akli dengesi yerindeyken bu işleri halletmesi gerekiyordu... Şimdi nereye gitmeliydi?

Aslında çoktan kararını vermişti: "Hepsini kanala atarım böylece ortada delil kalmaz." Daha geceden varmıştı bu karara. Ateşle sayıkladığı anlarda bu kararı aklına geldikçe: "Hemen, hemencecik gidip hepsini atayım," diye birkaç kez kalkıp gitmeye bile yeltenmişti. Ama bu eşyaları atmanın çok zor olduğunu anlıyordu şimdi.

Yarım saat, belki de daha fazla bir süredir Yekaterina Kanalı boyunca rastgele dolaşıyor ve rastladığı yerlerde kanala inen merdivenleri birkaç kez gözden geçiriyordu. Ama niyetini gerçekleştirmeye yeltenmesi bile imkânsızdı: ya çamaşır yıkayan çamaşırcılarla dolu birtakım sallar yanaşmıştı bu merdivenlere ya da sandallar bağlanmıştı ve her yer insan kaynamaktaydı. Üstelik her sahilden, her taraftan insanlar, bir şahsın belli ki bir amaçla merdivenlerden inip suya bir şeyler attığını görür, farkına varır ve bu durumdan şüphe duyabilirdi. Üstelik ya bir de kutular batmaz da yüzerse? Evet, kesinlikle böyle olabilirdi. Herkes de farkına varırdı. Zaten yolda rastladığı insanlar sanki başka bir işleri yokmuş gibi dikkatle ona bakıyorlardı. "Niçin

böyle yapıyorlar, ya da yoksa bana mı öyle geliyor?" diye düşündü.

Nihayet, "Acaba Neva Nehri'ne götürüp atsam daha iyi olmaz mı?" diye düşündü." Orada daha az insan olur, fark edilmem, en azından daha kolay olur ve en önemlisi buralardan uzakta olmuş olurum." diye geçirdi içinden. Ve birden şaşırdı: "Nasıl olmuştu da tam yarım saattir kederli ve korkmuş bir ifadeyle bu tehlikeli yerlerde serseri gibi dolaşıp durmuş ve bunu daha önce akıl edememişti?" Sırf uykuda, nöbetle sayıklarken verdiği bir karar yüzünden bu düşüncesizce iş için tam yarım saatini boşa harcamıştı. Çok dalgın ve unutkan birisi olmuştu ve bunun farkındaydı. Kararlı bir şekilde ivedilikle davranmalıydı.

V... Caddesi'nden Neva Nehri'nin yolunu tuttu ama yolda yürürken aklına birden bir fikir geldi: "Niye Neva'ya gidiyorum? Niye illa suya atıyorum ki? Uzak bir yere, mesela tekrar Adalar'a gitsem ve orada tenha bir yerlerde, ormanda, bir ağacın yanındaki bir çalının altına gömsem, sonra da ağacı işaretlesem daha iyi olmaz mı sanki?" Her ne kadar o anda her şeyi açık ve sağlıklı bir şekilde muhakeme edebilecek durumda olmadığını hissetse de bu fikir ona gayet doğru geldi.

Ama Adalar'a varması da mümkün olmadı, durum bambaşka bir hal aldı: V... Caddesi'nden meydana çıkarken birden sol tarafta boydan boya duvarla çevrili bir avlu kapısı gördü. Kapıdan girer girmez sağ tarafta dört katlı bir binaya ait sıvasız, yekpare bir duvarın avlunun içerilerine doğru uzanmakta olduğunu gördü. Sol tarafta bu yekpare duvara paralel olarak yine kapıdan başlayıp avlunun yirmi adım kadar derinliğine diklemesine uzanıp sonra sola kıvrılan bir tahta perde mevcuttu. Burası, içinde kimi malzemenin bulunduğu yekpare tahta perdeyle çevrilmiş bir yerdi. İleride, avlunun uzak tarafında tahta perdenin ardında, herhalde bir zamanlar bir atölyenin bir bölümünü oluşturan isten kararmış, alçak, taş bir ambarın

köşesi gözükmekteydi. Burada muhakkak zamanında bir araba veya bir torna atölyesi veya ona benzer bir işletme var olsa gerekti. Neredeyse kapıdan itibaren hemen her yerde kömür tozuna rastlanmaktaydı. "İşte her şeyi atıp savuşacağım yer," diye düşündü birden. Avluda kimsenin olmadığını fark edince kapıdan içeri girdi ve hemen kapıya yakın bir yerde tahta perdeye dayalı bir su yalağı gördü (içinde çok sayıda imalathane, atölye, araba tamirhanesi vb. bulunan binalarda sık sık rastlanan türden bir yalaktı), yalağın tam üstünde tebeşirle tahta perdeye bu gibi yerlere yazılması âdetten olan şu ibare kötü bir Rusçayla yazılmıştı: "Burda durmag yasag dır." Demek ki, içeri girip burada durmasından dolayı kimse şüpheye düşmeyeceği için burası iyi bir yerdi. "İşte burada hepsini bir köşeye atar, sonra da savuşur giderim!" diye düşündü.

Bir kez daha etrafına bakınıp elini cebine atmıştı ki, birden dış duvarın orada, kapı ile yalak arasında, taştan yapılmış sokak duvarının dibinde hepi topu bir arşınlık bir mesafede, yaklaşık bir buçuk pud* ağırlığında olduğunu tahmin ettiği oldukça büyük, yontulmamış bir taş dikkatini çekti. Bu duvarın arkasında sokak ve kaldırım vardı ve buradan hiç eksik olmayan yolcuların gelip geçerken çıkardıkları ayak sesleri duyulmaktaydı. Ama sokaktan içeriye girmedikçe burada hiç kimse onu göremezdi. Bununla birlikte birilerinin içeriye girmesi an meselesi olduğundan acele etmesi gerekmekteydi.

Taşın üstüne eğildi, tepesini iki eliyle birden sıkıca yakaladı ve tüm gücünü toplayarak taşı devirdi. Taşın olduğu yerde pek derin olmayan bir çukur oluşmuştu; hemen ceplerindeki şeyleri bu çukura doldurmaya başladı. Para çantası en üste denk gelmişti ve yine de çukurda yer kalmıştı. Sonra tekrar taşa yapıştı ve onu tek bir hareketle tekrar eski yerine devirdi. Taş eski yerine tam olarak oturdu sadece azıcık yükselmiş gö-

* 1 pud 16,3 kg'dır. –*çn*

züküyordu. Ama Raskolnikov toprağı biraz kazıdı ve ayağıyla taşın kenarlarını bastırdı. Böylece artık hiçbir şey fark edilmez olmuştu.

Bundan sonra avludan çıktı ve meydana yöneldi. Tekrar, tıpkı kısa bir süre önce karakolda duyduğu sevince benzer büyük bir sevinç bir anda içini kapladı. "Delilleri yok ettim! O taşın altında onları aramak kimin aklına gelebilir ki? O taş muhtemelen evin inşasından beri orada öyle duruyor ve bir o kadar daha durabilir. Diyelim ki buldular: kim benden şüphelenebilir ki? Tamamen hallettim! Delilleri yok ettim!" diye düşündü ve güldü. Daha sonra o gün sinirli, kesik kesik, duyulur duyulmaz ve uzun uzun kahkahalar attığını ve meydanı baştan başa geçerken sürekli bu şekilde güldüğünü hatırladı. Ancak önceki gün o kızla karşılaşmış olduğu K... Bulvarı'na vardığında gülmesi aniden kesildi. Başka düşünceler hücum etmişti zihnine. Kız kalkıp gittikten sonra üzerine oturup düşüncelere daldığı bankın yanından geçmek, sonra o gün kendisine yirmi kapik verdiği o bıyıklı polisle karşılaşmak ihtimali ona birdenbire dayanılmayacak kadar ağır ve acı geldi. "Şeytan alsın canını!" diye söylendi.

Etrafına dalgın ve kötücül bakışlar atarak yürüyordu. Artık tüm düşünceleri tek bir ana noktada toplanıyordu. Bunun gerçekten bir ana nokta olduğunu, şimdi, tam da şimdi, bu ana nokta ile baş başa kaldığını, hatta şu son iki aydan beri ilk defa baş başa kaldığını kendisi de hissetmekteydi.

"Şeytan alsın canını hepsinin!" diye düşündü birden içinde kabaran dinmez bir öfkeyle. "Başladı işte, aynen başladı, onun da, yeni hayatın da şeytan alsın canını! Ne kadar aptalca,

Tanrım!.. Bugün ne çok yalan söyledim ve alçaklık yaptım! Az önce şu beş para etmez İlya Petroviç'in gözüne girmek için yapmadığım adilik, yağcılık kalmadı! Ama işte bu da önemsiz bir saçmalık! Onların hepsine ve yaptığım tüm bu adiliklere ve

yağcılıklara tüküreyim!.. Hiç doğru değil! Hiç doğru değil!..."

Birden durdu, yeni, hiç beklenmedik ve olağanüstü basit bir mesele bir anda onu altüst etti ve acı bir düşünceye saldı:

"Eğer gerçekten de tüm bu işleri aptalca değil de düşünerek yaptıysan, gerçekten de belirli ve kesin bir amacın vardıysa o zaman neden sen hâlâ para çantasına bir göz bile atmadın ve eline ne geçtiğini, bütün bu ıstıraba niçin katlandığını, böyle rezilce, iğrenç ve alçakça bir işi bilinçli olarak niçin işlediğini bile bilmiyorsun? Yahu, az önce sen onu, para çantasını yani, daha hâlâ görmediğin, ne olduklarını bile bilmediğin diğer eşyalarla birlikte atmak istedin... Nasıl oluyor bu?"

Evet, böyle; tüm bunlar tam da böyle. Raskolnikov aslında bunu daha önceden biliyordu ve bu mesele onun için hiç de yeni değildi; geceleyin suya atmaya karar verdiğinde bu kararı en ufak bir tereddüt duymadan, itirazsız, sanki tam da böyle olması gerekiyormuş, sanki başka türlü olamazmış gibi almıştı... Evet, o bütün bunları biliyor ve hatırlıyordu; evet, bu karar neredeyse daha dün, sandığın başında oturup içinden kutuları çıkarırken verilmişti... İşte tam da böyle!.."

"Tüm bunlar çok hasta olmamdan kaynaklanıyor," diye karar verdi nihayet üzüntüyle, "ben kendim üzüp eziyet ediyorum kendime ve ne yaptığımın da farkında değilim aslında... Dün, önceki gün ve tüm bu süre boyunca kendimi yiyip bitirdim... İyileşeceğim ve... kendime eziyet etmeyeceğim... Peki ya hiç iyileşmezsem? Tanrım! Tüm bunlardan ölesiye bıktım!.." Hiç durmadan yürüyordu. Bir şekilde rahatlamayı ölesiye istiyor ama ne yapacağını, ne edeceğini bilemiyordu. Yeni bir belirsiz his anbean büyüyerek onu ele geçirmeye başlamıştı: rastladığı ve etrafında gördüğü her şeye karşı amansız, öfke ve nefret dolu, bitmek bilmez, neredeyse fiziki bir iğrenme duygusu. Karşılaştığı insanlar ona iğrenç geliyordu. Yüzleri, yürüyüşleri, hareketleri, her şeyleri ona tiksinti veriyordu.

Eğer birisi onunla konuşmaya kalksaydı hiç duraksamadan yüzüne tükürür, hiç düşünmeden ısırmaya kalkabilirdi...

Vasilyevskiy Ostrov'da, Malaya Neva sahiline ulaştığında, köprünün yanında aniden durdu. "İşte o bu evde yaşıyor," diye düşündü. "Şu işe bak, farkında olmadan Razumihin'e gelmişim! Yine o gün olduğu gibi, aynı hikâye... Ama çok da ilginç: acaba kendi isteğimle mi geldim yoksa geçerken tesadüfen mi yolum düştü buraya? Her neyse... Demiştim ben zaten, *o işi* yaptıktan sonra, ertesi gün ona giderim demiştim... Pekâlâ, işte hazır gelmişken uğrarım! Yani sanki ben şimdi ona uğrayamaz mıyım?.."

Arkadaşının beşinci kattaki dairesine çıktı.

Razumihin evde, odasında yazı yazmakla meşguldü ve kapıyı Raskolnikov'a o açtı. Neredeyse dört aydır görüşmemişlerdi. Razumihin'in üzerinde pejmürde bir sabahlık vardı, çıplak ayaklarına terliklerini geçirmişti, saçları darmadağındı, tıraş olmamış ve yıkanmamıştı. Arkadaşını gördüğünde yüzünde bir şaşkınlık ifadesi belirdi.

"Sen misin?" diye haykırdı içeri giren arkadaşını baştan ayağa süzerek. Sonra sustu ve bir ıslık çaldı.

"O kadar mı kötüledin yahu? Şıklıkta beni bile geçmişsin be birader," diye ekledi Raskolnikov'un üstündeki paçavralara bakarak.

"Otursana, yorulmuş olmalısın!" dedi.

Raskolnikov kendi odasındaki divandan bile daha kötü durumdaki muşamba kaplı alaturka divana yığıldığında Razumihin arkadaşının oldukça hasta göründüğünün farkına vardı.

"Bayağı hasta görünüyorsun, farkında mısın?" diyerek arkadaşının nabzını tuttu. Raskolnikov elini kurtardı.

"Gerek yok," dedi, "ben niye geldim... biliyor musun: artık hiç özel ders verdiğim öğrencim kalmadı... İstedim ki... Yani aslında özel ders vermek falan da gerekmiyor bana..."

"Biliyor musun? Sen sayıklıyorsun!" dedi onu dikkatle süzen Razumihin.

"Hayır sayıklamıyorum!.."

Raskolnikov divandan kalktı. Razumihin'in yanına gelirken onunla yüz yüze gelmek zorunda kalacağını düşünememişti. Şimdi ise, bir anda, tecrübeyle anlamıştı ki, o dakikada her kiminle olursa olsun yüz yüze gelmek en son isteyeceği şeydi. İçinde büyük bir sıkıntı hissetti. Razumihin'e geldiği için kendine karşı duyduğu öfkeden az daha tıkanacaktı.

"Hoşça kal!" dedi birden ve kapıya yürüdü.

"Dur hele, dur, delirdin mi, nereye gidiyorsun?"

"Gerek yok!" diye tekrarladı yine kolunu arkadaşının elinden kurtarırken.

"Madem öyle hangi şeytana uydun da buraya geldin? Delirdin mi sen ha? Bu davranışın gücendiriyor ama beni! Böyle bırakmam."

"Bak dinle, ben sana geldim çünkü bana yardım edebilecek... Bunu yapabilecek... Başka hiç kimseyi bilmiyorum... Hem sen hepsinden daha iyi kalpli, yani akıllısın ve anlayabilirsin... Ama şimdi anlıyorum ki, bana hiçbir şey gerekmiyor, duydun mu? Hiçbir şey... Hiç kimsenin yardımına ve ilgisine ihtiyacım yok... Ben kendim... Tek başıma... Her neyse işte! Bu kadarı yeter! Artık beni rahat bırakın!"

"Hele bir dur sersem adam! Hepten aklını yitirmiş! Bana göre hava hoş. Görüyorsun işte, benim de özel ders verebileceğim öğrencim yok, olmasın ne yapalım. Hem bitpazarında Heruvimov diye bir sahaf var ki, onun kendisi bir ders. Ben onu şimdi beş özel derse değişmem. Fen bilimleri alanında öyle yayınlar çıkartıyor ki, kapış kapış satılıyor! Sadece başlıkları bile başlı başına bir değer! Sen her zaman benim aptal olduğumu söylerdin, ama inan birader, benden de aptalları var. Adam cahilin teki ama günümüzde geçer akçeyi anlamış, elbette ben de

onu teşvik ediyorum. İşte şurada iki formadan fazla Almanca metin var. Bana göre yazılanlar tam anlamıyla şarlatanlık: kısaca söylemek gerekirse kadın insan mıdır değil midir, bunu tartışıyor! Ve elbette büyük bir ciddiyetle kadının da insan olduğu kanıtlanıyor. Heruvimov, kadın sorunu çerçevesinde bir kitapçık hazırladığı için ben de bu metni çeviriyorum; Heruvimov, bu iki küsur formalık metni altı forma haline getirecek, üstüne yarım sayfa tutacak gösterişli bir de başlık koyarak tanesini elli kapiğe satacağız!.. Gayet güzel satılır! Çeviri ücreti olarak forma başına altı ruble ödüyor, bu demektir ki tamamı on beş ruble tutacak!.. Avans olarak altı ruble aldım... Bu bitince sırada balinalar hakkında bir metnin çevirisi var. Daha sonra da *Confessions*'un* ikinci kısmında yer alan bir sürü sıkıcı dedikoduyu da çevireceğim. Birisi Heruvimov'a Rousseau'nun güya kendine göre bir Radişçev** olduğunu söylemiş. Elbette ben bunun tersini iddia edecek değilim, keyfi bilir!.. E, şimdi söyle bakalım bana, 'Kadın İnsan mıdır?' broşürünün ikinci formasını çevirmek ister misin? Eğer çeviririm dersen hemen metni vereyim sana, ayrıca kâğıt ve divit de vereyim – bunlar bilaücret – ve de üç rubleyi takdim edeyim hemen. Zira tüm metnin çevirisi için avans olarak altı ruble aldığımdan ve yarısını sen çevireceğinden senin payına da avans olarak üç ruble düşecek. Çeviriyi bitirince üç ruble daha alırsın! Ama lütfen benim bu teklifimi bir yardım gibi görme!.. Aksine sen kapıdan girer girmez senden nasıl yararlanacağımı zihnimde tasarladım. Öncelikle benim imlam kötü. Hem bazen Almancam çok yetersiz kalıyor ve çoğunu bizzat uyduruyorum. Bununla birlikte beni avutan mesele bu uydurduğum kısımların aslından bile güzel olması. Ama belki de bana öyle geliyor ve bu

* J.J.Rousseau'nun otobiyografik İtiraflar kitabı. –*çn*

** Aleksandr Nikolayeviç Radişçev (1749 – 1802) Rus edebiyatında ve felsefesinde devrimci geleneği başlatan yazar. –*çn*

uydurduğum kısımlar aslından daha kötü oluyor... Her neyse, teklifimi kabul ediyor musun?"

Raskolnikov sessizce Almanca formaları ve üç rubleyi aldı ve tek laf etmeden çıktı gitti. Razumihin hayretle arkasından bakakaldı. Ancak daha ilk sokağın başına gelmeden Raskolnikov aniden döndü ve tekrar Razumihin'in dairesine geldi, Almanca formalarla paraları masanın üzerine bıraktı. Yine tek laf etmeden çıkıp gitti.

Sonunda tam olarak çileden çıkan Razumihin arkasından bağırdı:

"Sen hepten çıldırdın mı yahu? Benimle dalga mı geçiyorsun? Beni de çileden çıkardın... Böyle davranacaksan ne diye geliyorsun, iblis?"

"Çeviri... falan lazım değil..." diye mırıldandı Raskolnikov merdivenleri inerken.

"Peki o zaman sana ne halt lazım?" diye haykırdı yukarıdan Razumihin. Öteki sessizce merdivenleri inmeye devam etti.

"Hey! Nerede oturuyorsun?"

Cevap gelmedi.

"Madem öyle canın cehenneme!.."

Raskolnikov, çoktan sokağa çıkmıştı bile. Nikolayevskiy Köprüsü'nde kendisi için hiç de hoş olmayan bir olayın sonucunda bir kez daha iyice kendine geldi. Bir kupa arabası sürücüsü, en az üç ya da dört kez bağırarak ihtarda bulunmasına rağmen duymaması üzerine, Raskolnikov az daha atların ayakları altında kalmak üzereyken sırtına şiddetli bir kamçı darbesi indirdi. Kamçı darbesi onu o kadar öfkelendirdi ki, köprü korkuluklarına kadar sıçrayarak (ne akla hizmetle yaya yolundan değil de arabalar için ayrılmış olan köprünün ortasından yürüdüğünü Tanrı bilirdi) kuvvetle dişlerini sıkarak öfkeyle gıcırdattı. Elbette hemen etraftan gülüşmeler duyuldu.

"Şunun yaptığına bak!"

"Serserinin teki işte!"

"Sarhoş taklidi yapıp mahsus arabaların altına atıyor kendini; sonra da işin yoksa ezdin diye hesap ver bakalım."

"İşte bunlar da geçimlerini böyle sağlıyorlar, efendim..."

Ama onun tam da köprü korkuluğunun kenarında dikilip bilinçsizce ve öfkeyle sırtını ovuşturarak uzaklaşmakta olan kupa arabasına baktığı sırada birden birisinin avucuna para sıkıştırmakta olduğunu hissetti ve başını çevirip baktı. Bu başı örtülü, keçi derisinden ayakkabılar giymiş yaşlı bir tüccar karısıydı ve yanında, başında şapkası ve elinde yeşil şemsiyesiyle bir genç kız - muhtemelen kızı - vardı. "Al evladım, İsa aşkına!" Raskolnikov parayı aldı ve kadınlar yollarına devam ettiler. Verdikleri para yirmi kapikti. Giysileri ve görünümü nedeniyle onu bir dilenciye, hem de sokakta para dilenen gerçek bir dilenciye benzetmiş olma ihtimalleri yüksekti. Yirmi kapik gibi bir miktarı ise muhtemelen onları merhamete getiren kamçı darbesine borçluydu.

Yirmi kapiği avcunun içinde sıktı, on adım kadar ilerledi ve yüzünü Neva'ya, saraydan tarafa döndü. Gökyüzü tamamen bulutsuzdu, su ise Neva 'da çok ender olan şekilde neredeyse mavi renkteydi. Nöbetçi kulübesine yirmi adım kala, köprünün bu noktasından olduğu kadar başka hiçbir yerden böylesine güzel görünmeyen katedralin kubbesi öylesine ışıldıyordu ki, görüşün mükemmel olduğu bu açık havada tek tek her bir süslemesi görülebilmekteydi. Kamçı darbesinin acısı iyice hafiflemiş ve Raskolnikov yediği darbeyi unutmuştu bile. Şimdi onun zihnini, rahatsız edici ve tam olarak anlayamadığı bir düşünce tamamıyla meşgul etmeye başlamıştı. Orada durup uzun uzun ve dikkatle uzaklara doğru baktı. Burası çok iyi bildiği bir yerdi. Üniversiteye giderken, çoğunlukla da eve dönerken, âdet edindiği üzere, tam şimdi durduğu yerde belki yüz kez durduğu, bu hakikaten şahane olan manzarayı seyrettiği, her defa-

sında da içinde uyanan belirsiz, anlaşılması güç bir duyguyla neredeyse şaşkına döndüğü olmuştu. Bu şahane manzara onda her zaman anlatılması imkânsız, soğuk bir etki uyandırırdı. Bu görkemli manzara dilsiz ve sağır bir ruhla doluydu... Her seferinde bu manzaranın kendisinde uyandırdığı hüzün dolu, anlaşılmaz etkiye şaşırır ve gelecekle ilgili bir inancı kalmadığı için bu bilmeceyi çözmeyi geciktirirdi. Şimdi ise aniden hem o eski soruları hem de yaşadığı şaşkınlığı tüm açıklığıyla anımsadı ve bu anımsama ona pek tesadüfi gelmedi. Sadece yine eskiden olduğu gibi aynı yerde durması ve bunun peşinden de güya şimdi de eskiden olduğu gibi düşünebileceği, eskiden ilgilendiği konularla ve görüntülerle ilgilenebileceği sanısı ona garip ve tuhaf göründü. Bu duruma gülecek gibi oluyor ama aynı zamanda yüreği de eziliyordu. Bütün o geçmiş, o eski düşünceler, eski görevler, eski konular, eski izlenimler ve bütün bu manzara, hatta bizzat kendisi bile, her şey ama her şey derinlerde, aşağılarda, ayaklarının altında bir yerdeymiş gibi geliyordu... Sanki kendisi yükseklere bir yerlere uçmuş da her şey çok uzaklarda gözden kaybolmuş gibi geliyordu... Eliyle istemsiz bir hareket yaparken avcunda sıkıca tuttuğu yirmi kapiğin tekrar farkına vardı. Avucunu açtı ve dikkatle demir paraya baktıktan sonra iyice gerildi ve parayı suya fırlattı; sonra da geriye dönerek evinin yolunu tuttu. Şu dakikada her şeyle ve herkesle ilişkisini sanki bir makasla kesip atmış gibi geliyordu ona.

Ancak akşama doğru eve varabildi, demek ki, sadece altı saat kadar dolaşmıştı sokaklarda. Nasıl ve hangi yollardan geçerek eve döndüğünü hiç hatırlamıyordu. Soyundu ve dörtnala koşmuş bir beygir gibi baştan aşağı titreyerek divana uzandı, paltosunu üzerine çekti ve anında kendinden geçti.

Dehşet verici bir çığlıkla uyandığında ortalık tamamen alacakaranlıktı. Yüce Tanrım, bu nasıl bir çığlıktı böyle! Daha önce böylesi doğal olmayan sesleri, böylesi ulumayı, böylesi

hıçkırık, diş gıcırtısı ve gözyaşını, böylesi dayak ve küfrü ne işitmiş ne de görmüştü. Böylesi bir vahşeti, böylesi bir kudurmuşluğu hayal bile edemezdi. Dehşet içinde doğruldu ve geçen her an yerinde donup kalarak ve azap çekerek yatağında oturup kaldı. Ama kavga, hıçkırıklar ve küfürler gittikçe daha fazla arttı, şiddetlendi. Ve sonunda büyük bir şaşkınlık içinde ev sahibesinin sesini ayırt etti. Uluyor, çığlık atıyor ve hızlı hızlı öyle bir söyleniyordu ki, ne dediğini anlamak mümkün olamıyordu. Bir konuda - herhalde kendisini dövmemeleri için olsa gerek, zira onu merdivenlerde amansızca dövüyorlardı - yalvarıyordu. Dayak atan kişinin sesi öfkeden ve kudurmuşluktan o kadar korkunç bir hal almıştı ki, artık sadece bir hırıltı olarak yükseliyordu. Ancak yine de o da bir şeyler söylüyor, hızlı hızlı, tıkanarak, anlaşılmaz bir şeyler homurdanıyordu ağzının içinde. Raskolnikov birden yaprak gibi titremeye başladı zira bu sesi tanımıştı. Bu İlya Petroviç'in sesiydi. İlya Petroviç buraya gelmişti ve ev sahibesini dövüyordu. Ona tekme atıyor, kafasını merdiven basamaklarına çarparak dayak atıyordu. Çıkan seslerden, duyulan hıçkırıklardan ve darbe seslerinden anlaşılıyordu bu. Ne oluyordu, dünyanın sonu mu gelmişti? Tüm katlardan apartman sakinlerinin sağa sola, merdivenlere koşuşturduğu, sesleri, bağırışları işitiliyor, kapıların açılıp kapanması duyuluyordu. "Ama neden, neden ve nasıl olabilir bu?" diye durmadan tekrarlamaya başladı Raskolnikov artık tamamen delirdiğini düşünerek. Ama hayır, işte açıkça duymaktaydı bu sesleri!.. Ama bu demekti ki, az sonra onun kapısına da gelip dayanacaklardı... "Çünkü... Elbette, tüm bunlar o şeyden ötürü... Dün yaşananlar yüzünden... Tanrım!" Kapı çengelini yuvasına geçirmeye davrandı ama kolunu yerinden kıpırdatamadı... Hem ne yararı vardı ki?.. Korku buz gibi elleriyle ruhunu kavradı, onu felç etti ve yüreğine acı saldı... Ama nihayet on dakika süren tüm bu dehşet ağır ağır dağılmaya başladı. Ev

sahibesi inliyor ve içini çekiyor, İlya Petroviç ise hâlâ tehdidi ve küfretmeyi sürdürüyordu... Ama işte en nihayet, galiba, o da sustu, sesi duyulmaz oldu. "Gerçekten de gitti mi acaba! Tanrım!" Evet, işte ev sahibesi de hâlâ ağlamayı ve inlemeyi sürdürse de uzaklaşıyordu... İşte kapısı da gürültüyle kapandı... İşte merdivenlerdeki apartman sakinleri de dairelerine çekiliyordu. Kâh ahlıyor, kâh münakaşa ediyor, kimi zaman konuşmaları haykırışa dönüşüyor, kimi zaman sesleri alçalıyor, fısıltı haline geliyordu. Oldukça kalabalık olmalıydılar; neredeyse tüm apartman ahalisi üşüşmüş olmalıydı. "Yüce Tanrım, bütün bunlar gerçek olabilir mi? Hem o buraya niçin gelmiş olabilir ki?"

Raskolnikov bitkin bir halde divana uzandı, ama artık gözlerini kapayamıyordu. Orada daha önce hiç tatmadığı bu dayanılmaz sonsuz dehşet duygusu içinde öylece yarım saat kadar yattı. Birden parlak bir ışık odasını aydınlattı: elinde mum ve bir tabak çorbayla Nastasya girmişti içeriye. Dikkatle genç adama bakıp uyumadığını görünce mumu koydu ve getirdiği ekmek, tuz, tabak, kaşık gibi şeyleri masanın üzerine yerleştirmeye başladı.

"Muhtemelen dünden beri hiçbir şey yemedi. Ateşler içinde yandığı halde tüm gün dışarılarda sürttü durdu."

"Nastasya... Ev sahibesini niçin dövdüler?"

Kız dikkatle Raskolnikov'u süzdü.

"Kim dövmüş?"

"Şimdi... Yarım saat önce, İlya Petroviç, komiser muavini, merdivenlerde... Niçin kadıncağızı öyle şiddetle dövdü? Hem... niye buraya gelmiş?.."

Nastasya kaşlarını çatarak hiç konuşmadan uzun uzun genç adama baktı. Genç adam bu bakışlardan çok rahatsız oldu, hatta korktu.

"Nastasya, niçin susuyorsun?" diye sordu zayıf bir sesle ve ürkek bir edayla.

"Kandan oluyor bunlar," diye usulca, adeta kendi kendine konuşur gibi cevapladı nihayet Nastasya.

"Kan mı?.. Ne kanı?.." diye geveledi ağzının içinde Raskolnikov gittikçe sararıp, bir yandan da istemsizce duvara doğru geriliyordu.

Nastasya, konuşmadan onu süzmeye devam etti.

"Hiç kimse ev sahibesini dövmedi," dedi yine sert bir tavır ve kesin bir sesle. Raskolnikov zorlukla nefes alarak kıza baktı.

"Ben kendi kulaklarımla duydum... Uyumuyordum... Ben oturuyordum..." diye ürkekçe konuştu. "Epeyi bir dinledim... Komiser muavini geldi... Herkes dairelerinden çıkıp merdivenlere üşüştü..."

"Hiç kimse gelmedi. Aslında sende kan konuşuyor. Kan akacak bir yer bulamayarak karaciğerde tıkanıp kalınca böyle hayaller başlar işte. Yemek yiyecek misin, sen onu söyle?"

Raskolnikov cevap vermedi. Nastasya hâlâ önünde durmuş onu dikkatle süzmeye devam ediyor ve ayrılmıyordu.

"Bana su ver... Nastasyacığım."

Nastasya aşağıya indi ve iki dakika sonra beyaz bir toprak kupayla su getirdi. Ama genç adam bundan sonrasını hatırlamıyordu. Tek hatırladığı soğuk sudan bir yudum alıp kalanını göğsüne döktüğüydü. Sonra da bilinci kapandı.

III

Ama Raskolnikov, bütün hastalığı boyunca böyle kendinden geçmiş halde değildi. Bu daha çok sayıkladığı, yarı bilinçli bir durumda olduğu ateşli bir nöbet haliydi. Daha sonra pek çok şeyi hatırlayabildi. Bazen ona etrafında pek çok kişi toplanmış, kendisini alıp bir yerlere götürmeye kalkışıyorlar, kendisi hakkında aralarında tartışıp atışıyorlar gibi gelmekteydi. Bazen de odada tamamen yalnız kalmış, herkes gitmiş, ken-

disinden korkmuşlar, yalnızca ender olarak ona bakmak için kapıyı aralıyorlarmış, kendisini tehdit ediyorlarmış, ona duyurmamak için kendi aralarında fısır fısır konuşuyorlarmış, kendisiyle alay ediyorlarmış gibi gelmekteydi. Sık sık Nastasya'yı başında beklerken gördüğünü hatırlamaktaydı. Ayrıca gayet iyi tanıdığı bir başkasını da hatırlar gibi oluyor ama kim olduğunu bir türlü çıkaramıyor, bu yüzden de üzülüyor, hatta ağlıyordu. Bazen ona bir ayı aşkın süredir yatakta yatıyormuş gibi geliyor, bazen ise sanki hâlâ hep aynı gün devam ediyormuş gibi geliyordu. Fakat *o işe* gelince, *o işi* tamamen unutmuştu ama bununla birlikte unutulmaması gereken bir şeyi unuttuğunu her dakika hatırlıyor, hatırladıkça da üzülüyor, azap duyuyor, inliyor, öfkeden kuduruyor veya dehşetli, dayanılmaz bir korkuya kapılıyordu. O zaman yatağından fırlıyor, kaçmaya çalışıyor ama her defasında onu yakalayıp zorla durduruyorlar, o ise tekrar gücünü ve bilincini yitiriyordu. Nihayet bir gün tamamıyla kendisine geldi.

Kendine gelmesi bir sabah saat on sularında oldu. Havanın açık olduğu günlerde günün o saatinde güneş daima uzun bir şerit halinde odanın sağ duvarını sıyırarak kapının yanındaki köşeyi aydınlatırdı. Yatağının yanında Nastasya ile hiç tanımadığı ve kendisini büyük bir merakla inceleyen bir adam duruyordu. Görünüşü bir zanaatkâra benzeyen, kaftan giymiş, sakallı bir gençti bu. Aralık duran kapıdan ise ev sahibesi içeriye bakmaktaydı. Raskolnikov doğruldu.

"Bu da kim Nastasya?" diye sordu eliyle genç adamı işaret ederek.

"Hah, nihayet kendine geldi!" diye haykırdı Nastasya.

"Kendine geldi," dedi zanaatkâr görünümlü genç.

Raskolnikov'un kendine geldiğini anlayınca, aralıktan bakmakta olan ev sahibesi hemen kapıyı kapayarak saklandı. Her zaman utanan, sıkılan bir kadındı ve konuşmalar, açıkla-

malar ona sıkıntı verirdi. Kırk yaşlarında, şişman, kalın vücutlu, kara kaşlı, kara gözlü bir kadındı. Şişmanlık ve tembellikten kaynaklanan bir iyi yürekliliği vardı ve dış görünüşü oldukça sevimliydi. Gereğinden fazla sıkılgandı.

"Siz... Kimsiniz?" diye sorguya devam etti Raskolnikov doğrudan zanaatkâr kılıklı gence hitap ederek.

Ama tam bu sırada kapı ardına kadar açıldı ve Razumihin, uzun boyundan dolayı biraz eğilerek içeriye girdi.

"Ev değil sanki gemi kamarası," diye yüksek sesle söylendi içeri girerken. "Her seferinde kafamı çarpıyorum. Siz de buna daire mi diyorsunuz? Kendine gelebildin mi nihayet birader? Az önce Pavel'den aldım haberini."

"Daha şimdi kendine gelebildi," dedi Nastasya.

"Evet, ancak şimdi kendine gelebildi," diye doğruladı yine zanaatkâr genç gülümseyerek.

"Acaba kim olduğunuzu lütfedip söyler misiniz?" diye sordu birdenbire ona hitaben Razumihin. "Mesela ben Vrazumihin'im... Yoksa herkesin söylediği gibi Razumihin değil. Benim adım Vrazuhimin, öğrenciyim, bir soylunun oğluyum, bu kişi ise benim arkadaşım. Peki, ama ya siz kimsiniz?"

"Ben bizim büroda tüccar Şelopayev'in loncasının mensubuyum efendim ve buraya işle ilgili geldim."

"Lütfen şu iskemleye oturum," dedi Razumihin ve kendisi de masanın diğer tarafındaki iskemleye oturdu.

"Kendine gelmekle iyi ettin birader!" diye devam etti Raskolnikov'la konuşmasına. "Dört gündür ne yediğin ne de içtiğin var! Sadece kaşıkla birazcık çay içirebildik sana. İki defa buraya Zosimov'u getirdim. Zosimov'u hatırlıyor musun? Seni dikkatle muayene etti ve hemen ciddi bir şeyin olmadığını söyledi. Bir şeyleri kafana takmışsın. Sinir krizi geçiriyormuşsun. Kötü beslenme sonucunda oluşabilecek bir sinir krizi imiş. Bira ve turpu az yediğini, bu nedenle hastalanmış olabilece-

ğini ama önemli olmadığını ve geçip gideceğini söyledi. Helal olsun Zosimov'a! Çok bilgili bir şekilde tedavi etmeye başladı seni."

Razumihin yeniden lonca mensubu gence dönerek,

"Size mâni olmuyorum ya, beyefendi?" diye sordu. "Niçin geldiğinizi bize söyleyebilir misiniz zahmet olmazsa? Rodioncuğum, bu bürodan ikinci kez geldiklerini belirteyim bu arada. Sadece ilkinde gelen bu şahıs değil bir başkasıydı ve biz onunla konuşup anlaşmıştık. Sizden önce buraya gelen kimdi?"

"Herhalde önceki gün gelen kişiyi kastediyorsunuz değil mi? Aleksey Semyonoviç'ti gelen, o da bizim büroda çalışmaktadır efendim."

"Ama o sizden daha anlayışlı galiba, ne dersiniz?"

"Evet, efendim, o benden daha tecrübelidir."

"Çok güzel! Buyrun anlatmaya devam edin."

Lonca mensubu genç Raskolnikov'a dönerek doğrudan ona anlatmaya başladı:

"İşte efendim, pek çok kez adını duyduğunuzu farz ettiğim Afanasiy İvanoviç Vahruşin, anneciğinizin ricası üzerine büromuz vasıtasıyla adınıza bir para havalesi göndermiş bulunuyor. Bilinciniz yerine geldiğinde otuz beş ruble tarafınıza verilecektir, efendim. Zira Semyon Semyonoviç, anneciğinizin ricasıyla harekete geçen Afanasiy İvanoviç'in bu hususta yazılı talimatını almış durumdadır. Bilmiyorum bu durum hakkında sizin önceden malumatınız oldu mu, efendim?"

"Evet... Hatırlıyorum... Vahruşin..." diye mırıldandı Raskolnikov, düşünceli bir tonda.

"Duydunuz mu? Tüccar Vahruşin'i tanıyor!" diye bağırdı Razumihin. "Aklı başında değil diyemezsiniz? Zaten ben şimdi sizin de gayet anlayışlı birisi olduğunuzun farkına vardım artık. İşte böyle! Akıllıca laflar dinlemek memnuniyet verir."

"Evet, efendim, ta kendisi, Afanasiy İvanoviç Vahruşin ve

daha önce de bu şekilde size para göndermiş olan anneciğinizin ricasını bu kez de kırmamış ve kısa süre önce Semyon Semyonoviç'e bulunduğu yerden talimat vererek size daha iyi olmanız dileğiyle otuz beş ruble verilmesini istemiştir, efendim."

"'Daha iyi olmanız dileğiyle' ifadeniz hepsinden iyiydi; yine 'anneciğiniz' sözcüğü de hiç fena kaçmadı. Şimdi söyleyin bakalım: tamamen bilinci yerine gelmiş mi sizce, yoksa gelmemiş mi, ne dersiniz?"

"Bana göre hava hoş. İşte, sadece bir makbuz hazırlanması lazım."

"Çiziktiriverir. O elinizdeki de ne, yoksa defter mi?"

"Evet, efendim, defter."

"Verin buraya. Hadi Rodioncuğum, sen de kalk bakalım. Ben sana destek olurum. Diviti eline alıp şuraya bir 'Raskolnikov' imzası çakıver bakalım. Çünkü birader, şimdi o paraya inanılmaz ihtiyacın var."

"Gerek yok!" dedi Raskolnikov diviti iterek.

"Ne demek gerek yok?"

"İmzalamayacağım."

"Hay kör şeytan, makbuzu imzalamadan olmaz ki!"

"Gerek yok... Paraya..."

"Paraya gerek yok mu? İşte şimdi yalan söylüyorsun, ben şahidim birader! Siz lütfen endişe etmeyin, sadece öylesine laf olsun diye söylüyor... Yine dalga geçiyor... Zaten aklı başındayken de böyle yapar... Siz aklı başında bir insansınız ve biz onu yöneteceğiz şimdi, yani basbayağı eline kumanda edip ona imzasını attıracağız. Haydi bakalım..."

"Ben en iyisi başka bir zaman tekrar geleyim, efendim."

"Hayır, hayır, niye sizi yoralım ki? Siz gayet aklı başında birisiniz... Ama hadi Rodioncuğum, misafiri bekletmeyelim... Görüyorsun, adamcağız bekliyor," dedi ve Raskolnikov'un eline kumanda etmek için ciddi olarak hazırlandı.

"Bırak, ben kendim yaparım..." dedi Raskolnikov, diviti aldı ve defteri imzaladı. Lonca mensubu parayı teslim etti ve gitti.

"Bravo! Peki, birader, şimdi bir şeyler yemek ister misin?"

"İsterim," diye cevap verdi Raskolnikov.

"Çorbanız var mı?"

"Dünden kalma," diye cevap verdi bütün bu süre zarfında orada bulunan Nastasya.

"Patatesli ve pirinçli mi?"

"Patatesli ve pirinçli."

"Ezbere biliyorum. Haydi, çorbayı getir, çayı da unutma."

"Şimdi getiriyorum."

Raskolnikov tüm bu olup biteni derin bir şaşkınlıkla ve anlamsız, kör bir korkuyla izlemekteydi. Susup neler olacağına bakmaya karar vermişti. "Sanırım bir kâbus görmüyorum," diye düşünüyordu, "sanırım tüm bunlar gerçek..."

İki dakika sonra Nastasya çorbayla geri döndü ve çayın da birazdan hazır olacağını söyledi. Çorbanın yanında iki kaşık, iki tabak ve daha önce burada uzun zamandır görülmemiş şekilde tüm diğer lüzumlu şeyler, yani tuzluk, biberlik, et için hardal vb. tam tekmil hazır edilmişti. Masa örtüsü tertemizdi.

"Praskovya Pavlovna bir de iki şişecik bira gönderirse bize her şey tam olacak Nastasyacığım. Biraz içelim diyoruz, cancağızım."

"Sen de pek uyanıksın yani!" diye mırıldanarak bu isteği de yerine getirmeye gitti Nastasya.

Raskolnikov, yabani ve gergin gözlerle izlemeye devam etti. Bu sırada Razumihin, Raskolnikov'un yanına divana oturdu, o kendi başına doğrulabilecek durumda olmasına rağmen ayı gibi beceriksiz hareketlerle sol eliyle onun kafasını kavradı, ağzını yakmasın diye tedbirli bir şekilde birkaç kez üfledikten sonra sağ eliyle de çorba dolu kaşığı onun ağzına götürdü. Ama

çorba zaten ılıktı. Raskolnikov büyük bir istekle önce ilk kaşığı, sonra ikincisini ve üçüncüsünü içti. Ancak birkaç kaşıktan sonra Razumihin birden durdu ve daha fazla yedirip yedirmeme konusunu Zosimov'a sorması gerektiğini bildirdi.

Nastasya elinde iki şişe birayla içeri girdi.

"Peki ya çay istemiyor musun?"

"İstiyorum."

"Haydi, çayı da servis et çabucak, Nastasya. Çay içip içemeyeceğini sormamıza gerek yok elbette. Hah, işte biracıklarımız da geldi!" dedi. Kalkıp kendi iskemlesine oturdu, çorbayı ve dana etini önüne çekti ve sanki üç gündür hiçbir şey yememiş gibi büyük bir iştahla yemeye koyuldu.

"Ben Rodion kardeşciğim, artık her gün burada böyle yemek yiyorum," diye tıka basa dana eti ile doldurduğu ağzının müsaade ettiği kadar bir sesle zorlukla konuştu. "Senin ev sahiben, Paşka ağırlıyor beni böyle, yüreğinden gelen tüm bu ikramlarıyla beni onurlandırıyor. Ben elbette talep etmiyorum, ama reddetmiyorum da. Hah, bak işte Nastasya çayı da getirdi. Nasıl da hamarat! Nastasyacığım, bira ister misin?"

"Yok, o ancak senin gibi muzip adama yeter!"

"Peki ya çay?"

"Çay içerim."

"Koy o zaman. Yok, dur ben sana kendi elimle çay koyacağım, otur bakayım masaya."

Hemen işe sarıldı, çayı koydu, sonra bir başka bardağa daha çay koydu, yemeği bıraktı ve tekrar divana oturdu. Daha önce yaptığı gibi sol kolu ile hastanın başını kavrayıp onu biraz doğrulttu ve sanki iyileşmeyi sağlayan temel şey üfleme işiymiş gibi hiç aralıksız ve canla başla kaşığı üfleyerek çay kaşığıyla arkadaşına çay içirmeye başladı. Raskolnikov, kimsenin yardımına gerek olmadan doğrulup divana oturacak, eliyle çay bardağını ya da çay kaşığını tutmanın yanında kalkıp yürüyecek

kadar kendini güçlü hissetmesine rağmen sesini çıkarmamakta ve karşı koymamaktaydı. Zira garip - neredeyse hayvani – bir kurnazlıkla bir süre için gücünü saklamak, pusuya yatıp gerekirse daha henüz hiçbir şey anlamıyormuş gibi bir tavır takınarak, olup biteni görüp öğrenmek gelmişti aklına. Ancak içinde yükselen tiksintiye hâkim olamadı: on kaşık kadar çay içtikten sonra birden başını arkadaşının elinden kurtardı, hırçın bir tavırla kaşığı itti ve kendini tekrar yastığa bıraktı. Şimdi başının altında gerçekten de, kuş tüyünden, temiz kılıflı yastıklar vardı. Bu değişikliği fark etmiş, zihninin bir tarafına kaydetmişti.

"Paşka'nın bugün bize ahududu reçeli göndermesi lazım, bu genç adam için içecek hazırlamalıyız," dedi Razumihin, yerine oturup tekrar çorbaya ve biraya girişmeden önce.

"Ahududuyu nereden bulsun kadıncağız?" diye sordu Nastasya. Avucunu açmış beş parmağıyla çay tabağını tutuyor ve çayı ağzındaki 'şekerin arasından' süzerek içiyordu.

"Ahududuyu manavdan alır. Anlıyor musun Rodya, senin haberin yokken burada neler oldu neler. Yanımdan adresini bile söylemeden dolandırıcı gibi kaçtığın gün o kadar sinirlendim ki, ne yapıp edip seni arayıp bularak cezalandırmaya karar verdim. Aynı gün de kararımı uygulamaya başladım. Aradım, dolaştım, her yere, herkese sordum! Şimdi oturduğun bu evin adresini unutmuşum. Daha doğrusu hiç aklımda tutmamışım, daha da doğrusu zaten bilmiyormuşum. Daha önce oturduğun dairenin de Pyati Uglov/Beş Köşeler Sokağı'ndaki Harlamov apartmanında olduğunu hatırlıyorum sadece. O Harlamov apartmanını aradım da aradım. Sonra ortaya çıktı ki, Harlamov apartmanı değil meğer Buha apartmanıymış. Buha ve Harlamov: bazen sesler nasıl da aldatıcı oluyor! Neyse işte ben de kızdım iyice. O kızgınlıkla ne olursa olsun diye ertesi gün adres bürosuna başvurdum ve tahmin et: iki dakikada adresini buluverdiler... Meğer sen kayıtlıymışsın."

"Kayıtlı mıymışım?!"

"Elbette! Ama şu işe bak ki, ben oradayken onca aramalarına rağmen General Kobelyev'in adresini bir türlü bulamadılar. Her neyse o ayrı bir hikâye. Buraya gelir gelmez senin bütün meselelerini, tüm işlerini, her şeyini, ama her şeyini öğrendim, kardeşçağızım. Bak işte Nastasya da gördü, Nikodim Fomiç'le tanıştım. Bana şu İlya Petroviç'i de gösterdiler. Kapıcıyla da, polis karakolunun kâtibi Aleksandr Grigoryeviç Zamyotov'la da ve nihayet Paşenka'yla da müşerref oldum. Ama elbette Paşenka bu tanışma faslının tacıydı. Bak Nastasya şahit..."

"Yelkenlerini suya indirttin," dedi kurnazca gülerek Nastasya.

"Siz de indirseniz artık, Nastasya Nikiforovna."

"Aygırın tekisin sen!" diye haykırdı kahkahalara boğularak Nastasya. "Hem benim baba adım Petrovna bir kere, Nikiforovna değil," diye ekledi birden gülmeyi keserek.

"Bunu dikkate alır ve saygı duyarım, efendim. Ya, işte böyle birader, gereksiz yere nefes tüketmemek için ben öncelikle burada var olan tüm önyargıları bir kerede ortadan kaldırmak için her tarafa gerekli mesajları verdim. Ama Paşenka benden üstün çıktı. Doğrusu bu kadının bu kadar cazibeli olacağını beklemiyordum. Ya sen? Sen ne düşünüyorsun onun hakkında?"

Raskolnikov, endişeli bakışlarını arkadaşından hiç ayırmasa da hâlâ susuyor ama bakışlarını da kaçırmıyordu.

"Hem de ne cazibe!" diye devam etti arkadaşının suskunluğundan hiç rahatsız olmadan ve sanki almış olduğu cevabı onaylıyormuş gibi sürdürdü konuşmasını, "Hem de gerçekten çok cazibeli, her açıdan."

"Hele şu utanmaza da bakın!" diye haykırdı Nastasya. Bu konuşmadan anlaşılmaz bir haz aldığı belli oluyordu.

"İşi baştan beri sıkı tutamamış olman kötü olmuş birader.

Bu kadına öyle davranmayacaktın. Zira onun hiç alışılmadık bir karakteri var. Her neyse, bu karakter meselesini daha sonra konuşuruz... Sadece mesela, sen nasıl oldu da bu ilişkiyi onun sana yemek vermemeye cesaret edebileceği bir hale getirmeyi başardın? Ya da mesela, şu borç senedi meselesi? Sen aklını mı kaçırdın da o senedi imzaladın? Veya mesela, kadının kızı Natalya Yegorovna henüz daha hayattayken planlanmış olan şu evlenme meselesi... Ben her şeyi biliyorum! Ama görüyorum ki, bu hassas bir nokta ve ben oraya parmak basarak eşeklik ettim, bağışla beni. Budalalıktan bahsetmişken, sorayım sana, Praskovya Pavlovna hiç de ilk bakışta sanıldığı kadar budala birisine benzemiyor değil mi, ne dersin?"

"Evet..." diye mırıldandı Raskolnikov başka bir tarafa bakarak. Her şeye rağmen bu konuşmayı sürdürmenin menfaatine olduğunun farkındaydı.

"Doğru değil mi ama?" diye bağırdı Razumihin. Görünüşe göre kendisine cevap verilmiş olmasına sevinmişti. "Ama akıllı da değil, ne dersin? Tamamen, tamamen beklenmedik bir karakteri var! Bazen ben de şaşırıp kalıyorum, birader, emin ol... Rahat rahat kırk yaşında olmalı. Kendisi ise otuz altı yaşındayım diyor ve elbette bu konuda istediğini söylemeye yerden göğe hakkı var. Kısacası, and içerim ki, onun hakkında daha çok salt metafizik açıdan, akli yargılara varıyorum. Bak birader, onunla aramda öylesine bazı sembolik ilişkiler oluştu ki, senin cebrin bunların yanında hiç kalır... Hiçbir şey anlamıyorum! Bütün bunlar çok saçma, ama kadın işte senin üniversiteyi ve özel dersler vermeyi bıraktığını, üstünün başını dökülmeye başladığını görünce, üstelik kızının da ölümünden sonra artık seni aile efradından saymak için bir neden göremedi. Aniden bir korkuya kapıldı. Diğer taraftan sen de kendi kabuğuna çekilip tüm eski bağlarını tamamıyla koparmıştın. Kadıncağız bu durum karşısında seni daireden kovmaya niyetlendi. Aslında

epeydir bunu yapmayı düşünüyordu ama elindeki senede acıyordu muhtemelen. Diğer taraftan sen de sürekli olarak annenin borçlarını ödeyeceğini iddia ediyordun..."

"Ben onu kadını kandırmak için söylüyordum... İşin aslında annem neredeyse sadakaya muhtaç halde... Beni daireden atmasınlar ve yiyecek versinler diye yalan söyledim..." dedi Raskolnikov yüksek sesle ve tane tane.

"Evet, doğru düşünmüşsün. Ancak mesele şu ki, burada ortaya baremin 7. derecesinden memur ve müteşebbis Bay Çebarov devreye girdi. O olmadan Paşenka kendi başına bir çare düşünemezdi zira çok utangaç birisi. Bu müteşebbis ise hiç de utangaç değil ve ilk işi, elbette, şu soruyu sormak oldu: senedi tahsil etme şansı var mı? Bu sorunun cevabı evet oldu. Zira öyle bir annesi vardı ki kiracının, kendi yiyip içmez ama yüz yirmi beş rublelik emekli maaşından muhakkak Rodya'sına para gönderirdi. Ayrıca öyle bir kız kardeşi vardı ki, ağabeyi için kul köle olmaya hazırdı. İşte Çebarov da buna güvendi... Ne diye kıvranıp duruyorsun yattığın yerde? Birader, ben artık seninle ilgili her şeyi a'dan z'ye öğrendim. Aileden birisi sayıldığın sırada Paşenka'ya içini boş yere açmıştın elbette, şimdi ise ben bunları sana sevgimden anlatıyorum... Onurlu ve hassas kişi içini açtığında girişimci kişiler anlatılanları dikkatle dinler sonra da öğrendiklerini işlerine geldiği gibi kullanırlar. İşte Praskovya Pavlovna borç senedini güya ödeme amaçlı olarak Çebarov'a ciro etmiş, o da hiç sıkılmadan icraya koymuş. Ben tüm bunları öğrendiğimde vicdanımı rahatlatmak için Çebarov'a gereken tavrı koymak istedim, üstelik o zamana kadar biz Paşenka ile uyum sağlamıştık bile. Ben de senin söz konusu parayı ödeyeceğine kefil olarak bu işi daha başlamadan durdurmaları için gereken talimatı verdim. Duydun mu beni birader, ben sana kefil oldum? Çebarov'u çağırdılar ve ben eline on rubleyi sayarak senedi ondan aldım ve işte size takdim

etmekten şeref duyarım – artık sözünüz senet sayılıyor – işte buyrun alın, onu gerektiği gibi yırttım zaten."

Razumihin borç senedini masaya koydu; Raskolnikov ona şöyle bir baktı ve sonra hiçbir şey söylemeden başını duvara çevirdi. Bu hareketi Razumihin'i üzdü.

"Bakıyorum da birader," dedi kısa bir aradan sonra, "yine aptal aptal konuştum ben. Maksadım seni biraz eğlendirmek, gevezelik ederek avutmaktı. Ama galiba sadece canını sıktım."

"Ateşim varken karşımda görüp de tanıyamadığım kişi sendin değil mi?" diye sordu, bir süre sustuktan sonra başını çevirmeden Raskolnikov.

"Evet, hatta bir keresinde, Zamyotov'u da yanımda getirdiğim gün neredeyse çıldıracaktım."

"Zamyotov'u mu? Kâtibi mi?.. Neden?" diye sordu Raskolnikov. Bunu sorarken hızla dönmüş ve gözlerini Razumihin'e dikmişti.

"Evet de, ne diye heyecanlanıyorsun? Telaşlanacak ne var ki? Seninle tanışmak istemişti; hem de kendi istemişti zira biz onunla senin hakkında bayağı bir konuşmuştuk... Zaten başka kimden senin hakkında o kadar bilgi alabilecektim ki? Çok sevimli, hoş bir genç... Kendi tarzında eşi bulunmaz birisi. Artık arkadaş olduk. Neredeyse her gün görüşüyoruz. Hem ben zaten bu tarafa taşındım. Haberin yok daha tabi değil mi? Daha yeni taşındım. Onunla birlikte iki kez Laviza'ya gittik. Laviza'yı, hani şu Laviza İvanovna'yı hatırlıyorsun değil mi?"

"Bir şeyler sayıkladım mı ben?"

"Hem de nasıl! Hiç kendinizde değildiniz ki, beyefendi!"

"Neler sayıkladım!"

"Hayda! Neler mi sayıkladın? Ne sayıklar insan belli... Bak birader, şimdi hiç vakit kaybetmeden derhal işimizle ilgilenmeliyiz."

Masadan kalktı ve şapkasına uzandı.

"Neler sayıkladım?"

"Adam taktı yahu! Yoksa bir sırrı ifşa etmekten mi korkuyorsun? Hiç endişelenme, ağzından grafina* hakkında bir şey kaçırmadın. Ama bol bol bir buldok köpeğinden, birtakım küpelerden, saat zincirinden, Krestovskiy Adası'ndan, bir kapıcıdan, Nikodim Fomiç'ten, komiser muavini İlya Petroviç'ten söz ettin... Sonra çoraplarına taktın kafayı, hem de nasıl! Çorabım da çorabım diye tutturdun! Bizzat Zamyotov kalkıp odanın içinde köşe bucak senin çoraplarını aradı ve onları bulunca da o parfümlü, yüzüklü, tertemiz elleriyle o pis çoraplarınızı bulup size getirip verdi. Ancak ondan sonra rahatladınız. O pis çorapları bütün gün ve gece elinizden bırakmadınız; elinizden almak ne mümkündü. Muhtemelen, hâlâ orada battaniyenin altında bir yerlerde yatıyor olmalılar. Bir de pantolon paçalarından sarkan tiftiklenmiş birtakım ipleri de yana yakıla istedin! Neden bahsettiğini anlamaya çalıştık: ne ipliği, nereden çıkmış? Ama bir şey anlamak mümkün olmadı... Her neyse biz işimize bakalım şimdi. Bak burada otuz beş ruble var: içinden on rubleyi alıyorum, iki saat içinde de hesabını veririm. Bu sırada Zosimov'a da haber gönderirim, aslında onun haber göndermeden de çoktan burada olması gerekiyordu, zira saat on biri geçiyor. Siz ise Nastasyacığım, ben yokken sık sık hastayı yoklayın, su ister mi veya başka bir şeye ihtiyacı var mı bakın bakalım... Paşenkacığıma gereken açıklamayı ise ben şimdi yaparım! Hoşça kalın!"

"Paşenkacığım diyor! Ah, seni kurnaz tilki suratlı herif seni!" dedi arkasından Nastasya. Sonra da kapıyı açtı ve dinlemeye koyuldu, ama sabredemeyerek merdivenlerden aşağıya inmeye başladı. Ev sahibesiyle ne konuşacağını çok merak ettiği belliydi. Razumihin'in Nastasya'nın başını hepten döndürdüğü anlaşılıyordu.

* Slav devletlerinde kontes karşılığı soyluluk unvanı. *–çn*

Nastasya'nın ardından kapı kapanır kapanmaz, hasta, üstündeki battaniyeyi atarak çıldırmış gibi yataktan fırladı. Onlar olmadan işe girişebilmek için bir an önce gitmelerini yüreği ağzında, ateşli bir sabırsızlıkla beklemişti. Ancak neye, hangi işe girişeceğini sanki kasten unutmuş gibiydi. "Tanrım! Bana sadece tek bir şey söyle: Her şeyi biliyorlar mı, yoksa henüz bilmiyorlar mı? Peki ya her şeyi biliyorlarsa ve sadece bana numara yapıyorlarsa, alay ediyorlarsa, şimdi birden içeri girip her şeyi çoktan bildiklerini ve numara yaptıklarını söylerlerse... Ne yapmalı şimdi? Sanki kasten unuttum. Daha az önce aklımdayken, birden unutuverdim ne yapacağımı!.."

Odanın ortasında duruyor ve acı dolu bir çaresizlikle etrafına bakıyordu; kapıya yanaştı, açtı, dışarıyı dinledi; ama yapması gereken şey bu değildi. Aniden sanki hatırlar gibi oldu, duvar kâğıdında delik olan o köşeye atıldı, dikkatle bakmaya başladı, deliğe elini soktu, karıştırdı, ama yapması gereken bu da değildi. Sobaya gitti, kapağını açtı, külleri karıştırmaya başladı: pantolondan kalma tiftiklenmiş ipliklerden ve yırtık cebin parçalarından arta kalanların nasıl attıysa orada öylece durduklarını gördü; demek ki, kimse buraya bakmamıştı! Biraz önce Razumihin'in anlattığı çorap hikâyesini hatırladı birden. Ancak çorap da battaniyenin altında, divanın üstünde öylece duruyordu. Ancak o günden beri o derece yıpranmış, öylesine kirlenmişti ki, Zamyotov'un herhangi bir şey fark etmiş olması mümkün değildi.

"Hah işte, Zamyotov! Karakol! Beni niye karakola çağırmışlar ki? Celp nerede? Yok hayır! Ben karıştırıyorum, beni o zaman çağırmışlardı! Ben o zaman da çorabımı gözden geçirmiştim, ama şimdi... Şimdi ben hastayım. Peki ama Zamyotov niçin buraya geldi o zaman? Razumihin onu niçin getirdi buraya?" diye mırıldandı bitkin bir halde ve tekrar divana oturdu. "Ne oluyor bana? Acaba hâlâ kâbus mu görüyorum yoksa

bunların hepsi gerçek mi? Galiba gerçek... Hah, hatırladım: kaçmalıyım! Hemen kaçmalıyım, muhakkak ama muhakkak kaçmalıyım! Evet... Ama nereye? Elbisem nerede benim? Çizmelerim de yok! Almışlar! Saklamışlar! Anlıyorum! Hah, işte paltom, onu saklamayı unutmuşlar! Neyse paralar da masanın üstünde Tanrı'ya şükür! İşte senet de burada... Ben paraları alır gider başka bir daire kiralarım, onlar da beni bulamazlar!... Ah, ama ya adres bürosu? Bulurlar! Razumihin bulur beni. En iyisi hepten kaçıp gitmek... Uzaklara... Amerika'ya. Herkesi boş verip kaçıp gitmeli! Senedi de almalıyım... Orada işe yarayabilir. Başka ne almalı acaba? Benim hasta olduğumu düşünüyorlar! Yürüyebileceğimi akıllarına bile getirmiyorlar, ha-ha-ha!.. Onların her şeyi bildiğini gözlerinden anladım! Bütün mesele merdivenleri inebilmekte! Ama ya aşağıda nöbetçi, polis bıraktılarsa! Bu da ne, çay mı? A, bak bira da kalmış, yarım şişe, soğuk hem de!"

İçinde bir bardaklık bira kalmış olan şişeyi kaptı ve göğsündeki ateşi söndürmek ister gibi büyük bir keyifle bir dikişte hepsini içiverdi. Ama bir dakika bile geçmeden bira onu çarptı ve sırtında hafif hatta kendisine haz veren bir ürperme hissetti. Yatıp battaniyeyi üzerine çekti. Zaten hastalıklı ve kopuk kopuk olan düşünceleri zihninde iyice karışmaya başladı ve kısa bir süre içinde yumuşacık, tatlı bir uyku bedenini sardı. Başını keyifle yastığa koydu, eski yırtık paltosunun yerine getirilmiş olan hafif, pamuklu battaniyeye iyice sarındı, usulca içini çekti ve derin, kesintisiz, şifalı bir uykuya daldı.

Birisinin odaya geldiğini duyarak uyandı, gözlerini açtı ve kapıyı ardına kadar açmış, eşikte durarak içeri girsin mi girmesin mi bir türlü karar veremeyen Razumihin'i gördü. Raskolnikov divanda hızla doğruldu ve bir şeyler hatırlamaya çalışıyormuş gibi ona baktı.

"Hah, uyumuyordun değil mi? İşte ben de geldim! Nastasya haydi bohçayı buraya getir!" diye bağırdı aşağıya doğru Razumihin. "Şimdi sana hesap vereceğim."

"Saat kaç?" diye sordu Raskolnikov endişeyle etrafına bakınarak.

"Vallahi şahane bir uyku çektin birader. Akşam iniyor, saat altı oldu bile. Altı saatten fazla uyudun!"

"Tanrım! Ne yaptım ben!.."

"Ne yapmışsın ki? Yarasın! Acelen mi var? Randevun falan mı vardı sanki? Şimdi bütün zamanlar artık bizim. Ben seni üç saattir bekliyorum; iki kez uğradım ama uyuyordun. Zosimov'a da iki kez uğradım ama bir türlü evde yakalayamadım! Ama neyse nasıl olsa gelir!.. Kendi işlerime de baktım biraz. Ben bugün tam olarak taşındım, dayımla birlikte. Artık dayım benimle... Her neyse, kendi işimize bakalım!.. Haydi, bohçayı getir artık Nastasyacığım. Şimdi hallederiz... Peki sen kendini nasıl hissediyorsun birader?"

"Ben iyiyim, hasta değilim... Razumihin, sen epeydir mi buradasın?"

"Diyorum ya, üç saattir bekliyorum."

"Yok, ama daha önce?"

"Ne olmuş daha önce?"

"Ne zamandır buraya gelip gidiyorsun?"

"Yahu sana bu sabah anlatmadım mı, yoksa hatırlamıyor musun?"

Raskolnikov düşünekaldı. Her şey ona rüyadaymış gibi gelmekteydi. Kendi başına hatırlayamayınca sorgular bir gözle Razumihin'e baktı.

"Hım," dedi Razumihin, "unutmuş! Son konuşmamızda tam olarak kendine gelmediğinden şüphelenmiştim zaten... Şimdi ise bir güzel uyuyunca kendine geldin iyice... Gerçekten de çok iyi gözüküyorsun. Aferin sana! Neyse, biz işimize

bakalım! Zaten şimdi hatırlarsın. Hele şunlara bir bak bakayım şirin çocuk!"

Razumihin, kendisini çok ilgilendirdiği belli olan bohçayı açmaya başladı.

"Biliyor musun birader eski kılıksız halin yüreğime özellikle dert olmuştu. Bu nedenle seni adam gibi giydirmemiz gerekliydi. Haydi, işe koyulalım. Yukarıdan başlayalım. Bu kasketi görüyor musun?" diyerek bohçadan oldukça iyi durumda gözüken ama gayet sıradan ve ucuz bir kasket çıkardı. "İzin ver, uyuyor mu bir deneyiverelim."

"Sonra, daha sonra," dedi Raskolnikov iğrenmiş gibi şapkayı ittirerek.

"Hayır, kardeşim Rodioncuğum, hiç direnme, sonra geç olacak; hem sonra bütün gece benim gözüme uyku girmez, zira ölçünü bilmeden göz kararıyla tahmin ederek satın aldım." Arkadaşının başında kasketi denedikten sonra "Tam geldi!" diye haykırdı sevinçle. "Tam kafana göreymiş! Şapka, birader, giyimin en birinci parçasıdır, bir anlamda kişinin tavsiye mektubudur. Arkadaşım Tolstyakov, herkesin kasket ve şapkasıyla bulunduğu bir ortamda her seferinde şapkasını başından çıkarmak zorunda kalırdı. Herkes arkadaşımın bu davranışını onun ezikliğine verirdi. Aslında ise arkadaşım başında şapka yerine neredeyse bir kuş yuvası taşımaktan utandığı için böyle davranırdı. Ne yaparsın işte, adam mahcup! Haydi, bakalım Nastasyacığım işte size iki şapka: şu Palmerstone'la (hangi akla hizmetle Palmerstone adını taktığı anlaşılmayan, Raskolnikov'un her tarafı eğri büğrü silindir şapkasını köşeden çıkardı) şu mücevher gibi kasket. Hangisini seçersin? Tahmin et Rodioncuğum kaç para ödedim buna?"

Raskolnikov'un cevap vermediğini görünce bu sefer kıza dönerek sordu:

"Sen ne dersin, Nastasyacığım?"

"Yirmi kapik vermiş olmalısın, sanırım!" diye cevap verdi Nastasya.

"Yirmi kapik mi?" diye haykırdı içerleyen Razumihin. "Hadi oradan sen de aptal! Bu zamanda yirmi kapiğe seni bile satın alamam! Buna tam seksen kapik verdim! O da kullanılmış olduğu için... Gerçi şartlı sattılar: bir yılda eskitmeyi başarırsan gelecek yıl başka bir şapkayı bedava vereceklermiş! Vallahi böyle dediler!.. Şimdi ise, lisede dendiği gibi, gelelim Amerika Birleşik Devletleri'ne! Önceden belirteyim ki, aldığım bu pantolonla övünüyorum!" diyerek Raskolnikov'un önüne ince dokunmuş yazlık yünlü kumaştan gri renkli bir pantolon serdi. "Kullanılmış olsa da gayet giyilebilir durumda, ne bir deliği var ne de bir lekesi. Modaya uygun şekilde aynı renkten bir de yeleği mevcut. Kullanılmış olması ise daha iyi zira böylece daha yumuşak, giymesi daha rahat hale gelmiş... Görüyor musun Rodioncuğum, cemiyet içinde kendine bir yer edinmek istiyorsan her daim sezonu takip etmen yeterli olacaktır; mesela ocak ayında kuşkonmaz yemeye kalkmazsan her zaman bir miktar parayı tasarruf edersin. İşte bu alışverişte de ben öyle yaptım. Şimdi yaz mevsimindeyiz, ben de yazlık giysiler satın aldım. Sonbahar mevsimi insanı sıcak tutan kalın kumaştan elbiseler ister. O zaman nasıl olsa bunları atmak lazım. Şimdi bütün bu aldıklarımızın modası o zamana kadar nasıl olsa geçmese bile kendileri eskiyip gidecekler. Haydi, şimdi bunlara bir değer biç bakalım... Sence tüm bunlar ne tutmuştur? Hepsini iki ruble yirmi beş kapiğe aldım. Aklında tut, hepsini aynı şartla aldım. Eskitebilirsen gelecek sene yenisini bedavaya verecekler!.. Fedyayevler'in dükkânından sadece bu şekilde alışveriş yapabiliyorsun: bir kez ödedin mi ömür boyu kullanır, bir daha da oraya uğramazsın. Haydi, şimdi de çizmelere bakalım. Nasıl buldun? Kullanılmışlar evet, ama en az iki ay rahat rahat giyebilirsin, zira işçiliğiyle malzemesi yurt dışından gelme, İngiliz

Sefareti kâtibi geçen hafta bitpazarında elden çıkarmış. Hepi topu altı gün giyebilmiş adamcağız, sonrasında da para lazım olunca elden çıkarmış... Fiyatı bir buçuk ruble... Nasıl, uygun mu?"

"Ya ayağına olmazsa?" diye atıldı Nastasya.

"Ayağına mı olmayacak? Peki, bu ne?" diyerek cebinden Raskolnikov'un eski, modası geçmiş, her tarafı kurumuş çamurla kaplı, delik deşik çizmesini çıkardı. "Ben hazırlıklı gitmiştim, işte bu garabete göre ölçü aldılar. Tüm bu işler gayet ciddiye alınarak yapıldı. Ama çamaşır meselesini ev sahibesine danıştım. Öncelikle işte sana keten, ama modaya uygun üç gömlek... Efendim, böylece kasket seksen kapik, elbise iki ruble yirmi beş kapik, ikisinin toplamı üç ruble beş kapik. Çizmeler iyi durumda olduklarından bir buçuk ruble tuttu. Onu da eklersek dört ruble elli beş kapik ediyor. Çamaşırları da toptan fiyatına aldığımız için beş rubleye tamamını hallettik. Tamamını toplayınca dokuz ruble elli beş kapik tutuyor. Bakır beşliklerle toplam kırk beş kapik para üstünü de buyur bakalım. İşte böylece Rodioncuğum, kılık kıyafetini tamamen yenilemiş oluyorsun. Çünkü bana kalırsa palton hâlâ giyilebilir, üstelik zarif bir modeli var. Bunun nedeni ise ünlü terzi Şarmer'de diktirmiş olman! Çorap ve benzeri şeylerin hallini ise sana bırakıyorum. Geriye yirmi beş ruble kadar bir paramız kalıyor ve Paşenka'dan, yani ev kirasından yana bir endişen olmasın; dedim ya sınırsız bir kredimiz var... Şimdi ise birader, müsaade et de çamaşırını değiştirelim, zira hastalık gömleğine işlemiştir muhakkak..."

"Bırak! İstemiyorum!" diye eliyle iter gibi bir hareket yaptı Raskolnikov. Razumihin'in zorlama bir sevimlilik katmaya çalışarak anlattığı giysi satın alma hikâyesini tiksinerek dinlemişti.

"Kusura bakma bırakamam birader; boş yere mi onca

pabuç eskittim!" dedi ısrarla Razumihin. "Nastasyacığım, utanmayı bırakın da bana yardım edin! Hah işte böyle!" Ve Raskolnikov'un karşı koyma girişimlerine hiç aldırmadan çamaşırlarını değiştirdi. Genç adam yatağın başucuna yığıldı ve bir süre hiç konuşmadan öylece bekledi.

"Uzun süre başımdan ayrılmayacak bunlar," diye düşündü.

"Tüm bunlar hangi parayla satın alındı!" diye sordu nihayet. Gözlerini duvara dikmişti.

"Hangi parayla mı? Hoppala! Senin kendi paranla alındı elbette. Dün annenin Vahruşin vasıtası ile gönderdiği parayı getirdiler ya! Yoksa onu da mı unuttun?"

"Şimdi hatırladım," dedi Raskolnikov. Uzun süre somurtarak düşündükten sonra bu cevabı vermişti. Razumihin de somurtarak ve endişeyle ona baktı.

Kapı açıldı ve uzun boylu, etine dolgun bir adam içeriye girdi. Raskolnikov sanki adamı bir yerlerden hatırlıyor gibiydi.

"Zosimov! Nihayet gelebildin!" diye bağırdı sevinçle Razumihin.

IV

Zosimov uzun boylu ve şişmancaydı, sinekkaydı tıraş edilmiş tombul yanakları renksiz denecek kadar solgun, dümdüz saçları beyaz denilecek kadar açık renkliydi. Gözlüklüydü ve şişmanlıktan şişmiş parmaklarından birine kocaman bir altın yüzük takmıştı. Yirmi yedi yaşındaydı. İnce kumaştan dikilmiş, geniş ve şık bir palto, açık renk yazlık pantolon giymişti ve tüm giyim kuşamı ferah, şık ve zarifti. Gömleği kusursuz, saat kordonu kalındı. Davranışlarında sanki halsizmiş gibi bir ağırlık vardı, ama aynı zamanda çalışılmış bir laubalilik de içermekteydi, dikkatle gizlemeye çalıştığı kendini beğenmişliği zaman zaman ortaya seriliveriyordu. Onu tanıyan herkes zor bir insan

olarak nitelendirir ama işinin ehli olduğunu da kabul ederdi.

"Birader ben iki defa uğradım sana... Bak gördün mü, adamımız kendine geldi!" diye bağırdı Razumihin.

"Görüyorum, görüyorum," dedi Zosimov.

"Şimdi kendimizi nasıl hissediyoruz bakalım?" diye sordu Raskolnikov'a. Dikkatle ona bakarak yanına, ayakucuna oturdu ve hemen divanın izin verdiği kadar oturduğu yere yayılmaya başladı.

"Hâlâ keyifsiz," diye devam etti Razumihin, "biraz önce çamaşırlarını değiştirirken az daha ağlayıverecekti."

"Anlaşılır bir şey; madem kendisi istemiyordu çamaşırlarını daha sonra da değiştirebilirdiniz... Nabzın gayet iyi. Başın hâlâ biraz ağrıyor değil mi?"

"Bir şeyim yok benim, tamamıyla iyiyim!" dedi üstüne basarak ve kızgın bir sesle. Aniden divandan doğrulmuş ve gözleriyle yıldırımlar saçarak konuşmuştu. Ama aynı anda başı tekrar yastığa düştü ve o da yüzünü duvara döndü. Zosimov ona dikkatle bakmaya başladı.

"Gayet iyi... Olması gerektiği gibi," dedi ilgisizce Zosimov. "Bir şeyler yedi mi?"

Ne yediğini anlattılar ve yemek için neler verebileceklerini sordular.

"Her şeyi yiyebilir... Çorba, çay... Mantar ve hıyar vermeyin elbette, dana eti de vermeyin tabi ve... Her neyse uzun uzun anlatmaya gerek yok herhalde!"

Razumihin'le bakıştılar.

"Şurup ve benzeri ilaçları de kesin artık, vermeyin. Ben yarın yine bakarım... Aslında bugün bile... Her neyse..."

"Yarın akşam onu dolaştırmaya çıkaracağım," diye kararını açıkladı Razumihin, "Yusupov Parkı'na götürürüm sonra da 'Palas de Kristal'e* gideriz."

* Kristal Saray anlamına gelen, 1862 yılında Peterburg'da Sadovaya So-

"Ben yarın pek yerinden kıpırdamasından yana değilim ama... Birazcık... Her neyse, o zaman bakarız."

"Hay Allah, ben de bugün taşınmamı kutlayacaktım, hemen şurada, iki adım ileride. Keşke o da gelebilseydi. Aramızda olsaydı da divanda yatsaydı! Sen geleceksin değil mi?" diye Razumihin birden Zosimov'a dönerek sordu. "Unutma sakın, bak söz verdin."

"Muhtemelen ancak geç vakit gelebilirim. Ne hazırlık yaptın?"

"Özel bir şey yok canım, çay, votka, tuzlu balık. Börek ikram edilecek. Biz bize olacağız."

"Kimler geliyor?"

"Hemen herkes buradan, yaşlı dayımdan başka hemen hepsi yeni tanıştığım insanlar... Aslında dayım da yeni sayılır, Peterburg'a bazı işlerini halletmeye daha dün geldi; onunla da neredeyse beş yıldır ilk kez görüşüyoruz."

"Ne iş yapar?"

"İşte, tüm ömrünü taşrada posta müdürlüğü yaparak geçirdi... Şimdi de emekli. Altmış beş yaşına geldi. Kendisinden pek de söz etmeye değmez... Gerçi ben onu severim. Sonra buranın sorgu yargıcı Porfiriy Petroviç gelecek. Sen onu tanırsın ama zaten..."

"O da mı senin akraban?"

"Epey uzaktan. İyi de sen ne diye suratını astın? Yoksa münakaşa etmişliğiniz mi var? Muhtemelen gelmeyeceksin öyleyse, değil mi?"

"Yahu o adam benim umurumda bile değil!.."

"En doğrusu. İşte ayrıca öğrenciler, öğretmenler, bir devlet memuru, bir müzisyen, bir de subay Zamyotov olacak."

"Söyler misin bana lütfen, senin ya da onun (Zosimov

kağı ile Vosnesenskiy Caddesi arasındaki kalan köşede açılmış olan otel ve restoranın ismi. *–çn*

burada başıyla Raskolnikov'u işaret etti) Allah'ın bir Zamyotov'uyla ne işi olabilir?"

"Ah bu huysuzlar! Prensip sahipleri!.. Şu seni her taraftan demirden teller gibi saran prensiplerin yüzünden kendi iraden doğrultusunda istediğin yere bile dönemiyorsun. Bence adam iyi mi iyi... İşte sana prensip, daha da başka bir şey lazım değil bana. Zamyotov harika bir insan."

"Ama avantasını da alıyor her zaman."

"Tamam, avantasını da alıyor diyelim! Pekâlâ, ne olmuş avanta alıyorsa?" diye bağırdı aniden Razumihin. Olağan dışı bir şekilde sinirlendiği görülüyordu. "Ben onu sana avanta alıyor diye mi övdüm yani? Ben sadece onun kendine göre iyi bir insan olduğunu söyledim o kadar! Ama doğrudan her yönden incelemeye kalksan dünya üzerinde acaba yeterince iyi insan bulabilir misin? Üstelik böyle bakarsan, ben de şu kocaman midemle üstüme bir de seni bile verseler bir çürük soğan bile etmem!"

"Az oldu be canım, ben senin için iki soğan verirdim..."

"Ben ise senin için ancak bir tane verirdim. Sen dalganı geç bakalım! Zamyotov daha dünkü çocuk. Sadece biraz saçlarını çekeceksin o kadar; onu itip kakarak değil iyilikle yola getirmek lazım. İnsanı, hele hele de çocuğu itip kakarak doğru yola getiremezsin. Çocuklara karşı iki kat daha özenli davranmalıyız. Ah siz ilerici aptallar, hiçbir şeyden anlamıyorsunuz! Başkalarına saygı göstermeyerek kendinizi aşağılamış oluyorsunuz... Ama illa öğrenmek istiyorsan sana söyleyeyim: muhtemelen Zamyotov'la ortak bir işe girişeceğiz."

"Ne olduğunu bilmek isterdim."

"Yahu bütün mesele şu sıvacı, yani boyacıyla ilgili... Onu kurtarmamız lazım! Ama şimdilik zaten durum o kadar da kötü değil. Yani her şey apaçık ortada! Biz sadece biraz destek olacağız o kadar."

"Bu boyacı meselesi de ne?"

"Nasıl! Sana anlatmamış mıydım? Gerçekten mi? Ya, evet, sana sadece meselenin başlangıcını anlatmıştım... İşte şu yaşlı kadının, şu dul memur karısının öldürülmesi meselesi... Bu işe şimdi bir de boyacı karıştı..."

"Ben o cinayeti sen anlatmadan da işitmiştim, hatta bu işle ilgileniyorum... Kısmen... Bir nedenden ötürü... Hem gazetelerde de okumuştum! Ama işte..."

"Lizaveta'yı da öldürdüler!" deyiverdi aniden Nastasya. Raskolnikov'a hitaben konuşmuştu. Bütün bu süre içinde kapıya yaslanmış bir halde odada kalarak konuşulanları dinlemişti.

"Hangi Lizaveta?" diye zor duyulan bir sesle sordu Raskolnikov.

"Yoksa şu satıcı kadın Lizaveta'yı bilmiyor musun? Aşağıya gelirdi. Senin gömleğini bile tamir etmişti."

Raskolnikov üzerinde beyaz çiçek desenleri olan sarı renkli ve kirli duvar kâğıdıyla kaplanmış olan duvara döndü. Duvar kâğıdına resmedilmiş, üzerinde kahverengi çizgiler olan beyaz çiçeklerden en biçimsizini seçerek, kaç adet yaprağı olduğunu, yapraklarındaki çentikleri ve kahverengi çizgileri saymaya başladı. Elleri ve ayakları o derece hissizleşmişti ki, sanki vücudundan ayrılmış gibiydiler. Kımıldamaya cesaret edemiyor ve gözlerini ayırmadan çiçek desenine bakıyordu.

"E, peki ne olmuş boyacıya?" diye sorarak Nastasya'nın gevezeliğini durdurdu Zosimov. Sesinde belirgin bir rahatsızlık hissediliyordu. Nastasya derin bir iç geçirdi ve sustu.

"Onun da cinayetle ilişkisi olduğunu düşünüyorlar!" diye hararetle sözüne devam etti Razumihin.

"Aleyhine delil mi varmış?"

"Yok canım, ne delili! Ama muhtemelen, tam da delille bağlantılı. Zaten o delile de delil denilemez, daha ispatlanması

lazım! Tıpkı ilk başta şu şüphelenip yakaladıkları, adları neydi şunların... Hah, Koh ve Pestryakov'un durumu ile aynı! Öf be! Ne kadar salakça işler yapıyorlar! Dışarıdan bakınca bile insanın midesi bulanıyor! Pestryakov belki bugün bana gelecek... Yeri gelmişken, Rodioncuğum, sen bu meseleyi biliyorsun aslında, hastalanmadan önce olmuştu, karakolda olayın tafsilatı anlatılırken senin düşüp bayılmandan bir gün önce olup biten bir hadise."

Zosimov merakla bakmaya başladı ama Raskolnikov'un kılı kıpırdamadı.

"Biliyor musun Razumihin? Sana bakıyorum da ne işgüzar adam bu yahu diye düşünüyorum," dedi Zosimov.

"Keyfin bilir! Ama yine de onları kurtarmalıyız!" diye haykırdı Razumihin masaya yumruğuyla vurarak. "Biliyor musun burada insanı en çok üzen şey ne? Yalan söylemeleri değil. Yalan her zaman mazur görülebilir. Yalan sevimli bir şeydir zira insanı gerçeğe ulaştırır. Hayır, burada insanın canını sıkan, adamların önce yalan söyleyip sonra kendi yalanlarına kendilerinin inanması! Ben Porfiriy'e saygı duyuyorum, ancak... Onları ilk olarak şaşırtan ve yanıltan ne oldu, mesela? Kapı kapalıymış, sonra kapıcı ile birlikte geldiklerinde ise açık. Yani, demek ki, o zaman bu cinayeti Koh ve Pestryakov işlemiştir diye düşündüler! İşte bunların mantıklarının vardığı sonuç bu..."

"Heyecanlanmana gerek yok hiç, onları sadece gözaltına aldılar. Başka türlü de yapamazlardı zaten... Bu vesileyle belirteyim ben bu Koh'a rastlıyordum; zamanı dolan rehinleri yaşlı kadından satın alıyormuş, öyle değil mi?"

"Evet, dalaverecinin biri işte! Senet de kırıyormuş. Herifin işi buymuş. Neyse canı cehenneme! Ben esas neye kızıyorum, biliyor musun? Onların o kokmuş, bayağı, kaşarlanmış yöntemlerine kızıyorum... Burada ise, sadece bu işte bile yepyeni

bir yol açmak mümkün. Sadece psikolojik bir veriyle gerçek bir ize nasıl ulaşılabileceğini göstermek mümkün olabilir. 'Bizim elimizde olgular var!' İyi ama olgular her şey değildir; en azından işin yarısını o olguları nasıl değerlendirdiğin belirler!"

"Peki, sen olguları değerlendirmeyi biliyor musun?"

"İşe yardımcı olabileceğini hissettiğinde, duyularınla bunu anladığında susmak olmaz, keşke... Eh! Sen bu olayı ayrıntılarıyla biliyor musun?"

"Şu boyacı meselesini anlatmanı bekliyorum."

"Ha, evet! Peki, dinle o zaman hikâyeyi: Her ne kadar Koh ve Pestryakov attıkları her adımı ispat edebiliyor durumda olsalar ve durum apaçık anlaşılır olsa da polis henüz hâlâ bu ikisiyle uğraşırken, tam cinayetten sonraki üçüncü günün sabahında, birdenbire hiç beklenmedik bir gerçek ortaya çıkar. Cinayetin işlendiği evin karşısındaki meyhanenin sahibi olan Duşkin isimli bir köylü karakola gelir ve içinde altın küpeler olan bir mücevher kutusu getirerek oldukça uzun bir hikâye anlatır: 'İki gün önce akşam vakti, yaklaşık olarak saat sekizi biraz geçe (güne ve saate dikkat lütfen!) daha önce de zaman zaman gelip giden boya işçisi Mikolay dükkânıma geldi ve içinde taşlı bir çift altın küpe olan şu mücevher kutusunu getirerek bu rehine karşılık benden iki ruble istedi. Bunları nereden aldın soruma karşılık olarak ise yerde, kaldırımın üzerinde bulduğu cevabını verdi. Ben de ona daha fazla bir şey sormadım (Duşkin aynen böyle anlatmaktadır) ve ona bir kayme, yani bir ruble verdim; zira düşündüm ki, ben rehin almasam nasıl olsa gidip bir başkasına verecek ve aldığı parayı da yine içkiye yatıracak. O nedenle düşündüm ki rehinin bende kalması çok daha iyi. Fazla mal göz çıkarmaz. İleride başka bir durum olduğu duyulur ve anlaşılırsa da teslim ederim.'

Elbette bu Duşkin masal anlatıyor; maval okuyor yalancı herif. Ben bu Duşkin'i gayet iyi tanırım, herif tefecinin önde

gideni. Üstelik bu adam hırsızlık malını da saklar ve de otuz ruble değerindeki o küpeleri Mikolay'ın elinden hiç de 'teslim etmek' için kapmadığı da gün gibi ortada işte. Sırf korktuğu için getirdi küpeleri... Her neyse, şeytan alsın canını! Dinle sen hele Duşkin başka neler söylemiş: 'Ben bu köylü Mikolay Dementyev'i çocukluğundan beri tanırım, ikimiz de Ryazan vilayetinin Zaraysk kasabasındanız. Mikolay her ne kadar ayyaş değilse de içkiyi sever. Onun Mitri ile birlikte bu evde çalıştıklarını, boyacılık yaptıklarını da biliyordum. Bu ikisi de yine hemşehridirler. Ve işte parayı alan Mikolay hemen bozdurdu, arka arkaya iki kadeh yuvarladı para üstünü de cebine atarak çıkıp gitti. Ben o sırada Mitri'yi onun yanında görmedim. Ertesi gün ise Alyona İvanovna ile kız kardeşi Lizaveta İvanovna'nın baltayla öldürüldüğü haberini duyduk. Ben onları tanırdım. Küpelerden ötürü içime bir kuşku düştü zira öldürülen kadıncağızın buna benzer rehin eşyalar karşılığında faizle para verdiğini biliyordum. Evlerine gittim ve dikkat ve hassasiyetle bilgi edinmeye çalıştım. Öncelikle sordum: Mikolay orada mı? Mitri bana Mikolay'ın çok içtiğini, eve şafak sökerken sarhoş bir halde geldiğini, evde sadece on dakika kadar kalıp yine çıkıp gittiğini, ondan sonra da onu görmediğini ve işi de tek başına bitirmeye çalıştığını anlattı. Çalıştıkları yer ikinci katta, yani öldürülen kadınların dairesinin sadece bir merdiven üstündeydi. Bütün bunları öğrendim ama o zaman hiç kimseye hiçbir şey söylemedim (yine Duşkin anlatıyor bunları) ama cinayet hakkında öğrenilebilecek her şeyi öğrendim ve evime hâlâ şüphe ve kuşku içinde döndüm. Ama bugün sabah saat sekizde (yani cinayetten sonraki üçüncü gün, anlıyorsun değil mi?) bir de baktım Mikolay geldi. Ayık değildi ama çok sarhoştu da denemezdi. Konuşulanları anlayabiliyordu. Bir sıraya oturdu ve öyle konuşmadan durdu. O saatte meyhanede ondan başka sadece yabancı bir müşteriyle bir başka sırada uyumak-

ta olan tanıdık bir müşteri ve meyhanede çalışan iki garson çocuk vardı. Ona 'Mitri'yi gördün mü?' diye sordum. 'Hayır,' dedi, 'görmedim.' 'Buraya da gelmedin mi?' diye sordum. 'İki gündür uğradığım yok,' dedi. 'Peki, dün gece nerede yattın?' diye sordum. 'Peski tarafında Kolomenski'lerde kaldım,' dedi. 'Peki ya küpeleri nereden aldın?' diye sordum. 'Kaldırımda buldum,' dedi. Bunları yüzüme hiç bakmadan garip bir tavırla söyledi. 'Aynı gece, şu saatte, sizin çalıştığınız dairenin hemen bir merdiven üstündeki dairede şöyle bir olay olduğunu duydun mu hiç?' diye sordum. 'Yok, duymadım,' dedi. Ama bu sırada gözleri fal taşı gibi açılmış ve birden kireç gibi bembeyaz kesilmişti. Ben ona bunları anlatıyorken, bir de baktım adam şapkasını almış, gitmek için ayağa kalkıyor. Onu durdurmak istedim. 'Bekle hele Mikolay, bir şeyler içmez misin?' diye sordum. Başımla da garson çocuğa işaret çaktım ki, kapıyı tutsun. Ben de tezgâhın başından ayaklandım. Ama o fırladığı gibi kendini sokağa attı. Göz açıp kapayıncaya kadar sokağı geçip ara sokağa dalıverdi. Ancak arkasından bakakaldım. İşte o zaman kuşkularımın haklı olduğunu düşündüm, suçlu olduğu gün gibi ortaya çıkmıştı…'"

"E, artık herhalde!" diye mırıldandı Zosimov.

"Dur hele! Sonunu dinle! Her tarafta harıl harıl Mikolay'ı aramaya başlarlar. Duşkin'i gözaltına alırlar ve evinde arama yaparlar. Mitri'nin başına da aynı şeyler gelir. Kolomenski'leri de sıkı bir sorguya çekerler. Derken Mikolay'ı evvelsi gün bulup getirirler. Falanca beldedeki ileri karakola yakın bir handa ele geçirmişler. Hana geldiğinde boynundan gümüş haçını çıkarıp hancıya vererek karşılığında bir şişe votka istemiş. Vermişler. Kısa bir süre sonra inek ahırına giren bir köylü karısı tahta aralığından bakınca bir de ne görsün: adamın biri ahırın yanında bir kütüğün üstüne çıkmış, kuşağının bir ucunu bir kirişe bağlamış, diğer ucunu da ilmik haline getirmiş boynuna

geçirmeye uğraşıyor... Kadın küfrü basıp haykırmaya başlamış. İnsanlar hemen üşüşmüşler başına. 'Şu şaşkının yaptığına bakın!' demişler. 'Beni falanca karakola götürün, tüm suçumu itiraf edeceğim,' demiş. Onu hak ettiği törenle, dediği karakola, yani bizim karakola getirmişler... İşte o mu, bu mu, kimsin, nesin, nedir, yaşın kaç diye başlamışlar sormaya. 'Yirmi iki yaşındayım,' diyerek anlatmaya, soruları cevaplamaya başlamış... Sormuşlar: 'Mitriy ile birlikte çalışırken falan gün falan saatte merdivenlerde kimseyi görmediniz mi?' Cevaplamış: 'Muhtemelen inip çıkan insanlar olmuştur ama biz dikkat etmedik.' 'Peki, herhangi bir gürültü veya patırtı duymadınız mı?' 'Yok, dikkat çekecek hiçbir şey duymadık.' 'Peki ya falan gün ve falan saatte, falan yaşlı kadının kız kardeşiyle birlikte öldürülüp soyulduğunu o gün duymadın mı sen Mikolay?' 'Ne duydum, ne de gördüm. Bunu ancak önceki gün meyhanede Afanasiy Pavliç'ten öğrendim.' 'Peki, küpeleri nereden aldın?' 'Kaldırımda buldum.' 'Sonraki gün niçin Mitriy'le birlikte işe gelmedin?' 'Çünkü içtim.' 'Nerede içtin?' 'Falan yerde ve filan yerde.' 'Duşkin'den niçin kaçtın?' 'Çünkü çok korkmuştum!' 'Niçin korkmuştun?' 'Suçlu sanmalarından.' 'Madem hiçbir şekilde kendini suçlu saymıyorsun, o zaman ne diye korkuyorsun?' İster inan ister inanma Zosimov, bu soru hem de yaklaşık olarak bu biçimde ona soruldu, bunu kesin olarak söylüyorum zira bana aynen böyle aktardılar. Ne dersin? Ne dersin buna?"

"Yok ama ne de olsa ortada kanıtlar var."

"İyi ama ben kanıtlardan bahsetmiyorum şimdi. Ben meselenin özünü nasıl algıladıklarını anlatmaya çalışıyorum. Neyse, şeytan alsın canını! Neyse, işte ona öyle bir baskı yaptılar, öyle sıkıştırdılar, öyle bunalttılar ki, sonunda itiraf etmiş: 'Bu küpeleri kaldırımda değil Mitriy'le boya yaptığımız binada buldum.' 'Nasıl buldun?' 'Şöyle ki, biz Mitriy ile birlikte akşam sekize kadar bütün gün çalışmıştık ve artık tam gitmeye hazır-

lanıyorduk ki, Mitriy fırçayı kaptığı gibi yüzümü boyayıverdi, yüzümü boyadıktan sonra da başladı kaçmaya, ben de onu kovalamaya başladım. Ben onu kovalarken bir yandan da küfrü basıyordum ki, merdivenlerden kapıya çıkarken tüm gücümle kapıcıya ve yanındaki beylere çarptım. Kapıcının yanında kaç kişi vardı hatırlamıyorum. Kapıcı bana çıkıştı, diğer kapıcı da ondan geri kalmadı. Sonra kapıcının karısı çıktı ve o da bize kalayı bastı. Tam kapının eşiğinde bir hanımla birlikte içeri girmekte olan bir beyefendi de çıkıştı bize. Çünkü Mitriycik ile ben boylu boyunca yere yuvarlanmıştık. Ben Mitriyciğin saçlarına yapışıp yere yatırarak başlamıştım yumruklamaya. Mitriycik de alttan benim saçlarıma yapışmıştı ve o da bana yumruk yağdırıyordu. Ama biz tüm bunları öfkeyle değil şakadan, eğlence olsun diye yapıyorduk. Sonra Mitriycik elimden kurtulup sokağa fırladı. Ben de peşine takıldım ama yetişemeyince tek başıma binaya geri döndüm zira eşyalarımızı toplamamız lazımdı. Eşyaları topladım ve belki gelir diye Mitriy'i beklemeye başladım. İşte bu sırada antreye açılan kapının arkasında, duvara yakın, köşede bir şeyin üzerine bastım. Baktım yerde kâğıda sarılmış bir şey duruyor. Kâğıdı açtım, baktım çengelli bir kutu. Kutunun çengelini indirdim, kapağını açtım, bir de ne göreyim: küpeler!.."

"Kapının arkasında mı? Kapının arkasında mıymış? Kapının arkasında öyle mi?" diye bağırdı aniden Raskolnikov. Bulanık, korkmuş gözlerle Razumihin'e bakıyordu ve eliyle divana dayanarak yavaşça doğrulmuştu.

"Evet... E, ne olmuş? Senin neyin var? Ne oldu sana böyle birden?" diye sordu Razumihin, aynı şekilde yerinden doğrularak.

"Yok bir şey!.." dedi zor duyulan bir sesle Raskolnikov. Tekrar başını yastığa koyup duvardan yana döndü. Bir süre herkes sustu.

"Herhalde uyuya kalmıştı, işte uyku sersemi böyle tepki verdi," dedi nihayet Razumihin. Soru dolu gözlerle Zosimov'a bakıyordu. Zosimov hayır anlamında başıyla hafif bir işaret yaptı.

"Devam etsene," dedi Zosimov, "sonra ne oldu?"

"Sonra ne mi oldu? Küpeleri bulur bulmaz dairenin işini de, Mitriciği de unutmuş ve şapkasını kaptığı gibi soluğu Duşkin'in meyhanesinde almış ve malum olduğu üzere ondan bir ruble almış, küpeleri kaldırımda bulduğu yalanını sallayıp derhal eğlenceye dalmış. Cinayetle ilgili ise aynı şeyi söylüyor: 'Bilmiyorum, görmedim, ancak önceki gün olayı duydum.' 'Peki, şimdiye kadar niye ortaya çıkmadın?' 'Korkumdan!' 'Peki, niçin kendini asmak istedin?' 'Kafamdaki kuruntudan.' 'Ne kuruyordun ki kafanda?' 'Yargılayıp mahkûm edeceklerini kuruyordum.' İşte bütün hikâye bu. Şimdi sen ne düşünüyorsun, tüm bunlardan nasıl bir sonuca varırlar?"

"Düşünecek bir şey yok ki! Az ya da çok ortada kanıtlar var. Olgular var. Bu durumda senin boyacıyı salacak halleri yoktu herhalde değil mi?"

"Yahu onlar adamcağızı doğrudan katil addettiler! En ufak bir şüpheleri yok..."

"Dur hele heyecana gelme. Peki ya küpeleri ne yapmalı? Kabul et ki, yaşlı kadının sandığından çıkma küpelerin aynı gün ve aynı saatte Nikolay'ın eline geçmesi elbette şüphe uyandırmalı, öyle değil mi? Böyle bir olayın soruşturmasında bu hiç de önemsiz bir iz sayılmaz."

"Nasıl geçmiş eline? Eline nasıl geçmiş?" diye haykırdı Razumihin. "Nasıl oluyor da senin gibi bir doktor, görevi her şeyden önce insanları incelemek olan ve herkesten daha fazla insan doğasını inceleme fırsatı bulan birisi olarak senin gibi bir insan, tüm bu bilgilerden yola çıkarak bu Nikolay'ın nasıl bir yaradılışı olduğunu anlayamıyor? Sorgu sırasında anlattıkları-

nın baştan sona doğru ve hakiki olduğunu görmüyor musun? Küpeler de eline aynen anlattığı gibi geçmiştir. Kutunun üstüne basmış ve yerden almış!"

"Baştan sona doğru öyle mi? Peki ya ilk başta yalan söylediğini kendisi itiraf etmedi mi?"

"Beni dinle, beni dikkatle dinle: hem kapıcı, hem Koh, hem Pestryakov, hem diğer kapıcı ve ilk kapıcının karısı ve onun evinde misafir olan satıcı kadın ve dahi tam o sırada arabadan inerek kolunda karısıyla kapıdan içeri girmekte olan müşavir Kryukov, yani yaklaşık sekiz on tanık birden ağız birliği etmişçesine Nikolay'ın Dmitriy'i yere yatırdığını ve üzerine çıkarak onu yumrukladığını, Dmitriy'in de Nikolay'ı saçlarından yakalayarak yumrukladığını gördüklerini söylüyorlar... Bunlar boylu boyunca kapının önünde yere yattıklarından geçişi kapamışlardı. Herkes onları azarlıyor, onlarsa 'tıpkı küçük çocuklar gibi' (tanıkların kelimesi kelimesine ifadesi) alt alta, üst üste boğuşuyor, bağırıp çağırıyor, kahkahalar atıyor, ikisi de yüzlerini şekilden şekile sokarak deliler gibi gülüyormuş, sonra da birbirlerini çocuklar gibi kovalayarak sokağa fırlamışlar... Duyuyor musun? Şimdi şunu güzelce bir kenara yaz: öldürülenlerin cesetleri daha soğumamış, duyuyor musun, onları bulduklarında daha hâlâ cesetler sıcakmış! Bu ikisi ya da tek başına Nikolay öldürmüş ve çekmecenin kilidini kırarak içini boşaltmış olsa ya da sadece yapılan soygunla öyle ya da böyle bir ilgileri olsa sorarım sana, böyle bir ruh hali, yani haykırmalar, kahkahalar, çocukça itişip kakışmalar, tüm bunlar baltayla, kanla, canice kurnazlıkla, ihtiyatla, soygunla nasıl bağdaşabilir? Beş, on dakika önce (cesetler soğumamış olduğuna göre böyle olması gerek) çifte cinayet işliyorlar, sonra da nedense aniden arkalarındaki cesetleri, kapısı açık daireyi, çaldıkları eşyaları unutup, üstelik kimi insanların yukarıya çıktığını göre göre, kapının önünde çocuklar gibi, alt alta, üst üste boğuşuyorlar,

kahkahalar atıyorlar, herkesin dikkatini üzerlerine çekiyorlar ve bir de bunu on kişinin gözü önünde yapıyorlar!.."

"Elbette garip bir durum! Söylemeye gerek yok ki imkânsız, ama..."

"Hayır, birader, *aması* maması yok! Eğer aynı gün ve saatte Nikolay'ın eline geçmiş olan küpeler onun aleyhine önemli bir delil teşkil ediyorsa (ancak Nikolay'ın vermiş olduğu ifadeyle mesele doğrudan açıklığa kavuştuğu için aslında *tartışılabilir ve kesin olmayan* bir delil haline gelmiştir) lehine olan delillerin de (hele de bunların tartışmasız ve kesin deliller olduğu düşünüldüğünde) hesaba katılması gerekir. Sence bizim yargılama usûllerimiz, içerik olarak, yalnızca ruhsal imkânsızlıklara, ruh hali temeline dayanan bir olguyu, diğer bütün maddi suç kanıtlarını, her ne şekilde olursa olsun bütün maddi suç kanıtlarını çürüten, tartışmasız bir kanıt olarak kabul ederler mi veya bunu kabule yetkileri var mıdır? Hayır, kabul etmezler. Mücevher kutusu onda bulunduğu ve kendisini asmaya çalıştığı için, 'suçlu olduğunu hissetmeseydi böyle bir şeye asla kalkışmazdı' diye düşünerek kabul etmezler. İşte esas mesele bu! İşte ben bu nedenle böyle öfkeleniyorum! Anla lütfen!"

"Evet, öfkelendiğini ben de görüyorum. Dur hele, sormayı unuttum: içinde küpelerin olduğu mücevher kutusunun gerçekten de yaşlı kadının sandığından çalınmış olduğu kanıtlanabildi mi?"

"Evet, kanıtlandı," diye cevap verdi Razumihin. Yüzü sanki istemeden buruşturmuştu. "Koh küpeleri tanımış ve rehin veren kişiyi de söylemiş. O kişi de küpelerin kendisine ait olduğunu kanıtlamış."

"Kötü. Bir şey daha var: Koh ile Pestryakov yaşlı kadına gitmek üzere yukarı çıkarlarken Nikolay'ı gören olmamış mı ve bunu bir şekilde kanıtlamak mümkün değil mi?"

"İşte mesele de şu ki, hiç kimse görmemiş," diye cevap-

ladı Razumihin üzüntüyle, "can sıkıcı olan da bu zaten; Koh ve Pestryakov da görmemişler. Gerçi onların tanıklıkları şimdi çok da bir şey ifade etmiyor. 'Kapının açık olduğunu gördük, muhakkak ki orada çalışılıyor olmalıydı, ama geçerken dikkat etmedik ve o dakikada işçilerin orada olup olmadığını tam olarak hatırlamıyoruz,' demişler."

"Hım... Demek ki, onların lehine olabilecek tek kanıt boğuşup birbirlerini yumruklamaları ve kahkahalar atmaları. Hadi bunun güçlü bir kanıt olduğunu varsayalım, ama... Müsaade edersen soracağım: sen tüm bu olayı nasıl açıklıyorsun? Diyelim ki iddia ettiği gibi küpeleri gerçekten bulmuş olsun, sen küpelerin bu şekilde bulunmasını nasıl açıklıyorsun?"

"Nasıl mı açıklıyorum? Açıklama gerektiren bir şey yok ki, her şey ayan beyan ortada! En azından izlenmesi gereken yol gayet açık ve belli. Zaten bu yolu gösteren de mücevher kutusunun bulunması. Onu gerçek katil düşürmüş. Koh ve Pestryakov kapıyı çalarlarken katil içerideydi ve kapı da içeriden çengellenerek kapatılmıştı. Koh budalaca davranıp aşağıya inince katil de daireden fırlayıp aşağıya indi, zira başkaca bir kaçış yolu yoktu onun için. Merdivenlerde Koh, Pestryakov ve kapıcıdan gizlenmek için tam da o sırada Dmitriy ve Nikolay'ın koşarak çıktıkları boş daireye saklandı. Kapının arkasında onlar yukarı çıkmaya başlayıncaya kadar bekledi, ayak sesleri uzaklaşınca ve tam da Dmitriy ve Nikolay'ın binadan sokağa fırladıkları, herkesin dağıldığı ve kapının ağzında kimsenin kalmadığı sırada sakince aşağıya indi ve gitti. Belki bir gören de olmuştur ama dikkat etmemişlerdir: eve girip çıkan az mı insan var? İşte kutuyu da kapının arkasında beklerken düşürmüş ve o sırada can pazarı yaşadığından düşürdüğünün farkına varmamış olmalı. Kutunun orada olması onun tam da orada saklandığını kanıtlıyor. İşte hepsi bu!"

"Kurnazca! Yok, birader, bu pek kurnazca. Bu çok kurnazca!"

"Niçin ama, niçin?"

"Zira her şey haddinden fazla birbirine denk düşüyor... ve uyuşuyor... sanki bir tiyatro oyununda olduğu gibi."

Razumihin tam "Eeeh!" diye bağırıyordu ki kapı açıldı ve içeriye odadakilerin hiç tanımadığı yeni birisi girdi.

V

İçeriye giren bu kişi orta yaşlı, aşırı resmi görünümlü, iri yapılı, insanda titiz ve müşkülpesent olduğu izlenimini uyandıran birisiydi. Girer girmez kapı eşiğinde dikilerek etrafını gücenik ve şaşkın bakışlarla süzmeye, sanki gözleriyle "Ben nereye geldim böyle?" diye sormaya başlamıştı. Güvensiz ve hatta bir miktar da korkunun verdiği yapmacık bir heyecanla, hatta neredeyse hakaretâmiz bir tavırla Raskolnikov'un "gemi kamarasını" gözden geçirmeye başladı. Yine aynı şaşkınlıkla bakışlarını, uzun süredir yıkanmamış, saçı başı darmadağın, yarı çıplak bir halde, kırık dökük ve kir pas içindeki divanın üstünde yatmış kımıldamadan benzer şekilde kendisine bakan Raskolnikov'a çevirerek bir süre onu süzdü. Sonra aynı ağır hareketlerle gözlerini pejmürde ve saçı sakalı birbirine karışmış Razumihin'e çevirerek onu süzmeye başladı. Razumihin de kendi payına hiç kıpırdamadan, küstah, sorgulayan ve dik bakışlarla ona cevap verdi. Gergin suskunluk bir dakika kadar sürdü ve sonra bekleneceği üzere sahnede bir hareketlenme meydana geldi. İçeri giren yabancı herhalde bas bas bağıran bazı belirtiler üzerine, gereğinden fazla bir büyüklük taslayarak bu "gemi kamarasında" hiçbir etki bırakamayacağını anlamış olmalı ki, bir miktar yumuşadı. Sertliğini tamamen elden bırakmadan, sorusunun her hecesini tane tane telaffuz ederek,

kibar bir tavırla Zosimov'a hitaben bir soru yöneltti:

"Rodion Romanıç Raskolnikov isminde üniversite öğrencisi ya da eski bir üniversite öğrencisi beyefendi burada mıdır?"

Zosimov tembel tembel yerinden kımıldandı ve tam cevap verecekken, hiç de kendisine hitap edilmemiş olan Razumihin ondan önce davranarak konuştu:

"Bakın işte orada divanda yatmakta! Siz niçin arıyordunuz kendisini bakalım?"

"Niçin arıyordunuz bakalım?" sözündeki laubalilik azametli beyefendiyi birden zor bir duruma düşürmüştü. Hatta az kalsın Razumihin'den tarafa dönüyordu ki, zamanında kendini tutmayı başardı ve tekrar Zosimov'a bakmaya devam etti.

"İşte Raskolnikov!" dedi hastayı işaret ederek Zosimov ve sonra doğal olmayan bir şekilde ağzını çok fazla açarak esnemeye başladı ve doğal olmayacak kadar uzun bir süre bu durumda kaldı. Sonra ağır ağır parmaklarını yelek cebine sokarak altından, bombeli, kocaman bir cep saati çıkardı. Kapağını açıp baktı, sonra yine tembel ve ağır hareketlerle saati yelek cebine yerleştirdi.

Raskolnikov ise tüm bu süre boyunca hiçbir şey söylemeden sırtüstü yatıyor ve anlamsız bir bakışla yeni geleni süzüyordu. Duvar kâğıdında yer alan, merakla incelediği çiçek resminden çevirdiği yüzü sanki az önce çok eziyetli bir ameliyat geçirmiş veya şimdi işkenceden çıkmış gibi olağanüstü bir ıstırabı yansıtmaktaydı. Ama içeri giren kişi yavaş yavaş onda gittikçe artan bir ilgi, sonra şaşkınlık, daha sonra da güvensizlik, hatta sanki korku uyandırmıştı. Zosimov onu göstererek, "İşte Raskolnikov" dediği zaman birden yerinden fırlarcasına doğruldu, divana oturdu, kesik kesik, zayıf bir sesle, ama öte yandan neredeyse meydan okurcasına bir tavırla konuştu:

"Evet! Raskolnikov benim! Ne istemiştiniz?"

Misafir ona dikkatle baktı ve etkileyici bir sesle konuştu:

"Pyotr Petroviç Lujin. İsmimin sizin için tamamen meçhul olmadığını ümit ediyorum."

Ama tamamen başka bir şey bekleyen Raskolnikov sanki Pyotr Petroviç'in adını gerçekten de ilk defa duyuyormuş gibi boş ve dalgın bakışlarla adama baktı ve cevap vermedi.

"Nasıl olur? İyi ama nasıl olur da şu ana kadar hiçbir haber almamış olabilirsiniz?" diye sordu Pyotr Petroviç biraz şaşırarak.

Raskolnikov buna cevap olarak yavaşça kendini yastığa bıraktı, ellerini başının altına koyarak tavana bakmaya başladı. Lujin'in yüzünde bir sıkıntı belirdi. Zosimov ve Razumihin gittikçe artan bir merakla ona bakmaya devam ettiler ve nihayet adam iyice şaşırdı.

"Ben öyle öngörüyor ve sanıyordum ki," diye mırıldandı, "on günü aşkın bir süre, hatta neredeyse iki hafta önce tarafınıza gönderilmiş mektup..."

"Beni dinleyin, ne diye kapıda dikilip duruyorsunuz ki?" diye sözünü kesti birden Razumihin. "Madem açıklayacağınız bir mesele var, içeri gelin ve oturun. Hem o kapı eşiği siz ve Nastasya için oldukça dar. Nastasyacığım, yol ver de geçsin adamcağız! Giriniz lütfen, işte şu iskemleye oturunuz. Buraya geliniz lütfen!"

Razumihin kendi oturduğu iskemleyi masadan bir miktar uzaklaştırdı ve masa ile dizleri arasında küçük bir boşluk açarak misafirin bu boşluğa "sığmasını" gergin bir durumda beklemeye başladı. Bu teklifini öyle bir zamanlamayla yapmıştı ki reddetmek imkânsızdı ve misafir bu dar alandan, aceleyle, tökezleyerek ve zorlukla geçerek geldi. İskemleye ulaştı, oturdu ve huzursuz gözlerle Razumihin'e baktı.

"Lütfen sıkılmayınız," dedi Razumihin. "Rodya beş gündür hasta yatıyordu ve üç gündür kendini bilmez haldeydi. Artık kendine geldi ve hatta iştahı da düzeldi ve yemek yiyebildi.

Burada oturan onun doktoru, biraz önce kendisini muayene etti. Ben ise Rodya'nın arkadaşıyım. Ben de eski bir üniversite öğrencisiyim ve şimdi ona dadılık ediyorum. Anlayacağınız, siz bize aldırmayın ve çekinmeyin lütfen ve ne istediğinizi anlatmaya devam edin."

"Teşekkür ederim size. İyi ama ben hastayı mevcudiyetim ve konuşmalarımla rahatsız etmeyeyim sakın?" diye Zosimov'a hitaben sordu Pyotr Petroviç.

"Yo-o-o!" diye geveledi Zosimov. "Hatta eğlendirmiş bile olursunuz!" Ve tekrar esnedi.

"Oh, hastamız kendisine geleli çok oldu; sabah düzelmeye başlamıştı!" diye konuşmaya müdahil oldu Razumihin. Onun laubaliliği o kadar içten ve saftı ki, Pyotr Petroviç düşündü ve müsterih oldu. Belki de bu durum büyük ihtimalle bu küstah ve pejmürde şahsın nihayet kendisini öğrenci olarak tanıtmasından kaynaklanıyordu.

"Anneciğiniz..." diye başladı Lujin.

"Hım!" diye bir tepki verdi Razumihin.

Lujin soran gözlerle ona baktı.

"Bir şey yok, siz devam edin, ben öylesine..."

Lujin omuzlarını silkti.

"...Anneciğiniz ben henüz orada yanlarındayken size bir mektup yazmaya başlamıştı. Buraya geldikten sonra da, her şeyi öğrendiğinizden kesin olarak emin olmak için ben mahsus birkaç gün bekledim, yanınıza hemen gelmedim. Ama şimdi şaşkınlıkla görüyorum ki..."

"Biliyorum, biliyorum!" dedi birden Raskolnikov. Yüzünden dayanılmaz bir sıkıntı okunuyordu. "Sizsiniz değil mi? Şu *nişanlı* değil mi? Evet biliyorum! ... Ve de kâfi!"

Pyotr Petroviç bu tavırdan ciddi olarak alınmıştı ama sustu. Var gücüyle tüm bunların ne manaya geldiğini anlamaya çalışıyordu. Sessizlik bir dakikadan fazla sürdü.

Bu arada cevap verirken hafifçe Lujin'in bulunduğu tarafa dönmüş olan Raskolnikov, sanki biraz önce adamakıllı görmeye fırsat bulamamış ya da onda merakını uyandıran yeni bir şey keşfetmiş gibi birden bu kez büyük bir merak ve dikkatle onu baştan aşağı incelemeye başladı. Hatta sırf bunun için başını yastıktan bile kaldırdı. Pyotr Petroviç'in genel görüntüsünde gerçekten de az önce laubali bir şekilde yüzüne karşı söylenen "nişanlı" lafını haklı çıkaracak özel bir şeylerin varlığı insanı şaşırtmaktaydı. Öncelikle görünen hatta fazlasıyla göze batan şey Pyotr Petroviç'in payitahtta nişanlısını bekleyerek geçirdiği birkaç günü süslenmek ve şıklaşmak ile kullanmış olduğuydu. Şüphesiz bu tamamıyla masum ve meşru bir şeydi. Hatta kılık kıyafetinin düzeldiğini görüp bunun üzerine kendisini pek bir beğenmesi bile bu gibi hallerde mazur görülebilirdi. Zira ne de olsa nişanlıydı, Pyotr Petroviç. Üstündeki her şey terzi tarafından yeni dikilmişti. Kıyafetinin yeniliği ve belli bir amacı açığa vurması bir tarafa, her şeyi çok zarifti. Hatta şık, yeni silindir şapkası bile bu amaca hizmet ediyordu. Pyotr Petroviç, şapkasına gereğinden fazla özen gösteriyor, elinde büyük bir dikkatle tutuyordu. Üstelik giyilmeyerek sırf gösteriş için elde taşınmaları da dahil, eflatun renkli, hakiki Juven mamulü* eldivenler de bunun göstergesinden başka bir şey değildi. Pyotr Petroviç'in giysilerinde daha çok açık ve gençlerin tercih ettiği renkler ağır basmaktaydı. Üstünde sütlü kahve renkli şık bir yazlık ceket, yine açık renkli yazlık bir pantolon, aynı renkte bir yelek, ilk defa giyildiği belli ince kumaştan bir yelek, ince gül rengi çizgili çok ince bir keten kravat vardı. Hepsi de Pyotr Petroviç'e bayağı yakışmıştı. Oldukça taze, hatta yakışıklı yüzü kırk beş yaşına göre onu çok daha genç gösteriyordu. Yüzünün ilki yanından aşağıya doğru inen koyu renkli favorileri sinekkaydı tıraş edil-

* Xavier Juven, 1834 yılında eldivenler için özel bir kalıp keşfeden ünlü Fransız eldiven imalatçısı. *–çn*

miş çenesinin etrafında oldukça zarif bir biçimde yoğunlaşıp genişliyordu. Hatta sadece kısmen ağarmış, berberde kesilip düzeltilerek bukle yapılmış saçları bile bu haliyle gülünç ve aptalca görünmüyordu. Aslında bukle yapılmış saçlar genellikle gülünç görünür ve sahibini nikâhlanmaya giden Alman damatlarına benzetir. Bu yakışıklı ve ciddi yüzde gerçekten de hoşa gitmeyen ve insanı iten bir şeyler varsa bu başka nedenlerden kaynaklanmaktaydı. Raskolnikov, Lujin'i baştan aşağıya teklifsizce süzdükten sonra yüzünde zehirli bir gülümsemeyle tekrar başını yastığa koydu ve eskisi gibi bakışlarını tavana dikti.

Ama Bay Lujin kendini tuttu; muhtemelen sırası gelinceye kadar bütün bu garip halleri görmezlikten gelmeye karar vermişti.

"Sizi bu halde bulduğum için çok ama çok üzgünüm," diye konuşmaya başladı tekrar zoraki bir çabayla sessizliğini bozarak. "Hasta olduğunuzu bilseydim daha önce gelirdim. Fakat anlıyorsunuzdur durumumu, çok meşguldüm!.. Üstelik temyiz mahkemesinde de avukatlık mesleğimle ilgili önemli bir davam var. Sizin de tahmin edeceğiniz diğer işler ve meselelerden hiç bahsetmeyeyim en iyisi. Sizinkilerin, yani anneciğiniz ve kız kardeşciğinizin gelmesi ise an meselesi..."

Raskolnikov kıpırdadı ve bir şeyler söylemek istedi, yüzünde bir endişe ifadesi belirmişti. Pyotr Petroviç durakladı ve bekledi ama devamının gelmediğini görünce konuşmasına sürdürdü:

"...Akşama sabaha gelebilirler. Her ihtimale karşı onlara bir ev buldum..."

"Nerede?" diye hafif bir sesle sordu Raskolnikov.

"Buraya oldukça yakın, Bakaleyev apartmanı..."

"Voznesenskiy Caddesi'ndeki," diye araya girdi Razumihin, "o apartmanın iki katını pansiyon yapmışlar; Tüccar Yuşin kiraya veriyor. Ben gördüm orayı."

"Evet, pansiyon olarak, efendim..."

"Berbat bir yer: kirli, pis kokuyor ve üstelik kuşku uyandıran bir yer; birtakım rezillikler de olmuş. Üstelik orada kimin yaşadığını şeytan bilir!.. Ben de oraya çıkan bir rezalet yüzünden gitmiştim zaten. Bununla birlikte kiraları ucuzdur."

"Ben elbette bu kadar çok bilgi toplayamazdım zira yeni geldim," diyerek alıngan bir sesle itiraz etti Pyotr Petroviç, "ama bununla birlikte iki adet oldukça ama oldukça temiz odacık buldum. Hem zaten oldukça kısa bir süre için gerekecekler... Ben asıl evimizi, yani bundan sonra yaşayacağımız daireyi de buldum," dedi Raskolnikov'a dönerek, "ve şimdi onu hazırlıyorlar. Ben de şimdilik buradan sadece iki adım uzakta olan Madam Lippevehzel'in pansiyonunda bir daire tutmuş olan genç arkadaşım Andrey Semyonoviç Lebezyatnikov'un yanına sıkışıverdim. Zaten bana Bakaleyev apartmanını tavsiye eden de o oldu..."

"Lebezyatnikov mu?" diye sordu Raskolnikov. Sanki bir şeyler hatırlamaya çalışıyor gibiydi.

"Evet, Andrey Semyoniç Lebezyatnikov, bakanlıkta memur. Acaba tanıyor musunuz?"

"Yok... Hayır..." diye cevap verdi Raskolnikov.

"Özür dilerim, ben sorunuz üzerine öyle sanmıştım. Bir zamanlar onun vasiliğini üstlenmiştim... Çok sevimli bir gençtir... Ve çok şekerdir... Ben gençlerle görüşmeyi seviyorum. Onlardan yeni şeyler öğreniyorsunuz."

Bu sözlerin ardından Pyotr Petroviç bakışlarını kabul görme umuduyla odadakilerin yüzlerinde gezdirdi.

"Hangi bağlamda yeni şeyler?" diye sordu Razumihin.

"En ciddi bağlamda, nasıl derler, işin özü bağlamında," diye yapıştırdı cevabı Pyotr Petroviç, sorunun gelmesinden mutlu olmuş gibiydi. "Biliyor musunuz, ben on yıldır Peterburg'a gelmemiştim. Bizim bütün bu yeniliklerimiz, reformlarımız,

fikirlerimiz, tüm bunlar bizden önce de taşraya ulaşmıştı; ama her şeyi bütün açıklığıyla görmek için Peterburg'da olmak lazım. Her neyse, efendim, bu konuda benim görüşüm, genç kuşakları gözleyerek her şeyi daha iyi fark eder ve öğrenebilirsiniz. Ve ben itiraf edeyim ki, çok memnun oldum..."

"Neden?"

"Sorunuz çok genel. Yanılabilirim, ama bana öyle geliyor ki, daha açık bir bakış, nasıl demeli, daha eleştirel bir yaklaşım, daha fazla iş becerme kabiliyeti görmekten..."

"Bu doğru," dedi Zosimov usulca.

"Sallıyorsun sen, iş becerme kabiliyeti yok," diye atıldı Razumihin. "İş becerme yeteneği zor kazanılır, gökten öyle hazır düşmez. Biz ise neredeyse iki yüz yıldır her türlü işten uzak tutulmuş, iş yapmayı unutmuşuz... Fikirler ise, tamam, dolaşıyorlar ortalıkta," diye hitap etti Pyotr Petroviç'e. Ve iyilik yapma isteği de var, çocukça olsa da var; hatta burada öyle ya da böyle dolandırıcılar ağır bassa da dürüstlük de bulunabilir, ama sıra iş becerme kabiliyetine gelince, işte o yok! İş becerme kabiliyeti bizden çok uzaklarda geziyor."

"Ben size katılmıyorum," dedi gözle görülür bir memnuniyetle Pyotr Petroviç, "elbette, kendini kaptırmalar, yanlışlar mevcut, ama insaflı da olmak lazım: bu kendini kaptırmalar işe bağlılığa ve o işin içinde bulunduğu uygun olmayan şartların varlığına da işaret ediyor.

Yapılan şeyler yetersiz kaldıysa o işe ayrılan zamanın da az olduğunu unutmamak gerekir. Hele de gerekli araçların sözünü bile etmiyorum. Benim şahsi görüşüme göre, işin doğrusunu söylemek gerekirse, bazı şeyler çoktan halledilmiş bile: yeni ve faydalı fikirler yayılmış, eski hayalci ve romantik eserlerin yerine yeni ve faydalı olanlar yayınlanmış; edebiyata çok daha olgun bir renk tonu hâkim olmuş; pek çok zararlı önyargıyla dalga geçilmiş ve bunlar yok edilmiş... Tek kelimeyle söylemek

gerekirse biz kendimizi geri döndürülemeyecek şekilde geçmişten kopardık ve bence bu çok ciddi bir iş ve kazanımdır..."

"Ezberden konuşuyor! Kendini satmaya çalışıyor!" dedi birdenbire Raskolnikov.

"Efendim, ne dediniz?" diye sordu Pyotr Petroviç. Zira söyleneni duyamamıştı. Ama sorusuna cevap alamadı.

"Tüm bunlar gayet doğru," dedi aceleyle Zosimov.

"Haksız mıyım ama?" dedi Pyotr Petroviç, Zosimov'a memnuniyetle bakarak. Sonra artık konuşmasını Razumihin'e hitaben sürdürdü. Ama artık sesinin tonunda bir gösteriş ve üstünlük hissedilmekteydi ve sanki az daha sorusunun sonuna "genç adam" sözcüğünü ekleyecek gibiydi. "Siz de kabul edersiniz ki, hiç olmazsa bilgi ve ekonomik gerçekler adına bir gelişme ya da şimdi dedikleri gibi bir ilerleme kaydedilmiştir..."

"Genel geçer tespitler bunlar!"

"Hayır, efendim, hiç de öyle değil! Mesela diyelim ki, bana bugüne kadar 'başkasını sev' dediler ve ben de sevdiysem bundan nasıl bir sonuç çıktı?" diye belki de biraz yersiz bir acelecilikle devam etti Pyotr Petroviç. "Çıkan sonuç şu ki, ben kaftanımı iki parçaya ayırdım ve onu yakınımla paylaştım ve böylece 'Aynı anda birkaç tavşanın birden peşine düşersen hiçbirisini yakalayamazsın!' diyen Rus atasözüne uygun olarak ikimiz de yarı yarıya çıplak kaldık. Bilim ise bize herkesten önce kendini sev zira dünyada her şey şahsi menfaat üzerine kurulmuştur diyor. Sadece kendini seversen hem işlerini gerektiği gibi halledersin hem de kaftanın bütün kalır. Ekonomik hakikat ise bu tespite bir toplumda özel işler ne kadar yolunda giderse, bir başka ifadeyle kaftanlar ne kadar bölünmeden kalırsa, o toplumun temellerinin öylesine sağlam, genel işlerinin de öylesine düzenli olduğu gerçeğini ilave etmektedir. Demek ki, sadece ve sadece kendim için kazanmakla da sanki herkes için kazanıyor ve yakınımın ikiye bölünmüş bir kaftandan daha fazlasını

almasına, üstelik onun bunun cömertliğiyle değil de genel bir ilerleme sonucunda buna erişmesine olanak sağlamış oluyorum. Bu yaklaşım gayet basittir ama ne yazık ki aşırı coşku ve hayalcilik yüzünden oldukça uzun bir süre gündeme gelememiştir, hâlbuki yararının anlaşılabilmesi için birazcık zekâ yeterli olacaktı..."

"Kusura bakmayın, ben de zeki sayılmam, o nedenle bu konuda daha fazla konuşmayı bırakalım," diye sert bir tonla onun sözünü kesti Razumihin. "Ben zaten belli bir amaçla bu konuşmayı başlatmıştım. Yoksa tüm bu gevezelikler, bu anlamsız, bitmek bilmeyen genel geçer ve ortaya söylenmiş laflar, bir türlü sonu gelmeyen konuşmalar son üç yıl boyunca beni öylesine iğrendirdi ki, bırakın kendi konuşmamı, bir başkası yanımda böyle konuştuğunda bile yemin ediyorum yüzüm kızarıyor. Siz elbette ivedilikle bize bilginizi göstermek istediniz ve sizi kınamıyorum. Ben sadece sizin kim olduğunuzu öğrenmek istemiştim, zira biliyor musunuz son zamanlarda bu işlere o kadar çok işgüzar burnunu soktu ki, dokundukları her şeyi kendi çıkarlarına uygun olarak öylesine değiştirdiler ki, her şey hepten berbat oldu. Her neyse, efendim, bugünlük bu kadarı yeterli!"

"Saygıdeğer bayım, böylesine teklifsizce açıklamak istemez miydiniz ki, benim de..." diye kendinden emin bir kibirle konuşmaya başladı Bay Lujin.

"Oh, Tanrı aşkına, Tanrı aşkına... Hiç ben öyle bir şeye yeltenir miyim?.. Her neyse, bu kadarı kâfi artık!" diye kestirip attı Razumihin ve yarım kalan konuşmayı sürdürmek üzere Zosimov'a döndü.

Pyotr Petroviç, yapılan açıklamaya hemen inanmış gibi yapma akıllılığını gösterdi. Hem zaten iki dakika sonra oradan ayrılmaya karar vermişti bile. Raskolnikov'a dönerek konuştu:

"Umut ediyorum ki, şimdi başlayan tanışmamız iyileşme-

nizden sonra ve sizce malum nedenlerden dolayı daha da güçlenecektir... Size acil şifalar dilerim..."

Raskolnikov başını bile çevirmedi. Pyotr Petroviç iskemlesinden kalkmaya davrandı.

"Muhakkak rehin verenlerden birisi öldürmüştür!" diye konuştu kendinden emin bir edayla Zosimov.

"Muhakkak öyledir!" diye onayladı Razumihin. "Porfiriy düşündüklerini belli etmiyor ama yine de yaşlı kadına rehin yatırmış olanları tek tek sorguya çekiyor!"

"Rehin verenleri mi sorguluyor?" diye sordu yüksek sesle Raskolnikov.

"Evet, ne olacak?"

"Yok bir şey!"

"Onları nasıl biliyor ki?" diye sordu Zosimov.

"Bazılarını Koh söyledi; kimilerinin isimleri rehin bırakılan eşyaların sarıldığı kâğıtların üzerinde yazılıymış; bir kısmı da olayı duyar duymaz kendileri gelmiş..."

"Bu namussuz katilin gayet becerikli ve tecrübeli olduğu kesin! Ne cesaret! Ne cüret!"

"Aslında onda var olmayan esas özellikler bunlar! İşte herkesi şaşırtan da bu oluyor ya zaten! Bana kalırsa bu herif beceriksiz, tecrübesiz, ve herhalde bu onun ilk işiydi! İnce hesaplanmış bir soygunla ve kaşarlanmış bir katille karşı karşıya olduğumuzu var sayarsak olmayacak sonuçlara ulaşırız. Oysa karşımızda tecrübesiz bir katil olduğunu düşünürsek onu yakalanmaktan kurtaran tek şeyin bir tesadüf olduğunu anlarız, hem tesadüfler nelere kadirdir değil mi? Hele bir düşün, muhtemelen katil karşısına çıkacak engelleri bile önceden hesaplayamamış olsa gerek! Olay sırasında nasıl davranıyor? On beş – yirmi ruble değerindeki eşyalarla ceplerini dolduruyor, yaşlı kadının sandıklarını, bohçalarını karıştırıyor... Ama aslında, komodinin üst gözündeki çekmecede, kâğıt paradan başka çil

çil bin beş yüz ruble yatıyor! Adam gibi soymayı da becerememiş, tek becerebildiği öldürmek! Onun ilk işiymiş diyorum sana, ilk işi! Kendini kaybetmiş! Yakalanmayışını ustalığına değil tesadüfe borçlu."

Elinde şapkası ve eldivenleriyle ayakta dikilmekte olan ve ayrılmadan önce bir kaç zeki laf daha yumurtlamak isteyen Pyotr Petroviç, Zosimov'a hitaben konuşarak araya girdi. İyi bir etki yaratmaya çalıştığı anlaşılıyordu ve kibri mantığına galip gelmişti:

"Galiba şu geçenlerde öldürülen yaşlı memur karısından bahsediyorsunuz değil mi?" diye sordu.

"Evet. Siz de mi duydunuz?"

"Elbette duydum efendim, zira komşu bina..."

"Ayrıntıları biliyor musunuz?"

"Bildiğimi söyleyemem ama olayın beni ilgilendiren başka bir tarafı var, nasıl derler, meselenin bütünlüğü. Son beş yıl içinde aşağı tabaka arasında cinayetlerin çoğaldığına hiç değinmeyeceğim bile... Ayrıca her tarafta yaygınlaşan kundaklama ve soygunlardan hiç söz etmeyeceğim. Bana esas garip gelen cinayetlerin paralel bir şekilde yüksek tabaka arasında da artış göstermesidir. Şurada bir üniversite öğrencisinin ana yollardan birinde bir posta arabası soyduğu duyulur; diğer tarafta sosyal mevkiye sahip şahısların sahte para bastığı işitilir; Moskova'da son istikraz tahvillerinin sahtelerini basan koca bir çete yakalanır; çetenin elebaşlarından birisinin üniversitede tarih profesörü olduğu görülür. Yabancı memleketlerden birinde ise, parası için ve daha başka bilinmez sebeplerle bir elçilik kâtibi öldürülür... Şimdi bu tefeci yaşlı kadın müşterilerinden biri tarafından öldürüldüyse, bu cinayeti işleyenin de yüksek tabakadan biri olması gerekir... Zira mujikler altın eşyalarını rehine vermezler... Bu durumda toplumumuzun münevver

kesiminde var olan bu ahlâk düşüklüğünün nedenlerini neyle açıklamalı?"

"Ekonomik değişiklikler pek çok..." diye cevaplamaya başladı Zosimov.

"Neyle mi açıklamalı?" diye sözünü kesti Razumihin. "İyice yerleşmiş olan tembellikle açıklanabileceğini düşünüyorum."

"Yani, nasıl?"

"Şu bahsettiğiniz Moskovalı profesör bu kalpazanlığı niçin yaptığı sorusuna ne cevap vermişti: 'Herkes bir yoldan zengin oluyor, işte ben de çabuk yoldan zengin olmak istedim.' Kelimesi kelimesine hatırlamıyorum ama düşüncenin özü, çalışmadan, havadan, çabucak zengin olmak! Beleşe konmaya, başkasının sırtından geçinmeye, hazır yemeye alışmışlar. Sonra da vakti zamanı gelince kimin neye yeteneği varsa onu yapıyor..."

"İyi ama ya ahlâk? Ve de toplumsal kurallar..."

"Ne diye bu kadar telaşlanıyorsunuz?" diye beklenmedik bir şekilde araya girdi Raskolnikov. "Tam da sizin savunduğunuz kurama uygun işte!"

"Nasıl uygun benim kuramıma?"

"Biraz önce savunduğunuz fikirleri sonuna kadar götürürseniz bunun sonucunda insanların katledilebileceği çıkar..."

"İnsaf edin!" diye haykırdı Lujin.

"Hayır, öyle değil!" diye atıldı Zosimov.

Raskolnikov, titreyen üst dudağı, sararmış yüzü ile yatıyor ve zor nefes alıyordu.

Lujin üst perdeden konuşmaya devam etti:

"Her şeyin bir ölçüsü vardır. Ekonomik fikirler daha henüz insanları cinayete davet etmek anlamına gelmiyor ve eğer öngörülebilirse..."

"Evlenme teklifinizi kabul ettiği zaman nişanlınıza her şeyden çok onun yoksul oluşuna sevindiğinizi, sonradan onun

üzerinde hâkimiyet kurmak ve sürekli olarak size borçlu olduğunu hatırlatmak için... Yoksul bir aileden kız almanın çok daha uygun olduğunu düşündüğünüzü kendisine söylediğiniz... Bunu böylece yüzüne karşı söylemiş olduğunuz doğru mudur?" diye Lujin'in sözünü keserek öfkeden titreyen bir sesle sordu Raskolnikov. Ses tonunda öfke dışında hakaret etmenin verdiği sevinç de hissediliyordu.

"Saygıdeğer bayım... Saygıdeğer bayım..." diye bağırdı şaşıran ve kıpkırmızı kesilen Lujin. "Söylenenlerin özü bu kadar da çarpıtılamaz ama!.. Kusuruma bakmayın ama size şunu söylemek zorundayım ki, kulağınıza çalınan, daha doğrusu size aktarılan söylentilerin gerçekle en ufak bir ilgisi bile yoktur... Şüphesiz bunu size yetiştiren... Kısaca söylemek gerekirse gammazlayan... Sizin annenizdir... Zaten bu olaydan önce de o tüm iyi özelliklerine rağmen fikirleriyle bana bir miktar heyecanlı ve romantik bir kişiliğe sahip birisi olarak görünmüştü... Bununla birlikte söylenenleri bu derecede hayali bir şekilde değiştirebileceğini tahmin etmem imkânsızdı. Ve sonra... sonra..."

"Biliyor musunuz sonra ne olur?" diye bağırdı Raskolnikov. Yastığına dayanarak doğrulmuştu ve gözlerinden ateşler saçarak dik dik Lujin'e bakıyordu. "Biliyor musunuz sonra ne olur?"

"Ne olurmuş?" diye sordu Lujin. Hakarete uğramış bir edayla ve meydan okurcasına dikilip beklemeye başladı. Sessizlik birkaç saniye sürdü.

"Bir kez daha annem hakkında tek bir kelime dahi söylemeye yeltenirseniz sizi tepetaklak merdivenlerden aşağıya atarım!"

"Ne diyorsun?" diye bağırdı Razumihin.

"Ya demek böyle ha!" dedi Lujin dudaklarını ısırarak. Kireç gibi bembeyaz kesilmişti. Tüm gücüyle kendini tutmaya çalışarak ama arada soluğu kesilerek tane tane konuşmaya çalıştı:

"Beni dinleyin o zaman beyefendi! Ben demin daha buraya adımımı atar atmaz bana karşı düşmanca tutumunuzu hissetmiştim ama tam olarak tavrınızı anlayabilmek için gitmeyip bekledim. Ben hasta bir yakınımın pek çok hatasını affedebilirim, ama şimdi... sizi... asla... affedecek değilim!"

"Ben hasta değilim!" diye bağırdı Raskolnikov.

"Daha da fena!.."

"Defolun buradan!.."

Ama Lujin zaten sözünün sonunu getirmeden masa ile iskemlenin arasından geçerek kendi isteğiyle odadan çıkmak üzereydi. Razumihin ona yol açabilmek için bu kez ayağa kalmıştı. Lujin, hiç kimseye bakmadan, hatta epeydir hastayı rahat bırakması için kendisine işaret etmekte olan Zosimov'a başıyla bile olsa selam vermeden çıkıp gitti. Eğilerek kapıya doğru yürürken tedbiren şapkasını omzunun hizasına kaldırmıştı. Kapıdan geçerken kamburunu çıkarmasında bile adeta kendisiyle birlikte korkunç bir hakareti de taşıyormuş izlenimi uyandırmaktaydı.

"Böyle yapılır mı, hiç böyle davranılır mı?" diye söylendi şaşırmış olan Razumihin kafasını iki yana sallayarak.

"Bırakın, hepiniz beni rahat bırakın!" diye öfkeyle haykırdı Raskolnikov. "Beni nihayet rahat bırakacak mısınız, işkenceciler! Ben sizden korkmuyorum! Ben hiç kimseden, hiç kimseden korkmuyorum artık! Defolun yanımdan! Yalnız kalmak istiyorum, yalnız, yalnız, yalnız!"

"Çıkalım!" dedi Zosimov başıyla Razumihin'e işaret ederek.

"İnsaf et, onu bu halde bırakmamız mümkün mü?"

"Çıkalım!" diye ısrarla tekrarladı Zosimov ve çıktı. Razumihin bir an düşündü ve sonra ona yetişmek için hızla odadan çıktı.

"Dediğini yapmasaydık daha kötü olabilirdi," dedi Zosi-

mov merdivenlerden inerken. "Sinirlendirmemeliyiz..."

"Nesi var?"

"Keşke ona müspet bir ivme verilebilse, ne kadar iyi olurdu! Olaydan önce ne güzel gücünü toplamıştı... Biliyor musun, kafasında bir şeyler var! Sabit ve ağır bir şeyler... Ben asıl bundan çok korkuyorum; hepsi bundan kaynaklanıyor!"

"Belki de şu Bay Pyotr Petroviç'tir kafasındaki şey! Konuşmasından anlaşılıyor ki, adam onun kız kardeşiyle evlenmek üzere ve Rodya bu konuyla ilgili hemen hastalanmadan önce bir mektup almış..."

"Evet, şeytan getirdi onu sanki, tüm iyileşme sürecini bozdu. Peki, sen farkına vardın mı, her şeye karşı ilgisiz, ne konuşulursa konuşulsun susuyor, sadece tek bir konuda tepki veriyor o da şu cinayet olayı..."

"Evet, evet!" diye onayladı Razumihin. "Hem de fazlasıyla fark ettim. İlgileniyor ve korkuyor. Zaten onu hastalığının ilk gününde bu konuda korkutmuşlar, karakolda komiserin önünde düşüp bayılmış."

"Sen bu akşam bunu daha ayrıntılı anlat, ben de sana bir şeyler anlatacağım zaten. Raskolnikov benim çok merakımı çekiyor! Yarım saat sonra yoklamaya gideceğim... Muhtemelen iltihaplanma olmayacak gibi..."

"Sağ olasın! Ben de bu sırada Paşenka'da oturur ve Nastasya vasıtasıyla ondan haber alırım..."

Odada yalnız başına kalan Raskolnikov sabırsızlıkla ve sıkıntıyla Nastasya'ya bakıyordu; ancak Nastasya'nın gitmek için pek de acelesi yok gibiydi.

"Bari şimdi çay içer misin?" diye sordu Nastasya.

"Sonra! Uyumak istiyorum! Beni yalnız bırak..."

Titreyerek duvara döndü yüzünü; Nastasya odadan çıktı.

VI

Ama Nastasya çıkar çıkmaz Raskolnikov kalktı, kapının çengelini taktı, Razumihin'in az önce getirerek önünde açıp sonra tekrar kapadığı elbise bohçasını açtı, giyinmeye başladı. Ne tuhaf ki, sanki birden tamamıyla sakinleşmiş gibiydi; az önceki delirmiş gibi sayıklamalarından ve son zamanlarda sürüp giden panik ve korku halinden eser kalmamıştı. Tuhaf ve ani bir sükûnetin ilk dakikasını yaşamaktaydı. Kesin ve açık hareketlerinde sağlam bir niyet sezilmekteydi. "Hemen bugün, hemen bugün..." diye mırıldanıyordu kendi kendine. Henüz güçsüz olduğunun farkındaydı ancak sükûnete varan, sabit bir fikre ulaşan çok kuvvetli bir ruhsal gerilim ona güç ve kendine güven kazandırıyordu. Bununla birlikte yollarda düşüp kalmayacağını umut etmekteydi. Yeni giysilerini tamamıyla giyininceye masanın üzerinde duran paralara bir baktı ve bir an düşündükten sonra hepsini cebine attı. Tüm para yirmi beş rubleydi. Razumihin'in elbise ve çamaşırlar için harcadığı on rubleden arta kalan bozuk paraları da aldı. Sonra usulca çengeli kaldırdı, odadan çıktı, merdivenlerden indi ve kapısı ardına kadar açık olan mutfağa göz attı. Nastasya arkası ona dönük olarak durmuş, ev sahibesinin semaverini yelliyordu. Hiçbir şey fark etmemişti. Zaten kalkıp gideceği kimin aklına gelirdi ki? Bir dakika sonra sokaktaydı.

Saat sekiz sularıydı, güneş batmaya başlamıştı. Yine boğucu bir sıcak vardı; ama genç adam şehrin bu pis kokulu, tozlu, yıvışık havasını iştahla içine çekti. Başı hafiften dönmeye başlamıştı. Kızarmış gözlerinden ve süzülmüş, solgun, sararmış yüzünden vahşi bir enerji açığa çıkmıştı. Nereye gideceğini bilmiyor ve düşünmüyordu da; bildiği tek bir şey vardı: "tüm bu şeyi bugün, şimdi ve tek seferde bitirmesi gerekiyordu; yoksa eve dönemezdi, çünkü *böyle yaşamak istemiyordu.*" Nasıl bitir-

meliydi? Ne şekilde bitirmeliydi? Bunun hakkında en ufak bir fikri dahi yoktu ve bunu düşünmek bile istemiyordu. Aklına üşüşen düşünceleri kovuyor ama onlar yine zihnine hücum ediyordu. O sadece her şeyin şu ya da bu şekilde değişmesi gerektiğini hissediyor ve biliyordu. Umutsuz ve kesin bir kendine güven ve kararlılıkla "Değişsin de nasıl değişirse değişsin" diye tekrarlayıp duruyordu içinden.

Eski alışkanlığıyla bildik yürüyüş yollarından geçerek doğruca Sennaya Meydanı'na yöneldi. Sennaya Meydanı'na varmadan, bir tuhafiyeci dükkânının önünde, kara saçlı genç bir laternacı çok duygusal bir romans çalmaktaydı. Biraz ötede kaldırımda duran on beş yaşlarında bir genç kıza eşlik etmekteydi. Genç kız küçük bir hanımefendi gibi giyinmişti: kabarık bir etek ve üstüne lizöz giymişti, elinde eldivenler, başında ise alev rengi tüyler iliştirilmiş olan hasır bir şapka vardı. Hepsi eski ve yıpranmış şeylerdi. Sokakta çalışanlara özgü titrek ama oldukça hoş ve gür bir sesle dükkân sahiplerinin vereceği iki kapiği gözleyerek şarkısını söylüyordu. Raskolnikov kızı dinleyen iki üç kişinin yanında durdu. Şarkıyı dinlemeye başladı. Sonra cebinden beş kapik çıkararak kızın eline sıkıştırdı. Kız en dokunaklı, en üst notadayken şarkıyı bıçak gibi kesti. Laternacı çocuğa "Yeter," diye bağırdı ve ikisi beraber ileriye, diğer dükkânlara doğru ilerlediler.

"Sokak şarkılarını sever misiniz?" diye sordu birden Raskolnikov, yanında laterna dinlemekte olan ve işsiz güçsüz izlenimi uyandıran yaşlıca bir adama. Adam yabani bir bakışla baktı ve şaşırdı. Raskolnikov ise sanki sokak şarkılarından bahsetmiyormuş gibi bir tavırla sözlerini sürdürdü: "Ben severim, soğuk, karanlık ve nemli, hani bütün gelip geçenlerin yüzlerini solgun, yeşilimtırak ve hasta gibi göründüğü ıslak sonbahar akşamlarında laterna eşliğinde söylenen bu sokak şarkılarını severim. Ya da daha da iyisi hiç rüzgâr esmeden sulu kar doğ-

rudan yağarken, hani bilirsiniz değil mi, yağan sulu karın içinden sokak fenerleri parladığında..."

"Bilmiyorum, efendim... Kusura bakmayın..." diye geveledi Raskolnikov'un garip görünüşünden ve sorusundan ürken adam ve sokağın diğer tarafına geçti.

Raskolnikov dosdoğru yürüdü ve Sennaya Meydanı'ndaki, o gün Lizaveta ile konuşan satıcı ve karısının durduğu köşeye çıktı. Ama şimdi onlardan eser yoktu. Orayı hatırlayan genç adam durakladı, etrafına bakındı ve un satan bir dükkânın kapısında dikilmiş esneyen kırmızı gömlekli bir oğlana döndü.

"Şurada, köşe başında, bir kadınla, karısıyla birlikte satış yapan bir satıcı vardı değil mi?"

"Her türlü satıcı oluyor," diye cevap verdi oğlan yukarıdan aşağıya Raskolnikov'u süzerek.

"Adı ne?"

"Vaftiz ederlerken ne koydularsa o!"

"Sen de Zaraysk'lı olmayasın? Hangi vilayettensin?"

Oğlan Raskolnikov'a bir kez daha dikkatle baktı.

"Bizimki vilayet değil beyefendi, bizimki kaza. Kardeşim giderdi oraya ben ise evde kalırdım, o yüzden tam olarak bilemiyorum efendim... Bundan dolayı affınızı dilerim, yüce gönüllü beyefendimiz."

"Yukarıdaki aşhane mi?"

"Meyhane ve bilardosu da var ve dahi prensesler de bulunur... Hem de lokum gibiler!"

Raskolnikov meydanı baştanbaşa geçti. Köşede mujiklerden oluşan yoğun bir insan kalabalığı toplanmıştı. İnsanların yüzlerine bakarak kalabalığın ta içine girdi. Nedense herkesle konuşmak için büyük bir istek duyuyordu. Ama mujikler ona hiç aldırış etmediler ve kendi aralarında grup grup toplanarak gürültüyle konuşuyorlardı. Raskolnikov durdu, düşündü ve sağ taraftaki yaya kaldırımından V...'ye doğru yürüdü. Meydanı

geride bırakınca bir ara sokağa saptı...*

Daha önce de dirsek yapıp meydanı Sadovaya ile birleştiren bu kestirme ara sokaktan sık sık geçtiği olmuştu. Son zamanda her şey onu kusturacak kadar bezdirdiğinde "daha da beter hissetmek amacıyla" buralarda sürtmek hoşuna bile gitmekteydi. Şimdi ise hiçbir şey düşünmeden sokağa girmişti. Alt katı tamamıyla meyhaneler ve her türden yeme ve içme mekânları ile dolu büyük bir bina vardı. Buralardan dakika başı sokağa "komşu ziyareti kılıklarıyla", yani başları açık ve üstlerinde basit bir entariyle kadınlar çıkmaktaydı. Bu kadınlar, iki-üç yerde, çoğunlukla da eğlence yerlerinin bulunduğu bodrum katlarına inen bir iki basamaklı merdivenlerin başında kaldırım üzerinde gruplar halinde toplanmışlardı. Bu eğlence yerlerinden birinden tüm sokağa bir gürültü ve patırtı, şarkı ve gitar sesleri ve eğlenenlerin kahkahaları yayılıyordu. Kalabalık bir kadın grubu kapının ağzında duruyordu; kimileri merdiven basamaklarına oturmuştu, kimileri kaldırıma, bazıları da ayakta durmuş konuşuyordu. Bunların yanında kaldırımda zıvanalı sigarasıyla sarhoş bir asker bağıra çağıra küfrederek dolaşıyordu ve sanki bir yere girmek istiyormuş da nereye gireceğini unutmuş gibi bir hali vardı. Bir serseri başka bir serseriyle ağız dalaşındaydı ve dut gibi sarhoş bir başkası ile boylu boyunca yerlerde yuvarlanıyordu. Raskolnikov, kalabalık kadın grubunun yanında durdu. Kadınlar kısık bir sesle konuşuyordu, hepsinin üstünde basma entariler ve keçi derisinden çizmeler vardı ve başları açıktı. Kimileri kırkını aşkındı ama aralarında on yedisinde olanlar da vardı. Hemen hepsinin gözleri şiş ve morarmıştı.

Aşağıdan gelen o şarkı sesleri, tüm o gürültü ve patırtı nedense genç adamın ilgisini çekmişti. Birisinin kahkahalar ve

* Sennaya Meydanı yakınındaki Tairov ara sokağı üzerinden Voznesenskiy Caddesi'ne. –*çn*

çığlıklar arasında tiz perdeden söylenen bir şarkıya ve gitarın melodisine uyup topuklarıyla tempo tutarak dans ettiği duyuluyordu. Raskolnikov meyhanenin kapısına doğru eğilmiş, kıpırdamadan, kederle ve düşünceli bir halde dinliyor ve merakla durduğu kaldırımdan içeriyi görmeye çalışıyordu. Şarkıyı söyleyen incecik ses su gibi akıyordu:

"Oh benim güzel bekçim
Boş yere dövme beni sevgilim!"

Raskolnikov'un içinde dayanılmaz bir şekilde, sanki her şeyin cevabı ondaymış gibi, söylenen bu şarkıyı dinleme isteği doğdu.

"Acaba içeri girsem mi?" diye düşündü. "Kahkaha atıyorlar! Sarhoşlar. En iyisi benim de sarhoş oluncaya kadar içmem değil mi?"

"Şirin bayım, içeri girmez misiniz?" diye sordu kadınlardan birisi oldukça çınlayan ve henüz tamamıyla kısılmamış sesiyle. Genç bir kadındı ve hiç de tiksinti verici bir görüntüsü yoktu, orada bulunan kadınların içinde bu görüntüye sahip yegâne kadındı.

"Bakın hele, güzelmiş de!" diye cevap verdi genç adam doğrulup kadına bakarak.

Kadın gülümsedi; bu iltifat hoşuna gitmişti.

"O sizin kendi güzelliğiniz," dedi.

"Ne kadar zayıfsınız, yoksa hastaneden yeni mi taburcu oldunuz?" diye söze karıştı kalın sesiyle bir başka kadın.

"Sanki hepsi general kızı, üstelik burunları da hokka gibi," diyerek sözlerini kesti yanlarına yanaşan bir mujik. Önünü iliklemediği, kalın kumaştan bir kaban giymişti, kurnazca bir gülüşü vardı ve çakır keyifti. "Hele de neşelerine bakın şunların!" dedi.

"Madem geldin, içeri gir!"

"Gireceğim! Tatlı şey!" dedi mujik ve basamaklardan aşağıya iniverdi.

Raskolnikov ileri doğru yürüdü.

"Bana bakar mısınız, beyefendi?" diye seslendi arkasından kadın.

"Ne var?"

Kadın utandı.

"Şirin bayım birlikte birkaç saat geçirmekten her zaman büyük bir memnuniyet duyarım ama şimdi sizin önünüzde nedense cesaretimi toplayamıyorum. Yakışıklı kavalye, bana içki içebilmem için altı kapik armağan edin lütfen!"

Raskolnikov elini cebine attı ve parmaklarına gelen paraları çıkardı: üç tane beşlik.

"Ah, ne kadar iyi yürekli bir beyefendisiniz!"

"Adın ne senin?"

"Duklida diye sorarsınız beni."

"Yok yani, bu da ne böyle!" diye uzaktan laf attı kalabalığın içinde duran kadınlardan birisi. Başıyla Duklida'yı işaret ederek: "Nasıl olur da böyle rahatlıkla para isteyebilir, anlamıyorum? Ben olsam utancımdan yerin dibine geçerdim..." dedi.

Raskolnikov merakla konuşana baktı. Otuz yaşlarında, çiçek bozuğu yüzü çürükler içinde, üst dudağı şiş bir kadındı bu. Sakin ve ciddi bir tavırla konuşarak ayıplamıştı.

Yürümeye devam eden Raskolnikov bir yandan da düşünüyordu: "Bir yerde, bir yerlerde okumuştum... Bir idam mahkûmu ölümünden bir saat önce şöyle konuşmuş veya düşünmüş: Yüksek bir yerde, bir kayanın üzerinde, ancak iki ayağını koyacak kadar daracık bir yerde dikilmesi gerekse, etrafı bütün uçurumlar, okyanus, sonsuz karanlık ve sonsuz yalnızlıkla çevrili olsa ve asla dinmeyen fırtınalar hüküm sürse, o bir arşınlık daracık yerde tüm ömrü boyunca, bin yıl boyunca, son-

suza kadar ayakta dikilse bile, yine de böyle bir hayat, ölümden daha iyidir!

Yeter ki yaşasın, sadece ve sadece yaşasın! Her ne şekilde olursa olsun, yeter ki sadece yaşasın!.. Bu nasıl bir gerçek! Yüce Tanrım bu ne yaman bir gerçek! İnsanoğlu alçağın teki!" Bir dakika sonra ise, "Bundan dolayı onu alçak olarak adlandıran da alçaktır!" diye ekledi içinden.

Başka bir sokağa çıktı: "Vay! 'Kristal Palas!' Geçenlerde Razumihin bundan bahsetmişti. İyi de ben ne yapacaktım? Hah, tamam, okuyacaktım. Zosimov gazetelerde okuduğunu söylemişti..."

Oldukça ferah, düzgün görünümlü, birkaç bölmeden oluşan tenha bir meyhaneye girerek, "Gazeteniz var mı?" diye sordu. İki üç müşteri çay içiyordu, uzak bir bölmede ise dört kişiden oluşan bir grup oturmuş şampanya içmekteydiler. Sanki aralarında Zamyotov var gibi geldi Raskolnikov'a. Bununla birlikte uzaktan tam olarak seçemiyordu.

"Olursa olsun, canım," diye düşündü.

"Votka mı istiyorsunuz, efendim?" diye sordu garson.

"Bana çay getir. Eski tarihli gazetelerden de, şöyle son beş günün gazetelerinden de getiriver bana... Bahşişini unutmayacağım emin ol!"

"Baş üstüne efendim! İşte bugünküler. Peki, votka istemez misiniz, efendim?"

Eski gazeteler ve çay geldi. Raskolnikov iyice yerleşti ve gazetelerde haberi aramaya başladı: "İzler – İzler* – Aztekler – Aztekler– İzler – Bartola – Massimo – Aztekler** – İzler... Hay Allah kahretsin sizi!.. Hah, işte şehirdeki olaylar: Bir ka-

* İzler İvan İvanoviç, 1860'larda Peterburg'da ün kazanmış eğlence bahçesi sahibi, nüktedan kişi. –*çn*

** Bartola, Massimo, Aztekler – Gösteri yapmaları için o dönemde Rusya'ya getirilmiş olan ve Meksikalı, Aztek soyundan oldukları iddia edilen biri kadın biri erkek iki cüce. –*çn*

dın merdivenden düşmüş - Bir tüccar şarabı fazla kaçırdığı için çatlayıp ölmüş – Peski semtinde yangın– Peterburgskaya tarafında yangın – Yine Peterburgskaya tarafında yangın – Yine Peterburgskaya tarafında yangın* – İzler – İzler – İzler – Massimo... Hah, işte..."

Nihayet aradığı haberi bulmuştu ve hemen okumaya başladı. Okurken görüşü bulanıyor, satırlar birbirine karışıyordu ama her şeye rağmen tüm "haberi" sonuna kadar okudu ve sonraki tarihli gazetelerde son eklenen ayrıntıları aramaya girişti. Sayfaları karıştırırken hummalı sabırsızlıktan elleri titriyordu. Birden biri gelip masasının hemen yanına oturdu. Dönüp baktı: Zamyotov'du. Parmağında yüzükler, saat kösteği, kara kıvırcık saçlarını ikiye ayıran düzgün çizgisi, şık yeleği, hafif yıpranmış redingotu ve epeydir çıkarılmadan giyildiği belli gömleğiyle, yani tamamıyla aynı kılıkta bildik Zamyotov'un ta kendisiydi. Neşeli bir hali vardı, en azından oldukça neşeli ve candan bir gülümseme vardı yüzünde. Esmer yüzü içmiş olduğu şampanyadan dolayı biraz kızarmıştı.

"Nasıl! Siz burada mısınız?" diye söze başladı. Hayretle ve sanki çok eskiden beri tanışıyorlarmış gibi bir tonla konuşuyordu. "Razumihin bana daha dün henüz kendinize gelemediğinizi söylemişti. Çok garip! Üstelik ben sizi ziyarete gelmiştim..."

Raskolnikov onun masasına geleceğinden emindi. Gazeteleri bir tarafa bırakarak Zamyotov'a döndü. Dudaklarında yeni ortaya çıkan ve sinirli bir sabırsızlığı ifade eden alaycı bir gülümseme vardı.

"Geldiğinizi biliyorum," diye cevap verdi, "söylediler, efendim. Çorabı aramışsınız... Biliyor musunuz Razumihin'i çok etkilemişsiniz. Sizin onunla birlikte Laviza İvanovna'ya gitti-

* 1865 yılında şehirde peş peşe yangınlar çıkıyor ve haber olarak gazetelere yansıyordu. –*çn*

ğinizi söyledi. Hani şu o gün koruduğunuz kadın. Hani Barut Teğmen'e boyuna kaş göz işaretleri ediyordunuz da adam bir türlü anlamıyordu. Hatırladınız mı? Aslında hiç de anlaşılmayacak bir şey değildi, mesele gayet açıktı... Değil mi?"

"Ne sıkı çocuk ama!"

"Barut mu?"

"Hayır, sizin arkadaşınız Razumihin..."

"Siz de pek şahane bir hayat sürüyorsunuz Bay Zamyotov; en güzel yerlere peş kuruş ödemeden giriyorsunuz! Az önceki şampanyayı kim ikram etti?"

"Yok, onun parasını biz... ödedik... Niye hemen öyle diyorsunuz ki?"

"Ücret olarak almışsınızdır! Her şeyden faydalanıyorsunuz ya!" diye alay etti Raskolnikov. "Her neyse, önemli değil benim iyi yürekli evladım, hiç önemli değil," diye ekleyerek eliyle omzuna vurdu hafifçe. "Hem ben bunu kötü niyetle söylemedim, sizin karakoldaki şu memurun yaşlı kadın cinayetiyle ilgili Mitka'yı pataklarken söylediği gibi ben de 'Bunları hep size olan sevgimden, şakacıktan' söylüyorum."

"Siz böyle olduğunu nereden biliyorsunuz?"

"Ben belki de sizin bildiklerinizden daha fazlasını biliyorum."

"Pek bir garipsiniz vallahi... Ama hâlâ oldukça hastasınız, ondan tabi. Böyle hemen sokağa çıkmakla doğru yapmamışsınız..."

"Ben size garip mi geliyorum?"

"Evet. Ne o öyle gazeteleri mi okuyorsunuz?"

"Evet, gazeteleri okuyorum."

"Yangınlar hakkında pek çok haber var..."

"Hayır, ben yangın haberlerini okumuyorum."

Raskolnikov bunu söyledikten sonra Zamyotov'a gizemli

bir şekilde baktı, dudaklarının ucunda yine alaycı bir gülümseyiş belirdi.

"Yok, ben yangın haberlerini okumuyorum," diye konuşmasını sürdürürken Zamyotov'a göz kırptı.

"Kabul edin ki, sevgili genç dostum, ne okuduğumu öğrenmeyi çok isterdiniz!"

"Hiç de istemiyorum; ben öylesine sordum. Sormak da mı yasak canım! Ne diye sürekli böyle..."

"Bakın beni dinleyin, siz eğitim görmüş, kültürlü birisiniz değil mi?"

"Orta öğrenim altıncı sınıftan ayrıldım," diye cevapladı Zamyotov hissedilir bir kıvançla.

"Altıncı sınıftan! Ah seni gidi seni! Saat kösteği ve yüzükleri de hesaba katınca bildiğin zengin adam yahu! Şuna da bakın nasıl da şirin bir çocuk!"

Raskolnikov bu sözlerinin sonunda Zamyotov'un neredeyse suratına doğru sinirli bir kahkaha patlattı. Zamyotov hızla geri çekildi. Bu hareketi sinirden çok hayretten kaynaklanıyordu.

"Hay Allah, amma da tuhafsınız!" diye tekrarladı çok ciddi bir tavırla. "Bana öyle geliyor ki, siz hâlâ kendinizde değilsiniz!"

"Kendimde değil miyim? Maval atıyorsun serçecik!.. Demek ben size garip geliyorum öyle mi? Demek ben merakınızı çekiyorum öyle mi? Merakınızı çekiyor muyum?"

"Evet çekiyorsunuz."

"Yani ne okudum gazetelerde, okumak için neyi aradım? Üstelik ne çok gazete getirilmesini istemişim ha! Şüpheli, değil mi?"

"Eee, söyleyin."

"Kulaklarını iyice açtın mı?"

"Niçin iyice açacakmışım kulaklarımı?"

"Niçin iyice açacağını daha sonra söyleyeceğim, şimdi ise,

sevgili dostum, size ilan ederim ki... Yok, hayır, daha da iyisi, 'itiraf ederim' ki... Yok, bu da olmadı. 'İfade veriyorum siz ise kaydediyorsunuz' diyelim... Hah, işte şimdi oldu! Tamamdır, ifade veriyorum ki, gazeteleri okumamın, ilgilenmemin, aramamın... araştırmamın... sebebi..." Raskolnikov sözünün burasında gözlerini kıstı ve bir süre bekledi, "ki buraya gelmemin de sebebi," diye devam etti en sonunda neredeyse fısıltıyla, yüzünü Zamyotov'un yüzüne çok fazla yaklaştırarak, "devlet memurundan dul kalmış yaşlı kadının öldürülmesini araştırmaktı." Zamyotov hiç kımıldamadan ve yüzünü onun yüzünden uzaklaştırmadan dosdoğru ona bakıyordu. Sonraları Zamyotov'un en çok tuhafına giden şey aralarındaki bu sessizliğin tam bir dakika boyunca sürmesi ve tam bir dakika boyunca ikisinin de birbirlerine böyle gözlerini dikip bakmaları olmuştu.

"Peki ama okuduysanız ne olmuş yani?" diye aniden hayretle bağırdı, sonunda sabrı tükenen Zamyotov. "Üstelik bana ne bundan! Ne olmuş okuduysanız?"

"İyi ama bu hani şu karakolda kendisinden söz edilirken düşüp bayıldığım yaşlı kadın. Şimdi anladınız mı?" diye devam etti Raskolnikov. Zamyotov'un bağırmasına hiç aldırmadan aynı fısıltı şeklindeki ses tonuyla konuşuyordu.

"Tamam da ne olmuş? Neyi... 'anlayacağım'?" dedi Zamyotov. Neredeyse paniğe kapılmak üzereydi.

Raskolnikov'un durgun ve ciddi yüzü bir anda değişti ve birden az önceki gibi sanki kendini tutamıyormuşçasına sinirli kahkahalarla gülmeye başladı. Bir anda kısa bir süre önce kapının arkasında elinde baltayla dikilirken, kapı çengeli yuvasında zıplarken, diğer yandakiler küfrederek kapıyı açmaya çalışırkenki ânın kendisine yaşattığı duyguları tüm açıklığıyla hatırladı. O sırada birdenbire içinde onlara haykırmak, küfür etmek, dilini çıkarmak, onları kızdırmak, onlara gülmek, kah-

kahalar atarak katıla katıla gülmek isteği uyanmıştı.

"Siz ya delisiniz, ya da..." diye konuşmaya başladı Zamyotov ve birden durdu, sanki aniden aklına gelen bir düşünce onu durdurmuş gibiydi.

"Ya da? Ya da ne? Ha, ne? Haydi, söyleyin bakalım!"

"Hiçbir şey!" diye kızgınlıkla cevap verdi Zamyotov, "bunların hepsi saçma!"

İkisi de sustular. O aniden patlayan hastalıklı kahkaha nöbetinden sonra Raskolnikov birden düşünceli ve üzgün bir hal almıştı. Dirseklerini masaya dayayıp başını ellerini arasına aldı. Sanki Zamyotov'un orada olduğunu tamamen unutmuş gibi görünüyordu. Sessizlik oldukça uzun sürdü.

"Çayınızı niye içmiyorsunuz? Soğuyacak!.." diye uyardı Zamyotov.

"Ha! Ne! Çay mı?.. İçerim..." diyen Raskolnikov bardaktan bir yudum aldı, ağzına bir lokma ekmek attı ve Zamyotov'a baktı ve sonra birden sanki her şeyi hatırlayıp ayılır gibi oldu. Anında eski alaycı ifadesini takındı. Çayını içmeye devam etti.

"Bugünlerde dolandırıcılık olayları iyice arttı," dedi. "Bakın işte daha geçenlerde Moskovskiye Vedomosti'de* büyük bir kalpazan çetesinin yakalandığını okudum. Koca bir şebekeymiş. Sahte kâğıt para basıyorlarmış."

"Ooo, ama o haber eski! Ben onu geçen ay okumuştum," diye cevapladı Raskolnikov sakince. "Peki, size göre bunlar gerçekten sahtekâr mıdır?" diye sordu alaycı bir gülümsemeyle.

"Sahtekâr olmayacaklar da ya ne olacaklar?"

"Onlar mı ne olacaklar? Onlar aslında sahtekâr falan değil, bildiğin toy çocuklar! Böyle bir iş için elli kişi bir araya

* Moskova Haberleri Gazetesi - 1756'da Moskova Üniversitesi tarafından kurulan 1863'te M.S. Katkov tarafından satın alındıktan sonra muhafazakâr ve panislavist bir çizgi izleyen Rusya'nın en eski gazetelerinden birisi –çn

gelmiş! Olacak iş mi bu? Bu iş için üç kişi bile fazla, yeter ki her biri ortağına kendisinden daha çok güvensin! Zira birinin bile sarhoşlukla ağzından bir şeyler kaçırması her şeyin mahvolmasına yeter! Çaylaklar! Güvenilmez insanları paraları bozdurmak için tutuyorlar, önüne ilk gelene böyle bir konuda güvenmek olacak iş mi? Hadi diyelim ki, çaylakların şansı yaver gitti ve her biri bir milyonluk kâğıt parayı piyasaya sürmeyi başardı, peki ya sonra? Kalan ömürleri nasıl geçecek? Tüm hayatları boyunca birbirlerine bağlı olarak yaşayacaklar! Ölüm bile bundan iyi vallahi! Hem zaten paraları sürmeyi de becerememişler: veznede parayı bozdururken beş bin papeli alınca başlamış elleri titremeye. Dört bini sayarak almış, beş binde ise, sırf hemen cebine indirip oradan uzaklaşabilmek için paraları saymayı bırakmış. Eee, elbette şüphe uyandırmış. Ve her şey bu aptal yüzünden mahvolmuş! Böyle iş mi yapılır?"

"Elleri titremişse ne olmuş?" diye sözünü kesti Zamyotov. "Tabi titrer, gayet de mümkün, efendim. Elbette, ben bunun olmuş olabileceğine tamamıyla inanıyorum. Çünkü bazen kendine hâkim olamaz insan."

"Olamaz mı, dersiniz?"

"Ama siz herhalde kendinize hâkim olurdunuz değil mi? Yok ama ben kendime hâkim olamazdım! Yüz ruble kazanmak için böyle tehlikeye atılmazdım! Sahte parayla gidiyorsun, nereye, banka veznesine, yani bu sahte para işinde uzman olmuş yere, hayır ben muhakkak heyecanlanıp belli ederdim. Siz heyecanlanmaz mıydınız?"

Raskolnikov'un içinde muhatabına tekrar "dilini çıkarmak" için karşı konulmaz bir istek uyandı. Sırtında zaman zaman soğuk ürpermeler hissediyordu.

"Ben öyle yapmazdım," diye başladı dolambaçlı bir şekilde söze. "Ben paraları bozdururken şöyle davranırdım: İlk binlik desteyi tek tek her birisini evire çevire gözden geçirip dikkat-

le inceleyerek en az dört defa sayardım. Sonra ikinci binlik desteye elimi atıp usul usul saymaya başlardım. Ortasına kadar saydıktan sonra destenin içinden rastgele elli rublelik bir banknotu çıkarıp ışığa tutar ve sahte olmasın diye evire çevire muayene eder ve bu arada da: 'Vallahi bu işten korkarım ben! Geçende akrabalarımdan bir kadın bu yüzden yirmi beş ruble kaybetti,' diye bir hikâye anlatmaya başlardım. Üçüncü binlik desteyi saymaya koyulduğumda ise: 'Hay Allah, ben galiba ikinci destede yedi yüzden sonra şaşırdım, yanlış saydım,' diyerek elimdekini bırakır ve dönüp ikinci desteyi tekrar saymaya başlardım. Her bir deste için bunu tekrarlardım. Saymayı sonunda bitirince ikinci ve beşinci binlik desteden birer banknot çıkarıp, yine ışığa tutar, inceler ve şüphelenerek: 'Lütfen şunu değiştiriniz!' derdim... Veznedarı bir güzel terletirdim, öyle ki, adamcağız kara kara benden nasıl kurtulacağını düşünmeye başlardı! Nihayet tüm sayım işlemi bittikten sonra gitmeye davranır ve bankadan çıkmak için tam kapıyı açmışken vezneye geri döner, özür dileyerek bir şeyler sormaya, bazı izahatlar istemeye başlardım. İşte ben olsam böyle yapardım."

"Hay Allah, ne kadar korkunç şeyler anlatıyorsunuz böyle!" dedi Zamyotov gülerek. "Ama tüm bunlar boş laf, iş ciddi olsa apışıp kalırdınız muhtemelen. İş oraya geldiğinde bırakın sizle beni, en kaşarlanmış, en gözü kara adam bile kendisinden emin olamaz. Uzağa gitmeye hiç gerek yok aslında, işte size bir misal: mahallemizde yaşlı bir kadını öldürdüler... Katil güpegündüz her tehlikeyi göze aldığına göre aslında çok cesur biri olmalı ve zaten mucizevi bir şekilde kurtuluyor. Ama gelgelelim, onun bile elleri titremiş: çalmasını becerememiş, kendine hâkim olamamış, yaptığı işten belli..."

Raskolnikov sanki bu sözlerden alındı.

"Öyle mi? Peki, hadi yakalayabiliyorsanız yakalayın ba-

kalım o zaman!" diye bağırdı. Sesinde hakaret yüklü hain bir sevinç çınlıyordu.

"Ne olmuş yani, nasıl olsa yakalarlar."

"Kim? Siz mi? Siz mi yakalayacaksınız? O zor biraz! Sizin için önemli olan ne: adam para harcıyor mu harcamıyor mu? Parası yoktu ama şimdi birden para harcamaya başlıyor, demek işte hiç şüphe yok ki soyguncu bu adam. Başkası olabilir mi hiç? Siz böyle düşünürseniz elbette bir çocuk bile sizi gayet kolay kandırır, yeter ki istesin!"

"Tamam işte, hepsi de böyle davranıyor," diye cevap verdi Zamyotov. "Gayet kurnazca öldürüyorlar, hayatlarını tehlikeye atıyorlar, ama sonra doğru meyhaneye gidiyor ve yakalanıyorlar. Zaten onları parayı harcarken yakalıyorlar. Elbette hepsi sizin gibi kurnaz değil. Siz olsanız elbette meyhaneye gitmezdiniz, değil mi?"

Raskolnikov kaşlarını çattı ve dikkatle Zamyotov'a baktı.

"Siz herhalde meraklandınız ve benim böyle bir durumda ne yapacağımı öğrenmek istiyorsunuz değil mi?" diye sordu ekşi bir sesle.

"Öğrenmek isterdim," diye cevap verdi Zamyotov ciddi ve katı bir edayla. Sözleri ve bakışları birden ciddileşmişti.

"Çok mu?"

"Çok."

"Güzel. Bakın ben nasıl davranırdım," diye anlatmaya başladı Raskolnikov aniden yüzünü Zamyotov'un yüzüne yaklaştırarak. Gözlerini dosdoğru ona dikmişti ve neredeyse fısıltıyla konuşuyordu, hatta öyle ki, Zamyotov bu kez irkildi. "Ben şöyle yapardım: Ben paraları ve eşyaları alır ve oradan çıkar çıkmaz, hemen, başka hiçbir yere uğramadan sadece tahta perdelerin olduğu ve kimseciklerin bulunmadığı, bahçe gibi ya da ona benzer sessiz ve sakin bir yer ararım. Orada belki de binanın inşasından beri bir duvarın kenarında, bir köşede dur-

makta olan, bir veya bir buçuk pud ağırlığında bir taşı arar, bulurdum. Sonra bu taşı kaldırır, paralarla eşyaları taşın altındaki çukura yerleştirirdim. Sonra da taşı eski yerine koyup ayağımla düzelttikten sonra çekip giderdim. Bir, iki, hatta üç sene onlara elimi bile sürmezdim. İşiniz yoksa arayıp durun! Bir varmış, bir yokmuş!"

"Siz delisiniz!" dedi nedense Zamyotov da fısıltıyla ve nedense birdenbire Raskolnikov'dan uzaklaşarak. Raskolnikov'un ise gözleri alev alevdi; kireç gibi bembeyaz kesilmişti; üst dudağı titriyor ve seğiriyordu. Olabildiğince Zamyotov'a doğru eğildi ve hiçbir şey söylemeden dudaklarını oynatmaya başladı; bu durum yarım dakika kadar sürdü; ne yaptığının farkındaydı ama kendine engel olamıyordu. O korkunç sözcük tıpkı o zaman yuvasında titreyip duran kapı çengeli gibi dudaklarının arasında titreşip duruyordu, neredeyse fırlayıp çıkacakmış gibiydi: İşte-işte sadece telaffuz etmesi kalmıştı, işte-işte sadece söyleyivermesi yetecekti!

"Peki, ya yaşlı kadınla kız kardeşi Lizaveta'yı ben öldürdüysem," dedi aniden ve sonra kendine geldi.

Zamyotov ona garip bir şekilde baktı ve yüzü kireç gibi bembeyaz oldu. Tuhaf bir gülüş yüzünü çarpıtmıştı.

"Yok canım, olacak şey mi?" dedi zor duyulan bir sesle.

Raskolnikov ona kötücül bir bakış attı.

"Kabul edin bana inanmıştınız değil mi? Ha? Öyle değil mi?"

"Hiç de değil! Şimdi her zamankinden daha az inanıyorum!" dedi aceleyle Zamyotov.

"Sonunda kendini ele verdin! Kapana yakalandın küçük serçe! 'Şimdi her zamankinden daha az inanıyorum,' dediğine göre demek ki, daha önce buna inanmıştınız, değil mi?"

"Yok, hiç de öyle değil!" diye haykırdı Zamyotov bozum

olarak. "Meseleyi buraya getirmek için siz beni bilerek korkuttunuz öyle değil mi?"

"Yani inanmıyor musunuz? Peki ya o gün ben karakoldan çıktıktan sonra arkamdan niye öyle şeyler konuştunuz? Hem Teğmen Barut ben ayıldıktan sonra beni niçin sorguya çekti?"

Yerinden kalktı, kasketini aldı ve garsona bağırdı:

"Hey sen! Borcum ne kadar?"

"Hepsi otuz kapik, efendim," diye cevap verdi garson koşarak yanına gelip.

"Al bakalım sana yirmi kapik de votka içmen için bahşiş."

Sonra dönüp içi kâğıt paralarla dolu titrek avcunu Zamyotov'a uzatarak şöyle konuştu:

"Şuna bak ne çok para var burada! Kırımızı ve mavi renkli banknotlar... Yirmi beş ruble... Acaba nereden geldi bu paralar? Ya bu yeni elbiseler nereden çıktı? Biliyorsunuz ki, beş kapiğim bile yoktu! Muhakkak ev sahibemi de çoktan sorgulamışsınızdır... Her neyse, bu kadarı kâfi! Assez cause!* Hoşça kal! Sana iyi günler dilerim!"

İçinde bir miktar dayanılmaz bir haz sezilen vahşi ve isterik bir heyecanın etkisiyle titreyerek dışarı çıktı, üstelik karamsar bir ruh hali ve yorgun bir beden taşıyordu. Yüzü sanki inme inmiş gibi çarpılmıştı. Halsizliği gittikçe artıyordu. Tüm duyguları ayaklanmış, ilk itkiyle, uyarıcı ilk algıyla birlikte çoğalıyor, sonra da algı ve duyumları azaldıkça onlar da hızla zayıflıyordu.

Yalnız kalan Zamyotov ise aynı yerde düşüncelere dalarak uzun bir süre oturdu. Raskolnikov hiç beklenmedik bir şekilde onun malum mesele hakkındaki bütün düşüncelerini altüst etmiş, zihninde kesin bir kanıya varmasını sağlamıştı.

"İlya Petroviç tam bir budala!" diye hükmetti sonunda nihai olarak.

* Fr. "Bu kadar gevezelik yeter!" anlamında. *–çn*

Raskolnikov meyhanenin dış kapısını tam açmıştı ki, sahanlıkta içeriye girmekte olan Razumihin'le karşı karşıya geldi. İkisi de aralarında bir adım kalıncaya dek birbirlerini görmedikleri için az kalsın kafa kafaya tokuşuyorlardı. Bir müddet birbirlerini gözleriyle ölçüp biçtiler. Razumihin büyük bir hayret içindeydi ama birden öfke, hem de hakiki bir öfke gözlerinden kıvılcımlar saçarak kendini gösterdi.

"Bak sen, neredeymiş beyimiz!" diye var gücüyle bağırdı. "Yataktan kaçmış gelmiş! Bense onu divanın altında bile aradım! Tavan arasına dahi çıktım! Senin yüzünden az kaldı Nastasya'yı pataklayacaktım... Halbuki beyimiz neredeymiş! Rodioncuk! Bu ne demek şimdi? Bana bütün gerçeği söyle! İtiraf et! Duyuyor musun?"

"Şu demek ki, hepiniz canıma yettiniz ve ben yalnız kalmak istedim," diye sakince arkadaşını cevapladı Raskolnikov.

"Yalnız kalmak mı? Daha doğru dürüst ayakta duramıyor, suratı kireç gibi, nefesi kesiliyor... Neymiş, yalnız kalacakmış! Budala!.. 'Kristal Palas'ta ne yapıyordun? Hemen itiraf et bakayım!"

"Bırak beni!" dedi Raskolnikov ve yanından geçip gitmek istedi. İşte bu tavrı Razumihin'i hepten çileden çıkardı. Raskolnikov'u sıkıca omzundan yakaladı.

"Bırak mı? Sen bana 'beni bırak' demeye nasıl cüret edersin? Biliyor musun şimdi seninle ne yapacağım? Seni kaldırıp kucaklayacağım, elini ayağını bağlayıp omzuma vurduğum gibi eve götürüp kapıyı da üstüne kilitleyeceğim!"

"Bana bak Razumihin," diye söze başladı Raskolnikov. Hafif bir sesle ve tamamıyla sakin bir tavırla konuşuyordu. "İyiliklerini istemediğimi nasıl olur da anlamazsın? Üstelik bu iyilikleri küçümseyenlere... nihayetinde iyiliği ciddi olarak kaldıramayanlara... illa iyilik yapmaya bu kadar hevesli olmak da nedir böyle canım? Hastalığımın başında sen ne diye ge-

lip beni aradın? Belki de ölüm beni çok mutlu edecekti! Bana eziyet ettiğini, beni hepten bıktırdığını bugün sana yeterince açık şekilde anlatamadım mı? İnsanlara acı vermek gerçekten hoşuna mı gidiyor senin? Seni temin ederim ki, bu yaptıkların iyileşmeme engel oluyor zira beni aralıksız sinirlendiriyor.

Az önce Zosimov beni sinirlendirmemek için gitmedi mi? Tanrı aşkına sen de yakamı bırak artık! Üstelik beni zorla tutmaya ne hakkın var? Aklımın tamamıyla başında olduğunu görmüyor musun? Bana böyle musallat olmaman, iyilik yapmaktan vazgeçmen için sana nasıl yalvarmalıyım? Lütfen bana öğret! Tamam, ben nankör olayım, tamam ben alçak olayım, ama ne olur, Tanrı aşkına hepiniz beni rahat bırakın! Rahat bırakın! Rahat bırakın!"

Akıtmaya hazırlandığı zehrin peşin sevinciyle sakince başlamıştı konuşmaya, ama tıpkı az önce Lujin'le olduğu gibi, öfkeyle ve tıkanarak bitirdi sözlerini.

Razumihin durdu, düşündü ve elini arkadaşının omzundan çekti.

"Cehenneme kadar yolun var!" dedi neredeyse düşünceli bir tavırla ve yavaşça.

Raskolnikov gitmek için harekete geçtiğinde ise "Dur!" diye haykırdı birden. "Beni dinle. Sana, hepinizin, aranızdaki son kişiye kadar bir geveze ve kuru gürültücüden başka bir şey olmadığınızı ilan ediyorum! Minnacık bir ıstırabınız olsa onu mabadını gören kedi gibi abartırsınız! Böyle bir durumda bile başkalarının sözlerini çalarsınız. Bağımsız bir yaşamın eseri bile yok sizde! İspermeçet yağından yapılmışsınız siz, damarlarınızda da kan yerine serum akıyor! Hiçbirinize güvenmiyorum! Her durum ve şartta tek derdiniz ne yapıp edip insana benzememek."

Raskolnikov'un yeniden gitmeye davrandığını görünce deminkinin iki katı delice bir öfkeyle haykırdı:

"Dur diyorum sana! Sonuna kadar dinle! Bu akşam yeni eve taşınma vesilesiyle davetliler toplanacak, belki de çoktan gelmişlerdir bile. Ben misafirleri karşılamaya dayımı bıraktım, kendim de koşup buraya geldim. Eğer sen bir budala olmasaydın, ama ahmak değil, salak değil, ya da yabancı dilden aktarma moron değil de bildiğimiz budala olmasaydın, ne yapar eder, boş yere sokaklarda taban tepeceğine bu akşam bana gelirdin Rodya. Madem bir defa sokağa çıktın bu durumda artık misafirliğe gidebilirsin! Sana rahat bir koltuk da ayarlarım, ev sahibinde var bir tane... Çay içeriz, sohbet ederiz... Olmadı mı, o zaman seni kanepeye yatırırım ve yatıyor olmana rağmen aramızda olursun... Hem Zosimov da gelecek. Gelirsin değil mi?"

"Hayır."

"Yalannn söylüyorsunnn!" diye bağırdı sabırsızca Razumihin. "Neden biliyor musun? Çünkü sen kendinde değilsin! Üstelik hiçbir şey anladığın da yok... Ben de binlerce kez tıpkı senin gibi böyle insanlardan kaçtım ama sonra tıpış tıpış geri döndüm... İnsan mahcup oluyor ve tekrar insanların arasına dönüyor! Unutma sakın, Poçinkov apartmanı, üçüncü kat..."

"Böyle giderse muhtemelen siz hayır işlemek adına kendinize bir güzel dayak atılmasına bile göz yumacaksınız Bay Razumihin."

"Kime? Bana mı? Hayalini bile görenin ağzını burnunu kırarım... Poçinkov apartmanı, numara kırk yedi, memur Babuşkin'in dairesi..."

"Gelmeyeceğim diyorum Razumihin!" dedi üstüne basarak Raskolnikov ve arkasını dönüp hızla uzaklaştı.

"Bahse girerim ki geleceksin!" diye bağırdı arkasından Razumihin. "Zaten aksi takdirde sen... Zaten aksi takdirde seni bundan böyle tanımam! Bekle hele! Hey! Zamyotov içeride mi?"

"İçeride."

"Seni gördü mü?"

"Gördü."

"Seninle konuştu mu peki?"

"Konuştu."

"Ne hakkında konuştu? Hay şeytan alsın canını! Neyse sen bilirsin; anlatmazsan anlatma! Poçinkov apartmanı, kırk yedi numara, Babuşkin'lerin dairesi, unutma!"

Raskolnikov, Sadovaya Caddesi'ne vardı ve köşeyi döndü. Razumihin düşünceli bir şekilde onun arkasından bakıyordu. Nihayet ellerini çaresizce iki yana açıp salladı ve sonra binaya girdi. Ancak merdivenlerin ortasına geldiğinde durdu.

"Lanet olsun!" dedi içinden ama neredeyse duyulacak gibi. "sanki aklı başında gibi konuşuyor ama öte yandan... Aman ben de aptalın tekiyim! Sanki çıldıran insanlar aklı başında konuşamaz mı? Bana öyle geliyor ki, Zosimov'un esas korktuğu da işte bu!" diye devam etti eliyle alnına vurarak. "Peki, ya eğer... Ben şimdi nasıl oldu da onu tek başına bıraktım? Ya suya atlar boğulursa... Hey Tanrım hata ettim! Olmadı!" Ve hemen geri dönüp Raskolnikov'un peşinden koştu. Ama o çoktan ortadan kaybolmuştu. Razumihin tükürdü ve derhal Zamyotov'u sorguya çekmek amacıyla 'Kristal Palas'a geri döndü.

Raskolnikov dosdoğru ..... Köprüsü'ne geldi. Köprünün ortasında durdu, korkuluklara dirseklerini dayadı ve uzaklara doğru bakmaya başladı. Razumihin'den ayrıldıktan sonra o kadar halsizleşmişti ki, köprüye kadar büyük güçlükle gelebilmişti. Sokakta bir yerlerde oturmayı ya da yatmayı hayal ediyordu. Suya eğilerek mihaniki bir şekilde, batan güneşin pembe yansımalarına, yoğunlaşan alacakaranlıkta gittikçe loş bir hal alan sıra sıra binalara, kanalın sol kıyısında, çatı katındaki bir evin, camlarına vuran güneşin son ışınlarıyla sanki alev almış gibi yanan uzak bir penceresine, kanalın kararan sularına baktı.

Sanki bu sulara özel bir dikkatle bakıyor gibiydi. Nihayet gözlerinde kırmızı yuvarlaklar dönmeye, evler uzaklaşmaya, yolcular, sahil yolu, at arabaları, hepsi, her şey etrafında dönmeye, dans etmeye başladı. Aniden irkildi; gözünün önünde canlanan çirkin ve zalim bir hayal belki de onu yeni bir baygınlıktan kurtarmıştı. Birisinin yakınında, sağ yanında durduğunu hissetti. Başını çevirip bakınca, uzun boylu, başında örtüsü olan, uzunca ve zayıf yüzlü, solgun benizli bir kadın gördü. Dosdoğru onun yüzüne bakan bu kadının kızarmış gözleri göz çukurlarına gömülmüştü. Muhtemelen aslında hiçbir şey görmüyor, hiçbir yere bakmıyordu. Aniden sağ kolunu korkuluğa dayadı, sağ ayağını kaldırıp korkuluktan aşırdı sonra da sol ayağını ve kendini kanala atıverdi. Çamurlu sular yarıldı ve bir anda kurbanını yutuverdi. Ancak bir dakika geçmeden kadın suyun yüzüne çıktı. Başı ve ayakları suyun içinde, sırtı yukarda, eteklği suyun üstünde toplanıp bir yastık gibi şişmiş halde usulca akıntıya kapılıp sürüklenmeye başladı.

"Kadın boğuluyor! Boğuluyor!" diye bağırdığı duyuldu onlarca kişinin; insanlar koşuştular, her iki kıyıda da seyirciler toplanmaya başladı, köprünün üstüne, Raskolnikov'un çevresine, onu arkasından itip kakan insanlar doluştu.

"Aman Tanrım! Bu bizim Yefrosinyacık değil mi?" diye haykırdı yakında bir yerde ağlamaklı bir kadın. "Aman Tanrım! Kurtarıverin! Anam babam, sudan çıkarıverin!"

"Sandal! Sandal!" diye bağırıyordu kalabalığın içinden birileri!

Ama kayığa gerek kalmadı: Bir bekçi merdivenlerden kanala koşmuş, ceketini, çizmelerini çıkararak suya atlamıştı bile. Zaten yapması gereken şey pek de zor değildi: akıntı kadıncağızı merdiven sahanlığının neredeyse dibine kadar sürüklemişti, bekçi sağ eliyle elbisesinden tuttu, sol eliyle de arkadaşının uzattığı sırığı yakaladı ve böylece boğulmakta olan

kadın hemen sudan çıkarıldı. Kadını sahanlığın granit zeminine yatırdılar. Kısa sürede kendine geldi, doğrulup oturdu ve hapşırıp tıksırmaya, ıslak entarisini bilinçsizce silmeye başladı. Hiç konuşmuyordu.

"Burnundan gelinceye kadar içti anam babam, burnundan gelinceye kadar!" diye tiz ve yüksek sesle konuşmaya başladı deminki kadın. Afrosinyuşka'nın yanı başına gelmişti bile. Demin de az daha kendini asacaktı, ipten zor indirdik. Bakkala kadar gitmiştim, giderken de benim kızcağızı ona göz kulak olması için yanında bırakmıştım, ama o yapacağını yaptı işte! Satıcılık yapar, anam babam, bizim satıcı kadınımız, yan yana yaşıyoruz, sondan ikinci ev, hemen şuracıkta..."

Kalabalık dağılmaya başladı, polisler hâlâ suya atlayan kadınla uğraşıyorlardı, birisi karakoldan söz etti... Raskolnikov tüm olup bitene garip bir kayıtsızlık ve ilgisizlikle bakıyordu. İçinde bir tiksinti duygusu uyandı. "Hayır, iğrenç... su... olmaz," diye söylendi kendi kendine. "Hiçbir şey olmayacak," diye ekledi, "beklemenin anlamı yok. Karakol da nereden çıktı?.. Peki, Zamyotov niçin karakolda değildi? Karakol saat dokuzu geçtiği halde hâlâ açık..." Sırtını korkuluklara döndü ve etrafına bakındı.

"Eh, peki, öyle olsun! Olsun bakalım!" dedi içinden, kararlı bir tonla. Köprüden ayrıldı ve karakolun bulunduğu yöne doğru yürümeye başladı. Yüreğini boş ve sağır hissediyordu. Düşünmek zül geliyordu. İçindeki sıkıntı bile kaybolmuş, "her şeye bir son vermek" üzere evden çıkarken var olan enerjisinden iz bile kalmamıştı. Onun yerine tam bir atalet çökmüştü üzerine.

"Eh ne yapalım bu da bu işin sonu!" diye düşündü yavaşça, uyuşuk bir halde kanalın kıyısından yürürken. "Bitiriyorum, zira böyle olmasını istiyorum... Peki, çözüm bu mu? Neyse, hepsi bir artık! Bir arşınlık bir yerin olacak! Ne son ama değil

mi? Gerçekten de son mu? Onlara itiraf edecek miyim yoksa etmeyecek miyim? Eee, şeytan alsın hepsini! Hem yoruldum ben artık. Çabucak bir yerlere yatsam ya da otursam! En utanç verici olanı da bu işi çok aptalca yapmış olmam. Her neyse ona da boş vermeliyim. Tüh, insanın aklına ne aptalca şeyler geliyor..."

Karakola önce düz yürüyüp sonra ikinci dönemeçten sola dönerek gidiliyordu. Hemen şuracıkta iki adım yerdeydi. Ancak ilk dönemece geldiğinde durakladı ve biraz düşündükten sonra ara sokağa saptı ve iki sokak öteden dolaşacak şekilde yürüdü. Belki amaçsızca ama belki de bir dakikacık bile olsa yapmaya niyetlendiği işi uzatmak ve zaman kazanmak için böyle davranmıştı. Yere bakarak yürümekteydi. Birden, sanki birisi kulağına bir şey fısıldar gibi geldi. Kafasını kaldırdı ve *o* evin tam da kapısının önünde durduğunu fark etti. *O* akşamdan beri buraya hiç gelmemiş ve yakınından da geçmemişti.

Karşı konulmaz ve açıklanamaz bir istek içini kapladı. Avlu kapısından içeri girdi. Avluyu baştan başa geçti, sağdaki ilk giriş kapısından binanın içine girdi ve bildik merdivenleri adımlayarak dördüncü kata çıktı. Dar ve dik merdivenler çok karanlıktı. Her katın sahanlığında durdu ve merakla etrafına bakındı. Birinci katın sahanlığındaki pencere boşluğuna çerçeve geçirilmişti. "O zaman yoktu" diye düşündü. İşte ikinci kattaki Nikolaşka ve Mitka'nın çalıştıkları daire. "Kilitli ve kapı yeniden boyanmış; demek ki, kiraya verecekler." İşte üçüncü kat... ve dördüncü. "Burası!" Şaşkınlığa kapıldı: daireye açılan kapı ardına kadar açıktı, içeride insanlar vardı, sesleri duyuluyordu; bunu hiç beklemiyordu! Küçük bir tereddütten sonra son basamakları da çıkıp daireye girdi.

Bu daireyi de elden geçiriyorlardı, içeride işçiler çalışıyordu ve bu onu çok şaşırttı. Burasını bıraktığı gibi, eski haliyle, hatta belki cenazeleri bile oldukları yerde, döşemelerin üstün-

de bulacağını sanıyordu nedense. Ama şimdi duvarlar çıplaktı, tek bir mobilya bile yoktu. Ne garip! Pencereye doğru yürüdü ve geniş denizliğine oturdu.

Sadece iki işçi çalışıyordu, ikisi de çok gençti, ancak biri biraz daha yaşlı ötekisi ona göre çok daha gençti. Eski, sarı, yıpranmış ve yırtılmış duvar kâğıtlarının yerine, duvarları üzerinde eflatun çiçekler olan, beyaz, yeni duvar kâğıtlarıyla kaplıyorlardı. Nedense bu yapılan Raskolnikov'u müthiş rahatsız etti. Her şeyin bu şekilde değiştirilmiş olması çok üzücüymüş gibi bu yeni duvar kâğıtlarına düşmanca bakıyordu.

İşçiler geç kalmış olsalar gerek ki, aceleyle toplanıp evlerine gitmeye hazırlanıyorlardı. Raskolnikov'un içeri girişi hiç ilgilerini çekmemişti. Bir şeyler hakkında konuşuyorlardı. Raskolnikov kollarını kavuşturdu ve onları dinlemeye başladı.

Daha yaşlı olan gencine anlatıyordu:

"İşte o karı sabahın köründe süslenip püslenip karşıma gelmez mi? 'Karşımda ne kırıtıp duruyor, ne diye türlü işveler yapıyorsun?' dedim ben buna. O da bana: 'Bundan böyle artık tamamıyla sizin olmak istiyorum, Tit Vasilyeviç!' diye cevabı yapıştırmaz mı? Bak hele sen şu işe! Ama ne süslenmiş, ne süslenmişti; de ki bir moda dergisi sayfasından çıkmış, öyle yani!"

"Moda dergisi de ne ola ki, dayıcığım?" diye sordu genç olanı. Belli ki, "dayıcığı" onun bilgi kaynağı, öğretmeniydi.

"Moda dergisi kardeşcağızım, her cumartesi günü yabancı ülkelerden postayla bizim terzilerimize gelen ve hem erkeklerin hem de kadınların nasıl giyinmeleri gerektiğini gösteren renkli, resimli dergilerdir. Yani resimler var içinde. Erkek modeller daha çok belleri büzgülü uzun paltolarla çizilmiştir. Kadın modelleri ise kardeşcağızım o kadar güzeldir ki, yani dünyaları versen azdır!"

"Şu Peterburg'da da yok yok!" diye haykırdı heyecanla genç olanı, "Anam babam hariç, her şey var vallahi!"

"Evet, kardeşcağızım, onlar hariç her şey var burada," diye bir öğretmen edasıyla kestirip attı yaşlı olanı.

Raskolnikov ayağa kalktı ve daha önce sandık, yatak ve komodinin durduğu odaya girdi. Mobilyasız oda ona inanılmaz derecede küçük geldi. Duvar kâğıtları aynıydı. Köşede muhafazası içinde Meryem Ana tasvirinin bulunduğu yerde tasvirin izi hâlâ belli oluyordu. Odaya baktıktan sonra tekrar eski yerine, cam kenarına döndü. Daha yaşlı olan işçi göz kenarıyla onu izliyordu.

"Bir şey mi istemiştiniz, efendim," diye birden ona hitap ederek konuştu.

Raskolnikov, cevap vermek yerine ayağa kalktı, kapının önüne çıktı ve çıngırağın ipine yapışıp sertçe çekti. Aynı çıngırak, aynı madeni sesti! İkinci, sonra üçüncü kez çıngırağın ipini çekti; çıkan sesi dinliyor ve hatırlıyordu. O eski, korku ve ıstırap verici, çirkin duyguyu gittikçe daha yoğun ve canlı olarak anımsıyordu; çıngırağın her çalışıyla irkiliyor ama bundan gittikçe daha ve daha fazla haz alıyordu.

"Ne istiyorsun? Kimsin sen?" diye bağırdı işçi ona doğru yürüyerek. Raskolnikov tekrar kapıdan içeri girdi.

"Daireyi kiralamak istiyorum," dedi, "o nedenle bakıyorum."

"Daireler geceleri kiraya verilmez, hem sizin kapıcıyla birlikte gelmeniz gerekiyordu."

"Döşemeyi yıkamışlar, boya da yapılacak mı?" diye sürdürdü konuşmasını Raskolnikov. "Hiç kan yoktu değil mi?"

"Ne kanı?"

"Yaşlı kadını kız kardeşiyle birlikte öldürmüşlerdi ya hani... Burası kan gölüne dönmüştü."

"Yahu sen nasıl bir insansın?" diye tepki gösterdi işçi huzursuzca.

"Ben mi?"

"Evet, sen."

"Gerçekten öğrenmek istiyor musun?.. Peki o zaman benimle karakola gel orada söylerim."

İşçiler hayretle ona bakıyorlardı.

"Bizim gitmemiz lazım artık, geç bile kaldık zaten. Hadi gidelim Alyoşka. Burayı kilitlememiz lazım," dedi daha yaşlı olan işçi.

"İyi, gidelim o zaman!" dedi kayıtsız bir sesle Raskolnikov ve önden çıkıp ağır ağır merdivenlerden inmeye başladı.

"Hey kapıcı!" diye bağırdı avlu kapısına gelince.

Bina girişinde, kaldırım üzerinde gelip geçenleri seyrederek dikilen birkaç kişi vardı: her iki kapıcı, avamdan bir kadın, üzerinde sabahlık olan bir satıcı ve birkaç kişi daha. Raskolnikov doğru onlara yöneldi.

"Ne istemiştiniz?" diye sordu kapıcılardan birisi.

"Karakola gittiniz mi?"

"Şimdi oradaydım. Siz ne istemiştiniz?"

"Hâlâ oradalar mı?"

"Oradalar."

"Komiser muavini de mi orada?"

"Oradaydı. Siz ne istemiştiniz?"

Raskolnikov cevap vermedi ve düşünceli bir halde öyle yanlarında dikildi.

"Daireye bakmaya gelmiş," dedi o sırada yanlarına gelmiş olan işçilerin büyüğü.

"Hangi daireye?"

"Çalıştığımız daireye. 'Ne diye kanları sildiniz? Burada cinayet işlenmişti, ben de kiralamaya geldim,' dedi. Sonra da başladı kapı çıngırağını çalmaya, az daha koparıyordu. Sonra da tutturdu hadi karakola gidelim orada her şeyi anlatacağım diye. Musallat oldu vallahi."

Kapıcı hayretle ve kaşlarını çatarak Raskolnikov'a bakmaya başladı.

"Siz de kimsiniz bakalım?" diye sordu tehditkâr bir tonla.

"Ben Rodion Romanıç Raskolnikov, eski öğrenci, Şil apartmanında oturuyorum, şuradaki ara sokakta, buraya yakın, on dört numaralı dairede yaşıyorum. Kapıcıya sorabilirsin... Beni tanır," dedi. Tüm bunları tembel bir edayla, düşünceli bir tavırla, başını çevirmeden ve kararmakta olan sokaktan gözlerini ayırmadan söylemişti.

"İyi de apartman dairesine ne diye geldiniz?"

"Bakmaya."

"Bakacak ne var ki?"

"Şunu tutup karakola götürsek daha iyi olmaz mı?" diye birden araya girdi satıcı ve sonra da susuverdi.

Raskolnikov omzunun üstünden gözlerini ona dikti, dikkatle baktı ve aynı tembel edayla ve usulca konuştu:

"Buyrun gidelim!"

"Evet, götürelim!" diye lafı kaptı cesaretlenen satıcı. "Niçin *o* daireye kadar giriyor, aklında ne var acaba dersiniz?"

"Sarhoş mu, değil mi, Tanrı bilir," diye geveledi ağzının içinde işçi.

"Siz ne istemiştiniz?" diye tekrar bağırdı, artık sinirlenmeye başlamış olan kapıcı. "Niye musallat oluyorsun?"

"Karakola gitmeye korktun değil mi..." diye alaycı bir tavırla sordu Raskolnikov.

"Niye korkacakmışım ki? Sen niye bizim başımıza bela oluyorsun be adam?"

"Düzenbaz!" diye bağırdı kadın.

"Yahu ne diye onunla uğraşıyorsunuz!" diye bağırdı diğer kapıcı. Sırtında önü açık, kaba kalın yünden uzun bir palto olan, kuşağından anahtarların sarktığı çok iri yapılı bir adam-

dı. "Defol şuradan! Gerçekten de düzenbazın teki bu herif... Defol diyorum!"

Ve Raskolnikov'u omuzlarından yakaladığı gibi sokağa itti. Genç adam sendeledi ama düşmedi, doğruldu, sessizce tüm izleyenlere bakarak yürüyüp gitti.

"Çok garip birisi," dedi işçi.

"Bugünlerde herkes bir garip zaten," dedi kadın.

"Karakola götürseydik iyiydi," diye ekledi satıcı.

"Hiç bulaşmaya gelmez," diye kestirip attı kapıcı. "Belli ki adam düzenbazın teki! Kendisi kaşınıyor ama bir kere bulaşırsan bir daha yakanı kurtaramazsın... Biliriz böylelerini!"

"Gitmeli mi, yoksa gitmemeli mi?" diye düşünmeye başlamıştı Raskolnikov. Kavşakta yolun ortasında durmuş sanki birisinin son sözü söylemesini bekliyormuş gibi etrafına bakınıyordu. Ancak hiçbir yerden hiçbir cevap gelmedi. Her şey ayaklarının altındaki taşlar gibi dilsiz ve ölüydü, onun için her şey ölüydü, sadece onun için... Birden, bulunduğu yerden iki yüz adım kadar ileride, yolun sonunda, gittikçe yoğunlaşan karanlığın içinde bağırıp çağıran bir insan kalabalığı fark etti... Kalabalığın arasında bir at arabası durmaktaydı... Sokağın ortasında bir ışık parıldıyordu. "Bu da nesi?" Raskolnikov sağa saparak kalabalığa doğru yürüdü. Karşısına çıkan her şeye sarılıyordu... Bunun farkına vararak soğuk bir şekilde gülümsedi zira muhtemelen karakola gitme konusunda kesin kararını vermişti ve artık her şeyin sona ereceğini kesin olarak bilmekteydi.

VI

Bir çift heybetli kır atın koşulu olduğu gösterişli bir bey arabası yolun ortasında duruyordu. Arabanın içinde kimseler gözükmüyordu. Yerinden inmiş olan arabacı ise dizginleri

tutmuş olarak arabanın hemen yanında bekliyordu. Arabanın etrafı yoğun bir kalabalıkla sarılmıştı. En önde polisler vardı. Bunlardan birisi elinde bir fenerle iki büklüm eğilmiş tekerleklerin altında yerde bir şeyler arıyor gibiydi. Herkes konuşuyor, bağırıyor, ah-vah ediyordu. Arabacı sanki şoka girmiş gibiydi ve hiç durmadan şu sözleri tekrarlıyordu:

"Ne felaket! Yüce Tanrım, ne büyük felaket!"

Raskolnikov becerebildiği kadar kendine yol açarak ilerledi ve nihayet tüm bu telaş ve meraka sebep olan şeyin ne olduğunu gördü. Yerde atlar tarafından az önce çiğnendiği belli olan, kanlar içinde bir adamcağız yatıyordu. Görünürde adamda hiç yaşam belirtisi yoktu. Çok yıpranmış olan giysilerinde yine de "soylu" bir tarz vardı. Başından ve yüzünden kan akıyordu; suratı ezilmiş, derisi soyulmuş ve çarpılmıştı. Arabanın altında bayağı ciddi bir şekilde ezilmiş olduğu belliydi.

"Daha nasıl dikkat göstereyim ki, anam babam! Arabayı çok hızlı sürseydim ya da ona bağırıp ikaz etmeseydim, neyse... Üstelik hiç acele etmeden, gayet yavaş gidiyordum. Herkes gördü. Bunca insan yalan mı söylüyor, ben yalan mı söylüyorum? Malum ya, sarhoşun üzerinde ayırıcı bir ışık, bir işaret de olmaz aslında! Onu iki yana sallanarak sokağın diğer yanına geçmeye çalışırken fark ettim, az daha düşüyordu. Bir kez seslendim, sonra tekrar, sonra üçüncü kez bağırdım, üstelik dizginlere de asıldım; ama adam dosdoğru atların altına attı kendini. Bilerek mi böyle yaptı acaba ya da çok sarhoş olduğundan mı... Atlar genç, çabuk ürküyorlar, iyice huylandılar. Üstüne bir de çığlık atmaz mı, iyice gemi azıya aldılar ve işte bu felaket geldi başıma."

"İşte tıpkı anlattığı gibi oldu," dedi kalabalıktan birisi tanıklık ederek.

"Arabacı adamı ikaz etti, tam üç kere bağırdı," diye ekledi bir diğeri.

"Tastamam üç kere bağırdı, hepimiz duyduk," dedi bir üçüncüsü.

Bununla birlikte arabacının pek de o kadar üzgün ve korkmuş bir hali yoktu. Gelip kendisini almalarını bekleyen araba sahibinin muhtemelen zengin ve tanınmış bir kişi olduğu anlaşılmaktaydı. Polisler bir an önce meseleyi hale yola koymak için uğraşmaktaydılar. Ezilen adamı karakola, sonra da hastaneye götürmek gerekiyordu. Ancak hiç kimse adamı tanımıyordu.

Bu sırada Raskolnikov olay yerine iyice sokulmayı başardı ve yerde yatan adama eğilip yakından bakma fırsatı buldu. Birdenbire bir fener ışığı talihsiz adamın yüzünü iyice aydınlattı. Raskolnikov adamcağızı tanıdı.

"Ben onu tanıyorum, tanıyorum!" diye haykırdı iyice öne çıkarak. "Emekli memur, fahri müşavir Marmeladov bu adam. Hemen şuracıkta Cosel apartmanında oturuyor... Hemen doktor çağırın! Ödemeyi ben yapacağım, bakın!" diyerek cebinden çıkardığı paraları polislere gösterdi. Çok endişelendiği belli oluyordu.

Polisler ezilenin kimliğini öğrendikleri için memnun oldular. Raskolnikov kendi adını ve adresini de bildirdi. Sonra da sanki öz babasıymış gibi, baygın yatan Marmeladov'u bir an önce evine götürmeleri için var gücüyle etrafındakileri ikna etmeye girişti.

"İşte hemen şuracıkta, üç bina ileride yer alan zengin Alman Cosel'in apartmanı," diye telaşla konuşuyordu. "Herhalde sarhoş halde evine dönüyordu. Ben onu tanıyorum... Ayyaşın tekidir... Ailesi, karısı, çocukları, hatta yetişkin bir kızı var! Hastaneye götüreceğiz diye uğraşmaya gerek yok hiç, burada apartmanda muhakkak bir doktor vardır! Ben ücretini öderim!.. Evinde hiç olmazsa adam gibi bakılır, yardımına koşu-

lur... Aksi takdirde zaten hastaneye gidinceye kadar ölüverir adamcağız..."

Hatta kimseciklere fark ettirmeden polislerden birisinin avucuna para sıkıştırma fırsatını bile buldu. Hem zaten mesele gayet yasal ve açıktı ve her halükârda kendisiyle ilgilenileceği evi çok daha yakındaydı. Yardım edenler çıktı ve yaralıyı kaldırıp taşıdılar. Cosel'in apartmanı hepi topu otuz adımlık yerdeydi. Raskolnikov yaralının başını özenle tutarak arkadan yürüyor ve yolu tarif ediyordu.

"Şuraya, şuraya! Merdivenlerde başı yukarı gelecek şekilde taşımalıyız; Döndürün... Hah, tamam! Sizleri memnun edeceğim, size bahşiş vereceğim," diye geveledi ağzında.

Katerina İvanovna, bir dakika için bile olsa serbest zaman bulduğunda, mutadı olduğu üzere, kollarını göğsünün üzerinde sımsıkı kavuşturmuş bir halde, kendi kendine konuşarak, öksürerek, avuç içi kadar odanın içinde pencereden sobaya ve tekrar geriye pencereye gidip gelmekteydi. Son zamanlarda büyük kızı on yaşlarındaki Polya ile gittikçe daha sık olarak uzun konuşmalar yapmayı alışkanlık haline getirmişti. Gerçi henüz Polya'nın pek çok şeye aklı ermiyordu ama kendisinin annesine gerekli olduğunu çok iyi anlamaktaydı. Bu nedenle zeki bakışlara sahip kocaman gözleriyle sürekli annesini takip ediyor, her şeyi anlıyormuş gibi görünmek için de tüm kurnazlığını kullanıyordu. Bu kez, Polenka bütün gün hasta dolaşan küçük erkek kardeşini yatırıp uyutmak üzere soyuyordu. Gece yıkanacak olan gömleğinin çıkarılmasını beklemekte olan küçük çocuk, ciddi bir ifadeyle, hiç konuşmadan, hiç kıpırdamadan, bir iskemlede dimdik oturuyordu... Topukları kapıya dönmüş burunları da birbirinden ayrık duran bacaklarını sımsıkı birbirine bitiştirmiş bir halde ileri uzatmıştı. Yatırılmadan önce elbiseleri çıkarılan her uslu çocuğun yaptığı gibi o da dudaklarını şişirmiş, gözlerini belertmiş bir halde annesiyle

ablasının konuşmalarını dinlemekteydi. Ondan yaşça küçük kız kardeşi neredeyse tamamıyla paçavralar içinde paravanın yanında durmuş sıranın kendisine gelmesini beklemekteydi. Merdivenlerin karşısına denk düşen daire kapısı zavallı veremli kadının öteki odalardan içeri dolan ve onu uzun ve acı veren öksürüklere boğan tütün dumanlarından birazcık olsun korunabilmesi için ardına kadar açıktı. Katerina İvanovna, bu son haftada iyice zayıflamışa benziyordu. Yanaklarındaki kızıl lekeler de eskisine göre çok daha parlaktı.

Kadıncağız odanın içerisinde dönüp dururken bir yandan da konuşuyordu:

"Babacığımın evinde ne kadar mutlu, ne kadar rahat yaşadığımıza, ama sonra bu ayyaş herifin hayatımı nasıl zehirlediğine, sizin hayatınızı da nasıl zehirleyeceğine inanamaz, bunu hayal bile edemezsin Polenka! Babacığım albay rütbesine denk devlet müşaviriydi ve vali olarak atanmasına çok az kalmıştı; Zaten bu makama yükselmesi için sadece bir adım atacaktı. Öyle ki, herkes bize geliyor ve diyordu ki: 'Biz artık sizi şimdiden valimiz olarak kabul ediyoruz İvan Mihaylıç!' Ben o zaman... öhö... Ben o zaman... öhö-öhö-öhö... Ah lanet olsun!" diye haykırdı Katerina İvanovna. Boğazını tıkayan balgamı tükürürken ıstırapla göğsünü tuttu. "Ben o zaman... Ah, o son baloda... Bölge amirinin düzenlediği... Knyagina* Bezzemelnaya beni görür görmez (o daha sonra babacığınla evlendiğimde beni kutsamıştı Polya) hemen sormuştu: 'Mezuniyet gününde şalıyla dans eden sevimli kız değil mi bu?'..." ("Şu yırtığı dikmek lazım; iğneyi eline alıp tıpkı sana öğrettiğim gibi bunu hemen şimdi dikiversen ne iyi olacak, yoksa yarına...

Öhö! Yarına... Öhö-öhö-öhö... Kalırsa, delik iyice büyüyüp yırtılır," diye haykırdı öksürüklere boğularak) "O zaman ma-

* Knyagina – Slav halklarında kullanılan bir soyluluk unvanı olup genelde prenses unvanına karşılık gelmektedir. *–çn*

beyinci Knyaz* Şçegolskiy, Peterburg'dan yeni gelmişti... Benimle mazurka dansı yaptıktan sonra hemen ertesi gün gelip beni resmen isteyeceğini bildirdi ama ben büyük bir nezaketle kendisine teşekkür ederek kalbimin çoktan bir başkasına ait olduğunu söyledim. Bu bir başkası ise senin babandı, Polya. Babam bu işe felaket öfkelendi. Su hazır mı? Hadi gömleği ver bana, ya çoraplar nerede?.. Lida," diye küçük kızına seslendi, "sen bu gece artık gömleksiz yatıver; idare edersin artık... Hah, çorapları da oraya koy... Hepsini bir seferde yıkayayım... Peki, şu rezil herif hâlâ niye gelmiyor? Ayyaş! Gömleğini iyice eskitmiş, paçavraya döndürmüş! Her tarafı yırtılmış... En iyisi hepsini birden yıkamak, böylece üst üste iki gece uğraşmamış olurum! Tanrım! Öhö-öhö-öhö-öhö! Yine mi! Bu da ne?" diye haykırdı, koridordaki kalabalığı, bir şeyler taşıyarak dairelerine doğru ilerlemeye gayret edenleri görünce. "Bu da ne? Ne taşıyorsunuz? Tanrım!"

"Nereye yatıralım?" diye sordu polis memuru etrafına bakınarak. Kanlar içindeki baygın Marmeladov'u taşıyarak odaya sokmuşlardı sonunda.

"Divana! Doğru divana yatırın, başı bu tarafa gelsin," diye yol gösterdi Raskolnikov.

"Sokakta araba ezmiş! Sarhoşmuş!" diye haykırdı koridordaki kalabalıktan birisi.

Kireç gibi bembeyaz kesmiş Katerina İvanovna güçlükle nefes alıyordu. Çocuklar korkmuştu. Küçük Lidoçka haykırarak Polenka'ya koşup sarıldı; tir tir titriyordu.

Marmeladov'u yatıran Raskolnikov hemen Katerina İvanovna'ya koştu:

"Tanrı aşkına, sakin olun, korkmayın!" dedi telaşla. "Karşıdan karşıya geçerken at arabası çiğnemiş, telaşlanmayınız, ayı-

* Knyaz – Slav halklarında kullanılan bir soyluluk unvanı olup genelde prens unvanına karşılık gelmektedir. –*çn*

lacaktır, ben onu buraya getirmelerini söyledim... Daha önce evinize gelmiştim, hatırlıyor musunuz?.. Kendine gelecektir, tedavi masraflarını ben karşılayacağım!"

"Hak ettiğini buldun sonunda!" diye umutsuz bir çığlık attı Katerina İvanovna ve kocasına atıldı.

Raskolnikov, bu kadının öyle hemen bayılıp düşecek bir yapıda olmadığını hemen anladı. Bir anda yaralının başının altına o ana kadar kimsenin koymayı akıl edemediği bir yastık konuldu. Katerina İvanovna, kendini tamamıyla unutarak, titreyen dudaklarını ısırarak ve bağrından fırlamaya hazır çığlıkları bastırarak, kendini kaybetmeden yaralıyı soymaya, yaralarını muayene etmeye koyuldu.

Raskolnikov, bu arada oradakilerden birisini gidip bir doktor getirmeye razı etti. Zaten doktorun da bir sonraki evde oturduğu anlaşılmıştı.

"Ben doktor getirmeye adam yolladım," diye tekrarlayıp duruyordu Katerina İvanovna'ya. "Endişe etmeyiniz, masrafları ben karşılayacağım. Su yok mu?.. Bir de peçete, havlu veya bunlara benzer bir şeyler veriniz ama lütfen çabuk olunuz!.. Yaralarının ne durumda olduğu belli değil henüz... Sadece yaralı, henüz ölmedi, emin olunuz!.. Hem bakalım doktor ne diyecek?"

Katerina İvanovna, pencereye doğru atıldı, orada köşede duran, oturulacak yeri çökmüş bir iskemlenin üzerinde, geceleyin çocuklarla eşinin çamaşırlarını yıkamak için hazırladığı pişmiş kilden içi su dolu büyük bir leğen duruyordu. Katerina İvanovna, geceleyin çamaşır yıkama işini en az haftada iki kez, bazen de daha çok olmak üzere bizzat hallederdi. Zira artık yedek çamaşırları hemen hiç kalmamıştı ve aile fertlerinin ancak birer kat çamaşırı vardı. Pisliğe asla katlanamayan Katerina İvanovna, evin içinde pislik görmektense ıslak çamaşırları sabaha kadar ipe asıp kurutarak temiz çamaşır giydirebilmek

için geceleyin herkes uyurken takati kesilinceye kadar çalışmayı tercih ederdi. Raskolnikov'un su istemesiyle pişmiş kilden leğeni getirmek için koşturduysa da az kalsın leğenle birlikte düşüyordu. Raskolnikov, bir havlu buldu ve getirilen suyla ıslatarak Marmeladov'un kan içindeki yüzünü silmeye başladı. Istırapla nefes alan ve elleriyle göğsüne bastıran Katerina İvanovna bu sırada yanı başında durmaktaydı. Onun da yardıma ihtiyacı vardı. Raskolnikov, yaralıyı buraya getirmeleri için polisleri ikna etmekle belki de iyi bir iş yapmamış olduğunu anlamaya başlamıştı. Bekçi de şaşkın bir halde dikilmekteydi.

"Polya!" diye bağırdı Katerina İvanovna. "Çabucak Sonya'ya koş! Eğer evde yoksa da her şeye rağmen oradakilere babasını atların çiğnediğini ve döner dönmez derhal babasının evine gitmesi gerektiğini söylersin... Haydi, çabuk ol, Polya! Al başını da ört şununla!"

"Var gücünle koş!" diye bağırdı aniden iskemlede oturmakta olan küçük çocuk. Konuştuktan sonra yine gözlerini kocaman açarak ve topukları bitişik burunları ayrı bir şekilde ayaklarını ileri doğru uzatarak eski sessiz haline geri döndü.

Bu arada oda, iğne atılsa yere düşmeyecek kadar kalabalıklaşmıştı. Bir tanesi hariç polisler gitmişti. Kalan polis üşüşen kalabalığı merdivenlere geri kovalamaya çalışıyordu. Ancak iç odalardan Bayan Lippevehzel'in ne kadar kiracısı varsa toplanmıştı. Önce yalnız kapıların önünde dururken sonra yavaş yavaş odaya doluştular. Katerina İvanovna, sonunda küplere bindi.

"Bari insana ölürken rahat verin yahu!" diye haykırdı kalabalığa. "Piyes mi oynuyor burada! Üstelik sigaralarını da yakmışlar! Öhö-öhö-öhö! Bari bir de şapkalarınızla girseydiniz! Ah, işte birisi gerçekten başında şapkasıyla gelmiş! Defolun! Diriye yok, hiç olmazsa ölüye saygınız olsun!"

Öksürük nöbeti kadıncağızı tıkadı ama hiddeti işe yara-

mıştı. Anlaşılıyordu ki, Katerina İvanovna'dan bir miktar çekiniyorlardı. Kiracılar birbiri ardı sıra kendi odalarına, kapılarının arkasına çekildiler. Hepsinde, beklenmedik bir felaketle karşılaşan en yakınları bile olsa insanlarda her zaman gözlenen garip bir sevinç hali vardı, aynı zamanda içlerinde mevcut olan en samimi acıma, acısını paylaşma duygusuna rağmen istisnasız hiç kimse bu garip duyguya kapılmaktan kendini alamamıştır.

Bununla birlikte zaten kapının diğer tarafından hastane lafları, buradakilerin boş yere rahatsız edilmemesi gerektiği sözleri işitilmeye başlamıştı.

"Ölmek de yasak!" diye bağırdı Katerina İvanovna ve onlara öfke yıldırımlarını yağdırmak üzere kapıyı açmaya yelteniyordu ki, talihsiz olayı yeni haber alıp ortalığa bir çeki düzen vermek amacıyla koşup gelen ev sahibesi Lippevehzel ile burun buruna geldi. Çok edepsiz ve kavgacı bir Alman kadınıydı ev sahibesi.

"Yüce Tanrım!" diye bağırdı ellerini birbirine vurarak. "Sizin koca sarhoş olmak, beygir çiğnemek... Onu hastaneye götürmek... Ben ev sahibesi!"

"Amaliya Lyudvigovna! Ne söylediğinizi kulağınız duyuyor mu sizin?" diyerek yukarıdan bir tonla konuşmaya başladı Katerina İvanovna ("haddini bilmesi" için ev sahibesi ile daima yukarıdan bir edayla konuşurdu ki, bu durumda bile kendini bu zevkten mahrum edememişti). "Amaliya Lyudvigovna..."

"Ben size süylemek önce de, siz asla cüret etmemek bana Amal Lyudvigovna demeye; ben Amal-İvan'ım!"

"Siz Amal-İvan değil Amaliya Lyudvigovna'sınız ve ben şimdi kapının arkasında gülmekte olan Bay Lebezyatnikov (gerçekten de o sırada kapı arkasından yükselen bir kahkaha ve "Kapıştılar!" diye bağıran bir ses duyuldu) gibi size yağcılık yapan alçak dalkavuklardan olmadığım için size her zaman

Amaliya Lyudvigovna diyeceğim. Aslında bu isim niye hoşunuza gitmiyor onu da anlamıyorum ya. İşte kendiniz de görüyorsunuz Semyon Zaharoviç'in başına neler geldiğini; adamcağız ölüyor. Şimdi sizden kapıyı kapamanızı ve içeri kimseyi sokmamanızı rica ediyorum. Hiç olmazsa huzur içinde ölmesine izin verin! Aksi takdirde bu davranışınız hemen yarın bizzat Vali Bey'in kulağına gidecektir. Kendisi beni çocukluğumdan beri tanır. Birçok kez ihsanlarına boğduğu Semyon Zaharoviç'i de gayet iyi hatırlar. Semyon Zaharoviç'in birçok dostları ve hamileri bulunduğunu herkes bilir... Ancak kendisi şu uğursuz zaafını bildiği için asil bir gururla herkesten uzaklaştı. Ama şimdi kocamın çocukluğundan beri tanıdığı, hali vakti yerinde şu soylu yürekli genç adam (Raskolnikov'u gösterir) bize yardım ediyor. Emin olunuz ki, Amaliya Lyudvigovna..."

Tüm bunlar olağanüstü bir hızla ve gittikçe artan bir tempoyla söylenmişti ama bir öksürük nöbeti Katerina İvanovna'nın bu belagatlı sözlerini bıçak gibi kesti. O sırada, ölmekte olan yaralı da kendine gelerek inledi. Kadıncağız hemen yanına koştu. Marmeladov gözlerini açtı ama henüz kimseyi seçemediği, hiçbir şey anlamadığı için başucunda duran Raskolnikov'a bakmaya başladı. Zorlukla, derinden ve uzun aralarla nefes alabiliyordu; dudaklarının kenarı kanlanmıştı; alnında ter taneleri belirmişti. Raskolnikov'u tanımadığı için kaygıyla etrafına bakınmaya başladı. Katerina İvanovna üzgün ama aynı zamanda katı bakışlarını ona dikmişti, gözlerinden ise yaşlar süzülmekteydi.

"Aman Tanrım! Tüm göğsü ezilmiş! Her tarafı kan revan içinde!" diye konuştu umutsuz bir sesle. "Kıyafetlerinin hepsini çıkarmak lazım! Yapabilirsen biraz şöyle dön ne olur Semyon Zaharoviç!"

Marmeladov karısını tanıdı.

"Papaz çağırın!" dedi zor duyulan hırıltılı bir sesle.

Katerina İvanovna pencereye doğru gitti, alnını pervaza dayayıp umutsuzlukla haykırdı:

"Lanet olsun böyle hayata!"

Bir dakikalık bir sessizlikten sonra ölmekte olan yaralı zor duyulan bir sesle:

"Papaz çağırın!" diye tekrarladı.

"Çağırmak için adam gönderildi!" diye bağırdı ona Katerina İvanovna. Marmeladov bu çıkıştan çekindi ve sustu. Ürkek ve hüzünlü gözlerle karısını aramaya çabaladı; Katerina İvanovna tekrar onun yanına yaklaşıp başucunda durdu. Yaralı bir miktar yatıştı ama uzun sürmedi bu durumu. Kısa bir süre sonra gözleri bir köşede nöbete tutulmuş gibi titremekte ve şaşkın çocuk gözleriyle kendisine bakmakta olan küçük Lidoçka'ya (babasının sevgilisi) takıldı.

"A... a..." diye kekeleyerek onu işaret etti üzüntüyle. Bir şeyler söylemek istiyordu.

"Gene ne var?" diye bağırdı Katerina İvanovna.

"Yalınayak! Yalınayak!" diye mırıldandı küçük kızın çıplak ayaklarını işaret ederek. Bakışlarından bilincinin tam olarak yerinde olmadığı anlaşılıyordu.

"Susss!" diye öfkeyle bağırdı ona karısı. "Niye yalınayak olduğunu en iyi sen bilirsin!"

"Çok şükür, işte doktor geldi!" diye bağırdı sevinçle Raskolnikov.

Temiz, tertipli, yaşlı bir Alman olan doktor etrafına şüpheli bakışlar atarak içeri girdi. Hastaya yanaşıp hemen nabzını yokladı, başını dikkatle muayene etti ve Katerina İvanovna'nın yardımıyla yaralının tamamıyla kana bulanmış gömleğinin önünü açarak göğsünü ortaya çıkardı. Tüm göğsü ezilmiş, çarpılmış ve parçalanmıştı. Sağ taraftaki kaburga kemiklerinin bazıları kırılmıştı, sol tarafta ise tam kalbinin üzerinde şiddetli bir çiftenin izini taşıyan, devasa, sarı-siyah, korkunç bir bere

vardı. Doktor yüzünü ekşitti. Polis yaralının tekerlekler arasında kalarak otuz adım kadar yol boyunca sürüklendiğini anlattı.

"Nasıl kendine gelebilmiş olduğuna şaşırıyorum," dedi Raskolnikov'a fısıltıyla.

"Ne diyorsunuz durumuna?" diye sordu genç adam.

"Birazdan ölecek."

"Gerçekten de hiç umut yok mu?"

"Hayır, en ufak bir umut yok! Son nefesini veriyor... Üstelik başından da çok ölümcül yaralar almış... Hım... Gerçi, kan alınabilir... ama... bunun bir faydası olmaz. Beş-on dakika sonra ölmesi kaçınılmaz."

"Siz yine de kan alın!"

"Peki alalım... Ama bunun hiçbir yararı olmayacağı konusunda sizi uyarıyorum."

Bu sırada ayak sesleri duyuldu ve koridordaki kalabalık açılıp yol verdi ve eşikte, son dini görevini yerine getirmek üzere gereken kutsal eşyalarla birlikte, kır saçlı bir ihtiyar olan papaz göründü. Sokaktan beri ona eşlik eden bir polis de arkasındaydı. Doktor hemen yerini papaza bıraktı. Papazla doktor anlamlı bir şekilde bakıştılar. Raskolnikov, doktordan biraz daha beklemesini rica etti. Doktor omuzlarını silkti ve kaldı.

Herkes geri çekilmişti. Günah çıkarma oldukça kısa sürdü. Zaten ölmek üzere olan adamın doğru dürüst bir şeyler anladığı çok şüpheliydi. Ancak anlaşılmaz, kesik kesik sesler çıkarabiliyordu. Katerina İvanovna, Lidoçka'yı elinden tuttu, oğlanı iskemleden indirdi ve sobadan tarafa köşeye giderek diz çöktü ve çocuklara da önünde diz çöktürdü. Kızcağız sadece tir tir titriyordu; oğlan ise küçücük çıplak dizleri üzerinde durarak ölçülü bir şekilde elceğizini kaldırıyor, tam tekmil istavroz çıkarıyor, alnını döşemelere çarpa çarpa yere kapanıyordu. Görünüşe göre bu hareketi ona özel bir haz vermekteydi. Katerina İvanovna dudaklarını ısırıyor ve gözyaşlarını tutmaya

çalışıyordu. O da dua ediyor, zaman zaman, yerinden kalkmadan, duasına ara vermeden, oğlancığın gömleğini düzeltmeye, komodinden aldığı bir başörtüsüyle küçük kızcağızın çıplak omuzlarını örtmeye de fırsat buluyordu. Bu arada iç odaların kapıları meraklılar tarafından tekrar açılmaya başlamıştı. Koridorda ise diğer dairelerdeki kiracılardan oluşan seyirciler gittikçe çoğalıyor ama şimdilik eşikten içeri adım atmıyorlardı. Bütün bu sahneyi aydınlatan ise iyice kısalmış tek bir mumun ışığıydı.

O dakikalarda koridordaki kalabalığı zorlukla yararak ablasını çağırmaya gitmiş olan Polenka içeri girdi. Koşmaktan nefes nefese kaldığı için soluklanmaya çalışarak biraz dikildi ve başörtüsünü çıkardı. Gözleriyle annesini aradı, ona yanaştı ve - "Geliyor! Ona sokakta rastladım," dedi. Annesi ona da diz çöktürdü. Genç bir kız kalabalığın arasından ürkek bir tavırla ve usulca kendine yol açarak yaklaşıyordu. Sefalet, yoksulluk, ölüm ve umutsuzluğun hâkim olduğu bu odaya onun bu ani gelişi tuhaf bir etki yaratmıştı. Kızın üstü başı perişan gözüküyordu; giysileri işportadan alınmıştı ama sokağa uygun bir tarz, o özel dünyada oluşmuş zevk ve kurallara uygun bir şekil, amacını edepsizce ve açık olarak belli edecek bir biçim taşımaktaydı. Sonya koridorda tam kapının eşiğinde durdu. Eşiği geçmedi ve bulunduğu yerden bilinçsiz gözlerle olan bitenin farkında değilmiş gibi baktı. Sanki üzerinde taşıdığı her şeyi, yani eskiciden alınmış ipekli, burası için uygunsuz kaçan, renkli, gülünç ve upuzun kuyruklu elbisesini ve tüm eşiği kaplayan, geniş ve kabarık eteğini, açık renk botlarını, gece vakti hiç de lüzumlu olmadığı halde yanında getirdiği şemsiyesini, tepesinde alev kırmızısı bir tüy bulunan komik, yuvarlak hasır şapkasını, hepsini, her şeyi unutmuştu. Delikanlıların yaptığı gibi sağ tarafa yatırarak taktığı şapkasının altından zayıf, solgun ve korkmuş küçücük yüzü, aralanmış dudakları ve deh-

şetten sabitlenmiş gözleri görünmekteydi. Sonya ufak tefek, on sekiz yaşlarında, zayıf ama oldukça güzel, sarışın, etkileyici mavi gözlere sahip bir kızdı. Sabit bir şekilde yatağa, papaza bakmaktaydı. O da kız kardeşi gibi koşmaktan soluk soluğa kalmıştı. Nihayet fısıltılar ve kalabalık içinden söylenen birtakım sözcükler muhtemelen onun kulağına kadar ulaşmıştı. Başını eğip eşikten içeri bir adım atarak odaya girdi ama hâlâ kapının dibindeydi.

Günah çıkarma ve ayin bitmişti. Katerina İvanovna tekrar kocasının yanına geldi. Papaz geri çekildi. Ayrılmadan önce veda etmek ve avutmak amacıyla Katerina İvanovna'ya birkaç kelime söylemek istedi.

Ancak kadın onun sözlerini sertçe kesip çocuklarını işaret ederek kızgınlıkla sordu:

"İyi ama ben bunları ne yapacağım?"

"Tanrı merhametlidir! Onun yardımına güvenin..." diyecek oldu papaz.

"Eeeh! Merhametlidir ama bize kadar ulaşamıyor merhameti!"

"Çok günah, böyle söylemeyin, hanımefendi," dedi papaz başını iki yana sallayarak.

"Peki ya bu günah değil mi?" diye bağırdı Katerina İvanovna ölmekte olan kocasını işaret ederek.

"İstemeden bu felakete neden olanlar belki de hiç olmazsa kaybettiğiniz gelir kaynağını ikame edecek bir tazminat ödemeyi kabul ederler..."

"Beni anlamıyorsunuz!" diye öfkeyle haykırdı elini sallayarak Katerina İvanovna. "Bana niçin tazminat ödesinler ki? Sarhoşken kaldırıp kendini arabanın altına atmış işte! Hem hangi gelir kaynağı? O bizim için gelir değil sadece azap kaynağıydı. Ayyaşın tekiydi ve varımızı yoğumuzu içkiye yatırırdı. Bizi soyup meyhaneye giderdi, hem bu yavrularınkini hem de

benim hayatımı meyhanelerde tüketti. Tanrı'ya şükür ki ölüyor! Zararımız azalacak!"

"Ölüm saati gelip çatmış insanı affetmek gerekir, böyle şeyler söylemek ise çok günahtır hanımefendi, büyük günah!"

Katerina İvanovna, papazla konuşurken bir yandan da yaralının çevresinde telaşla dolaşmakta, ona su vermekte, başındaki kanı ve teri silmekte ve yatağını düzeltmekteydi. Papazın son sözleri üzerine neredeyse çıldırarak birden bağırmaya başladı:

"Eh, peder! Bunlar hep laf, hep söz! Affetmek öyle mi? Mesela şimdi bugün at arabası onu ezmemiş olsaydı, bugün yine sarhoş gelecekti. Sırtındaki kirli ve paramparça gömleğinden başkası olmadığından, o zıbarıp yatınca, ben sabaha kadar onun ve çocukların kirli çamaşırlarını yıkayıp pencerede kurutmakla uğraşacaktım. Sabah ise hemen söküklerini dikmeye, yırtıklarını yamamaya girişecektim. İşte böyle geçecekti gecem... Bu durumda ne affından bahsedilebilir ki? Hem ben yine de affettim zaten!"

Çok şiddetli ve keskin bir öksürük kadıncağızın sözlerini kesti. Mendiline tükürdü ve bir eliyle göstermek için papaza doğru uzattı, diğer eliyle de sızlayan göğsünü tuttu. Mendil tamamıyla kan içindeydi.

Papaz başını önüne eğdi ve tek kelime söylemedi.

Marmeladov son anlarını yaşıyordu; yeniden üstüne eğilmiş Katerina İvanovna'dan gözlerini ayırmıyordu. Sürekli olarak ona bir şeyler söylemek istiyor, bunun için bir gayretle dilini döndürüp anlaşılmaz bir şeyler mırıldanmaya çalışıyordu. Kocasının kendisinden bağışlanmayı dilediğini anlayan Katerina İvanovna hemen otoriter bir sesle haykırdı:

"Susss! Gereği yok!.. Ne demek istediğini biliyorum!"

Bunun üzerine Marmeladov sustu. Ancak tam o sırada bakışları kapıya takıldı ve Sonya'yı gördü...

O ana kadar farkına varmamıştı. Sonya köşede ve gölgede durmaktaydı.

"Kim o? Kim o?" diye sordu hemen. Boğuk ve zor duyulan sesinde endişe okunmaktaydı. Gözleriyle kızın durduğu kapıyı işaret ediyor ve yerinden doğrulmaya çalışıyordu.

"Kalkma! Kalk-ma!" diye bağırdı Katerina İvanovna.

Ama o inanılmaz bir gayretle bir elinin üstünde doğruldu. Tuhaf ve sabitlenmiş bakışlarını sanki tanımaya çalışıyormuş gibi bir süre kızına dikti. Daha önce onu hiç böyle bir kılıkta görmemişti. Marmeladov, anlamsız bir süs içinde olduğundan utanan, kendini aşağılanmış ve kahrolmuş hisseden ve babasıyla vedalaşmak için sıranın kendisine gelmesini uysalca bekleyen kendi kızını birdenbire tanıdı. Yüzünde sonsuz bir elem belirdi.

"Sonya! Kızım! Affet!" diye bağırdı ve ona elini uzatmak istedi ama dengesini kaybederek sendeledi ve divandan yüzüstü yuvarlandı. Kaldırmaya koştular, tekrar divana yatırdılar ama artık can çekişmekteydi. Sonya hafif bir çığlık attı, koştu, babasına sarıldı ve öylece kaldı. Marmeladov, kızının kolları arasında can verdi.

"Yapacağını yaptı!" diye bağırdı Katerina İvanovna kocasının can verdiğini anlayınca. "Şimdi ne yapacağım? Cenazesini nasıl kaldıracağım? Yarın ben bu yavruları, nasıl, neyle doyuracağım?"

Raskolnikov, Katerina İvanovna'ya yanaştı.

"Katerina İvanovna," diye söze başladı, "geçen hafta merhum eşiniz bana bütün hayatını ve durumunu anlatmıştı. Emin olun ki, sizden büyük bir saygıyla bahsetti. Hepinize ne kadar bağlı olduğunu özellikle de sizi ne kadar sayıp sevdiğini öğrendiğim o akşamdan itibaren onunla arkadaş olmuştuk... Şimdi ise müsaade buyurursanız... arkadaşıma olan borcumu ödemenin zamanı geldi. Bakın burada... galiba yirmi rub-

le olacak. Eğer bunun size bir faydası olacaksa, o takdirde... ben... kısacası ben, size uğrayacağım, mutlaka uğrayacağım... ben belki de hemen yarın uğrarım size... Hoşça kalın!"

Ve Raskolnikov hızla odadan çıktı, merdivenlerdeki kalabalığı yararak aceleyle ilerledi. Ancak kalabalığın arasında kazayı öğrenen ve şahsen ilgilenip gerekli talimatları vermek için gelen Nikodim Fomiç'le burun buruna geldi. Karakoldaki hadiseden beri birbirlerini görmemişlerdi ama Nikodim Fomiç onu hemen tanıdı.

"Ah, siz misiniz?" diye sordu.

"Öldü," diye cevapladı Raskolnikov. "Doktor ve papaz geldi, gereken her şey yapıldı. Talihsiz kadını lütfen fazla rahatsız etmeyin, zaten veremli. Elinizden geldiğince ona moral verin... Hem siz iyi bir insansınız, biliyorum..." diye ekledi gözlerinin içine bakarak alaycı bir tonla.

"Ama siz ne kadar kana bulanmışsınız böyle," dedi Nikodim Fomiç. Fenerin ışığında Raskolnikov'un yeleğindeki taze kan lekelerini görmüştü.

"Evet, kana bulanmışım... Her tarafım kan içinde!" dedi Raskolnikov tuhaf bir tavırla. Sonra gülümsedi, başıyla selam vererek merdivenlerden aşağıya yürüyüp gitti.

Hayatına birden giriveren o kavranamaz, coşku dolu, yepyeni duygunun henüz bilincine varmadan, sıtma nöbetiyle sarsılarak, telaşsızca, ağır ağır merdivenleri inmeye başladı. Bu duygu, idam cezasına mahkûm edilmiş birisinin birdenbire beklenmedik bir şekilde affedildiği bildirildiğinde hissedeceği duyguya benziyordu. Evine dönmekte olan papaz merdivenlerin yarısında ona yetişti. Sessizce selamlaştılar ve Raskolnikov hiç konuşmadan ona yol verdi. Ama son basamakları inerken arkasından telaşlı ayak sesleri duydu. Birisi ona yetişmeye çalışıyordu. Gelen Polenka'ydı. Hem koşarak merdivenlerden iniyor hem de "Bakar mısınız? Bakar mısınız?" diye bağırıyordu.

Raskolnikov kıza döndü. Polya, son merdiveni de koşarak indi ve Raskolnikov'tan bir basamak yukarıda ve tam karşısında durdu. Solgun bir ışık avludan bulundukları yere vurmaktaydı. Raskolnikov onun kendisine gülümseyen ve çocukça bir neşeyle bakan zayıf ama sevimli yüzünü seçebildi. Görünüşe bakılırsa kendisinin de pek hoşuna giden bir görevi yerine getirmek için koşmuştu peşinden.

"Bakar mısınız, isminiz ne?.. Bir de nerede yaşıyorsunuz?" diye sordu aceleyle soluk soluğa.

Raskolnikov ellerini onun omuzlarına koydu ve mutlulukla baktı kıza. Nedenini bilmese de küçük kıza bakmak çok hoşuna gidiyordu. Kıza sordu:

"Sizi kim gönderdi?"

"Beni Sonya ablacığım gönderdi," dedi daha büyük bir neşeyle gülümseyerek.

"Sizi Sonya'nın gönderdiğini biliyordum zaten."

"Beni hem annem de gönderdi. Sonya ablacığım gönderirken annem de yanımıza geldi ve dedi ki: 'Çabucak koş, Polenka!'"

"Sonya ablanızı seviyor musunuz?"

"Ben onu herkesten çok seviyorum!" dedi kati bir şekilde. Gülümsemesi birden ciddileşmişti.

"Peki ya beni sevecek misiniz?"

Cevap yerine küçük kızın yaklaşan yüzünü ve kendisini öpmek için safiyetle uzanan körpecik dudaklarını gördü. Birden kibrit çöpü gibi incecik iki kol onu sımsıkı kucakladı, küçük kızın başı omzuna yaslandı ve Polya yüzünü gittikçe daha fazla genç adama bastırarak usulca ağlamaya başladı.

"Babacığım için çok üzülüyorum!" dedi bir dakika sonra. Yaşlarla ıslanmış yüzünü genç adamın omzundan kaldırmıştı ve elleriyle gözyaşlarını silmekteydi. "Şimdi biz büyük bir felakete uğradık," diye konuştu beklenmedik bir şekilde. Çocukla-

rın birdenbire "yetişkinler" gibi konuşmak hevesine kapıldıkları zamanki o ciddi tavrı takınmıştı.

"Peki ya babacığınız da sizi sever miydi?"

"O herkesten çok Lidoçka'yı severdi," diye devam etti tıpkı yetişkinler gibi çok ciddi bir ifadeyle ve hiç gülümsemeden, "onu severdi zira Lidoçka çok küçük ve üstelik bir de hasta. Ona sürekli hediyeler getirirdi, bize ise okumayı öğretmişti. Bana gramer ve din dersleri de gösteriyordu (bunu gururla söylemişti), annem ise bir şey demezdi. Ama biz onun bundan hoşlandığını anlardık. Babam da anlardı. Annem bana Fransızca öğretmek istiyor zira ben artık bu eğitimi alacak yaşa geldim."

"Ya dua etmesini bilir misiniz?"

"Aaa, elbette bilirim! Çoktan öğrendim; ben artık büyüdüğüm için kendi başıma dua edebiliyorum, ama Kolya ile Lidoçka anneciğimle birlikte sesli olarak dua ediyorlar. İlkin 'Meryem Ana' duasını okurlar sonra 'Yüce Tanrım ablamız Sonya'yı bağışla ve kutsa' duasını, daha sonra da 'Yüce Tanrım, bizim diğer babamızı da bağışla ve kutsa' duasını okurlar. Zira ilk babamızı kaybettik bu ise bizim diğer babamız ama biz onun için de dua ederiz."

"Poleçka, benim adım Rodion; bir gün benim için de sadece 'Rodion kulunuz için' diyerek dua ediniz, başkaca bir şey demenize gerek yok."

"Bundan böyle ömür boyu size dua edeceğim!" dedi küçük kız duygulu bir şekilde. Sonra birden tekrar gülüverdi ve Raskolnikov'a sıkıca sarılarak onu tekrar kucakladı.

Raskolnikov ona adını söyledi, adresini verdi ve hemen ertesi gün mutlaka uğrayacağına söz verdi. Küçük kız onun yanından büyük bir mutlulukla ayrıldı. Genç adam sokağa çıktığında saat onu geçiyordu. Beş dakika sonra köprünün üstünde, tam o kadının kısa bir süre önce kendini suya attığı yerde duruyordu.

"Yeter artık!" diye konuştu kararlı ve ciddi bir tavırla. "Hayallere elveda, suni korkulara elveda, hortlaklara elveda!.. Yaşam önemli! İşte ben şimdi yaşamıyor muyum sanki? Benim yaşamım henüz yaşlı kadınla birlikte sona ermedi. Allah rahmet eylesin ve bu kadarı kâfi işte anam babam! Artık huzura kavuşmalıyım! Artık aklın ve ışığın krallığı hüküm sürmeli ve... ve iradenin, ve gücün... ondan sonra da görelim bakalım ne olur? Artık boy ölçüşebiliriz!" diye ekledi küstahça, sanki karanlık bir güce hitap ediyor ve onu kavgaya davet ediyormuş gibiydi. "Halbuki ben bir arşınlık bir alanda bile yaşamaya razı olmuştum!

Şu dakikada çok güçsüzüm ama... sanırım tüm hastalığım geçip gitti. Az önce sokağa çıkarken hastalığımın geçeceğini biliyordum zaten. Bu arada Poçinkov apartmanı sadece iki adım ötede. İki adımdan uzak da olsa muhakkak Razumihin'e uğramalıyım... varsın bahsi o kazansın!.. Varsın o da biraz eğlensin bakalım, hiç önemi yok, ne olacak sanki!.. Güçlü olmak lazım, güçlü! Güçsüz hiçbir şey elde edemezsin. Gücü ise yine güçle elde edebilirsin ancak. İşte onların bilmediği şey bu!" diye ekledi gururlu bir kendine güvenle ve bacaklarını zorlukla hareket ettirerek köprüden uzaklaşmaya başladı. Gurur ve kendine güven duygusu her dakika daha da artmaktaydı, öyle ki, bir süre sonra artık biraz önceki insandan eser kalmamış ve bambaşka bir insan olmuştu sanki. İyi ama ne olmuştu da böylesine değişmişti? Bunu kendisi de bilmiyordu. Denize düşüp yılana sarılan biri gibi o da birdenbire şu düşünceye sarılmıştı: "Yaşamak mümkün, yaşam henüz sona ermedi, yaşlı kadınla birlikte ölmedi." Muhtemelen vardığı sonuçlar için henüz çok erkendi ama bunun farkında değildi.

"Ama ben Tanrı'ya Rodion kulu için dua etmelerini istedim," diye geçirdi birdenbire zihninden, "evet ama bu her ihtimale karşı!" diye ekledi ve bu çocukça düşüncesine önce kendi güldü. Mükemmel bir ruh hali içindeydi.

Razumihin'i kolayca buldu. Poçinkov apartmanında yeni kiracıyı çoktan öğrenmişlerdi ve kapıcı ona hemen yolu gösterdi. Daha merdivenin yarısındayken büyük bir kalabalıktan kaynaklandığı belli olan heyecanlı konuşmaları, uğultuyu duymak mümkündü. Merdivenlere bakan kapı ardına kadar açıktı; içeriden bağırışlar ve tartışma sesleri geliyordu. Razumihin'in odası oldukça genişti, içeride ise yaklaşık on beş kişi vardı. Raskolnikov holde durakladı. Burada paravanın arkasında ev sahibinin iki hizmetçisi, iki büyük semaverin, şişelerin, tabakların ve börek ve meze gibi yiyeceklerin etrafında dönüp durmaktaydılar. Raskolnikov, arkadaşına geldiğini haber vermelerini istedi. Razumihin zafer sevinciyle koşturarak geldi. Çok fazla içmiş olduğu daha ilk bakışta belli oluyordu. Her ne kadar Razumihin hemen hiçbir zaman sarhoş olana kadar içmeyen biriyse de bu kez sarhoşladığı bayağı belliydi.

"Dinle bak," dedi Raskolnikov telaşla, "ben buraya sadece senin bahsi kazandığını ve hiç kimsenin başına neler gelebileceğini bilmediğini söylemeye geldim. İçeriye girmeye gelince, çok halsiz ve şuracığa yığılıverecek durumda olduğum için girmeyeceğim. O nedenle merhaba ve hoşça kal! Ama yarın sen bana uğra..."

"Biliyor musun, en iyisi ben seni evine kadar geçireyim! Zira çok halsiz olduğunu kendin söyledin, yani..."

"Ya misafirlerin ne olacak? Şimdi bize bakan şu kıvırcık saçlı kişi kim biliyor musun?"

"Şu mu? Şeytan bilir kim olduğunu! Dayımın tanıdıklarından birisi olsa gerek, ama belki de öyle kendiliğinden gelmiştir... Misafirleri dayıma emanet edeceğim. Dayım çok değerli bir insandır. Yazık ki sen şimdi onunla tanışamıyorsun. Aman her neyse, hepsinin canı cehenneme! Şimdi eksikliğimi hissedeceklerini sanmıyorum, hem benim de biraz temiz havaya ihtiyacım var, birader. Üstelik tam zamanında geldin biliyor

musun, eğer iki dakika daha geçseydi mutlaka kavga edecektim, yemin ediyorum! Öyle bir palavra atıyorlar ki... Sen bir insanın bu kadar palavra sıkabileceğini tasavvur bile edemezsin!.. Aslında neden edemeyesin ki? Sanki biz kendimiz yalan söylemiyor muyuz? Hem varsın söylesinler, hiç olmazsa daha sonra yalan söylemezler... Bir dakika bekle de ben Zosimov'u çağırayım."

Zosimov inanılmaz bir heves ve istekle Raskolnikov'a yöneldi. İçinde ona karşı özel bir merak taşıdığı belli olmaktaydı. Yüzü hemen aydınlanmıştı.

"Derhal yatağa," diye kararlı bir şekilde kestirip attı hastasını üstünkörü bir muayene ettikten sonra, "geceleyin de ilaç almalısınız. Alacak mısınız? Ben size daha önce hazırlamıştım... toz şeklinde olandan bir tane."

"İsterse iki olsun," diye cevap verdi Raskolnikov.

Tozu hemen oracıkta alıverdi.

"Onu eve senin götürmen çok iyi," diye belirtti Zosimov, Razumihin'e, "yarına ne olur göreceğiz, bugün ise hiç fena değil. Düne göre büyük değişiklik var. Zaten ne demişler, yüzyıl yaşa, yüzyıl öğren!.."

"Şimdi biz evden çıkarken Zosimov kulağıma ne söyledi biliyor musun?" diye sordu sokağa çıkar çıkmaz Razumihin. "Ben, birader, sana her şeyi doğrudan söyleyeceğim zira onların hepsi aptal. Zosimov, yolda gevezelik ederek senin ağzından laf almamı ve sonra da hepsini kendisine anlatmamı tembih etti. Zira o senin delirdiğini ya da delirmek üzere olduğunu düşünüyor... Bunu bir tahayyül et! Öncelikle sen ondan üç kat daha akıllısın, ikincisi sen deli değilsen onun kafasında böyle garip bir düşünce bulundurmasına aldırış bile etmezsin, üçüncüsü ise, bu koca et yığını aslında cerrah olmasına rağmen şimdi ruh hastalıklarına ilgi duymakta ve bugün senin Zamyotov'la yaptığın konuşma onun sana olan ilgisini hepten körükledi."

"Zamyotov, sana hepsini anlattı mı?"

"Hepsini anlattı ve çok da iyi yaptı. Ben böylece her şeyi tam olarak anladım ve Zamyotov da öyle... Yani kısaca söylemek gerekirse, Rodya... mesele o ki... Ben şimdi biraz sarhoşum... Ama sorun değil... mesele o ki, bu fikir... anlıyor musun?.. Onlarda tam olarak oluşmuştu... anlıyor musun? Yani bu fikri aslında hiç kimse açıkça telaffuz etmeye cesaret edemedi, zira çok saçmaydı ve özellikle boyacıyı yakaladıkları zaman hepsi fos çıktı ve gerçek olma ihtimali ebediyen ortadan kalktı. Boş yere salak demiyoruz onlara, değil mi canım? Laf aramızda, ben o zaman Zamyotov'u bayağı bir azarlamıştım, birader. Ama bunu bildiğini asla belli etme lütfen. Ben onun biraz alıngan olduğunu anladım. Bu Laviza'nın orada ortaya çıktı, ama bugün... bugün artık her şey anlaşıldı... Tüm mesele İlya Petroviç! O zaman karakolda bayılmandan istifade etti, ama sonra kendisi de yaptığından utandı. Ben biliyorum..."

Raskolnikov, merakla dinlemekteydi. Razumihin, sarhoşlukla baklayı ağzından çıkarıyordu.

"O zaman bayılmamın sebebi boğucu sıcak olması ve yağlıboya kokmasıydı," dedi Raskolnikov.

"Bir de açıklıyor! Ve evet sadece boya da değil, hastalık bir aydır gelişiyormuş. Zosimov bunu gayet iyi biliyor. Ama şimdi o Zamyotov denilen çocuğun ne kadar üzgün olduğunu tahmin bile edemezsin! 'Ben o adamın serçe parmağı bile olamam!' diyor. Seni kastediyor yani. Bazen, birader, onun iyi duyguları kabarabiliyor. Ama bugün 'Kristal Palas'ta ona verdiğin ders var ya, işte o ders mükemmel olmuş! Önce onu çok korkutmuşsun, korkusundan sapır sapır titremeye başlamış! Önce neredeyse onu o anlamsız düşünceye yeniden inanmaya mecbur etmişsin ve sonra birden ağzının payını verivermişsin: 'Al bakalım nasılmış?' gibilerden.

Mükemmel! Adam ezilmiş, perişan şimdi! Sen bu işte tam

bir ustasın vallahi, zaten onlara da böyle yapmak lazım. Ah, keşke ben de orada olsaydım! Şimdi seni büyük bir sabırsızlıkla bekliyor. Porfiriy de seninle tanışmak istiyor..."

"A... demek o da... Peki ama beni niye deli sanıyor bunlar?"

"Yok, deli sanmıyorlar. Ben galiba gereğinden fazla gevezelik ettim, birader... Senin sadece o meseleyle ilgilenmen onu çok şaşırtmıştı, anlıyor musun? O meselenin seni niye bu kadar ilgilendirdiği ise şimdi çok açık. Tüm şartları öğrenince... ve bunun o zaman seni nasıl sinirlendirdiğini ve hastalığınla nasıl bütünleştiğini hesaba katınca... Ben biraz sarhoşum birader, ancak şeytan biliyor ki, onun kendine göre bir fikri var... Diyorum ki, ruh hastalıklarıyla kafasını bozmuş. Ama sen ona aldırış etme..."

İkisi de yarım dakika kadar sustular.

"Dinle bak, Razumihin," dedi Raskolnikov, "sana şunu doğrudan söylemek istiyorum: ben az önce bir merhumun yanındaydım, ölen bir memurdu... Bütün paramı ailesine verdim... ve sonra beni öyle bir varlık öptü ki... eğer ben birisini öldürmüş bile olsaydım, yine de... Kısacası ben orada başka bir varlık daha gördüm... Alev rengi bir tüyle... Ama her neyse, gereğinden çok konuştum; çok halsizim, lütfen bana destek ol... Şimdi bir de merdiven çıkacağız..."

"Neyin var? Ne oldu?" diye sordu telaşlanan Razumihin.

"Başım biraz dönüyor ama mesele o değil. Mesele şu ki, çok, ama çok hüzünlüyüm! Bir kadın kadar duygusalım... Cidden! Baksana, şu ne? Bak, bak!"

"Ne var?"

"Görmüyor musun? Odamda ışık var, değil mi? Aralıktan ışık sızıyor..."

Artık son merdivenlerin önüne, ev sahibesinin kapısının

hizasına gelmişlerdi ve gerçekten de Raskolnikov'un odasında ışık olduğu aşağıdan fark edilmekteydi.

"Garip! Belki de Nastasya'dır," dedi Razumihin.

"O bu vakitlerde odama hiç gelmez, üstelik çoktan uyumuş olmalı, ama... benim için fark etmez zaten! Hoşça kal!"

"Olur mu canım? Seni bırakmam, birlikte gireceğiz odaya!"

"Birlikte girebiliriz tabi ama ben burada elini sıkmak ve burada vedalaşmak istiyorum. Haydi elini ver ve hoşça kal!"

"Neyin var senin Rodya?"

"Bir şeyim yok, hadi girelim; hem sen de şahit olursun..."

Basamakları tırmanmaya başladılar ve Razumihin'in zihninde Zosimov'un haklı olabileceğine dair bir düşünce doğdu aniden. "Ah! Gevezeliğimle sinirlerini bozdum!" diye mırıldandı kendi kendine. Kapıya yaklaştıklarında birden içeriden sesler duydular.

"Ne oluyor burada bakalım?" diye bağırdı Razumihin.

İlk davranan Raskolnikov oldu ve kapıyı hızla ardına kadar açtı ve sonra da eşikte öylece dondu kaldı.

Annesiyle kız kardeşi divanda oturmuş bir buçuk saattir beklemekteydiler. Geleceklerine, yolda olduklarına, gelmek üzere olduklarına dair daha bugün tekrarlanan bilgiye rağmen neden acaba onları hiç beklemiyordu ve onlar hakkında hiç düşünmemişti bile? Odada bekledikleri bir buçuk saat boyunca halen karşılarında duran ve onlara bildiği her şeyi anlatmış olan Nastasya'yı tam bir soru yağmuruna tutmuşlardı. Hele bir de Raskolnikov'un hasta hasta ve Nastasya'nın hikâyesinden anlaşıldığı üzere ateş nöbetleri içinde kendini bilmeden "bugün kaçtığını" öğrendiklerinde korkudan ödleri patlamıştı. "Aman Tanrım, ne olmuş olabilir!" İkisi de sürekli ağlamış, bu bir buçuk saatlik bekleme süresini sanki haça gerilmiş gibi ıstırap içinde geçirmişlerdi.

Raskolnikov'un ortaya çıkışı büyük bir heyecanla, sevinç çığlıklarıyla karşılandı. İkisi de üzerine atıldılar. Ama genç adam bir ölü gibi donup kalmıştı. Dayanılmaz ve ani bir düşünce beyninde bir şimşek gibi çakmıştı. Onları kucaklamaya kolları bile kalkmamış, kalkamamıştı. Annesi ve kız kardeşi onu kucakladılar, öptüler, güldüler, ağladılar... Bir adım attı, sallandı ve baygın bir halde boylu boyunca yere düştü.

Telaş, korku çığlıkları, iniltiler... Eşikte beklemekte olan Razumihin yıldırım gibi içeri girdi, hastayı güçlü kollarıyla kavradı, kaldırdı ve bir saniye içinde divana yatırdı.

"Yok bir şey, yok bir şey!" diye bağırıyordu anneyle kız kardeşe. "Sadece basit bir baygınlık, hepsi bu! Doktor daha şimdi onun çok daha iyi olduğunu, neredeyse tamamen sağlığına kavuştuğunu söyledi! Çabuk su! Hah, işte kendine geliyor bile... Bakın işte ayıldı bile!.."

Sonra Razumihin, Duneçka'nın elini neredeyse yerinden çıkaracak gibi kaparak, "gerçekten de ayıldığını" göstermek için onu kardeşinin üzerine eğilmeye zorladı. Anne de, kız kardeş de Razumihin'e kurtarıcı bir mucize gibi sevgi ve minnettarlıkla bakıyorlardı. O akşam Dunya ile yaptığı özel bir konuşmada bizzat Pulheriya Aleksandrovna Raskolnikova'nın "becerikli genç adam" diye tanımladığı Razumihin'in bütün hastalığı boyunca Rodya'larına gösterdiği ilgiyi Nastasya'dan bol bol dinlemişlerdi.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

I

Raskolnikov doğruldu ve divana oturdu.

Razumihin'in birbiriyle bağlantısı olmamasına rağmen gayet ateşli bir şekilde annesiyle kız kardeşine yağmur gibi yağdırdığı avutma sözlerini kesmek için eliyle halsizce bir işaret yaptı. Daha sonra ikisinin birden ellerini avuçlarının arasına alarak bir iki dakika kadar konuşmadan bir onun bir diğerinin yüzüne baktı. Annesi onun bu bakışlarından korktu. Bu bakışlarda ıstırap kadar güçlü bir duygu okunuyor ama aynı zamanda sabit hatta çılgınca bir şeyler hissediliyordu. Pulheriya Aleksandrovna ağlamaya başladı.

Avdotya Romanovna'nın yüzü solmuştu, ağabeyinin avcundaki eli titriyordu.

"Evinize gidin... onunla," dedi Razumihin'i göstererek. "Yarın görüşene kadar, yarın her şeyi... Geleli çok oldu mu?.." diye sordu kesik kesik konuşarak.

"Akşam geldik Rodya," diye cevap verdi Pulheriya Aleksandrovna, "trenimiz çok gecikti... Ama artık senin yanından hiçbir yere ayrılmam Rodya! Ben burada senin yanında geceleyeceğim..."

"Bana eziyet etmeyin!" dedi sinirli bir şekilde elini sallayarak.

"Ben onun yanında kalacağım!" diye bağırdı Razumihin.

"Bir dakika bile yalnız bırakmayacağım onu. Hem evdekilerin de şeytan alsın canını, varsın düz duvara tırmansınlar! Nasıl olsa dayımev sahipliği yapar."

"Size nasıl, nasıl teşekkür edeceğimi bilemiyorum!" diye söze başladı Pulheriya Aleksandrovna, tekrar Razumihin'in ellerine sarılarak, ama Raskolnikov yine onun sözünü kesti.

"Dayanamıyorum, dayanamıyorum," diye kızgınlıkla tekrarladı, "bana eziyet etmeyin! Yeter artık, gidin hadi... Dayanamıyorum!.."

"Gidelim anneciğim, hiç olmazsa bir dakikalığına da olsa odadan dışarı çıkalım, onu öldüresiye rahatsız ediyoruz, bu çok açık," diye fısıldadı annesinin kulağına, korkmuş olan Dunya.

"İyi ama üç yıl gibi uzun bir zamandan sonra ona doya doya bakmadan nasıl olur da giderim?" diyerek ağlamaya başladı Pulheriya Aleksandrovna.

"Durun!" diye bağırarak durdurdu onları tekrar, "durmadan sözümü kestiğiniz için kafam karışıyor... Lujin'i gördünüz mü?"

"Hayır, Rodya, ama o bizim geldiğimizi biliyor. Pyotr Petroviç'in büyük bir alicenaplık göstererek seni ziyaret ettiğini memnuniyetle öğrendik," dedi çekingen bir sesle.

"Evet... çok alicenap... Dunya, ben kendisini merdivenlerden aşağıya atacağımı söyleyerek onu yanımdan kovdum."

"Rodya, ne yaptın! Sen, gerçekten de... Sen, yani öyle demedin değil mi?" diye annesi korkuyla söze girmişti ki sustu ve Dunya'ya baktı.

Avdotya Romanovna dikkatle ağabeyine bakıyor ve sözlerinin devamını getirmesini bekliyordu. İkisi de Nastasya tarafından bilgilendirilmişlerdi, elbette onun anladığı ve anlatabildiği kadarıyla. Şaşkınlık ve meraka kapılarak üzülmüşlerdi.

"Dunya," diye zorlukla devam etti konuşmasına Raskolnikov, "ben bu evliliğe karşıyım ve sen de bu nedenle hemen

yarın ilk karşılaşmanızda derhal Lujin'e vazgeçtiğini bildirirsin, böylece bir daha onun lafını işitmeyiz."

"Ulu Tanrım!" diye haykırdı Pulheriya Aleksandrovna.

"Ağabey, ne söylediğini kulakların işitiyor mu?" diye patlayarak söze başlayacak oldu Avdotya Romanovna ama anında kendini tutmayı başardı. "Sen herhalde bu konuları konuşacak durumda değilsin, çok yorgun olmalısın," dedi yumuşak bir sesle.

"Sayıklıyorum mu sanıyorsun? Hayır... Sen Lujin'le benim yüzümden evleniyorsun. Ama kendini kurban etmeni kabul etmiyorum. O nedenle de, hemen yarın ona bir mektupla... kendisini reddettiğini bildir... Sabah getir okuyayım, sonra da bu iş bitsin!"

"Ben bunu yapamam!" diye bağırdı gururu kırılan kızcağız. "Hem hangi hakla..."

"Duneçka, sen de sinirlisin, daha fazla konuşma! Yarın... Ne halde olduğunu görmüyor musun?.." diye araya girdi, korkmuş olan anneleri. Dunya'ya doğru atılarak: "Ah! İyisi mi gidelim bir an önce!" dedi.

"Sayıklıyor!" diye bağırdı, sarhoşluğu iyice belli olan Razumihin. "Yoksa hangi cesaretle bunları söyler ki? Yarın bu deliliği tamamıyla geçmiş olacak... Ama bugün o adamı gerçekten de kovdu buradan. Aynen böyle oldu. Elbette adam da öfkelendi... Burada bize nutuk çekmeye, bilgiçlik taslamaya kalktı, sonra da kuyruğunu kıstırdığı gibi gitti..."

"Demek doğru?" diye bağırdı Pulheriya Aleksandrovna.

"Yarın görüşmek üzere ağabey," diye vedalaştı üzüntülü bir ses tonuyla Dunya. "Hadi gidelim anneciğim... Hoşça kal, Rodya!"

Raskolnikov son gücünü toplayarak arkalarından seslendi:

"Ben sayıklamıyorum, kardeşim, duyuyor musun beni! Bu evlilik tam bir kepazelik. Ben kepaze olabilirim ama sen ol-

mamalısın... Hiç olmazsa birimiz... Ben kepaze adamın teki bile olsam böyle bir kardeşi kardeşten sayamam. Ya ben, ya da Lujin! Haydi, şimdi gidin..."

"Sen hepten delirdin! Despot herif!" diye haykırdı Razumihin. Ama Raskolnikov artık cevap vermedi, belki de cevap verecek gücü kalmamıştı. Yüzünü duvara dönerek bitkinlikten kendinden geçmiş bir halde divana uzandı. Avdotya Romanovna, Razumihin'e merakla baktı; kara gözleri ışıldıyordu, öyle ki, Razumihin bu bakışlar karşısında irkildi. Pulheriya Aleksandrovna, olduğu yerde donmuş kalmıştı.

"Benim buradan ayrılmam mümkün değil!" diye fısıldadı Razumihin'e umutsuzluk dolu bir sesle. "Ben burada, burada bir yerlerde kalacağım... siz lütfen Dunya'ya refakat edin."

"Her şeyi de mahvedin!" dedi kendinden geçerek Razumihin. O da aynı şekilde fısıltıyla konuşmuştu. "Bari merdivenlere çıkalım. Hey, Nastasya, bize ışık tut! Yemin ederim ki," diye sözüne devam etti merdivenlerde yarı fısıltıyla, "siz gelmeden önce beni ve doktoru az kaldı dövecekti! Anlıyor musunuz? Doktoru diyorum! Doktor da onu daha fazla sinirlendirmemek için aşağıdan aldı ve gitti. Ben ise göz kulak olayım diye aşağıda kaldım ama o bu arada giyinip dışarı kaçmış. Eğer onu öfkelendirirsek şimdi de gene kaçıp gider ya da geceleyin kendisine bir şeyler yapmaya kalkar..."

"Ah, ne diyorsunuz?"

"Hem Avdotya Romanovna'nın da siz olmadan tek başına kiralık odada kalması uygun olmaz. Nerede konakladığınızı bir düşünün! O rezil Pyotr Petroviç sanki size daha iyi bir yer bulamaz mıydı?.. Her neyse, üstelik ben biraz sarhoşum ve o nedenle... ağır sözler ediyorum, siz bana aldırmayın..."

"Ama ben ev sahibesine gidip Dunya ile bana bu geceliğine sığınabileceğimiz bir köşecik vermesi için yalvaracağım. Onu burada böyle bırakamam, hayır bırakamam!"

Bunları konuşurlarken merdivenlerde, tam ev sahibesinin kapısı önündeki sahanlıkta duruyorlardı. Nastasya, bir basamak aşağıda onlara ışık tutmaktaydı. Razumihin, olağanüstü bir coşkunluk içindeydi. Daha yarım saat önce, Raskolnikov'a evine kadar eşlik ederken bizzat itiraf ettiği gibi çok gevezelik etmesine rağmen ve üstelik o akşam çok fazla şarap içmiş olduğu halde tamamıyla ayık ve dinçti. Şimdi ise sanki büyük bir coşku içindeydi. Aynı zamanda, içtiği tüm o şaraplar sanki iki kat bir güçle bir anda beynine vurmuş gibiydi. İki kadının arasında durmuş, ikisinin de ellerini yakalamış, onları ikna etmeye çalışıyor, büyük bir isabetle gerekçeler ileri sürüyor ve muhtemelen daha fazla ikna edici olabilmek için neredeyse söylediği her bir kelimede ellerini büyük bir güçle, sanki mengene gibi, canlarını acıtacak kadar sıkıyor ve Avdotya Romanovna'ya, sanki gözleriyle yiyecekmiş gibi hiç çekinmeden bakıyordu. Kadınlar canları acıdığı için zaman zaman ellerini onun kocaman ve kemikli pençelerinden kurtarmayı başarıyorlar ama o bunun farkına bile varmadığı gibi onları tekrar yakalayıp daha büyük bir kuvvetle kendine doğru çekiyordu. Eğer kendilerine bir hizmet olsun diye merdivenlerden aşağıya tepe üstü kendisini atmasını isteselerdi, genç adam hiç tereddüt etmeden ve gözünü kırpmadan bu isteği derhal yerine getirirdi. Pulheriya Aleksandrovna, Rodya'sının telaşına düştüğü için, her ne kadar Razumihin'deki tuhaflığı ve elini gereğinden kuvvetli sıktığını hissediyor olsa da o anda genç adam ona bir koruyucu olarak göründüğünden tüm bu gariplikleri görmezlikten geliyordu. Avdotya Romanovna ise, her ne kadar aynı telaş içinde olsa da, pısırık bir kız olmamasına rağmen ağabeyinin bu arkadaşının vahşi bir ışıkla yanan bakışları karşısında şaşkınlık hatta korku duymaktan kendini alamamaktaydı. Annesini da yanında sürükleyerek bu genç adamın yanından kaçmaktan Dunya'yı alıkoyan biricik şey, Nastasya'nın bu garip adam hakkında an-

lattığı hikâyelerin sonucunda içinde ona karşı doğmuş olan sonsuz güven duygusuydu. Genç kız, muhtemelen, artık ondan kaçmalarının pek de mümkün olamayacağını anlıyordu. On dakika sonra ise iyice rahatladı. Razumihin hangi durumda olursa olsun tüm düşüncelerini çok kısa bir süre içinde aktarabilme yeteneğine sahipti. Böylece onlar çok kısa bir sürede ne nitelikte bir insanla karşılaşmış olduklarını anlayıverdiler.

"Ev sahibesinin yanında kalamazsınız, bu çok saçma bir düşünce!" diye bağırdı Razumihin, Pulheriya Aleksandrovna'yı ikna etmeye çalışarak. "Her ne kadar onun annesi olsanız da burada kalarak onu iyice delirtirsiniz ve o zaman nasıl davranacağını Tanrı bilir! Bakın ben size ne önereceğim: Nastasya şimdi onun yanında bekler ben ise ikinize de evinize kadar eşlik ederim, zira tek başınıza sokaklarda gezmeniz doğru olmaz. Bizim Peterburg bu hususta... Her neyse, boş verin! Sizi evinize bıraktıktan sonra hemen buraya koşarım. Size şeref sözü veririm ki, bundan on beş dakika sonra da onun durumu ile ilgili, yani uyuyor mu, ne durumda vb. bilgi getiririm. Dinleyin bakın, sonra da yıldırım gibi kendi evime giderim - orada hepsi sarhoş misafirlerim var – Zosimov'u kaptığım gibi (kendisi oğlunuzu tedavi eden doktordur ve şimdi benim evimdedir ve sarhoş değildir, hayır o sarhoş değildir, asla sarhoş olmaz zaten) derhal Rodka'nın yanına gideriz, sonra da sizin yanınıza geliriz. Böylece bir saat içinde oğlunuzdan iki ayrı havadis almış olursunuz, hem de ikincisini doktordan, hani yani benim ağzımdan aktarılarak değil, anlıyor musunuz, bizzat doktorun ağzından! Eğer durum vahimse, yemin ederim sizi alıp doğru buraya, onun yanına getiririm, yok eğer her şey yolundaysa siz de vurur kafayı uyursunuz. Ben ise tüm geceyi burada koridorda geçiririm, onun ruhu bile duymaz. Zosimov'u da el altında olması için ev sahibesinin yanına yerleştiririm. Onun için şimdi kim daha gerekli, siz mi yoksa doktor mu? Elbette

doktor çok daha gerekli. Şu halde doğru eve gitmelisiniz! Ev sahibesinin yanında kalamazsınız, ben kalabilirim ama siz kalamazsınız, izin vermez, çünkü... çünkü çatlağın tekidir. İşin aslına bakarsanız beni Avdotya Romanovna'dan kıskanır, hatta sizden bile kıskanır... Hele Avdotya Romanovna'dan hayli hayli kıskanır. Çok ama çok tuhaf bir karakteri var! İşin aslına bakarsanız ben de sersemin biriyim... Boş verin! Haydi gidelim! Bana inanıyor musunuz? Bana inanıyor musunuz, yoksa inanmıyor musunuz?"

"Gidelim, anneciğim," dedi Avdotya Romanovna, "bu gencin söz verdiği gibi davranacağından eminim. Zaten ağabeyimi hayata döndüren de odur ve eğer doğruysa, doktor burada gecelemeye razı olursa bundan daha iyi bir şey olabilir mi?"

"İşte siz... siz.... Beni anlıyorsunuz, çünkü siz bir meleksiniz!" diye coşkuyla bağırdı Razumihin. "Gidelim! Nastasya! Derhal yukarıya fırla ve orada onun başında ışıkla bekle, ben on beş dakikaya geri geleceğim..."

Pulheriya Aleksandrovna hiç inanmamış olsa da daha fazla ayak diremedi. Razumihin ikisinin de koluna girip merdivenlerden neredeyse sürükleyerek götürdü. Bununla birlikte, onda kadını huzursuz eden bir şeyler vardı: "Becerikli ve iyi yürekli olmakla birlikte acaba söz verdiği şeyleri yerine getirebilecek durumda mı? Özellikle böylesine sarhoşken!.."

"Ah, anlıyorum, benim sarhoş olduğumu düşünüyorsunuz!" diyerek kadının düşüncelerini yarıda böldü. Kadınların ikisini de koşturduğunun farkına varmadan, upuzun bacakları ile yaya kaldırımını arşınlarken onun aklından geçenleri sezmiş gibiydi. "Saçma! Yani... ben sarhoşum, hem de körkütük, ama mesele bu değil zira şaraptan sarhoş olmadım. Sizi görür görmez şarap başıma vurdu... Her neyse, siz bana boş verin! Bana aldırmayın! Ben yalan söylüyorum; size layık bir insan değilim... Ben asla size layık bir insan değilim!.. Sizi götürür

götürmez dönüşte hemen şurada kanalda başıma iki kova su dökeceğim ve anında kendime gelip hazır olacağım... İkinizi de ne kadar sevdiğimi keşke bilebilseydiniz!.. Gülmeyiniz ve kızmayınız bana! Herkese kızınız ama bana sakın kızmayınız! Ben onun dostuyum, demek ki sizin de dostunuz sayılırım. Ben böyle olmasını istiyorum... Bunun böyle olacağını sezmiştim aslında... geçen yıl... öyle bir an olmuştu... Ama aslında hiç de sezmedim, çünkü siz sanki gökten düştünüz. Muhtemelen bütün gece gözümü kırpmayacağım... Şu Zosimov, onun delirmesinden korkuyor... İşte bu nedenle onu hiç sinirlendirmemek gerek..."

"Aman Tanrım, ne diyorsunuz?" diye haykırdı Raskolnikov'un annesi.

"Doktor gerçekten de böyle mi dedi?" diye korkuyla sordu Avdotya Romanovna.

"Söyledi söylemesine ama aslında bu doğru değil, hiç doğru değil. Doktor ona ilaç da verdi, bir toz, gördüm, sonra da siz geldiniz... Eh!.. Keşke yarın gelseydiniz! İyi yaptık da kalkıp gittik yanından. Bir saat sonra bizzat Zosimov size her şeyi anlatacak. Hem o benim gibi sarhoş da değil! Üstelik o zamana kadar artık ben de sarhoş kalmayacağım... Ben niye mi bu kadar çok içtim? Çünkü beni bir tartışmaya zorladı lanet herifler! Üstelik tartışmaya girmemeye yemin etmiştim!.. Ama öylesine saçmalıyorlardı ki, az daha kavga edecektim! Dayımı orada onlara çekidüzen versin diye bıraktım... Bakın, inanır mısınız, kişilikten tam olarak sıyrılınmasını talep ediyorlar ve bunda da büyük bir haz buluyorlar! Bu durumu da çok büyük bir ilerleme olarak kabul ediyorlar. Bari salladıkları yalanlar kendilerine ait olsa, halbuki..."

"Dinleyin bakın," diye sözünü ürkekçe kesmeye yeltendi Pulheriya Aleksandrovna, ama bu girişim Razumihin'i daha da coşturmaktan başka bir işe yaramadı.

"Siz ne zannediyorsunuz?" diye bağırdı Razumihin sesini iyice yükselterek. "Onların yalan söylemesine kızdığımı mı sanıyorsunuz? Saçma! Yalan söylenmesi benim hoşuma gider! Yalan insanların diğer tüm varlıklar önünde ayrıcalığını sağlayan biricik araçtır. Yalan söylersin ama işin doğrusunu da bal gibi bilirsin! Ben yalan söylüyorsam insanım demektir. Önceden en azından on dört, hatta belki de yüz on dört defa yalan söylemeden hiçbir gerçeğe ulaşılmamıştır. Bu ise bir anlamda bir şereftir yani! Üstelik biz kendi aklımızla yalan söylemeyi de beceremiyoruz! Sen bana yalan söyle, evet söyle, ama kendi yalanını söyle, işte o zaman seni alnından öperim! Kendi aklınla fikrinle bir yalanı bulup söylemek, sana ait olmayan yabancı bir doğruyu söylemekten çok daha iyidir. İlkinde sen insansın, ikincisinde ise sadece bir papağan! Gerçek bir yere kaçmaz, ama hayatı mahvetmek her zaman mümkün ki, örnekleri de görülmüştür. Biz şimdi neyiz? Biz hepimiz, istisnasız, bilgide, ilerlemede, düşüncede, icatta, ülküde, istekte, liberalizmde, akılda, tecrübede ve her şeyde, her şeyde, her şeyde ama her şeyde daha henüz lisenin hazırlık sınıfındayız! Başkasının aklıyla geçinip gitmek onların hoşuna gidiyor! Kötü alışmışlar! Değil mi? Öyle değil mi? Doğru söylemiyor muyum? Öyle değil mi?" diye sordu bağırarak Razumihin. Bir yandan da iki kadının elini sıkıyor ve sarsıyordu.

"Oh, yüce Tanrım! Bilmiyorum," diye geveledi ağzının içinde zavallı Pulheriya Aleksandrovna.

"Öyle, öyle... Gerçi her ne kadar sizinle her konuda hemfikir olmasam da öyle," dedi Avdotya Romanovna ve peşinden can acısıyla haykırdı, çünkü Razumihin bu sefer genç kızın elini acıtacak kadar sıkmıştı.

"Öyle mi dediniz? Siz kabul ediyor musunuz? Madem öyle diyorsunuz, o halde... o halde siz, iyiliğin, saflığın, zekâ ve mükemmelliğin kaynağısınız! Elinizi verin bana, verin... Siz

de elinizi verin, hemen şuracıkta diz çökerek ellerinizi öpmek istiyorum!"

Ve genç adam kaldırımın ortasında diz çöktü, bereket ki bu kez kaldırım tamamen tenhaydı.

"Durun, rica ederim, ne yapıyorsunuz?" diye bağırdı, iyice telaşlanan Pulheriya Aleksandrovna.

"Kalkın, kalkın!" diye uyardı onu, bir yandan gülüp öte yandan telaşlanan Dunya.

"Asla! Elinizi vermeden dünyada kalkmam! İşte böyle! Tamam! Şimdi kalkıyorum ve artık gidebiliriz! Bahtsız bir mankafayım ben, size layık değilim, üstelik sarhoşum, üstelik utanıyorum... Sizi sevmeye layık değilim, ama önünüzde saygıyla eğilmek, eğer tam bir davar değilse, her insanın borcudur! Ben de öyle yaptım... İşte kaldığınız yere geldik bile. Rodion'un bugün şu sizin Pyotr Petroviç'i kovmuş olması, ortada başka hiçbir sebep olmasa bile sırf bu nedenden dolayı gayet yerinde bir tavırdı. Sizi böyle bir yere ne cesaretle yerleştirdi? Bu bir rezalet! Burada nasıl insanlar barınıyor biliyor musunuz? Hâlbuki siz onun nişanlısısınız! Siz nişanlı değil misiniz? Bu durumda size söyleyebileceğim tek bir şey var o da nişanlınızın alçak bir adam olduğu!"

"Beni dinleyin, Bay Razumihin, siz kendinizi kaybettiniz..." diye söze başlayacak oldu Pulheriya Aleksandrovna.

"Evet, evet, haklısınız, kendimi kaybettim, mahcubum!" diye sözü onun ağzından kaptı Razumihin. "Ama... ama... Böyle konuştuğum için bana kızamazsınız! Çünkü ben samimi konuşuyorum, yoksa şeyden... ötürü değil... Hımmm! Zira böyle bir davranış çok alçakça olurdu. Tek kelimeyle söylemek gerekirse ben bunu sizi... hım!.. yani, işte böyle, gerek yok, niçin olduğunu söylemeyeceğim, cesaret edemem buna!.. Ama biz hepimiz bugün o daha içeri girer girmez onun bizim çevremizden, bize uygun birisi olmadığını hemen anlamıştık.

Saçını berberde yaptırdığı, bize bilgiçlik tasladığı için değil, hayır! Sadece o bir vurguncu, bir dikizci olduğu için, bir çıfıt ve bir soytarı olduğu için onu beğenmedik! Üstelik bu sıfatlar besbelli onun üstünden akmaktaydı. Sizce o akıllı mı? Hayır, o aptal, aptal! Hem o sizin denginiz mi hiç? Tanrı saklasın!"

Bu sözleri söylerken odalarına gitmek için artık merdivenleri çıkıyorlardı ve Razumihin birdenbire bir süre durakladı ama sonra yürümeye ve konuşmaya devam etti: "Gerçi benim evimdeki herkes sarhoştur ama buna karşılık hepsi de namuslu insanlardır, anlıyor musunuz hanımlar? Ve her ne kadar yalan söylüyorsak da, hatta ben de yalan söylüyorsam da, nihayetinde yalan söyleye söyleye gerçeğe ulaşacağız, çünkü biz erdemli olan yolu seçtik. Pyotr Petroviç'in tutturduğu yol ise erdemli değil. Her ne kadar biraz önce arkadaşlarıma ağır laflar ettiysem de hepsine çok saygı duyarım; hatta Zamyotov'u bile saymadığım halde severim çünkü sevimli bir köpek enciğinin tekidir! Hatta şu Zosimov davarını da severim çünkü dürüsttür ve işini iyi bilir... Ama bu kadar gevezelik yeter artık, gereken her şey söylendi ve affedilecekler affedildi. Affedildi değil mi? Öyle değil mi? Haydi gidelim. Bu koridoru biliyorum, buraya gelmiştim. Şurada üç numarada büyük bir rezalet çıkmıştı... Peki ya sizin odanız hangisi? Numarası kaç? Sekiz mi? Tamam, şimdi kapınızı kilitleyin ve sakın ha kimseyi içeri almayın! Ben on beş dakika sonra size havadis getireceğim, yarım saat sonra ise Zosimov'la beraber geleceğim, göreceksiniz! Hoşça kalın, ben fırlıyorum hemen!"

Pulheriya İvanovna endişe ve korkuyla dolu bir sesle kızına sordu:

"Ulu Tanrım! Duneçka, bu nedir böyle?"

"Sakin olunuz anneciğim," diye cevap verdi Dunya, şapkasını ve şalını çıkarırken. "Her ne kadar kendisi doğrudan bir içki âleminden geliyorsa da bu adamı bize Tanrı gönderdi. Sizi

temin ederim ki, ona güvenebiliriz. Üstelik bir de ağabeyim için yaptığı onca şeyi düşünürsek..."

"Ah, Duneçka, Tanrı bilir dönüp dönmeyeceğini! Hem ben nasıl oldu da Rodya'yı bırakabildim?.. Onu bu halde bulacağımı asla, asla tasavvur edemezdim! Ne kadar katıydı, sanki gelişimize hiç sevinmemiş gibiydi..."

Gözlerinde yaşlar belirdi.

"Hayır, hiç de öyle değil anneciğim. Siz sürekli ağladığınız için farkına varamadınız! Geçirdiği o ağır hastalık onu çok sarsmış, işte öyle davranmasının nedeni bu."

"Ah, o hastalık! Bir şeyler olacak, bir şeyler olacak! Ya seninle nasıl konuştu Dunya!" dedi annesi. Kızının gözlerine ürkek bakışlar atarak zihnindeki bütün düşünceleri okumaya gayret ediyordu ve Dunya'nın ağabeyini korumaya çalışmasından onu çoktan bağışlamış olduğunu anlamış ve biraz avunmuştu. "Yarın kendine gelerek düşüncelerini değiştireceğine inanıyorum," diye ekledi her şeye rağmen kızının düşüncelerini sonuna kadar öğrenmek amacıyla.

"Ben ise onun bu konuda... yarın da aynı şeyleri söyleyeceğinden adım gibi eminim," diye kestirip attı Avdotya Romanovna. Şüphesiz ki burada üstü örtülü bir tavır söz konusuydu, çünkü şimdi Pulheriya Aleksandrovna'nın doğrudan konuşmaktan çok çekindiği nazik bir mesele vardı. Dunya yanaşıp annesini öptü. Annesi tek kelime etmeden sımsıkı kucakladı onu. Sonra oturup endişeli bir beklenti haliyle Razumihin'in yolunu gözlemeye ve bir yandan da dikkatle kızını izlemeye başladı. Dunya ise aynı beklenti hali içinde kollarını kavuşturup kendi kendine düşüncelere dalarak odada bir ileri bir geri yürümeye başlamıştı. Böyle düşüncelere dalmış olarak odanın içinde aşağı yukarı yürümek Avdotya Romanovna'nın âdetiydi ve annesi de böyle zamanlardaki düşünceli ve dalgın halini bozmaktan adeta çekinirdi.

Razumihin, Avdotya Romanovna'ya karşı sarhoşlukla birden alevlenen tutkusuyla elbette gülünçtü, ama özellikle şimdi kollarını göğsünün üstünde kavuşturmuş olarak mahzun ve düşünceli bir halde odada dolaşan Avdotya Romanovna'yı gördükten sonra, belki de pek çok kişi, hele de ayrıksı hali hesaba katıldığında, genç adamı mazur görürdü. Avdotya Romanovna, uzun boyu, şaşırtıcı şekilde biçimli vücudu, güçlü, kendinden emin haliyle gerçekten de çok güzel bir kızdı. Sahip olduğu özgüven tüm tavırlarından anlaşılmakta ama bu hiçbir şekilde hareket ve tavırlarında var olan yumuşaklığı ve zarafeti gölgelememekteydi. Yüzü genel hatlarıyla ağabeyini andırmakla birlikte etkileyici bir güzelliğe sahipti. Ağabeyine göre daha açık tonda olan saçları koyu kumraldı; neredeyse kapkara gözbebeklerine sahip gözleri gururla bakmakta ve zaman zaman içlerinde müstesna bir iyilik parlamaktaydı. Solgun benizliydi ama bu hastalıklı bir solgunluk değildi; yüzünden sağlık ve tazelik okunuyordu. Ağzı biraz küçükçeydi, körpecik kiraz kırmızısı alt dudağı ise çenesiyle beraber hafifçe ileri doğru çıkıktı. Bu mükemmel derecede güzel yüzdeki yegâne kusur da buydu ama aslında bu bile ona farklı bir özellik vermekte, adeta mağrur bir asalet katmaktaydı. Yüzünün ifadesi daima, neşeli olmaktan çok ciddi ve düşünceliydi. Buna karşılık gülümseme bu yüze ne kadar da yakışıyor, neşeli, genç, içten bir gülüş bu yüze ne kadar da gidiyordu! Coşkulu, candan, temiz yürekli, onurlu, bir savaşçı gibi güçlü ve ömründe böyle bir kız görmemiş olan sarhoş Razumihin'in Dunya'yı daha ilk görüşte kendini kaybetmesi gayet anlaşılır bir şeydi. Üstelik kader sanki bilerek Dunya'yı ağabeyi ile buluşmasının yarattığı o mükemmel sevgi ve sevinç anında karşısına çıkarmıştı. Razumihin daha sonra ağabeyinin küstahça ve nezaketten uzak ve katı emirleri karşısında Dunya'nın alt dudağının öfkeyle nasıl titrediğini görmüş ve artık kendini tutamamıştı.

Razumihin, biraz önce merdivenlerde sarhoş kafayla Raskolnikov'un tuhaf ev sahibesi Praskovya Pavlovna'nın kendisini sadece Avdotya Romanovna'dan değil muhtemelen bizzat Pulheriya Aleksandrovna'dan da kıskanacağını belirtirken aslında doğruyu söylemişti. Pulheriya Aleksandrovna, kırk üç yaşında olmasına rağmen yüzü hâlâ eski güzelliğinin izlerini taşımaktaydı. Üstelik açık bir ruha, taze duygulara ve yüreğinde onurlu, temiz bir ateşe sahip hemen tüm kadınlar gibi yaşından çok daha genç göstermekteydi. Yeri gelmişken belirtelim ki, tüm bu sayılanları muhafaza etmek, güzelliği yaşlılıkta bile kaybetmemenin yegâne çaresidir. Saçları hafiften ağarmaya ve seyrelmeye başlamış, gözlerinin etrafında çoktan ince çizgiler belirmiş, yanakları üzüntüden, ıstıraptan çökmüş ve kurumuştu ama her şeye rağmen bu yüz çok güzeldi. Alt dudağının ileri doğru çıkışı bir tarafa bırakılırsa bu yüz Avdotya Romanovna'nın yirmi yıl sonraki bir portresi gibiydi. Pulheriya Aleksandrovna hassas bir kadındı ama bu hassasiyet aşırı değildi. Belli bir dereceye kadar sıkılgan ve uysaldı. Kendi inançlarına uymasa bile pek çok konuda uzlaşmacı bir tutum takınabilir, pek çok konuda uyumlu davranabilirdi. Ama öyle bir namus sınırı, öylesine ilkeleri ve kesin inançları vardı ki, iş buraya geldiğinde hiçbir koşul onu bunları çiğnemeye zorlayamazdı.

Razumihin'in gidişinden tam tamına yirmi dakika sonra kapı usulca ama ivedilikle peş peşe iki defa çalındı; geri dönmüştü.

"Girmeyeceğim, hiç vaktim yok!" dedi telaşla, kapıyı açtıklarında. "Bir bebek gibi, mükemmel, huzurlu bir uyku uyumakta ve inşallah en az bir on saat böyle uyumaya devam eder. Nastasya yanında ve ben geri dönünceye kadar yanından ayrılmamasını tembih ettim. Şimdi Zosimov'u sürükleyip buraya getireceğim, o size durumu anlatır. Sonra siz de yatar uyursunuz, yorgunluktan bitap düştüğünüzün farkındayım."

Konuşması biter bitmez koridora fırladı.

"Ne kadar becerikli ve... sadık bir genç," diye bağırdı olağanüstü sevinen Pulheriya Aleksandrovna.

"Çok iyi bir insana benziyor!" dedi hissedilir bir heyecanla Avdotya Romanovna. Tekrar odanın içinde bir ileri bir geri yürümeye başlamıştı.

Yaklaşık olarak bir saat sonra koridorda ayak sesleri duyuldu, kapı yeniden çalındı. Bu kez her iki kadın da Razumihin'in verdiği söze kesin inanmış olarak onu beklemekteydiler. Gerçekten de Zosimov'u peşine takıp getirmeyi başarmıştı. Zosimov, hemen ziyafet sofrasını bırakarak gidip Raskolnikov'u görmeye razı olmuştu. Ancak sarhoş olan Razumihin'e güvenmediğinden, kadınların yanına istemeyerek ve inanmayarak gelmişti. Bununla birlikte anında sakinleşti ve hatta gururu bile okşandı: gerçekten de bir kâhini gözler gibi yolunu gözlediklerini anlamıştı. Kadınların yanında tam tamına on dakika kaldı ve Pulheriya Aleksandrovna'yı tamamıyla inandırmayı ve teskin etmeyi başardı. Büyük bir ilgiyle fakat aşırıya kaçmadan, sanki biraz zorlama bir ciddiyetle, önemli bir konsültasyona çağrılmış tam manasıyla yirmi yedi yaşında bir doktor tavrıyla konuştu. Bu konuşma esnasında kanıları dışında tek bir kelime bile söylemediği gibi, her iki kadınla da kişisel ya da özel bir münasebete girişme isteği de göstermedi. Avdotya Romanovna'nın göz kamaştırıcı güzelliğinin daha odaya girer girmez farkına varan genç adam, konuşma boyunca ona hiç dikkat etmemeye çalışarak bütün bu ziyaret sırasında sadece Pulheriya Aleksandrovna'ya hitap etti. Bütün bunlar onda sıra dışı bir manevi tatmin duygusu uyandırmıştı. Hastanın şu anda tamamıyla müspet bir durumda olduğunu ifade etti.

Zosimov'un gözlemlerine göre genç adamın hastalığı son aylarda yaşadığı maddi sıkıntılardan başka ruhsal bazı sebeplere dayanmaktaydı. "Yani bu hastalık maddi ve manevi pek çok

karışık etkinin, kimi düşüncelerin doğurduğu korku, heyecan ve üzüntülerin... ve başka bazı şeylerin ürünüydü." Avdotya Romanovna'nın kendisini büyük bir dikkatle dinlemeye başladığının farkına varınca daha etraflı açıklamalara koyuldu. Pulheriya Aleksandrovna'nın ürkek bir şekilde üzüntüyle sorduğu "çocuğun delirmesinden şüphe edip etmediği" şeklindeki soruya, sakin bir tavırla ve samimi bir gülümsemeyle, sözlerinin aşırı derecede büyütülmüş olduğu cevabını verdi. Gerçi hastada kendisinin, yani Zosimov'un özel bir ilgi duyarak incelediği tıbbın yeni bilgi kolu monomani'yi andıran sabit bir düşünce de göze çarpmaktaydı, ama bugüne kadar hastanın ateşli ve sayıklar bir halde bulunduğu da hesaba katılmalıydı. Ve... ve... elbette annesiyle kız kardeşinin gelişi onun güçlenmesine, kendini toparlamasına yardımcı olacak ve onun üzerinde şifalı bir etkide bulunacaktı. "Tabi eğer onu yeni ve olağanüstü birtakım heyecanlardan sakınmak kabil olursa..." diye ilave etti manalı bir tavırla. Sonra kalktı, ciddi ve içten bir tavırla onları selamladı, kutsamalar, candan teşekkürler ve dualarla, hatta kendisi tarafından herhangi bir istek olmamasına rağmen sıkması için uzanan Avdotya Romanovna'nın küçücük eliyle uğurlanarak, bu ziyaretinden ve kendinden çok memnun bir halde dışarı çıktı.

"Yarın ayrıntılı konuşuruz, şimdi siz derhal yatın!" diye sıkıladı onları Razumihin, Zosimov'la birlikte çıkarken. "Yarın olabildiğince erken size rapor vermeye geleceğim."

"Ama şu Avdotya Romanovna da ne kadar hoş bir kız!" dedi dışarı çıktıklarında Zosimov. Konuşurken neredeyse ağzının suyu akacaktı.

"Hoş mu? Hoş mu dedin?" diye haykırarak Zosimov'un üzerine atladı ve gırtlağına sarıldı. "Eğer bir kez bile buna cesaret edersen... Anlıyor musun? Anlıyor musun?" diye bağırdı. Zosimov'u duvara dayamış, yakasından tutup sarsarak haykırıyordu, "Anladın mı beni?"

"Bırak beni, ayyaş şeytan!" diye bağırarak elinden kurtulmaya çalıştı Zosimov. Razumihin kendisini bıraktığındaysa uzun uzun yüzüne baktı ve sonra birdenbire katılarak gülmeye başladı. Razumihin onun karşısında, kollarını iki yana salmış, karanlık ve ciddi düşüncelere dalmış bir halde ayakta duruyordu.

"Şüphe yok ki, ben eşeğin tekiyim," diye söylendi karamsar bir tonla, "ama senin de benden kalır yerin yok."

"Yok, hayır birader, beni hariç tut. Ben aptalca hayaller kurmuyorum."

Sessizce yürüdüler ve iyiden iyiye birtakım düşüncelere dalıp gitmiş olan Razumihin ancak Raskolnikov'un evine yaklaştıkları zaman bu sessizliği bozdu.

"Dinle bak," dedi Zosimov'a, "sen hiç de fena biri değilsin ama iyi biliyorum ki, bir sürü kötü huyunun yanı sıra üstelik bir de zamparalığın var, hem de en pisinden. Sen sinirleri bozuk, iradesiz, dengesiz, obur bir pisliksin ve hiçbir zevkinden kendini mahrum etmek istemezsin, ben de zaten buna pislik diyorum zira insanı doğrudan pisliğe götürür. O kadar rahatına düşkün oldun ki, itiraf ediyorum, tüm bu özelliklerine rağmen hâlâ nasıl bir yandan da gayet iyi, hatta fedakâr bir hekim olabiliyorsun anlayamıyorum. Kuştüyü yatakta yatar (doktorumuz elbette!) ama geceleri hastaları için yatağından kalkar! Üç yıl sonra artık hastaların için yatağından kalkmayacaksın... Her neyse, mesele bu değil zaten. Asıl mesele şu: Bugün ev sahibesinin dairesinde yatacaksın (onu buna çok zor razı ettim!) ben ise mutfakta. İşte size kısa yoldan tanışmak için iyi bir fırsat! Ama bu iş senin sandığın gibi değil ha! Burada birader, senin düşündüğün şey mümkün değil..."

"Ben zaten düşünmüyorum bile."

"Burada, birader, bir yandan utangaçlık, suskunluk, çekingenlik, müthiş bir fazilet vardır, diğer yandan ise tüm bunla-

rın yanı sıra iç çekmeler, ahlamalar, ohlamalar ve mum gibi erimeler vardır. Yeryüzünün bütün iblisleri adına beni ondan kurtar ne olur! Enfes bir kadındır!.. Sana ömrümün sonuna kadar hizmet ederim!"

Zosimov deminkinden de güçlü bir kahkaha patlattı.

"Seni de pek etkilemiş anlaşılan! İyi de onunla ne yapacağım ki?"

"Seni temin ederim ki fazla zahmet çekmeyeceksin, tek yapman gereken rastgele aklına gelen şeyleri ona anlatmak, yanı başına oturup konuşmak. Hem sen hekimsin, onun herhangi bir hastalığını tedavi et. Yemin ederim pişman olmayacaksın. Evinde bir de klavsen var; bilirsin ben bazen şarkı söylerim; ona has bir Rus şarkısı okumuştum zamanında: 'Yakıcı gözyaşları döktüm...' O böyle esaslı şarkıları seviyor. Zaten her şey şarkı ile başladı; üstelik sen piyanoyu gerçek bir usta, bir virtüöz, bir Rubinstein gibi çalıyorsun... Seni temin ederim ki, pişman olmazsın!"

"Yoksa ona söz falan mı verdin! Senet sepet de vermiş olmayasın? Belki de evlenme vaadinde bulundun..."

"Hayır, hayır, asla böyle bir şey olmadı! Hem o öyle bir kadın değil. Bir gün Çebarov ona gitmiş..."

"Tamam, o halde bırak şu kadını!"

"Yok, öyle bırakılmaz!"

"Neden bırakılmazmış?"

"Yani, işte öyle bırakılmaz; bırakılmaz, hepsi bu! Aslında birader, bu hikâyenin insanı merakta bırakan bir başlangıcı var."

"İyi de sen bu kadını niye baştan çıkardın?"

"Yok, hayır, onu baştan çıkarmadım, asla. Belki de ben kendim baştan çıktım, sırf budalalığımdan. Onun içinse hepsi bir: sen ya da ben. Yeter ki yanında birisi otursun ve nefes alsın. Burada mesele şu ki, birader... İfade edemiyorum bir türlü, bu-

rada nasıl demeli, bak şimdi senin matematiğin iyidir ve hâlâ da uğraşıyorsun matematikle biliyorum... Mesela ona entegral aritmetiği anlat... Yemin ederim ki şaka yapmıyorum, ciddi söylüyorum. Onun için neden bahsettiğinin hiçbir önemi yok: sana bakacak ve içini çekecek ve işte koca bir yıl bu minvalde geçip gidecek. Ben mesela uzun uzun, iki gün boyunca Prusya Senatosu'nu anlattım (e, başka ne anlatayım ki ona?), o ise bu süre zarfında sadece içini çekti ve karşımda eriyip gitti! Aşktan sakın bahsetme zira çok utangaçtır. Ama öte yandan ondan vazgeçemiyormuşsun gibi davran ve bu yeterli olacaktır. Yanında çok rahat edeceksin, sanki kendini evde gibi hissedeceksin, oku, otur, yat, yaz... Hatta öpmek bile mümkün ama ihtiyatlı olmak şartıyla..."

"Yahu böyle bir kadın benim neme gerek?"

"Of, sana da bir türlü anlatamıyorum! Bak şimdi: siz ikiniz birbirinize çok uygunsunuz! Ben daha önce de seni aklımdan geçirmiştim... Nasıl olsa buna bir son vereceksin! Senin için hepsi bir değil mi, yani ha şimdi ha sonra olmuş? Burada, birader, öyle bir kuştüyü hayat başlangıcı var ki, eh yani! Hem sadece bu da değil! Sen buraya doğru çekiliyorsun ve burası senin için dünyanın sonu, demirleme yeri, sakin bir liman, yeryüzünün göbeği, evrenin temeli, krep kokuları, yağlı börekler, akşam semaverleri, sessiz iç çekmeler, sıcacık kürkler ve ısıtılmış yataklar demek... Hani yani sanki ölmüşsün ama aynı zamanda hayattasın gibi, yani iki fayda aynı anda! Her neyse, birader, kahretsin, çok fazla gevezelik ettik, artık yatma zamanı! Dinle hele: ben gece arada uyanıp onu yoklamaya gideceğim. Sorun değil, önemsiz, her şey yolunda olacak. Sen endişe etme pek, ama eğer istersen bir kere de sen gider bakarsın. Şayet bir şey fark edersen, diyelim ki, sayıklama veya ateş veya başkaca bir şey, anında beni uyandır. Aslında bir şey de olmaz zaten...

II

Razumihin, ertesi sabah düşünceli ve ciddi bir halde uyandığında saat yediyi geçiyordu. O sabah kendini birdenbire pek çok yeni ve öngöremediği kuşku ve kararsızlığın saldırısı altında buldu. Daha önce asla gün gelip de bu şekilde uyanacağını tasavvur etmemişti.

Dün yaşananları en küçük ayrıntısına kadar hatırlıyor, başına olağandışı bir şeyler geldiğini, o ana dek asla tanımadığı, daha öncekilere hiç benzemeyen bir duygunun etkisi altında kaldığını anlıyordu. Aynı zamanda kafasında kurduğu hayalin asla gerçekleşemeyecek bir şey olduğunun da net bir şekilde ayırdına varıyordu, hatta bu o derecede gerçekleşemeyecek bir şeydi ki, genç adam böyle bir şeyi kafasında kurduğu için utanç duyuyordu. Böylece kendini çabucak "dünün lanetli gündeminden" miras kalan çok daha ivedi kaygı ve dertlere kaptırıverdi.

Dünden ona kalan en korkunç anı ise düşmüş olduğu o "rezilce ve alçakça" durumdu. Bu yalnızca sarhoşluktan kaynaklanmamıştı. Kızın durumundan faydalanarak aniden içinde kabaran aptalca bir kıskançlıkla onun yüzüne karşı nişanlısına apaçık hakaret etmesinden de kaynaklanıyordu. Halbuki nişanlısı ile kız arasındaki ilişkinin ve karşılıklı taahhütlerin derecesini bilmek bir yana adamı doğru dürüst tanımıyordu bile. Üstelik bu adam hakkında bu şekilde aceleci ve düşüncesizce yargılarda bulunmaya ne hakkı vardı? Hem onu yargıç olarak görevlendiren mi vardı ki! Ayrıca Avdotya Romanovna gibi bir insan kendisine layık olmayan birisine sırf parası için varır mıydı? Demek ki, adamın bazı faziletleri olmalıydı. Kiraladığı odalar mı? İyi de orasının o çeşit bir yer olduğunu adamcağız nereden bilebilirdi ki? Hem zaten onlara ev hazırlamaktaydı... Öööfff, bu yaptıkları ne kadar da rezilceydi! Sarhoş olması da

mazeretten mi sayılırdı sanki? Sarhoş olması onu iyice alçaltan aptalca bir bahaneden başka neydi ki? Gerçek şaraptaydı ve bu gerçek tüm çıplaklığıyla ortaya serilmişti. "Yani kıskanç ve kaba ruhunun tüm pisliği meydana çıkmıştı!" Hem böyle bir hayal ona, Razumihin'e, şu kadarcık da olsa yakışıyor muydu yani? Böyle bir kızla kıyaslandığında o kim oluyordu ki? Kavgacı bir sarhoştan, toy bir palavracıdan başka neydi ki? "Böyle küstah ve gülünç bir kıyaslama mümkün müydü hiç?" Razumihin bu düşünceyle umutsuzca kıpkırmızı kesildi ve aniden, sanki mahsus gibi tam da bu sırada, dün gece merdivenlerde onlara ev sahibesinin kendisini Avdotya Romanovna'dan kıskanacağını nasıl söylediğini çok açık olarak hatırlayıverdi... ve artık bu kadarına dayanamadı. Var gücüyle mutfak sobasına bir yumruk indirerek elini yaraladı ve bir tuğlayı da kırdı.

"Elbette," diye mırıldandı kendi kendine bir dakika sonra, aşağılık duygusu içinde, "elbette, tüm bu rezillikleri şimdi bir hale yola sokmanın ya da düzeltmenin mümkünü yok... Ama demek ki, üzerinde öyle fazla düşünmenin de bir yararı yok. En iyisi sessizce ortaya çıkıp ve... Tüm sorumlulukları yine sessizce... Yerine getirmek... Ve özür dilemeye hiç kalkışmamak, hiç konuşmamak ve... Ve elbette bu durumda her şey mahvoldu!"

Bununla birlikte giyinirken elbiselerini her zamankinden çok daha dikkatli bir şekilde gözden geçirdi. Başka bir elbisesi yoktu, ama eğer olsaydı bile muhtemelen giymezdi. "Öyle işte, mahsustan giymezdi." Ama her şeye rağmen pis ve rezil bir serseri olarak görünmek istemiyordu: en azından başkalarının duygularını incitmeye hakkı yoktu, üstelik bu başkaları ona ihtiyaç duymaktaydı, bizzat onu çağırıyorlardı. Elbisesini özenle fırçaladı. Gömleği her zaman giyilebilecek durumda olurdu, bu hususta oldukça hassastı.

O sabah özel bir itina ile yıkandı. Nastasya'nın sabununu bulmuştu. Saçlarını, boynunu ve özellikle ellerini bir gü-

zel yıkadı. İş tıraş olup olmamaya geldiğindeyse (Praskovya Pavlovna'nın merhum eşi Zarnıtsin'den kalma gayet iyi durumda usturaları vardı) genç adam bu konuda olumsuz karar verdi (hem de oldukça sert biçimde): "Bırak böyle kalsın! Aksi takdirde benim muhakkak... şey için tıraş olduğum kanaatine varacaklar! Hayır, dünyada olmaz! Ve... Ve hepsinden önemlisi o öyle kaba, pis bir heriftir, öylesine uygunsuz bir hitap şekli vardır ki, diyecekler... Ve... Az biraz dürüst birisi olduğunu kendisi de biliyor olsa bile... İyi de, yani dürüst diye bunda övünülecek bir şey mi var yani? Herkes dürüst insan olmak zorundadır, hatta ötesine de geçmelidir... Ve her şeye rağmen (elbette kendisi de bunu hatırlamaktadır) onun da böyle birtakım işleri olmuştu diyecekler... Hani yani hepten namussuzun teki de diyemezler ya! Ama bununla birlikte!.. Halbuki neler neler düşünebilirler! Hım... ve işte tüm bunları Avdotya Romanovna ile yan yana koymak! Evet, tam da öyle, kahretsin! Bırak öyle olsun! Mahsus böyle kirli, pasaklı, ayyaş görüneceğim, canına tüküreyim! Hatta daha da beter olacağım!"

Geceyi Praskovya Pavlovna'nın salonunda geçiren Zosimov, oraya geldiğinde Razumihin'i bu şekilde kendi kendine konuşurken buldu.

Zosimov evine dönüyordu ve ayrılmadan önce de hastayı bir yoklamak istemişti. Razumihin, hastanın tıpkı bir bebek gibi uyuduğunu söyledi. Zosimov kendiliğinden uyanmadıkça uyandırılmaması talimatında bulundu. Saat on bire doğru tekrar uğramaya söz verdi.

"Tabi, eğer evde kalırsa," diye ekledi. "Hay Allah kahretsin! Hastasına söz geçirmeyen hekim onu nasıl tedavi edebilir ki? *O* mu onlara gidecek, yoksa *onlar* mı buraya gelecek, ne dersin?"

"Onlar gelecek sanırım," diye cevap verdi Razumihin. Sorunun esas amacını anlamıştı. "Ve elbette aile işlerini konu-

şacaklardır. Ben gidiyorum. Sen elbette doktor olarak benden çok daha fazla hakka sahipsin."

"İyi de, ben de papaz değilim ki? Gelir, giderim, zaten onlar olmadan da yeterince meşgulüm."

"Beni endişelendiren bir husus var," diyerek kaşını çatıp onun sözünü kesti Razumihin, "dün akşam ben Raskolnikov'la eve gelirken yolda sarhoşluktan gereksiz gevezelik ettim... bir sürü şey anlattım... bu arada güya... onun deliliğe eğilimli olmasından korktuğunu da söyledim..."

"Aynı şeyi dün akşam hanımlarla konuşurken de ağzından kaçırmışsın."

"Biliyorum yaptığım çok aptalcaydı! Yani dövsen haklısın! Ama senin sahiden de kesinleşmiş böyle bir kuşkun yok muydu?"

"Yok canım, nereden kesinleşmiş olacak? Beni ona götürdüğünde monoman olarak tanımlayan sen kendindin... Üstelik biz dün işi büsbütün kızıştırdık, yani daha doğrusu bunu sen yaptın... Şu boyacılar hakkında anlattığın bilgilerle. Belki de delirmeye bu meseleyi kafasına takarak başlamış bir adamın yanında konuşmak için çok doğru bir konu yani? Karakolda olup bitenleri ayrıntılarıyla bilseydim, orada münasebetsiz bir adamın şu mahut şüpheyle onu üzdüğünü bilseydim, dünkü konuşmalara müsaade etmezdim. Zaten bu monomanlar bir bardak suda fırtına yaratırlar... Kafalarındaki kuruntuları gerçek sanırlar. Dün Zamyotov'un anlattığı hikâyeden anladıklarımla meselenin yarısı benim için aydınlanmış oldu. Evet, öyle! Her gün karşılaştığı alaylara dayanamayan kırk yaşlarında evhamlı bir adamın bir gün sofradaki takılmalarına dayanamayarak sekiz yaşındaki bir çocuğu kestiği bir vaka biliyorum! Bizim vakamızda ise pejmürde elbiseler içinde yoksul bir genç adam, küstah bir polis, başlangıç halinde bir hastalık ve böylesi bir şüphe mevcut! Üstelik şüphe edilen istisnai derecede

aşırı bir gurura sahip evhamlı bir genç! Evet, belki de tüm bu hastalığın çıkış nedeni işte tam da burada gizli! İşte böyle, kahretsin!.. Bu arada bu Zamyotov gerçekten de sevimli bir oğlan, sadece, hım... Dün gece bunların hepsini ona anlatmakla hiç iyi etmedi... Çok gereksiz bir gevezelik!"

"Canım kime anlattı ki, sadece sana ve bana!"

"Ve de Porfiriy'e."

"E, ne olmuş Porfiriy'e anlatmış ise?"

"Bu arada, ana kıza sözün geçer mi bilmiyorum ama bugün bizim delikanlıya ihtimamlı yaklaşmaları gerektiğini tembih edersin değil mi?"

"Onlar kendi aralarında anlaşırlar."

"Sonra yani Lujin'e niye öyle davranıyor ki? Adamın hali vakti yerinde, üstelik öyle beğenilmeyecek bir hali de yok... Hem bu insanlar beş parasız öyle değil mi? Ha?"

"Sen ne elde etmeye çalışıyorsun bu sorularınla anlamıyorum? Nereden bileyim beş parasızlar mı değiller mi? Çok meraklıysan kendilerine sor, belki de öğrenirsin..."

"Tanrım, bazen ne kadar budala oluyorsun! Dünkü sarhoşluğun sürüyor hâlâ... Hoşça kal; Benim yerime Praskovya Pavlovnacığına şükranlarımı ilet dün gece beni evinde misafir ettiği için. Kapısını kilitlemişti ve ben kapının arkasından günaydın dedim ama cevap vermedi. Halbuki saat yedide uyandığını biliyorum zira mutfakta demlenmiş semaverini koridordan geçirip kendisine götürürlerken gördüm... Maalesef yüzüne görme şerefine eremedim..."

Saat tam dokuzda Razumihin, Bakaleyev apartmanının kiralık odalarına geldi. Hanımların ikisi de onu uzun zamandır, endişeli bir sabırsızlıkla beklemekteydiler. Saat yedi olmadan kalkmışlardı. Genç adam gece gibi karanlık bir suratla, asık bir yüzle girdi içeriye. Hanımları beceriksizce selamladı ve hemen bu beceriksizliğinden dolayı da öfkelendi kendine.

Ancak korktuğu gibi olmamış, kuşkularında yanılmıştı. Hanımlar onu gayet iyi karşıladı. Pulheriya Aleksandrovna onun üzerine atılarak iki elini birden yakalamıştı ve neredeyse öpecek gibiydi. Razumihin, ürkekçe Avdotya Romanovna'ya baktı. Ama onun gururlu yüzünde de o dakikalarda sadece tam bir minnettarlık ve dostluk, (alaycı bakışlar ve gayriihtiyari olup zorlukla saklanan bir istihza yerine) büyük ve alışılmadık bir saygı okunuyordu. Öyle ki, aslında onu küfürle karşılasalardı kendini çok daha iyi hissedecekti, zira şimdi çok mahcup olmuştu. Neyse ki, elde konuşulacak hazır bir konu vardı ve genç adam dört elle buna sarıldı.

Oğlunun "henüz uyanmadığını" ama "her şeyin yolunda olduğunu" öğrenen Pulheriya Aleksandrovna, bunun çok daha hayırlı olduğunu söyledi. "Çünkü kendisinin oğlundan önce Razumihin'le konuşması çok, çok, ama çok gerekliydi." Peşinden çay içip içmediği soruldu ve birlikte çay içmeye davet edildi, zaten kendileri de Razumihin'i beklemiş ve içmemişlerdi. Avdotya Romanovna çıngırağı çaldı ve gelen üstü başı leş gibi, pejmürde haldeki adama çay getirmesi söylendi. Ama çay servisi öylesine berbat ve yakışıksızdı ki hanımlar bu durumdan mahcup oldular. Razumihin, tam kiralanan bu odalarla ilgili küfrü basacaktı ki, Lujin'i hatırlayıp durakladı, şaşaladı ve sonra da Pulheriya Aleksandrovna'nın kendisine ardı ardına hiç ara vermeksizin yönelttiği sorulara müthiş sevinerek bir kurtarıcı gibi bunlara sarıldı.

Genç adam cevaplarken sürekli sözü kesildi ve kendisine tekrar tekrar sorular soruldu ve sonuçta kırk beş dakika içinde Rodion Romanoviç'in yaşamındaki son bir yılla ilgili tüm önemli ve gerekli bilgileri ve hastalığıyla ilgili tüm bildiklerini aktarmayı başardı. Bununla birlikte anlatmaması gereken pek çok şeyi, bu arada karakoldaki olayı bütün sonuçlarıyla birlikte atladı. Hanımlar onun anlattıklarını adeta içer gibi dinlemiş-

lerdi. Razumihin tam her şeyi anlatıp bitirdiğini ve dinleyicilerinin merakını artık tamamen tatmin etmiş olduğunu sanırken hanımlar için adeta daha henüz hiçbir şeyin başlamamış olduğu anlaşıldı.

"Azizim, söylesenize, söylesenize bana, ne düşünüyorsunuz... Ah, özür dilerim, ben hâlâ adınızı bilmiyorum," dedi telaştan yerinde duramayan Pulheriya Aleksandrovna.

"Dmitriy Prokofiç."

"Bakın şimdi Dmitriy Prokofiç, çok ama çok öğrenmek isterdim... genel olarak... o şimdi olaylara nasıl bakıyor, yani, lütfen beni doğru anlayın, bunu size nasıl söylemeli, yani nasıl daha doğru söylemeli: oğlum neyi sever, neyi sevmez? Her zaman böyle sinirli midir? Ne tür istekleri ve nasıl derler, hayalleri vardır, eğer söylemeniz mümkünse? Şu anda onu özellikle etkileyen şeyler nelerdir? Kısacası ben isterdim ki..."

"Ah, anneciğim, bütün bu sorulara böyle birdenbire hemen nasıl cevap verilebilir ki?"

"Ah yüce Tanrım, onu böyle bulacağımı asla ama asla tahmin etmemiştim, Dmitriy Prokofiç."

"Ama bu çok doğal bir durum," diye cevap verdi Razumihin, "benim annem yok, dayım ise her yıl buraya gelir ve hemen her seferinde beni neredeyse tanınmaz şekilde değişmiş bulur, hatta dış görünüşüm açısından bile. Halbuki kendisi zeki bir insandır. Sizin oğlunuzla görüşmediğiniz üç yıl içerisinde köprünün altından çok sular aktı. Bilmem ki size ne söylemeliyim? Rodion'u bir buçuk yıldır tanıyorum. Somurtkan, karamsar, kendini beğenmiş ve gururlu bir insan. Son dönemdeyse (belki de çok daha önceleri) kuruntulu ve evhamlı birisi oldu. Ama aynı zamanda erdemli ve iyi kalplidir. Duygularını göstermeyi sevmez ve gerekirse sözlerle yüreğindekini anlatmak yerine katı bir şekilde davranmayı tercih eder. Bununla birlikte bazen de hiç evhamlı gibi davranmaz, sadece

merhametsiz denecek kadar soğuk ve duygusuz bir tutum alır. Doğrusu onda sanki birbiriyle çelişen iki karakter sırayla yer değiştiriyor gibidir. Kimi zaman kessen ağzından tek bir laf çıkmaz! Hiç vakti yoktur, herkes ona engel olmaktadır, ama bu sırada beyefendi sırtüstü yatmıştır ve hiçbir şey yapmamaktadır. Hiç de alaycı birisi değildir ve bu özelliği onun mizah duygusuna sahip olmamasından değil, bu tür önemsiz şeylere vakit ayırmak istememesindendir. Anlatılanları sonuna kadar dinlemez. Herkesin ilgilendiği şeyler onu asla ilgilendirmez. Kendisine çok yüksek bir değer biçer ve bunda hiç de haksız değildir. Daha ne söylemeli bilemiyorum?.. Sanırım sizin gelişiniz ona çok olumlu hatta şu anda içinde bulunduğu durumdan kurtarıcı bir etkide bulunacaktır."

"Ah, inşallah!" diye haykırdı Pulheriya Aleksandrovna. Razumihin'in bir tanecik Rodyacığı hakkında anlattıklarından çok etkilenmişti.

Bu sırada Razumihin ise nihayet Avdotya Romanovna'ya cesaretle, sıkılmadan bakabilmişti. Konuşması sırasında sık sık gözleri ona kayıyordu ancak bu bakışları hep kaçamak ve anlık olmuş ve sonra hemen gözlerini başka tarafa çevirmişti. Avdotya Romanovna ise kâh masaya oturup dikkatle onu dinlemiş kâh ayağa kalkıp âdeti olduğu üzere ellerini göğsünde kavuşturup dudaklarını sımsıkı kapatarak odada aşağı yukarı dolaşmaya başlamış ve ender de olsa dolaşmaya ara vermeden sorularını dalgın bir tavırla sormuştu. Onda da tıpkı ağabeyi gibi söylenenleri sonuna kadar dinlememe huyu vardı. Dunya, ince kumaştan koyu renkli bir elbise giymişti, boynunda şeffaf, beyaz bir fular vardı. Razumihin pek çok belirtiye istinaden hanımların her ikisinin de çok yoksul durumda olduklarını hemen anlamıştı. Avdotya Romanovna bir kraliçe gibi giyinmiş olsaydı Razumihin ondan asla çekinmezdi. Ama şimdi belki tam da böyle yoksul giyinmesi ve kendisinin de bunu tama-

mıyla anlamış olmasından dolayı yüreğine bir korku çökmüştü. Ağzından çıkan her bir lafa, her bir hareketine dikkat etmek zorunda hissediyordu kendini ki, bu da zaten yeterince kendine güveni olmayan utangaç birisi için iyice zorlaştırıcı bir durum yaratmaktaydı.

"Siz ağabeyimin karakteri hakkında pek çok ilginç şey söylediniz... ve bunu tarafsızca yaptınız. Bu çok iyi, zira ona büyük bir hayranlık beslediğinizi sanıyordum," diye belirtti dudaklarında bir gülümsemeyle Avdotya Romanovna. "Yanında bir kadın bulunması gerektiği düşüncenizde de sanırım haklısınız," diye ekledi, düşünceli bir şekilde.

"Ben öyle dememiştim, bununla birlikte belki de siz bunda haklısınız, sadece..."

"Ne?"

"İyi de, o kimseyi sevmiyor ve belki de asla sevmeyecek," diye kestirip attı Razumihin.

"Yani sevmeye muktedir mi değil?"

"Ağabeyinize dehşetli bir şekilde ve her konuda benzediğinizin farkında mısınız, Avdotya Romanovna?" deyiverdi birdenbire kendi de bunu beklemeden. Ama derhal toparlanıp az önce ağabeyi hakkında söylediklerini hatırlayarak kıpkırmızı kesildi ve müthiş utandı. Ona bakan Avdotya Romanovna gülmekten kendini alamadı.

"Rodya hakkında her ikiniz de yanılıyor olabilirsiniz," dedi konuşulanlardan bir miktar rahatsız olan Pulheriya Aleksandrovna. "Kastettiğim sadece şimdiki durumu değil Duneçka. Pyotr Petroviç'in şu mektubunda yazdıkları... Ve bizim senle tahminlerimiz belki de doğru değildir. Ah, Dmitriy Prokofiç, siz onun ne kadar hayalperest olduğunu, nasıl söylemeli, ne kadar kaprisli bir çocuk olduğunu tasavvur edemezsiniz! On beş yaşına geldiğinde bile ona asla güvenemezdim. Eminim, şimdi bile birdenbire kimsenin asla aklının ucuna bile gelmeyecek

bir şeyler yapabilir kendisine... Uzağa gitmeye gerek yok: Haberiniz var mı bilmiyorum, bundan bir buçuk yıl önce, hani şu adı neydi, ev sahibesi Zarnitsına'nın kızı ile evlenmeye kalkışıp beni çok şaşırtmış, üzmüş, mahvetmiş, hatta neredeyse üzüntümden ölecek hale getirmişti?"

"Siz bu konuda daha fazla bir şeyler biliyor musunuz acaba?" diye sordu Avdotya Romanovna.

"Sanıyor musunuz ki, o zaman benim gözyaşlarım, yalvarışlarım, hastalanmam, hatta üzüntüden ölmem, yoksulluğumuz onu durdurabilirdi? Büyük bir sükûnetle tüm bu engellerin üzerinden atlayıp giderdi. İyi ama bizi sevmiyor mu, bizi hiç mi sevmiyor?"

"Bu hususta benimle hiçbir zaman, hiçbir şey konuşmadı," diye dikkatle konuştu Razumihin. "Ama benim bizzat Zarnitsına'dan duyduğum şeyler oldu. Gerçi o da pek konuşkan bir insan değildir ama yine de duyduğum şeyler pek de yabana atılacak gibi değildi..."

"Peki, ne duydunuz?" diye iki hanım da aynı anda sordu.

"İşin aslına bakarsanız o kadar da önemli bir şeyler değildi duyduklarım. Yalnız şunu öğrendim ki, aralarında kararlaştırılmış ve sırf gelin adayının ölümü nedeniyle gerçekleşememiş bu evlilik, Zarnitsına'nın hiç de taraftar olduğu bir şey değilmiş... Üstelik anlatılanlara göre kızcağıza hiç de güzel denilemezmiş, hatta çirkin bile denilebilirmiş... Ayrıca çok hastalıklıymış... Bir de garipmiş... Bununla birlikte bazı meziyetleri de varmış. Elbette birtakım meziyetleri olmalı, aksi takdirde bu olayı anlamak mümkün değil... Kızın drahoması falan da yokmuş, gerçi Raskolnikov böyle şeylere aldırış eden birisi de değil ya... Bu tutumuyla ilgili bir yargıya varmak çok zor."

"Eminim ki, bu kızcağız değerli bir insandı," diye belirtti Avdotya Romanovna.

"Evlenselerdi hangisi hangisinin başını yerdi, kız mı oğla-

nın, yoksa oğlan mı kızın doğrusu bilmiyorum, ama Tanrı beni affetsin ben bu kızcağızın ölümüne sevinmiştim," dedi Pulheriya Aleksandrovna. Sonra da ihtiyatla, yaptığının kızının hoşuna gitmediğini elbette bildiği için olsa gerek, duraklayarak ve anbean Dunya'ya bakarak, oğluyla Lujin arasında dün yaşanan sahnenin ayrıntılarını anlatması için Razumihin'i zorlamaya başladı. Görünüşe bakılırsa bu olay onu her şeyden fazla endişelendiriyor, hatta korkuyla titremesine neden oluyordu. Razumihin her şeyi baştan sona ve ayrıntılı olarak tekrar anlattı ama bu sefer kendi görüşünü de ekledi: Raskolnikov'u Pyotr Petroviç'e kasten hakaret etmekle suçladı. Üstelik bu kez arkadaşının hastalığı mazeretine de pek sığınmadı.

"Daha hastalanmadan bunu yapmayı tasarlamıştı," diye ekledi.

"Ben de öyle düşünüyorum," dedi Pulheriya Aleksandrovna bitik bir halde. Ama bu kez Razumihin'in Pyotr Petroviç hakkında daha ihtiyatlı, hatta sanki saygılı bir dil kullanmış olması garibine gitmişti. Avdotya Romanovna da Razumihin'in değişen bu tavrına dikkat etmiş ve bunu garipsemişti.

"Pyotr Petroviç hakkında demek böyle düşünüyorsunuz, öyle mi?" diye sordu sabırsızca Pulheriya Aleksandrovna.

"Kızınızın müstakbel kocası hakkında başka türlü düşünmem de mümkün değil," dedi heyecanlı ve kesin bir tonla Razumihin. "Üstelik bunu dalkavukça bir nezaketle de söylemiyorum. Hayır, ben bunu, sadece ve sadece... en azından Avdotya Romanovna'nın bu zatı gönüllü olarak, kendi iradesiyle seçmiş olmasından ötürü söylüyorum. Dün onun hakkında ileri geri konuşmamın nedeni fena halde sarhoş olmam ve ayrıca... çıldırmış olmamdı; evet, çıldırmıştım, aklımı yitirmiştim, tamamıyla delirmiştim... Ve bugün bundan ötürü çok utanıyorum!.." Bunları söyleyen Razumihin pancar gibi kızardı ve sustu. Avdotya Romanovna da kızardı ama sessizliğini boz-

madı. Lujin hakkında konuşmaya başladıklarından beri tek bir kelime bile etmemişti.

Pulheriya Aleksandrovna ise görünüşe göre kızından herhangi bir destek gelmediğinden dolayı kararsızlık içindeydi. Nihayet kekeleyerek ve bakışlarını bir an bile kızından ayırmadan şimdi bir meselenin kendisini çok fazla endişelendirdiğini söyledi.

"Biliyor musunuz, Dmitriy Prokofiç..." diye söze başladı ve sonra kızına dönerek sordu, "Duneçka, Ben Dmitriy Prokofiç ile her şeyi apaçık konuşacağım, tamam mı?"

"Elbette, anneciğim," diye cevap verdi, annesini rahatlatmaya çalışan bir ses tonuyla.

"Mesele şu ki," diye söze başladı aceleyle, içindeki üzüntüyü söyleme iznini almasıyla sanki sırtından büyük bir yük kalkmış gibi ferahlayan Pulheriya Aleksandrovna, "dün buraya geldiğimizi bildirmemize cevaben bu sabah çok erken saatlerde Pyotr Petroviç'ten bir not aldık. Aslında dün verdiği söz gereği gelip bizi istasyonda bizzat karşılaması gerekiyordu, halbuki o kendi geleceği yerde bizi karşılamak ve kiralanan odaya refakat etmek üzere bir uşak gönderdi. Uşağın elinde burasının adresi vardı. Pyotr Petroviç, bu uşağa bu sabah bizi ziyaret edeceğini bildirmesi için talimat vermiş. Bu sabah ise yine kendisi gelecek yerde şu notu göndermiş... En iyisi bunu kendiniz okuyunuz; orada beni çok endişelendiren bir husus var... Bunun ne olduğunu şimdi kendiniz okuyacaksınız... Ve lütfen bana açıkça bu konuda fikrinizi söyleyiniz Dmitriy Prokofiç! Siz Rodya'nın karakterini herkesten iyi biliyorsunuz ve en iyi tavsiyeyi siz verebilirsiniz. Ayrıca size şunu da belirtmeliyim ki, Duneçka ilk adımda hemen kararını verdi, ama ben, henüz nasıl davranmam gerektiğini bilemiyorum ve... Ve sizin gelmenizi bekliyordum."

Razumihin dünkü tarihli notu açtı ve şunları okudu:

"Değerli Hanımefendi Pulheriya Aleksandrovna,

Hesapta olmayan engeller yüzünden sizi istasyonda şahsen karşılayamıyorum ve bu nedenle sizi karşılamak üzere becerikli bir adamımı gönderdiğimi bildirmekle şeref duyarım. Aynı şekilde hem geri bırakmamın mümkün olmadığı Temyiz Mahkemesi'ndeki işlerim dolayısıyla, hem de sizin ve Avdotya Romanovna'nın Rodion ile gerçekleştireceğiniz samimi görüşmeye engel olmamak için yarın sabah sizinle görüşme onurundan da kendimi mahrum ediyorum. Yarın akşam ise saat tam sekizde sizi odanızda ziyaret ederek saygılarımı sunmaktan şeref duyacağım. Ancak bu ziyaretim sırasında Rodion Romanoviç'in yanınızda bulunmamasını bilhassa ve ısrarla rica etme cüretini göstereceğim. Zira dün, hastalığı vesilesiyle kendisini ziyaret ettiğim sırada bana eşi görülmemiş bir şekilde ve saygısızca hakaret etmiştir. Ayrıca malum mesele hakkında size zorunlu ve ayrıntılı açıklamalarda bulunmak ve sizin bu konuda şahsi düşüncelerinizi öğrenmek mecburiyetini de hissetmekteyim. Eğer bu ricama rağmen Rodion Romanoviç'i yanınızda görürsem hemen oradan çıkıp gitmek zorunda kalacağımı da size önceden bildirmekten şeref duyarım. Elbette bu durumda mesul siz olursunuz. Ziyaretim sırasında ağır hasta gibi görünen Rodion Romanoviç'in iki saat sonra her nasılsa birdenbire iyileşivererek sokağa çıktığını hesaba katarak size bu uyarıyı yapmaktayım. Ben onun bu durumunu at arabasının altında kalarak ölen bir sarhoşun evinde kendi gözlerimle gördüm. Oğlunuz cenaze masrafını karşılamak bahanesiyle merhumun uygunsuz bir yaşam süren kızına yirmi beş ruble verdi. Bu parayı sizin ne zahmetlerle tedarik ettiğinizi bildiğimden bu olay beni çok şaşırttı. Saygıdeğer Avdotya Romanovna'ya özel olarak saygılarımı sunar, ebedi bağlılığımın kabulünü rica ederim.

Aciz kulunuz
P. Lujin

"Şimdi ben ne yapmalıyım, Dmitriy Prokofiç?" diye sordu Pulheriya Aleksandrovna. Ses tonu neredeyse ağlayacak gibiydi. "Ben Rodya'ya gelmemesini nasıl söyleyebilirim? Üstelik dün Pyotr Petroviç'e bu işten caydığımızı söylememiz için ne kadar da üstelemişti. Şimdi ise oğlumun evde olmaması isteniyor! Bunu haber alınca... kalkıp inadına gelir ve o zaman neler olur Tanrı bilir?"

"Avdotya Romanovna'nın verdiği karara uygun hareket edin," dedi derhal ve sakin bir tonla Razumihin.

"Ah, yüce Tanrım! Avdotya diyor ki... Tanrı bilir ne dediğini aslında, üstelik bana maksadını da açıklamıyor! Diyor ki, en iyisi Rodya'nın saat sekizde gelmesi. Kasten ve muhakkak saat sekizde gelmesi ve ikisinin karşılaşması en doğrusu diyor... Ben ise bu notu ona göstermek bile istememiş ve sizin yardımınızla bir kurnazlığa başvurarak Rodya'nın gelmemesini sağlarız diye düşünmüştüm, zira Rodya olağanüstü sinirli... Hem ben hiçbir şey anlamadım, ölen sarhoş kim, onun kızı necidir ve Rodya bu kıza son parasını kuruşuna kadar nasıl verebilir... Üstelik o parayı..."

"Üstelik o parayı denkleştirebilmek size çok büyük sıkıntılara mal olmuştu, anneciğim," diye ekledi Avdotya Romanovna.

"Dün kendinde değildi," diye konuştu düşünceli bir şekilde Razumihin. "Dün gece meyhanede neler söylediğini bilseniz... Gerçi öte yandan akıllıca konuştu... Hım! Ölen birisinden ve bir küçük kızdan bahsetti gerçekten de dün akşam eve dönerken, ama ben dediklerinin tek kelimesini bile anlamamıştım... Hem dün ben de zaten..."

"En iyisi, anneciğim, biz kalkıp ona kendimiz gidelim. Orada ne yapacağımızı, sizi temin ederim ki, hemen anlarız. Üstelik de vakit gelmiş olmalı!"

Bunu söylerken giysileriyle tezat teşkil eden Venedik işi,

ince bir zincirle boynuna asılı, altın ve mineli çok şık saatine bakarak haykırdı: "Aman Tanrım saat onu geçmiş bile!"

"Nişanlısının hediyesi" diye düşündü saate dikkat eden Razumihin.

"Ah, haydi!... Vakit tamam Duneçka, haydi!" diye telaşla hareketlendi Pulheriya Aleksandrovna. "Geciktiğimizi görünce dün gece yaşananlara kızdığımızı düşünecek. Ah aman Tanrım!"

Pulheriya Aleksandrovna böyle söylenerek bir yandan da aceleyle omuzlarına bir şal attı, şapkasını başına giydi. Duneçka da giyindi. Eldivenleri kullanılmaktan yıpranmakla kalmamış, bir de yer yer delinmişlerdi. Razumihin'in gözünden kaçmadı bu ayrıntı. Hal böyleyken, yoksul giyimlerini kendilerine yakıştırmayı bilenlerde hep görüldüğü üzere, giysilerinin açıkça göze batan bu durumu her iki kadına da özel bir soyluluk katmaktaydı. Razumihin, büyük bir saygıyla Duneçka'ya bakıyor ve ona refakat edeceği için gururlanıyordu. "Hapishanede kendi çoraplarını yamayan kraliçe şüphesiz o anda taç giyme töreni gibi en şaşaalı törenlere hazırlanmış bir kraliçe kadar, hatta ondan da üstün görünmektedir," diye geçiriyordu aklından.

"Aman Tanrım!" diye bağırdı Pulheriya Aleksandrovna, "bir gün gelip de oğlumla, sevgili, bir tanecik Rodya'mla görüşmekten böyle korkacağım hiç gelir miydi aklıma?.. Korkuyorum, Dmitriy Prokofiç!" diye ekledi sonra da, ürkek gözlerle Razumihin'e bakarak.

"Korkmayın anneciğim," dedi Dunya onu öperek, "iyisi mi siz ona inanın. Ben inanıyorum."

"Ah, yüce Tanrım! Ben de inanıyorum, ama bütün gece gözüme bir damla uyku girmedi!" diye söylendi zavallı kadın.

Hep birlikte sokağa çıktılar.

"Biliyor musun Duneçka, sabaha doğru birazcık kendimden geçince birdenbire rüyamda merhume Marfa Petrovna'yı

gördüm... Beyazlar içindeydi... Bana yaklaştı, elimi tuttu, bir yandan da başını sallıyor, kınar gibi sert sert yüzüme bakıyordu... Acaba bunu hayra mı yormalı? Ah, yüce Tanrım, Dmitriy Prokofiç, sizin henüz haberiniz yok değil mi: Marfa Petrovna vefat etti!"

"Hayır, haberim yok; hangi Marfa Petrovna?"

"Birdenbire! Tahayyül edebiliyor musunuz?.."

"Sonra anlatırsınız anneciğim," diye söze karıştı Dunya, "hem Marfa Petrovna'nın kim olduğunu bilmiyordur ki."

"Ah, bilmiyor musunuz? Ben ise her şey malumunuz sanıyordum. Beni bağışlayın, Dmitriy Prokofiç, bugünlerde aklım pek başımda değil. Aslında sizi iyilik meleğimiz olarak saydığım için her şeyi bildiğinize inanıyordum. Ben sizi aileden sayıyorum... Yanlış bir şey söylersem ne olur gücenmeyin. Ah, yüce Tanrım, sağ elinize ne oldu öyle? İncittiniz mi?"

"Evet, öyle oldu," diye ağzının içinde lafı geveledi bu ilgiden mutlu olan Razumihin.

"Bazen gereğinden fazla duygusal konuşuyorum ve o zaman Dunya benim sözlerimi düzeltiyor... Ama yüce Tanrım, nasıl bir odada yaşıyor öyle! Hem, acaba uyandı mı? Ve şu kadın, onun ev sahibesi, nasıl olur da orayı odadan sayabilir? Bakın kuzum, siz Rodya'nın duygularını açığa vurmaktan hoşlanmadığını söylüyorsunuz, bu durumda ben bu... duygusal zaaflarımla onu bıktırmayayım?.. Dmitriy Prokofiç, bana bir akıl veremez misiniz? Onunla nasıl konuşayım? Biliyor musunuz, öyle şaşkınım ki, sanki kendimde değilim."

"Yüzünü buruşturmaya başladığını görürseniz konuştuğunuz konuda daha fazla ısrarcı olmayın, soru sormayın, özellikle de sağlığıyla ilgili pek soru sormayın zira hiç hazzetmiyor."

"Ah, Dmitriy Prokofiç, anne olmak ne zor şey bir bilseniz! Neyse merdivenlere geldik... Ne kadar korkunç bu merdivenler böyle!"

"Anneciğim, benziniz soldu, lütfen endişelenmeyiniz, kuzum," dedi Dunya annesini okşayarak, "sizi gördüğü için mutlu olması lazım, siz ise kendinize eziyet ediyorsunuz!" Bunları söylerken Dunya'nın gözlerinde bir ışık parlamıştı.

"Siz bekleyin, ben önden girip bakayım uyanmış mı diye."

Kadınlar hızla öne geçen Razumihin'in arkasından yavaşça basamakları tırmanmaya başladılar. Dördüncü katta ev sahibesinin kapısının hizasına geldiklerinde kapının hafifçe aralık olduğunu, karanlığın içinden iki keskin kara gözün dikkatle kendilerine baktığını fark ettiler. Bakışları karşılaştığı an kapı aniden öyle büyük bir gürültüyle kapandı ki, Pulheriya Aleksandrovna korkusundan az kaldı bir çığlık atacaktı.

III

"İyi, gayet iyi!" dedi içeri girenlere, yüksek sesle Zosimov. Geleli on dakika olmuştu ve divanın üzerinde, dünkü köşesinde oturmaktaydı. Raskolnikov da onun karşısına denk gelen köşeye yerleşmişti. Tamamıyla giyinmiş, epeydir göstermediği bir özenle yıkanıp saçlarını taramıştı. Oda bir anda doluverdi, ama Nastasya yine de bir yolunu bulup ziyaretçilerin arkasından içeri dalmış ve konuşulanlara kulak kabartmıştı.

Raskolnikov hakikaten düne göre çok daha iyi bir durumda gözüküyordu. Sadece çok solgundu üzerinde dalgın ve kasvetli bir hal seziliyordu. Dış görünümüyle yaralı bir insanı ya da büyük bir fiziki acı çekmiş birisini andırmaktaydı: kaşları çatılmış, dudakları bıçak gibi, bakışları ise alev alevdi. Sanki bir görevi yerine getiriyormuş gibi zoraki, az ve isteksiz bir şekilde konuşuyor, ender de olsa davranışlarında bir huzursuzluk gözleniyordu.

Parmağında sancılı bir dolama çıkan, kolu ağrıyan ya da benzer bir dertten mustarip olan birisine tam olarak benzeme-

si için sadece kolunda sargı veya parmağında ilaçlı kılıf eksikti.

Bununla birlikte, annesi ve kız kardeşi odaya girdiğinde bu solgun ve kasvetli yüz bir an için bir ışıkla aydınlandı. Ancak bu durum genç adamın dalgın bir kasvet içindeki yüz ifadesine daha büyük bir ıstırap eklemekten başka da bir işe yaramadı.

Raskolnikov'un yüzünü aydınlatan ışık çabucak soldu ama ıstırap ifadesi yerinde kaldı. Hekimliğe yeni başlayan genç bir doktorun tüm ateşiyle hastasını inceleyen ve öğrenmeye çalışan Zosimov, şaşkınlıkla, annesi ve kız kardeşinin gelişiyle onda sevinç yerine bir ya da iki saatlik kaçınılmaz bir işkenceye dayanmak için sanki ağır ve gizli bir karar almış bir insanın halini gördü. Zosimov, daha sonra hemen hemen her bir sözün hastasının yaralarından birini deşerek nasıl canını acıttığını da gözlemledi. Ama bununla birlikte, en küçük bir sözden bile etkilenip küplere binen dünkü monomanın bugün kendine hâkim olmak, duygularını gizlemek için gösterdiği çabaya şaşmaktan da kendini alamadı.

"Evet, neredeyse tamamen iyileştiğimin kendim de farkındayım," diyerek annesini ve kız kardeşini güler yüzle öptü Raskolnikov. Bu tavır ve sözler Pulheriya Aleksandrovna'yı çok sevindirdi.

"Üstelik bunu *dünkü kafayla* söylemiyorum," diye ekledi genç adam, Razumihin'e hitaben ve bir yandan da onun elini sıkarak.

"Bugün onun bu durumuna ben de pek şaşırdım," diye konuşmaya başladı Zosimov. On dakika zarfında hastasıyla konuşulacakları bitirip konu açamaz hale gelmiş olan Zosimov bu nedenle misafirlerin gelişine çok sevinmişti. "Böyle devam ederse üç-dört gün sonra tümüyle eski halini, yani bir, hatta iki ay önceki halini bulacak... Ya da belki de üç ay önceki halini... Öyle değil mi? Hem zaten bu hastalık bir hayli zaman önce başlamış ve için için hazırlanmış olsa gerek, öyle değil mi?"

Daha sonra Zosimov hafifçe duraklayarak sanki onu kızdırmaktan çekiniyormuş gibi temkinli bir gülümseyişle ekledi: "Şimdi bu işte belki bizzat kabahatiniz olduğunu kabul ediyorsunuz değil mi?"

"Gayet mümkün," diye soğukça cevapladı Raskolnikov.

"Böyle söylüyorum, zira şimdi tamamen iyileşmeniz her şeyden önce tamamıyla kendi ellerinizdedir. Sizinle konuşmanın mümkün olduğu şu anda hastalığınıza neden olan birincil, yani esas sebepleri ortadan kaldırmanız gerektiğini özellikle belirtmek isterim. Bunu yapabilirseniz iyileşebilirsiniz! Aksi takdirde durumunuz daha da kötüleşebilir. Bu birincil sebeplerin ne olduğunu ben bilmiyorum. Ama bunların tarafınızdan herhalde bilindiğini düşünmekteyim. Siz zeki bir insansınız, kuşkusuz kendi kendinizi müşahede altına alabilirsiniz. Bana öyle geliyor ki, hastalığınızın başlangıcı, kısmen üniversiteden ayrıldığınız zamana denk düşüyor. Sizin boş durmamanız lazım. Bunun için ise, bence, çalışmanızın ve kendinize belirli bir amaç seçmenizin büyük bir yararı olabilir..."

"Evet, evet, tümüyle haklısınız! İşte ben de elimden geldiği kadar en çabuk şekilde üniversitede kayıt tazeleyeceğim. Böylece de her şey yoluna girecek."

Bir miktar da kadınları etkileyebilmek için bu akıl vermelere başlamış olan Zosimov sözlerini bitirip Raskolnikov'un yüzüne baktığında biraz şaşırdı. Çünkü yüzünde keskin bir alaycı ifade görülüyordu. Ama bu sadece bir an sürdü. Pulheriya Aleksandrovna ise özellikle de dün gece otele kadar geldiği için Zosimov'a teşekkür etmekle meşguldü.

"Nasıl, dün gece de mi geldi yanınıza?" diye sordu Raskolnikov, sanki endişelenmiş gibi. "Demek ki, onca yoldan sonra siz de uyuyamadınız öyle mi?"

"Ah, Rodya, tüm bunlar saat ikiye kadar oldu bitti. Biz Dunya ile evdeyken de saat ikiden önce yatmayız ki hiç."

"Ona nasıl teşekkür edeceğimi ben de bilemiyorum," diye devam etti Raskolnikov, birden kaşlarını çatıp vücudunu kasarak. "Para meselesini bir yana bırakırsak (Zosimov'a döndü), bundan söz ettiğim için çok özür dilerim, sizin bana böylesine ilgi göstermenize nasıl ve ne şekilde hak kazandığımı inanın bilmiyorum. Basbayağı anlamıyorum... Ve... Ve bu benim ağırıma da gidiyor, zira anlayamadığım bir şey, size tüm açık yürekliliğimle söylüyorum bunu."

"Sinirlenmenize hiç gerek yok," dedi zorlama bir gülüşle Zosimov. "Farz ediniz ki siz benim ilk hastamsınız; bense mesleğe yeni atılmış bir hekimim, bilirsiniz bizler ilk hastalarımızı kendi çocuklarımız gibi severiz, hatta kimileri âşık bile olur. Hem ben hastadan yana pek yoksulum henüz."

"Hele ondan hiç söz etmiyorum bile," diyerek Razumihin'i işaret etti Raskolnikov, "o da benden sadece hakaret işitti ve angaryalarıma katlandı."

"Yok canım, abartıyor işte! Bugün senin duygusallığın pek bir üstünde galiba değil mi?" diye bağırdı Razumihin.

Kavrama yeteneği biraz daha yüksek olsaydı Razumihin ortada kesinlikle duygusallık falan değil tam tersi bir tutum olduğunu fark edecekti. Nitekim Avdotya Romanovna bu tavrın farkına varmıştı ve huzursuz bir dikkatle ağabeyini takip etmekteydi.

"Size gelince anneciğim, sizden bahsetmeye bile cüret edemiyorum," diye sürdürdü konuşmasını; sanki sabahtan beri ezberlediği bir dersi tekrarlar gibiydi. "Dün burada benim dönüşümü beklerken ne büyük bir ıstırap yaşamış olduğunuzun farkına ancak şimdi bir miktar varabildim."

Bunları söyledikten sonra sustu ve birden hiçbir şey söylemeden dudağında bir gülümsemeyle elini kız kardeşine uzattı. Bu sefer gülümseyişinde yapmacık olmayan, hakiki bir içtenlik vardı. Dunya hemen kendisine uzatılan eli tutup hararetle

sıktı. Ağabeyi dünkü atışmadan sonra ilk kez kendisine hitap ediyordu. Ağabeyle kız kardeşin bu sözsüz ve nihai barışmasını gören annenin yüzü sevinç ve neşeyle ışıldadı.

"İşte ben onu bu yüzden seviyorum!" diye fısıldadı her şeyi abartan Razumihin. Sonra enerjik bir tavırla iskemlesinde dönerek ekledi: "İşte onun böylesi hoş davranışları var!.."

"Bu hareketi ne kadar güzeldi," diye düşündü annesi, "ne asil davranışları var ve nasıl da basitçe, ustalıkla bitiriverdi kız kardeşiyle yaşanan o dünkü anlaşmazlığı. Sadece doğru zamanda elini uzatıverdi ve içtenlikle gözlerinin içine baktı... Ne kadar güzel gözlere sahip ve ne kadar güzel bir yüzü var! Hatta Duneçka'dan bile güzel... Fakat yüce Tanrım, sırtındaki elbiseler nasıl şeyler öyle, giysileri tam bir felaket! Afanasiy İvanoviç'in dükkânındaki çırak Vasya bile ondan daha düzgün giyiniyor. Ah, boynuna atılıp şöyle doyasıya bir kucaklasam, sonra da oturup ağlasam, ağlasam... Ama korkuyorum... Korkuyorum... Çünkü üzerinde garip bir hal var... Gerçi çok sevecen konuşuyor ama yine de korkuyorum. İyi ama neden böyle korkuyorum?.."

"Ah, Rodya, dün gece Duneçka ile... ne kadar mutsuz olduğumuza inanamazsın!" diyerek söze girdi, oğlunun söylediklerine cevap vermek için aceleyle. "Şimdiyse madem her şey geçip gitti ve biz hepimiz yeniden mutluyuz, o halde sana anlatabilirim. Düşünebiliyor musun, seni kucaklamak için nerede ise trenden iner inmez koşup buraya geliyoruz. Derken o kadın – ah, bak kendisi de buradaymış, merhaba Nastasya! – senin ateşler içinde yattığını ama doktordan habersiz, sayıklar bir halde, evden gizlice kaçtığını, seni aramaya çıktıklarını pat diye söylemez mi? Ne hale geldiğimizi düşünebiliyor musun? Aklıma ahbabımız, babanın arkadaşlarından Teğmen Potançikov'un feci ölüm sahnesi geldi hemen. Sen onu hatırlamazsın Rodya, o da tıpkı senin gibi ateşler içinde sayıklayarak

evden kaçmış ve avludaki kuyuya düşmüştü. Ancak ertesi gün bulup kuyudan çıkarabilmişlerdi cesedini. Biz elbette bunu da hatırlayınca hadiseyi çok büyüttük. Hemen Pyotr Petroviç'i bulup hiç olmazsa onun yardımını alarak... Zira kimsemiz yoktu, tamamen kimsesizdik..."

Kadıncağız bunları üzüntülü bir sesle şikâyet edercesine anlatırken, "herkes artık tamamıyla mutlu" olmuş olsa da Pyotr Petroviç'ten bahsetmenin hâlâ tehlikeli olabileceğini hatırlayarak birden susuverdi.

"Evet, evet... Bütün bunlar, elbette, üzücü..." diye cevaben ağzının içinde geveledi Raskolnikov. Ama bu sözleri öylesine dalgın ve perişan bir şekilde söylemişti ki, Duneçka şaşkınlıkla ona bakmaktan kendini alamadı.

"Size bir şey daha söylemek istiyordum, hah, evet, lütfen anneciğim ve kardeşçiğim, sakın bugün ilk olarak benim sizi ziyaret etmek istemediğimi, sizin gelmenizi beklediğimi sanmayın," dedi zihnini güçlükle toparlamaya çalışarak konuşan genç adam.

"Aman nereden çıkardın bunu Rodyacığım" diye haykırdı kendisi de şaşıran Pulheriya Aleksandrovna.

"Acaba, bizimle sırf nezaketen mi konuşuyor?" diye düşündü Duneçka. "Barışması, özür dilemesi falan bir görevi yerine getiriyor ya da ders tekrarlıyor gibi aynı."

"Biraz önce uyandım ve yanınıza gelmek istedim ama giysilerim bana mâni oldu; dün akşam ona... Nastasya'ya... Giysilerime bulaşmış kanı temizlemesini söylemeyi unutmuşum... Ancak şimdi giyinebildim."

"Kan mı? Ne kanı?" diye endişeyle sordu Pulheriya Aleksandrovna.

"Bir şey değil... Endişelenmeyiniz. Dün akşam ateşler içinde, kendimi bilmez halde sokaklarda dolaşırken at araba-

sı altında kalıp ezilmiş bir insana... bir memura rastlamıştım, kan oradan..."

"Kendini bilmez halde mi? İyi ama her şeyi pek de iyi hatırlıyorsun," diyerek sözünü kesti arkadaşının, Razumihin.

"Bu doğru," diye söze başladı dikkatle Raskolnikov, "her şeyi hatırlıyorum, en ufak ayrıntısına kadar, ama gel de işin içinden çık: niçin bunu yaptım, oraya gittim, konuştum? İşte bunun cevabını doğru dürüst veremiyorum."

"Oldukça bilinen bir durumdur," diyerek Zosimov söze karıştı, "bir işi ustalıkla, incelikle yaparlar ama davranışlarının yönetimi, başlangıcı doğru dürüst bilinmez, hatırlanmaz ve bu durum çeşitli hastalıklı duyguların sonucudur. Rüyaya benzer."

"Bu adamın muhtemelen beni neredeyse deli sayması aslında gayet iyi" diye düşündü Raskolnikov.

"İyi ama sağlıklı insanlar da muhtemelen böyle davranabilir," diye itiraz etti Duneçka, kaygıyla Zosimov'a bakarak.

"Gayet yerinde bir itiraz," diye cevap verdi Zosimov, "bu anlamda gerçekten de biz hepimiz, hem oldukça sık, deliler gibi davranırız, tek bir küçük farkla: 'hastalar' bizden daha delidirler bu nedenle burada ayrım yapabilmek önemlidir. Zaten işin doğrusu tamamen uyumlu bir insan neredeyse yok gibidir; on binde hatta belki de yüz binde bir rastlanır böylesine ki, aslında o rastgeldiğimiz de oldukça yetersiz bir örnek olacaktır..."

Çok sevdiği konu hakkında konuşurken dikkatsizce ağzından kaçırıverdiği "deli" sözcüğünü duyan herkesin yüzü allak bullak oldu. Raskolnikov sanki hiç umurunda değilmiş gibi bir tavırla, solgun dudaklarında çarpık bir gülümseme ve gözlerinde dalgın bir bakışla oturuyor ve sanki bir şeyleri anlamaya çalışmaya devam ediyor gibiydi.

"Peki, şu ezilen adam ne oldu? Anlatıyordun, sözünü kestim!" diye bağırdı telaşla Razumihin.

"Ne?" dedi Raskolnikov sanki uykudan uyanır gibi. "Ha, evet... Onun evine götürülmesine yardım ederken kana bulanmışım... Yeri gelmişken size söylemek istediğim bir şey var: dün affedilmez bir şey yaptım! Gerçekten de aklım başımda değildi. Dün bana göndermiş olduğunuz tüm parayı... Onun karısına verdim... Cenaze masrafları için. Şimdi dul kaldı; veremli, zavallı bir kadıncağız... Açlık ve sefalet içinde yaşayan üç küçük yetim var... Bir de büyük kızı... Onları görseydiniz muhtemelen siz de verirdiniz... Özellikle bu parayı denkleştirebilmek için sizin neler çektiğinizi bildiğimden, elbette böyle bir şey yapmaya hiçbir hakkım olmadığını itiraf ediyorum. Birilerine yardım edebilmek için önce buna hak kazanmak gerekir, yoksa: "Crevez, chiens, si vous n'êtes pas contents!"*

Raskolnikov bunu söylerken acı acı güldükten sonra kız kardeşine sordu: "Öyle değil mi, Dunya?"

"Hayır, öyle değil," diye cevap verdi kesin bir dille Dunya.

"Vay! Bak sen... Sen bayağı niyeti ele almışsın!" diye mırıldandı. Kız kardeşinin yüzüne neredeyse nefret eder gibi bakıyordu ve dudaklarında alaycı bir gülümseme belirmişti. "Bunu hesaba katmalıydım... Eh, ne yapalım, takdire şayan; hem senin için daha iyi... Öyle bir sınıra gelirsin ki, onu aşamazsan mutsuz olursun, ama diyelim ki aştın, muhtemelen daha da mutsuz olursun!.." Peşinden iradesizce kendini tutamadığı için sinirlenerek öfkeyle söylendi: "Her neyse, bunların hepsi boş laf!" Sonra da kesin bir edayla ve kesik kesik tamamladı sözünü: "Ben sadece sizden bu nedenle af dilediğimi söylemek istemiştim anneciğim."

"Kâfi, Rodyacığım, eminim ki, yaptığın her şey doğrudur!" dedi annesi sevinçle.

"Emin olmayın," dedi çarpık bir gülümseyişle Raskolni-

* "Memnun değilseniz geberin, köpekler!" Orijinal metinde Fransızca olarak yazılmıştır. *–çn*

kov. Ortaya bir sessizlik çöktü. Hem tüm bu konuşmada, hem şimdi yaşanan suskunlukta, hem barışmada, hem de özürde bir gerginlik vardı ve bunu hepsi hissediyordu.

"Benden gerçekten de korkuyorlar" diye geçirdi aklından Raskolnikov. Bir yandan da annesiyle kız kardeşini göz ucuyla süzüyordu. Pulheriya Aleksandrovna susuyor ve sustukça endişesi de artıyordu.

"Yanımda değillerken sanki onları seviyordum" diye düşündü Raskolnikov.

"Biliyor musun Rodya, Marfa Petrovna öldü?" diye söze başladı birden Pulheriya Aleksandrovna.

"Hangi Marfa Petrovna?"

"Ah, yüce Tanrım, hani canım şu Marfa Petrovna, Svidrigaylova! Hani sana uzun uzun yazarak mektubumda anlattığım kadın."

"Haaa, evet, hatırladım... Demek öldü öyle mi? Ah, gerçekten mi?" diye sordu birden uykudan uyanır gibi canlanan Raskolnikov. "Sahiden de öldü mü? Neden öldü?"

"Düşünebiliyor musun, aniden öldü!" dedi aceleyle Pulheriya Aleksandrovna. Oğlunun merakı onu cesaretlendirmişti. "Üstelik tam da sana mektup gönderdiğim sırada, hatta tam da o mektubu yazdığım gün. Ölümüne sebep olan da o korkunç adam galiba... Diyorlar ki, kadıncağızı çok fena dövmüş!"

"Böyle mi yaşıyorlardı yani bu insanlar?" diye sordu kız kardeşine hitap ederek.

"Hayır, hatta tersine. Karısına karşı her zaman çok sabırlı, hatta nazikti. Birçok durumda karısının karakter özelliklerine karşı çok sabırlıydı. Tam yedi yıl boyunca... Sonunda birden sabrı tükenivermiş olsa gerek."

"Kadın yedi yıl dayandığına göre adam hiç de o kadar korkunç birisi değilmiş ha? Duneçka, galiba sen onu haklı buluyorsun?"

"Hayır, hayır, o korkunç bir adam. O adamdan kötüsünü tasavvur bile edemiyorum," diye sesinde bir titremeyle cevapladı Dunya ağabeyini. Sonra da kaşlarını çattı ve düşüncelere daldı.

"Olay sabahleyin olmuş," diye telaşla anlatmaya devam etti Pulheriya Aleksandrovna. "Olaydan sonra da, yemeğini yer yemez şehre gitmek için arabayı hazırlamalarını emretmiş... Bu gibi durumlardan sonra daima şehre inmek âdetiymiş. Anlattıklarına göre, öğle yemeğini gayet iştahla yemiş."

"Dayaktan sonra öyle mi?"

"Zaten hep böyle yaparmış... Yemeğini yer yemez, şehre geç kalmamak için, hemen banyoya koşmuş... Anlıyor musun, sanki suyla tedavi ediyor kendi kendini... Bir soğuk su kaynağı varmış malikânelerinde ve kadın da her gün düzenli olarak orada yıkanırmış... Bu kez de öyle yapmış, ama suya girer girmez birdenbire kalp krizi geçirmiş!"

"Elbette geçirir!" dedi Zosimov.

"Çok mu kötü dövmüş ki?"

"Ne fark eder," dedi Dunya.

"Hım! Ne diye bu saçma sapan şeyi anlattın şimdi anlamıyorum yani anneciğim?" diye birden ağzından kaçmış gibi soruverdi sinirli bir edayla Raskolnikov.

"Kuzum, sanki ben neden bahsedeceğimi bilebildim mi?" deyiverdi Pulheriya Aleksandrovna.

"Ne yani hepiniz benden korkuyor musunuz nedir, anlamadım hiç?" diye sordu acı bir gülümsemeyle Raskolnikov.

"Gerçekten de korkuyoruz. Hatta annem merdivenlere geldiğimizde korkudan istavroz çıkardı."

Raskolnikov'un yüzü sanki iradesi dışında kasıldı.

"Ah, ne diyorsun sen öyle Dunya! Lütfen sinirlenme Rodyacığım... Niye öyle dedin ki şimdi Dunya?" diye söylendi allak bullak bir halde Pulheriya Aleksandrovna. "Ben gerçekten

de buraya gelirken, tüm seyahat süresince vagonda, bir araya geldiğimizde neler konuşup neler anlatacağız diye hayaller kurdum. O kadar mutluydum ki, yolun uzunluğunu bile hissetmedim. Ah, neler diyorum ben! Şimdi de çok mutluyum! Dunya sen çok gereksiz yere böyle konuştun! Seni gördüğüm için o kadar, o kadar çok mutluyum ki, Rodyacığım..."

"Tamam, kâfi, anneciğim," diye mırıldandı Raskolnikov. Heyecandan annesinin yüzüne bakmadan ellerini sıkarak, "bol bol konuşacak daha çok zaman bulacağız!"

Bunları söyledikten sonra birden mahcup oldu ve sarardı. Kısa bir süre önce hissetmiş olduğu o korkunç duygu bir ölüm soğukluğuyla ruhunu kapladı. Şu anda korkunç bir yalan söylediğini, artık bol bol konuşmak bir yana, hiçbir zaman hiç kimseyle, hiçbir konuda *konuşmasının* artık mümkün olmadığını tekrar, birdenbire ve gayet açık bir biçimde anladı ve kavradı. Bu acı veren düşüncenin etkisi o kadar şiddetliydi ki, bir an nerede olduğunu, ne yaptığını unuttu, yerinden kalkarak hiç kimsenin yüzüne bakmadan odadan çıkmak üzere kapıya yürüdü.

"Ne oluyorsun?" diye haykırdı ona Razumihin elinden yakalayarak.

Raskolnikov tekrar divana oturdu ve sessizce etrafına bakınmaya başladı. Herkes şaşkınlıkla ona bakıyordu.

"Ne kadar da sıkıcı insanlarsınız siz böyle canım!" diye bağırdı beklenmedik bir şekilde birdenbire. "Bir şeyler söyleyin! Ne diye böyle oturup duruyorsunuz canım? Haydi, söyleyin bir şeyler! Oturup sohbet edelim... Bir araya geldik ve susuyoruz... Haydi, bir şeyler anlatın!"

"Tanrı'ya çok şükür! Ben sandım ki, yine dün akşamki haller başlayacak," dedi istavroz çıkararak Pulheriya Aleksandrovna.

"Ne oluyor sana Rodya?" diye kuşkuyla sordu Avdotya Romanovna.

"Yok bir şey, sadece aklıma bir şey geldi de," diye cevap verdi gülerek.

"Peki, madem bir şey geldi aklına, bu gayet güzel! Yoksa yani ben de neredeyse... Her neyse, benim gitme vaktim geldi. Ben belki yine uğrarım... Şayet sizi evde bulabilirsem..." dedi usulca Zosimov ve divandan kalktı.

Odadakileri selamlayarak çıktı.

"Ne kadar iyi bir insan!" dedi ardından Pulheriya Aleksandrovna.

"Evet, iyi, mükemmel, eğitimli, zeki..." diye hızlı hızlı konuşmaya başladı birdenbire Raskolnikov. Üzerine o ana kadar görülmeyen olağanüstü bir canlılık gelmişti. "Hastalanmadan önce onunla nerede karşılaştığımı hatırlamıyorum... Sanırım bir yerlerde rastlamıştım... Bakın bu da iyi bir insan!" diyerek Razumihin'i işaret etti. "Ne dersin Dunya, beğeniyor musun bu adamı?" diye sordu ve birden nedensiz bir şekilde gülüverdi.

"Çok beğeniyorum," diye cevap verdi Dunya.

"Hay Allah layığını versin senin! Odun herif!" diye bağırarak oturduğu iskemleden fırladı Razumihin. Çok utanmış ve pancar gibi kızarmıştı. Pulheriya Aleksandrovna hafifçe gülümsedi, Raskolnikov ise gürültülü bir kahkaha patlattı.

"Nereye gidiyorsun bakalım?"

"Ben de gidiyorum... Gitmem lazım."

"Hiç de gitmen gerekmiyor, otur oturduğun yere! Zosimov gitti diye senin de gitmen gerekmiyor. Burada kal... Saat kaç? On iki oldu mu? Senin saatin ne kadar güzelmiş öyle Dunyacığım! Yahu niye sustunuz hepiniz yine? Bir tek ben konuşup duruyorum!.."

"Bu saat Marfa Petrovna'nın hediyesi," diye cevap verdi Dunya.

"Üstelik çok da pahalı bir saat," diye ilave etti Pulheriya Aleksandrovna.

"Aaa! Ne kadar büyük! Sanki erkek saati gibi!"

"Ben böylesini seviyorum," dedi Dunya.

"Demek ki nişanlısının hediyesi değilmiş!" diye düşündü Razumihin ve nedense buna sevindi.

"Ben onu Lujin'in hediyesi sanmıştım," diye belirtti Raskolnikov.

"Yok, o daha Duneçka'ya hiçbir şey hediye etmedi."

"Aaa! Peki, bir zamanlar benim de âşık olduğumu ve evlenmeye kalktığımı hatırlıyor musunuz, anneciğim," dedi birdenbire Raskolnikov annesine bakarak. Annesi onun konuya bu hiç beklenmedik girişinden ve ses tonundan çok şaşırmıştı.

"Ah, evet oğlum, hatırlıyorum!" dedi Pulheriya Aleksandrovna, Duneçka ve Razumihin'le bakışarak.

"Hım! Evet! Ama size ne anlatabilirim ki? Zaten doğru dürüst hatırlamıyorum bile. O hastalıklı bir kızcağızdı," diye devam etti konuşmasına, bir an sanki düşünür gibi gözlerini yere indirip duraklayarak, "çok hastalıklıydı; dilencilere sadaka vermeyi sever ve hep bir manastıra kapanmayı hayal ederdi. Bir gün bana bu hayalini anlatırken gözyaşlarına boğuluvermişti... Evet, evet... Hatırlıyorum... Gayet iyi hatırlıyorum. Çirkince bir kızcağızdı... Aslına bakarsanız o zaman ona niçin bağlandığımı pek de bilmiyorum, muhtemelen sürekli hasta olduğu için... Üstüne üstlük bir de topal veya kambur olsaydı sanırım onu daha da fazla severdim... (Düşünceli bir halde gülümsedi). İşte... Bir bahar vurgunu olsa gerek..."

"Hayır, mesele sadece bir bahar vurgunu değildi," dedi heyecanla Duneçka.

Raskolnikov dikkatle ve kaygıyla kız kardeşine baktı ama onun söylediklerini duymadı veya belki de anlamadı. Sonra, derin düşüncelere dalmış olarak ayağa kalktı, annesine yaklaştı, öptü ve dönüp tekrar yerine oturdu.

"Sen onu hâlâ seviyorsun!" dedi duygulanmış olan Pulheriya Aleksandrovna.

"Onu mu? Hâlâ mı? Ah, evet... Siz ondan bahsediyorsunuz! Hayır. Şimdi bunların hepsi sanki başka bir dünyada gerçekleşmiş gibi geliyor bana... ve çok önceleri. Hem çevremde tüm olup bitenler sanki bu dünyada olmuyormuş gibi..."

Bunları söyleyen Raskolnikov hepsine tek tek dikkatle baktı.

"İşte mesela sizler... Sanki size bin verstlik bir uzaklıktan bakıyor gibiyim... Tüm bunları niye konuştuğumuzu da şeytan bilir! Hem ne diye soruşturuyorsunuz?" diye ekledi hoşnutsuzca ve tırnaklarını kemirip düşüncelere dalarak sustu.

"Ne kadar kötü bir odan var Rodya, tıpkı bir tabut gibi," dedi birdenbire Pulheriya Aleksandrovna, ağırlaşmaya başlamış suskunluğu kırarak, "eminim ki, senin böyle melankoliye kapılmana sebep olan yarı yarıya bu odadır."

"Oda mı?" diye cevapladı dalgın bir şekilde genç adam. "Evet, odanın çok fazla etkisi olmuştur... Bunu ben de düşünmüştüm... Fakat şimdi bana nasıl tuhaf bir fikir vermiş olduğunuzu bir bilseydiniz anneciğim," diye ekledi birdenbire garip bir şekilde gülümseyerek.

Biraz daha geçseydi, bu topluluk da, bu akrabalar da, herhangi bir şeyi konuşmanın bütünüyle imkânsız olduğu bu anda üç yıllık bir hasretten sonra yaşanan bu ailevi sohbet de, Raskolnikov için katlanılamaz bir hale gelecekti. Öyle ya da böyle bugün muhakkak çözülmesi gereken, ertelenemez bir mesele vardı. Genç adam bu sabah yatağından kalkar kalkmaz buna karar vermişti. Şimdi ise yapacağı bu *işe* bir çıkış yolu, bir kurtuluş olarak bakarak seviniyordu.

"Bak şimdi Dunya," diye ciddi ve kuru bir ses tonuyla konuşmaya başladı, "ben elbette dün olanlardan ötürü özür dilerim, ama öte yandan sana ana düşüncemden dönmediğimi

tekrar hatırlatmayı bir borç biliyorum. Ya ben, ya da Lujin. Ben alçağın birisi olayım tamam; ama sen olmamalısın. Birimizin olması yeter. Eğer sen Lujin'le evlenirsen o an seni kardeşlikten reddederim."

"Rodya, Rodya! İyi ama sen yine dün söylediklerinin aynısını söylüyorsun," diye üzüntüyle haykırdı Pulheriya Aleksandrovna, "ve ne diye kendine alçak deyip duruyorsun, buna katlanamam ben! Dün de aynı şeyleri söylemiştin..."

"Ağabey," dedi kuru bir ses ve katı bir tavırla Dunya, "tüm bu söylediklerinde yanıldığın bir nokta var. Dün gece ayrıntılı olarak düşündüm ve yanlışını buldum. Bütün mesele şu ki, muhtemelen sen benim birisi veya bir şey için kendimi feda ettiğimi sanmaktasın. Bu hiç de böyle değil. Ben sadece kendim istediğim için evleniyorum, çünkü içinde bulunduğum durum zor geliyor bana; sonra, elbette, yakınlarıma bir faydam dokunursa bundan da memnun olurum, ama kararlılığımdaki en önemli etken bu değil..."

"Yalan söylüyor" diye geçirdi zihninden öfkeyle tırnaklarını kemirerek. "Kibirli şey! İyilik etmek istediğini kabullenmiyor! Ah, bu aşağılık karakterler! Nefret eder gibi seviyorlar... Ah, bunların hepsinden... nasıl nefret ediyorum!"

"Kısacası ben Pyotr Petroviç'le evleniyorum, çünkü iki fenalıktan daha katlanılabilir olanını seçiyorum. Benden tüm beklentilerini dürüstçe yerine getirmek niyetindeyim, bu nedenle de onu aldatmış olmuyorum... Sen şimdi niye öyle bir acayip gülümsedin?" Bunları söyleyen Dunya'nın öfkeden gözlerinden yıldırımlar saçılmaya başlamıştı.

"Tüm beklentilerini yerine getirebilecek misin?" diye sordu alaycı bir gülümsemeyle Raskolnikov.

"Belli bir yere kadar. Pyotr Petroviç'in bana talip olma şeklinden ve tarzından kendisine nelerin gerekli olduğunu hemen anladım. Elbette kendisine değer veriyor, hem de oldukça yük-

sek bir değer, ama eminim ki bana da değer verecektir... Yine niye gülüyorsun?"

"Ya sen niye kızarıyorsun? Sen yalan söylüyorsun kardeşim, bilerek, isteyerek yalan söylüyorsun. Sırf kadın inadıyla, düşüncelerini bana kabul ettirmek için yalan söylüyorsun... Sen Lujin'e saygı duyamazsın: ben onu gördüm ve onunla konuştum. Demek ki, kendini para için satıyorsun ve demek ki, her halükârda çok alçakça davranıyorsun ve ben en azından hâlâ yüzünün kızarabilmesine sevindim!"

"Hayır, yalan söylemiyorum!.." diye haykırdı Duneçka, tüm soğukkanlılığını kaybederek. "Bana değer verdiğine, beni takdir ettiğine inanmasaydım onunla evlenmezdim; ona saygı gösterebileceğime inanmasaydım onunla evlenmezdim. Neyse ki, buna muhtemelen kesin olarak inanabilir ve hatta bunu bugün yapabilirim. Böyle bir evlilik ise senin dediğin türden bir alçaklık sayılmaz! Üstelik haklı bile olsaydın, gerçekten de alçakça bir davranışta bulunsaydım bile benimle böyle konuşman zalimce değil mi? Hem ne diye kendin yapmadığın kahramanlığı kalkıp benden bekliyorsun? Bu despotça bir tutumdur, zorbalıktır! Öldürüyorsam da sadece kendimi öldürüyorum... Henüz başka hiç kimseyi boğazlamadım!.. Bana niye öyle bakıyorsun? Neden bu kadar sarardın? Rodya ne oluyor? Rodya, canım kardeşim!.."

"Yüce Tanrım! Sonunda çocuğu bayılacak hale getirdin!" diye haykırdı Pulheriya Aleksandrovna.

"Hayır, hayır... Bir şeyim yok... Hiçbir şeyim yok benim!.. Birazcık başım döndü o kadar. Bayılacak falan değilim... Siz de aklınızı bayılmakla bozdunuz!.. Hım! Evet... Ne demek istemiştim? Hah, tamam: ona saygı gösterebileceğine, onun da... Nasıl demiştin, hah, evet, sana değer verdiğine, hemen bugün nasıl emin olacaksın? Zira sen bugün dedin, değil mi? Yoksa ben yanlış mı duydum?"

"Anneciğim, Pyotr Petroviç'in mektubunu ağabeyime gösterir misiniz, lütfen?"

Pulheriya Aleksandrovna titreyen elleriyle mektubu uzattı. Raskolnikov büyük bir merakla mektubu aldı. Ama açmadan önce birdenbire adeta hayretle kız kardeşine baktı.

"Ne garip," dedi usulca, sanki aklına yeni gelen bir düşünceyle sarsılmış gibi, "sanki ne diye bu kadar uğraşıp duruyorum? Neden bunca şamata? Canın kiminle istiyorsa onunla evlen!"

Sanki kendi kendine konuşur gibiydi ama yüksek sesle konuşmuş ve bir süre sanki bir bilmece çözmeye çalışır gibi kız kardeşine bakmıştı.

Garip bir şaşkınlığın izlerini yüzünde hâlâ taşırken nihayet mektubu açtı; sonra da ağır ağır ve dikkatle okumaya başladı ve iki kez baştan sona okudu. Pulheriya Aleksandrovna özellikle endişelenmişti ama zaten hepsi vereceği tepkiyi heyecanla beklemekteydi.

"Buna şaşırdım doğrusu," diye başladı konuşmaya, kısa bir duraksamadan sonra ve mektubu annesine geri verdi. Kimseyi doğrudan muhatap almadan konuşmasını sürdürdü, "davalara giriyor, avukat ve konuşması da pek havalı... Ama bakın ne kadar cahilce yazıyor."

Herkeste bir kıpırdanma oldu; bekledikleri tepki bu değildi.

"Yahu bunların hepsi böyle yazıyor işte," diye belirtti öylesine Razumihin.

"Sen mektubu okumuş muydun?"

"Evet."

"Biz gösterdik ona Rodyacığım, biz... ona danışmak istedik," diye mahcup bir şekilde açıklamaya girişti Pulheriya Aleksandrovna.

"Mektubun dili aslında mahkeme üslubu," diye onun sö-

zünü kesti Razumihin, "mahkeme evrakları hâlâ böyle yazılmakta."

"Mahkeme mi? Evet, tam da mahkeme üslubu... Çok da cahilce değil, çok da edebi bir dil değil; sanki daha çok bir iş adamı üslubu!"

"Pyotr Petroviç mektepli olmadığını gizlemiyor, hatta alaylı olduğu için övünüyor bile," diye altını çizerek konuştu Avdotya Romanovna. Ağabeyinin üslubunun onu gücendirdiği belli olmaktaydı.

"Övünmekte haklıdır da, ben de aksini söylemiyorum. Tüm bu mektupta sadece böylesine önemsiz bir hususu eleştirdiğim için herhalde bana gücendin ve sırf seni üzmek için kasten bu saçma sapan eleştiriyi gündeme getirdiğimi düşünüyorsun. Aksine, bu durumda, aklıma üslup hakkında hiç de gereksiz sayılmayacak bir düşünce geldi. Mektupta şöyle bir ifade var: 'Elbette bu durumda mesul siz olursunuz.' Bu çok manalı ve çok açık bir ifade tarzı ve üstelik aynı zamanda bir tehdit, zira ben gelirsem hemen oradan ayrılıp gideceğini yazmış. Bu ayrılma tehdidi aslında sözünü dinlemediğiniz takdirde ikinizi de sokağa atacağı – hem de şu anda sizi Peterburg'a getirdikten sonra fırlatıp atacağı – tehdidinden başka nedir ki? Peki, sen ne düşünüyorsun: Lujin'in yazdığı bu sözleri bu (Razumihin'i gösterir) yahut Zosimov, ya da içimizden bir başkası yazmış olsaydı, bunlara da Lujin'e kızdığımız kadar kızabilir miydik?"

"Ha-hayır!" diye cevap verdi Duneçka, canlanarak. "Ben bu düşüncelerin haddinden fazla bir saflıkla ifade edilmiş olduğunu, belki de Lujin'in yazı yazmayı pek de iyi beceremediğini gayet iyi anladım. Sen çok doğru bir yargıya vardın ağabey. Hatta ben beklemiyordum bile..."

"Mahkeme diliyle ifade edilmiş ve mahkeme diliyle de bundan başka türlü yazılamazdı ve bundan dolayı da onun niyet ettiğinden daha kaba bir üsluba bürünmüş. Bununla birlik-

te seni bir miktar hayal kırıklığına uğratacağım: Bu mektupta bir ifade, bana yönelik bir iftira, hem de oldukça alçakça bir iftira daha var. Ben dün veremli, zavallı, dul bir kadına 'cenaze masrafını karşılamak bahanesiyle' değil, basbayağı cenaze masraflarında kullanılması için para verdim, üstelik de onun yazdığı gibi 'uygunsuz yaşam süren' kıza, kızına değil (ki bu kızı ben hayatımda ilk defa orada görmüştüm), doğrudan dul kadıncağızın eline teslim ettim. Tüm bu yazılanlarda beni lekelemek ve aramızı açmak gibi aceleci bir istek görüyorum. Üstelik yine mahkeme üslubuyla yazılmış, yani amacını çok fazla açığa vuran bir yaklaşım ve naif bir acelecilikle ifade edilmiş. Akıllı bir adam ama akıllıca davranmak için sadece akıl yetmez. Tüm bunlar bize adamın bir portresini çıkarmakta ve ben onun sana fazla değer verdiğini de hiç sanmıyorum. Tüm bunları sana, sadece gerçeği öğrenmen için anlatıyorum, zira senin mutluluğunu yürekten istiyorum."

Duneçka cevap vermedi; kararını önceden vermişti sadece akşam olmasını bekleyecekti.

"Kararın nedir Rodya?" diye sordu Pulheriya Aleksandrovna. Oğlunda yeni beliren bu *iş adamı* üslubundan dolayı eskisinden de fazla kaygılanmıştı.

"'Kararın nedir' de ne demek?"

"İşte Pyotr Petroviç yazmış ya, senin bu akşamki buluşmada bulunmaman gerektiğini, aksi takdirde... hani orada olman halinde orayı derhal terk edeceğini yazmış ya. Şimdi bu durumda... Sen ne yapacaksın?"

"Bu elbette benim karar vereceğim bir şey değil, aslında onun bu talebi gücünüze gitmiyorsa karar vermek öncelikle size düşer. Eğer yine gücenmiyorsa ikinci olarak da karar vermek Dunya'ya düşer," dedi ve sonra "bense size nasıl uygunsa öyle davranırım," diye ekledi kuru bir tonla.

"Duneçka kararını çoktan verdi ve ben de tamamıyla ona

katılıyorum," diye aceleyle cevap verdi Pulheriya Aleksandrovna.

"Ben bu görüşmede senin mutlaka hazır bulunmanı rica etmeye, hem de ısrarla rica etmeye karar verdim Rodya. Geleceksin değil mi?" diye sordu Dunya.

"Geleceğim."

"Sizin de saat sekizde bize gelmenizi rica edeceğim," dedi Razumihin'e hitap ederek. "Anneciğim ben Razumihin'i de davet ediyorum."

"Pek güzel, Duneçka. Siz nasıl karar verdiyseniz öyle olsun," diye ekledi Pulheriya Aleksandrovna. "Bu durum beni rahatlatır; yapmacıktan, yalancılıktan hiç hazzetmiyorum, gerçeği tüm açıklığıyla söylememiz en iyisi... Şimdi artık ister darıl ister darılma, Pyotr Petroviç!"

IV

Tam bu sırada kapı yavaşça açıldı ve odaya etrafına ürkek ürkek bakınarak genç bir kız girdi. Herkes şaşkınlık ve merakla ona baktı. Raskolnikov onu hemen tanıyamadı. Gelen, Sofya Semyonovna Marmeladova'ydı. Dün onu ilk defa görmüştü ama öyle bir vakitte, öyle şartlar altında ve öyle bir kılıkta görmüştü ki, zihnine tamamen başka bir kişi olarak yansımıştı. Şimdi ise karşısında mütevazı, hatta yoksul bir şekilde giyinmiş, çok genç, neredeyse bir kız çocuğu gibi gözüken, alçak gönüllü ve faziletli bir tavrı olan, aydınlık yüzünde sanki biraz korkmuş bir ifade bulunan bir kız durmaktaydı. Üstünde çok sade, gündelik bir elbise, başında ise yıpranmış, eski moda bir şapka vardı; sadece elinde dünkü gibi bir şemsiye tutmaktaydı. Hiç beklemediği şekilde odayı insanlarla dolu görünce, mahcup olmaktan da beter iyice kendini kaybetti ve küçük bir çocuk gibi ürktü, hatta gerisin geri dışarı çıkmaya bile davrandı.

"Ah! Siz miydiniz?" dedi Raskolnikov büyük bir hayretle ve sonra kendisi de ne yapacağını şaşırdı.

Annesiyle kız kardeşinin, Lujin'in mektubundan dolayı "uygunsuz" bir kıza dair az da olsa bir şeyler bildiği hemen aklına geldi. Daha biraz önce Lujin'in iftiralarını reddetmiş, o kızı ilk defa gördüğünü söylemişti. Ama işte o kız birden içeri girivermişti. Peşinden "uygunsuz bir kız" tanımlamasına hiç itiraz etmemiş olduğu geldi aklına. Tüm bunlar hızla ve bulanık bir şekilde zihninden geçti. Ancak, dikkatle bakınca, birdenbire bu zavallı kızcağızın öylesine acınacak bir halde olduğunu fark etti ki, aniden yüreği sızladı. Kızcağızın korkudan kaçmak ister gibi bir hareket yaptığını görünce allak bullak oldu.

"Ben sizi hiç beklemiyordum," dedi aceleyle, gözleriyle onu durdurarak. "Buyurun, oturun, lütfen. Sizi herhalde Katerina İvanovna göndermiş olmalı. Lütfen, oraya değil, şuraya buyurun oturun..."

Sonya içeri girince, odadaki üç iskemleden kapının hemen yanındakinde oturmakta olan Razumihin kıza yol vermek için yerinden kalktı. Önce kıza divanın köşesinde, daha önce Zosimov'un oturduğu yeri işaret etmiş olan Raskolnikov, daha sonra divanın gereğinden fazla samimi bir yer olduğunu ve kendisine yatak vazifesi gördüğünü anımsayarak hızla Razumihin'in boşaltmış olduğu iskemleyi işaret etti. Sonra da Razumihin'e dönerek ona daha önce Zosimov'un oturmuş olduğu divan köşesini gösterip:

"Sen de şuraya otur!" dedi.

Sonya, korkudan neredeyse titreyerek söylenen yere oturdu ve her iki hanıma da ürkekçe göz attı. Nasıl olup da bu hanımlarla yan yana oturabildiğini kendisinin de anlamadığı açıkça görülüyordu. Bunun farkına vardığında ise o kadar korktu ki, birdenbire tekrar ayağa kalktı ve büyük bir sıkılganlık ve mahcubiyetle Raskolnikov'a hitap etti.

"Ben... ben... sadece bir dakikalığına uğramıştım, sizi rahatsız ettiğim için bağışlayın beni," dedi kekeleyerek, zorlukla. "Beni Katerina İvanovna gönderdi, gönderebileceği başka kimse yoktu... Katerina İvanovna, yarın sabahtan... sabah duasından sonra Mitrofaniyevskiy Kilisesi'nde yapılacak cenaze törenine katılmanızı.:. sonra da bize, şey, yani Katerina İvanovna'ya yas yemeğine buyurmanızı bilhassa rica etmem için bana talimat verdi. Kendisinden bu şerefi esirgememenizi rica etmemi tembihledi."

Sonya iyice kekelemeye başladı ve sustu.

"Muhakkak... muhakkak gelmeye çalışacağım," diye cevap verdi Raskolnikov. O da oturduğu yerden doğrulmuş ve aynı şekilde kekeleyerek konuşmuş ve sözünü tamamlayamamıştı. "Lütfen oturunuz," dedi birden, "benim sizinle konuşmam lazım. Lütfen, çok rica ediyorum – belki de aceleniz vardır – ama lütfen bana bir-iki dakikanızı bağışlayınız..."

Ve iskemleyi ona doğru uzattı. Sonya tekrar oturdu ve yine ürkek, şaşkın bakışlarla her iki hanıma da aceleyle bir göz atıp bakışlarını yere indirdi.

Raskolnikov'un solgun yüzü kızardı; adeta altüst olmuştu; gözleri çakmak çakmaktı.

"Anneciğim," dedi kesin ve etkili bir sesle, "bu hanımefendi Sofya Semyonovna Marmeladova. Kendisi dün gece gözlerimin önünde at arabasının ezdiği ve benim size bahsetmiş olduğum o talihsiz Bay Marmeladov'un kızıdır."

Pulheriya Aleksandrovna, Sonya'ya baktı ve hafifçe gözlerini kıstı. Oğlunun ısrarlı ve meydan okuyan bakışlarından dolayı her ne kadar şaşkın bir halde olsa da kendisini hiç olmazsa bu zevkten mahrum etmedi. Duneçka, ciddi bir tavırla, dikkatle gözlerini zavallı kızcağızın yüzüne dikmiş, hayretle onu incelemekteydi. Raskolnikov'un kendisini takdimini işi-

ten Sonya gözlerini tekrar yerden kaldıracak oldu ama bu sefer eskisinden de çok bunaldı ve mahcup oldu.

"Size sormak istiyordum," dedi aceleyle ona hitaben Raskolnikov, "bugünkü işlerinizi nasıl hallettiniz? Sizi rahatsız etmediler ya?.. Mesela polisler."

"Ha-yır, sorun çıkmadı... Zaten ölümün neden kaynaklandığı çok açık olarak belliydi; sadece kiracılar kızıyorlar."

"Neye?"

"Cenazenin uzunca bir süre beklemesine, zira şimdi havalar sıcak... koku oluşuyor... Bu nedenle bugün akşam duasında mezarlığa götürecekler, yarına kadar mezarlık kilisesinde bekleyecek. Katerina İvanovna ilkin bunu istemedi ama şimdi kendi de görüyor ki, başka türlüsü imkânsız..."

"Bugün götürecekler öyle mi?"

"Katerina İvanovna, yarın kilisedeki cenaze törenine katılmanızı, ondan sonra da yas yemeği için eve buyurmanızı rica ediyor."

"Katerina İvanovna yas yemeği de mi düzenliyor?"

"Evet, efendim, meze türü hafif yemekler olacak; kendisi dünkü yardımınızdan ötürü size teşekkür etmemi sıkı sıkıya tembih etti. Siz olmasaydınız cenazeyi kaldıramayacaktık."

Konuşması biterken kızcağızın dudakları ve çenesi titremeye başladı ama güçlükle de olsa kendini tuttu ve kısa bir süre sonra da gözlerini tekrar yere indirdi.

Konuşma süresince Raskolnikov onu dikkatle incelemişti. Zayıf, ama çok zayıf bir yüzü, keskin hatlı küçücük bir burnu, sivri bir çenesi, çizgileri pek de düzgün olmayan solgun bir çehresi vardı. Ona güzel bile denilemezdi, buna karşılık masmavi gözleri öylesine duru, canlandığı zaman yüz ifadesi öylesine iyi ve saf bir hal almaktaydı ki, karşısındaki insanı istem dışı kendisine çekmekteydi. Ayrıca yüzünde ve hem de tüm görünümünde dikkate değer bir özellik vardı: on sekiz yaşında

olmasına rağmen yaşından çok küçük bir kız çocuğu, adeta tamamıyla bir çocuk gibi görünüyordu, öyle ki, bu durum, hatta bazen gülünç bir şekilde, bazı davranışlarına yansımaktaydı.

"İyi ama Katerina İvanovna bunca az parayla bu işin altından nasıl kalktı, hem de yas yemeği bile vererek?.." diye sordu ısrarla konuşmayı sürdürmeye çalışan Raskolnikov.

"Zira tabutu çok sade olacak, efendim... Her şey çok sade olacağından pek pahalıya mal olmayacak... Biz Katerina İvanovna ile önceden her şeyi hesapladık ve yas yemeği için de para kaldığını gördük... Katerina İvanovna bu şekilde bir yas yemeği düzenlenmesini çok arzu ediyor. Başka türlü de olmaz zaten... Zira onun için bir avuntu olacak... Hem zaten biliyorsunuz o..."

"Anlıyorum, anlıyorum... Elbette... Odamı mı gözden geçiriyorsunuz? Anneciğim demin odamın tabuttan farksız olduğunu söyledi."

"Siz dün elinizdeki tüm parayı bize verdiniz!" dedi birden cevap olarak Soneçka, kararlı bir tonla ve çabucak fısıldayarak. Sonra da tekrar bakışlarını yere çevirdi, dudakları ve çenesi yeniden titremeye başladı. Genç kız içeri girdiği andan beri Raskolnikov'un odasındaki yoksulluğa hayret etmişti ve şimdi de bu sözler ağzından kendiliğinden dökülüvermişti. Uzunca bir sessizlik oldu. Duneçka'nın gözlerinde bir ışık belirmiş, hatta Pulheriya Aleksandrovna bile Sonya'ya muhabbetle bakmaya başlamıştı.

"Rodya," dedi ayağa kalkarak, "elbette yemeği birlikte yiyeceğiz. Haydi, gidelim Duneçka... Sen de Rodya, önce biraz dışarı çıkıp dolaş, sonra da yat biraz dinlen, bize de geç kalma erken gel... Seni yormuş olmamızdan korkuyorum..."

"Evet, evet, geleceğim," diye cevap verdi genç adam aceleyle doğrulurken. "Zaten yapacak işlerim de var..."

"Ne yani öğle yemeğini ayrı ayrı mı yiyeceksiniz?" diye ba-

ğırdı Razumihin, şaşkınlıkla Raskolnikov'a bakarak. "Bu da ne böyle?"

"Evet, evet, geleceğim, elbette, elbette... Sen bir dakika daha oyalan lütfen. Şimdilik ona ihtiyacınız yok değil mi anneciğim? Yoksa onu elinizden mi alıyorum?"

"Oh, hayır, hayır! Siz Dmitriy Prokofiç, lütfen akşam yemeğine buyrun, bu lütfu bizden esirgemeyin olmaz mı?"

"Lütfen, geliniz," diye rica etti Dunya.

Razumihin önlerinde hürmetle eğildi, yüzü tümüyle aydınlanmıştı. Birden hepsi tuhaf bir şekilde bir mahcubiyet anı yaşadılar.

"Hoşça kal Rodya, daha doğrusu tekrar görüşmek üzere, hoşça kal demeyi hiç sevmiyorum. Hoşça kal Nastasya... Hay Allah, yine 'hoşça kal' dedim!"

Pulheriya Aleksandrovna, Soneçka'ya da selam vermek istedi ama nedense yapamadı ve telaşla odadan çıktı

Ama Avdotya Romanovna sanki sırasını bekler gibiydi ve annesinin arkasından Sonya'nın yanından geçerek çıkarken, eğilerek, özenli ve nazik bir şekilde, tam bir gerçek selamla selamladı onu. Soneçka çok utandı ve cevaben verdiği selam çok aceleci, şaşkınca oldu. Hatta yüzüne sanki Avdotya Romanovna'nın nezaketi ve özeni kendisine ağır geliyormuş ve ıstırap veriyormuş gibi hastalıklı bir duygu yansımıştı.

"Dunya, hoşça kal!" diye bağırdı Raskolnikov koridora çıktığında. "Elini uzatsana sıkayım!"

"Elimi sana uzatmıştım, unuttun mu?" dedi Dunya ve sevgi ve biraz da mahcubiyet saklı bir yüzle ağabeyine doğru döndü.

"Ne olmuş, bir daha uzat!"

Ve kız kardeşinin elini kuvvetle sıktı. Duneçka ona gülümsedi, yüzü kızardı, elini çabucak kurtardı ve nedense mutlu bir yüzle annesinin ardından yürüdü.

"İşte, pek güzel oldu! Tanrı merhumlardan rahmetini esirgemesin, yaşayanlara da uzun ömür versin! Değil mi? Öyle değil mi?" dedi Raskolnikov odasına dönünce Sonya'ya.

Sonya, genç adamın birdenbire mutlulukla aydınlanmış yüzüne hayretle baktı. Raskolnikov da birkaç saniye hiç konuşmadan ve gözlerini ayırmadan genç kıza baktı. Merhum babasının kızı hakkında anlattıkları birdenbire zihnine hücum etmişti...

"Yüce Tanrım, Duneçka!" dedi Pulheriya Aleksandrovna sokağa çıkar çıkmaz. "Kendimizi dışarı attığımız için şimdi çok mutluyum! Adeta hafiflemiş gibiyim. Dün trende gelirken böyle bir şeye sevinebileceğimi aklımdan bile geçiremezdim!"

"Bir kez daha size söyleyeyim ki anneciğim, ağabeyim hâlâ hasta! Bunu görmüyor musunuz? Belki de bizim için üzülürken sinirleri bozulmuştur. Onu hoş görmeli ve pek çok davranış ve tutumunu affetmeliyiz."

"Ama işte sen hiç de hoş görülü davranmadın!" diye kızının sözünü kesti Pulheriya Aleksandrovna ateşli ve suçlayıcı bir tavırla. "Biliyor musun, Dunya, ben ikinize de baktım ve senin sadece sima olarak değil ruh olarak da neredeyse tamamıyla ona benzediğini gördüm: ikiniz de melankolik, ikiniz de kasvetli ve alıngan, ikiniz de kibirli ve merhametlisiniz... Zaten onun egoist birisi olmasına imkân var mı hiç Duneçka? Değil mi?.. Bu akşam ne olacağını düşündükçe yüreğime sancılar giriyor!"

"Merak etmeyin, anneciğim, hayırlısı neyse o olacak."

"Duneçka! Ne halde olduğumuzu bir düşün hele! Ya Pyotr Petroviç vazgeçerse?" diye birdenbire ağzından kaçırıverdi zavallı Pulheriya Aleksandrovna.

"Bu takdirde zaten onun ne değeri kalır ki!" diye kestirip attı hor gören bir ifadeyle Duneçka.

"Oradan ayrıldığımıza çok iyi yaptık," diyerek aceleyle kızının sözünü kesti Pulheriya Aleksandrovna, "herhalde acele bir işi vardı; bırakalım gidip dolaşsın, biraz temiz hava alsın... Odası çok boğucu... Ama burada da hava alacak yer mi var sanki? Burada sokaklar bile penceresiz evler gibi. Tanrım, nasıl bir şehir bu böyle?.. Dur hele, kenara çekil,.bir şeyler taşıyorlar, seni ezmesinler sakın! Piyano taşıyorlarmış, gerçekten de... Nasıl da özensiz taşıyorlar... Ben bu kızdan da çok korkuyorum..."

"Hangi kızdan anneciğim?"

"Şu kızdan işte canım, Sofya Semyonovna'dan... Az önce odasına gelen kızdan..."

"Niçin korkuyorsunuz?"

"İçimde bir his var, Dunya. İster inan ister inanma, o içeri girer girmez dedim ki kendime, işte her şey bunun başının altından çıkıyor..."

"Hiç de bir şey çıktığı yok!" diye bağırdı Dunya huzursuzca. "Şu önsezileriniz de artık kabak tadı veriyor yani anneciğim! Ağabeyim daha dün tanışmış bu kızcağızla, hatta içeri ilk girdiğinde onu tanımadı bile."

"Bak görürsün! Bu kız beni çok rahatsız ediyor, bak görürsün, görürsün! Hem ben o kadar korktum ki: gözlerini dikmiş bana bakıyor! Ya o gözler nasıl öyle! İskemlede zor oturdum. Hatırlıyor musun ağabeyin onu nasıl takdim etti bize? Bana çok garip geldi: Pyotr Petroviç onun hakkında neler yazıyor, oğlum ise onu bize, bir de üstelik sana takdim ediyor! Demek ki, onun için değerli birisi!"

"Yazılanlara aldırma sen! Bizim hakkımızda da konuştular, hatta yazdılar da, unuttunuz mu? Eminim ki o çok iyi bir kız ve tüm bunlar boş laf!"

"İnşallah öyledir!"

"Pyotr Petroviç ise kötü bir dedikoducudan başkası değil," diyerek kesip attı. Duneçka aniden.

Pulheriya Aleksandrovna sessizleşti. Konuşma kapandı.

"Bak şimdi, seninle halletmemiz gereken bir mesele var..." diyerek Razumihin'i pencereye doğru çekti Raskolnikov.

"Bu durumda Katerina İvanovna'ya sizin geleceğinizi bildireceğim," dedi çabuk çabuk Sonya ve başıyla onları selamlayıp gitmeye davrandı.

"Bir dakika bekleyin lütfen, Sofya Semyonovna, bizim konuşacaklarımız sır değil ve varlığınız bizi rahatsız etmiyor... Ben size kısacık bir şeyler daha söyleyecektim... Bak şimdi," diye birden Razumihin'e döndü Sonya ile olan konuşmasını bitirmeden, "sen şu adamı tanıyordun değil mi... Neydi adı?.. Hah, Porfiriy Petroviç'i?"

"Elbette! Akrabam olur!" dedi Razumihin ve peşinden büyük bir merak patlamasıyla sordu, "Ne olacak?"

"Şimdi o, şu davayı... Hani şu cinayet meselesini... Dün gece konuştuğunuz... Soruşturmayı yürütmüyor mu?"

"Evet... Peki, ne olacak?" diye sordu Razumihin gözlerini kocaman açarak.

"Rehin bırakanların ifadesini alıyormuş, ben de rehin bırakmıştım, gerçi ciddi bir şey de değildi bıraktığım ama kız kardeşimin ben buraya gelirken kendisinden bir yadigâr olması için verdiği bir yüzük, bir de babadan kalma gümüş saat. Hepi topu tamamı beş-altı ruble değerinde bir şey ama hatıra değerleri var... Şimdi ben ne yapmalıyım? Onların kaybolmasını istemem, hele de saatin. Az önce Dunya'nın saatinden bahsedilince annem benimkini soracak diye ödüm patladı. Babamdan

kalan yegâne miras... Eğer kaybolursa annem üzüntüsünden hastalanır. Kadınları bilirsin! Ne yapmalıyım, bana bir akıl ver! Karakola gitmem gerekiyor herhalde ama doğrudan Porfiriy'e başvursam daha iyi olmaz mı? Ne dersin? Bu meseleyi bir an

önce halletmek istiyorum. Sen de göreceksin, annem yemekten önce muhakkak saati soracaktır."

"Kesinlikle karakola değil, doğrudan Porfiriy'e gitmelisin!" diye haykırdı Razumihin olağandışı bir heyecanla. "Yani böyle basit bir mesele olmasına çok sevindim! Uzatmaya hiç gerek yok, şuracıkta, iki adımlık yerde zaten, hemen kalkıp gidelim. Onu yerinde yakalarız muhakkak!"

"Tamam o zaman... Hadi gidelim..."

"Hem Porfiriy seninle tanışmaktan çok, çok, ama çok büyük bir sevinç duyacaktır! Ona senden pek çok kez söz etmiştim... Hatta dün bile senden bahsettik. Gidelim!.. Demek sen yaşlı tefeci kadını tanıyordun, öyle mi? Tevekkeli değil!.. Mükemmel oldu bu iş, işte şimdi!.. Ah, evet... Sofya İvanovna..."

"Sofya Semyonovna," diye düzeltti Raskolnikov. "Sofya Semyonovna, bu benim arkadaşım Razumihin, çok iyi bir insandır kendisi..."

"Eğer sizin gitmeniz gerekiyorsa..." diye konuşmaya başladı Sonya. Razumihin'e hiç bakmadan konuşmuş ve bu nedenle daha da fazla utanmış ve sıkılmıştı.

"Haydi, gidelim o zaman!" diyerek kararını verdi Raskolnikov. "Ben bugün size uğrayacağım Sofya Semyonovna, sadece bana nerede yaşadığınızı söyleyin yeter!"

Halinde bir şaşkınlık yoktu, sadece sanki acelesi varmış ve kızın bakışlarından kaçınıyor gibiydi. Sonya adresini verdi ve bu esnada da mahcubiyetle kızardı. Hep birlikte çıktılar.

"Kapını kilitlemiyor musun?" diye sordu Razumihin, onun arkasından merdivenleri inerken.

"Asla!.. Bununla birlikte iki senedir hep bir kilit almaya niyetleniyorum," diye ekledi önemsemez bir tavırla. "Kilit altına alacak bir şeyleri olmayan insanlar talihlidir değil mi?" dedi gülerek, Sonya'ya hitaben.

Sokakta, kapının eşiğinde durdular.

"Siz herhalde sağ tarafa gidiyorsunuz değil mi Sofya Semyonovna? Yeri gelmişken sorayım, beni nasıl buldunuz?" diye sordu, sanki aslında bambaşka bir şey söylemek istiyormuş gibi bir tavırla. Sürekli olarak genç kızın o duru ve aydınlık gözlerine bakmak istiyor ama bir türlü bunu beceremiyordu

"Dün akşam siz adresinizi Poleçka'ya vermiştiniz ya."

"Polya mı? Hah, tabi ya... Poleçka! Şu küçük kız çocuğu... O sizin kardeşiniz değil mi? Demek ona adresimi vermişim, öyle mi?"

"Yoksa unuttunuz mu?"

"Hayır... Hatırlıyorum..."

"Bense sizi rahmetli babamdan dinlemiştim... Ama o zaman soyadınızı bilmiyordum, aslında o da bilmiyordu... İşte şimdi geldim... Dün soyadınızı öğrenmiştim ya... Bugün gelip Bay Raskolnikov nerede oturuyor diye sordum... Sizin kiracı olduğunuzu bilmiyordum... Hoşçakalın... Ben Katerina İvanovna'ya gideceğim..."

Sonya nihayet onlardan ayrılabildiğine müthiş sevinmişti. Gözleri yerde, bir an önce onların görüş alanından çıkmak için çabuk çabuk yürüdü. Elinden geldiğince şu yirmi adımlık yolu hızla geçerek nihayet kendini sağdaki sokağa çabucak atmaya çabalıyordu. Sokağa girdiğindeyse kimsenin yüzüne bakmadan, hiçbir şeyin ayırdına varmadan, çabuk çabuk yürüyerek bir yandan da düşünecek, söylenen her sözü, yapılan her davranışı hatırlamaya gayret edecekti. Bugüne kadar asla, asla böyle bir duyguya kapılmamıştı. Kocaman ve yepyeni bir dünya habersizce ve belli belirsiz ruhuna girivermişti. Sonra birdenbire Raskolnikov'un bugün kendisine gelmek istediğini, belki de daha sabahtan gelmeye niyetlendiğini, belki de şimdi her an gelebileceğini hatırladı.

"Yalnız, bugün gelmesin, ne olur, lütfen bugün gelmesin!" diye mırıldandı. Adeta korkmuş bir çocuğun birisine yalvar-

ması gibi konuşuyor ve kalbi duracak gibi oluyordu. "Tanrım! Bana gelecek... O odaya... Her şeyi görecek... Oh, Tanrım!"

Ve elbette ki, Sonya bu dakikalarda, tanımadığı bir adamın kendisini dikkatle izlediğini ve adım adım takip ettiğini fark edemezdi. Adam onu kapıdan çıktığı andan itibaren takibe başlamıştı. Üçünün, yani Razumihin, Raskolnikov ve Sonya'nın kapı eşiğinde kaldırımda durup konuştukları o kısa sürede bu adam yanlarından geçmişti.

Sonya'nın söylediği, "Bay Raskolnikov nerede oturuyor diye sordum," sözleri tesadüfen kulağına çalınınca birden irkilmişti. Hızla ama dikkatle üçünü, özellikle de Sonya'nın hitap ettiği Raskolnikov'u incelemişti. Sonra eve bakıp hafızasına nakşetmişti. Tüm bunları çok hızlı bir şekilde, bir yandan yürürken yapmış ve adam yoldan geçen sıradan birisi gibi hiç dikkat çekmeden ileriye yürümüş ve sonra da adımlarını sanki birisinin kendisine yetişmesini bekliyormuş gibi yavaşlatmıştı. Üçünün vedalaştığını görmüş ve Sonya'nın kendi evine yöneleceğini düşünerek onu beklemişti.

"Acaba evi nerede? Ben bu yüzü bir yerlerde gördüm ama nerede acaba?" diye düşündü Sonya'nın yüzünü tanır gibi olarak... "Öğrenmek gerek."

Köşeye ulaşınca sokağın karşı tarafına geçti. Dönüp baktığında Sonya'nın aynı yoldan ve hiçbir şeyin farkında olmadan geldiğini gördü. Köşeye vardığında Sonya da aynı sokağa saptı. Adam, gözlerini ondan ayırmadan, peşi sıra, karşı kaldırımdan yürüdü. Elli adım kadar yürüdükten sonra tekrar kızın yürümekte olduğu diğer kaldırıma geçti. Kıza yetişti ve onu beş adım gerisinden takip etmeye başladı.

Ellili yaşlarında, ortadan biraz uzun boylu, kalıplı, kendisine hafif kamburumsu bir görüntü veren geniş ve dik omuzlu bir adamdı. Şık ve uyumlu giyinmişti ve bu haliyle kelli felli bir beyefendiyi andırmaktaydı. Attığı her adımda kaldırımda

tıkırdattığı şık bir baston tutmaktaydı elinde. Eldivenleri yepyeniydi. Geniş ve elmacık kemikleri çıkık yüzü oldukça hoştu ve yüzünün canlı tazeliği onun Peterburg'lu olmadığına işaretti. Tek tük aklar görünen çok açık sarı saçları oldukça sıktı. Dümdüz, tıpkı bir faraş gibi aşağıya doğru genişleyerek inen gür sakalı ise saçlarından da açık renkteydi. Gözleri mavi, bakışları ise soğuk, sabit ve düşünceliydi. Dudakları kırmızıydı. Kısacası kendine çok iyi bakmış ve gerçek yaşından çok daha genç gösteren bir insandı bu.

Sonya kanal boyuna vardığında, ikisi kaldırımda yan yana geldiler. Kızı dikkatle inceleyen adam ondaki düşünceli ve sıkılgan hali hemen fark etti. Sonya evine vardığında cümle kapısından içeri girdi, adam da bir miktar şaşırmakla birlikte onu takip etti. Avluya giren Sonya sağ tarafa, kendi oturduğu daireye çıkan merdivenlerin bulunduğu köşeye yöneldi. Yabancı adam "Bak sen şu işe!" diye geçirdi içinden ve kızın arkasından merdivenleri çıkmaya başladı. Sonya onu ancak o zaman fark etti. Kız, üçüncü kata gelince koridora saparak kapısında tebeşirle "Terzi Kapernaumov" yazılı olan 9 numaralı dairenin çıngırağını çaldı. Bu garip rastlantıya şaşıran yabancı adam ise içinden bir kez daha "Bak sen şu işe!" diye geçirdikten sonra hemen yandaki 8 numaralı dairenin çıngırağını çaldı. İki kapı arasında ancak altı adım kadar bir mesafe vardı.

"Siz Kapernaumov'un dairesinde mi oturuyorsunuz?" dedi adam, Sonya'ya bakıp gülümseyerek. "Dün yeleğimi onarmıştı. Bense burada sizin yanınızdaki Madam Gertrut Karlovna Resslich'in dairesinde yaşıyorum. Ne tesadüf değil mi?"

Sonya ona dikkatle baktı.

"Komşuyuz," diye devam etti bilhassa neşeyle. "Bugün benim daha şehirdeki üçüncü günüm. Her neyse, şimdilik hoşçakalın!"

Sonya cevap vermedi ve açılan kapıdan içeri süzüldü. Nedense hem utanmış, hem de biraz ürkmüştü...

Porfiriy'e giderlerken Razumihin oldukça coşkulu bir ruh hali içindeydi.

"Bu çok iyi oldu, birader," diye tekrarladı birkaç kez. "Çok sevindim! Çok sevindim!"

"Neye seviniyorsun ki bu kadar?" diye geçirdi zihninden Raskolnikov.

"Senin yaşlı kadına rehin bıraktığını bilmiyordum ki yahu. Ve... ve... epey oldu mu bırakalı? Yani sen ona uğrayalı çok oldu mu?"

"Ne saf bir budala!"

"Ne zaman mı?" diye hatırlamaya çalışarak durakladı Raskolnikov. "Ölümünden üç gün kadar önce gitmiştim galiba. Ama ben şimdi rehin bıraktığım eşyaları rehinden kurtarmaya gitmiyorum," diye söze atladı aceleyle ve rehin bıraktığı eşyalara yönelik özel ilgisini belirten bir tonla, "zira dünkü o kahrolası sayıklama hali yüzünden şimdi elimde sadece tek bir gümüş rublem kaldı."

Sayıklama halini özellikle vurgulayarak telaffuz etmişti.

"Ya, evet, evet, evet," diye aceleyle neyi tasdik ettiğinin de farkında olmadan onayladı onu Razumihin. "Demek o zamanlar sen... bu nedenle... etkilendin... Biliyor musun, sen hastayken sayıklarken de birtakım yüzüklerden, zincirlerden bahsedip durmuştun!.. Ya, evet, evet... Anlaşılıyor, şimdi hepsi anlaşılıyor."

"Bak sen şu işe! Aslında bu şüphe bunların arasında bayağı yayılmış! Aslında işte bu adam benim için çarmıha gerilmeye razı ama durumun açıklanmış olmasına, sayıklarken benim niçin yüzüklerden bahsettiğimin açıklığa kavuşmasına ne kadar da seviniyor! Ama işte şüphe hepsine yayılmış!.."

"Onu evinde bulabilecek miyiz acaba?" diye sordu arkadaşına.

"Buluruz, buluruz," diye aceleyle cevap verdi Razumihin. "O, çok iyi bir adamdır, birader, göreceksin! Biraz patavatsızdır, yani aslında cemiyet insanıdır bir yandan da, ama ben zaten onun başka bir açıdan patavatsız olduğunu kastediyorum. Akıllı, zeki, hiç de aptal olmayan bir insandır. Sadece düşünce tarzı biraz kendine özgüdür... Kolay inanmayan, şüpheci, hiçbir değere inanmayan birisidir... Kandırmayı sever, yani kandırmayı değil de, göz boyamayı sever... Bir de şu maddi delillere dayanan kadim usûlü kullanmayı... Ama işini iyi bilir, işinin ehlidir... Geçen yıl hemen hemen bütün ipuçları silinmiş bir cinayet davasını aydınlatmıştı. Seninle tanışmayı ise çok, çok, pek çok arzu etmekteydi!"

"Tanışmayı neden bu kadar çok istiyor ki?"

"Yani şey için değil tabi... Bak şimdi, son dönemde, hani sen hastalanınca sık sık ona senden bahsettim... Yani işte o da dinledi... ve senin hukuk eğitimi alırken zorluklar nedeniyle üniversiteyi bırakmak zorunda kaldığını öğrenince 'Çok yazık!' dedi. Ben de şu sonuca vardım... yani bütün bunlar bir araya gelince, üstelik sadece bunlar da değil... Dün Zamyotov... Bak şimdi, Rodya, dün gece eve gelirken, sarhoşlukla bazı laflar ettim ya birader... İşte o söylediklerimi zihninde büyütmüş olmandan korkuyorum..."

"Ne gibi? Benim deli olduğumu düşünmeleri mi? Evet, belki de doğrudur."

Gergin bir şekilde gülümsedi.

"Evet... evet... yani hay Allah, yok canım, hayır!.. Yani, söylediklerimin hepsi (ve diğer konuda da) saçmaydı ve sarhoşluktan öyle söylenmiş laflardı."

"Yahu ne diye özür diliyorsun? Tüm bunlardan öyle bıktım

ki!" diye haykırdı Raskolnikov abartılmış bir öfkeyle. Kısmen numara yapmaktaydı

"Biliyorum, biliyorum, anlıyorum. Emin ol ki, anlıyorum. Hatta lafını etmek bile ayıp..." dedi Razumihin.

"Madem ayıp, o halde lafını da etme!" diye kestirip attı Raskolnikov.

İkisi de sustular. Razumihin'in büyük bir coşku içinde olduğunu Raskolnikov tiksintiyle hissediyordu. Razumihin'in biraz önce Porfiriy hakkında söyledikleri de onu endişelendirmişti.

"Şimdi onun da gözünü boyamak gerek," diye düşündü. Rengi solmuş, kalbi hızla atmaya başlamıştı. "Hem de olabildiğince doğal görünecek şekilde yapmalı bunu. En doğal hali aslında göz boyamamak... Abartarak göz boyamamak lazım! Eğer *zorlama bir şekilde* abartırsam yine doğal olmaz... Artık bakalım nasıl olacak... göreceğiz... şimdi... onun yanına gitmem doğru mu, yoksa yanlış mı? Pervane muma kendi isteğiyle uçar. Kalbim çok çarpıyor, işte bu fena!"

"İşte şu gri evde," dedi Razumihin.

"En önemlisi, Porfiriy'in benim dün akşam o cadı kadının dairesine gidip... kanlar hakkında soru sorduğumu bilip bilmediği? Bunu hemencecik, ilk ağızda öğrenmeliyim, içeri girer girmez, suratından anlamalıyım; aksi takdirde... Ne olursa olsun, muhakkak hemen anlamalıyım!"

"Biliyor musun, birader," dedi birden Razumihin'e yüzünde düzenbaz bir gülümsemeyle, "ben bugün sende sabahtan beri olağandışı bir hal, bir heyecan fark ediyorum. Öyle değil mi?"

"Ne heyecanı? Heyecanlı falan değilim ben!" dedi Razumihin yüzünü buruşturarak.

"Hayır, birader, gerçekten fark ediliyor bu halin. Demin daha önce hiç oturmadığın gibi oturuyordun iskemlede, sanki

kalkacakmış gibi ilişivermiştin ve tüm vücudun kramp girmiş gibi gergindi. Durduğun yerde duramıyordun. Bir an kızgın, bir an sonra ise yüzün baldan tatlı bir hal alıyordu nedense. Hatta kızarıp duruyordun zaman zaman, özellikle de seni yemeğe davet ettiklerinde pancar gibi kızardın."

"Yok canım, nereden çıkardın? Atıyorsun!.. Neden bahsediyorsun sen böyle?"

"Canım tıpkı ilkokul öğrencisi gibi ne o öyle hareketler, kıpır kıpır? Tüüü, bak yine kızardın!"

"Sen de az domuz değilsin!"

"Ne diye bozuluyorsun ki? Romeo! Dur sen hele, bunu bugün bir yerlerde anlatayım, ha-ha-ha! Anneciğimi... hem de başka birisini daha güldüreyim bari..."

"Dinle, dinle, dinle, ben ciddiyim, aslında ben... Ama böyle olmaz bak, kahretsin!" diyerek nihayet tamamıyla şaşırıp dehşetten buz kesti Razumihin. "Ne anlatacaksın onlara? Ben, birader... Tüüü, domuzun önde gidenisin sen var ya!"

"Tıpkı bir bahar gülü! Bu halin sana ne kadar yakıştığını bir bilsen! İki metre boyunda bir Romeo! Bugün nasıl da temizlenmiş, arınmışsın böyle, tırnaklarını bile temizlemişsin, ha? Daha önce görülmüş şey mi bu? Dur bakayım, dur, aman Tanrım, sen pomat da sürmüşsün yahu! Eğil bakayım!"

"Domuz!!!"

Raskolnikov o kadar çok güldü ki, artık neredeyse ayakta duramayacak hale geldi. İşte böyle kahkahalar atarak Porfiriy Petroviç'in dairesine girdiler. Raskolnikov'a gerekli olan da buydu işte: gülerek içeri girdiklerinin, holde de gülmeye devam ettiklerinin odalardan duyulabilmesi.

"Burada tek kelime etme, aksi takdirde seni... parçalarım," diye mırıldandı delirmiş gibi, boğuk bir sesle Razumihin. Raskolnikov'u sımsıkı omzundan yakalamıştı.

V

Raskolnikov odaya girdi. İçeri girerken onda makaraları koyuvermemek için tüm çabasını harcayan bir insan hali vardı. Arkasından, tamamen altüst olmuş, öfkeli yüzüyle, upuzun boyu ve sallapati haliyle, ıstakoz gibi kıpkırmızı kesilmiş ve mahcubiyeti hâlâ belli olan Razumihin girdi. O anda hem yüz ifadesi hem de tüm haliyle gerçekten de komik ve Raskolnikov'un kahkahalarına hak verdirecek bir görünüm arz ediyordu. Henüz takdim edilmemiş olan Raskolnikov, odanın ortasında dikilmekte ve soru dolu gözlerle kendisine bakmakta olan ev sahibini selamlamak için önünde eğildi ve neşesini yenip kendini takdim etmek üzere hiç olmazsa iki üç kelime edebilmek için hâlâ büyük bir çaba harcamakta olduğunu belli eden bir ifadeyle elini uzatarak Porfiriy'in elini sıktı. Ama tam da ciddi bir tavır takınıp birkaç kelime etme fırsatı bulduğu sırada aniden elinde olmayarak gözü tekrar Razumihin'e ilişince kendini daha fazla tutamadı. O ana kadar zorla tutulan, tutulduğu ölçüde de güçlenen bir kahkaha attı. Bu "içten" gelen kahkahaya karşı Razumihin'in çılgınca bir öfkeye kapılması bu sahneye çok samimi bir neşe ve hepsinden önemlisi doğal bir hava vermişti. Üstelik Razumihin sanki mahsus yapar gibi bu duruma yardım da etti.

"Tüüü, şeytan!" diye uluyarak elini şiddetle hareket ettirdi ve üstünde boş bir çay bardağı bulunan küçük yuvarlak sehpaya çarptı. Her şey uçup gürültüyle yerlere yuvarlandı.

"Eşyaları ne diye kırmalı ki, bunlar hep hazineye zarar veriyor baylar!" diye neşeyle bağırdı Porfiriy Petroviç.

Durum şöyle görünüyordu: Elini ev sahibinin avucunda unutan Raskolnikov gülmeye devam ediyor, ama ölçüyü kaçırmadan bu durumu en çabuk ve doğal şekilde bitirebilmek için uygun zamanı kolluyordu. Devrilen sehpa ve kırılan bardak

yüzünden çok mahcup olan Razumihin, yerdeki cam kırıklarına sıkıntıyla bakarak hayıflanmış ve katı bir tavırla odadakilere sırtını dönerek pencereye yanaşıp, asık bir suratla, gözü aslında hiçbir şey görmeden pencereden bakmaya başlamıştı. Porfiriy Petroviç gülüyor ve daha fazla gülmeyi da istiyordu ama besbelli, durumun kendisine açıklanmasını da bekliyordu. Köşedeki iskemlede oturmakta olan Zamyotov ziyaretçilerin içeri girdiğini görünce hafifçe yerinden doğrulmuş, ağzı bir gülümseme ile yarı açık, bekler bir hal almıştı ve bu sahneyi şaşkınlıkla hatta biraz da inanamayarak seyrediyordu; hatta Raskolnikov'a yönelen bakışlarından kafasının biraz karıştığı anlaşılmaktaydı. Raskolnikov'da ise, Zamyotov'un beklenmedik bir şekilde orada olması nahoş bir şaşkınlığa neden olmuştu.

"Bunu akıl etmeliydim," dedi kendi kendine Raskolnikov.

"Bağışlayın lütfen," diye söze başladı çok mahcup olmuş gibi bir edayla...

"Yok canım, lafı mı olur, çok memnun oldum efendim ve sizler de çok hoş bir şekilde girdiniz içeri," dedi Porfiriy Petroviç. "Ne o, selam bile vermek istemiyor mu?" diye sordu sonra da, başıyla Razumihin'i işaret ederek.

"Vallahi bana neden bu kadar kızdığını bilmiyorum. Yolda gelirken ona sadece Romeo'ya benzediğini söyledim ve bu iddiamı kanıtladım da... Başkaca da bir şey konuşmadık yani."

"Domuz!" diye homurdandı Razumihin, yüzünü dönmeden.

"Demek ki, bir tek sözcüğe bu kadar sinirlendiğine göre çok ciddi nedenleri olmalı," dedi gülerek Porfiriy.

"Hadi oradan sen de! Sorgu yargıcı!.. Hepinizin canını şeytan alsın!" diye kestirip attı Razumihin. Birdenbire hiçbir şey olmamış gibi güldü ve neşeli bir yüzle, sanki hiçbir şey olmamış gibi Porfiriy Petroviç'e yanaştı.

"Tamam, yeter! Siz tüm şapşallar, haydi işimize bakalım:

İşte arkadaşım Rodion Romanıç Raskolnikov. Birincisi, kendisi gıyabında çok şey duyduğu için seninle tanışmak istedi, ikincisi seninle görülecek küçük bir de işi var... Vay! Zamyotov! Senin burada ne işin var? Hem siz tanışıyor muydunuz? Ne zamandır ahbapsınız?"

"Bu da ne şimdi böyle?" diye endişeyle düşündü Raskolnikov.

Zamyotov sanki biraz bozulur gibi oldu ama bu durum çok sürmedi.

"Dün senin evinde tanıştık ya," dedi lakayt bir tavırla.

"Demek ki, bazen hekim hastanın ayağına gelirmiş: geçen hafta ne yapıp edip onu sana takdim etmem için başımın etini yemişti. Meğer bensiz de birbirinizi gayet güzel bulmuşsunuz... Tütünün neredeydi senin?"

Porfiriy Petroviç ev halindeydi. Sırtında sabahlık, ayaklarında arkaları basık ev ayakkabıları vardı. Çamaşırları oldukça temizdi. Otuz beş yaşlarında, ortadan biraz kısa boylu, şişmanca, hatta biraz da göbekli, güzelce tıraş edilmiş, bıyığı ve favorileri olmayan bir yüzü, ensesine doğru bir çıkıntı oluşturan büyük ve yuvarlak kafasında kısacık kesilmiş saçları olan bir adamdı. Hastalıklı gibi koyu sarı bir renge sahip olan yüzü şiş ve yuvarlak, burnu ise görece küçük ve kalkıktı. Yüzünün ifadesi canlı, hatta alaycıydı. Sanki birisine işaret veriyormuş gibi kırpışan, beyaz denecek kadar açık renkli kirpiklerinin örttüğü, sıvımsı bir şekilde parlayan gözlerinin ifadesi olmasa bu yüze iyi yürekli bir ifadesi var bile denilebilirdi. Bu gözlerin bakışları garip bir şekilde, biraz efemine bir şeyler de barındıran bedeniyle uyumsuzdu ve ona ilk bakışta beklenebileceğinden çok daha büyük bir ciddiyet vermekteydi.

Porfiriy Petroviç, misafirinin görülecek "küçük bir işi" olduğunu duyar duymaz onu hemen divana oturmaya davet etti ve kendisi de divanın öbür ucuna ilişerek büyük bir sa-

bırsızlıkla konunun aktarılmasını bekleyerek gözlerini misafirine dikti. Yeni tanışılan birisi, anlatılacak konuyu dinlemek için böylesine ciddi ve derin bir ilgi gösterirse, bu ilgi daha ilk ağızda insanı rahatsız eder. Hele bu anlatılacak mesele anlatan kişinin görüşüne göre karşısındakinin gösterdiği büyük ilgiyle örtüşmeyecek kadar sıradansa bu insanı büsbütün sıkar. Ancak Raskolnikov, kısaca ve etkili bir şekilde, ne istediğini çok açık ve kesin bir şekilde anlattı. Hatta çıkardığı işten öylesine memnun kaldı ki, Porfiriy'i oldukça dikkatli bir şekilde incelemek için kendine olanak bile yarattı. Porfiriy Petroviç de tüm bu konuşma sırasında gözlerini ondan bir saniye bile ayırmadı. Aynı masada, onların tam karşısında oturan Razumihin, meselenin anlatılmasını sinirli bir sabırsızlıkla izliyor, biraz da işin ölçüsünü kaçırarak bir onu bir ötekini göz hapsinde tutuyordu.

"Salak!" diye küfretti içinden Raskolnikov.

"Sizin polise yazılı bir bildirimde bulunmanız lazım," diye işgüzar bir tavırla cevap verdi Porfiriy, "bu bildirimde şöyle bir olaydan, yani cinayetten haberdar oldum, şu, şu eşyalar bana aittir, bunları rehinden kurtarmak istiyorum, bu durumun ilgili sorgu yargıcına bildirilmesini rica ederim diye yazmalısınız... ya da orada... muhtemelen sizin yerinize yazıverirler."

"Ama işte mesele şu ki, benim şu anda," Raskolnikov burada elinden geldiğince mahcup bir ifade vermeye çalıştı yüzüne, "hiç param yok maalesef... ve şu azıcık parayı bile tedarik edebilecek durumda değilim... ben aslında, biliyor musunuz, şimdi sadece o eşyaların benim olduğunu ve param olduğu zaman da onları rehinden kurtaracağımı bildirmek isterdim..."

"Fark etmez, efendim," diye cevap verdi Porfiriy Petroviç, onun parasal durumu hakkındaki açıklamasını soğuk bir şekilde karşılayarak, "ama bununla birlikte sizin doğrudan, eğer arzu ederseniz, benzer içerikte bir yazıyı doğrudan bana yazmanız da mümkün; yani şöyle bir olay olduğunu öğrendim, şu,

şu eşyalar benimdir, bunların..."

"Yani bunu öylesine düz bir kâğıda yazabilir miyim?" diye sorarak sözünü kesti Raskolnikov; böylelikle yine işin parasal kısmına ilgisini vurgulamış oluyordu.

"Oh, evet, tamamıyla sıradan, düz bir kâğıda yazabilirsiniz, efendim!" diyen Porfiriy Petroviç, birdenbire gözlerini kısıp sanki göz kırpar gibi yaparak açıkça alaylı bir edayla Raskolnikov'a baktı. Bununla birlikte bu belki de sadece Raskolnikov'a öyle gelmişti zira ancak bir saniye kadar sürmüştü. Ama yine de en azından buna benzer bir şeyler olmuştu. Raskolnikov, Porfiriy'in kendisine göz kırptığına yemin edebilirdi. Ama bunu hangi maksatla yaptığını Tanrı bilirdi.

"Biliyor!" diye geçti zihninden şimşek gibi.

"Sizi böyle küçük meselelerle meşgul ettiğim için özür dilerim," diye devam etti biraz şaşırmış olarak, "rehin bıraktığım eşyaların değeri hepi topu beş ruble ama bana yadigâr bırakanların hatırası olduğundan benim için manevi değerleri çok fazla. Hem itiraf edeyim ki, öğrendiğimde çok korkmuştum..."

"Demek ki, dün ben Zosimov'a yaşlı kadına rehin yatıranların Porfiriy tarafından sorguya çekildiklerini söylediğimde telaşlanman bundanmış!" diye atıldı Razumihin belli bir maksatla.

Artık bu kadarı fazlaydı. Raskolnikov dayanamadı ve kapkara gözlerinden öfke kıvılcımları saçarak Razumihin'e baktı. Ama hemen kendine gelip toparlandı.

"Birader sen benimle dalga mı geçiyorsun?" diye sordu, ustaca sergilediği yapmacık bir kızgınlıkla. "Sana anlamsız gelen bu eşyalara belki de gereğinden çok ilgi gösterdiğimin farkındayım ama bundan dolayı beni egoist ya da cimri olmakla suçlayamazsın! Bu iki önemsiz eşyanın belki de benim için çok başka bir değeri vardır. Sana az önce şu birkaç rublelik gümüş saatin babamdan kalan biricik yadigâr olduğunu söylemiştim.

Sen benimle alay et ama – birdenbire Porfiriy'e döndü – annem geldi ve eğer bu saati elden çıkardığımı öğrenecek olursa – tekrar Razumihin'e döndü ve sesini özel olarak titretmeye gayret etti – yemin ederim ki, mahvolur. Kadınlar böyledir!"

"Hayır, asla öyle değil! Hiç de bu anlamda söylemedim. Tam aksine!" diye bağırdı Razumihin özür diler gibi.

Raskolnikov bir yandan da içten içe korkmaktaydı: "Acaba iyi söyledim mi? Doğal göründüm mü? Abartmadım mı? Ne diye 'Kadınlar böyledir!' dedim ki sanki?"

"Anneniz mi geldi?" diye sordu Porfiriy Petroviç her nedense.

"Evet."

"Ne zaman geldi?"

"Dün akşam."

Porfiriy sanki bir şeyleri kavramak ister gibi sustu.

"Eşyalarınızın asla kaybolma ihtimali yoktu," diye konuştu sakin ve soğuk bir tavırla. "Hem zaten sizin gelmenizi uzun zamandır beklemekteydim."

Sonra da sanki hiçbir şey olmamış gibi, sigara küllerini durmadan halıya silkeleyen Razumihin'e dikkatlice bir kül tablası uzattı. Raskolnikov irkildi, ama Porfiriy hâlâ Razumihin'in sigarasıyla meşgul ve sanki ona bakmıyor gibiydi.

"Neee? Beklemekte miydin? Onun da *o yaşlı kadına* rehin bıraktığını biliyor muydun yani sen?" diye bağırdı Razumihin.

Porfiriy Petroviç doğrudan Raskolnikov'a dönerek konuştu:

"Sizin iki eşyanız da yaşlı kadın tarafından kâğıda sarılmış ve isminiz okunaklı olarak bu kâğıtların üzerlerine yazıldığı gibi bunların sizden alındığı tarih de not düşülmüştü..."

"Ne kadar da dikkatlisiniz?" dedi acemice gülümseyerek. Özellikle Porfiriy'in doğrudan gözlerinin içine bakmaya çalışarak konuşmuştu. Sonra dayanamayarak aniden ilave ediver-

di: "Yani, demek istiyorum ki, yaşlı kadına rehin bırakan pek çok kişi olmalı, ama siz hepsini tek tek gayet iyi aklınızda tutmuşsunuz demek ki... Ve... Ve..."

"Budalaca! Yetersiz! Niçin bunu söyledim ki şimdi?"

"Neredeyse tüm rehin bırakanlar artık biliniyor ve siz onların arasında henüz teşrif etmeyen biricik kişiydiniz," diye cevapladı Porfiriy, belli belirsiz alaycı bir tavırla.

"Sağlığım elvermemişti."

"Onu da duydum efendim. Üstelik bir nedenden ötürü sinirlerinizin çok bozuk olduğunu da duydum. Hatta şimdi bile sanki yüzünüz solgun gibi, değil mi?"

"Hayır, hiç de solgun değil... Tersine gayet sağlıklıyım!" diyerek kaba ve hırçın bir tavırla kestirip attı, o ana kadar olan tavrını değiştiren Raskolnikov. İçinde bir öfke yükselmeye başlamıştı ve bunu bastıramıyordu. "Öfkeyle yanlış bir şey söylerim ve batırırım muhakkak!" diye geçti zihninden. "Hem ne diye bana eziyet ediyorlar ki..?"

"Sağlığı elvermemişmiş!" diye lafa karıştı Razumihin. "Lafa bak! Daha düne kadar neredeyse bilinçsiz bir şekilde nöbet geçiriyor, sayıklayıp duruyordu... İnanır mısın, Porfiriy, ayakta zor duruyorken, biz, yani Zosimov'la ben evden çıkar çıkmaz seninki anında giyinip sıvışıvermiş ve gece yarılarına kadar etrafta sürtüp durmuş. Üstelik ateşler içinde yanarken, kendini bilmez bir halde... Tasavvur edebiliyor musun? İnanılmaz bir şey!"

"Gerçekten de *kendini tamamıyla bilmez bir halde* öyle *mi*? Söyleyin lütfen!" diye sordu efemine bir tavırla başını sallayarak Porfiriy.

"Eee, saçmalık! İnanmayın! Ama zaten ben söylemesem de inanmazsınız ya!" deyiverdi Raskolnikov büyük bir kızgınlıkla. Lakin Porfiriy Petroviç sanki bu garip çıkışı işitmemiş gibiydi.

"Kendini bilmez bir halde olmasaydın nasıl dışarı çıkabilirdin?" diye lafa girdi kendisi de öfkelenen Razumihin. "Niçin çıktın? Ne yapmaya çıktın?.. Ve de niye gizlice çıktın? Tüm bunları yaparken aklın başında mıydı yani? Şimdi tüm tehlike geçince bunu doğrudan yüzüne söylüyorum işte!"

"Dün benim canıma yettiler vallahi!" dedi Raskolnikov birdenbire Porfiriy'e dönerek. Yüzünde küstahça, meydan okuyan bir gülümseme vardı. "Ben de, beni arayıp bulamayacakları bir oda bulup kiralayarak taşınmak üzere yanlarından kaçtım. Kaçarken de yanıma oldukça fazla para almıştım. Hem Bay Zamyotov da paraları gördü. Ne dersiniz Bay Zamyotov, dün aklım başımda mıydı, yoksa değil miydi, gelin bu soruyu siz cevaplayın?"

Zamyotov'un bakışları ve susuşu o kadar rahatsız ediciydi ki, Raskolnikov onu o anda boğabilirdi.

"Bence siz dün gayet aklı başında hatta kurnazca konuşuyordunuz, efendim, yalnızca çok fazla sinirliydiniz," diye cevapladı kuru bir sesle Zamyotov.

"Bugün ise Nikodim Fomiç bana dedi ki," diye söze girdi Porfiriy Petroviç, "dün gece sizi bir hayli geç vakitte at arabasının çiğnediği bir memurun evinde görmüş..."

"Hah, işte hiç olmazsa şu memur olayı!" diye söze karıştı Razumihin. "O memurun evindeyken aklın başında mıydı sanki? Elindeki tüm parayı son kapiğine kadar cenaze masrafı olarak memurun dul karısına verdin! Eğer yardım etmek istiyorduysan on beş, hadi yirmi ruble ver ve hiç olmazsa kendine de üç – beş ruble ayır. Yok, olmaz! Sen tut yirmi beş rublenin tamamını kadına ver!.."

"Belki de bir yerlerde bir define buldum ama senin haberin yok? İşte dün akşam da cömertliğim tuttu... İşte Bay Zamyotov biliyor benim bir define bulduğumu!.. Siz bağışlayın bizi lütfen..." diyerek Porfiriy'e döndü, "sizi böyle boş şeylerle ya-

rım saattir rahatsız ediyoruz. Bıktırmış olmalıyız, değil mi?"

"Rica ederim, efendim, tam tersine, taaammm tersine! Ne kadar ilgimi çektiğinizi bilemezsiniz! Sizi izlemek de, dinlemek de çok ilginç. Nihayet tenezzül buyurup onurlandırarak beni çok sevindirdiğinizi itiraf etmeliyim..."

"Yahu, hiç olmazsa bir çay ikram et bize, boğazım kurudu!" diye bağırdı Razumihin.

"Mükemmel fikir! Belki herkes de katılır... Acaba çaydan önce... daha esaslı bir şey istemez misin?"

"Fırla!"

Porfiriy Petroviç çay getirmelerini söylemek için çıktı.

Raskolnikov olağanüstü sinirlenmişti ve kafasında düşünceler bir kasırga gibi dönüp duruyordu.

"Önemli olan şu ki, bu adamlar gizlenmeye, resmiyete dahi lüzum görmüyorlar! Madem beni tanımıyordun ne diye Nikodim Fomiç'e benden söz ediyordun? Demek ki, it sürüsü gibi beni izlediklerini gizlemeye gerek dahi duymuyorlar. Apaçık yüzüme vuruyorlar! – Öfkesinden titremeye başlamıştı. – Kedinin fareyle oynadığı gibi oynamaya kalkışacağınıza yekten saldırsanıza! Bu hiç de kibar bir tutum değil yani Porfiriy Petroviç, üstelik belki de buna izin vermeyebilirim! Ayağa kalkıp bütün gerçeği suratınıza haykırıveririm. Sizlerden ne kadar iğrendiğimi o zaman anlarsınız işte!.. – Zorlukla nefes alıyordu. – Peki ya sadece kuruntu yapıyorsam? Ya bir serap görüyorsam ve tüm bu işlerde yanılıyorsam, tecrübesizliğimden sinirleniyorsam, oynadığım bu alçakça role katlanamıyorsam? Belki de bu adamların hiçbirinde kötü niyet yoktur. Söyledikleri her şey rastgele söylenmiştir. Ama hayır, bu sözlerin içinde bir şeyler gizli... Gerçi bunlar gelişigüzel söylenebilecek sözler ama yine de bir şeyler var. Niçin doğrudan *'yaşlı kadında'* bulundu dedi ki? Sonra Zamyotov neden benim *kurnazca* konuştuğumu söyledi? Niye bu tonda konuşuyorlar? Evet ton...

Razumihin de şurada oturuyordu, o niçin hiç rahatsız olmadı? Zaten bu masum dangalak hiçbir zaman, hiçbir şeyden kuşkulanmaz ki! Yine kendimi mi kaybediyorum! Demin Porfiriy bana göz kırptı mı, kırpmadı mı? Yok, olmaz, saçmalıyorum, niye göz kırpsın ki? Sinirlerimi bozmak ya da beni kızdırmak mı istiyorlar acaba? Ya kuruntu yapıyorum, ya da *biliyorlar*!.. Zamyotov bile küstahça bir tavır içinde... Zamyotov gerçekten de küstah mı? Zamyotov bir gece içinde fikrini değiştirmiş. Fikrini değiştireceğini sezmiştim aslında! Bu eve ilk defa geliyor ama kendi evinde gibi rahat davranıyor. Porfiriy onu misafir saymıyor, arkasını dönüp oturabiliyor. Koklaşıp anlaşmışlar! Muhakkak ki, *benim yüzümden* koklaşıp anlaşmışlar! Muhakkak ki, biz gelmeden hakkımda konuşmuşlar!.. Acaba o eve gittiğimi de biliyorlar mı? Bir an önce anlasam!.. Bir oda kiralamak için dün sokağa çıktığımı söyleyince üzerinde hiç durmadı, soru sormadı. Şu oda meselesini de çok ustaca akıl ettim yani, sonra da işime yarayacak!.. Nöbet geldiğinde kendimi bilmezken yapmış oluyorum! Ha-ha-ha! Dün akşam olup biten her şeyi biliyor... Güya annemin gelişinden haberi yokmuş! Yaşlı cadı, rehin aldığı eşyayı sardığı kâğıda o günün tarihini de düşmüş, görüyor musun sen!.. Yalan söylüyorsunuz ama size kanmayacağım. Zira bütün bunlar henüz olgular değil, sadece hayal mahsulü şeyler! Yok, üstadım, siz bana olgulardan bahsedin! Eve gitmiş olmam da bir delil sayılmaz, zira kendimde değildim. Onlara ne söylemek gerektiğini biliyorum... Acaba eve gittiğimi biliyorlar mı? Öğrenmeden buradan ayrılmayacağım! Ne diye geldim buraya? Şimdi öfkeli bir halde olmam ise basbayağı somut bir gerçek, bir hakikat! Tüü, ne kadar da asabiyim! Ama belki de böylesi daha iyi; hastalıklı rolü... O, beni yokluyor. Şaşırtmak istiyor. Ne diye geldim ki buraya?"

Tüm bunlar yıldırım gibi zihninden geçti.

Porfiriy Petroviç çabucak döndü. Sanki birden neşelenmiş gibi görünüyordu.

"Birader, başım senin dün geceki kutlamandan beri felaket... Sanki tüm vücudum kırılıyor gibi," dedi gülerek, Razumihin'e. Sesinin tonu tamamen değişmişti.

"Nasıldı, ilginç miydi bari? Dün sizi en meraklı konuyu konuşurken bırakmıştım. Bahsi kim kazandı?"

"Elbette hiç kimse. Ezeli meseleyi tartıştılar, boşa vakit harcadılar."

"Nasıl bir meseleyi tartıştılar bir tasavvur et Rodya: Suç var mıdır, yok mudur? Diyorum ya, inanılmaz, münakaşa edip olmayacak şeyler iddia ettiler."

"Şaşılacak ne var ki? Sıradan bir toplumsal mesele işte," diye cevap verdi lakayt bir tavırla Raskolnikov.

"Mesele o şekilde konulmamıştı," diye itiraz etti Porfiriy.

"Evet, tam da öyle değildi, haklısın," diye hemen onayladı Razumihin âdeti olduğu üzere ateşli bir tavırla. "Bak şimdi Rodion, dinle ve kendi görüşünü söyle. Senin görüşünü öğrenmek istiyorum. Dün gece onlara laf anlatacağım diye canım çıktı ve senin gelmeni bekledim hep. Zaten geleceğini de söylemiştim... Sosyalistlerin konuya bakışlarının tartışılmasıyla başladık. Bilinen bir yaklaşımları var: Suç, toplumsal düzenin bozukluğuna karşı bir protestodur. İşte hepsi bu, başkaca da bir açıklama yok ve başka bir sebebin varlığı kabul edilmiyor!.."

"İşte yine salladı!" diye bağırdı Porfiriy Petroviç. Görünüşe göre canlanmış Razumihin'e bakarak sürekli gülüyor ve böylece onu daha da öfkelendiriyordu.

"Başka hiçbir sebep kabul görmüyor," diye ateşli bir halde onun sözünü kesti Razumihin, "sallamıyorum!.. Sana kitaplarını da gösteririm: onlara göre bütün kötülüklerin sebebi 'toplumsal çevrenin bozukluğunda' aranmalı, başka da bir açıklaması olamaz! Zaten en sevdikleri cümle de bu! Buradan şu

sonucu çıkarıyorlar: Eğer toplum normal bir biçimde düzenlenirse ortada protesto edilecek bir durum kalmayacağına göre bütün suçlar hemen ortadan kalkacak, herkes bir anda adalete saygılı olacaktır. Doğa hesaba katılmamaktadır burada, insan doğası göz ardı edilmekte, insan doğası dışlanmaktadır! Onlar insanlığın tarihsel süreç ve *yaşam* içinde sonuna kadar gelişerek, nihayet kendiliğinden normal bir topluma dönüştüğüne inanmamaktalar. Tersine, matematiksel bir akılla türetilen sosyal bir sistem hemencecik tüm insanlığı yeniden düzenlemekte ve her türlü doğal ve yaşamsal süreçten çok önce, hiçbir tarihsel ve doğal gelişim yolu izlemeden bir anda insanlığı adil ve günahsız hale getirmektedir. Bu nedenle de bunlar insiyaki olarak tarihi sevmezler: onlara göre tarih 'saçmalık ve ahmaklıktan başka bir şey değildir' ve her şeyi sadece ahmaklıkla açıklamaktadırlar! Bu yüzden de yine yaşamın doğal, canlı sürecini sevmezler. Onlara göre *canlı varlıklara* gerek yoktur! Canlı varlık taleplerde bulunur, canlı varlık mekaniğe uymaz, canlı varlık kuşkucudur, canlı varlık gericidir! Onların teorisine göreyse, böylesini, her ne kadar bir miktar ölüm koksa da, kauçuktan da yapmak mümkündür. Hem üstelik böylesi cansızdır, iradesizdir, köle ruhludur ve isyan etmez! Ve sonuçta da her şeyi falansterlerde* tuğlaların istifine ve odaların ve koridorların yerleşim şekline indirgemektedirler. Tamam, falansterler hazır, ama sizin doğanız henüz orada yaşamaya hazır değil ki! Sizin doğanız yaşamayı arzuluyor, onun yaşam süreci henüz tamamlanmamış ki! Onu mezara sokmak için henüz çok erken! Sadece mantık yardımıyla doğanızı es geçemez, onun üstünden atlayamazsınız! Mantık üç seçenek öngörebilir ama

* Falanster, 19. yüzyıl Fransız ütopik sosyalist düşünürü Charles Fourier'nin sosyalist toplumu oluşturmak için kurulmasını öngördüğü topluluğa/komüne ve bu topluluğun yaşadığı ve çalıştığı binalara verilen isimdir. *–çn*

yaşamda milyonlarca seçenek vardır! Milyonlarca seçeneği yok saymak ve her şeyi sadece konforlu yaşama indirgemek meselenin en kolay yoldan çözümüdür! Baştan çıkarıcı bir sadeliği var ve üzerinde düşünmek bile gerekmiyor! En önemlisi de bu: düşünmeye bile gerek yok! Tüm yaşamın gizi iki sayfa basılı kâğıda sığmaktadır!"

"Sazı eline aldı mı susmak bilmiyor! Ancak elini bağlarsanız durdurabilirsiniz!" dedi gülerek Porfiriy. "Tasavvur edin - Raskolnikov'a döndü – işte dün akşam da aynı böyleydi, aynı odada, altı kafadan altı ses, üstelik de önceden herkese bol bol punç içirdi... Tasavvur edebiliyor musunuz? Hayır, birader, doğru söylemiyorsun, 'çevre'nin suç işlemede büyük bir rolü vardır; bunu sana kanıtlayacağım."

"Ben de biliyorum büyük bir rol oynadığını, ama sen bana şunu açıkla: Kırk yaşındaki bir adam on yaşındaki bir kızı kirletirse, onu bu işi yapmaya zorlayan çevre midir?"

"Evet, hem de tamı tamına çevredir," diye, insanı şaşırtan bir ciddiyetle cevap verdi Porfiriy, "kıza karşı işlenen bu suçu pekâlâ da 'çevre' ile açıklayabilmek mümkündür."

Razumihin neredeyse öfkesinden kuduracak hale gelmişti.

"Ya, öyle mi, peki ister misin ben şimdi sana beyaz kirpikli oluşunun sadece ve sadece İvan Velikiy çan kulesinin otuz beş kulaç yüksekliğinde olmasından kaynaklandığını ispat edeyim?" diye haykırdı. "Hem de bunu anlaşılır bir şekilde, büyük bir isabetle, ileri bir yöntemle ve hatta özgürlükçü bir havayla yapayım mı? Yapabilirim! Yani istersen bahse girelim!"

"Kabul ediyorum! Dinleyelim bakalım nasıl ispat edecek!"

"Hep numara yapıyor bu şeytan herif!" diye bağırdı Razumihin yerinden fırlayıp elini sallayarak. "Seninle oturup konuşmaya değmez vallahi! Emin ol, mahsus yapıyor bunu, hem sen onu daha tanımıyorsun Rodion! Dün akşam da onların tarafını tutması sırf onları kandırmak, dalga geçmek içindi.

Yüce Tanrım, dün akşam neler söylemedi ki! Üstelik onlar da bunun laflarına çok sevinmişlerdi... Üstelik bu herif iki hafta sürdürebilir bu tutumunu. Geçen yıl da nedense bizi papaz olacağına inandırmıştı ve tam iki ay bizi kandırdı. Geçenlerde de bu sefer evleneceği iddiasıyla çıktı ortaya; güya evlilik için her şey hazırmış. Hatta yeni giysi bile diktirdi. Artık tam onu tebrik etmeye başlamıştık. Sonra bir de baktık ortada ne bir gelin var ne de başka bir şey: hepsi uydurma."

"Bak işte şimdi yalan söylüyorsun! Giysiyi çok daha önce diktirmiştim. Zaten bu yeni elbiseyi ısmarlayınca aklıma geldi bu şaka."

"Sahi siz bu kadar şakacı bir insan mısınız?" diye sordu lakayt bir tavırla Raskolnikov.

"Peki ya siz benim şakacı olmadığımı mı sandınız? Bekleyin hele, sizi de bir güzel kandırayım da görün, ha-ha-ha! Yok, öyle değil aslında, en iyisi size tüm gerçeği anlatayım. Tüm bu suçlar, çevre, küçük kızlar vb. meseleler çerçevesinde şimdi sizin bir makalenizi hatırladım. Gerçi bu yazınız hep ilgimi çekmişti. Makalenizin başlığı 'Suç Hakkında'... veya buna benzer bir şey olmalı, tam adını hatırlamıyorum şimdi. İki ay önce 'Periodiçeskaya Reç/Periyodik Hitabet' gazetesinde okuma zevkini tatmıştım."

"Benim makalem mi? 'Periodiçeskaya Reç' gazetesinde mi?" diye hayretle sordu Raskolnikov. "Gerçekten de bir makale yazdım ama bunu altı ay önce üniversiteden ayrıldığımda yapmıştım; bir kitap hakkındaydı makale ama "Periodiçeskaya Reç" gazetesine değil 'Yejenedelnaya Reç/Haftalık Hitabet' gazetesine iletmiştim."

"Ama işte 'Periodiçeskaya Reç'te yayınlandı."

"Zira 'Yejenedelnaya Reç' kapandı, onun için orada yayınlayamadılar."

"Haklısınız, ama artık yayınlanmayan 'Yejenedelnaya Reç',

'Periodiçeskaya Reç' ile birleşti, işte bu nedenle de makaleniz iki ay kadar önce 'Periodiçeskaya Reç' gazetesinde yayınlandı. Haberiniz yok muydu?"

Raskolnikov'un gerçekten de hiçbir şeyden haberi yoktu.

"Bağışlayın ama gidip onlardan yayınlanan makaleniz karşılığında ücret talep edebilirsiniz! Sizin de ne biçim bir karakteriniz var ama yani! Öylesine bir inzivada yaşıyorsunuz ki, sizi doğrudan ilgilendiren şeylerden bile haberiniz yok. İşte gerçek bu."

"Bravo, Rodka! Bunu ben de bilmiyordum!" diye haykırdı Razumihin. "Bugün derhal okuma salonuna gidip derginin o sayısını arayacağım! İki ay önce mi dediniz? Tarihi ne acaba? Neyse, nasıl olsa bulurum! Şu işe bak! Bu adam söylemez de!"

"Benim makalem olduğunu nereden anladınız? Adımı soyadımı tam yazmayıp baş harflerini koymuştum yalnızca."

"Tesadüfen öğrendim, hem de bu yakınlarda. Gazetenin editöründen... Kendisiyle tanışıyorum... Yazı çok ilgimi çekti."

"Hafızam beni yanıltmıyorsa o makalede suçun devamı süresince suçlunun psikolojik durumunu inceliyorum."

"Evet, ve suç işleme eylemine her zaman bir hastalığın eşlik ettiği hususunda ısrar ediyorsunuz, efendim. Çok ama çok orijinal, ama... aslında beni ilgilendiren makalenizin bu kısmı değil de, yazınızın sonlarına doğru ileri sürdüğünüz fikir. Ama maalesef siz bu fikri açık olarak değil, üstü kapalı bir biçimde, sadece ima ederek ileri sürüyorsunuz... Kısacası, eğer hatırlarsanız, yazınızda dünyada her türlü namussuzluğu, cinayeti işleyebilecek... daha doğrusu işlemeye hakkı olan bir tür insan bulunduğunu ve yasaların bunlar için geçerli olmadığını ileri sürüyordunuz."

Raskolnikov fikrinin böyle abartılarak ve kasten çarpıtılması karşısında gülümsedi.

"Ne? O da ne demek? Suç işleme hakkı mı? Sakın bu hak

'çevre insanı bozduğu için' tanınmış olmasın?"

"Hayır, hayır, hiç de ondan ötürü değil," diye cevap verdi Porfiriy. "Bütün mesele şu ki, makalesinde bütün insanlar 'sıradan' ve 'sıra dışı' diye ikiye ayrılıyor. Sıradan insanlar kurallara boyun eğmelidirler ve yasaları çiğnemeye hakları yoktur, zira malum, bunlar sıradan insanlardır. Sıra dışı insanlarınsa her türlü suçu işlemeye ve bütün yasaları çiğnemeye hakları vardır, zira bunlar sıra dışı insanlardır. Böyle yazmıştınız değil mi, yoksa yanılıyor muyum?"

"Olur mu hiç canım? Hayır, böyle yazmış olamaz!" diye homurdandı şaşkınlık içinde Razumihin.

Raskolnikov tekrar gülümsedi. Ne yapılmak istendiğini, kendisinin nereye yönlendirilmek istendiğini hemen anlamıştı. Yazmış olduğu makaleyi gayet iyi hatırlamaktaydı. Kendisine yapılan bu meydan okumayı kabul etti.

"Tam da öyle değil," diyerek sade ve mütevazı bir şekilde konuşmaya başladı. "Bununla birlikte, fikirlerimi hemen hemen aslına uygun bir şekilde, hatta doğrusu tamamıyla aslına uygun olarak aktardığınızı itiraf ediyorum... (Sanki tamamıyla aslına uygun aktarıldığını kabul etmek hoşuna gitmiş gibiydi). Tek fark şu ki, ben makalemde sıra dışı insanların sizin söylediğiniz gibi her zaman, her türlü aşırılığı mutlaka yapmaları gerektiği hususunda hiç de ısrar etmiyorum. Aksi takdirde zaten bu makalenin yayınlanmasına izin verilmezdi. Ben sadece 'sıra dışı' insanın ancak ve ancak ülküsünü (bazen bu ülkü belki de tüm insanlığın kurtuluşuna hizmet ediyor olabilir) gerçekleştirme aşamasında, o da lüzumu halinde bazı sınırları aşmaya kendinde bir hak bulabileceğini, yani resmi olarak tanınan bir hak olmasa da vicdanının sesine uyabileceğini ima etmiştim. Siz makalemin yeterince açık olmadığını söylediniz. Elimden geldiğince sizin için açıklamaya hazırım. Sizin istediğinizin de bu olduğunu öngörürsem herhalde tahminimde yanılmış

olmam. Buyurunuz, hazırım efendim. Bence Kepler'in veya Newton'un keşiflerinin, herhangi bir nedenden dolayı bu keşfe engel olan veya yolunu kapayan bir, on, yüz vs. kişinin yaşamı gözden çıkarılmadan insanlık tarafından öğrenilmesi katiyen olanaksız ise, bu takdirde Newton'ın, keşfini bütün insanlığa duyurabilmek için, kendisine engel olan bu on veya yüz kişiyi *ortadan kaldırmaya...* hakkı vardı, hatta bunu yapmak zorundaydı. Elbette bundan Newton'ın her önüne geleni veya her aklına eseni öldürmeye ya da hergün çarşı-pazarda soygunculuk etmeye hakkı olduğu sonucunu katiyetle çıkaramayız. Devamen, aklımda kaldığına göre makalemde şöyle bir fikir ileri sürmüştüm: Herkes... Yani en azından, Lykurgos* gibi kadim olanlarından başlayıp Solon, Muhammed, Napolyon ile devam eden insanlığın yasa koyucuları ve düzenleyicileri, hiç olmazsa yeni bir yasa yaparken, toplumun kutsal saydığı atadan kalma eski yasaları çiğnedikleri için istisnasız olarak birer suçluydular ve elbette bunlar işlerine faydası olacağını düşündüklerinde kan dökmekten (hem de bazen eski yasalara sadık kalmaktan başka suçu olmayan, tamamıyla masum kişilerin kanını dökmekten) de çekinmemişlerdir. Hatta esas sıra dışı olan şey, bu hayırsever kişilerden, insanlığın bu kurucularından çoğunun bilhassa korkunç birer kan dökücü olduklarıdır. Kısacası, ben şöyle bir sonuca varıyorum: Yüce kişiler bir yana, toplumda biraz olsun sivrilen kişiler, yani ufak da olsa bir yenilik gerçekleştirme yeteneğini gösterenler, yaradılışları gereği, mutlaka – elbette az veya çok – birer cani olmak zorundadır. Aksi halde öne çıkmalarına olanak yoktur. Öte yandan herkesle aynı seviyede kalmaya yine yaradılışları gereği razı olamazlar. Bence zaten razı olmamak zorundadırlar. Kısacası, görüyorsunuz ki, şimdiye kadar tüm söylediklerimde yeni olan hemen hiçbir şey

* Lykurgos (MÖ 800 - MÖ 730) Sparta'nın efsanevî yasa koyucusu. *–çn*

yok. Bunlar binlerce kez yayınlanmış ve okunmuş fikirler. İnsanları sıradan ve sıra dışı olarak ikiye ayıran yaklaşımımın bir miktar keyfî olduğunu kabul ediyorum ama zaten ben kesin sayılar üzerinde durmuyorum. Sadece savunduğum ana fikre inanmaktayım. Bu ana fikre göreyse insanlar doğa yasaları gereği *genellikle* iki sınıfa ayrılırlar: aşağı sınıf (sıradan insanlar) dediğimiz insanlar ki, tek görevleri kendileri gibi birtakım varlıkların üremesine yarayacak malzeme işlevi görmektir. Bir de, kendi çevrelerinde *yeni bir söz* söylemek marifet ve yeteneğini kendinde gören insanların sınıfı. Elbette bir sürü de ara bölüm vardır. Ancak, bu iki sınıfın ayırt edici çizgileri oldukça keskindir. Birinci kısım, yani kendileri gibi varlıkların çoğalmasına malzeme işlevi görenler, yaradılışları gereği tutucu insanlardır. Uysal bir yaşayış sürerler, boyun eğerek yaşamayı severler... Bana göre bu tür insanlar söz dinler ve uysal olmak zorundadırlar, zira onların temel işlevi budur. Bunlar böyle bir yaşayışta gururlarını incitecek hiçbir şey görmezler. İkinci sınıftakiler ise sürekli yasal sınırları aşarlar, yıkıcıdırlar ya da yetenekleri açısından buna yatkındırlar. Bu sınıf insanların işledikleri suçlar elbette nispi ve çok çeşitlidir. Çoğunlukla çok farklı sözlerle daha iyi bir gelecek adına bugünün yıkılmasını talep ederler. Ancak bunlardan birisinin, ülküsüne erişmek için cesetlerin, kan selinin üzerinden atlaması gerekse bile, bence, büyük bir iç rahatlığıyla kendisine bu kan seli üzerinden atlama iznini verebilir. Ama elbette dikkat etmek gerekir ki, bu, ülküye, ülkünün mahiyetine göredir. Ben o makalemde sadece bu anlamda insanların cinayet işlemeye hakları olduğunu ifade ettim. (Tartışmaya hukuki bir meseleyle başladığımızı herhalde hatırlarsınız!) Ama öyle pek telaşlanmaya da gerek yok: Kitle hemen hiçbir zaman onlara böyle bir hak tanımamış, onları asmış, kurşuna dizmiş (az veya çok) ve böylece de, gayet haklı olarak tutucu işlevini yerine getirmiştir. Ancak bunu öylesine

yerine getirir ki, sonraki kuşaklarda bu kitle, idam ettiklerinin heykelini dikerek önünde secdeye kapanır (az veya çok). Birinci sınıftaki insanlar her zaman bugünün efendileri, ikinci sınıftakiler ise yarının efendileridir. Birinciler dünyayı muhafaza ederler ve sayısal olarak çoğalırlar, ikinciler ise dünyayı ilerletirler ve onu amaçlarına doğru götürürler. Birincilerin de, ikincilerin de var olmaya eşit derecede hakları vardır. Tek kelimeyle söylemek gerekirse, her iki sınıf da aynı derece haklara sahiptir ve *vive la guerre éternelle*,* kuşkusuz bir Yeni Kudüs'e kadar.""

"Ya, demek ki, siz Yeni Kudüs'e inanıyorsunuz?"

"İnanıyorum," diye tok bir sesle cevap verdi Raskolnikov. Bu cevabı verirken de bütün o uzun tiradını söylerken yaptığı gibi başını hiç kaldırmamış, halının üzerindeki bir noktayı seçerek, hep yere bakmıştı."

"Tanrı'ya da inanıyor musunuz? Bağışlayın beni, çok meraklı davranıyorum."

"İnanıyorum," diye tekrarladı Raskolnikov, bakışlarını Porfiriy'e çevirerek.

"Ve, ve Lazar'ın dirilişine*** de inanıyor musunuz?"

"İnanıyorum. Bunları niçin soruyorsunuz?"

"Tamı tamına mı inanıyorsunuz?"

"Tamı tamına inanıyorum."

"Demek öyle! Merakımı gidermek için sordum, bağışlayın beni. Ama müsaade ederseniz demin konuştuğumuz meseleye

* Yazar tarafından Fransızca yazılan bu cümle " Yaşasın ezeli ve ebedi savaş!" diye çevrilebilir. –*çn*

** Hıristiyanlığın kutsal kitaplarında adı geçen Baba – Oğul – Kutsal Ruh üçlüsünün getireceği, mutlak ve gerçek ruhani adaletin koruyucu kanatlarının altında kurulacağına ve "tüm insanlığın kurtuluşunu" sağlayacağına inanılan, yeni, semavi, kutsal Kudüs şehri inancı. –*çn*

*** Yuhanna İncili 11. bölümde bahsi geçen, İsa'nın 4 gün önce ölmüş olan Lazar'ı dirilterek mezarından çıkarması. –*çn*

dönüyorum. İyi ama o ikinci sınıftakileri her zaman da idam etmezler... Kimileri tersine..."

"Yaşarken başarıya mı ulaşırlar? Oh, evet, kimileri yaşarken başarıya ulaşırlar ve o zaman..."

"Onlar mı idam etmeye başlarlar?"

"Eğer gerekiyorsa, evet, hem de çoğunlukla. Bu uyarınız gayet zekiceydi."

"Takdiriniz için teşekkürler, efendim. Ama bana şunu söyleyin lütfen: Siz bu sıradan olanlarla sıra dışı olanları nasıl ayırt edersiniz birbirlerinden? Doğuştan taşıdıkları birtakım işaretler, belirtiler mi var üzerlerinde? Ben bunu, bu işte, yani dış belirtilerin tanımlanmasında hassasiyet gerektiğini belirtmek için söyledim: özür dilerim, bende pratik ve iyi niyetli bir insanın olağan endişesi var. Mesela özel bir elbise giymeleri, ayırt edici bir şey, bir işaret taşımaları sağlanabilir mi?.. Çünkü, kabul edin ki, yarın öbür gün yanlışlıkla bir sınıftan birisi diğer sınıftan olduğunu sanır da, sizin çok güzel bir şekilde açıkladığınız gibi 'bütün engelleri kaldırmaya' kalkarsa... İşte o zaman...

"Ooo, bu oldukça sık karşılaşılan bir durum! Bu uyarınız deminkinden de daha zekice."

"Teşekkür ederim."

"Bir şey değil, efendim. Ama şunu da hesaba katmalısınız ki, bu tür yanlışlıklar ancak birinci sınıftaki insanlar, yani belki hiç de doğru olmayan bir sıfatla adlandırdığım şekliyle 'sıradan' insanlar tarafından yapılmaktadır. Doğanın biraz oyuncu olması sonucunda ineklerden bile esirgemediği doğuştan gelen boyun eğme özelliklerine rağmen, bunların çoğunluğu kendilerini öncü insanlar olarak tasavvur etmeye ve 'yeni sözler' söylemeye bayılırlar ve bu tavırlarında da tamamıyla samimidirler. Bu sırada gerçekten *yeni* olan insanları ise büyük çoğunlukla fark etmezler ve hatta onları geri kalmış ve aşağılık düşüncelere

sahip insanlar olarak yaftalayıp küçümserler. Ancak, bence, burada büyük bir tehlike söz konusu olamaz ve rahatsız olmanıza hiç gerek yoktur, zira onlar pek uzağa ilerleyemezler. Kapıldıkları hevesten dolayı ve hadlerini bildirmek için elbette zaman zaman kırbaçlanabilirler ama daha ileri gitmeye de gerek yoktur. Bu işi icra edecek birisine bile gerek yoktur, onlar kendi kendilerini kırbaçlarlar. Çünkü çok erdemli kişilerdir bunlar. Kimileri bu konuda birbirlerine yardım ederler, diğerleri ise bizzat kendi elleriyle kendilerini cezalandırırlar... Bu durumlarda kendilerini açık itirafa zorlarlar ki, bu da güzel ve ibret verici bir manzara oluşturur. Uzun sözün kısası, endişelenmenizi gerektirecek bir durum yoktur... Bu işin yasası böyledir."

"Eh, en azından bu açıdan beni yatıştırmayı başardınız ama bir başka derdimiz daha var: Lütfen söyler misiniz, şu başkalarını boğazlamaya hakkı olan 'sıra dışı' insanların sayısı çok mu? Elbette bunların önünde saygı ile eğilmeye hazırım, ancak siz de kabul edersiniz ki, efendim, bunların sayısının çok fazla olması insanı ürkütür, değil mi?"

"Oh, bu hususta da hiç endişe duymayınız," diyerek aynı tonda konuşmaya devam etti Raskolnikov. "Yeni düşüncelere sahip, hatta birazcık da olsa *yeni* bir şeyler söyleyebilme kabiliyetine sahip insanlar çok seyrek, hatta olağanüstü seyrek doğarlar. Sadece, bu sıklette ve nitelikte insanların doğumunun bir doğa yasası tarafından çok doğru ve kesin olarak düzenlenmiş olduğu fazlasıyla açıktır. Bu yasa halihazırda elbette bilinmemektedir, ama eminim ki, varlığını sürdürmekte olan bu yasanın ileride bilinebilmesi de mümkündür. Dünya üzerinde bu kadar büyük bir insan yığınının, insan malzemesinin var olmasının tek nedeni vardır, o da nihayet, zorluklarla, halen gizini koruyan süreçlerle, cinslerin ve soyların birbirleriyle karışması yoluyla, gayret edip zorlanarak dünyaya nihayet her bin kişide bir tane de olsa az-çok bağımsız bir insan getirmektir.

Daha fazla bağımsızlığa sahip bir insan ise on bin kişide bir çıkmaktadır (bu rakamları misal olması için, yaklaşık olarak veriyorum). Daha da yüksek bağımsızlık niteliğine sahip insan yüz binde bir çıkar. Dâhiler milyonda bir çıkar. İnsanlığı ilerleten büyük dehaların meydana çıkması için ise belki de milyonlarca insanın yeryüzünden geçip gitmesi gerekir. Kısacası, ben tüm bu süreçlerin meydana geldiği imbiği gözlemlemiş değilim. Ama belli bir yasanın varlığı inkâr edilemez ve böyle bir yasa olmak zorundadır; burada tesadüflere yer yoktur."

"Siz ikiniz ne yapıyorsunuz kuzum, bizimle dalga mı geçiyorsunuz?" diye haykırdı nihayet Razumihin. "Yoksa birbirinizle eğleniyor musunuz? Oturmuşlar birbirleriyle dalga geçiyorlar! Sen ciddi misin, Rodya?"

Raskolnikov solgun ve hemen hemen üzgün görünen yüzünü sessizce arkadaşına doğru kaldırdı ve hiç cevap vermedi. Bu sessiz ve hüzünlü yüzün yanında Porfiriy'in gizlenmeyen, saplantılı, sinirli ve *nezaketsiz* alaycılığı, Razumihin'in gözüne çok garip görünmüştü.

"Yani birader, bu söylediklerin gerçekten de ciddiyse, o zaman... elbette bunun yeni bir şey olmadığını, binlerce defa okuduğumuz ve dinlediğimiz şeylere benzediğini söylemekle tamamıyla haklısın! Ama tüm bu söylenenlerde gerçekten de orijinal olan - ve korkarım ki, gerçekten de sadece sana ait olan şey - kan dökülmesine *vicdanen* izin vermen ve üstelik kusura bakma ama bunu da büyük bir taassupla söylemendir... Demek ki makalenin ana fikri burada yatmaktadır. Ne de olsa bu *vicdanının* sesine uyarak kan dökülmesine izin vermek, bu... bu, bence, resmi izinle, yasal olarak kan dökülmesine izin vermekten çok daha korkunçtur..."

"Tamamıyla haklısın, çok daha korkunç," diye lafa karıştı Porfiriy.

"Hayır, sen burada kendini kaptırmışsın! Bu yanlış. Ben

okuyacağım... Sen kendini kaptırmışsın! Böyle düşünmüş olamazsın... Makaleyi okuyacağım."

"Makalede bunların hiçbiri yok, sadece bazı imalar var," dedi Raskolnikov.

"Evet, evet," diye konuşmaya başlayan Porfiriy'in yerinde duramadığı görülüyordu, "şimdi artık suç hakkında ne düşündüğünüzü yaklaşık olarak anlamış oldum. Israrcı davranışım için özür dilerim (sizi bu kadar rahatsız ettiğim için utanıyorum!) ama görüyor musunuz, iki sınıfı birbirine karıştırmak gibi yanlışlıklar hususunda demin bana oldukça tatmin edici cevaplar verdiniz, ancak... aklımı hep işin birtakım pratik tarafları meşgul ediyor! Yani şimdi diyelim ki, adamın ya da delikanlının biri çıkar da kendini Lykurgos veya Muhammed yerine koyar (elbette geleceğin Lykurgos'u veya Muhammed'i) ve önündeki bütün engelleri kaldırmaya girişirse... Ve diyelim ki, önünde uzaklara yapılacak bir sefer var, sefer içinse para lazım... işte o da bu sefer için para bulmaya çalışacaktır... anlıyor musunuz?"

Zamyotov birden köşesinden kıs kıs gülmeye başladı. Raskolnikov dönüp bakmadı bile.

"Kabul etmeliyim ki," dedi sakince, "bu tür durumlar gerçekten de olabilir. Budalalar ve kibirliler özellikle bu duruma düşebilirler, özellikle de gençler."

"İşte görüyorsunuz. Peki, şu halde?"

"Şu halde bu işte ben suçlu değilim," dedi gülümseyerek Raskolnikov. "Bugüne kadar böyle oldu, bundan sonra da böyle olacak. İşte o, (başı ile Razumihin'i işaret etti) az önce benim kan dökmeye cevaz verdiğimi söyledi. E, ne olmuş? Toplum zaten sürgünlerle, hapislerle, sorgu yargıçlarıyla, kürek cezalarıyla güvence altına alınmamış mı? Endişelenecek ne var? Hırsızı arayın bulun yeter!"

"Peki, diyelim ki yakaladık hırsızı?"

"O zaman yapılacak belli."

"Her şeye rağmen mantıklısınız. Peki ya vicdanını ne yapacağız?"

"Size ne onun vicdanından..."

"Hiç, öylesine, insani açıdan sordum."

"Vicdanı olan hatasını kabul ediyorsa vicdan azabı çeksin elbette. Bu da ona kürek cezasından ayrı olarak ikinci bir ceza olur."

"Peki ama gerçekten dâhi olanların," diye hoşnutsuzca sordu Razumihin, "hani şu kendilerine insanları katletme hakkı verilenlerin, işte onların, döktükleri kan için bile hiç ıstırap duymamaları gerekir, öyle değil mi?"

"Bu durumda 'gerekir' sözünün anlamı ne? Bu durumda ne müsaade, ne de yasak söz konusu. Eğer kurbanına acıyorsa bırak acı çeksin... Geniş bir bilinç ve derin bir yürek için ıstırap ve acı her zaman zorunludur. Bence, gerçekten büyük insanlar bu dünyada büyük üzüntü çekmelidirler," diye ekledi birdenbire düşünceli bir tavırla, hatta biraz önceki sözlerine hiç benzemeyen bir tonla.

Raskolnikov bu sözlerden sonra gözlerini yerden kaldırdı, düşünceli bir tavırla herkese tek tek baktı, gülümsedi ve uzanıp şapkasını aldı. İçeri girdiği ana göre çok daha sakindi ve kendisi de bunu hissetmekteydi. Herkes ayağa kalktı.

"Bana sövseniz de sövmeseniz de, kızsanız da kızmasanız da sabredemeyeceğim ve müsaadenizle size bir sorucuk daha soracağım (çok rahatsız ettim sizi!), sadece sonra unutmamak için küçücük bir fikri paylaşmak istiyorum sizinle..." dedi Porfiriy Petroviç.

"Peki, söyleyin fikrinizi," dedi Porfiriy'in önünde bekler bir halde durmakta olan ciddi ve solgun yüzlü Raskolnikov.

"Şimdi, bakınız efendim... aslında tam olarak bunu nasıl doğru bir şekilde ifade edeceğimi bilemiyorum... zira bu

oldukça muğlak... psikolojik bir düşünce... Şimdi şöyle, siz bu makaleyi yazdığınızda hiç olmazsa bir anlığına kendinizi, *yeni bir söz* söyleyen şu 'sıra dışı' insanlardan birisi olarak, hani yani kendi anladığınız manada, saymamış olmanız, he-he-he, imkânsızdır, öyle değil mi?"

"Gayet mümkün!" dedi Raskolnikov hor gören bir tavırla.

Razumihin hareketlendi.

"Madem böyle, bu durumda siz bizzat günlük yaşamla ilgili sıradan bir başarısızlığınızın ve derdinizin üstesinden gelmek veya tüm insanlığın hayrına olması için önünüze çıkan engelleri devirip geçer misiniz?.. Yani mesela, birisini öldürmek ve soymak gibi bir işe yeltenir misiniz?.."

Ve Porfiriy tıpkı tıpkısına az önce yaptığı gibi aniden ona sanki sol gözünü kırpar gibi oldu ve sessizce güldü.

"Ben böyle bir şey yapmış olsaydım bile, elbette bunu size söylemezdim," diye cevapladı Raskolnikov. Yüzünde meydan okuyan, kibirli bir küçümseme ifadesi vardı.

"Hayır, elbette, ben sadece öylesine meraktan soruyorum, yani yazmış olduğunuz makaleyi tam olarak anlayabilmek için, sadece edebi bakımdan fikirlerinizi daha iyi kavrayabilmek için..."

"Tüüü, niyetini ne kadar da kabaca açık ediyor!" diye tiksintiyle düşündü.

"Kendimi Muhammed veya Napolyon ya da benzeri birisi olarak görmediğimi size söylememe izin verin," diye cevap verdi kuru bir tonla. "Demek ki, böylesine insanlardan birisi olmadığıma göre, kendimi onlardan birinin yerine koyarak böyle bir durumda nasıl davranacağım hakkında sizi tatmin edici bir cevap da veremem."

"Bırakın canım, bugün bizde, Rusya'da, kendini Napolyon saymayan mı kaldı?" dedi büyük bir laubalilikle. Bu kez

ses tonundan bile bu sorularıyla gizli bir amaç güttüğü açıkça hissedilmekteydi.

"Geçen hafta bizim Alyona İvanovna'yı balta ile öldüren de şu geleceğin Napolyonlarından birisi olmasın sakın?" deyiverdi aniden, oturduğu köşeden Zamyotov.

Raskolnikov suskunluğunu korudu ve sabit bir şekilde, ısrarla Porfiriy'e bakmayı sürdürdü. Zaten bir süredir bir şeyler sezmeye başlamıştı. Etrafına kızgın bakışlarla göz gezdirdi. Bir dakika kadar süren karanlık ve ağır bir sessizlik çöktü. Raskolnikov gitmek için döndü.

"Demek gidiyorsunuz?" dedi Porfiriy sevimli bir sesle ve büyük bir nezaketle elini uzattı. "Tanıştığımıza çok, ama çok sevindim. Ricanız hakkında ise en ufak bir kuşkunuz olmasın. Size söylediğim gibi bir yazı yazın. Hatta daha da iyisi oraya, bana gelin kendiniz... şu sıralar... hatta mesela yarın. Ben herhalde saat on bir civarında orada bulunacağım. Her şeyi hallederiz... konuşuruz... Siz, *orada* en son bulunan kişilerden birisi olarak belki de bize bazı şeyler anlatabilirsiniz..." diye ekledi iyi niyetli bir edayla.

"Beni resmi olarak tam tekmil sorguya mı çekmek istiyorsunuz?" diye sertçe sordu Raskolnikov.

"Ne münasebet, efendim? Şimdilik böyle bir şeye hiç gerek yok. Beni doğru anlamadınız. Anlıyor musunuz, ben bu fırsatı kaçırmak istemiyorum ve... ve rehin bırakan herkesle konuştum... ifadelerini aldım... siz ise sonuncusunuz... Evet onlarla konuştum, ifadelerini aldım... siz ise sonuncusunuz.... Ha, bakın yeri gelmişken!" diye haykırdı birden sanki bir şeye sevinmiş gibi. "Yeri gelmişken, iyi ki hatırladım yani!" – Razumihin'e döndü. – "Şimdi yani sen şu Nikolaşka yüzünden başımın etini yemiştin... gerçi, ben kendim de biliyorum ya, - Raskolnikov'a döndü – kendim de biliyorum ki, bu çocuk temiz, ama ne yapayım, ve işte Mitka'yı da rahatsız etmek gerekti... Bakın

şimdi mesele şöyle, hani siz merdivenlerden çıkıyordunuz... o sırada saat sekize geliyordu değil mi?"

"Sekize geliyordu," diye cevap verdi Raskolnikov ve aynı saniyede de bunu hiç de söylemeyebileceğini düşünerek kendini rahatsız hissetti.

"Hah, işte saat sekize gelirken siz merdivenleri çıkıyordunuz ve ikinci katta, kapısı açık bir dairede... Hatırladınız mı? Çalışan iki işçiyi ya da hiç olmazsa onlardan birisini olsun görmediniz mi acaba? Orada badana yapıyorlardı. Hiç fark etmediniz mi? Zira bu o ikisi için çok ama çok önemli."

"Boyacılar mı? Hayır, görmedim..." diye cevapladı Raskolnikov. Sanki hafızasını yokluyor gibiydi. Aynı andaysa sorulan bu soruda nasıl bir tuzak gizlenmiş olduğunu anlamak için büyük bir merak duyuyordu ve ağzından bir şeyler kaçırmamak için de pürdikkat kesilmişti. "Hayır, görmedim, üstelik kapısı açık bir daire de fark etmedim hiç... ama dördüncü katta (artık tuzağın ne olduğunu anlamıştı ve cevabını galibiyet coşkusuyla vermekteydi) bir daireye bir memur taşınmaktaydı, hatırlıyorum... Alyona İvanovna'nın dairesinin karşısındaki daireye... bunu hatırlıyorum... hem de çok açık hatırlıyorum... askerler bir divan taşıyorlardı ve beni duvara doğru sıkıştırmışlardı... ama boyacılar falan hatırlamıyorum, hayır boyacılar falan yoktu... sanırım kapısı açık daire de yoktu hiçbir yerde. Evet, yoktu..."

"Sen ne soruyorsun yahu?" diye bağırdı birden, sanki kendini yeni toparlayıp ne olduğunu şimdi anlayan Razumihin. "Boyacılar cinayetin işlendiği gün badana yapıyorlardı, Raskolnikov ise ondan üç gün önce oraya gitmişti, öyle değil mi? Sen hangi günü soruyorsun yahu?"

"Tüh, karıştırdım," diyerek eliyle alnına vurdu Porfiriy. "Hey Tanrım, bu iş bende akıl fikir bırakmadı vallahi!" dedi Raskolnikov'a dönerek, adeta özür diler gibi bir tonla. "Birile-

rinin saat yedi ile sekiz arasında boyacıları apartman dairesinde görmüş olmaları bizim için çok önemli, ben de sizden bunu öğrenebilirim sandım ama işte günleri tamamıyla karıştırmışım..."

"Daha özenli olmalı!" dedi Razumihin asık bir suratla.

Son sözlerini antrede söylediler. Porfiriy Petroviç onları büyük bir nezaketle kapıya kadar geçirdi. İkisi de suratları asık ve kasvetli bir halde dışarıya çıktılar ve bir süre hiç konuşmadan yürüdüler. Raskolnikov derin bir nefes aldı.

VI

"...İnanmıyorum! İnanmam mümkün değil!" diye tekrarlayıp duruyordu şaşkın bir halde Razumihin. Raskolnikov'un ileri sürdüğü iddialara var gücüyle itiraz ediyor, çürütmeye çalışıyordu. Bu şekilde hararetle tartışarak bir yandan da Pulheriya Aleksandrovna ile Dunya'nın epeydir kendilerini beklemekte oldukları Bakaleyev apartmanındaki odalarına yaklaşmaktaydılar. Razumihin bu *mesele* hakkında ilk kez açıkça konuşabilmelerinin yarattığı heyecan ve şaşkınlıkla, tartışmanın ateşiyle yolda dakika başı duraklamaktaydı.

"İnanmazsan inanma!" diye cevap verdi Raskolnikov. "Sen âdetin olduğu üzere hiçbir şeyin farkında değilsin ama ben her kelimesini ölçüp biçtim."

"Sen evhamlısın, o nedenle böyle ölçüp biçiyorsun... Hım... Gerçekten de ben Porfiriy'in yaklaşımının oldukça garip olduğunu kabul ediyorum. Hele de şu alçak Zamyotov'un!.. Haklısın, bu tavrında bir şeyler gizli, ama niçin? Niçin?"

"Dün geceden beri fikrini değiştirmiş demek ki!"

"Ama tam aksine, tam aksine! Eğer kafalarında bu akılsızca fikir yer etmiş olsaydı, sonradan gafil avlamak için var güçleriyle bu fikirlerini saklamaya, ellerindeki kozu belli etme-

meye çalışırlardı... Ama küstahça ve pervasızca konuştular!"

"Ellerinde deliller, yani doğrudan maddi deliller olsaydı ya da hiç olmazsa makul bir şüpheleri olsaydı, o zaman daha büyük bir kazanç umuduyla gerçekten de oynadıkları oyunu gizlemeye çalışırlardı (bu arada mesela çoktan bir arama yaparlardı!). Ama ellerinde delil yok, tek bir delil bile yok – her şey hayal, hepsi uçup giden fikirlerden ibaret – o nedenle de küstahlıkla bir şeyler elde etmeye çalışıyorlar. Belki de, elinde hiçbir ipucu olmadığından öfkelenip, kızgınlıktan böyle yapıyor. Belki de başka bir niyeti var... Zeki bir insana benziyor... Belki de elindeki bilgiyle beni korkutmaya çalışıyor... Bak birader, adamın kendine mahsus bir psikolojisi var... Ama bununla birlikte tüm bunları açıklamaya çalışmak da iğrenç. Boş ver!"

"Üstelik onur kırıcı, onur kırıcı! Seni anlıyorum! Ama madem şimdi biz bu meseleyi açıkça konuştuk (ve nihayet açıkça konuşmamız çok güzel, buna sevindim!), o zaman doğrudan itiraf edeyim ki, kafalarında böyle bir fikrin doğduğunu epeydir sezmiştim. Bu fikir onların kafasında her ne kadar sadece belli belirsiz bir şüphe olsa da, havada kalsa da, ne hakları var böyle şüphelenmeye? Ne cesaretle böyle fikir yürütebiliyorlar? Bu fikirlerinin kökü nerelere uzanıyor, nereden güç alıyor? Ne kadar öfkelendiğimi bir bilseydin! Şuna bak: Yaşadığı sefalet ve sahip olduğu evhamlı karakter yüzünden ıstırap çeken, kindar, kibirli, kendine değer veren ve kendinden geçip sayıklayacağı ağır bir hastalığın eşiğinde hatta belki de içinde olan (bunu kendine not et!) yoksul bir üniversite öğrencisi genç düşün. Tavan arasında bir mağaraya benzeyen odasında altı ay boyunca kimse ile görüşmemiş, insan yüzü görmemiştir. Sırtında yırtık pırtık gömleği, aşınıp delinmiş çizmeleri ile kendisini birdenbire karakolda bazı polislerin karşısında buluyor. Burada beklemediği bir muameleyle karşı karşıya kalıyor. Burnuna saray

müşavirlerinden Çebarov'a ait, vadesi geçmiş bir borç senedi dayanır. Karakol, daha bir gün önce ortalığa yayılan yoğun badana kokusu, 30 derece sıcaklık, odanın pis ve boğucu havası, karakolu dolduran yığınla insan... Tam bu sırada daha bir gün önce yanına uğradığı yaşlı tefeci kadının öldürülmüş olduğu haberini alır. Tüm bunlara bir de açlığı eklerseniz, bu garip bayılmasın da ne yapsın? Ve işte her şey de bunun, işte sadece bunun üzerine kuruluyor! Kahretsin! Bunun çok can sıkıcı bir şey olduğunu biliyorum. Ama ben senin yerinde olsam Rodka, hepsine gülüp geçer ya da daha iyisi hepsinin suratına bir güzel tü-kü-rür, üstüne de tam hak ettikleri gibi en ağırından küfrü basar, bu işi de böylece bitirirdim. Aldırma! Güçlü ol! Çok ayıp onlara!"

"İşin doğrusu çok güzel özetledi" diye düşündü Raskolnikov.

"Aldırmayayım mı? İyi de yarın yine sorguya çekecekler!" dedi acıyla, "Yani şimdi onlara yine dert mi anlatacağım? Dün meyhanedeyken şu Zamyotov'la konuşacak kadar kendimi küçük düşürdüğüm için zaten kendi kendime kızıyorum..."

"Kahretsin! Porfiriy'e ben kendim gideceğim! Onu şöyle akraba işi bir güzel sıkıştıracağım! Bildiklerinin hepsini sökülsün bakalım bana! Zamyotov'a gelince..."

"Nihayet akıl edebildi" diye düşündü Raskolnikov.

"Dur!" diye haykırdı Razumihin, arkadaşını omzundan yakalayarak. "Dur! Sen demin doğru söylemedin!.. İyice düşününce anladım ki, doğruyu söylemedin! Böyle tuzak mı olur canım? İşçiler hakkındaki sorunun tuzak olduğunu söylüyorsun değil mi? Anla işte, *o işi* sen yapmış olsaydın, ağzından kaçırıp da, işçilerin badana yaptığını gördüğünü söyler miydin hiç? Tersine, görmüş olsaydın bile hiçbir şey görmedim derdin! Kendi aleyhine kim tanıklık eder ki?"

"Eğer *o işi* ben yapmış olsaydım, boyanan daireyi ve işçile-

ri gördüğümü muhakkak söylerdim," diye cevap verdi açık bir tiksinti ve isteksiz bir tavırla Raskolnikov.

"İyi ama ne diye kendi aleyhine konuşasın?"

"Çünkü yalnızca mujikler veya tecrübesiz acemiler sorgu sırasında her şeyi inkâr ederler. Ama az çok kafası çalışan ve biraz tecrübesi olan birisi ise ortadan kaldırılamayacak bütün maddi delilleri mutlaka ve olanaklar ölçüsünde kabul etmeye gayret eder. Sadece bunlar için başka nedenler gösterirler, bütünüyle farklı bir anlam ve içerik kazanacak bir şekle sokarlar, bunları bambaşka bir ışık altında gösterirler. İşte Porfiriy de muhtemelen buna güvenerek benim de muhakkak böyle bir cevap vereceğimi, gerçeğe uymuş olmak için muhakkak işçileri gördüğümü söyleyeceğimi ve açıklamak için de bu hususta çeşitli değerlendirmeler yapacağımı tahmin etmiş olmalı..."

"İşte o zaman da sana cinayetten iki gün önce işçilerin orada bulunmasına imkân olamayacağını, bu hesaba göre de, senin tam cinayet günü saat yediden sonra orada bulunmuş olman gerektiğini hemen söyleyiverecekti. Böylece de boş atıp dolu tutmuş olacaktı!"

"Evet, o da zaten buna güvenmiş, benim bunu anlamaya vakit bulamayacağımı ve özellikle de doğru cevap vermekte acele edeceğimi, cinayetten iki gün önce işçilerin orada bulunmasına imkân olmadığını hatırlayamayacağımı tahmin etmişti."

"İnsan bunu nasıl olur da hatırlamaz?"

"Çok kolay! Kurnaz insanlar işte böyle basit, sıradan hatalarla kendilerini kolayca ele veriyorlar. İnsan ne kadar kurnaz ise basit bir yolla tuzağa düşürüleceğinden de o kadar az şüphe eder. Çok kurnaz bir adamı işte tam da böyle çok basit bir meseleyle yakalamak gerekir. Porfiriy, senin sandığın kadar budala birisi değil."

"Bu yaptıklarından sonra alçağın teki o!"

Raskolnikov gülmekten kendini alamadı. Ancak aynı anda bu son açıklamasında duyduğu canlılık ve hissettiği şevk kendi gözüne tuhaf göründü, üstelik önceki konuşmaları zorunluluktan kaynaklanan bir amaçla olsa gerek, nahoş bir tiksintiyle yapmıştı.

"Bazı noktalar hoşuma gitmeye başlıyor!" diye düşündü.

Ama neredeyse aynı esnada birdenbire bir rahatsızlık hissetti, sanki beklenmedik ve endişe verici bir düşünce içini kaplayıvermişti. Rahatsızlık duygusu arttı. Bu sırada neredeyse Bakaleyev odalarının bulunduğu binanın girişine ulaşmışlardı.

"Sen yalnız gir," dedi birden Raskolnikov, "ben birazdan gelirim."

"Nereye gidiyorsun? İşte geldik artık!"

"Gitmem lazım, gitmem; bir işim var... Yarım saat sonra gelirim... Onlara söylersin."

"Sen bilirsin ama ben de seninle geleceğim!"

"Sen de mi bana eziyet etmek istiyorsun?" diye bağırdı Raskolnikov. Öyle acı bir küskünlükle, öylesine umutsuz bir bakışla konuşmuştu ki, Razumihin'in kolları çaresizlikle iki yana düştü. Bir süre sundurmada durarak hızlı adımlarla kendi sokağına doğru yürüyen Raskolnikov'un arkasından baktı. Nihayet, dişlerini ve yumruklarını sıkarak, hemen o gün Porfiriy'i bir limon gibi sıkıp nesi var nesi yoksa öğrenmeye yemin ettikten sonra, geciktikleri için meraklanmaya başlamış olan Pulheriya Aleksandrovna'yı yatıştırmak üzere merdivenlerden çıkmaya başladı.

Raskolnikov evine ulaştığında şakakları terden sırılsıklam olmuştu ve nefes nefeseydi. Hızla merdivenleri tırmandı, kilitlenmemiş odasına girip arkasından hemen kapının çengelini taktı. Sonra korkmuş, sanki çıldırmış bir halde yaşlı kadından çaldıklarını koyduğu duvar kâğıdı altındaki deliğin bulunduğu köşeye atıldı. Elini deliğe soktu, bir süre duvar kâğıdının en

küçük kıvrımlarına varıncaya kadar bütün deliği dikkatle araştırdı. Hiçbir şey bulamayınca ayağa kalktı ve derin bir nefes aldı.

Az önce Bakaleyev odalarının bulunduğu apartmanının kapısının önüne geldiğinde kafasında şimşek gibi bir düşünce çakmıştı: Deliğin bir köşesinde o zaman gözden kaçmış herhangi bir şey, mesela bir zincir, kol düğmesi ya da bunların sarılı olduğu, üzerinde yaşlı kadının el yazısı olan bir kâğıt parçası kalmış olabilirdi. Bu şeyler, sonradan inkâr edilemeyecek bir delil olarak ansızın karşısına çıkabilirdi.

Sanki bir rüyada imiş gibi olduğu yerde duruyor ve dudaklarında garip, küçümseyici, yarı bilinçli bir gülümseme dolaşıyordu. Nihayet şapkasını aldı ve sessizce odasından çıktı. Zihni bulanıktı. Düşünceli bir şekilde cümle kapısına çıktı.

"Hah, işte kendisi!" dedi birisi yüksek sesle.

Raskolnikov, kafasını kaldırıp baktı. Kapıcı, odasının kapısı önünde durmuş, esnaf görünümlü ufak tefek bir adama onu göstermekteydi. Adamın sırtında yelek ve sabahlığı andıran bir redingot vardı. Bu haliyle uzaktan daha çok bir köylü karısına benziyordu. Yağlı bir kasket geçirdiği başı öne eğikti. Adam zaten tüm görünüşüyle bir kamburu andırıyordu. Pörsük, buruşuk yüzü ellisini aşkın gösteriyordu. Çukura gömülü, küçücük gözlerinde, kasvetli, sert ve hoşnutsuz bir mana vardı.

"Ne oluyor?" diye sordu Raskolnikov kapıcıya yaklaşarak.

Esnaf görünümlü adam, onu hiç acele etmeden, göz ucuyla, uzun uzun, bir güzel süzdü. Sonra ağır ağır arkasını döndü ve tek bir söz etmeden, cümle kapısından sokağa çıktı.

"Ne oluyor yahu?" diye bağırdı Raskolnikov.

"Şu tip geldi, adınızı vererek, şu isimli üniversiteli burada mı oturuyor, kimin kiracısı diye sordu. Tam da o sırada siz inince ona sizi gösterdim, o da çekip gitti, Görüyorsunuz işte."

Belli ki, kapıcı da biraz şaşırmıştı bu işe ama öyle pek de

fazla değil hani. Az daha düşündükten sonra dönüp tekrar odasına girdi.

Raskolnikov hemen adamın peşine düştü, onu caddenin diğer tarafında, gözleri yerde, bir şeyler düşünüyormuş gibi, aynı ağır ve eşit adımlarla yürürken gördü. Çabucak yetişti ancak bir süre arkasından yürüdü. Nihayet onunla aynı hizaya gelince yandan yüzüne baktı. Adam onu hemen fark etti, çabucak bir baktı ama sonra gözlerini tekrar yere indirdi. Bu şekilde hiç konuşmadan, yan yana bir süre birlikte yürüdüler.

"Siz beni sormuşsunuz... kapıcıya?" dedi nihayet Raskolnikov, ama çok hafif bir sesle konuşmuştu.

Adam hiç cevap vermedi, hatta dönüp ona bakmadı bile... Tekrar bir sessizlik çöktü.

"Sizi anlamıyorum... hem gelip beni soruyorsunuz... hem de konuşmuyorsunuz... ne anlama geliyor bu şimdi?" Raskolnikov'un sesi kesik kesikti, sözcükler ağzından zorlukla çıkıyordu.

Adam bu sefer gözlerini kaldırdı ve Raskolnikov'a uğursuz, karanlık gözlerle baktı.

"Katil!" dedi birdenbire hafif ama duyulur ve anlaşılır bir ses tonuyla...

Raskolnikov onun yanında yürümekteydi. Birdenbire bacakları tüm gücünü kaybetti, sırtı soğuk soğuk ürpermeye başladı ve kalbi sanki bir an için dondu kaldı, sonra da aniden yerinden çıkacakmış gibi hızla çarpmaya başladı. Bu şekilde yüz adım kadar yan yana ve hiç konuşmadan yürüdüler.

Adam ona hiç bakmıyordu.

"Siz ne diyorsunuz... nasıl yani... kim katil?" diye bir şeyler geveledi Raskolnikov zor duyulan bir sesle.

"*Sen* katilsin," dedi tane tane ve daha da etkili bir sesle. Nefret dolu bir zaferin hissedildiği bir gülümsemeyle tekrar dimdik Raskolnikov'un solgun yüzüne ve tıpkı bir ölü gibi do-

nuklaşmış gözlerine bakarak. Bu sırada ikisi de kavşağa ulaşmışlardı. Adam soldaki sokağa saptı ve arkasına bakmadan yürüyüp gitti. Olduğu yere çakılıp kalmış olan Raskolnikov uzun süre adamın arkasından baktı. Elli adım kadar yürüdükten sonra dönüp kendisine baktığını gördü. Raskolnikov hâlâ kımıldamadan olduğu yerde durmaktaydı. Her ne kadar seçmek pek mümkün olmasa da Raskolnikov'a öyle gelmişti ki, adam ona bu sefer de nefret dolu bir zaferin soğuk sevincini taşıyan o aynı gülümsemeyle bakmıştı.

Raskolnikov, ağır ağır, dermansız adımlar atarak ve dizleri titreyerek, sanki üzerine müthiş bir üşüme gelmiş de donuyormuş gibi hissederek gerisin geriye döndü ve küçücük odasına çıktı. Şapkasını çıkarıp masaya koydu ve on dakika kadar masanın yanında öylece hiç kımıldamadan durdu. Sonra takati kesilerek kendini divana attı ve sanki hasta gibi hafif bir inlemeyle iyice uzanıp gözlerini kapadı. Yarım saat kadar böyle yattı.

Hiçbir şey düşünmüyordu. Sadece düzensiz ve birbiriyle ilintisiz birtakım düşünceler ya da düşünce kırıntıları zihninde uçuşuyor, kimi görüntüler, henüz çocukken gördüğü veya bir yerlerde sadece bir kez rastlamış olduğu ve belki de bir daha hiçbir zaman hatırlamayacağı insanların yüzleri gözünün önüne geliyordu. V... Kilisesi'nin çan kulesi, meyhanedeki bir bilardo masası ve onun başındaki bir subay, bodrum katta yer alan bir tütüncü dükkânındaki puro kokusu, bir birahane, çirkef sularıyla kirlenmiş, her tarafı yumurta kabuğu içinde, karanlık, tamamıyla kapkara bir merdiven, bir yerlerden duyulan çan sesleri... tüm bunlar bir kasırga gibi dönüyor, değişiyordu. Bu görüntülerden bazıları hoşuna bile gidiyor, onları tutmaya çalışıyor, ama onlar çabucak kayboluyor, sönüveriyordu ve genel olarak içinde ona baskı yapan, onu ezen bir şey vardı, ama o kadar da ağır değildi bu baskı... Hatta bazen iyi bile geli-

yordu... Hafif ürpermeler ve üşümeler dinmemişti ve bunları hissetmek de neredeyse hoşuna gitmekteydi.

Razumihin'in aceleci adımlarını ve sesini duyunca gözlerini kapayarak uyuyormuş gibi yaptı. Razumihin kapıyı açtı ve sanki düşünür gibi bir süre eşikte durdu. Sonra usulca içeri girdi, dikkatle divana yaklaştı. Nastasya'nın fısıltısı duyuldu:

"Uyandırma! Bırak uyusun! Yemeğini sonra yer."

"Haklısın," diye cevap verdi Razumihin.

İkisi de dikkatle odadan çıktılar ve kapıyı kapadılar. Yarım saat daha geçti. Raskolnikov gözlerini açtı ve sırtüstü dönerek kollarını başının altına koydu.

"O adam kim? Kim bu yer altından çıkar gibi çıkıp karşıma dikilen adam? Neredeydi ve ne gördü? Her şeyi görmüş olduğu kesin. O sırada nerede duruyordu ve nereden bakıyordu? Niçin ancak şimdi çıkıyor yer altından? Ve nasıl olur da her şeyi görmüş olabilir, bu mümkün mü sanki?.."

Gittikçe daha fazla üşüyen ve ürpermeye başlayan Raskolnikov düşüncelerini sürdürdü:

"Hım... Peki ya Nikolay'ın kapının arkasında bulduğu mücevher kutusu; o da olacak şey değildi aslında? Suç delilleri mi? Küçücük bir ayrıntıyı gözden kaçırırsın, işte sana üzerine Mısır piramitlerini inşa edebileceğin bir suç delili ortaya çıkar! Neymiş efendim, sinek uçmuş ve ne olduğunu o görmüş! Olacak şey mi bu yani?"

Ve birden ne kadar halsiz düşmüş olduğunu, fiziki olarak zayıflığını tiksinerek hissetti.

"Bunu bilmeliydim," diye düşündü acı bir gülümsemeyle, "ben kendimi bildiğim, başıma ne geleceğini önceden hissettiğim halde ne cesaretle baltayı alıp elimi kana buladım! Bu duruma düşeceğimi önceden anlamalıydım... Eh! Bunun buraya varacağını aslında anlamıştım!" diye mırıldandı umutsuzluk içinde.

Zaman zaman aklına gelen bir düşünce karşısında hareketsiz kalıveriyordu: "Hayır o insanlar bu şekilde yaratılmamıştır; her şeyin kendisine mubah olduğu hakiki bir lider Toulon'u topa tutar, Paris'te katliamlar düzenler, ordularını Mısır'da unutur, Moskova seferinde yarım milyon insan harcar, Vilnius'ta bir kelime oyunu ile yakasını kurtarır ve ölünce de heykelleri dikilir. Demek ki, onun her şeyi yapmasına izin verilir... Ama işte bu tür insanların bedeni etten değil tunçtandır!"

Aniden aklına gelen başka bir düşünceyse onu neredeyse güldürdü:

"Napolyon, piramitler, Waterloo ve bir memurun dul karısı, yatağının altında kırmızı bir sandık bulunan sıska, çirkin, tefeci, yaşlı kadın... Tüm bunları bizim Porfiriy Petroviç nasıl anlasın?.. Nasıl olsun da hazmetsin?.. Estetik anlayışları buna engel olur: Hiç koca Napolyon 'yaşlı kadının' karyolasının altına girer mi? Eh, saçmalık!.."

Zaman zaman sayıklamaya başladığını hissediyor, kendinden geçip heyecanlı bir ruh haline giriyordu.

"Yaşlı kadının önemi yok!" diye düşündü ateşli bir halde ve kesik kesik, "yaşlı kadın muhtemelen hataydı ama önemli olan o değil! Yaşlı kadın sadece bir hastalıktı... Ben çabucak bazı şeyleri aşmak istemiştim... Ben bir insanı öldürmedim, benim katlettiğim bir ilkeydi! İlkeyi katlettim katletmesine ama üstünden aşıp ötesine geçemedim, bu tarafta kaldım... Yalnızca insan öldürmeyi başardım. Aslında onu da adam gibi beceremedim ya zaten... Peki ya ilkeyi? Razumihin aptalı geçende sosyalistleri ne diye yerden yere vurduydu? Sosyalistler çalışkan ve ticaret kafalı: 'herkes için ortak mutluluğa' ulaşmak amacıyla uğraş vermekteler... Hayır, bana yaşam bir kere veriliyor ve bir ikinci şansım olmayacak: Ben bu 'herkes için ortak mutluluğu' beklemek istemiyorum. Ben ya kendim için yaşayayım ya da hiç yaşamayayım. Ne yapalım? Ben sadece 'herkes için

ortak mutluluk' bahanesiyle cebimdeki parayı sımsıkı tutarak aç bir annenin önünden geçmek istemedim. Neymiş efendim: 'Herkes için ortak mutluluğun inşası için gereken tuğlaları taşıyor, bundan da iç huzuru buluyormuşum!' Ha-ha-ha!.. İyi de o zaman beni niye boş geçtiniz? Hepi topu bu dünyaya bir kez geliyorum ve benim de arzularım, isteklerim var..." Birden deli gibi güldü ve sonra devam etti kendi kendine konuşmaya: "Ben estetik bir bit böceğiyim başka da bir şey değil! Evet, ben gerçekten de bit böceğiyim," diye devam etti. Bu fikre kötücül bir neşeyle sarılarak onu deşmeye, onunla oynamaya, onunla avunmaya çalışıyordu. "Sırf şu sebeplerden dolayı bile bir bit böceğiyim: birincisi, bir bit böceği olduğumu düşündüğüm için bir bit böceğiyim. İkincisi, bütün bir ay amacımın sanki ne kişisel bir çıkar, ne de bir zevk olduğuna, bu işi sırf büyük ve önemli bir amaca ulaşmak için yaptığıma o yüce varlığı tanık gösterdiğim için bir bit böceğiyim. Ha-ha-ha! Üçüncüsü ise, eylemin yapılışında ölçü, sınır ve hesaplama bakımından mümkün olan hakkaniyetli yaklaşıma uymayı esas kabul etmiştim: Böceklerin içinden en faydasızını seçmiş, onu öldürdükten sonra da malından ne eksik ne fazla, ancak ilk adımımı atmak için gerekli olacak kadarını (demek ki, geri kalanı da dini vasiyeti gereğince manastıra verilecekti, ha-ha-ha!) almayı tasarlamıştım..." Dişlerini sıkarak, ekledi: "İşte bu nedenlerle ben tam bir bit böceğiyim, zira ben belki de öldürdüğüm bit böceğinden daha iğrenç, daha kötü bir böceğim ve cinayeti işledikten *sonra* kendime bu lafları söyleyeceğimi önceden öngörmüştüm! Acaba bu korkuyla karşılaştırılabilecek başka bir şey var mıdır? Ah, bu ne adilik! Ah, bu ne rezillik!.. Ah, atının

üstünde kılıcını sallayan 'peygamberi' şimdi çok iyi anlıyorum. Allah'ın emri böyle ve itaat et ey sen 'titreyip duran' mahlûk! Top bataryalarını sokağa enlemesine yerleştirip, hiçbir açıklama yapmaya gerek bile görmeden, suçlu ya da masum ayır-

madan herkese ateş açan 'peygamber' tamamıyla haklı! İtaat et titreyip duran mahlûk ve sakın bir şey dileme zira dilemek sana düşmez!.. Ah, şu yaşlı tefeci kadını asla affetmeyeceğim!"

Saçları terden sırılsıklam ıslanmış, titreyip duran dudakları tamamen kurumuş, sabit bakışları tavana takılıp kalmıştı.

"Annemi, kız kardeşimi, ne çok severdim! Şimdi onlardan niçin nefret ediyorum? Evet, onlardan nefret ediyorum, fiziksel olarak nefret ediyorum, yanımda olmalarına tahammül edemiyorum... Az önce anneme yaklaşıp onu öptüğümü hatırlıyorum... Ona sarılmak ve sonra da ya yaptığımı bilse diye düşünmek... Acaba o zaman ona söylemeli miydim? Bundan kurtulurdum..." Kendisini gittikçe etkisi altına alan sayıklama halinden kurtulmak ister gibi, daha yoğun düşünerek ve konuşmaya gayret ederek devam etti: "Hım! O da ben nasılsam aynı öyle olmalı. Ah, şimdi o yaşlı kadından ne kadar nefret ediyorum! Öyle geliyor ki, şimdi dirilse bir kez daha öldürürdüm onu. Zavallı Lizaveta! O ne diye ortaya çıktı ki?.. Lakin, ne kadar garip, ben ne diye onun hakkında hiç düşünmüyorum, sanki hiç öldürmemişim gibi?.. Lizaveta! Sonya! Zavallı, mütevazı, yumuşak bakışlı insanlar... İyi insanlar... Niye ağlamazlar ki? Niye inlemezler?.. Her şeylerini verirler... Uysal, yumuşak bakışlı insanlar... Sonya, Sonya! Sessiz Sonya!"

Kendini kaybetti. Kendini sokakta buldu. Ama nasıl olup da sokağa çıkmış olduğunu hatırlamıyordu ve bu durum çok garipti. Akşam iyice çökmüştü. Karanlık koyulaşıyor, dolunay gittikçe daha parlak bir ışıkla ortalığı aydınlatıyordu. Ancak hava hâlâ çok boğucuydu. Kalabalık sokakları doldurmuştu, esnaf ve çalışan insanlar evlerine dönüyordu, diğerleri ise akşam gezisine çıkmışlardı. Havada kireç, toz ve durgun su kokusu hâkimdi. Raskolnikov, üzgün ve endişeli bir halde yürüyordu. Evden somut bir amaçla çıktığını, bir şey yapması gerektiğini, acelesi olduğunu gayet iyi hatırlıyor ama tam olarak ne yap-

ması gerektiğini ise bir türlü anımsayamıyordu. Aniden durdu, zira sokağın diğer tarafında, kaldırımda bir adamın durmuş kendisine el salladığını görmüştü. Karşıdan karşıya geçerek ona doğru yürümeye başladı. Ancak adam birdenbire arkasını döndü ve başını eğip, hiç arkasına bakmadan, sanki biraz önce işaret eden o değilmiş gibi yürümeye başladı. "Allah Allah! Yoksa çağırmadı mı?" diye düşündü ama yine de arkasından yetişmeye çalıştı. Ama daha on adım atmadan adamın kim olduğunu anladı ve içini bir korku sardı. Bu, az önce kapıda karşılaştığı esnaf görünümlü adamın ta kendisiydi. Sırtında aynı sabahlığa benzeyen redingot vardı, aynı kamburumsu haliyle ilerliyordu. Raskolnikov onu uzaktan izliyor, yüreği hızla atıyordu. Bir sokağa saptılar. Adam hâlâ arkasını dönüp bakmamıştı. "Acaba arkasından yürüdüğümün farkında mı?" diye düşündü Raskolnikov. Adam büyük bir binanın avlu kapısından girdi. Raskolnikov aceleyle kapıya yaklaştı ve bakmaya başladı: Acaba arkasına dönüp kendisine işaret edecek miydi? Gerçekten de adam, kapıdan geçip avluya girince aniden arkasına dönüp baktı ve aynen biraz önce yaptığı gibi sanki ona işaret etti. Raskolnikov da kapıyı geçip avluya girdi. Ama adam artık görünmüyordu. Muhtemelen en yakın merdivene yönelmişti. Raskolnikov koştu, gerçekten de iki kat yukarıdaki basamaklardan ağır ve düzenli ayak sesleri gelmekteydi. Tuhaf ama bu merdivenleri sanki hatırlıyor gibiydi. Birinci katın penceresine ulaştı. Camlardan süzülen mehtabın ışığında hüzünlü ve gizemli bir hal vardı. İkinci kata ulaştı. Ah! Burası boyacıların çalıştığı daireydi. Burayı nasıl tanıyamamıştı? Önünden ilerlemekte olan adamın ayak sesleri duyulmuyordu artık. "Demek ki ya durdu ya da bir yere gizlendi!" diye düşündü. Üçüncü kata gelmişti. "Daha çıksam mı?" diye tereddüt etti. Müthiş hatta korkutucu bir sessizlik vardı. Yine de yoluna devam etti. Kendi ayak sesleri kendisini ürkütüyor, rahatsız ediyordu. Aman Tan-

rım, ne kadar karanlıktı! Adam muhakkak köşelerden birisine gizlenmiş olmalıydı. Aaaa!.. Merdivenin tam karşısındaki dairenin kapısı ardına kadar açıktı... Bir an düşündü sonra da içeri girdi. Hol çok karanlıktı ve bomboştu. İn cin top oynamaktaydı. Sanki her şeyi alıp götürmüşlerdi. Parmaklarının ucunda sessizce salona girdi. Bütün oda parlak bir ışıkla aydınlanmıştı. Her şey: iskemleler, ayna, sarı renkli divan, çerçeveli resimler, hepsi yerli yerindeydi. Bakır rengi, kocaman, yusyuvarlak bir ay pencereden görünmekteydi.

"Bu sessizlik dolunaydan kaynaklanıyor olmalı, bize bir bilmece hazırlıyor olsa gerek" diye düşündü Raskolnikov. Orada dikildi ve beklemeye başladı. Uzun bir süre bekledi. Dolunayın sessizliği arttıkça onun da kalbindeki çarpıntı artıyor, hatta usuldan bir ağrı yayılmaya başlıyordu. Sessizlik bir türlü sona ermiyordu. Birdenbire sanki bir dal kırılmış gibi bir anlık kuru bir çatırtı duyuldu. Sonra yine sessizlik çöktü. Uyanan bir sinek birdenbire uçarak gelip cama çarptı ve şikâyet dolu bir sesle vızıldadı. Tam o sırada, köşede, komodinle pencere arasında duvarda asılı pelerinli mantoya benzer bir şey görür gibi oldu. "Bu manto da nereden çıktı, eskiden burada böyle bir şey yoktu..." diye düşündü. Usulca mantoya yaklaştı ve arkasında birinin gizlenmiş olduğunu hissetti. İhtiyatla mantoyu kaldırdı. Altında bir iskemlenin olduğunu gördü, iskemlede ise iki büklüm oturan ve iyice eğilmiş olduğu için yüzü gözükmeyen yaşlı bir kadın vardı. Bu oydu. Başucunda durdu: "Korkuyor!" diye düşündü. Usulca baltayı ilmiğinden kurtardı ve yaşlı kadının kafasının üstüne indirdi; bir, bir daha vurdu. Ancak ne tuhaf ki, yaşlı kadın bu darbelerden hiç etkilenmedi, sanki tahtadan yapılmış gibiydi. Genç adam korktu, iyice eğilip ona yakından baktı. Ancak yaşlı kadın da başını biraz daha eğdi. Bunun üzerine genç adam, ta döşemeye kadar eğildi, aşağıdan onun yüzüne baktı ve korkudan donup kaldı: Yaşlı

kadın iskemlede oturmuş sessiz bir gülüşle katılarak gülüyor ve Raskolnikov'un bu gülüşünü duymaması için var gücüyle çabalıyordu. Birdenbire sanki yatak odasının kapısı aralanıyor gibi geldi. Sanki oradan da gülüşmeler ve fısıldaşmalar geliyordu. Raskolnikov çılgın bir öfkeye kapıldı: Tüm gücü ile yaşlı kadının kafasına vurmaya başladı. Ama her darbede yatak odasından gelmekte olan gülüşme ve fısıltılar da gittikçe artıyor ve daha iyi işitiliyordu. Yaşlı kadın ise kahkahalarla gülmeye devam ediyordu. Raskolnikov kaçmaya yeltendi. Ancak tüm antre insanlarla dolmuştu. Merdivene bakan kapı ardına kadar açıktı. Merdiven sahanlığı, yukarıdan aşağıya kadar tüm basamaklar, iğne atsanız yere düşmeyecek kadar insanla dolmuştu. Hepsi de izliyorlardı. Hepsi de gizlenmiş bekliyor ve susuyorlardı. Genç adamın yüreği sıkıştı, bacakları kımıldamaz oldu, haykırmak istedi ve uyandı.

Ağır ağır nefes aldı. Ancak sanki gördüğü rüya devam ediyor gibiydi: Odasının kapısı ardına kadar açıktı, kapının eşiğinde hiç tanımadığı birisi durmuş, gözlerini kırpmadan ona bakmaktaydı.

Böylece Raskolnikov, gözlerini açmaya vakit bulamadan hemen tekrar kapadı. Sırtüstü yatıyor ve hiç kımıldamıyordu. "Gördüğüm rüya yoksa hâlâ devam mı ediyor?" diye düşündü ve belli etmemeye çalışarak kirpiklerini aralayıp baktı: Yabancı hâlâ olduğu yerde durmakta ve ona bakmaktaydı. Aniden usulca eşiği aşarak içeri girip kapıyı dikkatle arkasından kapadı. Masaya yanaştı, bir süre bekledi – tüm bu zaman boyunca gözünü ondan ayırmamıştı – ve sessizce, hiç gürültü etmeden divanın yanındaki iskemleye oturdu. Şapkasını yere, yanına bıraktı ve iki elini bastonuna, çenesini de ellerine dayadı. Uzun bir bekleyişe hazırlandığı açıktı. Raskolnikov'un, kırpışmakta olan kirpiklerinin arasından görebildiği kadarıyla bu adam pek de genç sayılmazdı, tıknaz bir vücudu vardı ve neredeyse beyaz

denecek kadar açık sarı renkte ve oldukça sık bir sakalı vardı...

On dakika kadar geçti. Henüz aydınlık olsa da akşam olmaya başlamıştı. Odaya mutlak bir sessizlik hâkimdi. Merdivenlerden bile tek bir ses işitilmemekteydi. Sadece uçarken arada cama çarpan bir sineğin vızıltısı duyulmaktaydı. Artık bu durum dayanılmaz bir hal aldı: Raskolnikov birdenbire yattığı divandan doğrulup oturdu.

"E, haydi söyleyin bakalım ne istiyorsunuz?"

"Ben zaten uyumadığınızı, sadece uyur gibi yaptığınızı anlamıştım," diye tuhaf bir cevap verdi yabancı, sakince gülümseyerek, "izniniz olursa size kendimi takdim edeyim: Arkadiy İvanoviç Svidrigaylov!.."

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

I

"Yoksa bu da rüyanın devamı mı?" diye düşündü bir kez daha Raskolnikov. İhtiyat ve şüpheyle, beklenmedik misafire bakıyordu.

"Svidrigaylov mu? Ne büyük saçmalık! Mümkün değil!" dedi şaşkın bir halde.

Misafir gösterilen bu tepkiye hiç de şaşmış görünmüyordu.

"İki nedenden dolayı geldim ben size: birincisi, şahsen tanışmak istemiştim, zira epey zamandır hakkınızda meraklı ve lehinize şeyler duyuyordum. İkincisi, kız kardeşiniz Avdotya Romanovna'nın menfaati ile doğrudan ilgili bir işte muhtemelen benden yardımınızı esirgemeyeceğinizi umuyorum. Çünkü hakkımda ön yargılı olması nedeniyle, bir referans olmadan beni evine dahi sokmayacağı muhtemel. Ama sizin yardımınızla başka bir sonuç alabileceğimi umut..."

"Boş yere umutlanıyorsunuz," diye sözünü kesti Raskolnikov.

"Müsaadenizle sorabilir miyim? Onlar daha dün geldiler değil mi?"

Raskolnikov cevap vermedi.

"Dün geldiler, ben biliyorum. Zaten ben de ancak onlardan bir gün önce geldim. Her neyse, size bu hususta söyleyeceklerim var, Rodion Romanoviç. Kendimi aklamaya çalışmayı lüzumsuz buluyorum ancak şunu söylememe izin verin: Tüm

bu olup biten işlerde benim açımdan – ön yargılı davranmayıp sağlıklı bir şekilde bakarsak – özellikle suç sayılabilecek bir şey var mı yani?"

Raskolnikov sessizliğini koruyarak ona bakmaya devam ediyordu.

"Bana yönelik suçlama, evimdeki korumasız bir kızcağıza musallat olarak 'iğrenç tekliflerle onun şerefine leke düşürmek' değil mi? (Kendim kabul ediyorum bunu!) İyi ama benim de bir insan, kısacası et nihil humanum* olduğumu kabul edin... Tek kelimeyle söylemek gerekirse, ben de baştan çıkabilir, âşık olabilirim (elbette bunlar bizim irademiz dışında olan şeyler). Bu durumda her şey en doğal şekilde açıklanabilir. Burada bütün mesele şu: Ben canavar mıyım yoksa kurbanın ta kendisi miyim? Peki, nasıl kurban oldum? Benimle birlikte Amerika ya da İsviçre'ye kaçmayı teklif ederken belki de kalbimde ona karşı büyük bir saygı besliyordum ve de karşılıklı bir mutluluk kurmayı hayal ediyordum!.. Zira akıl ihtirasımıza hizmet eder. Kabul edin ki ben ondan çok kendime kıymış oluyorum!..

"Mesele kesinlikle bu değil ki," diye tiksintiyle sözünü kesti Raskolnikov, "haklı da olsanız haksız da, şunu bilin ki, siz iğrençsiniz. Sizinle tanışmak, konuşmak istemiyorum ve sizi kovuyorum, defolun gidin buradan!.."

Svidrigaylov aniden bir kahkaha patlattı.

"Lakin siz de... Hani sizi de kandırmak mümkün değil yani!" diye konuştu gülmeye devam ederek. "Ben sizi kandırırım sanmıştım ama mümkün değil sizi kandırmak. Aslında siz meselenin en can alıcı noktasına parmak bastınız!"

"İyi de siz şu anda bile kurnazlık yapmaya devam ediyorsunuz."

* Tam hali "Homo sum, humani nihil a me alienum puto" olan ve "İnsanım ve insani olan hiçbir şey bana yabancı değil" anlamına gelen ünlü Latince deyişin kısaltılmış hali. –*çn*

"Ne olmuş yani? Ne olmuş yani?" diye tekrarladı teklifsizce gülerek Svidrigaylov. Buna *bonne guerre** diyorlar ve en cevaz verilen kurnazlık şekli işte!.. Ama yine sözümü kestiniz bakın! Her neyse, öyle ya da böyle bir kez daha teyit edeyim: eğer bahçede yaşanan olay olmasaydı hiçbir tatsızlık çıkmayacaktı. Marfa Petrovna..."

"Marfa Petrovna'yı öbür tarafa yolcu edenin de siz olduğu söyleniyor, buna ne dersiniz?" diye kabaca sözünü kesti Raskolnikov.

"Bunu da mı duydunuz? Ama elbette duymamanız ne mümkün!.. Her neyse, sorunuzun cevabına gelince, hakikaten size ne diyeceğimi bilemiyorum. Aslında vicdanım bu konuda çok rahat. Herhangi bir şeyden dolayı endişelendiğimi sanmayın sakın. Her şey mükemmel bir şekilde ve kurallara tamı tamına uygun olarak gerçekleştirildi. Tıbbi inceleme, ölümün çok fazla yemek yiyip bir şişeye yakın da şarap içtikten sonra banyo yapmaktan kaynaklanan bir kalp krizi sonucunda meydana geldiğini ortaya çıkardı. Başkaca da bir sebep bulunamadı... Hayır, bakın ben bir süre kendi kendime düşündüm, özellikle de yolda, vagonda gelirken: acaba onu ahlâki olarak tahrik ederek veya buna benzer bir şekilde, tüm bu talihsizliğe ben sebep olmuş olabilir miyim diye? Ama böyle bir şeyin olamayacağı sonucuna ulaştım."

Raskolnikov güldü.

"Hiç endişelenmeseydiniz!"

"İyi de niçin gülüyorsunuz? Düşünün: ben ona kırbaçla sadece iki defacık vurdum, öyle ki izi bile kalmadı... Lütfen beni alaycı ve edepsiz bir insan saymayın lütfen. Bunun dışarıdan ne kadar iğrenç göründüğünün farkındayım. Ama şunu da gayet iyi biliyorum ki, Marfa Petrovna da benim hani bu merakımdan gayet memnundu. Kız kardeşinizle ilgili olayı iliğine

* "Şerefli dövüş" anlamına gelen Fransızca deyim. –*çn*

kadar sömürdü. Marfa Petrovna son üç gündür evde oturmak zorunda kalmıştı. Artık kasabaya inmek için hiçbir sebebi kalmamıştı ve zaten o mektupla herkesi bıktırmıştı (mektubun okunması hikâyesini duymuşsunuzdur herhalde değil mi?). Ve birden bu iki kırbaç vuruşu sanki gökten iner gibi bir etki yaptı. Kırbacı yer yemez ilk işi arabayı hazırlatmak oldu!.. Bazı kadınların görünürdeki tüm öfkelerine rağmen aslında hakarete uğramaktan büyük bir zevk aldıklarını söylemeye gerek bile görmüyorum. Aslında bu hemen herkeste var, insanoğlu hakarete uğramayı çok ama çok sever. Bilmem buna hiç dikkat ettiniz mi? Kadınlarda ise bu durum özellikle dikkat çeker. Hatta denilebilir ki, onlar sadece bununla gönül eğlendirmektedirler."

Bir aralık Raskolnikov kalkıp gitmeyi, böylece bu konuşmaya bir son vermeyi düşündü. Ancak merak duygusu ve de hesaplı bir yaklaşım bir an onu alıkoydu.

"Kavga etmeyi sever misiniz?" diye sordu dalgın dalgın.

"Hayır, pek sevmem," diye cevap verdi Svidrigaylov. "Marfa Petrovna'yla ise hemen hiç kavga etmezdik. Gayet iyi anlaşırdık ve kendisi benden her zaman gayet hoşnuttu. Yedi yıllık beraberliğimizde sadece iki kez (oldukça şüpheli olan üçüncüsünü hesaba katmazsak) kırbaç kullandım. İlki evliliğimizin ikinci ayında, çiftliğe daha yeni geldiğimiz sıralardaydı; ikincisi ise işte şu son günlerde olandır. Siz benim bir canavar, geri kafalı, kölelik yanlısı birisi olduğumu düşündünüz değil mi? Ha-ha-ha!... Aklıma gelmişken sorayım size Rodion Romanoviç, bundan birkaç yıl önce henüz mahkemelerin açık olarak görüldüğü o hayırlı zamanlarda bir Alman kadını trende kırbaçlayan, adını unuttuğum bir soylunun, gerek kamuoyu gerekse basın tarafından nasıl rezil edildiğini hatırlıyor musunuz acaba? Galiba yine aynı yıl "*Asrın* Çirkin Davranışı" diye isimlendirilen olay da (hani halka açık toplantılarda okunan "Mısır

Geceleri"ni hatırlıyor musunuz? Kara gözler!* Ah, gençliğimizin o güzel günleri, şimdi neredesiniz?) meydana gelmişti. Her neyse işte benim düşüncem: Alman kadını kırbaçlayan adama ciddi bir yakınlık duymuyorum, zira bu davranış gerçekten de... hem ne diye yakınlık duyayım ki? Ama bununla birlikte şunu da belirtmeden edemeyeceğim ki, bazen bu şekilde insanı tahrik eden öyle Alman kadınlar oluyor ki, hiçbir ilerici insan şu soylunun yaptığı hareketi yapmayacağına dair kendine kefil olamaz! O vakit kimse bu olaya bu açıdan bakmadı, halbuki olaya gerçek anlamda insani yaklaşım tam da bu açıdan mümkündür, adaletli tavır böyle alınabilir!"

Bunu söyledikten sonra Svidrigaylov birdenbire tekrar güldü. Bu adamın bir şeylere kesin olarak karar vermiş olduğu ve aynı zamanda da gizli bir niyet taşıdığı Raskolnikov için açıkça anlaşılır hale gelmişti.

"Siz herhalde epey bir zamandır hiç kimseyle konuşmamıştınız değil mi?" diye sordu.

"Hemen hemen. Ama siz herhalde benim böyle uyumlu birisi olmama şaşırdınız değil mi"

"Hayır, ben sizin haddinden fazla uyumlu olmanıza şaşırdım."

"Sorularınızdaki kabalığa gücenmediğim için mi böyle düşündünüz? Bundan dolayı değil mi? Evet... Gücenecek ne var ki? Nasıl sorduysanız o şekilde de cevabını aldınız," diye

* Perm şehrinde düzenlenen müzikli bir edebiyat gecesinde şehrin ileri gelenlerinden birinin karısının A.S.Puşkin'in "Mısır Geceleri" isimli şiirinden "Kara gözler parlıyordu" diye başlayan "Kleopatra'nın Monoloğu" bölümünü, çağın görgü kurallarına aykırı mimik ve jestlerle okuduğu iddiasıyla, şair ve çevirmen P.İ.Veynberg'in yazdığı ve "Rus Gariplikleri" başlığıyla haftalık "Vek/Asır" dergisinde yayınlanan taşlamaya karşılık olarak 3 Mart 1861 tarihli "S.Peterburgskiye Vedomosti/St.Peterburg Haberleri" gazetesinde ünlü gazeteci M.L.Mihaylov'un "Asrın Çirkin Davranışı" başlığıyla çıkan karşı eleştiri makalesi kastedilmekte. *–çn*

ekledi şaşırtıcı bir basitlikle. "Hem ben gerçekten de şu anda özel olarak hemen hiçbir şeyle ilgilenmiyorum," diye devam etti konuşmasına düşünceli bir şekilde. "Özellikle şimdi hiçbir şeyle uğraştığım yok... Bununla birlikte az önce söylediğim gibi kız kardeşinize ilgi duyduğum için çıkarıma uygun olduğundan sizin yüzünüze güldüğümü düşünmekte serbestsiniz!.. Ancak size açıkça söyleyeceğim: Çok sıkılıyorum! Özellikle şu son üç günde; o nedenle anlayacağınız sizi gördüğüme çok sevindim... Kızmayınız lütfen, Rodion Romanoviç, ancak siz olağanüstü tuhaf bir insan olarak görünüyorsunuz gözüme. Ne derseniz deyin ama sizde bir şeyler var. Özellikle de şimdi, yani şu anı kastetmiyorum, şimdilerde demek istiyorum... Yok, yok, söylemeyeceğim, vazgeçtim, lütfen kaşlarınızı çatmayınız! Ben düşündüğünüz kadar kaba saba, ayı gibi birisi değilim."

Raskolnikov ona kasvetle baktı.

"Siz, muhtemelen hiç de ayı gibi birisi değilsiniz," dedi. "Hatta bana öyle geliyor ki, gerçek bir cemiyet insanısınız veya en azından gerekli olduğunda gayet efendi bir insan da olabiliyorsunuz."

"İyi güzel de ben kimsenin hakkımdaki düşüncelerine aldırış eden bir insan değilim," dedi kuru bir sesle Svidrigaylov. Sesinde bir miktar kibir hissedilmekteydi. "Hem eğer böylesi ülkede geçerliyse niçin kaba bir insan olmayayım ki?" dedi. Sonra tekrar gülerek ekledi, "Hele de kişinin yaradılışı buna elverişli ise..."

"Lakin burada pek çok tanıdığınız olduğunu duydum. Siz şu 'geniş çevreli' denilen insanlardansınız. Bu durumda özel bir amacınız olmasa beni ne diye gelip arayasınız ki?" diye sordu Raskolnikov.

"Pek çok tanıdığım olduğuna dair söylediklerniz doğrudur," diye söze atladı hemen, soruya cevap vermekten kaçınan Svidrigaylov, "çoğuyla karşılaştım; üç gündür ortalıkta dola-

şıp duruyorum; ben birilerini tanıdım, birileri de beni tanıdı. Üstüm başım gayet düzgün ve de yoksul bir insan sayılmam. Üstelik köylü reformu bizim oralara ulaşamadı: ormanlarım, meralarım olduğundan gelirim azalmadı. Ama... artık oralara dönmem ben; canıma yetti oralar. Üç gündür dolaşıyorum burada ve henüz kimseye kendimi tanıtmadım... Üstelik burası güya şehir! Söyleyin bana burası nasıl bir şehir yani? Memurların ve her türden öğrencilerin şehri! Öte yandan işin aslında sekiz yıl kadar önce burada sürttüğüm dönemde, pek çok şeyin farkına tam olarak varamamışım. Şimdi güvendiğim tek şey anatomi, yemin ederim!"

"Ne anatomisi bu?"

"Kulüpleriniz, restoranlarınız, gezi yerleriniz veya her türlü diğer ilerlemeleriniz ise bensiz olsun canım," diye devam etti konuşmasına, yine soruya cevap vermekten kaçınarak. "Sanki hilebaz olmak heves edilecek bir şey mi?"

"Siz hilebazlık da mı yaptınız?"

"Başka türlü olur mu? Sekiz yıl önce gayet saygın bir gruptuk. Zaman öldürüyorduk. Biliyor musunuz, her biri de düzgün insandı, aramızda şairler, sermayedarlar vardı. Bizde, Rus toplumu içinde, en yol yordam bilen insanlara hilebazlar arasında rastlanır, hiç bunun farkına vardınız mı? Ben işte bu nedenle köye gitmek zorunda kaldım. Nejinskiy'den Yunan asıllı birisine olan borcum nedeniyle az kaldı beni hapse atıyorlardı. İşte o sırada Marfa Petrovna ortaya çıktı, pazarlık etti ve beni otuz bin gümüş rubleye (tüm borcum yetmiş bindi) kurtardı. Onunla resmi nikâh kıydık ve beni alıp sanki bir hazineymişim gibi kendi köyüne götürdü. Benden beş yaş büyüktür. Beni çok sevdi. Yedi yıl köyden dışarı çıkmadım. Şunu da hesaba katın ki, başkasının namına hazırlanmış otuz bin rublelik borç senedini, gerektiğinde bana karşı kullanabilmek için hayatı boyunca bir silah olarak elinde tuttu. Böylece herhangi bir nedenden

isyan etmeye kalksaydım beni anında kapana kıstırabilirdi. Yapardı da ha! Kadınlarda bütün bu farklı yaklaşımlar bir arada bulunabiliyor."

"Böyle bir senet olmasaydı kaçar mıydınız?"

"Ne desem size bilemiyorum. Bana engel olan o senet değildi. Hiçbir yere gitmek istemiyordum, sıkıldığımı anlayan Marfa Petrovna'nın bizzat kendisi bir iki kez yurt dışına gitmeyi teklif etti. Daha önce yurt dışına gittim ve her seferinde kendimi kötü hissettim. Hani öyle çok da fazla değil ama işte şafak atıyor, Napoli körfezi, deniz... Bakıyorsun ve insana bir hüzün çöküyor. En kötü tarafı da insanı gerçekten de hüzün basmasıdır! Yok, memleket çok daha iyi: burada en azından kendini aklayıp, herkesi suçlayabilirsin. Şimdi belki de Kuzey Kutbu'na bir keşif gezisine gidebilirim, çünkü j'ai le vin mauvais* ve içkiden iğreniyorum, ama şarap içmekten başka da yapacak bir şey kalmıyor. Denedim. Sahi, Berg pazar günü Yusupov Parkı'nda büyük bir balonla uçacakmış** ve yanına da ücretle yol arkadaşı alacakmış diyorlar, bu doğru mu?"

"Doğru olsa siz uçar mıydınız?"

"Ben mi? Hayır... yani..." diye tereddüt etti Svidrigaylov. Sanki gerçekten de bunu düşünüyormuş gibiydi.

"Bu adamın nesi var gerçekten?" diye düşündü Raskolnikov.

"Hayır, senet beni engellemiyordu," diye devam etti düşünceli bir tavırla Svidrigaylov, "köyden ayrılmayan bendim. Hem zaten doğum günümde bu senedi bana teslim edeli ve üstüne de hediye olarak ciddi bir miktar para vereli bir yılı geçti. Zira zengin bir kadındı. 'Görüyor musunuz, ben size ne kadar güveniyorum, Arkadiy İvanoviç,' demişti bana. Böyle

* Fransızca, "sarhoşluğum kötüdür". –*çn*

** O yıllarda Peterburg'daki lunaparkların sahibi olan Berg birçok kez Yusupov Parkı'ndan balonla uçuş organize etmiştir. –*çn*

demiş olduğuna inanmıyor musunuz? Biliyor musunuz, ben köyde hatırı sayılır bir mal sahibi olmuştum. Beni çevredeki herkes tanıyordu. Kitap da getirtmeye başlamıştım. Marfa Petrovna önce onaylamıştı bunu, sonra ise okuya okuya başıma bir hal geleceğinden korkmaya başlamıştı."

"Galiba siz Marfa Petrovna'yı çok özlemişsiniz?"

"Ben mi? Olabilir. Gerçekten olabilir. Aklıma gelmişken sorayım: Siz hayaletlere inanır mısınız?"

"Hangi hayaletlere?"

"Bildiğiniz hayaletlere canım işte!"

"Siz inanır mısınız?"

"Yani, evet ve de hayır, pour vous plaire...* Yani, tam hayır da değil..."

"Size görünüyorlar mı?"

Svidrigaylov ona tuhaf bir şekilde baktı.

"Marfa Petrovna ara sıra lütfedip ziyaret ediyor," dedi tuhaf bir gülümsemeyle yüzü çarpılarak.

"Ne demek lütfedip ziyaret ediyor?"

"Üç defa geldi. İlk kez cenaze töreninin yapıldığı gün gördüm. Mezarlıktan döndükten bir saat sonra. Buraya geleceğim günün arifesiydi. İkinci kez önceki gün, yolda, tan ağarırken Malaya Vişera istasyonunda gördüm. Üçüncü kez ise, iki saat önce, kiraladığım dairenin odasında tek başıma otururken gördüm."

"Uyanıkken mi?"

"Tamamıyla. Üçünde de uyanıkken. Geliyor, bir dakika konuşuyor ve sonra kapıdan geçip gidiyor. Her seferinde kapıdan gidiyor. Hatta neredeyse işitiliyor."

"Sizin başınıza muhakkak böyle bir şey gelmiş olabileceğini düşünmüş olmamın sebebi nedir acaba?" sözleri döküldü Raskolnikov'un ağzından birdenbire. Sonra da bu sözleri

* Fransızca, "hoşunuza gitsin diye". –*çn*

söylediğine kendisi de şaşırdı. Büyük bir endişe ve heyecana kapılmış gibi gözüküyordu.

"Öyle mi? Siz böyle mi düşündünüz?" diye sordu hayretle Svidrigaylov. "Gerçekten mi? Ben size zaten aramızda ortak bir nokta olduğunu söylememiş miydim?"

"Asla böyle bir şey söylemediniz!" diye sertçe ve öfkeyle kestirip attı Raskolnikov.

"Söylemedim ha?"

"Hayır!"

"Sanki bunu size söyledim gibi geldi bana. Az önce içeri girip, uyuyormuş gibi yaparak gözleriniz kapalı yatmakta olduğunuzu gördüğümde kendi kendime şöyle dedim: 'İşte o, ta kendisi!'"

"Ne demek ta kendisi? Ne kastediyorsunuz siz?" diye haykırdı Raskolnikov.

"Ne demek mi? Aslında ben de neyi kastettiğimi bilmiyorum, inanır mısınız?" dedi duraklayarak Svidrigaylov. Büyük bir safiyetle konuştuğu ve kendisinin de gerçekten neyi kastettiğinin farkında olmadığı anlaşılıyordu.

Kısa bir süre sustular. İkisi de gözlerini dikmiş birbirine bakıyordu.

"Bunların hepsi saçmalık!" diye bağırdı Raskolnikov kızgınlıkla. "Marfa Petrovna'nın hayaleti geldiğinde size ne söylüyor?"

"Ne mi söylüyor? Düşünün ki, çok basit, önemsiz şeylerden bahsediyor. Öyle ki, şaşar kalırsınız. Beni kızdıran da bu oluyor zaten. İlk seferinde odaya geldi (ben yorulmuştum, anlıyor musunuz: cenaze töreni, ebedi istirahat için okunan dualar, yas sofrası falan... Nihayet çalışma odamda yalnız kalmış ve bir puro yakıp düşüncelere dalmıştım), kapıdan girdi ve dedi ki: 'Arkadiy İvanoviç, bugünkü telaştan yemek odasındaki saati kurmayı unutmuşsunuz!' Gerçekten de yedi yıldır o saati

her hafta ben kurardım. Unuttuğum olunca da her defasında bana hatırlatırdı. Ertesi gün ise buraya gelmek üzere yola çıkmıştım. Sabaha doğru istasyona indim, geceleyin biraz uyumuştum ama vücudum yorgundu ve gözlerim hâlâ mahmurdu. Bir kahve söyledim. Bir de baktım ki, Marfa Petrovna yanıma oturmuş, elinde de bir deste oyun kâğıdı: 'Arkadiy İvanoviç, yolculuk öncesi falınıza bakayım mı?' diye soruyor. Fal bakmakta ustaydı kendisi. Yani falıma baktırmadığım için kendimi hiç affetmeyeceğim! Korkup kaçtım ama o sırada kampana da çalmıştı zaten!.. Bugün ise aşçı dükkânından ısmarlamış olduğum berbat yemekten midem kötü olmuş bir halde oturmuş sigara içiyordum ve birdenbire yine Marfa Petrovna'nın içeri girdiğini gördüm. Sırtında yeşil ipekliden uzun etekli yeni giysisi vardı. 'Günaydın Arkadiy İvanoviç! Elbisemi beğendiniz mi? Aniska, böylesini dikemezdi,' (Aniska, köydeki eski toprak kölelerinden olup Moskova atölyelerinde çıraklık etmiş pek şirin bir kızdı) dedi. Karşımda durmuş, fırıl fırıl dönerek bana elbisesini gösteriyordu. Elbiseyi inceledim sonra da dikkatle yüzüne baktım. 'Böyle basit konular için bana kadar gelmene, rahatsız olmana ne gerek var ki, Marfa Petrovna!' dedim. 'Ah Tanrım, demek artık sana bir şey de sorulmayacak kuzum?' diye cevap verdi. Onu kızdırmak için şöyle dedim: 'Ben evlenmek istiyorum, Marfa Petrovna!' Bana, 'Bu sizin bileceğiniz bir şey Arkadiy İvanoviç. Ama daha karınızı yeni defnetmişken hemen evlenmeye kalkmanız size şeref kazandırmaz! Kendinize eş olarak en iyi kadını da seçmiş olsanız, yine de bu durum ne size ne de ona mutluluk getirir, sadece âlemi kendinize güldürürsünüz,' dedi. Sonra da çıkıp gitti ve ben sanki yürürken eteğinin çıkardığı hışırtıyı duyar gibi oldum. Ne kadar saçma, değil mi?"

"Bence muhtemelen siz bunların hepsini uydurdunuz?"

"Ben ender yalan söylerim," diye cevap verdi Svidrigaylov.

Sanki sorulan bu sorudaki kabalığı hiç anlamamış gibi dalgın ve düşünceli bir şekilde cevap vermişti.

"Peki, evvelden, bundan önce hiç hayalet görmemiş miydiniz?"

"Yani..., evet görmüştüm. Altı yıl önce ilk defa bir hayalet görmüştüm. Filka isimli, evde çalışan bir hizmetlimiz vardı. Adamı defnettiğimiz gün alışkanlıkla seslendim: 'Filka, çubuğumu getir!' Filka'nın içeri girdiğini, doğru çubuklarımın durduğu rafa yürüdüğünü gördüm. Oturduğum yerde dedim ki: 'Benden öç alıyor!' Zira ölümünden kısa bir süre önce onu azarlamış: 'Böyle dirsekleri yırtık elbiseyle yanıma gelmeye nasıl cesaret ediyorsun, defol buradan rezil herif!' diyerek kovmuştum. Dönüp çıkmış ve bir daha da gelmemişti. Bunu o zaman Marfa Petrovna'ya söylememiştim. Ruhu şad olsun diye onun için ayin düzenletmek istedim ama sonra utanıp vazgeçtim."

"Bir doktora gitmeye ne dersiniz?"

"Sağlıklı olmadığımı siz söylemeden de biliyorum ama derdimin ne olduğunu bilemiyorum. Bence muhtemelen sizden beş kat daha sağlıklıyım. Ben zaten size hayaletlerin göründüğüne inanıp inanmadığınızı sormadım. Ben size hayaletlerin varlığına inanıp inanmadığınızı sordum."

"Hayır, asla inanmıyorum!" dedi adeta öfkeyle Raskolnikov.

"Bu gibi durumlarda çoğunlukla ne derler?" diye sordu Svidrigaylov. Sanki kendi kendine konuşuyor gibi, başı hafif bir yana eğilmiş ve başka bir tarafa bakarak sormuştu bu soruyu. "Derler ki: 'Sen hastasın, demek ki, gördüğünü sandığın şeyler aslında kâbustan başka bir şey değil.' Zaten bu işte bir mantık yok. Hayaletlerin sadece hastalara göründüğünü kabul ediyorum; iyi ama bu durum da ancak hayaletlerin sadece hastalara göründüğünü kanıtlar, yoksa hayaletlerin hiç var olmadıklarını değil!.."

"Hayır, hayalet yoktur!" diye ısrar etti kızgınlıkla Raskolnikov.

"Yok mu? Böyle mi düşünüyorsunuz?" diye devam etti Svidrigaylov ağır ağır bakışlarını ona çevirerek. "Pekâlâ, ya şöyle düşünürsek (siz de bana yardım edin ama): 'Hayaletler başka dünyaların parçaları, bölümleri, onların başlangıcıdır. Sağlıklı bir insanın onları görmesi için bir neden yoktur, zira sağlıklı insan olabilecek en dünyevi varlıktır ve demek ki, bütünlük ve düzen açısından sadece bu dünya ile yaşamalıdır. Diyelim ki, biraz hastalandığında, organizmasındaki normal dünyevi düzen azıcık sarsıldığında başka bir dünyanın var olma olasılığı kendini göstermeye başlar. Ve ne kadar çok hastalanırsa diğer dünya ile ilişkisi o kadar artar, hatta doğrudan öbür dünyaya geçiş yapar.' Ben uzun zamandır bu konuda kafa yoruyorum. Eğer ahirete inanıyorsanız bu yargıya da inanabilirsiniz."

"Ben ahirete inanmıyorum," dedi Raskolnikov.

Svidrigaylov, düşünceli bir şekilde durdu.

"Peki ya orada örümceklerden veya onlara benzer yaratıklardan başkaca bir şey yoksa?" dedi.

"Adam delinin teki" diye düşündü Raskolnikov.

"Sonsuzluğu hep anlaşılması imkânsız bir düşünce, çok büyük, devasa bir şey olarak tasavvur ederiz. İyi ama niçin devasa? Peki, bunun yerine sonsuzluğun, köy hamamı gibi isli, daracık, köşe bucağında örümcekler gezinen bir odacık olduğunu düşünün! Ya işte tüm o devasa sonsuzluk aslında böyle bir şeyse! Hatta ben bazen bunun hayalini bile görüyorum."

"Siz sahiden de bundan daha insaflı ve insanı avutan bir tasavvurda bulunamıyor musunuz?" diye haykırdı acılı bir tonla Raskolnikov.

"İnsaflı mı? İyi de nereden bilmeli, belki de insaflı olan budur. Hem biliyor musunuz, elimden gelse ben mahsustan böyle bir biçime sokardım," diye cevap verdi Svidrigaylov anlamsız

bir şekilde tebessüm ederek.

Bu çirkin cevap üzerine Raskolnikov birdenbire kendisini sanki buz gibi bir hava kuşatmış gibi hissetti. Svidrigaylov başını kaldırdı, bakışlarını Raskolnikov'a sabitledi ve aniden bir kahkaha patlattı.

"Hayır, siz şunu bir tasavvur edin ki," diye haykırdı, "yarım saat önce birbirimizi hiç görmemiştik, düşman sayılırdık, aramızda halledilmemiş bir dava vardı. Şimdi biz o davayı bir kenara koyduk ve edebiyat parçalamaya başladık! Biz aynı ağacın meyveleriyiz derken doğru söylememiş miyim yani?"

"Teveccüh buyurun ve ziyaretinizle beni niçin şereflendirdiğinizi elinizden geldiğince çabuk anlatmanızı rica etmeme izin verin lütfen... Ve... ve... benim acelem var, geç kalıyorum, gitmek zorundayım..."

"Tamam, tamam. Kız kardeşiniz Avdotya Romanovna, Pyotr Petroviç Lujin ile evleniyor mu?"

"Kız kardeşimle ilgili her türlü soruyu bir yana bırakıp adını ağzınıza almamanız mümkün mü acaba? Benim yanımda onun adını hangi cesaretle ağzınıza aldığınızı bile anlayamıyorum, tabi eğer siz gerçekten Svidrigaylov iseniz?"

"İyi ama ben buraya özel olarak onun hakkında konuşmaya geldim, nasıl olur da adını anmam?"

"Peki, anlatın, ama çabuk!"

"Eminim ki, eşim tarafından akrabam olan Bay Lujin'i yarım saat bile olsa görme fırsatınız olduysa veya onun hakkında doğru ve tam bir bilgi aldıysanız kendisiyle ilgili bir fikir sahibi olmuşsunuzdur. O adam Avdotya Romanovna'nın dengi değil. Bana göre, Avdotya Romanovna bu hususta yüce gönüllülüğüyle kendini ailesi için hesapsızca feda ediyor. Hakkınızda duyduklarım ışığında, kız kardeşinizin zararına olmaması koşuluyla bu evlenme işinin bozulması halinde buna gayet seveneceğiniz inancına ulaştım."

"Sizin açınızdan tüm bunlar çok safça. Hayır, bağışlayın beni, aslında çok küstahça demek istemiştim," dedi Raskolnikov.

"Yani bu sözlerinizle, kendi çıkarım için hareket ettiğimi ima ediyorsunuz. Hayır, hiç rahatsız olmayınız Rodion Romanoviç, eğer ben kendi çıkarım için hareket ediyor olsaydım böyle düpedüz söylemezdim bunu, o kadar da aptal değilim ya canım. Bununla ilgili size psikolojik bir garabeti anlatayım. Az önce ben Avdotya Romanovna'ya olan aşkımı mazur göstermeye çalışırken, aslında kendimin bir kurban olduğunu söylemiştim. Şimdi, şunu biliniz ki, kız kardeşinize karşı yüreğimde sevgi duymuyor, aşk beslemiyorum... Hatta öyle ki, bu duruma kendim bile şaşırıyorum, zira bir zamanlar gerçekten de kendisine karşı bir şeyler hissetmiştim..."

"Bu hissiniz sefihlikten ve avarelikten kaynaklanmıştır," diye onun sözünü kesti Raskolnikov.

"Gerçekten de, ben sefih ve avare bir insanım. Bununla birlikte kız kardeşinizin öyle çok meziyetleri var ki, ben bile ona karşı bazı duygular beslemekten kendimi geri tutamadım. Ama şimdi bizzat farkına vardığım gibi bunların hepsi saçmalıkmış!"

"Farkına varalı çok oldu mu?"

"Oldukça önce farkına varmıştım ama üç gün önce Peterburg'a indiğim an buna kesin olarak inandım. Hâlbuki Moskova'da iken hâlâ Avdotya Romanovna'yı sizden istemeyi ve Lujin'le rekabete girmeyi planlıyordum."

"Sözünüzü kestiğim için bağışlayın beni ama lütfen kısa kesip doğrudan ziyaret amacınıza gelir misiniz? Acele ediyorum, bir an önce çıkmam lazım..."

"Büyük bir memnuniyetle. Buraya gelip de şimdi uzunca bir... seyahate çıkmaya karar verince, öncelikle bazı zorunlu işlerimi yoluna koymayı planladım. Çocuklar teyzelerinin

yanında kaldı. Onlar zengin ve şahsen bana ihtiyaçları yok. Hem benden de nasıl bir baba olacağı malum! Yanıma yalnızca Marfa Petrovna'nın geçen yıl bana verdiği parayı aldım. Bu bana yeter. Bağışlayın, şimdi asıl meseleye geçiyorum. Belki de gerçekleştirebileceğim şu seyahatten önce Lujin'le hesabımı kapatmak istiyorum. Bu işi, onu çok da dayanılmaz bulduğumdan yapacak değilim ama Marfa Petrovna'yla münakaşamız da kendisi yüzünden çıktı. Zira Lujin'le evlenme işini karımın kotardığını öğrendim. Ben şimdi sizin aracılığınızla Avdotya Romanovna ile görüşmek ve de muhtemelen sizin huzurunuzda ona öncelikle Bay Lujin'den kendisine en küçük bir fayda gelmeyeceği gibi, tam tersine ciddi bir zarar geleceğini anlatmak istiyorum. Sonra da zamanında yaptığım fenalıklardan dolayı af dileyerek kendisine on bin ruble takdim etmek için iznini istirham etmek istiyorum. Böylece kız kardeşinizin Lujin'le olan ilişkisini kesmesini kolaylaştırmış olacağım ki, olanak bulduğunda onun da bunu seve seve yapmak istediğinden eminim."

"Ama siz gerçekten, ama gerçekten basbayağı delisiniz!" diye haykırdı Raskolnikov. Sesinde kızgınlıktan çok şaşkınlık okunuyordu. "Bu şekilde konuşmaya nasıl cesaret edersiniz!"

"Böyle bağıracağınızı bal gibi biliyordum; ama öncelikle belirtmek isterim ki, her ne kadar zengin birisi değilsem de bu on bin rubleyi tamamıyla bu işe ayırabilirim, yani bu para bana kesinlikle ama kesinlikle lazım değil. Avdotya Romanovna bu parayı kabul etmezse, nasıl olsa har vurup harman savuracağım. Bu birincisi. İkincisi: vicdanım tümüyle rahattır. Zira bu parayı her türlü art düşünceden azade takdim ediyorum. Bana ister inanın ister inanmayın, ama sonra siz de, Avdotya Romanovna da bunu anlayacaksınız. Bütün mesele şu ki, ben gerçekten saygıdeğer kız kardeşinizi sıkıntıya sokmuş ve nahoş durumlara sebep olmuştum. Demek ki, kefaret ödemek ya da sebep oldu-

ğum sıkıntıları tazmin etmek amacıyla değil, sadece ve sadece benim sırf kötülük etme imtiyazı almış olmadığım gerçeği temelinde onun menfaatine olan iyi bir şey yapmak arzusuyla, gerçek bir pişmanlık duyarak, yürekten üzülerek hareket ediyorum. Teklifimde içten yapılmış bir pazarlığın milyonda bir bile olsa bir izi bulunsaydı böylesine açık konuşmazdım. Üstelik daha beş hafta önce çok daha fazlasını teklif ettiğim halde bugün sadece on bin ruble vermeye kalkışmazdım. Ayrıca ben muhtemelen çok ama çok kısa bir süre sonra genç bir kızla evleneceğim. Dolayısıyla, Avdotya Romanovna'ya yönelik gizli bir maksat beslediğim şüphesi de ortadan kalkmış olacaktır. Son olarak şunu da söylemek isterim ki, Avdotya Romanovna, Lujin'le evlenmekle yine bu parayı almış olacaktır, ancak başka taraftan... Yok, siz kızmayınız Rodion Romanoviç, durumu sükûnetle ve soğukkanlılıkla değerlendiriniz."

Bu sözleri söyleyen Svidrigaylov'un kendisi olağanüstü soğukkanlı ve sakindi.

"Lütfen susunuz artık," dedi Raskolnikov. "Her halükârda bu davranışınız bağışlanamaz bir küstahlıktan başka bir şey değil."

"Hiç de değil. Şu dünyada insan insana ancak fenalık yapabilir ve tersine, kabul gören anlamsız birtakım formaliteler yüzünden, minnacık bir iyilik yapma hakkına sahip görünmemektedir. Bu çok saçma. Mesela ben ölseydim ve bir vasiyetle bu parayı kız kardeşinize bıraksaydım acaba kendisi o zaman da bunu kabul etmeyecek miydi?"

"Çok büyük bir ihtimalle."

"Yok ama bu kadarı da olamaz. Ama her neyse, öyle olsun, olmaz diyorsanız olmasın bakalım. Yine de on bin ruble yerine göre çok iyi paradır. Her halükârda bu söylediklerimi Avdotya Romanovna'ya aktarmanızı rica ederim."

"Hayır, olmaz."

"Bu durumda Rodion Romanoviç, şahsen onunla görüşmenin bir yolunu bulmak zorunda kalacağım, dolayısıyla da rahatsızlık vereceğim."

"Peki söylediklerinizi ona aktarırsam siz şahsen görüşmek için girişimde bulunmayacak mısınız?"

"İşin doğrusu ne diyeceğimi bilemiyorum. Bir kerecik olsun görmeyi çok isterdim."

"Hiç umutlanmayın."

"Yazık. Lakin siz beni tanımıyorsunuz. İşte belki ileride yakınlaşırız."

"Siz bizim yakınlaşacağımızı mı sanıyorsunuz?"

"Neden olmasın ki?" dedi gülümseyerek Svidrigaylov. Yerinden kalktı, şapkasını aldı. "Zaten sizi rahatsız etmeyi de hiç istemiyordum ve her ne kadar sizin görünümünüz sabahleyin beni çok etkilemiş de olsa buraya gelirken pek umutlu da değildim konuşabileceğimizden..."

"Bu sabah beni nerede gördünüz ki?" diye endişeyle sordu Raskolnikov.

"Tesadüfen gördüm sizi... Bana hep öyle geliyor ki, sizde bana uyan bir şeyler var... Ancak hiç endişelenmeyin lütfen, canınızı sıkacak değilim. Ben hilebazlarla da uyum sağladım, uzaktan akrabam asilzade Knyaz Svirbey'i de bıktırmadım, Madam Prilukovo'nun albümüne Raffaello'nun Madonna'sı hakkında bir şeyler karalamayı da becerdim, hiçbir yere ayrılmadan Marfa Petrovna'nın yanında yedi yıl kalmayı da başardım, vaktiyle Sennaya Meydanı'ndaki Vyazemskiy apartmanında* da geceledim ve belki de Berg'in balonuyla uçmayı da başaracağım."

"Aman pek güzel! Sormama müsaade edin: Seyahate yakın zamanda mı çıkacaksınız?"

* O dönemde fakir insanları düşük bir ücretle barındırmasıyla tanınan apartman. *–çn*

"Ne seyahatine?"

"Hani az önce sözünü ettiğiniz seyahat canım... Kendiniz seyahate çıkacağım dediniz ya!"

"Seyahat mi? Ah, evet... Gerçekten de size seyahatten bahsettim... Ama bu uzun hikâye... Ah, sorduğunuz şeyin ne anlama geldiğini bir bilseydiniz!" diye ekledi birden yüksek sesle ve kısa bir kahkaha attı. "Ben belki de seyahate çıkmak yerine evlenirim. Beni evlendirmeye çalışıyorlar."

"Burada mı?"

"Evet."

"Ne zaman becerdiniz bu evlilik işini?"

"Ama yine de Avdotya Romanovna ile bir kez olsun görüşmeyi çok istiyorum. Cidden rica ediyorum. Neyse, hoşça kalın... Ah, evet! Az daha unutuyordum! Marfa Petrovna'nın vasiyetinde kendisine üç bin ruble miras bıraktığını kız kardeşinize söyleyin lütfen Rodion Romanoviç. Bu tamamıyla doğrudur. Marfa Petrovna ölümünden bir hafta kadar önce bunu vasiyetine yazdırdı ve o sırada ben de oradaydım, tanık oldum. İki üç hafta içinde Avdotya Romanovna bu parayı alabilir."

"Doğru mu söylüyorsunuz?"

"Evet. Kendisine iletin. Emrinizdeyim. Hem ben size çok yakın bir yerde yaşıyorum."

Svidrigaylov kapıdan çıkarken Razumihin ile burun buruna geldi.

II

Saat neredeyse sekize gelmek üzereydi. Lujin'den önce Bakaleyev apartmanına varmak için Raskolnikov ve Razumihin acele ediyorlardı.

"O adam kimdi?" diye sordu Razumihin sokağa çıkar çıkmaz.

"Svidrigaylov. Hani şu kız kardeşimin dadı olarak çalıştığı sırada evinde hakarete uğradığı çiftlik sahibi. Kız kardeşim onun sarkıntılıkları yüzünden hanımı Marfa Petrovna tarafından evlerinden kovulmuştu. Marfa Petrovna, daha sonra Dunya'dan özür diledi ve peşinden de aniden ölüverdi. Dün işte ondan söz ediyorlardı. Nedenini bilmiyorum ama bu adamdan çok korkuyorum. Eşini defneder defnetmez atlayıp buraya gelmiş. Çok tuhaf birisi ve sanki bir şeyler yapmaya karar vermiş gibi geldi bana... Sanki bir şeyler biliyor... Dunya'yı ondan korumak gerek... Sana söylemek istediğim de buydu işte, anladın mı?"

"Korumak! Avdotya Romanovna'ya ne yapabilir ki? Güvenip de bunu bana söylediğin için teşekkürler Rodya... Elbette, elbette koruruz!.. Adam nerede yaşıyormuş?"

"Bilmiyorum."

"Niye sormadın ki? Hay Allah! Neyse, öğrenirim ben!"

"Sen onu gördün mü?" diye sordu Raskolnikov kısa bir süre sustuktan sonra.

"Evet, gördüm, gayet iyi gördüm."

"Gerçekten de gördün mü? Açık seçik gördün mü yani?" diye üsteledi Raskolnikov.

"Evet, tabi, gayet net gördüm; bin kişinin arasından tanırım, insan yüzlerini hiç unutmam."

Tekrar sustular.

"Hım... demek öyle..." diye lafı ağzının içinde geveledi Raskolnikov. "Aslında biliyor musun... düşündüm ki... bana öyle geldi ki... hayal görmüş olabilirim."

"Ne diyorsun canım? Seni hiç anlamıyorum."

"Bak şimdi, hepiniz benim çıldırdığımı söylüyorsunuz," dedi kendini gülümsemeye zorlayarak, "şimdi de bana öyle geldi ki, belki de ben gerçekten keçileri kaçırdım ve gördüğüm bir hayalden ibaretti!"

"Ne diyorsun sen yahu?"

"İyi de, kim bilir! Belki de basbayağı delirdim ve şu son günlerde olup biten her şey, hepsi, sadece hayalimde yaşadığım şeylerdi..."

"Ah be Rodya! Yine sinirlerini oynatmışlar senin!.. O herif ne anlattı sana, neler söyledi?"

Raskolnikov cevap vermedi. Razumihin, kısa bir süre düşündükten sonra konuşmaya başladı:

"O zaman sen benim anlatacaklarımı dinle. Ben yanına uğradığımda uyuyordun. Sonra öğle yemeği yedik, daha sonra da ben Porfiriy'e gittim. Zamyotov hâlâ yanındaydı. Ben konuya girmek istedim ama olmadı. İstediğim gibi konuşamadım bir türlü. Anlamıyorlar ve anlamalarına da imkân yok, ama kendi haklılıklarından hiç de şüpheye düşmüyorlar. Porfiriy'i pencere kenarına çektim ve anlatmaya çalıştım ama her nedense yine olmadı. O bir tarafa bakıyor, ben diğer tarafa. Nihayet yumruğumu sıktım ve suratını şöyle ahbapça bir güzel dağıtacağımı söyledim. Sadece bana bakmakla yetindi. Ben de tükürdüm ve yürüyüp gittim. İşte hepsi bu. Çok budalaca. Zamyotov'la ise tek kelime bile etmedim. Ama biliyor musun, tam bu işi batırdım diye düşünürken, merdivenlerde aklıma bir fikir geldi ve birden zihnim aydınlandı: biz seninle ne için uğraşıyoruz? Sana yönelik bir tehdit ya da bir tehlike olsa, tamam, anlarım. İyi ama seni ilgilendiren hiçbir şey yok ki! Senin bu işlerle hiçbir ilgin yok, demek ki, onları boş vermelisin. Daha sonra bu hallerine çok güler, çok alay ederiz. Hatta senin yerinde olsam onları iyice huylandırırdım. Ama sonra bu yaptıklarından ne kadar utanacaklar! Boş ver onları! Sonra bir güzel iğneleriz, şimdiyse sadece gülüp alay etmekle yetinelim!"

"Kuşkusuz öyle!" diye cevap verdi Raskolnikov. Ama içinden "Bakalım yarın ne diyeceksin?" diye düşündü. Çok tuhaf ki, şu ana kadar "Meseleyi öğrendiğinde Razumihin ne der?"

düşüncesi bir kez bile aklına gelmemişti. Bunu düşününce Raskolnikov dikkatli bakışlarla arkadaşını süzdü. Porfiriy'i ziyaretine dair anlattıkları onu çok az ilgilendirmişti. Zira o zamandan bu yana köprünün altından çok sular akmış, pek çok şey değişmişti!

Koridorda Lujin'le karşılaştılar. Tam saat sekizde gelmişti ve odayı arıyordu, böylece üçü karşı karşıya geldiler, ancak ne birbirlerine baktılar ne de selam verdiler. Gençler önden yürüdüler, Pyotr Petroviç ise göstermelik bir nezaketle paltosunu çıkarma bahanesiyle girişte biraz oyalandı. Pulheriya Aleksandrovna, onu karşılamak üzere hemen koştu. Dunya, ağabeyi ile selamlaştı.

Pyotr Petroviç içeri girdi ve oldukça kibar bir tavırla ama bununla birlikte eskisinin iki katı bir ağırdan almayla hanımları selamladı. Bakışlarında şaşırmış ve henüz kendine gelememiş bir ifade vardı. Pulheriya Aleksandrovna da sanki biraz bozulmuş gibiydi, herkesi aceleyle üzerinde semaverin kaynadığı yuvarlak masanın çevresine oturttu. Dunya ve Lujin, masanın iki tarafına karşılıklı olarak oturdular. Razumihin ve Raskolnikov, Pulheriya Aleksandrovna'nın karşısına denk gelmişlerdi. Razumihin, Lujin'e, Raskolnikov ise kız kardeşine yakın konumlanmışlardı.

Bir anlık bir sessizlik çöktü. Pyotr Petroviç hiç acele etmeden, parfüm kokan ince keten mendilini çıkardı ve burnunu sildi. Bu tavrında iyiliksever ama bir miktar gururu incinmiş ve bundan ötürü de hesap sormaya kesin olarak karar vermiş bir insan edası seziliyordu. Aslında daha girişte paltosunu bile çıkarmadan derhal çekip gitmek ve böylece talimatlarını dinlemeyen bu iki kadına katı ve etkili bir ceza vermek fikri aklına gelmişti. Ama bu kararı veremedi. Üstelik bu adam bilinmezliği sevmezdi ve bilmesi gereken bir şey vardı: verdiği talimat bu kadar açıkça çiğnendiyse elbette bir nedeni olmalıydı. Bu

nedeni zamanında öğrenmesi daha doğru olurdu. İş cezalandırmaya gelince, bunun için her zaman fırsat ve vakit bulacaktı.

"Umarım seyahatiniz iyi geçmiştir?" diye resmi bir tavırla Pulheriya Aleksandrovna'ya hitap etti.

"Çok şükür, Pyotr Petroviç."

"Çok memnun oldum, efendim. Avdotya Romanovna da yorulmadı değil mi?"

"Ben genç ve güçlüyüm, kolay yorulmam, ama seyahat anneciğim için çok ağırdı," diye cevap verdi Duneçka.

"Yapacak bir şey yok efendim. Milli yollarımız çok uzun. 'Anayurdumuz Rusya' pek geniş... Dün tüm niyetime rağmen maalesef sizi karşılamaya yetişemedim. Bununla birlikte her şeyin özel bir sıkıntı yaşanmadan halledildiğini umut ediyorum."

"Ah, hayır Pyotr Petroviç, doğrusu sıkıntı çektik," diye sesinde tuhaf bir tonla aceleyle cevap verdi Pulheriya Aleksandrovna. "Tanrı dün Dmitriy Prokofiç'i göndermiş olmasaydı muhakkak perişan olurduk. İşte Dmitriy Prokofiç Razumihin!" diyerek onu Lujin'e takdim etti.

"Elbette, dün kendisiyle... tanışma şerefine nail oldum," dedi kekeleyerek ve memnuniyetsiz bir şekilde Razumihin'e bakarak. Sonra da suratını astı ve sustu.

Pyotr Petroviç, genel olarak cemiyet içinde olağanüstü kibar davranan, özellikle nezakete vurgu yapar gözüken insanlardandı. Bu gibi insanlar en ufak bir engelde tüm meziyetlerini yitirirler ve hızla, cemiyeti eğlendirip neşelendiren kavalyelikten içi boş bir un çuvalına dönüşürler. Hepsi tekrar sustular. Raskolnikov inatla susuyor, Avdotya Romanovna zamanı gelmeden konuşmak istemiyordu. Razumihin'in ise zaten söy-

leyecek bir sözü yoktu. Öyle ki, Pulheriya Aleksandrovna bu durum karşısında tekrar telaşlandı.

"Marfa Petrovna öldü duydunuz mu?" diye sordu her zaman durumu kurtaran yönteme başvurarak.

"Elbette duydum, efendim. Haberini birinci ağızdan aldım. Hatta Arkadiy İvanoviç Svidrigaylov'un karısının cenaze töreninden hemen sonra buraya, Peterburg'a hareket ettiği haberini size iletmeye geldim. Aldığım güvenilir bilgilere göre durum böyle."

"Peterburg'a mı? Buraya mı?" diye sordu endişeyle Duneçka ve annesiyle bakıştılar.

"Evet, efendim, kesinlikle buraya gelmekte ve yola çıkmadaki bu aceleciliği ve daha önce meydana gelen olayları hesaba kattığınızda muhtemelen buraya gelmekte de bir amacı var."

"Tanrım! Yoksa Duneçka'ya burada da rahat vermeyecek mi?" diye haykırdı Pulheriya Aleksandrovna.

"Bana kalırsa, ne sizin ne de Avdotya Romanovna'nın öyle ciddi olarak telaşa kapılmanıza gerek var. Yeter ki, bizzat siz kendiniz onunla temas kurmak için bir istek göstermeyin! Bana gelince, ben onu gözden ırak tutmayacağım, zaten şu anda da nerede oturduğunu araştırıyorum..."

"Ah, Pyotr Petroviç, şimdi beni ne kadar korkuttuğunuzu tahmin bile edemezsiniz!" diye sözlerini sürdürdü Pulheriya Aleksandrovna. "Ben onu sadece iki kere gördüm ve bana korkunç, dehşet bir insan olarak göründü! Merhum Marfa Petrovna'nın ölümüne onun sebep olduğundan eminim."

"Bu konuda kesin bir yargıya varmak doğru olmaz. Elimde kesin bilgiler mevcut. Hakaretleriyle manevi olarak bu sonucun doğmasını hızlandırmış olduğu düşünülebilir. Adamın hal ve tavırlarına ve genel olarak ahlâki özelliklerine gelince, bu konuda ben de aynı sizin gibi düşünmekteyim. Artık zengin olup olmadığını, Marfa Petrovna'nın ona neler bıraktığını bilmiyorum. Ama tüm bu hususları en yakın zamanda öğreneceğim. Ancak elbette elinde biraz da olsa para varsa, burada, Peterburg'da doğal olarak yine eski yaşayış tarzına başlayacaktır. O boğazına kadar sefahat ve ahlâksızlık çamu-

runa batmış bu çeşit insanların en berbatıdır. Sekiz yıl önce derin bir sevgiyle kendisine bağlanan ve borçlarını üstlenerek ödeyen Marfa Petrovna'nın başka bir alanda da ona ciddi bir hizmeti dokunduğuna inanmam için elimde çok ciddi nedenler var. Canavarca bir şiddetle işlenmiş fantastik bir cinayet davasının açılması daha başında sadece karısının çabaları ve fedakârlığıyla önlenmiş ve böylece Svidrigaylov Sibirya'yı boylamaktan kurtulmuştur. İşte bilmek istiyorsanız Svidrigaylov böyle bir adamdır."

"Ah, Tanrım!" diye haykırdı Pulheriya Aleksandrovna. Raskolnikov ise dikkatle konuşulanları dinlemekteydi.

"Bu mesele hakkında elinizde kesin bilgiler bulunduğu doğru mudur?" diye sordu Dunya, katı ve etkileyici bir tavırla.

"Ben sadece merhum Marfa Petrovna'dan mahrem olarak dinlediğim şeyleri anlattım size. Belirtmek gerekir ki, hukuki açıdan bu oldukça belirsiz ve karanlık bir meseledir. O zamanlar burada Resslich adında, birtakım başka işler dışında tefecilik de yapan ecnebi bir kadın yaşamaktaymış. Galiba bu kadın bugün de hâlâ burada yaşamakta. Bay Svidrigaylov işte bu Resslich ile eskiden beri oldukça yakın ve gizli bir ilişki içindeymiş. Bu kadının yanında uzak bir akrabası, galiba da yeğeni olan on dört - on beş yaşlarında, sağır ve dilsiz bir kızcağız yaşamaktaymış. Resslich bu kızcağızdan sonsuz derecede nefret eder, verdiği her lokmayı başına kakar, hatta insanlık dışı bir şiddetle dövermiş. Bir gün zavallı kızı tavan arasında asılmış olarak bulmuşlar. Olayın intihar olduğuna karar verilmiş. Yapılan rutin işlemlerden sonra olay kapanmış, ancak bir süre sonra bu kız çocuğunun Svidrigaylov tarafından zalimce tacize uğradığı ihbar edilmiş. Doğrusu tüm bunlar oldukça da karanlık bir şekilde gelişmiş. İhbarı yapan sabıkalı ve güvenilir olmayan başka bir Alman kökenli kadınmış. Nihayetinde, Marfa Petrovna'nın çabaları ve parası sayesinde bu ihbar da

yok sayılmış ve her şey sadece bir söylenti olarak kalmış. Ancak bu söylenti yine de derin bir anlam taşıyor. Avdotya Romanovna, elbette siz de altı yıl önce, henüz toprak köleliği yürürlükteyken dayaktan ve işkenceden ölmüş olan Filip'in hikâyesini duymuş olmalısınız."

"Ben Filip'in kendisini astığını duydum sadece."

"Evet, tam da öyle, efendim. Ama onu bu zoraki ölüme zorlayan, daha doğru bir ifadeyle sürükleyen, Bay Svidrigaylov'un bitmek tükenmek bilmeyen eziyet ve işkenceleri olmuştur."

"Ben bunu bilmiyorum," dedi soğuk bir tavırla Dunya, "sadece bu konuda çok tuhaf bir hikâye dinledim. Çok evhamlı birisi olan bu Filip sanki bir ev filozofuymuş; insanlar onun 'fazla okumaktan' kafayı bozduğunu ve kendini asma sebebinin Bay Svidrigaylov'un dayaklarından çok bu okumuşluğuyla alay edilmesi olduğunu söylüyorlardı. Ben oradayken Bay Svidrigaylov insanlara iyi davranırdı ve insanlar Filip'in ölümünden sorumlu tutmakla birlikte yine de onu severlerdi."

"Bakıyorum da Avdotya Romanovna, birdenbire onu temize çıkarma eğilimine kapıldınız," dedi Lujin, manalı bir gülümseyişle ağzını çarpıtarak. "Gerçekten de Lujin kurnaz ve kadınları baştan çıkarmasını bilen birisidir. Çok tuhaf bir şekilde ölen Marfa Petrovna buna üzüntü verici bir örnek teşkil etmektedir. Ben sadece tavsiyelerimle size ve anneciğinize bu adamın yeni ve mutlaka gerçekleşecek girişimlerine karşı uyarı görevimi yerine getirmek istedim. Şahsi düşünceme gelince, şundan eminim ki, bu adam muhakkak borç yüzünden tekrar hapishaneye düşecektir. Çocuklarını düşünen Marfa Petrovna asla ona miras olarak bir şeyler bırakmak niyetinde değildi. Eğer yine de ona bir şeyler bıraktıysa, bu ancak çok az, geçimini şöyle böyle sağlayacak kadar önemsiz bir miktardır. Bu para da sahip olduğu alışkanlıklarla ona bir yıl bile yetmez."

"Pyotr Petroviç, çok rica ediyorum, şu Bay Svidrigaylov

bahsini kapayalım artık. İçim kasvet kaplıyor."

"O adam az önce bana geldi," dedi birdenbire Raskolnikov, ilk kez sessizliğini bozarak.

Her taraftan hayret nidaları yükseldi, hepsi ona döndü. Hatta Pyotr Petroviç bile heyecanlandı.

"Bir buçuk saat kadar önce ben uyurken odama girdi ve beni uyandırarak kendini takdim etti," diye sürdürdü konuşmasını Raskolnikov. "Oldukça laubali ve neşeli bir hali ve onunla uyuşabileceğime dair kesin bir inancı vardı. Yeri gelmişken söyleyeyim ki, adam seninle görüşmek için çok ricada bulundu Dunya. Benden de bu görüşmenizde aracı olmamı istedi. Sana bir teklifi var ve ne olduğunu bana söyledi. Bunun dışında Marfa Petrovna'nın vefatından bir hafta önce sana üç bin ruble verilmesini vasiyet ettiğini bildirdi. Bu parayı kısa bir süre içinde alabilecekmişsin."

"Şükürler olsun!" diye haykırdı Pulheriya Aleksandrovna ve istavroz çıkardı. "Onun için dua et Dunya, dua et!"

"Bu gerçekten de doğru," sözleri döküldü neredeyse istem dışı olarak Lujin'in dudaklarından.

"Eee, peki sonra ne oldu?" diye sordu sabırsızlıkla Dunya.

"Sonra bana, kendisinin zengin olmadığını, çiftliğin tamamıyla şimdi teyzelerinin yanında olan çocuklara kaldığını söyledi. Daha sonra benim evimden çok da uzak olmayan bir yerde oturduğunu belirtti ama neresini olduğunu bilmiyorum, söylemedi..."

"Duneçka'ya ne teklif edecekmiş, ne önerecekmiş sana söyledi mi?" diye sordu korkmuş bir sesle Pulheriya Aleksandrovna.

"Evet söyledi."

"Neymiş peki?"

"Sonra anlatırım," dedi Raskolnikov ve susup çayını içmeye koyuldu.

Pyotr Petroviç saatini çıkarıp baktı.

"Ben işime döneyim hem böylece size de mâni olmamış olurum," dedi biraz küskün bir tavırla ve iskemlesinden doğrulmaya başladı.

"Gitmeyin, Pyotr Petroviç," dedi Dunya, "hem siz bu akşamı bizimle birlikte geçirmek için söz vermiştiniz! Üstelik yazdığınız mektupta annemle bir meseleyi konuşmak istediğinizi de bildirmiştiniz."

"Tamamen öyle, Avdotya Romanovna," diye etkileyici bir ses tonuyla söze başladı Pyotr Petroviç. Tekrar iskemleye oturmuştu ama şapkasını elinde hazır tutmaktaydı. "Ben gerçekten de hem sizinle hem de çok saygıdeğer annenizle çok önemli bir konuyu konuşmak istiyordum. Ama nasıl ki ağabeyiniz benim yanımda Svidrigaylov'un bazı tekliflerini anlatamıyorsa, ben de önemli, hem de çok önemli bazı hususları başkalarının yanında konuşmak istemiyorum ve konuşmam da. Üstelik ısrarla bulunduğum çok ciddi bir ricamın da dikkate alınmadığını görüyorum..."

Lujin, üzüntülü bir tavra büründü ve anlamlı bir şekilde sustu.

"Kardeşimin bu akşamki görüşmemizde bulunmaması hususundaki ricanız bilhassa benim ısrarımla yerine getirilmedi," dedi Dunya. "Siz, mektubunuzda ağabeyim tarafından hakaret gördüğünüzü yazmıştınız. Ben bu meselenin derhal aydınlığa kavuşturulması ve sizin barışmanız gerektiği düşüncesindeyim. Rodya gerçekten de size hakaret etmişse özür dilemek *zorundadır* ve bunu da *yapacaktır*."

Pyotr Petroviç, bu sözlerle hemen cesaret bularak konuşmaya başladı:

"Bazı hakaretler vardır ki, Avdotya Romanovna, ne kadar iyi niyetli olursanız olun, unutmanız imkânsızdır. Her şeyde aşılması tehlikeli bir sınır vardır, zira bu sınır bir kere aşıldı mı,

artık bir daha geri dönüş imkânsızdır."

"Ben size bundan bahsetmiyorum ki, Pyotr Petroviç," diye sabırsızlığını belli eden bir tavırla onun sözünü kesti Dunya, "lütfen beni doğru anlayın, tüm geleceğimiz şimdi meselenin halledilip halledilmeyeceğine ve bunun çabucak yapılıp yapılamayacağına bağlı. Ben doğrudan, ilk ağızdan diyorum ki, bu meseleye başka türlü bakmama imkân yok ve eğer siz bana birazcık değer veriyorsanız, zor da olsa bugün bu mesele burada çözümlenmelidir. Tekrar ediyorum, eğer ağabeyim suçluysa sizden özür dileyecektir."

"Meseleyi bu şekilde koymanıza çok şaşırıyorum Avdotya Romanovna," diye gittikçe artan bir kızgınlıkla itiraz etti Lujin. "Size değer vermeme, hatta tabiri caizse size tapmama rağmen aile üyelerinizden birisi hoşuma gitmeyebilir pekâlâ da. Sizinle evlenmeyi kendim için bir onur olarak kabul etmekle birlikte, bununla bağdaşması mümkün olmayan bazı taahhütler altına girmeyi de..."

"Ah, lütfen bırakın bu alınganlığınızı Pyotr Petroviç," diye dokunaklı bir sesle sözünü kesti onun Dunya. "Ve her zaman sizde gördüğüm ve görmek istediğim zeki ve erdemli bir insan olun. Ben size çok önemli bir vaatte bulundum, sizinle nişanlandım. Bu meselede bana güvenin ve inanın ki, hiç taraf tutmadan bu meseleyi değerlendirebileceğim. Bu meselede bir hakem rolü oynayışım sizin için olduğu kadar ağabeyim için de bir sürprizdir. Mektubunuzu aldıktan sonra onu bugün buraya ısrarla davet ettiğimde niyetimden hiç söz etmedim. Şunu anlayınız ki, eğer barışmazsanız ikinizden birinizi seçmek zorunda kalacağım: ya sizi ya da onu. Sizin açınızdan da onun açısından da mesele bu hale gelmiştir. Ben seçimimde yanlış yapmak istemiyorum ve yanlış yapmamalıyım. Sizin için ağabeyimi reddetmek zorunda kalacağım, ağabeyim için sizinle ilişkimi sona erdirmek zorunda kalacağım. Bu durumda elbette şunu

tam olarak bilmek isterim: o benim için gerçek bir ağabey mi? Sizin için de şundan emin olmak isterim: bana değer veriyor musunuz? Bana gerçek bir koca olabilecek misiniz?"

"Avdotya Romanovna," dedi biraz şaşkın bir halde Lujin, "sözlerinizin benim için çok manidar, hatta üstelik sizinle kurmaktan onur duyduğum ilişkimiz hesaba katıldığında, hakaretâmiz olduğunu belirteyim. Beni şu kendini bir şey sanan gençle aynı kefeye koymak gibi garip ve aşağılayıcı karşılaştırmanızı bir yana bıraksak bile, bu konuşmalarınızla bana vermiş olduğunuz sözden caymaya imkân tanıyorsunuz. 'Ya siz, ya o' diyerek bana ne kadar az değer verdiğinizi gösteriyorsunuz... Ben aramızdaki ilişki... ve mevcut karşılıklı yükümlülüklerimiz bu haldeyken böyle bir tavra müsaade edemem."

"Ne!" diye patladı Dunya, "Ben sizin menfaatinizi bugüne kadar hayatta benim için değerli olan şeylerle, *tüm* hayatımı oluşturan varlıklarla bir tutuyorum ama siz hâlâ benim size *yeterince* değer vermediğimi ileri sürerek gücenmeye kalkıyorsunuz!"

Raskolnikov, sessizce ve acı bir alayla gülümsedi. Razumihin ise öfkeden titremeye başlamıştı. Ama Pyotr Petroviç, bu itirazı hiç dikkate almadı ve tersine, söylediği her bir kelimeyle daha iğneleyici ve daha sinirli bir hal almaya başladı, sanki tam olarak istediği tarzı sonunda bulmuş gibiydi.

"Gelecekteki hayat arkadaşına, eşe karşı beslenen sevgi, ağabeye olan sevgiden üstün olmalıdır," dedi çokbilmiş bir tavırla, "ama zaten her halükârda ben aynı kefeye konulmak istemem... Her ne kadar daha önce bu görüşmede konuşmak istediğim meseleleri ağabeyinizin yanında konuşamayacağımı, konuşmak istemediğimi ısrarla söylemiş olsam da, şimdi çok önemli ve benim için çok çok gönül kırıcı bir noktanın aydınlanması için anneciğinize başvurmaya karar verdim. Oğlunuz," dedi Pulheriya Aleksandrovna'ya dönerek, "dün Bay

Rassudkin'in yanında (Razumihin'e döndü ve nezaketle selamlayarak 'Acaba soyadınızı doğru söyledim mi, bilemiyorum, adınızı unutmuşsam bağışlayın beni' dedi), özel olarak yapmış olduğumuz bir görüşmede kahvelerimizi içerken size iletmiş olduğum bazı düşüncelerimi tahrif ederek bana hakaret etti. Ben o gün sizinle evlilik hakkındaki düşüncelerimi paylaşırken hayatta hiçbir şeyin sıkıntısını çekmemiş zengin bir kızla evlenmektense, hayatta zorluklar yaşamış yoksul bir kızla evlenmenin eşler arası ilişki açısından daha uygun olduğunu ve ahlâki açıdan da daha yararlı olduğunu söylemiştim. Oğlunuz kasten sözcüklerin manasını abartarak saçma bir hale getirip beni kötü niyetli olmakla suçladı ve bunu yaparken de bence sizinle yazışmalarınızdan almış olduğu bilgiye dayanmaktaydı. Eğer beni aksine ikna ederseniz Pulheriya Aleksandrovna, hem kendimi şanslı hissedeceğim hem de endişelerim ciddi olarak dağılacak. Lütfen Rodion Romanoviç'e benim söylediklerimi nasıl, hangi kelimelerle aktardığınızı söyler misiniz?"

"Ben, hatırlamıyorum," dedi şaşkınlıkla Pulheriya Aleksandrovna. "Nasıl anladıysam öyle aktarmışımdır. Bilmiyorum, Rodya size nasıl aktardı... Belki de, o bir şeyleri büyütmüş, abartmış olabilir."

"Sizin etkiniz olmadan o böyle büyütemezdi."

"Pyotr Petroviç," dedi onurlu bir tavırla Pulheriya Aleksandrovna, "Dunya ile benim sözlerinizi kötü bir manada anlamadığımızın en iyi göstergesi *burada* bulunuşumuz değil midir?"

"Çok doğru söylediniz anneciğim!" diye onaylar bir tavırla söze girdi Dunya.

"Demek, burada da ben suçluyum!" dedi alıngan bir tavırla Lujin.

"Bakınız Pyotr Petroviç, siz hep Rodion'u suçluyorsunuz ama daha dün yazdığınız mektupta onun hakkında doğru ol-

mayan şeyler iddia ettiniz," diye ekledi bu durumdan cesaret bulan Pulheriya Aleksandrovna.

"Ben doğru olmayan bir şey yazdığımı hiç hatırlamıyorum, efendim."

"Benim, dün paralarımı, gerçekte olduğu gibi atların ayağı altında ezilmiş bir adamın dul karısına değil de onun kızına (ki ben bu kızın yüzünü düne kadar ömrümde hiç görmemiştim) verdiğimi yazmışsınız. Bunu yazmaktaki amacınız ailemle aramı açmaktı. Yine bu amaçla, hiç tanımadığınız bu kızın davranışları hakkında mektubunuzda çok iğrenç ifadeler kullanmıştınız. Tüm bu yazdıklarınız dedikodu ve alçaklıktır."

"Beni bağışlayın beyefendi, ama mektubumda sizden ve tutumunuzdan bahsettiysem bunu sırf annenizin ve kız kardeşinizin isteklerini yerine getirmek amacıyla yaptım, zira onlar sizi nasıl bulduğumu ve üzerimde bıraktığınız etkiyi yazmamı rica etmişlerdi. Mektupta bahsedilen mesele ise tamamıyla doğrudur ve orada haklı olmayan tek bir satır bile yoktur. Size gönderilmiş olan parayı anlamsız bir şekilde harcadığınızı ve o talihsiz aile içinde değersiz insanlar bulunduğunu inkâr mı edeceksiniz?" dedi öfkeden titreyerek Lujin.

"Bana kalırsa, siz, tüm erdemlerinizle birlikte, şimdi taş attığınız o talihsiz kızcağızın tırnağı bile olamazsınız."

"Anladığıma göre, onu anneniz ve kız kardeşinizin bulunduğu bir cemiyete dahi sokmaya kararlısınız, değil mi?"

"Çok bilmek istiyorsanız size söyleyeyim ki, bunu yaptım bile. Bugün onu anneciğimin ve Dunya'nın yanına oturttum."

"Rodya!" diye haykırdı Pulheriya Aleksandrovna.

Duneçka kızardı. Razumihin kaşlarını çattı. Lujin alaycı ve kibirli bir tavırla gülümsedi.

"İşte durumu siz de görüyorsunuz Avdotya Romanovna," dedi, "burada bir uzlaşma mümkün mü? Şimdi bu meselenin nihai olarak açıklandığını ve çözümlendiğini umuyorum. Bu

aile buluşmasının keyfini daha fazla kaçırmamak, sırlarınızı birbirinize söylemenize engel olmamak için artık gidiyorum (iskemleden kalkıp şapkasını aldı). Ama gitmeden şunu da belirteyim ki, bundan sonra bu gibi buluşma ve uzlaşmalardan beni uzak tutacağınızı umut ediyorum. Bunu sizden bilhassa rica ediyorum, muhterem Pulheriya Aleksandrovna, zira mektubum başkalarına değil, size yazılmıştı."

"Nedense siz bizi tamamıyla nüfuzunuz altına almak istiyorsunuz, Pyotr Petroviç. Dunya size, isteğinizin niçin yerine getirilmediğini açıkladı, kendisinin gayet iyi bir niyeti vardı. Sonra, sanki bana emreder gibi yazıyorsunuz! Sizin bütün arzularınızı emir telakki etmemizi mi bekliyorsunuz? Ben size bunun aksini söyleyeceğim: Sizin esas şimdi bize karşı daha nazik, daha hoşgörülü davranmanız gerekir, zira biz size inanarak her şeyi geride bırakıp buraya geldik ve dolayısıyla her halükârda şimdi tamamen ellerinizdeyiz," dedi Pulheriya Aleksandrovna kırgın bir sesle.

"Bu söylediğiniz, özellikle de Marfa Petrovna'nın vasiyetnamesinde üç bin rublenin vasiyet edildiğini öğrendiğiniz şu anda pek de doğru sayılmaz Pulheriya Aleksandrovna... Hele de şimdi benimle konuşurken ki bu yeni ses tonunuza bakılırsa sizin için bu paranın tam zamanında gelmiş olduğuna hükmetmek gerekir," diye ekledi alaycı bir tonla Lujin.

"Bu düşüncenize bakılırsa sahiden de bizim kimsesizliğimize bel bağlamış olduğunuz sonucuna varmamız kaçınılmaz," dedi Dunya sinirli bir tonla.

"Ama şimdi en azından buna bel bağlayamam ve özellikle Arkadiy İvanoviç Svidrigaylov'un ağabeyiniz aracılığıyla yaptığı gizli teklifin size ulaştırılmasına engel olmayı hiç istemiyorum. Gördüğüm kadarıyla bu teklif sizin için büyük bir öneme ve hoş bir anlama sahip."

"Ah, yüce Tanrım!" diye bağırdı Pulheriya Aleksandrovna.

Razumihin, artık oturduğu yerde duramaz hale gelmişti.

"Şimdi, bu durum seni utandırmıyor mu, Dunya?" diye sordu kız kardeşine Raskolnikov.

"Utandırıyor, Rodya," dedi Dunya. "Pyotr Petroviç, çıkıp gidin buradan!" diye haykırdı. Yüzü öfkeden kireç gibi bembeyaz kesilmişti.

Pyotr Petroviç, galiba bu meselenin bu şekilde sonuçlanacağını hiç tahmin etmemişti. Kendine, sahip olduğu güce ve kurbanlarının çaresizliğine çok fazla bel bağlamıştı. İşin bu hale geldiğine hâlâ inanamıyordu. Yüzü soldu, dudakları titremeye başladı.

"Avdotya Romanovna, bu tavrınızdan sonra şimdi bu kapıdan bir kere çıkarsam – bunu iyi hesaplayınız – bir daha asla dönmem. İyi düşününüz! Kararım kesindir."

"Bu ne küstahlık!" diye haykırdı Dunya, hızla yerinden kalkarak, "Zaten geri dönmenizi istemiyorum ki!"

"Nasıl? Demek böyle ha?" diye haykırdı Lujin. İşin bu şekilde sonuçlandığına son saniyeye kadar inanmamış ve bundan dolayı da şimdi ipin ucunu tamamıyla elinden kaçırmıştı. "Demek böyle! Ama biliyor musunuz, Avdotya Romanovna, sizi protesto edebilirim."

"Onunla böyle konuşmaya ne hakkınız var sizin?" diye büyük bir hararetle kızını savunmaya başladı Pulheriya Aleksandrovna. "Neye dayanarak protesto edeceksiniz? Sizin nasıl bir hakkınız var ki? Benim sizin gibi birine verecek kızım yok! Çıkıp gidin, bizi rahat bırakın! Böyle yanlış bir işe giriştiğimiz için suç bizde zaten, herkesten çok da ben de!.."

"İyi ama Pulheriya Aleksandrovna, bana verilmiş sözünüzle beni bağladınız, şimdi de bu sözünüzden cayıyorsunuz! Üstelik... üstelik... ben bu yüzden bir sürü de masraf ettim..." diye konuştu Lujin, öfkeden gözü dönmüş bir halde.

Bu son itirazı Pyotr Petroviç'in karakterine öylesine uy-

gundu ki, öfkesinden ve kendini tutmak için çabalamaktan bembeyaz kesilen Raskolnikov daha fazla dayanamadı ve bir kahkaha attı. Ama Pulheriya Aleksandrovna artık tamamıyla çileden çıkmıştı:

"Masraf mı? Ne tür masraflarmış bunlar? Yoksa sandığımızı mı kastediyorsunuz? Merak etmeyin kondüktör onun için ücret almadı. Aman Tanrım, biz onu bağlamışız! Kendinize gelin, Pyotr Petroviç, biz sizin değil, esas siz bizim ellerimizi ayaklarımızı bağladınız!"

"Tamam, anneciğim, lütfen, bu kadarı yeter!" diye yalvardı Avdotya Romanovna. "Pyotr Petroviç, bize bir iyilik yapın ve buradan gidin!"

"Gidiyorum, efendim, ama son bir şey söyleyeceğim!" dedi Lujin kendini zorlukla zapt ederek. "Hakkınızdaki söylentilerin tüm şehri sardığı bir sırada sizinle evlenmeye karar verdiğimi galiba anneciğiniz tamamıyla unutmuşa benziyor. Sizin için halkın yargısını hiçe saydıktan ve eski itibarınızı yerine getirdikten sonra artık bunun karşılığında hiç olmazsa bir ödül, bir minnettarlık duygusu beklemek hakkına sahip değil miydim?.. Gerçeklerin farkına ancak şimdi vardım! Muhtemelen, halkın yargısını dikkate almayarak çok ama çok düşüncesizce davranmış olduğumu şimdi anlıyorum..."

"Bu ne cüret!" diye haykırdı Razumihin. İskemlesinden fırlamış ve Lujin'in defterini dürmeye hazırlanmıştı.

"Siz, rezil ve kötü kalpli bir insansınız," dedi Dunya.

"Tek kelime etme! Yerinden kıpırdama!" dedi Razumihin'i engelleyerek Raskolnikov. Sonra neredeyse Lujin'in burnunun dibine sokularak tane tane ve hafif bir sesle konuştu:

"Lütfedip çıkıp gider misiniz buradan! Ve bir kelime daha etmeye kalkmayın yoksa..."

Pyotr Petroviç, hiddetten bembeyaz kesilmiş ve çarpılmış bir suratla birkaç saniye Raskolnikov'a baktı, sonra arkası-

nı döndü ve odadan çıkıp gitti. Herhalde çok az insan onun Raskolnikov'a karşı beslediği nefreti hissetmiştir içinde. Tüm olup bitenin biricik sorumlusu olarak onu görmekteydi! Merdivenlerden inerken Pyotr Petroviç'in henüz her şeyin kaybedilmediği ve iş kadınlara kalırsa durumun düzeltilmesinin "gayet" mümkün olduğunu düşünmesi de kayda değerdi.

III

İşin önemli yanı, Lujin son ana kadar böyle bir sonuçla karşılaşacağını asla beklemiyordu. İki yoksul ve savunmasız kadının elinden kurtulabileceği ihtimalini hiç hesaba bile katmadan onlara karşı son derece küstahça davranmıştı. Bu şekilde düşünmesine, aşırı bir özgüvene sahip olması ve kendi kendisine âşık olacak kertede kendini beğenmesi sebep olmuştu. Sıfırdan başarıya ulaşmış olan Pyotr Petroviç'in kendine hayranlığı hastalık derecesindeydi ve zekâsına ve yeteneklerine çok yüksek değer biçmekteydi. O kadar ki, bazen yalnız olduğu zamanlarda aynanın karşısına geçerek kendini uzun uzun seyrederdi. Ama bu dünyada her şeyden çok sevdiği şey, çalışarak veya başka yollarla elde ettiği paralarıydı: sahip olduğu paralar onu kendinden yüksek olan her şeyle eşit kılıyordu.

Az önce Dunya'ya, onunla ilgili dolaşan tüm söylentilere rağmen kendisiyle evlenmeye karar vermiş olduğunu büyük bir esefle hatırlatırken Pyotr Petroviç tamamıyla samimiydi ve hatta onun "koyu nankörlüğü" karşısında içi derin bir isyan hissiyle dolmuştu. Bununla birlikte o zaman Dunya ile nişanlanırken, herkesin önünde bizzat Marfa Petrovna tarafından yalanlanan ve çoktandır hararetli bir şekilde Dunya'yı haklı bulan şehir sakinleri tarafından itibar edilmeyen tüm bu söylentilerin tamamıyla asılsız olduğundan kesinlikle emindi. Hatta bütün bunları daha o zamanlar bildiğini şimdi kendisi

de inkâr edemezdi. Bununla birlikte Dunya'yı kendi seviyesine yükseltme kararlılığına yüksek bir değer biçmekte ve bunu bir kahramanlık saymaktaydı. Şimdi bunları Dunya'ya söylediğinde kendi sırrını, sevgi ve özenle besleyip büyüttüğü bu düşüncesini de ona açmış oluyordu. Hayranlık duyduğu bu düşüncesinin, bu kahramanca tutumunun, nasıl olup da başkalarında aynı hayranlığı uyandırmadığına çok şaşırıyor, anlayamıyordu. Raskolnikov'u ziyaret ettiği gün de onun odasına, büyük bir iyilikte bulunmuş, şimdi de bunun meyvelerini toplamaya, tatlı iltifatlar işitmeye hazırlanmış bir insanın ruh haliyle girmişti. Şimdi merdivenlerden inerken, doğal olarak, kendisini hakarete uğramış, değeri bilinmemiş bir insan durumunda görüyordu.

Dunya onun için çok gerekliydi, ondan vazgeçmesi imkânsızdı. Epeydir, neredeyse yıllardır, evlenmeyi tatlı bir düş gibi hayal etmekte, sürekli para biriktirerek beklemekteydi. Yüreğinin en derinlerinde sakladığı gizli hayallerinde hep namuslu ve fakir (muhakkak fakir), çok genç, çok güzel, soylu ve eğitimli, ürkek, hayatta pek çok acı çekmiş, önünde daima boynu bükük olacak, ömür boyu onu hayatını kurtaran kişi olarak görecek, büyük bir saygı besleyecek, itaat edecek ve ona, yalnızca ona hayranlık duyacak bir kız düşlemişti. İşten başını alıp biraz dinlendiği zamanlarda bu cezbedici, bu eğlendirici konuyla ilgili hayalinde ne sahneler, ne tatlı durumlar yaratmıştı. Yıllardır kurduğu bu hayaller işte şimdi neredeyse gerçekleşmek üzereydi: Avdotya Romanovna'nın güzelliği ve eğitimi onu çok etkilemişti. Kızın aciz hali onu tümüyle coşturmuş, baştan çıkarmıştı. Hatta burada onun hayal ettiğinden fazlası vardı: gururlu, karakter sahibi, erdemli, eğitimi ve gelişimiyle kendisinden üstün (bunu hissediyordu) bir kız çıkmıştı karşısına ve bu kız cesareti nedeniyle tüm hayatı boyunca ona minnettar kalacak, kul köle olacak, o ise kızın üzerinde sınırsız ve mutlak bir egemenlik kuracaktı!.. Sanki bilerek

yapmış gibi, bu evlenme girişiminden kısa bir süre önce, uzun düşünce ve tereddütlerden sonra nihayet kesin olarak mesleğini değiştirmeye ve daha geniş bir iş alanına yönelmeye karar vermişti. Böylece, yavaş yavaş, evvelden beri büyük bir ihtirasla hayalini kurduğu yüksek tabakaya girme olanağını da elde etmiş olacaktı. Kısacası Peterburg'da şansını denemeye karar vermişti. Kadınlar yoluyla "çok, pek çok" şeyin elde edilebileceğini biliyordu. Güzel, erdemli, kültürlü bir kadının cazibesi bu yolu şaşılacak şekilde güzelleştirebilir, kendisine teveccüh doğurabilir, başına bir zafer halesi örebilirdi... Ama işte hepsi bir anda yıkılmıştı! Bu beklenmedik, anlamsız bozuşma onu yıldırım çarpmış gibi etkilemişti. Sanki bir eşek şakasıydı bu, anlamsız ve aptalcaydı! Azıcık üste çıkmak istemiş ama daha düşüncelerini tam olarak ifade edememiş, şakasını tamamlayamamıştı bile. Biraz kendini kaptırmıştı ve güm! Her şey çok ciddi bir şekilde sonuçlanmıştı. Nihayetinde o Dunya'yı kendine göre seviyordu üstelik. Hayallerinde onun üzerinde hakimiyet kuruyordu ve birden!.. Hayır! Yarın, hemen yarın, her şeyi yerli yerine koymak, düzeltmek, halletmek gerekiyordu. En önemlisi ise tüm bunlara neden olan o kendini beğenmiş muhallebi çocuğunun yok edilmesi zorunluydu. Hastalıklı bir hisle neredeyse iradesi dışında Razumihin'i hatırladı... Ama bununla birlikte kendini çabuk teskin etti: "Herhalde kendisini böyle birisiyle eşit tutacak değillerdi!" Ama aslında ciddi olarak korktuğu tek kişi Svidrigaylov'du... Kısacası daha pek çok uğraş onu bekliyordu.

* *

"Hayır, ben, ben herkesten çok suçluyum!" dedi Duneçka, annesine sarılıp öperek. "Onun parasına tamah ettim... Ama yemin ederim ki, ağabey, bu kadar aşağılık bir insan olduğunu tasavvur bile etmemiştim. Eğer nasıl birisi olduğunu önceden

anlayabilseydim elbette hiçbir şeyine tamah etmezdim! Ne olur beni suçlama ağabey!"

"Tanrı kurtardı bizi! Tanrı kurtardı!" diye mırıldandı Pulheriya Aleksandrovna. Ama sanki olup biteni tam olarak kavrayamamış gibi bu sözler ağzından bilinçsizce dökülmüştü.

Hepsi sevinmiş, hatta beş dakika sonra gülmeye bile başlamışlardı. Yalnız Duneçka zaman zaman olan biteni hatırlayarak sararıyor ve kaşlarını çatıyordu. Pulheriya Aleksandrovna, kendisinin de bu olaya sevinebileceğini aklına bile getiremezdi. Daha bu sabah Lujin'le bir bozuşma ona büyük bir facia olarak görünüyordu. Razumihin'in ise sevinçten ayakları yerden kesilmişti. Gerçi sevincini henüz tamamıyla açığa vuramıyordu ama sıtmaya tutulmuş gibi titriyor, sanki göğsünden beş pudluk bir ağırlık kalkmışçasına hafiflik duyuyordu. Tüm yaşamını onlara adama hakkına, onlara hizmet etme hakkına sahipti artık... Şimdi neler neler olabilirdi! Bununla birlikte muhayyilesinden korkarak daha ileriye gitmeden kafasından bu hayalleri kovdu. Aralarında sadece Raskolnikov, neredeyse asık bir suratla hatta biraz dalgın bir halde hâlâ aynı yerde öylece oturuyordu. Lujin'in uzaklaştırılması için herkesten çok o ısrar ettiği halde şimdi tüm bu olup bitenlere en az ilgi gösteren de yine oydu. Dunya, elinde olmadan ağabeyinin hâlâ kendisine kızgın olduğunu düşünüyor, Pulheriya Aleksandrovna ise oğlunu ürkek bakışlarla süzüyordu.

"Svidrigaylov ne söyledi sana?" diye sordu ağabeyine yanaşarak Dunya.

"Ah, evet, evet!" diye haykırdı Pulheriya Aleksandrovna.

Raskolnikov başını kaldırdı.

"O sana muhakkak on bin ruble vermek istiyor ve bu arada seninle bir kereliğine benim yanımda görüşmeyi arzuluyor."

"Görüşmek! Asla olmaz!" diye haykırdı Pulheriya Aleksandrovna. "Hem ne cüretle kızıma para vermeyi teklif eder?"

Raskolnikov, daha sonra Svidrigaylov ile aralarında geçen konuşmayı (oldukça yavan bir şekilde) aktardı. Bu sırada yeni bir konuyu daha açmamak ve hiç hazzetmediği bazı konuşmalara yol açmamak için Marfa Petrovna'nın hayaleti hakkında konuşmuş oldukları kısımları tamamıyla atladı.

"Sen ne cevap verdin?" diye sordu Dunya.

"Önce sana hiçbir şey iletmeyeceğimi söyledim. O zaman bizzat her türlü yolla seninle görüşmeye çalışacağını söyledi. Zamanında sana karşı olan duygularının basit bir heves olduğunu, şimdi ise sana karşı hiçbir ilgisinin bulunmadığını söyledi... Senin Lujin'le evlenmeni istemiyor... Genel olarak konuşması tutarsızdı."

"Sen onun bu davranışını kendine nasıl açıklıyorsun, Rodya? Onu nasıl değerlendiriyorsun?"

"İtiraf edeyim ki, ben de doğru dürüst bir şey anlayamadım. On bin ruble vereceğim diyor ama diğer yandan zengin olmadığını kendisi söylüyor. Bir yerlere seyahate gitmek istediğinden bahsediyor ama on dakika sonra bunu söylediğini kendisi unutuyor. Birdenbire evlenmek istediğini söylüyor ve hatta kendisine bir gelin adayı bulunduğunu iddia ediyor... Muhakkak ki bir amacı var ve kuvvetle muhtemel ki bu kötü bir amaç. Ama bununla birlikte senin için kötü birtakım emeller besliyor olsaydı, bu şekilde aptalca davranacağını sanmıyorum. Böyle düşünmek tuhaf kaçacak. Ben elbette senin adına bu parayı kesin bir şekilde reddettim. Kısacası adam bana çok tuhaf göründü ve... hatta... onda delilik belirtileri gözlemledim. Ama yanılıyor da olabilirim, belki de sadece kandırmaya çalışıyor. Marfa Petrovna'nın ölümü sanırım onu çok etkilemiş..."

"Tanrı merhumeden rahmetini esirgemesin!" dedi Pulheriya Aleksandrovna. "Kendisi için ebediyen Tanrı'ya dua edeceğim! O üç bin ruble gelecek olmasaydı şimdi halimiz ne olurdu değil mi Dunya? Tanrım, sanki gökten indi! Ah, Rodya,

bu sabah sadece üç rublemiz kalmıştı ve biz Duneçka ile, bu adam kendisi akıl edinceye kadar ondan para istememek için bir an önce saatlerimizi bir yere rehine bırakmayı kararlaştırmıştık."

Svidrigaylov'un teklifi Dunya'yı haddinden fazla etkilemişti. Dalgın bir şekilde sürekli bunu düşünüyordu.

"Korkunç bir şeyler planlıyor!" dedi neredeyse titreyerek fısıltı halinde bir sesle kendi kendine konuşur gibi.

Raskolnikov ondaki bu aşırı korkuyu fark etti.

"Bana öyle geliyor ki, onunla birkaç kez daha yüz yüze geleceğim."

"Takibimizde olacak! Ben onun peşinde olacağım!" dedi enerjik bir tavırla ve yüksek sesle Razumihin. "Gözlerimi ondan ayırmayacağım! Rodya bana izin verdi. Az önce bana 'Kız kardeşimi koru!' dedi. Siz de müsaade ediyor musunuz, Avdotya Romanovna?"

Dunya gülümsedi ve elini ona uzattı, ama gözlerindeki endişe ifadesi kaybolmamıştı. Pulheriya Aleksandrovna ürkek gözlerle kızına bakıyordu; her şeye rağmen üç bin rublenin yüreğine su serptiği belli oluyordu.

Aradan geçen on beş dakika içinde, aralarında canlı bir konuşmaya dalmışlardı. Hatta Raskolnikov bile her ne kadar konuşmasa da konuşulanları bir süredir dikkatle dinliyordu. En çok konuşan Razumihin'di.

"Neden, niçin gidecekmişsiniz!" diye başlamıştı kendinden geçmiş bir halde heyecanla konuşmaya. "Hem şehirde ne yapacaksınız ki? Önemli olan burada hep birlikte olmanız ve birbirinize gerekli, hem de çok gerekli olmanız. Bunu anlayın lütfen! Hiç olmazsa belli bir süre... Beni de dostluğunuza kabul edin, aranıza alın ve sizi temin ederim ki, birlikte çok başarılı bir girişimde bulunuruz. Dinleyin bakın, size bu projeyi tüm ayrıntılarıyla anlatacağım. Daha bu sabah henüz ortada

hiçbir şey yokken aklıma geldi... İşte şöyle bir proje bu: Benim bir dayım var (sizleri tanıştırırım, kendisi çok iyi ve muhterem bir ihtiyarcıktır!) ve dayımın bin ruble kadar birikmiş bir parası var, kendisinin emekli maaşı olduğu için bu parayı harcamıyor. İki yıldır, bu bin rubleyi alarak kendisine yüzde altı faiz vermem için başımın etini yiyor. Aslında bana yardım etmek için bunu teklif ettiğini biliyorum. Ancak geçen yıl buna ihtiyacım yoktu, bu yıl ise dört gözle onun gelmesini bekledim zira parayı almaya karar vermiştim. Şimdi siz de alacağınız üç bin rublenin binini koyarsınız ve işte başlangıç için yeterli olur ve biz ortak oluruz. Peki, ne iş yapacağız?"

Razumihin, projesini anlatmaya başladı. Ülkedeki kitap satıcılarının ve kitap yayıncılarının yaptıkları işi çok az bildiklerini, zira çoğunlukla kötü yayıncılar olduklarını, ama işin aslında doğru düzgün yayıncılık yapıldığında masrafların karşılandığı gibi kâr da bıraktığını, hatta bazen çok iyi kâr edilebileceğini uzun uzun anlattı. İki yıldır başkaları hesabına çalışan ve üç Avrupa dilini gayet iyi bilen Razumihin, kitap basımı işine girmeyi hayal ediyordu. Her ne kadar altı gün kadar önce Raskolnikov'u ikna edip aldığı tercümenin yarısını ve bunun üç ruble tutan avansını vermek amacıyla Almancasının "şvah"* olduğunu söylemiş olsa da bu aslında doğru değildi ve Raskolnikov da onun yalan söylediğini biliyordu.

"Niçin ama niçin elimizdeki fırsatı kaçıralım? Üstelik de bir girişim için en önemli şey olan kendimize ait bir para elimizdeyken," diye hararetle konuşuyordu Razumihin. "Elbette çok çalışmamız gerekecek, ama biz de öyle yapacağız zaten, siz, Avdotya Romanovna, ben, Rodion... Kimi basılı eserler şimdi kazanç sağlamakta! İşletmenin en önemli temelini ise bizim özellikle hangi eserlerin tercüme edilmesi gerektiğini bilme-

* Yazar, "zayıf" anlamına gelen Almanca "schwach" sözcüğünün Rusça yazılışını kullanmıştır. –*çn*

miz oluşturacaktır. Hem tercüme yapıp hem de yayınlayacağız ve bir yandan da öğrenimimizi sürdüreceğiz. Ben bu aşamada yararlı olabilirim zira belli bir tecrübeye sahibim. İşte neredeyse iki yıldır yayınevlerinden çıktığım yok ve işlerini tüm ayrıntılarıyla içeriden biliyorum. Yaptıkları atla deve değil, inanın bana! Ne diye ayağımıza kadar gelmiş fırsatı tepelim? Sır olarak sakladığım öyle iki üç eser biliyorum ki, tercüme edilmesi için bir yayınevine söylesem bu hizmetime karşılık her bir kitap için bana derhal yüz ruble öderler, hele bir eser var ki onun adını beş yüz rubleye bile söylemem! Ne sanıyorsunuz, bunlar o kadar odun kafalıdır ki, birine söylemeye kalksam şüpheye bile kapılabilir. Basım, kâğıt, satış işleri gibi uğraşları ise bana bırakın. Hepsini tüm ayrıntılarıyla biliyorum. Küçükten başlar, işi yavaş yavaş büyütür, hiç olmazsa geçimimizi sağlar ve her halükârda koyduğumuzu da alırız."

Dunya'nın gözleri parlamaya başlamıştı.

"Bu anlattıklarınız çok hoşuma gitti Dmitriy Prokofiç," dedi.

"Ben elbette bu işlerden hiç anlamıyorum," diye cevap verdi Pulheriya Aleksandrovna, "belki de iyi bir şeydir, ama yine de Tanrı bilir. Yeni olanda bilinmezler vardır. Elbette hiç olmazsa belli bir süre burada kalmamız gerekiyor..."

Dönüp Rodya'ya baktı.

"Sen ne düşünüyorsun bu konuda ağabey?" diye sordu Dunya.

"Bence, Razumihin'in bu fikri gayet güzel," diye cevap verdi. "Elbette, erkenden şirket kurma hayallerine kapılmamak lazım, ama başarılı bir şekilde beş – altı kitap basabileceğimize şüphem yok. Ben de bizzat gayet iyi satılacak bir makale biliyorum. Razumihin'in bu işi başarabileceğinden ise hiç şüphem yok, zira işten anlayan birisidir... Her halükârda konuşup anlaşmak için yeterince vakit var..."

"Yaşasın!" diye haykırdı Razumihin. "Bekleyin hele, burada, bu binada bir daire var, aynı ev sahibine ait. Bu odalarla hiç bağlantısı olmayan, tamamen ayrı, mobilyalı, üç odalı özel bir daire. Fiyatı da gayet uygun. Başlangıç için kiralanabilir. Ben yarın saatlerinizi rehine yatırır, parayı da size getiririm, sonra da her şeyi yoluna koyarız. Önemli olan sizin üçünüzün bir arada olabilmesi, Rodya da sizinle oturabilir... Rodya, nereye gidiyorsun sen yahu?"

"Nasıl, Rodya sen artık gidiyor musun?" diye bir miktar korkarak sordu Pulheriya Aleksandrovna.

"Hem de böyle bir anda!" diye bağırdı Razumihin.

Dunya, ağabeyine güvensizlik okunan bir hayretle baktı. Raskolnikov şapkasını eline almış çıkmaya hazırlanıyordu.

"Sanki beni defnediyorsunuz ya da birbirimizden tamamıyla ayrılıyormuşuz gibi bir tavır içine girdiniz yani siz de!" dedi tuhaf bir edayla.

Sanki gülümsüyor gibiydi ama hiç de gülümsüyor gibi durmuyordu.

"Öte yandan, kim bilir, belki de son kez görüşüyoruzdur," sözleri dökülüverdi dudaklarından.

O bu sözleri yalnızca içinden geçirdiğini zannederken birdenbire seslendirivermişti.

"Ağzından yel alsın!" diye haykırdı annesi.

"Nereye gidiyorsun Rodya?" diye sordu ağabeyine, tuhaf bir tavırla Dunya.

"Önemli bir iş için gitmem lazım," diye cevapladı belirsiz bir şekilde. Sanki söylemek istediği şeyle ilgili bir tereddüdü varmış gibiydi. Ama solgun yüzünden kesin bir kararlılık okunmaktaydı.

"Ben size şunu söylemek istiyorum... Buraya gelirken... Size anneciğim... ve sana Dunya, söylemek istiyorum ki, bir süre ayrılmamız daha iyi olacak. Kendimi iyi hissetmiyorum,

sakin ve huzurlu değilim... Daha sonra gelirim, kendim gelirim yine yanınıza gelebilecek duruma geldiğimde. Sizi sürekli anıyor ve seviyorum... Beni bırakın! Beni yalnız bırakın! Ben buna karar verdim, önceden... Buna kesin olarak karar verdim... Başıma ne gelirse gelsin, ölsem de kalsam da yalnız olmak istiyorum. Beni tamamen unutun... Böylesi daha iyi... Arayıp sormayın. Gerekli olduğunda ben gelirim ya da... sizi çağırırım. Belki de her şey düzelir!.. Ama şimdi beni seviyorsanız beni bir başıma bırakın! Aksi halde sizden nefret edeceğim, bunu hissediyorum... Elveda!"

"Aman Tanrım!" diye haykırdı Pulheriya Aleksandrovna.

Ana kız ikisi de müthiş bir korkuya kapılmışlardı. Razumihin de aynı durumdaydı.

"Rodya, Rodya! Barış bizimle, eskisi gibi olalım!" diye haykırdı zavallı annesi.

Raskolnikov yavaşça kapıya döndü ve usulca odadan çıktı. Dunya ona yetişti.

"Ağabey! Anneme ne yaptığının farkında mısın?" diye sordu fısıldar gibi bir sesle. Gözleri öfkeden kor gibi yanıyordu.

Raskolnikov yüzünde ağır bir ifadeyle kız kardeşine baktı.

"Mesele değil, gelirim yine, uğrarım size!" diye geveledi ağzının içinde, zor duyulan bir sesle. Sanki ne söyleyeceğini bilemeyen bir hali vardı. Sonra da dışarı çıktı.

"Duygusuz, bencil, gaddar!" diye haykırdı Dunya.

"Hayır, o merhametsiz değil, sadece aklını kaçırmış! Delirmiş! Nasıl olur da bunu anlamazsınız? Bunu anlamıyorsanız esas siz duygusuzsunuz demektir!..." dedi Razumihin. Bunları hararetle Dunya'nın kulağına fısıldarken bir yandan da kızın elini sertçe sıkmıştı.

Taş kesilmiş halde duran Pulheriya Aleksandrovna'ya, "Ben şimdi dönerim!" diye haykırarak odadan fırladı.

Raskolnikov onu koridorun sonunda beklemekteydi.

"Arkamdan koşup geleceğinden emimdim," dedi. "Yanlarına dön ve onlarla kal... Yarın da... ebediyen de onlarla ol. Ben... belki gelirim... eğer mümkün olursa. Elveda!"

Ve elini uzatmadan dönüp uzaklaşmaya başladı.

"Nereye gidiyorsun! Ne oluyorsun? Neyin var senin böyle? Bu şekilde davranılır mı hiç!.." gibi bir şeyler geveledi artık iyice şaşıran Razumihin.

Raskolnikov bir kez daha durdu.

"Son kez söylüyorum: bana hiçbir zaman, hiçbir şey sorma. Sana verilecek bir cevabım yok... Yanıma gelme. Belki ben buraya gelirim... Beni bırak, ama onları... *asla bırakma.* Beni anlıyor musun?"

Koridor karanlıktı ve bir gaz lambasının yanında duruyorlardı. Bir dakika kadar sessizce bakıştılar. Razumihin bu dakikayı ömrünün sonuna kadar unutamadı. Raskolnikov'un kor gibi yanan gözlerinin sabit bakışları sanki geçen her saniyeyle birlikte güçleniyor, ruhuna, bilincine nüfuz ediyordu. Razumihin birdenbire irkildi. Sanki garip bir şey ikisinin arasından geçip gitmiş gibi geldi... Birdenbire her ikisinin de kavrayıverdiği korkunç, şekilsiz bir düşünce, sanki bir ima akıp geçti aralarından... Razumihin ölü gibi sarardı.

"Şimdi anladın mı?.." dedi birdenbire Raskolnikov. Yüzü acıyla çarpılmıştı. "Yanlarına dön," diye ekledi yine aniden ve sonra hızla dönerek evden çıktı...

Razumihin yanlarına döndükten sonra o gece Pulheriya Aleksandrovna'larda neler yaşandığını, Razumihin'in onları nasıl yatıştırdığını, onlara Rodya'nın hastalığı sırasında dinlenmeye ihtiyacı olduğunu nasıl anlatmaya çabaladığını; Rodya'nın mutlaka döneceğine, kendisinin her gün ziyaret edeceğine yeminler ederek onları nasıl inandırmaya çalıştığını, Rodya'nın sinirlerinin çok bozuk olduğunu, onu kızdırmamak gerektiğini, kendisinin onunla nasıl ilgileneceğini, nasıl en iyi

doktorları bulup getireceğini, gerekirse konsültasyon yaptıracağını söyleyerek nasıl kan ter içinde onları avutmaya çalıştığını burada uzun uzun anlatmayacağım... Kısacası o akşamdan sonra Razumihin onlar için bir oğul ve bir ağabey oldu.

IV

Bu sırada Raskolnikov doğrudan Sonya'nın oturduğu, kanal tarafındaki eve yollanmıştı. Üç katlı, yeşil boyalı, eski bir binaydı bu. Kapıcıyı buldu ve ondan terzi Kapernaumov'un hangi dairede oturduğu hakkında pek de anlaşılır olmayan izahatlar aldı. Avlunun köşesinde, dar ve karanlık bir merdivene açılan kapıyı güçlükle buldu. İçeri girip ikinci kata çıktı ve buradan evin avluya bakan tarafındaki bir koridora girdi. Kapernaumov'un dairesinin kapısını karanlıkta rastgele ararken birdenbire üç adım ötesinde bir kapı aralandı ve genç adam mihaniki bir şekilde oraya yanaştı.

"Kim o?" diye sordu endişeli bir kadın sesi.

"Benim. Size gelmiştim," diye cevap verdi Raskolnikov ve daracık bir hole girdi. Burada kırık bir iskemlenin üzerine duran yamuk bir bakır şamdana dikilmiş bir mum yanmaktaydı.

"Siz misiniz? Aman Tanrım!" dedi zayıf bir sesle Sonya ve mıhlanmış gibi kalakaldı.

"Odanıza nereden giriliyor? Buradan mı?"

Ve Raskolnikov kızın yüzüne bakmamaya çalışarak hızla odaya girdi.

Bir dakika sonra, elinde bir mumla Sonya da içeri girdi, mumu yerine koydu ve Raskolnikov'un karşısında durdu. Büyük bir mahcubiyete, tarif edilemez bir heyecana kapılmış ve de muhtemelen onun bu beklenmedik ziyaretinden ürkmüştü. Aniden solgun yüzü kızardı hatta gözlerinde yaşlar belirdi... Belliydi ki, bu ziyaret onu hem endişelendirmiş, hem utandır-

mış, hem de garip bir haz vermişti... Raskolnikov hızla dönüp masanın yanındaki bir iskemleye oturdu. Bu arada odaya hızlıca bir göz atma fırsatı bulmuştu.

Burası bayağı alçak tavanlı, büyük bir odaydı. Kapernaumov'ların kiraya verebildiği yegâne odaydı bu. Sol taraftaki duvarda yer alan kapalı kapıdan onlara giriliyordu. Sağda karşı tarafta yer alan duvarda ise başka bir kapı daha vardı. Bu kapı daima kilitliydi. Onun arkasında bağımsız, kendi numarası olan, başka bir daire vardı. Bir hangarı andıran Sonya'nın odası kenarları eşit olmayan bir dörtgene çok benziyordu ve bu durum odaya rahatsız edici bir görünüm veriyordu. Kanala bakan üç pencereli duvar odayı adeta çaprazlamasına kesiyordu. Bu nedenle de çok sivri olan bir köşesi derin bir girinti oluşturuyordu, öyle ki, yetersiz ışıkta orada neler olduğunu doğru dürüst görmek bile olanaksızdı. Diğer köşe ise gözü rahatsız edecek kadar biçimsizdi. Bu kocaman odada mobilya namına hemen hemen hiçbir şey yoktu. Sağ taraftaki köşede karyola yer alıyordu, onun yanında kapıya yakın tarafta bir iskemle duruyordu. Yine karyolanın bulunduğu tarafta, diğer daireye açılan kilitli kapının önünde, üzeri mavi sofra örtüsüyle örtülü tahta bir masa vardı, masanın yanında ise iki hasır iskemle yer almaktaydı. Karşı duvarda, sivri köşeye yakın yerde, kalitesiz bir ahşaptan mamul bir komodin sanki boşlukta kaybolmuş gibi durmaktaydı. Odadaki eşyanın hepsi işte bunlardan ibaretti. Sarımtırak, islenmiş ve yıpranmış duvar kâğıtları köşelerde iyice kararmıştı. Sefalet gözle görünür haldeydi; hatta karyolanın perdeleri bile yoktu.

Sonya, odasını böylesine dikkatle ve teklifsizce süzmekte olan misafirine suskun bir şekilde bakıyordu. Sonunda, adeta kaderini belirleyecek birisinin, bir yargıcın karşısındaymış gibi korkuyla titremeye başladı.

"Geç vakit geldim... Saat on bir oldu değil mi?" diye sordu

Raskolnikov yine gözlerini genç kıza kaldırmadan.

"Oldu," diye kekeledi Sonya. "Ah, evet, oldu!" diye pekiştirdi aceleyle. Sanki kendisi için biricik çıkış yolu buymuş gibi konuşuyordu. "Ev sahibinin duvar saati demin on biri vurdu... Kulaklarımla işittim... Evet."

"Ben size son kez geliyorum," dedi ciddi bir ifadeyle Raskolnikov. Aslında bu ilk gelişiydi. "Ve belki de bir daha sizi hiç göremeyeceğim..."

"Siz... bir yere mi gidiyorsunuz?"

"Bilmiyorum... Her şey yarın..."

"Yani yarın Katerina İvanovna'ya gelmeyecek misiniz?" diye sordu sesi titreyerek Sonya.

"Bilmiyorum. Her şey yarın sabah... Ama mesele bu değil: ben size bir şey söylemeye geldim..."

Düşünceli gözlerini kaldırıp kıza baktı ve ancak o zaman kendisinin oturduğunu ama kızın hâlâ karşısında ayakta durmakta olduğunu fark etti.

"Neden ayakta duruyorsunuz? Oturun," dedi birdenbire tamamıyla değişen yumuşak ve tatlı bir sesle.

Sonya oturdu. Genç adam nazik ve neredeyse şefkat dolu bir bakışla onu bir dakika kadar süzdü.

"Ne kadar zayıfsınız! Hele şu ellerinize bakın! Neredeyse şeffaf gibiler. Parmaklarınız cansız gibi."

Kızın elini ellerinin arasına aldı. Sonya hafifçe gülümsedi.

"Ben her zaman böyleydim," dedi.

"Ailenizle birlikteyken de mi?"

"Evet."

"Öyle ya, elbette!" dedi genç adam, kesik kesik. Yüzünün ifadesi, sesinin tonu yine birdenbire değişivermişti. Bir kez daha gözlerini etrafta gezdirdi.

"Burayı siz Kapernaumov'lardan mı kiraladınız?"

"Evet, öyle..."

"Kapının arkasındaki odada onlar oturuyor değil mi?"

"Evet... Onların da tıpkı böyle bir odası var."

"Hepsi bir odada mı yaşıyor?"

"Evet, öyle."

"Ben sizin bu odanızda geceleri korkardım," dedi somurtarak Raskolnikov.

"Ev sahiplerim çok iyi, sevecen insanlar," dedi Sonya. Hâlâ kendine gelememiş ve bu ziyaretin nedenini bir türlü anlayamamıştı. "Bütün şu mobilyalar, her şey, her şey... onların malıdır. Çok iyi yürekli insanlar, çocukları da sık sık bana gelirler..."

"Şu dilsiz olanlar değil mi?"

"Evet, efendim... Ev sahibi kekemedir ve üstelik ayağı aksıyor. Karısı da öyle... Tam da kekeme denmez aslında, daha çok bazı sözcükleri tam söyleyemiyor. Kadıncağız çok iyi kalplidir. Kapernaumov eski serflerden. Yedi çocukları var... Ve sadece en büyükleri kekeliyor, diğerleri ise sadece hastalar... kekelemiyorlar... Siz onları nereden tanıyorsunuz?" diye sordu belli bir şaşkınlıkla.

"Babanız vaktiyle hepsini anlatmıştı. Sizin hakkınızda da her şeyi anlatmıştı... Sizin nasıl saat altıda evden çıkıp saat sekizden sonra döndüğünüzü de, Katerina İvanovna'nın yatağınızın yanında, yerde, dizlerinin üzerinde nasıl beklediğini de anlatmıştı."

Sonya utandı.

"Ben onu gördüm bugün," dedi kararsız bir tavırla fısıldayarak.

"Kimi?"

"Babamı. Sokakta yürüyordum, şurada, köşe başında, saat dokuzu geçmişti ve babam biraz ilerimde yürüyordu. Tıpkı tıpkısına babamdı. Hemen koşup Katerina İvanovna'ya haber vermek istedim..."

"Gezmeye mi çıkmıştınız?"

"Evet," dedi Sonya kesik kesik, mahcup bir halde gözlerini yere indirerek.

"İyi ama, ailenizle birlikte yaşarken Katerina İvanovna'nın sizi bir dövmediği kalıyormuş, öyle değil mi?"

"Ah, hayır! Ne diyorsunuz siz öyle kuzum, yok öyle bir şey, asla!" dedi Sonya, adeta korkuyla genç adamın yüzüne bakarak.

"Demek onu seviyorsunuz, öyle mi?"

"Onu mu? Evet, elbette!" dedi Sonya acıklı bir sesle ve üzüntüyle ellerini kavuşturarak. "Ah! Siz onu... Siz onu bir tanısaydınız. O tıpkı bir çocuk gibidir... Hem yaşadığı acılardan aklı bulanıktır... Halbuki evvelden ne kadar zeki bir insandı... Ne kadar cömert, ne kadar iyi yürekli bir insandı! Onun hakkında hiçbir şey, hiçbir şey bilmiyorsunuz... Ah!"

Sonya umutsuzluk içinde, endişeyle dolu bir halde, ıstırap içinde ellerini ovuşturarak konuşuyordu. Solgun yanakları yeniden kızarmıştı, gözlerinde acı okunmaktaydı. Ruhunun derinliklerinde duyarlı bir noktaya dokunulduğu, bir şeyler anlatmayı, ifade etmeyi, savunmayı ölümüne istediği çok açıktı. Birden deyim yerindeyse dinmek bilmeyen bir acı yüzünün bütün çizgilerine yansıdı.

"Dövüyormuş ha! Ne diyorsunuz siz! Tanrım, dövüyormuş! Hem diyelim ki dövüyordu, ne olmuş ki? Ne çıkar bundan? Siz hiçbir şey, ama hiçbir şey bilmiyorsunuz... O kadar talihsiz, o kadar talihsiz bir kadın ki o! Üstelik de hasta... Hakkaniyet arıyor... Dürüst bir insan. Her şeyde hakkaniyet olması gerektiğine inanıyor ve bunu talep de ediyor... Ve siz ona eziyet bile etseniz adil olmayan bir şey yaptıramazsınız! Dünyada hak ve adalet olamayacağına bir türlü inanamıyor ve bu nedenle de öfkeleniyor... Aynı bir çocuk gibi, tıpkı bir çocuk gibi... Adil ve hakkaniyetli bir insandır!"

"Peki ama siz ne olacaksınız?"

Sonya, soru dolu bakışlarını ona yöneltti.

"Şimdi onlar sizin sırtınıza kaldı. Gerçi önceden de sizin sırtınızdaydılar, hatta merhum da içki parasını istemeye size gelirdi. Peki, şimdi ne olacak?"

"Bilmiyorum," dedi Sonya hüzünle.

"Onlar orada mı kalacaklar?"

"Bilmiyorum, o dairede kalmak zorundalar; sadece duyduğuma göre bugün ev sahibesi onları evden çıkaracağını söylemiş. Katerina İvanovna da zaten kendisinin artık orada bir dakika bile kalamayacağını söylemiş."

"Neye güvenerek böyle cüretkâr konuşuyor? Size mi güveniyor?"

"Ah, hayır, öyle demeyin lütfen! Biz bir aileyiz, birlikte yaşayacağız," dedi Sonya. Birdenbire tekrar endişelenmiş hatta biraz da sinirlenmişti. Küçük bir kanarya ya da başka bir minik kuş nasıl sinirlenirse tıpkı öyle sinirlenmişti. "Zaten başka ne yapabilir? Başka nasıl davranabilir?" diye sordu daha büyük bir heyecan ve endişeyle. "Bugün ne kadar, ne kadar çok ağladı bir bilseniz! Aklını kaçırmak üzere, fark etmediniz mi? Delirmek üzere; kâh yarın her şeyin en iyi şekilde olması, her türlü mezenin hazır olması için küçük bir kız gibi endişeye kapılıyor, kâh ellerini ovuşturmaya, kan tükürmeye, ağlamaya ve çaresizlik içinde başını duvarlara vurmaya başlıyor... Sonra tekrar kendini avutmaya çalışıyor, umutlarını size bağlıyor. Kendisine sizin yardım ettiğinizi, size dayandığını söylüyor. Sonra bir yerden borç para bularak hep birlikte doğduğu şehre gideceğimizi, orada genç kızlar için bir pansiyonlu okul açacağını, beni de oraya müdire yapacağını ve böylece yepyeni ve mutlu bir hayata başlayacağımızı söylüyor... Boynuma sarılıyor, beni öpüyor, avutuyor! Talihsiz kadın kendi hayallerine öylesine inanıyor, öylesine bel bağlıyor ki... Nasıl itiraz edeceksiniz? Bugün tüm gününü ortalığı silip süpürmekle, çamaşır yıkamakla, eski giysileri yamamakla geçirdi. Haline bakmadan koca çamaşır

teknesini odasına kadar çıkardı, sonunda da kendini yatağa zor attı. Sabah Polya ile Lyonya'ya ayakkabı almak için çarşıya gitmiştik. Zavallıların ayakkabıları giyilmeyecek haldeydi. Ama paramız yetmedi, evdeki hesap çarşıya uymadı. Almak istediğimiz ayakkabılar için paramız epey eksik çıktı. Katerina İvanovna çok güzel ayakkabılar seçmişti. Siz onun ne kadar ince bir zevke sahip olduğunu bilmezsiniz! Para yetmedi diye orada satıcıların yanında ağlamaya başladı. Ah, ne acıklı bir görüntüydü."

"Tüm bunlardan sonra sizin böyle... bu şekilde yaşıyor olmanız gayet anlaşılır tabi," dedi acı bir alayla Raskolnikov.

"Sanki siz ona acımıyor musunuz? Üzülmüyor musunuz?" diye atıldı tekrar Sonya. "Sizin daha hiçbir şey görmeden elinizdeki parayı son kuruşuna kadar ona verdiğinizi biliyorum. Ya her şeyi görseydiniz, ah Tanrım! Ya ben kaç kez, kaç defa onu ağlattım! Daha geçen hafta! Ah, evet, ben yaptım! Babamın ölümünden bir hafta kadar önce. Çok zalimce davrandım! Üstelik de kaç defa, kaç kez yaptım bunu. Ah, şimdi her gün bunları hatırlamak ne kadar acı geliyor!"

Sonya, bunları söylerken çektiği acının etkisiyle ellerini ovuşturmaya başlamıştı.

"Siz mi zalimce davrandınız?"

"Evet, ben, ben! O gün evlerine gitmiştim," diye ağlamaya başlayarak sözlerini sürdürdü, "merhum babam bana: 'Sonya, başım ağrıyor nedense, bana biraz kitap oku... İşte kitap!' dedi. Elinde, hep komik kitaplar bulan komşumuz Andrey Semyoniç Lebezyatnikov'dan aldığı bir kitap vardı. Babama, 'Vaktim yok, gitmem gerek' dedim. Kitabı okumak istemedim. Eve de özellikle yeni aldığım yakaları Katerina İvanovna'ya göstermek için uğramıştım. Bohçacı Lizaveta bana çok motifleri olan yeni ve çok güzel, ucuz yakalar, parmaksız eldivenler getirmişti. Katerina İvanovna bunları beğendi, takıp aynada kendine baktı

ve kendini pek hoş buldu. 'Bana bunları hediye et *lütfen* Sonyacığım,' dedi. Lütfen diyerek ricada bulundu çünkü çok hoşuna gitmişti bu yakalar ve eldivenler. İyi ama bu yakayı nereye takacaktı ki? Sadece eski mutlu günlerini hatırlamıştı. Kendine aynada bakıyor ve hayran kalıyordu ama senelerdir sırtına giyeceği tek bir elbisesi, tek bir yeni giysisi yoktu. Aslında hiçbir zaman, hiç kimseden bir şey rica eden, isteyen bir insan değildir. Mağrurdur, başkasından bir şey istemektense, elindeki son eşyayı vermeyi yeğler. Ancak o kadar hoşuna gitmişti ki, bu sefer bu eşyalar için benden ricada bulunmuştu. Ben ise kıyamadım ve dedim ki: 'Hangi elbisenizle giyeceksiniz, Katerina İvanovna?' Evet, tam da böyle dedim. 'Hangi elbisenizle giyeceksiniz?' Ama işte bunu ona söylememeliydim! Bana öyle bir baktı ki... Reddetmem öyle gücüne gitti, o kadar kötü oldu ki... İnsan bakmaya dayanamazdı... Tastamam anlamıştım ki, o yakayı alamamak değil, benim onu reddetmiş olmam çok ağırına gitmişti. Keşke şimdi elimden gelse de tüm o olup biteni geri çevirebilsem, o sözleri geri alabilsem... Aah, ben... Neler anlatıyorum!.. Bunların hiçbiri sizi ilgilendirmez ki..."

"Siz, o bohçacı Lizaveta'yı tanır mıydınız?"

"Evet... Yoksa siz de mi tanıyordunuz?" diye sordu Sonya biraz hayret ederek.

"Katerina İvanovna veremin son aşamasında; yakında ölecektir," dedikten sonra Sonya'nın sorusunu cevaplamadan sustu.

"Oh, hayır, hayır, hayır!" diye haykıran Sonya, sanki onun da kendisine katılmasını ister gibi bilinçsizce Raskolnikov'un iki elini birden kavradı.

"Ölmesi çok daha iyi."

"Hayır, iyi değil, iyi değil, hiç iyi değil!" diye korkmuş bir şekilde defalarca tekrarladı Sonya.

"Ya çocuklar? O zaman çocukları yanınıza almaktan başka çareniz kalmayacak, öyle değil mi?"

"Oh, bilmiyorum!" diye haykırdı Sonya ve büyük bir umutsuzlukla elleriyle başını kavradı. Bu düşüncenin pek çok kez onun da aklına geldiği ve şimdi Raskolnikov'un ona bunu bir kez daha hatırlattığı belliydi.

"Peki ya şimdi, henüz Katerina İvanovna sağ iken siz hastalanırsanız ve hastaneye yatırılırsanız o zaman onların hali ne olur?" diye ısrarla ve acımasızca sürdürdü konuşmasını Raskolnikov.

"Ah, ne diyorsunuz, ne diyorsunuz? Olur mu hiç öyle bir şey?" dedi Sonya. Dehşetli bir korkuyla suratı adeta çarpılmıştı.

"Neden olmasın ki?" diye devam etti konuşmaya Raskolnikov, yüzünde merhametsiz bir gülümsemeyle. "Hasta olmayacağınız garanti mi? Bu takdirde onlara ne olacak? Hepsi sokağa düşecekler, anneleri öksürerek dilenecek ve bugün yaptığı gibi kafasını duvarlara vuracak, çocuklar ağlaşacak... Sonra düşüp kalınca, polisler gelip onu önce karakola sonra da hastaneye götürecekler, orada ölecek, çocuklar ise..."

"Oh, hayır!.. Tanrı buna izin vermez!" diye bir haykırış koptu nihayet Sonya'nın daralan bağrından. Sonya, sanki her şey ona bağlıymış gibi gözlerini genç adamın yüzüne dikmiş, sessiz bir yalvarışla ellerini kavuşturmuş onu dinliyordu.

Raskolnikov ayağa kalktı ve odanın içinde dolaşmaya başladı. Aradan geçen bir dakika boyunca Sonya kollarını iki yanına sarkıtmış, başını eğmiş, müthiş bir ıstırap içinde öylece durmuştu.

"Para biriktirmek, kara gün için bir kenara bir şeyler koymak imkânsız mı?" diye sordu birdenbire kızcağızın önünde durarak.

"Hayır," diye fısıldadı Sonya.

"Elbette, hayır! Peki, hiç denediniz mi?" diye sordu neredeyse alay eder gibi.

"Denedim."

"Ve olmadı! Tabi, elbette! Ne diye soruyorum ki?"

Tekrar odanın içinde dolanmaya başladı. Bir dakika daha geçti.

"Her gün kazanamıyorsunuz değil mi?"

Sonya eskisinden de çok utandı ve yanakları yine kıpkırmızı oldu.

"Hayır," diye fısıldadı acı veren bir çabayla kendini toplayarak.

"Poleçka'nın başına da muhtemelen aynı şey gelecek," dedi birdenbire Raskolnikov.

"Hayır! Hayır! Olamaz! Hayır!" diye umutsuzlukla ve sanki birdenbire bir yerine bıçak saplanmış gibi çok yüksek bir sesle haykırdı Sonya. "Tanrı... Tanrı böyle korkunç bir şeye razı olmaz!.."

"Ama başkalarının başına gelmesine razı oluyor."

"Hayır! Hayır! Tanrı onu korur, Tanrı korur!" diye tekrarlamaya başladı kendinden geçmiş bir halde.

"Belki de Tanrı yoktur!" diye cevap verdi kötücül bir neşeyle Raskolnikov. Sonra da gülerek kıza bakmaya başladı.

Sonya'nın yüzü birdenbire korkunç bir şekilde değişti, seğirmeye başladı. Tarifsiz bir sitemle Raskolnikov'a baktı, bir şeyler söylemek istedi, ama hiçbir şey söyleyemedi ve yalnızca birdenbire elleriyle yüzünü kapayarak acı acı ağlamaya başladı.

"Katerina İvanovna'nın aklını oynatmaya başladığını söylüyorsunuz ama esas siz aklınızı oynatmışsınız," dedi kısa bir suskunluktan sonra genç adam.

Aradan beş dakika kadar geçti. Raskolnikov hiç konuşmadan, hatta kızın yüzüne hiç bakmadan odanın içinde ileri geri yürümeyi sürdürdü. Nihayet kıza yaklaştı; gözleri iki kor gibi

yanıyordu. Elleriyle kızın omuzlarından tutarak gözyaşlarıyla ıslanmış yüzüne dimdik baktı. Bakışları kuru, hararetli ve keskindi, dudakları gözle görülür şekilde titriyordu... Birdenbire hızla eğildi, yere kapanarak Sonya'nın ayaklarını öptü. Sonya sanki bir deliden kaçar gibi, dehşet içinde kendini geri çekti. Ve sahiden de genç adam o anda tam bir deli gibi görünüyordu.

"Ne yapıyorsunuz? Ne yapıyorsunuz? Niçin önümde eğiliyorsunuz?" diye kekeledi Sonya. Kalbi aniden acı içinde burkulmuş, yüzü kireç gibi bembeyaz olmuştu.

Raskolnikov o anda doğruldu.

"Ben senin önünde değil, tüm insanlığın acıları önünde eğildim," dedi yabani bir sesle ve pencereye doğru yürüdü. "Daha az önce, beni aşağılamaya çalışan bir adama senin küçük parmağın bile olamayacağını... ve kız kardeşimi de senin yanına oturtarak şereflendirdiğimi söyledim."

"Ah, bunu nasıl söyleyebildiniz! Hem de onun yanında mı söylediniz?" diye korkuyla haykırdı Sonya. "Benimle yan yana oturmak ha! Şeref ha! Ama ben... şerefini kaybetmiş biriyim... Ben büyük, çok büyük bir günahkârım! Bunu nasıl söyleyebildiniz?"

"Bunu senin onurunu kaybetmiş olmanı ya da günahlarını düşünerek söylemedim. Sadece çektiğin büyük çileyi düşünerek söyledim," dedi Raskolnikov ve sonra sesinin tonuna törensel bir hava vererek devam etti. "Senin büyük bir günahkâr oluşuna gelince... Günahkâr olduğun açık. Senin en büyük günahın kendini anlamsızca, boş yere yok etmen, feda etmendir. Bunun korkunç bir şey olmamasına imkân var mı? Bu kadar tiksindiğin bu pisliğin içinde yaşayıp da (gözlerini açman yetecek) bu davranışınla hiç kimseye bir faydan olmadığını, hiç kimseyi kurtaramadığını bilmek korkunç bir şey değildir de nedir?"

Raskolnikov sözünün burasında artık neredeyse çıldırmış

gibi konuşmasını sürdürdü: "Nihayetinde bana şunu söyle: nasıl oluyor da sende bu utanç ve bu sefalet, bunlarla zıt kutsal duygularla birlikte aynı anda bulunabiliyor, onlarla uyuşabiliyor? Zira senin durumunda olan birisi için kendini doğrudan suya atarak boğulup gitmek bin defa daha akıllıca ve daha doğru olurdu."

"Peki ama ya onlar ne olacak?" diye sordu zayıf bir sesle Sonya. Raskolnikov'un bu teklifine hiç şaşırmamış gibiydi ve ıstırap dolu gözlerle ona bakıyordu.

Raskolnikov garip bakışlarla onu süzdü. Yalnızca kızın bu bakışından bir anda her şeyi okumuş ve anlamıştı. Demek ki, bu düşünce kızda gerçekten de mevcuttu. Belki de pek çok kez ve ciddi olarak, umutsuzluk içinde, bir kerede her şeyi sona erdirmeyi düşünmüştü ve o kadar ciddi düşünmüştü ki, şimdi onun bu teklifine hiç de şaşırmamıştı. Hatta sözlerindeki merhametsizliğin bile farkına varmamıştı (kınamalarının anlamını, özellikle de kendisinin utancına nasıl özgün bir şekilde yaklaştığını da Sonya elbette anlamamıştı ve Raskolnikov da bunun farkındaydı). Ama böyle iğrenç, böyle namussuzca yaşadığını düşünmenin ona uzun zamandır ne büyük ıstırap çektirdiğini Raskolnikov çok iyi anlamıştı. Onu bugüne kadar hayatına son vermekten alıkoyan ne olabilirdi diye düşündü. Ve işte, o zavallı küçük yetimlerin, kafasını duvarlara vuran, veremli, yarı deli, acınası Katerina İvanovna'nın, Sonya için ne ifade ettiğini tam olarak ancak o zaman anladı.

Ama Sonya'nın sahip olduğu karakter ve erişmiş olduğu gelişmişlik düzeyiyle asla bu şekilde kalamayacağını da çok iyi anladı. Bununla birlikte şu durum onun için hâlâ bir muammaydı: Nasıl oluyordu da, Sonya, kendini suya atıp boğulacak gücü bulamasa da bu kadar uzun süre bu durumda kaldığı halde delirmemeyi başarıyordu? Elbette, genç adam Sonya'nın durumunun maalesef istisnai ve münferit bir hadise olmasa da

toplum için tesadüfi bir anlam taşıdığını anlıyordu. Ama işte bu tesadüfün kendisi, kızın bu gelişmişlik düzeyi ve daha önceki tüm yaşamı, muhtemelen daha bu tiksindirici yola attığı ilk adımda onu hemen öldürebilirdi. Onu ayakta tutan, dayanmasını sağlayan neydi? Sefahat düşkünlüğü değildi herhalde, öyle değil mi? Tüm bu utanç ve rezillik, açıktır ki, onu sadece mihaniki olarak etkilemiş olmalıydı; hakiki sefahatin tek bir damlası bile henüz onun yüreğine ulaşamamış olmalıydı. Raskolnikov bunu görüyordu. Zaten genç kız da onun karşısında ruhunun tüm yalınlığıyla durmaktaydı.

"Onun önünde üç yol var," diye düşündü, "kanala atlayıp boğulmak, akıl hastanesine düşmek ya da... ya da sonunda aklını uyuşturan ve kalbini taşlaştıran sefahatin içine kendini bütünüyle bırakmak." Bu son ihtimal Raskolnikov için en iğrenç olanıydı. Ama Raskolnikov bir şüpheci olmuştu, gençti, soyut düşünmekteydi ve dolayısıyla gaddardı ve bu nedenle de sonuncusunun, yani sefahat batağına düşmenin çok daha güçlü bir ihtimal olduğuna inanmamazlık edemezdi.

"Ama bu doğru olabilir mi?" diye düşündü, "henüz ruhunun saflığını koruyan bu varlık kendini bilinçli olarak bu iğrenç, bu rezil çirkef çukuruna atabilir mi? Yoksa düşüş gerçekten başlamış olabilir mi? Acaba bu utanç artık ona eskisi kadar iğrenç görünmediği için mi şimdiye kadar bu duruma dayanabildi? Hayır, hayır, bu olamaz!" diye haykırdı içinden. "Şu ana kadar kendini kanala atmaktan onu alıkoyan günah korkusu ve *onlardı*... Eğer şimdiye kadar aklını kaçırmadıysa... İyi ama aklını kaçırmadığını kim söylüyor? Sanki aklı, bilinci yerinde mi? Aklı başında olan bir insan böyle mi konuşur? Aklı başında olan bir insan onun düşündüğü gibi mi düşünür? Uçurumun kıyısında, onu çeken çirkef çukurunun tam kenarında oturup ellerini öylece iki yana sallandırmak ve tehlike konusunda uyarıldığında kulaklarını tıkamak, aklı başında bi-

risinin yapacağı bir şey midir? Yoksa bir mucizenin meydana gelmesini mi bekliyor acaba? Muhtemelen öyle olmalı. Tüm bunlar delilik işaretleri değil de nedir?"

Genç adam bu düşünce üzerinde ısrarla durdu. Vardığı bu sonuç tüm diğerlerinden daha fazla uygun geldi ona. Dikkatle genç kızı incelemeye başladı.

"Yani sen sürekli Tanrı'ya dua ediyorsun, öyle mi Sonya?" diye sordu.

Sonya susuyor, Raskolnikov ise onun başına dikilmiş cevap bekliyordu.

"Tanrı olmasa benim halim ne olurdu?" diye enerjik bir şekilde, çabuk çabuk fısıldayarak sordu. Kor gibi yanmaya başlayan gözlerini aniden ona kaldırdı, eliyle de kuvvetle onun elini sıktı.

"İşte tam da tahmin ettiğim gibi!" diye düşündü genç adam.

"Duaların karşılığında Tanrı senin için ne yapıyor?" diye sordu kızı daha fazla konuşturabilmek amacıyla.

Sonya, sanki cevap veremiyormuş gibi bir süre suskun kaldı. Zayıf göğsü duyduğu heyecan ve endişeden körük gibi inip kalkıyordu.

"Susunuz! Böyle şeyler sormayınız! Siz buna değmezsiniz!.." diye haykırdı birden. Raskolnikov'a dik dik ve öfkeyle bakıyordu.

"Tam da öyle! Tam da tahmin ettiğim gibi!" diye defalarca tekrarladı içinden.

"Her şeyi yapıyor!" diye çabuk çabuk fısıldadı Sonya, gözlerini tekrar indirerek.

"İşte çıkış yolu! İşte çıkış yolunu açıklıyor!" diye karar verdi içinden ve obur bir merakla kızı incelemeyi sürdürdü.

Kızcağızın küçük, solgun, zayıf, çizgileri düzgün olmayan ve köşeli yüzünü, kor gibi yanan ve etrafına yoğun bir enerji ya-

yan su gibi duru mavi gözlerini, hâlâ hoşnutsuzluk ve hiddetle titreyen zayıf vücudunu, yepyeni, değişik ve neredeyse hastalıklı bir duyguyla dikkatle süzüyor ve tüm bu gördükleri ona çok ama çok garip, hatta neredeyse imkânsız gibi geliyordu. "Meczup! Meczup!" diye geçirdi içinden kesin bir hükümle.

Komodinin üzerinde bir kitap duruyordu. Odada ileri geri yürürken yanından geçtiği her seferde bu kitaba gözleri takılıyordu. Nihayet kitabı eline alıp ne olduğuna baktı. İncil'in Rusça çevirisiydi. Oldukça eski ve yıpranmış bu kitabın deri bir cildi vardı.

"Bu nereden geldi?" diye bağırdı odanın öteki ucundaki kıza. Sonya hâlâ aynı yerde, masadan sadece üç adım uzakta durmaktaydı.

"Bana getirdiler," diye sanki isteksizce ve genç adama hiç bakmadan cevap verdi.

"Kim getirdi?"

"Lizaveta getirdi, ben getirmesini rica ettim."

"Lizaveta! Garip!" diye düşündü Raskolnikov. Sonya'daki her şey ona gittikçe daha garip, daha olağanüstü görünmeye başlamıştı. Kitabı muma yaklaştırdı ve sayfalarını çevirmeye başladı.

"Hangi ayette Lazar'dan bahsediliyordu?" diye sordu birden.

Sonya, ısrarla önüne bakmaya devam etti ve cevap vermedi. Masaya biraz yan durmaktaydı.

"Lazar'ın dirilişinin anlatıldığı ayet nerede? Bana o ayeti bulsana Sonya."

Sonya göz ucuyla ona baktı. Yanına yaklaşmadan, olduğu yerden, "Yanlış yere bakıyorsunuz... Dördüncü İncil'e bakacaksınız..." diye fısıldadı katı bir sesle.

"Orayı bul ve bana oku," dedi. Oturdu, dirseklerini masaya

dayadı, kafasını da elleri arasına aldı ve asık bir suratla gözlerini yan tarafa dikerek dinlemeye hazırlandı.

"Üç-dört hafta sonra buyurun bakalım yedinci verst'e!* Şayet daha da kötüsü olmazsa bizzat oraya gideceğim gibi geliyor bana," diye söylendi kendi kendine.

Sonya, Raskolnikov'un garip isteğini duyunca kararsızca masaya yaklaştı ama yine de kitabı eline aldı.

"Siz hiç okumadınız mı?" diye sordu masanın diğer yanından göz ucuyla ona bakarak. Ses tonu gittikçe daha katılaşmaktaydı.

"Uzun zaman önce... Mektebe giderken. Haydi oku!"

"Kilisede de dinlemediniz mi?"

"Ben... Kiliseye gitmiyorum. Sen sık sık gidiyor musun?"

"Hayır," dedi fısıldayarak Sonya.

Raskolnikov gülümsedi.

"Anlıyorum... Ve demek ki, yarın babanın cenaze törenine de katılmayacaksın, öyle mi?"

"Katılacağım. Geçen hafta da gitmiştim zaten... Ölüm ayini düzenlemiştim."

"Kimin için?"

"Lizaveta için. Onu baltayla öldürdüler."

Genç adamın sinirleri gittikçe daha fazla gerilmekteydi. Başı da dönmeye başlamıştı.

"Lizaveta ile ahbap mıydınız?"

"Evet... Çok merhametli bir insandı... Seyrek de olsa bana gelirdi... Sık gelemezdi. Onunla birlikte olurduk ve konuşurduk. O şimdi Tanrı'nın katındadır."

Bu kitabi sözler Raskolnikov'a çok tuhaf gelmiş ve yeni bir bilgi daha edinmişti, Sonya ile Lizaveta gizemli buluşmalar gerçekleştiriyorlardı ve her ikisi de meczuptu.

* O dönemde Peterburg'un merkezinden 7 verst uzaklıkta akıl hastanesi yer almaktaydı. –*çn*

"Bu gidişle ben de divane olup çıkacağım! Bulaşıcı bir şey bu!" diye düşündü. "Oku hadi!" diye bağırdı birden, ısrarlı ve sinirli bir sesle.

Sonya hâlâ kararsızlık içerisindeydi. Kalbi hızla çarpıyordu. Ona bu ayeti okumaya sanki cesaret edemiyordu. Raskolnikov ise bu "talihsiz meczuba" adeta ıstırapla bakmaktaydı.

"Niçin okumamı istiyorsunuz? Siz inanmıyorsunuz ki?" diye tıkanırcasına, usulca fısıldadı.

"Oku! Ben öyle istiyorum!" diye ısrar etti. "Lizaveta'ya okuyormuşsun ya!"

Sonya kitabı açtı ve aramaya başladı. Elleri titriyor, sesi çıkmıyordu. İki kez okumaya çalıştı ama ikisinde de ilk sözcüğü bir türlü söyleyemedi.

"Beytanya'dan Lazar adında bir adam hastalanmıştı..." diye okuyabildi sonunda büyük bir güçlükle, ama birdenbire üçüncü kelimeden sonra sesi titremeye başladı ve haddinden fazla gerilmiş bir tel gibi kopuverdi. Nefesi tıkandı ve yüreği sıkıştı.

Raskolnikov, Sonya'nın kendisine İncil'i okumayı niçin istemediğini aşağı yukarı anlıyordu. Ve bunu anladıkça da okuması için ısrarını daha kaba ve daha sinirli bir şekilde sürdürüyordu. Kendi *iç dünyasını* tüm çıplaklığıyla açığa vurmanın, ortaya koymanın ona ne kadar ağır geldiğini çok iyi anlıyordu. Bu duyguların belki de Sonya'nın talihsiz babasının, ıstıraptan delirmiş üvey anasının, aç çocukların yanında anlamsızca bağırıp çağırmaları ve sitemleri arasında geçip giden eski aile yaşamına dair eski ve gerçek *sırlarını* oluşturduğunun farkındaydı. Ama aynı zamanda genç kızın, her ne kadar okumaya başlarken bunalsa, bir şeylerden korksa da, "ileride pişman olmamak için!", her ne olursa olsun onun duyabilmesi için, tam da şimdi, özellikle ona okumak üzere önüne geçilmez bir arzu duyduğunu da kesin olarak anlamış bulunuyordu. Raskolnikov, Sonya'daki bu arzuyu gözlerinde okumuş, ondaki sarsıcı heye-

canda bunu fark etmişti... Sonya azimle kendini topladı, sesinin çıkmasına engel olan ilk baştaki o heyecanını yatıştırarak, Yuhanna İncili'nin on birinci bölümünü okumayı sürdürdü. Böylece okuyarak 19. ayete kadar geldi.

"Yahudilerin birçoğu Marta ve Meryem'i kardeşlerinin ölümünden dolayı teselli etmek için yanlarına gelmişlerdi. Marta, İsa'nın geldiğini duyunca O'nu karşılamaya çıktı. Meryem ise evde kaldı. Marta, İsa'ya, 'Rab,' dedi, 'burada olsaydın, kardeşim ölmezdi. Şimdi bile Tanrı'dan ne dilersen Tanrı'nın onu sana vereceğini biliyorum.'"

Sonya sesinin titreyeceğini ve okumayı sürdürmesine mâni olacağını mahcubiyetle hissederek burada tekrar durakladı.

"İsa, 'Kardeşin dirilecektir,' dedi. Marta, 'Son gün, diriliş günü onun dirileceğini biliyorum,' dedi. İsa ona, 'Diriliş ve yaşam Ben'im,' dedi. 'Bana iman eden kişi ölse de yaşayacaktır. Yaşayan ve bana iman eden asla ölmeyecek. Buna iman ediyor musun?'"

(Burada Sonya sanki iman eden kendisiymiş gibi acıyla içini çekip, tane tane ve güçlü bir sesle okumaya devam etti.)

"Marta, 'Evet, Rab,' dedi. 'Senin dünyaya gelecek olan Tanrı'nın Oğlu Mesih olduğuna iman ettim.'"

Sonya burada okumayı kesecek gibi oldu, genç adama aceleyle kaçamak bir bakış attı. Ancak daha sonra kendini toplayarak okumayı sürdürdü. Raskolnikov, dirseklerini masaya dayamış, kızın bulunduğu tarafa dönmeden, kıpırtısız oturuyor, başka tarafa bakarak dinlemeye devam ediyordu. 32. ayete geldiler.

"Meryem, İsa'nın bulunduğu yere vardı. O'nu görünce ayaklarına kapanarak, 'Rab,' dedi, 'burada olsaydın kardeşim ölmezdi.' Meryem'in ve onunla gelen Yahudilerin ağladığını gören İsa'nın ruhunu hüzün kapladı, yüreği sızladı. 'Onu nereye koydunuz?' diye sordu. O'na, 'Rab, gel gör,' dediler. İsa ağladı. Yahudiler, 'Bakın onu ne kadar seviyormuş!' dediler. Ama içlerinden bazıları,

'Körün gözlerini açan bu kişi, Lazar'ın ölümünü de önleyemez miydi?' dediler."

Raskolnikov, Sonya'ya döndü ve kaygıyla ona baktı: Evet! Tahmini doğruydu. Genç kız sanki basbayağı sıtmaya tutulmuş gibi titriyordu. Onun beklediği de buydu zaten. Sonya, o duyulmamış olağanüstü mucize sahnesine yaklaşıyordu. Büyük bir zafer duygusu genç kızın tüm benliğini sarmıştı, sesinde madeni bir çınlama peyda olmuş, ona gürlük katan bir zafer ve sevinç ahengi sesine işlemişti. Önündeki satırlar birbirine karışmaktaydı, zira gözleri kararmaya başlamıştı. Ama zaten Sonya bu babı ezbere biliyordu. Son ayetteki, *"Körün gözlerini açan bu kişi..."* sözlerini okurken Sonya sesini alçaltıp, imansız ve kör Yahudilerin şüphe, suçlama ve küfürlerini büyük bir tutku ve hararetle aktarmaya gayret etmişti ki, o Yahudiler bir an sonra yıldırımla vurulmuş gibi yerlere kapanarak ağlayacak ve imana geleceklerdi... Sonya, "İşte imansız ve kör olan Raskolnikov da, o da şimdi bunu duyacak, o da imana gelecektir. Evet, evet! Şimdi, şu anda" diye geçiriyordu aklından ve bu sevinçli bekleyişle tir tir titremekteydi.

"İsa, yine derinden hüzünlenerek mezara vardı. Mezar bir mağaraydı, girişinde de bir taş duruyordu. İsa, 'Taşı kaldırın!' dedi. Ölenin kız kardeşi Marta, 'Rab, o artık kokmuştur, öleli dört gün oldu,' dedi."

Sonya *dört* sözcüğünü kuvvetle vurguladı.

"İsa, ona 'Ben sana, iman edersen Tanrı'nın yüceliğini göreceksin, demedim mi?' dedi. Bunun üzerine taşı kaldırdılar. İsa gözlerini gökyüzüne dikerek şöyle dedi: 'Baba, beni işittiğin için sana şükrediyorum. Beni her zaman işittiğini biliyordum. Ama bunu, çevrede duran halk için, beni senin gönderdiğine iman etsinler diye söyledim.'

*Bunları s*öyledikten sonra yüksek sesle, '*Lazar,* dışarı çık!' *diye bağırdı. Ölü, dışarı çıktı* (Sonya bu kısmı yüksek ve gör-

kemli bir sesle, sanki olaya kendisi şahit oluyormuş gibi titreyerek ve buz kesilerek okudu), *elleri ayakları sargılarla bağlı, yüzü beze sarılmıştı.* İsa oradakilere, *'Onu çözün ve bırakın gitsin,' dedi. O zaman, Meryem'e gelen ve İsa'nın yaptıklarını gören Yahudilerin birçoğu İsa'ya iman etti."*

Sonya daha fazla okumadı ve zaten okuyabilecek durumda da değildi. Kitabı kapattı ve hızla iskemleden kalktı.

"Lazar'ın dirilişi hakkındaki bölüm bu kadar," dedi kesik kesik. Fısıltıyla ve katı bir sesle konuşmuştu. Sanki utancından Raskolnikov'un yüzüne bakmaya cesaret edemiyormuş gibi başını başka yöne çevirmiş, hiç kımıldamadan öylece ayakta durmaktaydı. Hâlâ bir sıtmalı gibi titriyordu. Yamuk şamdandaki çoktan tükenmeye yüz tutmuş mumun donuk ışığı, bu sefil odada bu ebedi kitabı okumak için garip bir biçimde bir araya gelmiş olan bu katille bu fahişeyi zorlukla aydınlatıyordu. Aradan beş dakika veya biraz daha fazla bir süre geçti.

"Ben iş hakkında konuşmak için geldim," dedi yüksek sesle Raskolnikov. Ayağa kalkıp Sonya'ya yaklaşmış ve kaşlarını çatmıştı. Sonya sessizce gözlerini kaldırarak ona baktı. Raskolnikov'un haşin bakışlarında ise vahşi bir kararlılık okunmaktaydı.

"Ben bugün ailemi terk ettim," dedi, "annemi ve kız kardeşimi. Artık bir daha yanlarına gitmeyeceğim. Onlarla tüm ilişkimi kopardım."

"Neden?" diye sordu şaşkınlık içinde Sonya. Raskolnikov'un annesi ve kız kardeşiyle olan karşılaşması, tam olarak ne olduğunu kendisi de anlamamakla birlikte kendisinde olağanüstü bir izlenim bırakmıştı. Aileyle yaşanan bu kopuşu neredeyse dehşetle dinliyordu.

"Artık benim senden başka kimsem yok," diye ekledi. "Birlikte gidelim... Ben bunun için sana geldim. Biz ikimiz de lanetliyiz ve ikimiz birlikte çekip gidelim!"

Gözleri kor gibi yanıyordu. "Aklını kaçırmış!" diye düşündü bu kez de Sonya.

"Nereye gideceğiz?" diye korkuyla sordu ve farkında olmadan geriledi.

"Nereden bileyim? Tek bildiğim aynı yolda yürüyeceğimiz; bir tek bunu kesin olarak biliyorum. Amaçlarımız da bir!"

Sonya hiçbir şey anlamadan ona baktı. Anlayabildiği tek şey Raskolnikov'un sonsuz ve korkunç bir şekilde üzgün ve mutsuz olduğuydu.

"Sen onlarla konuşsan bile, hiç biri, hiçbir şey anlamayacaktır," diye devam etti, "ama ben anlıyorum. Sen bana lazımsın ve ben sana bu yüzden geldim."

"Anlamıyorum..." diye fısıldadı Sonya.

"Daha sonra anlarsın. Sanki sen de aynısını yapmadın mı? Sen de yasakları dinlemedin... onları aşabildin. Kendine el kaldırdın, *kendi* yaşamını... mahvettin (birisini öldürmekle aynı şey bu!). Ruhunla ve aklınla yaşayabilirdin ama şimdi Sennaya da hayatını tüketeceksin...* Ama sen buna dayanamazsın ve *tek başına* kalırsan, benim gibi delirirsin. Daha şimdiden delirmiş gibisin, demek ki, bizim birlikte gitmemiz, aynı yolda yürümemiz lazım. Haydi gidelim!"

"Neden? Neden böyle söylüyorsunuz?" diye zorlukla sordu Sonya. Genç adamın sözleri onu endişelendirmiş ve tuhaf bir isyana sürüklemişti.

"Neden mi? Çünkü bu şekilde devam edemezsin, işte bu yüzden! Nihayetinde ciddi olarak ve dolambaçsız bir şekilde düşünmelisin. Tanrı buna izin vermez diye çocuk gibi ağlamanın, haykırmanın hiçbir faydası olmaz. Diyelim seni yarın sahiden de hastaneye götürüp yatırdılar; ne olur o zaman, hiç düşündün mü? Üvey annen zaten divane olmuş, üstelik de ve-

* Sennaya Meydanı'ndaki genelev kastediliyor. –*çn*

remli; çok yakında ölür; peki ya çocuklar ne olacak o zaman? Poleçka da mahvolmayacak mı? Sen burada, annelerinin dilenmeleri için sokağa yolladığı çocukları görmedin mi yoksa? Ben onların annelerinin nerede ve ne koşullarda yaşadığını gördüm. O koşullarda çocukların çocuk olarak kalabilmelerine imkân yok. Orada yedi yaşındaki çocuk bile ahlâksız ve hırsız. Ama aslında çocuklar İsa'nın birer sureti değil midir: *"Göklerin krallığı onlarındır."* İsa onları saymamızı ve sevmemizi buyurdu, onlar insanlığın geleceğidir..."

"Ne yapmalı, peki ne yapmalı?" diye tekrar tekrar sormaya başladı isterik bir tonla Sonya. Öte yandan da ellerini ovuşturuyor ve ağlıyordu.

"Ne mi yapmalı? Kırıp atılması gereken her şeyi bir kerede ve sonsuza dek kırıp atmalı, işte hepsi bu. Ve de acıyı üstlenmek gerek! Ne? Anlamadın mı? Sonra anlarsın... Özgürlük ve iktidar, ama en önemlisi iktidar! Tüm korkudan titreyen varlıkların ve tüm karınca yuvalarının üzerinde kurulacak bir iktidar!.. İşte amaç bu olmalı! Bunu aklında tut! Bu benim sana öğüdüm! Belki de seninle son kez konuşuyorum. Eğer yarın gelmezsem her şeyi zaten kendin duyarsın; işte o zaman benim bu sözlerimi hatırla. Ve daha sonra, yıllar sonra, yaşadıkça bu sözlerimin anlamını kavrarsın. Eğer yarın gelirsem sana Lizaveta'yı kimin öldürdüğünü söyleyeceğim. Hoşça kal!"

Sonya'nın tüm bedeni korkuyla titredi.

"Lizaveta'yı kimin öldürdüğünü gerçekten de biliyor musunuz?" diye sordu, korkudan buz kesilmiş bir halde, vahşi gözlerle genç adama bakarak.

"Biliyorum ve söyleyeceğim... Sana, sadece sana! Ben seni seçtim. Ben sana bağışlanmak için gelmeyeceğim, sadece söylemek için geleceğim. Bunu söylemek için çoktan seni seçtim; daha henüz Lizaveta sağken ve baban bana senden bahsetti-

ğinde bunu düşündüm. Hoşça kal. Elini vermene gerek yok. Yarın görüşürüz."

Raskolnikov çıktı. Sonya, onun arkasından bir deliye bakar gibi baktı. Ancak kendisinin de deliden farkı yoktu, bunu hissediyordu. Başı dönüyordu. "Aman Tanrım! Lizaveta'yı öldürenin kim olduğunu nasıl biliyor olabilir? Bu sözlerin anlamı neydi? Çok korkunç!" Ama bu sırada bunu onun yapmış olabileceği *düşüncesi* aklına bile gelmiyordu. Asla! Asla!.. "Oh, muhakkak ki çok mutsuz olmalı!.. Annesini ve kız kardeşini terk etmiş. Neden? Ne olmuş olabilir ki? Peki ya amacı ne? Ne söylemişti kendisine? Genç adam onun ayaklarını öpmüş ve demişti ki... (evet, çok açık söylemişti) artık o olmadan yaşayamayacağını söylemişti... Ah, Tanrım!"

Sonya, tüm geceyi kâbuslar, ateş ve sayıklamalar içinde geçirdi. Arada bir yerinden kalkıyor, ağlıyor, ellerini ovuşturuyor, sonra yine hummalı bir uykuya dalıp gidiyor ve rüyasında Poleçka'yı, Katerina İvanovna'yı, Lizaveta'yı, İncil okuduğunu ve onu görüyordu... Solgun yüzü ve kor gibi yanan gözleriyle onu... Ayaklarını öpüyor ve ağlıyordu... Ah, Tanrım!

Sonya'nın odasını Gertrut Karlovna Resslich'in odasından ayıran, sağdaki kapının arkasında, Resslich'in odasına ait olmayan ve kiraya verilmek üzere uzun zamandır boş duran bir oda mevcuttu. Kiralık olduğunu bildirmek amacıyla binanın cümle kapısına bir levha asılmış, odanın kanala bakan camlarına da ilanlar yapıştırılmıştı. Sonya uzun zamandır bu odayı boş saymaya alışmıştı. Ama onların konuştuğu süre içerisinde boş odanın kapısında duran Svidrigaylov gizlice dinlemişti. Raskolnikov gittikten sonra biraz düşünüp sonunda parmak uçlarına basarak boş odaya bitişik olan kendi odasına gitmiş, bir iskemle almış ve usulca kapının önüne koymuştu. Raskolnikov ile Sonya'nın konuşmaları ona çok anlamlı ve ilginç gelmiş ve çok ama çok hoşuna gitmişti. O kadar ki, bir sonraki sefere,

mesela yarına, yine böyle bir saat ayakta dikilmek zahmetine katlanmamak, daha iyi yerleşip her açıdan daha çok keyiflenmek için bunu yapmıştı.

V

Ertesi sabah Raskolnikov saat tam on birde .... 'deki polis merkezinde yer alan kovuşturma dairesine giderek Porfiriy Petroviç'e geldiğinin bildirilmesini rica etti. Çağrılıncaya kadar en az on dakika geçti ve genç adam kendisini böyle bekletmelerine oldukça şaşırdı. Zira oraya geldiğini öğrenir öğrenmez yaka paça üzerine atılacaklarını sanıyordu. Oysa bekleme salonunda oturuyor ve yanından ona aldırış bile etmeyen bir sürü insan geçiyordu. Büroya benzeyen yandaki odada ise birkaç kâtip oturmuş yazı yazmaktaydı ve çok açıktı ki, bunların hiçbirisinin Raskolnikov'un kim olduğu hakkında en ufak bir bilgileri yoktu. Genç adam etrafını huzursuz ve şüpheli gözlerle süzüyor, etrafta bir muhafız, kaçıp gitmemesi için onu gözetlemekle görevli sivil bir polis bulunup bulunmadığını araştırıyordu. Ama ortalıkta sadece işine gücüne dalmış kâtipler, bir şeylerle meşgul insanlar ve başka bazı kişiler görülmekteydi. Ve hiç kimsenin onunla alâkadar olmadığı çok açıktı. İsterse şu anda çıkıp istediği yere gidebilirdi. İçinde bir düşünce gittikçe kesinlik kazanmaktaydı: Dün sanki yerden biter gibi ortaya çıkan şu esrarlı, hortlak gibi adam gerçekten de her şeyi görmüş ve biliyor olsaydı, acaba onu, yani Raskolnikov'u, beklemesi için böyle rahat bir şekilde bir başına bırakırlar mıydı? Üstelik kendisi lütfedip gelinceye kadar böyle saat on birlere değin onu beklerler miydi burada? Demek ki, ya o adam henüz bir ihbarda bulunmamıştı, ya da... ya da aslında hiçbir şey bilmiyordu ve kendi gözleriyle hiçbir şeye şahit olmamıştı (zaten nasıl olabilirdi de şahit olabilirdi ki?), ve böylece demek

ki, dün başına gelenlerin hepsi hasta hayal gücünün abartısından, bir hayalden ibaretti. Bu tahmin daha dün çok güçlü endişe ve umutsuzluklarla kıvranırken kendisinde belirmeye ve güçlenmeye başlamıştı. Şimdi tüm bunları tekrar dikkatle düşünüp yeni bir savaşa hazırlanırken birdenbire titremeye başladığını hissetti. Nefret ettiği Porfiriy Petroviç'ten korktuğu için titrediğini düşününce içinde volkan gibi bir öfke patladı. En korkunç olan da bu adamla tekrar karşılaşmaktı: ondan ölçüsüz bir şekilde, sonsuz nefret etmekteydi ve hatta beslediği bu nefret yüzünden kendi kendini ele vermekten korkuyordu. Ve nefreti o kadar derindi ki, titremesi anında kesildi; içeriye soğuk ve küstah bir ifadeyle girmeye ve olabildiğince suskun durup sadece gözlemleyerek, dinlemeye ve en azından bu kez hastalıklı bir şekilde tedirgin olup hassaslaşmış benliğini her ne olursa olsun dizginlemeye karar verdi. İşte tam da o anda onu içeriye, Porfiriy Petroviç'le görüşmeye davet ettiler.

Porfiriy Petroviç, çalışma odasında yalnızdı. Odası ne büyük, ne de küçük sayılırdı. İçeride muşamba kaplı divanın önünde duran büyük bir yazı masası vardı, biraz ileride ayrı bir çalışma masası gözükmekteydi, ayrıca köşede bir dolap ve birkaç iskemle yer almaktaydı. Hepsi sarı renkli, cilalı bir ahşaptan imal edilmiş beylik eşyalardı. Arka duvarın köşesinde ya da daha doğru bir ifadeyle arka bölmede kapalı bir kapı göze çarpıyordu. Daha ileride, bölmenin gerisinde, demek ki başka birtakım odalar olmalıydı. Raskolnikov girer girmez Porfiriy Petroviç onun içeri girdiği kapıyı hızla kapadı ve böylece ikisi baş başa kaldılar. Görünüşe bakılırsa misafirini en neşeli ve güler yüzlü haliyle karşılamaktaydı. Raskolnikov ancak aradan belli bir süre geçtikten sonra bazı belirtilerden Porfiriy Petroviç'te sanki telaşlı bir hal olduğunu sezdi. Sanki onu aniden yanıltarak şaşırtmışlar veya çok mahrem, gizli bir şey yaparken yakalamışlar gibi bir hal vardı üzerinde.

"Ah, muhterem beyefendi! İşte siz de... sonunda bizim fakirhaneye uğradınız demek..." diye konuşmaya başladı Porfiriy, iki elini birden uzatarak. "Buyurun, oturun, azizim! Yoksa siz kendinize *tout court** muhterem beyefendi ve anam-babam diye hitap edilmesinden hoşlanmıyor musunuz? Lütfen bunu laubalilik olarak algılamayın... Şuraya, divana buyurun lütfen."

Raskolnikov gözlerini ondan ayırmadan divana oturdu.

"'Bizim fakirhane' demesi, laubalilikten dolayı özür dilemesi, Fransızca '*tout court*' sözcüğünü kullanması vb., vb., tüm bunlar karakteristik göstergeler. Lakin bana iki elini birden uzattı ama elime değmeden tam zamanında geri çekti" şeklinde şüpheli düşünceler uçuşmaya başladı Raskolnikov'un zihninde. İkisi de birbirlerini izliyorlar ama bakışları karşılaşır karşılaşmaz yıldırım hızıyla kaçırıyorlardı.

"Ben size şu kâğıdı getirdim... saatler hakkında... işte burada. İstediğiniz gibi olmuş mu yoksa yeniden yazayım mı?"

"Ne? Kâğıt mı? Hım, hım... hiç rahatsız olmayınız, evet gayet uygun," diye aceleyle konuştu Porfiriy Petroviç; sanki bir yere yetişmek için acele ediyormuş gibiydi. Bunları söyler söylemez kâğıdı eline alıp baktı. "Evet, gayet uygun. Başka hiçbir şeye de gerek yok," diye ekledi yine o aynı aceleci konuşmasıyla ve kâğıdı masanın üzerine koydu. Kısa bir süre sonra da başka bir konu hakkında konuşurken, kâğıdı masadan alıp kendi çalışma masasının üzerine koydu.

"Siz galiba dün... şu öldürülen yaşlı kadınla... tanışıklığımı sormak istemiştiniz, değil mi?" diye tekrar konuşmaya başladı Raskolnikov. Sonra da "Ne diye *galiba* dedim ki?" diye geçirdi yıldırım hızıyla zihninden. "Peki, *galiba* dedim diye niye bu kadar tedirgin oluyorum ki sanki!" diye yine yıldırım hızıyla geçirdi zihninden.

Ve birden sırf Porfiriy ile karşılaşmaktan, iki çift laf etmiş

* Fransızca, "kısaca" anlamında. *–çn*

olmaktan, iki kez bakışmış olmaktan dolayı kuruntusunun bir anda olağanüstü boyutlara ulaştığını... ve bunun çok tehlikeli olduğunu fark etti. Sinirleri iyice gerilmiş, endişesi artmıştı. "Felaket! Felaket! Yine ağzımdan laf kaçıracağım!" diye düşündü.

"Evet, evet, evet! Hiç rahatsız olmayınız! Vaktimiz bol, vaktimiz bol," diye bir şeyler geveledi Porfiriy Petroviç. Bu sırada hiçbir nedeni olmadan masanın etrafında ileri geri yürüyor, bir pencereye, bir çalışma masasına, sonra yine yazı masasına doğru gidiyor, gözlerini Raskolnikov'un şüpheci bakışlarından kaçırıp sonra birdenbire önünde durarak bu sefer bakışlarını ona dikiyordu. Tıpkı bir top gibi odanın içinde yuvarlanan ve sanki odanın tüm duvarlarından ve köşelerinden sekerek tekrar gelen bu ufak tefek, şişman ve yuvarlak hatlı adamın hali gerçekten de çok tuhaf bir görünüm arz ediyordu.

"Vaktimiz bol, vaktimiz bol!.. Sigara kullanıyor musunuz? Var mı sigaranız? Buyrun, ben ikram edeyim..." diye devam etti, misafirine sigara uzatarak. "Biliyor musunuz, sizi burada kabul ediyorum ama benim evim de hemen şurası, şu bölmenin arkasındaki daire. Devletin bana verdiği devlet malı konut... Şimdi ise bir süreliğine serbestim. Burada kimi düzenlemeler yapmam gerekiyordu. Neredeyse bitirdim... Biliyor musunuz... devlet malı konut çok iyi bir şey, değil mi? Ne dersiniz?"

"Evet, çok iyi bir şey," diye adeta alaycı bir ifadeyle cevapladı Raskolnikov.

"Çok iyi bir şey, çok iyi bir şey..." diye tekrarladı sanki birdenbire bambaşka bir düşünceye dalmış gibi Porfiriy Petroviç. "Evet! Çok iyi bir şey!" diye neredeyse bağırdı sonunda ve birdenbire gözlerini Raskolnikov'a dikti ve ona iyice sokularak sadece iki adım önünde aniden duruverdi. Devlet malı konutun çok iyi bir şey olduğunun aptalca bir şekilde defalarca tekrarlanmasının bayağılığı ile Porfiriy'in şimdi misafirine

diktiği ciddi, düşünceli ve gizemli bakışlar birbiriyle tamamen çelişmekteydi.

Ama bu durum Raskolnikov'un öfkesini daha da alevlendirdi ve bu nedenle alaycı ve oldukça düşüncesizce bir meydan okumada bulunmaktan kendini alamadı.

"Biliyor musunuz," diye sordu birden, neredeyse küstahça bir bakışla Porfiriy'i süzerek ve bu küstahlığından haz alarak, "galiba – her türden sorgu yargıçları için – böyle bir hukuk kuralı, hukuk usûlü var, önce oldukça uzaktan başlanıyor sorguya, çok basit bir şeyden ya da ciddi ama esas konu ile tamamıyla ilgisiz bir şeyden. Böylece, deyim yerindeyse, zanlının ilgisi başka yöne çekiliyor, dikkati dağıtılıyor ve sonra da hiç beklenmedik bir şekilde en tehlikeli, en önemli soru pat diye soruluveriyor. Değil mi? Galiba bu usûl tüm kurallar ve öğretilerde hâlâ hiç değiştirilmeksizin kutsal bir şekilde uygulanıyor değil mi?"

"Bakın hele... yani siz şimdi benim bu nedenle mi devlet malı konuttan bahsettiğimi düşünüyorsunuz?" Ve bunu söylemesinin ardından Porfiriy Petroviç suratını kırıştırdı, göz kırptı; yüzünden hızla neşeli ve kurnaz bir ifade geçti, alnındaki kırışıklıklar düzeldi, gözleri kısıldı, yüzünün hatları uzadı ve birdenbire bitmek bilmeyen sinirli bir kahkaha atmaya koyuldu. Bu sırada vücudu titriyor, sallanıyor ama gözlerini Raskolnikov'dan ayırmıyordu. Raskolnikov da kendini biraz zorlayarak gülmeye çalıştı; ama onun bu zoraki gülüşünü fark eden Porfiriy öyle bir gülmeye başladı ki, yüzü pancar gibi kızardı. Onu bu halde gören Raskolnikov'un tiksintisi o dereceye vardı ki, tüm tedbirini elden bıraktı, zoraki gülüşünü kesti, suratını astı ve onun sanki kasten uzayıp giden, bitmek bilmeyen kahkahaları dininceye kadar gözlerini hiç ayırmadan, uzun uzun, nefretle Porfiriy'e baktı. Tedbiri elden bırakan sadece o değildi: Porfiriy Petroviç de misafirinin gözünün içine baka-

rak alay edercesine gülerek onun nefretini kazandığını görüyor ama bundan en ufak bir rahatsızlık duymuyor gibiydi. Bu durum Raskolnikov için çok şey ifade ediyordu: Böylece az önce Porfiriy Petroviç'in hiç de bozulup şaşırmadığını, tersine kendisinin muhtemelen tuzağa düşmüş olduğunu anladı; burada açıkça kendisinin bilmediği bir şey, bir amaç vardı; belki de her şey çoktan hazırlanmıştı bile ve şimdi hemen şu an ortaya çıkacak, dile dökülecekti...

Meseleye doğrudan girmeye karar vererek yerinden doğruldu, şapkasını eline aldı.

"Porfiriy Petroviç," diye başladı kararlı bir tavırla, öte yandan ciddi şekilde öfkelenmiş olduğu da belli oluyordu, "siz dün sorguda ifade vermem için gelmemi istediniz. (*Sorguda ifade verme* kelimelerine özel vurgu yapmıştı). Ben de kalktım geldim, eğer soracağınız bir şey varsa lütfen sorunuz, aksi takdirde müsaadenizle gideyim. Hiç vaktim yok, pek çok meşguliyetim var... Hani şu sizin de bildiğiniz... at arabası altında kalıp ezilen memurun cenaze törenine katılmam gerek," diye ekledi ve bu eklemeyi yapar yapmaz da kendine kızdı, ardından da bu nedenle kendine kızdığı için daha da fazla öfkelendi. "Tüm bunlardan bıktım artık, beni anlıyor musunuz, hem de çoktan bıktım... Zaten biraz da bu nedenle hastalandım. Kısaca söylemek gerekirse – hastalıktan bahsetmesinin de gayet yersiz olduğunu hissederek neredeyse bağırmaya başladı – kısaca söylemek gerekirse: Ya beni sorguya çekin ya da derhal gitmeme izin verin!.. Sorguya çekecekseniz de bunu usûlüne uygun şekilde yapın! Başka türlüsüne izin vermem! Bu nedenle de, artık ikimizin yapacağı hiçbir şey olmadığı için şimdilik hoşça kalın."

"Hey Tanrım! Neler diyorsunuz siz böyle? Sizi niye sorguya çekecekmişim ki?" dedi tavuk gıdaklamasını andıran bir sesle. Anında ses tonunu da, duruşunu da değiştirmiş ve kahkahayla gülüşünü de şıp diye kesmişti. "Hiç endişe etmeyiniz

lütfen," dedi ve daha önce yaptığı gibi tekrar odanın içinde sürekli hareket etmeye başladı, sonra da Raskolnikov'a yanaşıp onu oturtmaya çalıştı. "Zamanımız var, zamanımız var, efendim, bunlar çok önemsiz şeyler, zaten... Ben aksine, sizin nihayet buraya gelişinize o kadar sevindim ki... Sizi bir misafir olarak kabul ediyorum. Bu benim kahrolası kahkaham için beni bağışlayın, azizim Rodion Romanoviç; beni affedin Rodion Romanoviç! Sanırım baba adınız Romanoviç'ti, değil mi?.. Sinirlerim zayıf efendim ve siz itirazınızın keskin esprisiyle beni çok güldürdünüz; biliyor musunuz bazen lastik bir top gibi zıplaya zıplaya yarım saat güldüğüm olur... Çok gülen bir insanım, efendim. Öyle ki, hatta bir gün gülerken inme inecek diye korkuyorum. Oturun lütfen, niçin ayaklandınız öyle?.. Azizim, oturun lütfen, yoksa kızdığınızı düşüneceğim..."

Raskolnikov, hâlâ suratını hiddetle asarak susup onu dinliyor ve hareketlerini inceliyordu. Nihayet şapkasını elinden bırakmadan tekrar oturdu.

"Kuzum Rodion Romanoviç, size karakter özelliğimi açıklamak amacıyla kendi hakkımda bir şey söylemek istiyorum," diye devam etti konuşmasına Porfiriy Petroviç. Yine odanın içinde sürekli hareket ediyor ve sanki misafiriyle göz göze gelmekten eskisi gibi kaçınıyordu. "Biliyor musunuz, ben, bekâr bir insanım, cemiyet adamı, tanınan birisi de değilim. Üstelik kurumuş kalmış, tohuma kaçmış, duygusuz bir insanım... Ve... ve fark ettiyseniz, Rodion Romanoviç, bizde, yani Rusya'da ve en çok da Peterburg camiasında, önceden çok da yakın tanışmayan, ama nasıl denir, birbirlerine karşılıklı olarak saygı duyan iki zeki insan, yani sizinle benim gibi iki insan bir araya gelirlerse ilk yarım saat konuşacak bir konu bulamazlar, karşılıklı susarlar, hiç konuşmadan sıkıntıyla öyle otururlar. Herkesin konuşacak konusu vardır, mesela hanımların, mesela yüksek sosyeteden insanların her zaman konuşacak konuları

vardır, *c'est de rigueur*,* bizim gibi orta sınıf insanlar, yani düşünen insanlar ise mahcup ve suskundurlar... Peki bu niçin böyle oluyor, kuzum? Acaba sosyal ilgimiz mi yok? Yoksa pek bir dürüstüz de birbirimizi kandırmak istemediğimiz için mi böyle az konuşuyoruz doğrusu bilemiyorum! Siz ne düşünüyorsunuz? Hem lütfen kalkıp gitmeye hazırlanıyormuşsunuz gibi durmayın ve şapkanızı da bırakın elinizden! Gerçekten de böyle bu görüntünüz rahatsız edici... Üstelik gelmenize ne kadar sevinmiştim..."

Raskolnikov şapkasını masanın üzerine koydu, sessizce ve ciddi, hatta asık bir yüzle Porfiriy'in anlamsız ve içi boş konuşmasını dinlemeye başladı. "Acaba amacı gerçekten de bu anlamsız gevezelikleriyle dikkatimi dağıtmak mıdır, nedir?" diye düşündü.

"Kahve ikram edemeyeceğim, hiç yeri değil; ama insan bir dostuyla şöyle bir beş dakika oturup iyi vakit geçirmez mi sanki," diye hiç ara vermeden konuşmasını sürdürdü Porfiriy Petroviç. "Ve görevle ilgili tüm şu sorumlulukları gayet iyi bilirsiniz... Kuzum, ben böyle önünüzde sürekli bir ileri bir geri dolaşıp duruyorum diye lütfen gücenmeyiniz; kusura bakmayın kuzum ama sizi gücendirmekten çok çekiniyorum, ama benim böyle sürekli hareket etmem çok gerekli. Sürekli oturduğum için, ilk fırsatta böyle beş dakika da olsa hareket etmek çok iyi geliyor... Basurum var... Jimnastikle tedavi olabileceğimi düşünüyorum; diyorlar ki, devlet müşavirleri, muvazzaf devlet müşavirleri, hatta gizli müşavirlerin hepsi memnuniyetle ip atlıyorlarmış; işte çağımızda bilim böyle bir şey... işte böyle... Buradaki iş ve yükümlülüklere, sorgulara ve her türden formaliteye gelince... Şimdi mesela siz, azizim, az önce sorgulardan bahsetmiştiniz... Bilir misiniz, azizim Rodion Romanoviç, gerçekten de bazen bu sorgular, sorguya çekilenden

* Fransızca, "bu böyle düzenlenmiştir." -çn.

çok sorguya çekeni şaşırtırlar... Siz bu hususu daha biraz önce tamamıyla yerinde ve doğru olarak belirttiniz zaten. (Raskolnikov hiç de böyle bir şey belirtmemişti). Şaşırır kalırsınız, efendim! Gerçekten de kafanız karışır! Hep aynı şey, tıpkı aynı vuruşu tekrarlayan bir trampet gibi hep aynı şey! İşte reformlar yapılıyor ve hiç olmazsa isimler değişecek, he-he-he! Hukuk usûlümüze gelince - gayet zekice ifade ettiğiniz gibi - bu alanda ben de tıpkı sizin gibi düşünmekteyim, efendim. Söyleyin lütfen, yargılananlardan hangisi, hatta en cahil köylüler bile konuyla hiç ilgisi olmayan saçma sapan bazı sorularla önce dikkatlerinin dağıtılmaya çalışıldığını (yine sizin o çok yerinde deyiminizi kullanıyorum), sonra da birdenbire asıl sorulacak sorunun pat diye soruluverdiğini bilmez ki? He-he-he! Yine sizin deyiminizi kullandım: pat diye birdenbire soruvermek! Sahi, siz şu devlet konutundan söz edişimi, sizi şaşırtmak isteyişime mi verdiniz? He-he-he! Çok ironik bakıyorsunuz her şeye. Her neyse, devam etmeyeceğim! Ah, evet, yeri gelmişken söyleyeyim, bir sözcük diğerini, bir fikir öbürünü çağrıştırıyor elbette: siz az önce usûlden söz etmiştiniz, hani şu sorgunun usûlüne uygun yapılmasından... Usûlüne uygun sorgu da neymiş! Usûl, pek çok durumda çok da önemsiz ve anlamsız bir şeydir, biliyor musunuz? Bazen sadece dostça konuşursun ve çok daha iyi sonuç alırsın. Usûl bir yere kaçmaz, bu konuda sizi teskin etmeme müsaade buyrun efendim. Hem zaten işin özünde usûl ne demek sorarım size? Usûl ile sorgu yargıcının attığı her adımı engellemenin anlamı yoktur. Sorgu yargıcının işi, nasıl demeli, bir anlamda özgür bir sanatçının işi gibidir ya da ona benzer bir şeydir... He-he-he!.."

Porfiriy Petroviç, bir an soluklanmak için sustu. Yorulmadan, anlamsız, boş cümleler kurup duruyor ya da araya bazı gizemli sözcükler sokup sonra tekrar anlamsız söylevine devam ediyordu. Odanın içerisinde şişko bacaklarıyla gittikçe

daha hızlı hareket ederek neredeyse koşuyor gibiydi. Gözlerini yerden hiç ayırmıyor, sağ kolunu arkasına yaslamış, sol koluyla da aralıksız birtakım hareketler, türlü jestler yapıyordu. Ancak jestleriyle sözleri arasında insanı şaşırtan bir uyumsuzluk vardı. Raskolnikov, birdenbire, Porfiriy'in odanın içinde koşturup dururken en az iki kez kapının önünde adeta bir an için duraklar gibi olduğunu ve bir şeylere kulak kabarttığını fark etti. "Acaba bir şeyler mi bekliyor?" diye düşündü?

"Siz gerçekten de tamamıyla haklısınız, efendim," diye neşeyle ve olağanüstü bir safiyetle Raskolnikov'a bakarak tekrar söze başladı Porfiriy. Raskolnikov ise bu bakışlardan irkildi ve derhal kendini topladı. "Bizim şu adli usûllerle böylesine zekice alay etmekte çok haklısınız, he-he! Şu (elbette bazı) derin düşünceli, psikolojik usûllerimiz aslında oldukça komik, efendim, üstelik de kalıplara sıkıca bağlı kalındığında tamamıyla yararsızlar. Evet, efendim... Ben yine usûlden bahsedeceğim: Soruşturması bana verilen herhangi bir vakada, diyelim ki, falanca veya filanca adamın bu suçu işlediğini bilmekteyim veyahut daha da doğrusu, işlediğinden kuşkulanıyorum... Zaten siz de hukuk öğrencisiydiniz değil mi Rodion Romanoviç?"

"Evet, öyleydim..."

"Tamam, işte, size ilerisi için bir misal vereyim, yani size bir şey öğretmeye cüret ettiğimi düşünmeyin sakın, zaten suçla ilgili makaleleri basılan birisine böyle bir şey yapmaya kalkışacak değilim tabi ki! Hayır, efendim, ben sadece size bir örnek vakadan bahsetmeye cüret edeceğim. Falanca veya filanca kişinin cinayet işlediğinden kuşkulandığımı varsayalım. Elimde bu kişinin aleyhine deliller de olsa, sorarım size efendim, vaktinden önce onun üzerine gitmeme ne gerek var? Kimisini hiç beklemeden hemen tutuklamak zorundayım, ama bir diğeri bambaşka bir karaktere sahip olabilir, öyle değil mi? O zaman onun bir süre daha şehirde dolaşmasına ne-

den izin vermeyeyim ki? He-he-he! Yok, ben sizin tam olarak anlamadığınızı görüyorum, öyleyse size daha anlaşılır şekilde açıklayayım: diyelim ki onu çok erken içeri attım, bu takdirde eline ahlâki bir dayanak vermiş olurum, he-he-he! Gülüyorsunuz değil mi? (Raskolnikov aklının ucuna bile getirmemişti: dişlerini sıkmış oturuyor, kor gibi yanan gözlerini ise Porfiriy Petroviç'ten ayırmıyordu). Ama işte böyle efendim, faklı olana, ben da farklı şekilde davranırım. Zira insanlar çeşit çeşittir ve her birine farklı bir şekilde yaklaşmak gerekir. Siz şimdi bana delilleriniz nerede diyeceksiniz. Peki, farz edelim ki elimizde delil var; iyi ama azizim bu delil dediğiniz de iki tarafı keskin kılıç gibidir. Ben ise itiraf ederim ki, nihayetinde bir sorgu yargıcı, yani zayıflıkları olan bir insanım. Soruşturma sonucunun matematiksel bir kesinlikte olmasını arzu ederim elbette, yani öyle bir delil bulmalıyım ki, iki kere iki dört eder gibi açık ve kesin olsun! Dolaysız ve su götürmez bir delil olsun! Bu suçu işlediğinden emin olsam bile onu zamansız bir şekilde içeri atarsam, bu takdirde ileride suçluluğunu kanıtlayacak delilleri kendi elimle ortadan kaldırmış olurum. Niçin mi diyeceksiniz? Çünkü onu içeri atmakla belli bir konum kazandırmış olurum, psikolojik olarak onun durumunu kesinleştirmiş ve böylece onu rahatlatmış olurum, işte böylece o da kendi kabuğuna çekilir, tutuklanmış olduğunun bilincine varır. Anlattıklarına göre, Sivastopol kuşatmasında, Alma* olayından hemen sonra, kimi aklı başında kişiler düşmanın gizlenmeden ciddi bir güçle saldırıya geçerek Sivastopol şehrini hızla ele geçireceğinden çok korkmuşlardı. Ama düşmanın şehri kuralına uygun bir şekilde kuşatmayı tercih ettiğini ve kuşatma için hendek kazmaya başladıklarını gördüklerinde o aklı başında kişiler

* Alma Muharebesi (20 Eylül 1854), Osmanlı-İngiliz-Fransız ittifakı ile Rusya arasında vuku bulan Kırım Savaşı'nın önemli ilk muharebesidir, Alma Nehri'nin güneyinde gerçekleşmiştir. –*çn*

sevinip rahatlamışlardı! Zira düşman şehri düşürmek için kuşatmayı kuralına uygun bir şekilde yapıyor, demek ki, bu iş en az iki ay uzadı diye düşündüler. Yine gülüyorsunuz, yine bana inanmıyorsunuz, değil mi? Ama elbette siz de haklısınız. Haklısınız, efendim, haklısınız! Tüm bunlar özel, genel olmayan özel vakalar, sizinle hemfikirim. Anlattığım olay gerçekten de özeldir, efendim! Ama tüm bu durumlarda değerli dostum Rodion Romanoviç, dikkate alınması gereken bir husus vardır: Tüm hukuk kurallarının, hukuk usûllerinin dayandığı, kitapların yazdığı genel vakalar aslında hiç yoktur ki! Zira her olay, en azından mesela her cinayet aslında daha işlenir işlenmez, anında, tamamıyla özel bir vaka haline gelir ve üstelik bu vakalardan bazıları kendinden öncekilere de hiçbir şekilde benzemez! Bazen bunların arasında çok komik vakalara da rastlanır. Bu tür olaylardan birinin zanlısını yakalatıp içeri atacak yerde serbest bıraktığımı, hiç ilişmediğimi varsayalım. Ancak o zanlı benim her şeyi, olayın tüm gizli saklı yönlerini bildiğimi, gece gündüz onu takip ettiğimi, sessizce onu gözlediğimi her an bilmeli veya en azından bu durumdan şüphe etmeli. Bu durumda sürekli bir şüphe ve korku içinde yaşayacak olan bu şahıs, Tanrı şahidim olsun ki, sonunda bu duruma dayanamayarak manen çöküp, kendi ayağı ile gelerek teslim olacak, hatta iki kere iki dört eder gibi matematik bir kesinlik gösteren delillerin ortaya çıkmasına neden olacak davranışlarda da bulunacaktır ki, insana memnuniyet veren usûl de işte budur. Bu durum kaba-saba, cahil bir mujiğin de, çağdaş, zeki ve belli bir yönde kendini geliştirmiş bir şahsın de başına gelebilir. Bu nedenle insanın hangi alanda geliştiğini bilmek de önemlidir! Peki ya sinirler, ya sinirler! Siz sanki onları hepten unutmuş gibisiniz! Şimdilerde herkesin sinirleri rahatsız, zayıf veya bozuk!.. Peki ya öfke, ya öfke! Herkes nasıl da öfkeli! İşte ben size diyorum ki, tüm bu hallerin kaynağı, madeni bunlardır. Hem onun ser-

bestçe şehirde dolaşmasından niye rahatsız olayım ki? Varsın dolaşsın bakalım şimdilik, ne çıkar ki bundan? Nasıl olsa benim kurbanım olduğunu, benden hiçbir yere kaçamayacağını biliyorum ya, öyle değil mi? Ha-ha-ha! Yurt dışına mı? Yurt dışına ancak bir Polonyalı kaçar, *o* değil! Hem onu hep takip ediyor, hem de gerekli tüm önlemleri almış olacağım. Vatan topraklarının derinlerine mi kaçacak yani? İyi ama oralarda bizim ayağı çarıklı gerçek Rus mujiklerimiz yaşıyor, günümüzün modern şehirlisi bizim mujiklerimiz gibi ona yabancı kişilerin arasında yaşamaktansa hapishaneyi boylamayı yeğler, ha-ha-ha! Ama bunların hepsi boş laf ve konumuzun dışında. Ne demek: kaçmak! Bu sadece biçimsel bir eylem. Önemli olansa o değil ki! Kaçacak bir yeri bile olsa benden kaçamaması sadece bu yüzden değil ki: o, *psikolojik* olarak kaçamaz, he-he-he! Ne güzel ifade ettim ama değil mi? Kaçabileceği bir yer bile olsa o benden doğa yasaları gereği hiçbir yere kaçamaz. Siz hiç mum ateşinin etrafında dönen pervaneleri görmediniz mi? İşte o da tıpkı mum ateşinin çevresinde dönen pervane gibi boyuna benim etrafımda dönüp duracak, benden kaçamayacaktır. Bir gün gelecek, artık özgürlük onun için çekilmez bir hal alacak, birtakım derin düşüncelere dalacak, ağır ağır sersemleyecek ve sonunda ağa düşmüş bir balık gibi ölesiye bir korkuya kapılacaktır. Dahası da var: iki kere iki dört eder gibi matematik kesinlik taşıyan delilleri de yine bizzat kendisi hazırlayacaktır. Bunun için de ona uzunca bir hazırlık devresi vermem yetecektir. Nihayet etrafımdaki dönüş dairelerini daraltarak doğrudan doğruya hop diye ağzımın içine düşüverecektir, ben de onu yutuvereceğim! Bu da çok memnuniyet verici bir şey olacaktır benim için! He-he-he! Yoksa bana inanmıyor musunuz?"

Raskolnikov cevap vermedi, solgun ve hareketsiz bir şekilde oturuyor ve hep o aynı gerilmiş haliyle Porfiriy'in yüzüne bakıyordu.

"Çok güzel bir ders verdi bana!" diye buz kesilerek düşünüyordu içinden. "Üstelik bu dünkü kedi-fare oyunu da değil. Ve kuşkusuz amacı bana boşu boşuna güç gösterisi yapmak, telkinlerde bulunmak da değil. Zira bunlara yeltenmeyecek kadar zeki. Muhakkak bambaşka bir amacı var, ama bu amacı ne acaba? Yok canım, bunların hepsi palavra, kurnazca beni ürkütmek istiyorsun! Elinde delil falan yok, zaten dünkü adam da yok! Bütün amacın şaşırtmak, olmadık zamanda kızdırmak ve bu haldeyken beni yakalayabilmek, ama sadece yalan söylüyorsun, bozum olacaksın, bozum! Ama niçin, niçin bana bu kadar açıldın? Yoksa sinirlerimin bozuk olmasına mı güveniyorsun? Hodri meydan, görelim bakalım ne hazırlamışsın."

Raskolnikov tüm gücünü toplayarak kendini korkunç ve bilinmedik felakete hazırladı. Zaman zaman Porfiriy'in üzerine atılmak ve onu oracıkta boğmak istiyordu. Daha buraya girer girmez öfkesine hâkim olamamaktan korkmuştu zaten. Dudaklarının kuruduğunu, yüreğinin delice çarptığını, ağzının köpürmeye başladığını hissediyordu. Ama ne olursa olsun susmaya, zamanından önce tek bir kelime etmemeye karar verdi. Onun durumunda bunun en iyi taktik olduğunu anlamıştı, zira sadece gereksiz bir şey söylememekle kalmayacak, suskunluğu ile düşmanını sinirlendirecek ve böylece tam tersine belki de kendisi onun ağzından laf alabilecekti. En azından böyle olmasını umut ediyordu.

"Hayır, görüyorum ki bana inanmıyorsunuz, efendim, size safiyane şakalar yaptığımı sanıyorsunuz," diye atıldı Porfiriy. Gittikçe daha çok neşelenmekte, memnuniyetinden aralıksız kahkahalar atmakta ve yine odanın içinde aralıksız dolaşmaktaydı. "Elbette bunda haklısınız. Tanrı bana öyle bir vücut vermiş ki, insanlarda sadece komik düşünceler uyandırmakta. Tıpkı bir soytarı gibiyim, efendim. Bakın size ne diyeceğim, belki tekrarlamış oluyorum ama, siz Rodion Romanoviç, bu

ihtiyarın kusuruna bakmayın lütfen! Henüz çok gençsiniz, hayatınızın baharındasınız, bu nedenle de tüm gençler gibi her şeyden çok insan aklına en büyük değeri biçiyorsunuz. Aklın oynak keskinliği ve zekânın soyut çıkarımları sizi baştan çıkarıyor. Askeri konularda yorum yapabildiğim kadarıyla bu durumun tamı tamına eski Avusturya Hofkriegsrat'ına* benzediğini belirtmek isterim. Kâğıt üzerinde onlar Napolyon'u yenip esir almışlar, oturdukları bürolarda her şeyi en incesine kadar zekice hesaplamışlardı ama sonra bir de baktılar ki, General Mac tüm ordusuyla birlikte teslim olmuş, he-he-he! Görüyorum, görüyorum azizim Rodion Romanoviç, sivil devlet memuru olmama rağmen sürekli askeri tarihten örnekler verdiğim için benimle alay ediyorsunuz. Ama ne yapayım, bu benim zaafım, askerliği seviyorum, hele de tüm o askeri tebliğleri okumaya bayılıyorum... Kariyerimi tamamıyla yanlış yerde yapmışım. Aslında ben asker olmalıymışım. Muhtemelen bir Napolyon olamazdım ama bir binbaşı olurdum, he-he-he! İşte böyle, aziz dostum, şimdi de ben size şu özel vaka hakkındaki bütün gerçekleri ayrıntısıyla anlatayım: Gerçeklik ve insan doğası, değerli dostum, çok önemli bir şeydir ve bazen bunlar en ince hesapları bile öyle bir altüst eder ki, şaşarsınız! Hey, lütfen bu ihtiyara kulak asın Rodion Romanoviç, ciddi söylüyorum (henüz daha otuz beşine varmamış olan Porfiriy Petroviç bunları söylerken gerçekten de sanki birdenbire yaşlanıvermişti; hatta sesi bile değişmiş, vücudu sanki büzüşüvermişti), üstelik ben açık yürekli bir insanım... Ne dersiniz? Sizce de açık yürekli değil miyim? Bence gayet açık yürekli bir insanım, zira size pek çok şey anlatıyorum, hem de hiçbir karşılık beklemeden, he-he! Her neyse, devam ediyorum: Zekâ, bence harika bir şey; hani nasıl demeli, doğanın süsü ve yaşamın avuntusu

* Kutsal Roma-Cermen ve Avusturya imparatorluklarında saraya bağlı askeri konsey. –*çn*

ve bazen öyle sihirbazlıklar yapar ki, hemen hep olduğu gibi, kendini kendi hayal gücüne kaptırmış olan zavallı bir sorgu yargıcı - eninde sonunda o da bir insan olduğu için kendini böyle kaptırması çok olağandır - nasıl etsin de bu sihirbazlıkları anlasın! İşte tam da bu sırada doğa, zavallı sorgu yargıcının imdadına yetişiverir! Kendisini zekânın cazibesine kaptırmış olan ve "tüm engellerin üzerinden atlayıveren" gençlik ise (dün sizin çok zekice ve kurnazca belirtmiş olduğunuz gibi) bunu, yani doğayı aklının ucuna bile getirmemiştir. Onun, yani adamın, özel vakadaki incognito'nun* yalan söylediğini, hem de mükemmel bir şekilde, çok kurnazca yalan söylediğini varsayalım. Tam zaferini kutlayacağı, zekâsının meyvelerinin tadını çıkaracağı sırada pat diye bayılır! En ilginç, en skandal yaratacak noktada adam pat diye düşer bayılır. Bu durumu hastalıkla, odaların havasızlığıyla açıklamaya çalışır, ama işte ne de olsa bir açık vermiştir! Her şeye rağmen açık vermiştir! Mükemmel bir şekilde yalan söylemiş ama kendi doğasını hesaba katmamıştır. İşte işin püf noktası da burasıdır! Başka bir seferinde, zekâsının keskinliğine güvenerek, kendisinden şüphe eden adamla alay etmeye kalkar, sanki kasten benzi solmuş gibi, oyunmuş gibi yapar ama çok doğal bir şekilde benzi solmuştur, solgunluğu *haddinden fazla gerçeğe* benzemektedir ve işte yine bir açık vermiştir! Her ne kadar ilk seferinde aldatmayı başarmışsa da, tüm gece bir hata yapıp yapmadığını düşünmüştür. Üstelik bu her adımda böyle devam edip gider! O da yetmez, ileri atılmaya, ilgili ilgisiz her şeye karışmaya ve durup dinlenmeden susması gereken konularda konuşmaya başlar, türlü türlü kinayeli laflar eder, he-he! Bizzat kendisi gelip niçin kendisini almaya hâlâ kimsenin gelmediğini sormaya başlar, he-he-he! Ve bu durum çok zeki bir insanın, bir psikoloğun, bir

* Metinde Latince olarak kullanılmıştır, "bilinmeyen kişi" anlamına gelmektedir. *–çn*

edebiyatçının da başına gelebilir! Doğanın aynası, aynaların en iyi yansıtanıdır! Karşısına geçip kendine bak ve hayran ol! İşte böyle! Ne oldu, niye benziniz soldu sizin Rodion Romanoviç, bunaldınız mı yoksa? Pencereyi açayım mı?"

"Yok, zahmet etmeyin lütfen," diye bağırdı Raskolnikov ve birden gülmeye başladı, "lütfen zahmet etmeyin!"

Porfiriy onun karşısında durdu, bekledi ve birden kendisi de gülmeye başladı. Raskolnikov divandan kalktı ve isterik kahkahasını birden bıçak gibi kesti.

"Porfiriy Petroviç!" dedi yüksek sesle. Titreyen bacakları üzerinde zorlukla durmasına rağmen tane tane konuşmaya devam etti. "Ben, nihayet sizin şu yaşlı kadınla kız kardeşi Lizaveta'yı benim öldürmüş olmamdan müspet olarak şüphe ettiğinizi açıkça görüyorum. Size şunu bildirmek isterim ki, tüm bunlardan artık çoktan bıktım. Eğer beni yasal olarak kovuşturma hakkına sahip olduğunuzu düşünüyorsanız bu takdirde kovuşturmaya başlayınız; tutuklamanız gerekiyorsa tutuklayınız. Ama gözümün içine bakarak benimle alay etmenize ve bu şekilde eziyet etmenize müsaade edemem."

Birden dudakları titredi, gözleri delice ışıldadı ve o ana kadar hâkim olduğu sesi çın çın ötmeye başladı.

"Müsaade edemem!" diye haykırdı aniden, tüm gücüyle yumruğunu masaya indirerek. "Duyuyor musunuz beni, Porfiriy Petroviç? Buna izin veremem!"

"Ah Tanrım, yine ne oluyor böyle!" diye haykırdı büyük bir korkuyla Porfiriy Petroviç. "Kuzum Rodion Romanoviç! Değerli dostum! Anam-babam! Ne oluyor size böyle?"

"Müsaade edemem!" diye haykırdı bir kez daha Raskolnikov.

"Kuzum lütfen daha yavaş sesle konuşun! Sonra duyup buraya gelecekler! O zaman onlara ne diyeceğiz, bir düşünün

lütfen!" diye dehşet içinde fısıldadı Porfiriy Petroviç. Bunları söylerken yüzünü iyice Raskolnikov'un yüzüne yaklaştırmıştı.

"Müsaade edemem, müsaade edemem!" diye mihaniki bir şekilde tekrarlayıp duruyordu Raskolnikov, ama artık o da fısıltıyla konuşmaktaydı.

Porfiriy hızla dönüp pencereyi açmak için koşturdu.

"Biraz temiz hava girsin! Hem azıcık su içseniz çok iyi gelir sevgili dostum. Nöbete yakalandınız tekrar!" Ve hemen su getirmek için kapıya doğru yönelmişken köşede su dolu bir sürahi çarptı gözüne. Sürahiyi kaptığı gibi Raskolnikov'un yanına koştu.

"Kuzum biraz için lütfen," dedi yine fısıltıyla, "belki de iyi gelir..."

Porfiriy Petroviç'in korkusu ve telaşı o kadar doğaldı ki, Raskolnikov sustu ve yabani bir merakla onu incelemeye başladı. Suyu da almadı.

"Rodion Romanoviç! Sevgili dostum! Eh, ama bu şekilde davranırsanız sonunda aklınızı kaçırırsınız, sizi temin ederim! Ah, ah! Biraz su için! Azıcık da olsa içiverin!"

Böylece genç adamı su bardağını almaya zorladı. Raskolnikov bardağı alınca mihaniki olarak kaldırıp dudaklarına götürdü ama sonra kendine gelip tiksintiyle masaya bırakıverdi.

"Evet, yine bir nöbet geçirdiniz, efendim! Böyle davranırsanız eski hastalığınızı depreştireceksiniz sevgili dostum," dedi gıdaklar gibi sesle ve dostça bir tonla Porfiriy Petroviç. Yaşadığı endişe ve şaşkınlığı hâlâ üzerinden atamamış gibiydi. "Aman Tanrım! İnsan kendine karşı bu kadar kayıtsız olur mu canım! Dün de bana Dmitri Prokofiç geldi... Kabul ediyorum, karakterim çok kötü, dikenli, alaycı bir dilim var, kabul ediyorum! Ama onlar da bundan nasıl bir sonuç çıkarıyorlar, görüyor musunuz?.. Yüce Tanrım! Dün sizden sonra geldi, birlikte yemek yedik. Konuştu da konuştu. Ben sadece ellerimi iki yana açtım.

Bak sen şu işe diye düşündüm! Tanrım! Onu siz mi göndermiştiniz? Oturun hadi sevgili dostum, oturun Tanrı aşkına!"

"Hayır, ben göndermedim! Ama onun size geleceğini ve maksadını biliyordum," dedi sert bir tavırla Raskolnikov.

"Biliyor muydunuz?"

"Evet. Eee, ne çıkar bundan?"

"Aziz dostum Rodion Romanoviç, bundan şu çıkar ki, ben sizin tüm maceralarınızı biliyorum; hakkınızda hemen her şeyi biliyorum! Mesela akşamüzeri ortalık kararırken nasıl apartman dairesi kiralamaya gittiğinizi, kapı çıngırağını nasıl uzun uzun çaldığınızı, yerdeki kanların ne olduğunu sorduğunuzu, bu tavrınızla orada çalışan işçileri ve kapıcıları nasıl şaşırttığınızı da gayet iyi biliyorum. O sırada içinde bulunduğunuz ruh halini gayet iyi anlıyorum. Ama yemin ederim ki, bu gidişle siz aklınızı oynatacaksınız! Önce kaderin size vurduğu darbe, sonra da karakoldaki polislerden gördüğünüz hakaret, içinizde asil bir hiddetin doğmasına neden oldu. Bu nedenle, tüm bunlara bir son vermek niyetiyle neleri varsa ortaya dökmeleri, ne biliyorlarsa hepsini, bir an önce hepsini söylemeleri için her tarafa başvurmaktasınız! Zira tüm bu aptalca davranışlardan, etrafınızı saran bu şüphelerden bıkıp usanmış durumdasınız! Böyle değil mi? İçinde bulunduğunuz ruh halini iyi anlamış mıyım? Ancak böyle davranmakla yalnız kendinizi değil, Razumihin'i de şaşkına çeviriyorsunuz. O, bu işler için gereğinden fazla iyi yürekli bir insandır, bilirsiniz. Sizin hastalığınız var, onda ise aşırı merhametli bir yürek. Bu özelliği hastalığınızın ona da bulaşmasına neden olabilir... Sinirleriniz yatışınca, sevgili dostum, anlatacağım size... Lütfen oturun ama sevgili dostum, Tanrı aşkına! Lütfen, biraz dinlenin, yüzünüz çok soldu; haydi oturun ama."

Raskolnikov oturdu; titremesi azalıyor ama hissettiği hararet tüm vücuduna yayılıyordu. Kendisine dostça hizmet et-

meye çalışan kaygılanmış Porfiriy Petroviç'i derin bir hayretle ve gergin bir şekilde dinliyordu. İnanmak için içinde garip bir eğilim seziyor olsa da, onun tek bir sözüne bile kesinlikle inanmıyordu. Porfiriy'in apartman dairesi hakkındaki beklenmedik sözleri onu neredeyse şoka sokmuştu. "Nasıl oluyor da benim o daireye gittiğimi bilebiliyor, üstelik bir de bunu bana kendisi söylüyor?" diye düşündü birdenbire.

"Evet, efendim, işte benim adli pratiğimde neredeyse hemen hemen aynı böyle psikolojik, hastalıklı bir olay vuku bulmuştu," diye çabuk çabuk konuşmasını sürdürdü Porfiriy. "Vakti zamanında yine adamın biri bu şekilde kendi kendine bir cinayet iftirasında bulunmuştu, hem de ne iftira: koca bir hayalî vaka uydurmuş, deliller ileri sürmüş, hangi şartlarda işlendiğini anlatmış, her şeyi karıştırmış, herkesin aklını çelmişti. İyi ama niçin? Zira aslında hiçbir kasıt gütmeden bir cinayetin işlenmesine kısmen neden olmuştu, gerçekten de kısmen. Ve katillere vesile oluşturduğunu anlar anlamaz büyük bir üzüntüye kapıldı, aklıselimini yitirdi, hayaller görmeye başladı, hepten aklını kaçırdı. Sonra da kendi kendini katil olduğuna inandırdı! Sonunda temyiz mahkemesi meseleyi çözümleyip işin içinde çıkabildi: talihsiz adam beraat etti ve müşahede altına alındı. Bravo temyiz mahkemesine! Şu işe bakın hele, ay-ay-ay! Hiç böyle davranılır mı, değerli dostum? Bu şekilde davranılırsa, böyle gece yarıları gidip kapı çıngırakları çalınır, kapıcılara yere akan kanlar sorulursa insan hepten hastalanır, nöbet geçirir! Ben bu psikolojiyle kendi çalışma hayatımda karşılaştım ve onu gayet iyi inceledim. İşte bu hale giren insanlar bazen kendilerini pencereden veya çan kulesinden atmaya kalkarlar. Bu çok cezbedici bir duygudur. Şu dairenin çıngırağını çalma işi de aynı şey... Hastalık, Rodion Romanoviç, hastalık! Hastalığınızı çok ihmal etmeye başladınız! Tecrübeli bir hekime danışsanız iyi olacak, zira şu sizin şişman hekiminizde pek iş

yok!.. Siz hayal âlemine dalarak sayıklıyorsunuz! Siz yaptıklarınızı hep bu hayal âleminde sayıklama halinde yapıyorsunuz!.."

"Gerçekten de şu anda bile yalan söylüyor olabilir mi?" diye geçirdi aklından. Ama bu düşüncenin kendisini inanılmaz, delice bir öfkeye sürükleyebileceğini, bu öfkeden aklını bile kaçırabileceğini sezdiğinden, hemen uzaklaştırmak amacıyla "Olamaz, olamaz!" diye itiraz etti içinden.

"Hayır, kendimden geçmiş, sayıklama halinde değil, kendimdeyken yaptım," diye haykırdı, Porfiriy'in kendisine kurduğu tuzağın ne olduğunu anlayabilmek için zihninin tüm gücünü toplayarak. "Aklım tamamen başımdaydı benim, aklım başımdaydı. Duyuyor musunuz?"

"Evet, duyuyorum ve anlıyorum! Siz zaten dün de sayıklama halinde hareket etmediğinizi söylemiş, hatta bunu ısrarla vurgulamıştınız! Söyleyebileceğiniz her şeyi çok iyi anlıyorum! E-eh!.. Beni dinleyiniz lütfen, benim yüce gönüllü dostum Rodion Romanoviç. Hiç olmazsa şu durumu anlamaya çalışın. Eğer gerçekten suçlu olsaydınız ya da bu lanetli işe bir şekilde karışmış bulunsaydınız, insaf edin yani, hiç kalkar da bütün bu işleri kendinizi bilmez halde, yani sayıklama halinde değil de, tümüyle aklınız başınızda olarak yaptığınızı iddia eder, bu hususta ısrar eder miydiniz? Üstelik bir de ısrar ederek, büyük bir inatla, bunun böyle olduğu hususunda direnir miydiniz? İnsaf edin yani, böyle bir şey olabilir mi hiç? Bence, bunun tam tersi şekilde davranırdınız. Kendinizden biraz olsun şüpheniz olsaydı, bu işi kendinizi bilmez halde, nöbet geçirip sayıklar haldeyken yaptığınızı iddia etmeniz, bu hususta özellikle direnmeniz gerekmez miydi? Öyle değil mi? Haksız mıyım?"

Bu soruda bir hile gizli gibiydi. Raskolnikov üzerine eğilmiş Porfiriy'den uzaklaşmak amacıyla iyice divanın arkalığına doğru geriledi ve sessizce, hayretle dolu bakışlarını dosdoğru Porfiriy'e dikti.

"Ya da Bay Razumihin'in beni ziyaret etmesi meselesi, yani Razumihin dün bana kendiliğinden mi yoksa sizin tembihiniz üzerine mi geldiği meselesinde de aynı şey oldu. Onun kendiliğinden geldiğini özellikle iddia etmeniz ve onu tembihlediğinizi gizlemeniz gerekiyordu. Ama siz bunu saklamadınız! Tersine sizin teşvikinizle bana geldiği hususunda ayak dirediniz!"

Raskolnikov asla bu hususta ayak dirememişti. Sırtında buz gibi bir ürperti dolaştı. Dudaklarında hastalıklı ve çarpık bir gülümseme belirdi.

"Söylediğiniz her şey yalan," dedi güçsüzce ve ağır ağır konuşarak, "atacağım tüm adımları bildiğinizi, vereceğim cevapları önceden tahmin ettiğinizi bana yine kanıtlamak istiyorsunuz. Beni korkutmak istiyorsunuz... ya da niyetiniz sadece benimle alay etmek..." dedi, sözlerini artık yeterince tartamadan söylediğinin farkına vararak.

Konuşurken gözlerini Porfiriy'in yüzünden hiç ayırmamıştı. Birdenbire gözlerinde yeniden hudutsuz bir öfkenin ateşi alev aldı.

"Yalan söylüyorsunuz!" diye haykırdı. "Siz de çok iyi biliyorsunuz ki, bir caninin peşindekileri atlatmak amacıyla yapacağı en iyi şey, gizlenmemesi mümkün şeyleri elinden geldiğince gizlememektir. Ben size inanmıyorum!"

"Siz de fırıldak gibisiniz yani!" diye kıs kıs güldü Porfiriy. "İnsan sizinle nasıl anlaşacağını bilemiyor, cancağızım; kafanızı bir sabit fikre takmışsınız. Bana inanmıyorsunuz öyle mi? Ama size şunu söyleyeyim ki, söylediklerimin dörtte birine inanıyorsunuz ve ben öyle bir şey yapacağım ki, sonunda kalanına da inanacaksınız! Zira sizi hakikaten seviyor ve tüm samimiyetimle sizin iyiliğinizi istiyorum."

Raskolnikov'un dudakları titredi.

"Evet, efendim, sadece sizin iyiliğinizi istiyorum, bunu kesin olarak belirteyim," diye devam etti konuşmasına Porfiriy.

Raskolnikov'un kolunu dirseğinin biraz üzerinden, dostça bir tavırla, hafifçe tuttu. "Ayrıca hastalığınızı özenle gözetim altında tutmanız gerektiğini de ehemmiyetle belirtmek isterim size, efendim. Üstelik işte şimdi aileniz de yanınıza geldi, artık onları da düşünmeniz gerek. Onları huzursuz etmemeniz, rahatlarını sağlamanız lazımken, sadece korkutmaktasınız..."

"Sizi ne ilgilendirir? Bunları nereden öğrendiniz? Niye bu kadar ilgileniyorsunuz? Yani beni izletiyorsunuz ve benim de bunu bilmemi istiyorsunuz, öyle mi?"

"Hey Tanrım! Halbuki sizden öğrendim, bizzat sizden öğrendim tüm bunları! Endişelenip heyecanlanınca, bana da, başkalarına da her şeyi bizzat kendiniz anlatıyorsunuz. Ayrıca dün akşam Dmitriy Prokofiç Razumihin'den oldukça ilginç ayrıntılar öğrendim. Yok, efendim, sözümü kestiniz ama size şunu söylemeliyim ki, kuruntunuz nedeniyle, tüm zekânıza rağmen olaylara sağduyulu olarak bakamamaktasınız. İşte mesela yine aynı konuyu, kapı çıngırağı meselesini ele alalım: Bu kadar değerli bir şeyi, böyle bir gerçeği (üstelik koca bir gerçek!) tutup size haber verdim. Üstelik bir sorgu yargıcı olmama rağmen... Siz bu davranışımda hiçbir özellik görmüyor musunuz? Sizden birazcık bile kuşkulansaydım böyle mi davranırdım? Tam tersine, önce kuşkularınızı gidermem, bu olayı bildiğime dair size hiçbir şey hissettirmemem gerekirdi. Böylece sizi tümüyle ters bir tarafa yönlendirir, sonra da aniden, (sizin deyiminizle) sonra da pat diye tepenize binerdim! 'Eee, söyleyiniz bakalım, gecenin saat onunda, hatta on birinde, cinayetin işlendiği apartman dairesinde ne işiniz vardı? Kapının çıngırağını niye çaldınız? Yerdeki kana ne yaptıklarını niçin sordunuz? Kapıcıları neden şaşırtıp sonra da karakola, polis amirine götürmeye kalktınız?' diye sorardım. Sizden azıcık bile şüphe etseydim işte böyle davranmam gerekirdi. Resmi olarak, usûle uygun bir şekilde sizi sorgulamam, evinizde arama

yapmam, hatta ve hatta sizi tutuklamam bile gerekirdi... Ama demek ki, sizden kuşku duymuyorum. Aksi halde bambaşka davranırdım. Halbuki siz, tekrar ediyorum, olayları sağduyulu bir şekilde algılama olanağınızı kaybettiğinizden, hiçbir şey görmüyorsunuz!"

Raskolnikov tüm vücuduyla irkildi; öyle ki, Porfiriy Petroviç bile bunun farkına vardı.

"Söylediklerinizin hepsi yalan!" diye haykırdı. "Amacınızı bilmiyorum, ama hep yalan söylüyorsunuz... Az önce söylediklerinizin manası farklıydı ve yanılmama imkân yok... Yalan söylüyorsunuz!"

"Ben mi yalan söylüyorum?" diye atıldı Porfiriy. Görünüşünden sinirlendiği, ama olabildiğince neşeli ve komik halini muhafaza ederek Bay Raskolnikov'un kendisi hakkındaki düşüncelerini hiç de umursamadığı izlenimini vermeye çalıştığı anlaşılıyordu. "Ben mi yalan söylüyorum?.. Az önce size nasıl davrandım (üstelik bir sorgu yargıcı olduğum halde): Size tüm savunma araçlarını verdim, yol gösterdim, kullanabileceğiniz tüm psikolojik mazeretleri belirttim: 'Hastalık, yani sayıklama hali, insanın gücendirilmesi, melankoliye kapılması, polislerden etkilenmesi vb...' Öyle değil mi? He-he-he! Aslında yeri gelmişken belirteyim, tüm bu psikolojik savunma araçları, bahaneler, kurnazlıklar, çok tutarsız ve yetersiz şeylerdir, hatta bunlar iki tarafı keskin kılıçtır! 'Hastalık, sayıklama, hayal, rüya, hatırlamıyorum.' İyi güzel de cancağızım, hastalık ve sayıklama halinde niçin böyle rüyalar görülüyor da, başka şeyler görülmüyor? Başka şeyler de görülemez mi yani? Değil mi ama? He-he-he-he!"

Raskolnikov, kibirli ve küçümser bir tavırla ona baktı.

"Uzun lafın kısası," dedi gür bir sesle, "uzun lafın kısası," diye ısrarla tekrarlayarak ayağa kalktı ve böylece Porfiriy'i biraz itmiş oldu, "şunu bilmek istiyorum: Beni kesin olarak tüm

şüphelerden azade görüyor musunuz, *görmüyor musunuz*? Cevap verin Porfiriy Petroviç, hem de açıkça, kesin olarak, hemen şimdi, derhal cevap verin!"

"Hey yüce Tanrım! Tanrı layığınızı versin," diye haykırdı Porfiriy. Son kerte neşeli, hilebaz ve bütünüyle kaygıdan uzak bir tavır içindeydi. "Daha henüz sizi şu kadarcık bile rahatsız etmeye başlamadıkları halde bu sorunuzun cevabını öğrenip de ne yapacaksınız, bunu öğrenmeniz ne işinize yarayacak? Küçük bir çocuk gibisiniz: İlle de şu ateşi avcuma koyun! İyi de niye bu kadar endişe ediyorsunuz? Niçin bizzat kendiniz gelip kurcalıyorsunuz? Nedeni ne? Ha? He-he-he!"

"Tekrar ediyorum," diye öfkeyle bağırdı Raskolnikov, "daha fazla tahammül edemem..."

"Neye tahammül edemezsiniz? Belirsizliğe mi?"

"Benimle alay etmeyin! İstemiyorum!.. Size söylüyorum, is-te-mi-yo-rum!.. Tahammül edemiyorum ve istemiyorum!.. Duyuyor musunuz? Duyuyor musunuz?" diye haykırdı ve yine yumruğunu masaya indirdi.

"Sakin olun, sakin olun! Duyacaklar! Ciddi olarak uyarıyorum sizi: kendinize hâkim olun. Şaka yapmıyorum!" dedi fısıltıyla Porfiriy. Ama bu kez yüzünde az önceki o "yufka yürekli, telaşlanmış teyze" hali yoktu. Tersine, şimdi hiddetle çatılmış kaşlarıyla sanki birdenbire bütün sırları, imalı konuşmaları bir tarafa bırakmış, basbayağı *emreden* bir tavra bürünmüştü. Ama bu hali sadece çok kısa bir an için sürmüştü. Önce şaşıran Raskolnikov aniden korkunç bir öfkeye kapıldı, ama gariptir ki, delice öfkesinin zirvesinde olmasına rağmen bu emre uydu.

"Bana eziyet edilmesine müsaade etmeyeceğim!" diye fısıldadı birdenbire az önce olduğu gibi. Porfiriy'in emrine karşı gelemeyeceğini içinden büyük bir acı ve nefretle itiraf etmiş ve bu düşünceden dolayı iyice kudurmuştu. "İsterseniz tutuklayın beni, üzerimi, evimi arayın, ama yeter ki usûlüne uygun

davranın lütfen ve benimle oynamayın, efendim! Buna cüret etmeyin sakın..."

"Siz usûl hususunda hiç kaygılanmayın," diye sözünü kesti Porfiriy. Eskisi gibi düzenbazca gülümsüyor, hatta Raskolnikov'un halinden zevk alıyormuş gibi görünüyordu. "Azizim ben sizi buraya sadece ziyaret etmeniz için davet ettim, tamamıyla dostça!"

"Sizin dostluğunuzu istemiyorum, yerin dibine batsın dostluğunuz! Duydunuz mu beni? İşte şimdi şapkamı alıp çıkıyorum buradan. Madem tutuklamaya karar verdin, bakalım şimdi ne diyeceksin?"

Şapkasını kapıp kapıya yürüdü.

"Peki ya sürprizimi görmek istemez misiniz?" diye kıs kıs güldü Porfiriy. Onu yine dirseğinin biraz üstünden tutarak kapının önünde durdurdu. Görünüşe bakılırsa gittikçe daha neşeli, daha oyunbaz bir hale giriyordu ki bu durum Raskolnikov'u büsbütün çileden çıkarıyordu.

"Ne sürprizi? Ne demek istiyorsunuz?" diye sordu, aniden olduğu yerde mıhlanmış gibi kalıp korkuyla Porfiriy'e bakarak.

"Sürpriz hemen şurada, kapının arkasında oturmakta, he-he-he! (Parmağıyla dairenin konut kısmına açılan kapıyı işaret etti). Hatta kaçmasın diye kapıyı kilitledim."

"Bu da ne? Nerede? Ne?.." Raskolnikov kapıya yanaşıp açmaya çalıştı ama kapı gerçekten de kilitliydi.

"Kilitli! İşte anahtarı burada!"

Gerçekten de cebinden bir anahtar çıkararak Raskolnikov'a gösterdi.

"Yalan söylüyorsun!" diye öfkeyle kükredi Raskolnikov artık daha fazla dayanamayarak. "Yalan söylüyorsun lanet olası soytarı!" diye uluyarak, kapıya doğru gerileyen ama hiç de korkmuşa benzemeyen Porfiriy'e doğru atıldı.

"Hepsini, her şeyi anlıyorum," diyerek Porfiriy'e doğru bir

hamle daha yaptı. "Kendimi ele vermem için yalan söylüyor ve kızdırıyorsun..."

"İnsan istese de kendini bundan daha fazla ele veremez aziz dostum Rodion Romanoviç. Siz neredeyse çıldırdınız. Bağırmayın, yoksa adamları çağırmak zorunda kalacağım!"

"Yalan söylüyorsun, hiçbir şey olacağı yok! Hadi çağır adamlarını! Hasta olduğumu biliyordun, beni delirtecek kadar kızdırıp böylece kendimi ele vermemi sağlayacaktın, işte amacın buydu! Ama yağma yok, bana delil göster! Her şeyi anladım! Senin elinde delil falan yok. Sende sadece Zamyotov'un içi boş, kof tahminleri var!.. Huyumu bildiğin için beni delirtecek kadar kızdırmak, sonra da yok efendim papazlar gelecek, yok efendim vekiller gelecek diye beni iyice serseme çevirmek istedin... Onları mı bekliyorsun? Ha? Neyi bekliyorsun? Neredeler? Hadi çağır!"

"Ne vekili, cancağızım! Nasıl da kuruntu yapıyor! İyi ama sizin deyiminizle söyleyeyim, azizim, böyle davranmak usûle hiç de uygun değil ki, böyle davranılmaz ki... Usûle gelince, siz de göreceksiniz ki, usûlün bir yere kaçtığı yok!" diye geveledi ağzının içinden Porfiriy; bir yandan da kapıyı dinlemekteydi.

Gerçekten de bu sırada öteki odaya açılan kapının ardından sanki bir ses duyuldu.

"Hah, işte geliyorlar!" diye haykırdı Raskolnikov. "Demek gerçekten de çağırdın onları!.. Demek onları bekliyordun! Demek onlara güveniyordun... Peki, haydi onların hepsini gönder buraya: vekiller, şahitler, kimi istiyorsan... haydi! Ben hazırım! Hazırım!"

Ama tam bu sırada çok garip bir şey oldu, işin doğal gidişatına göre o kadar beklenmedik bir olaydı ki, elbette Raskolnikov da Porfiriy Petroviç de böyle bir gelişmeyi hiç beklemiyorlardı.

VI

Sonraları o an yaşananlar Raskolnikov'un zihninde hep şu şekilde canlanacaktı:

Kapının arkasından gelen gürültü birdenbire çoğaldı ve kapı biraz aralandı.

"Ne oluyor?" diye bağırdı canı sıkılmış bir edayla Porfiriy Petroviç. "Sizi uyardım ya..."

Bir an cevap gelmedi, ama belliydi ki, kapının arkasında birkaç kişi vardı ve sanki birisini iterek uzaklaştırmaya çalışıyorlardı.

"Ne oluyor orada?" diye endişeyle tekrarladı Porfiriy Petroviç.

"Tutuklu Nikolay'ı getirdiler," dedi bir ses.

"Gerek yok! Gidin! Beklesin!.. Niçin buraya geliyor ki? Bu ne düzensizlik!" diye haykırdı Porfiriy, kapıya doğru atılarak.

"Ama o..." diye anlatmaya çalıştıysa da aynı ses birden kesildi.

İki saniye kadar gerçek bir kavga yaşandığı duyuldu; sonra birdenbire sanki birisi zorla bir diğerini itti ve bunun ardından çok solgun yüzlü bir adam doğrudan Porfiriy Petroviç'in çalışma odasına girdi.

Bu adamın görünüşü daha ilk bakışta çok tuhaftı. Dosdoğru önüne bakmakla birlikte sanki hiç kimseyi görmüyor gibiydi. Gözlerinde kararlılık okunmaktaydı ama aynı zamanda tıpkı idama götürülen bir insan gibi yüzünü ölüm solgunluğu kaplamıştı. Kanı çekilmiş dudakları hafiften titremekteydi.

Henüz çok genç, basit giyimli, orta boylu, zayıf, daire biçimli kesilmiş saçları ve oldukça ince, adeta kuru yüz hatları vardı. İterek kendisinden kurtulduğu adam, ki muhafız olduğu belliydi, içeri dalıp onu omzundan yakalamayı başarmıştı. Ama Nikolay kolunu çekerek onun elinden tekrar kurtuldu.

Kapıya meraklılar toplanmıştı. Bunlardan bazıları içeri girmeye yeltenmekteydiler. Tüm bunlar neredeyse bir anda meydana gelmişti.

"Git buradan, henüz sırası değil! Çağrılmanı bekle!.. Niye vaktinden önce getirdiniz?" diye kızgınlıkla homurdandı planları altüst olan Porfiriy Petroviç. Ama Nikolay birden dizleri üzerine çöktü.

"Ne yapıyorsun?" diye bağırdı Porfiriy şaşırarak.

"Suçluyum! Günahkârım! Katil benim!" dedi birdenbire Nikolay, adeta güçlükle nefes alarak, ama oldukça yüksek bir sesle.

Sessizlik on saniye kadar sürdü, sanki herkes taş kesilmiş gibiydi; hatta muhafız bile geriledi, Nikolay'dan iyice uzaklaştı, mihaniki bir hareketle gerisin geri kapıya çekilerek orada hareketsiz durdu.

"Ne diyorsun," diye haykırdı Porfiriy Petroviç, bir an için düşmüş olduğu şaşkınlıktan sıyrılarak.

"Ben... katilim..." diye tekrarladı Nikolay, çok kısa bir süre sustuktan sonra.

"Nasıl... sen... Nasıl... Kimi öldürdün?"

Porfiriy Petroviç, görünüşe göre iyice kendini kaybetmişti.

Nikolay tekrar kısa bir an sustu.

"Alyona İvanovna ve onun kız kardeşi Lizaveta İvanovna'yı ben... öldürdüm... baltayla. Bilincimi yitirmiştim..." diye ekledi birdenbire ve tekrar sustu. Hâlâ dizlerinin üzerinde duruyordu.

Porfiriy Petroviç kısa bir an sanki düşünür gibi durdu, ama birden tekrar öfkeyle duruma tanıklık eden davetsiz misafirlerin uzaklaştırılması için eliyle işaret etti. Hepsi bir anda gözden kayboldular ve kapı kapandı. Bundan sonra Porfiriy Petroviç, köşede duran ve yabani gözlerle Nikolay'ı süzmekte olan Raskolnikov'a baktı. Tam ona yönelmişti ki, birdenbire

durdu, tekrar baktı. Ardından bakışlarını hemen Nikolay'a çevirip peşinden tekrar Raskolnikov'a, sonra yine Nikolay'a baktı ve birdenbire sanki onun tarafından cezbediliyormuş gibi tekrar Nikolay'a baktı.

"Sen bilincini yitirmeyi öne sürmekte ne diye bu kadar acele ediyorsun?" diye haykırdı Nikolay'a neredeyse nefretle. "Ben daha sana sormadım ki, bilincin yerinde miydi yoksa değil miydi diye... Konuş: sen mi öldürdün?"

"Katil benim... itiraf ediyorum..." dedi Nikolay.

"E-eh! Neyle öldürdün?"

"Baltayla. Önceden hazırlamıştım."

"Eh, yine acele ediyorsun! Yalnız mıydın?"

Nikolay soruyu anlamadı.

"Tek başına mı öldürdün?"

"Evet. Mitka masum, onun tüm bunlarla hiçbir ilişkisi yok."

"Yine acele edip Mitka'yı karıştırma! E-eh! Öyleyse nasıl kaçabildin, merdivenlerden nasıl inebildin? Zira kapıcılar ikinizi birlikte giderken görmüşler, değil mi?"

"Ben o zaman... yanıltmak amacıyla... Mitka'yla birlikte koştum," diye cevapladı bu soruyu adeta aceleyle ve önceden hazırlanmış gibi Nikolay.

"Demek öyle ha!" diye hiddetle kükredi Porfiriy. "Bunlar hiç de senin kendi lafların değil!" diye adeta kendi kendine homurdandı ve birdenbire tekrar Raskolnikov'a baktı.

Öyle görünüyordu ki, Nikolay'la uğraşmaktan bir anlığına Raskolnikov'u bile unutmuştu. Şimdiyse aniden onu hatırlamış, hatta biraz şaşırıp biraz da utanmış gibiydi...

"Rodion Romanoviç, azizim! Bağışlayın lütfen," diye ona doğru bir hamle yaptı. "Böyle olmaz ki; lütfen cancağızım, sizin burada yapacağınız bir şey kalmadı... ben kendim... görüyorsunuz işte, ne acayip bir sürpriz!.. Buyurunuz lütfen!"

Ve elinden tutarak onu kapıya doğru götürdü.

"Galiba siz bunu beklemiyordunuz?" dedi Raskolnikov nihayet. Henüz tam olarak hiçbir şey anlayamamış ama silkinip ciddi olarak kendine gelmiş gibi gözüküyordu.

"Evet, ama siz de beklemiyordunuz azizim. Bakın eliniz nasıl da titriyor! He-he!"

"Evet, ama siz de titriyorsunuz, Porfiriy Petroviç!"

"Haklısınız, ben de titriyorum, efendim, zira hiç beklemiyordum!.."

Artık kapının eşiğindeydiler. Porfiriy, Raskolnikov'un gitmesini sabırsızlıkla bekliyordu.

"Peki ya şu sürprizinizi göstermeyecek misiniz bana?" dedi aniden Raskolnikov.

"Kahramanca konuşuyor ama dişleri de hâlâ birbirine çarpıyor, he-he! Mizah gücünüz pek fazla! Haydi bakalım, tekrar görüşünceye kadar selametle!"

"Bence *elveda* demek daha doğru olacak!"

"Tanrı bilir, efendim, Tanrı bilir!" diye homurdandı Porfiriy dudaklarında çarpık bir gülüşle.

Raskolnikov, büronun içinde geçerken pek çok kişinin kendisine dikkatle baktığının farkına vardı. Girişte, kalabalığın içinde, o gece ısrarla karakola gidelim dediği *o malum* binanın iki kapıcısının bulunduğunu fark etti. Orada durmuş bir şey beklemekteydiler. Ama merdivenlere çıkar çıkmaz arkasında tekrar Porfiriy Petroviç'in sesini duydu. Döndüğünde onun nefes nefese koşarak kendisine yetiştiğini gördü.

"Bir kelimecik daha söyleyeceğim size Rodion Romanoviç; Elbette tüm bu işler Tanrı'nın bildiği gibi olacak ama usûl gereği yine de size bazı sorular sormam gerekecek... O nedenle sizinle tekrar görüşeceğiz."

Sonra Porfiriy Petroviç, dudağında bir gülümsemeyle Raskolnikov'un önünde dikilerek: "İşte böyle!" diye ekledi.

Bu davranışından sanki bir şeyler daha söylemek istediği ama nedense söyleyemediği sonucu çıkarılabilirdi.

"Az önceki davranışlarımdan dolayı beni bağışlayın lütfen Porfiriy Petroviç... ben biraz sinirlenmiştim," diye konuşmaya başladı Raskolnikov. Karşı durulmaz bir nezaket taslama isteği gösterecek kadar kendini toplamışa benziyordu.

"Mesele değil, efendim, zararı yok..." diye lafa atladı Porfiriy. "Benim de sizden farkım yoktu aslında, efendim... Huyum kötü benim, kabul ediyorum, hatamı kabul ediyorum! Ama görüşeceğimizden eminim. Tanrı dilerse elbette görüşürüz, hem de birçok kez, efendim!.."

"Ve birbirimizi tam olarak anlayıp tanıyacağız, öyle mi?" diye bir soruyla onun sözünü kesti Raskolnikov

"Ve birbirimizi tam olarak anlayıp tanıyacağız," diye onayladı Porfiriy Petroviç ve gözlerini kısıp oldukça ciddi bir ifadeyle ona bakarak sordu: "Şimdi doğum gününe mi gidiyorsunuz?"

"Yas yemeğine, efendim."

"Tabi ya, yas yemeği! Sağlığınıza dikkat edin, sağlığınızı koruyun..."

"Ama ben kendi açımdan size ne dilemem gerektiğini bilmiyorum!" diye lafı ağzından aldı adamın Raskolnikov. Merdivenlerden inmeye başlamıştı ama birdenbire durup tekrar Porfiriy'e döndü: "Size işinizde büyük başarılar dilemek isterdim, zira görüyorum ki, kendinize çok komik bir meslek seçmişsiniz!"

"Niye komik olsun ki, efendim?" diye itiraz etti Porfiriy Petroviç, tam dönüp gidecekken birden kulaklarını dikmişti.

"Başka nasıl olsun ki? Mesela şu zavallı Nikolay'ı suçunu itiraf ettirinceye kadar kendi tarzınızla kim bilir nasıl psikolojik eziyetlere tabi tuttunuz, ne azaplar çektirdiniz! Ona gece gündüz bıkıp usanmadan 'Sen katilsin! Sen katilsin!..' telkinin-

de bulundunuz! Şimdi ise adamcağız suçunu itiraf eder etmez yine karşısına geçip bu kez: 'Hayır, yalan söylüyorsun! Sen katil değilsin! Sen katil olamazsın! Bunlar senin lafların değil!' diye eziyet etmeye başlayacaksınız. Tüm bunlardan sonra mesleğiniz nasıl komik olmaz ki?"

"He-he-he! Demek demin Nikolay'a, 'Bunlar senin lafların değil' dediğimi fark ettiniz ha?"

"Nasıl fark etmeyeyim ki?"

"He-he! Nüktedansınız, pek nüktedansınız, efendim! Her şeyi hemen fark ediyorsunuz! Hakikaten kıvrak bir zekâya sahipsiniz! Ve her seferinde en komik olana parmak basıyorsunuz... he-he! Yazarlar içinde en fazla bu özelliğe sahip olanın Gogol olduğu söylenir, değil mi?"

"Evet, Gogol."

"Evet ya, Gogol tabi... Memnuniyetle tekrar görüşmek üzere hoşça kalın."

"Tekrar memnuniyetle görüşmek üzere hoşça kalın."

Raskolnikov doğruca evine yollandı. Öylesine yorgun ve kafası öylesine karışıktı ki, evine ulaşır ulaşmaz kendini divana atıp biraz olsun kafasını toplayabilmek için on beş dakika kadar hiç kımıldamadan öylece oturup dinlendi. Nikolay hakkında ise düşünmeye bile kalkışmadı: tam anlamıyla şaşkına döndüğünü hissediyordu, Nikolay'ın itirafında açıklanamayan, hayrete düşürücü, şu anda asla kavrayamayacağı bir şey olduğunun farkındaydı. Ama Nikolay'ın itirafı gerçekleşmiş bir olaydı. Bu olayın sonuçlarını kolayca kestirebiliyordu: Nikolay'ın yalanının ortaya çıkmaması ihtimali yoktu ve o zaman elbette yine onun peşine düşeceklerdi. Ama en azından o zamana kadar serbest olacaktı ve muhakkak bir şeyler yapması gerekiyordu, zira tehlike kaçınılmazdı.

Ama ne dereceye kadar? Durum açıklığa kavuşmaya başlamıştı. Porfiriy ile aralarında geçen tüm sahneyi genel hatlarıyla

bir *taslak* olarak hatırladıkça bir kez daha korkuyla titremekten kendini alamadı. Elbette henüz Porfiriy'in tüm hedeflerini bilmiyor, yaptığı hesapların hepsini öngöremiyordu. Ama oyununun bir kısmı ortaya çıkmıştı ve elbette Porfiriy'in oynanan bu oyundaki son "hamlesinin" kendisi için ne kadar tehlikeli olduğunu hiç kimse onun kadar iyi bilemezdi. Biraz daha sürmüş olsaydı Raskolnikov'un tüm delillerle birlikte kendini ele vermesi *işten bile değildi.* Raskolnikov'un hastalıklı karakterini bilen, daha ilk bakışta bunu kavrayan Porfiriy, çok kararlı davranmış ve neredeyse emin adımlarla ilerlemişti. Şüphe yok ki, Raskolnikov o sırada kendisi hakkında güçlü kuşkular uyandıracak şekilde davranmıştı ama iş henüz somut *delillere* gelememişti. Her şeye rağmen henüz şüpheler izafi ve soyuttu. Ama acaba şimdi her şeyi doğru olarak değerlendiriyor muydu? Acaba yanılmıyor muydu? Porfiriy acaba bugün tam da nasıl bir sonuca ulaşmıştı? Bugün gerçekten de bir şeyler hazırlamış mıydı kendisi için? Neydi acaba bu hazırlığı? Bugün gerçekten de bir şeyler beklemekte miydi? Nikolay'ın beklenmedik bir şekilde ortaya çıkmasıyla bozulmasaydı acaba bugün nasıl sonuçlanırdı?

Porfiriy, hemen hemen tüm oyununu açığa vurmuştu; elbette riske girmişti ama oyununu sergilemişti de ve (Raskolnikov'un tahminiydi bu) elinde gerçekten de bundan daha fazla bir şey olsaydı ortaya çıkarırdı. "Sürpriz" neydi peki? Sadece alay etmek için mi söylemişti? Bunun başka bir anlamı olabilir miydi? Bunun altında delile benzeyen bir şey, müspet bir suçlamaya yarayacak bir kanıt olabilir miydi? Yoksa dünkü adam mıydı? Yer yarılmış yerin dibine girmişti sanki o herif? Bugün neredeydi? Porfiriy'in elinde müspet bir delil olarak olsa olsa bu dünkü adam olabilirdi.

Başını önüne eğmiş, dirseklerini dizlerine dayamış, yüzünü de ellerinin arasına gizlemiş bir şekilde oturuyordu divanda.

Tüm vücudunu sarsan sinir titremeleri hâlâ geçmemişti. Nihayet kalktı, şapkasını aldı, düşünceli bir halde kapıya yöneldi.

En azından bugün kendini güvende hissedebileceğini bir şekilde seziyordu. Birdenbire yüreğinde neredeyse sevince benzeyen bir duygu hissetti: olabildiğince çabuk Katerina İvanovna'ya gitmek istiyordu. Elbette cenaze törenine geç kalmıştı ama yas yemeğine yetişebilir ve orada da Sonya'yı görebilirdi.

Duraklayıp düşündü ve dudaklarında hastalıklı bir gülümseme belirdi.

"Bugün! Bugün!" diye tekrarladı içinden. "Evet, bugün! Böyle olmak zorunda..."

Tam kapıyı açmak üzereyken kapının kendiliğinden açılmaya başladığını gördü. Raskolnikov irkildi ve geri sıçradı. Kapı yavaşça ve sessizce açıldı ve birdenbire bir erkek silueti belirdi; dünkü adam *yerin dibinden* çıkıp gelmişti.

Adam eşikte durakladı, sessizce Raskolnikov'a baktı ve sonra adımını odaya attı. Tıpkı tıpkısına dünkü haliyleydi, aynı biçim, aynı kılık; ama yüzünde ve bakışlarında ciddi bir değişiklik meydana gelmişti: şimdi bakışları üzüntülüydü. Kısa bir an öyle durduktan sonra derin bir iç geçirdi. Bu haliyle tam bir köylü karısına benzemesi için yüzünü avucunun içine alıp başını hafif yana eğmesi yeterdi.

"Ne istiyorsunuz?" diye sordu taş kesilen Raskolnikov.

Adam suskunluğunu bozmadı ve birdenbire neredeyse yere kadar eğilerek onu selamladı. En azından sağ elindeki yüzüğün yere değdiği kesindi.

"Ne yapıyorsunuz?" diye haykırdı Raskolnikov.

"Suçluyum," dedi adam yavaşça.

"Suçunuz nedir?"

"Kötü düşünceler besledim."

Bakışları karşılaştı.

"Gücenmiştim. O gece belki de biraz dumanlı kafayla oraya gidip kapıcıları karakola çağırdığınız ve yerdeki kanı sorduğunuz zaman sözlerinize kulak asmamalarına, sizi sarhoş sanmalarına gücenmiştim. Hem de öyle bir gücendim ki, uyuyamaz oldum. Sonra da adresinizi hatırlayarak dün biz buraya gelip sorduk..."

"Kiminle geldiniz?" diye sözünü kesti adamın, bir anda işin aslını anlamaya başlayan Raskolnikov.

"İşte ben geldim, sizi gücendirmiştim ya."

"Yani siz o evde mi yaşıyorsunuz?"

"Evet, orada yaşıyorum. O akşam ben de onlarla birlikte kapının önünde duruyordum, hatırlamıyor musunuz? Bizim orada çok uzun zamandır bir atölyemiz var. Biz kürkçüyüz, esnafız... Eve iş alır çalışırız... İşte o gün çok gücendim ben olup bitene..."

Ve aniden Raskolnikov o sahneyi gayet açık hatırlayıverdi: iki gün önce o binanın cümle kapısı önünde kapıcılardan başka birkaç kişi daha, hatta bazı kadınlar da durmaktaydı. Onu doğruca karakola götürmelerini öneren birinin sesini de hatırladı. Konuşan kişinin yüzünü hatırlayamıyordu, hatta şimdi bile görse tanıyamazdı ama o zaman o adama dönüp cevap verdiğini gayet iyi hatırlıyordu...

İşte demek ki, onu dün o kadar korkutan olay bu şekilde çözülmüş oluyordu. En korkuncu da böylesine önemsiz bir meseleden dolayı gerçekten mahvolmasına kıl payı kalmış ve az kalsın kendisini bir felakete sürükleyecek olmuş olmasıydı. Demek ki, bu adam evi kiralama girişiminden ve kan hakkında konuşmasından başka bir şey söyleyemezdi. Demek ki, Porfiriy'in elinde de nöbet geçirip *sayıklayan* bir hastanın davranışlarından, onun iki ucu açık *psikolojisinden* başka hiçbir şey, yani müspet hiçbir şey yoktu. Demek ki, başka bir delil bulunmazsa (başka hiçbir delil bulunmaması gerek, hiçbir de-

lil, hiçbir delil!) o zaman... o zaman ona ne yapabilirlerdi ki? Tutuklasalar bile onun yaptığını nasıl kanıtlayabileceklerdi ki? Ve demek ki, Porfiriy daha ancak şimdi, ancak kısa bir süre önce daire kiralama meselesini öğrenmişti. Demek ki, şimdiye kadar Porfiriy'in bundan haberi bile yoktu.

"Bugün Porfiriy'e o akşam... apartmana geldiğimi siz mi söylediniz?" diye bağırarak sordu Raskolnikov. Birdenbire zihninde bir şimşek çakmıştı sanki.

"Hangi Porfiriy'e?"

"Sorgu yargıcına."

"Ben söyledim. Kapıcılar gitmeyince ben kalkıp gittim."

"Bugün mü?"

"Sizin gelmenizden bir dakika önce. Ve her şeyi duydum... Onun size nasıl eziyet ettiğini... Her şeyi..."

"Nerede? Ne? Ne zaman?"

"Orada işte, şu bölmenin arkasındaki odada oturuyordum."

"Nasıl? Yani sürpriz siz miydiniz? Ama bu nasıl olabilir? İnsaf yani!"

"Kapıcıların benim sözümle gitmek istemediklerini görünce (çünkü geç kaldıklarını, zamanında gitmedikleri için yargıcın kızacağını düşünüyorlardı) ben de çok gücendim, uyku uyuyamaz oldum ve olayı araştırmaya koyuldum. Dün gerekli olanı öğrenince de bugün kalkıp gittim. İlk seferinde yargıcı bulamadım. Bir saat sonra tekrar uğradım ama bu kez de beni yanına sokmadılar, ancak üçüncü gelişimde yanına girebildim. Ona her şeyi olduğu gibi anlatmaya başladım. Bunun üzerine odanın içinde hoplayıp zıplamaya, göğsünü yumruklamaya başladı. 'Sizi gidi haydutlar, bana ne yaptınız biliyor musunuz? Bunu önceden bilseydim onu buraya polis nezaretinde getirtirdim,' diye söylenmeye başladı. Sonra dışarı koştu, birisini çağırdı ve köşede ona bir şeyler söyledi, sonra tekrar benim yanıma geldi ve bir yandan soru sormaya, bir yandan

azarlamaya devam etti. Üstelik çok kızdı, bağırdı bana. Ona her şeyi anlattım, dün yolda karşılaştığımızda size söylediğim laflara cevap vermeye cesaret edemediğinizi ve beni tanımadığınızı söyledim. Bunun üzerine yine sağa sola koşturmaya, yine göğsünü yumruklamaya, kızıp bağırmaya başladı. Sonra ne zaman ki sizin geldiğinizi bildirdiler, 'Şu bölmenin arkasındaki odaya geç otur, ne duyarsan duy yerinden sakın kımıldama,' dedi. Sonra bana kendi eliyle iskemle getirdi ve beni odaya kilitledi. 'Belki sana seslenirim,' dedi. Sonra Nikolay'ı getirdiklerinde siz gittikten sonra beni çıkardı ve 'Ben daha sonra seni çağırtacağım ve daha soracağım şeyler olacak,' dedi..."

"Nikolay'ı senin yanında mı sorguya çekti?"

"Siz çıkar çıkmaz beni de çıkardı, ondan sonra Nikolay'ı sorguya çekmeye başladı."

Adam bunları söyledikten sonra durdu ve aniden tekrar yüzüğü yere değecek kadar Raskolnikov'un önünde eğildi.

"Gammazlığım ve kötülüğüm için beni bağışlayın," dedi.

"Tanrı bağışlasın!" dedi Raskolnikov ve bunu söyler söylemez, adam bu sefer yerlere kadar olmasa da tekrar eğildi, yavaşça döndü ve odadan çıktı. Genç adam - "Her şeyin iki ucu açık, şimdi her şeyin iki ucu açık!" diye tekrarladı içinden. Sonra da her zamankinden daha dinç bir şekilde odadan çıktı.

"Şimdi biz seninle daha çok uğraşırız" dedi içinden, yüzünde kötü bir gülümsemeyle ve merdivenleri inmeye başladı. Kötülük ve öfkesi doğrudan kendine yönelikti: Gösterdiği "korkaklığı" utançla ve tiksintiyle hatırlamıştı.

BEŞİNCİ BÖLÜM

I

Duneçka ve Pulheriya Aleksandrovna'yla yaptığı o meşum konuşmadan sonraki günün sabahı, Pyotr Petroviç Lujin üzerinde ayıltıcı bir etki yarattı. Hiç hoşuna gitmemesine rağmen, daha dün kendisine handiyse fantastik gelen ve her ne kadar gerçekleşmiş olsa da imkânsızmış gibi gözüken olayı, yavaş yavaş olmuş bitmiş ve geri döndürülemez bir vaka, bir olgu olarak kabul etmek zorunda olduğunu anladı. Örselenmiş kibrinin karayılanı bütün gece boyunca yüreğinin kanını dinmek bilmez bir iştahla emmişti. Pyotr Petroviç yataktan kalkar kalkmaz hemen aynanın önüne koştu. Bir gecede sarılığa yakalanmış olmaktan korkuyordu. Ancak bu açıdan şimdilik korkacak bir şey yoktu. Beyaz, soylu ve son zamanda hafifçe tombullaşmış yüzünü aynada seyrettikten sonra Pyotr Petroviç, kendisine başka bir yerde çok daha iyi bir gelin adayı bulabileceğine kesin olarak inanarak bir an için rahatladı. Ama sonra hemen kendini toparladı ve başını yana çevirerek enerjik bir şekilde tükürdü. Bu hareketiyle de genç oda arkadaşı Andrey Semyonoviç Lebezyatnikov'un yüzünde sessiz ama alaycı bir gülümsemenin belirmesine neden oldu. Pyotr Petroviç bu gülümsemeyi fark etti ve içinden bunu genç arkadaşının hesabına yazdı. Son zamanda bu hesap bayağı kabarmıştı. Dün olup bitenleri Andrey Semyonoviç'e anlatmamış olması

gerektiğini kavradığında öfkesi iyice arttı. Bu, dün sıcağı sıcağına, çileden çıkarak, gereksiz bir taşkınlıkla yaptığı ikinci büyük yanlıştı... Sonra da bütün o sabah boyunca sanki inadınaymış gibi tüm aksilikler birbirini kovaladı. Hatta Yüksek Temyiz Mahkemesi'nde takip ettiği davayı bile kaybetmişti. Yakında evleneceğini hesap ederek kiralayıp tadilat yaptırdığı evin sahibi ise onu özellikle sinirlendirdi: sonradan zengin olmuş Alman asıllı bir zanaatkâr olan ev sahibi çok kısa bir süre önce yapmış oldukları kontratı bozmaya kesinlikle yanaşmıyor ve kontratta yazılı olan cayma tazminatının eksiksiz ödenmesinde diretiyordu. Benzer şekilde mobilya mağazaları da sattıkları ama henüz adrese teslim etmedikleri mobilyalar için almış oldukları kaporanın bir rublesini bile geri vermeye yanaşmamışlardı. Pyotr Petroviç, dişlerini gıcırdatıp içinden, "Mobilyanın hatırına evlenecek halim yok ya!" diye geçirdi. Aynı anda zihninde hazin ve ümitsiz bir düşünce belirdi: "Her şey gerçekten de bir daha düzelmemek üzere berbat olmuş ve sona ermiş miydi? Acaba bir kez daha şansını deneyemez miydi?" Duneçka'nın hayali tüm baştan çıkarıcılığıyla kalbini bir kez daha sızlattı. Büyük bir azap duydu ve eğer sadece dileyerek Raskolnikov'u öldürmek mümkün olsaydı Pyotr Petroviç elbette bunu dilemekte hiç gecikmeyecekti.

"Bundan başka bir yanlışım daha oldu. O da onlara hiç para vermemiş olmam," diye geçirdi aklından üzgün bir halde Lebezyatnikov'un odasına dönerken. "Hay şeytan alsın canımı! Niçin bu kadar cimrilik yaptım ki? Üstelik bu hesap kitap yaparak alınmış bir tavır da değildi! Ben sadece onları yoksunluk içinde tutarak sonunda bana bir kurtarıcı gözüyle bakmalarını sağlamak istemiştim! Ama bak işte onlar ne yaptı!.. Tuh!.. Yok, mesela tüm bu süre zarfında çeyiz düzmeleri, Knop'tan ve İngiliz Mağazası'ndan hediyeler, çeşitli kutular, çantalar, tuvalet takımları, değerli taşlar, kumaşlar ve her türlü diğer ıvır zıvır

almaları için onlara bin beş yüz ruble vermiş olsaydım bu iş daha rahat ve daha sağlam olacaktı!.. Beni bu kadar kolay reddedemeyeceklerdi! Bunlar öyle yapıda insanlar ki, bir ayrılık vukuunda aldıkları tüm hediyeleri, paraları geri vermeyi bir görev sayacaklardı. Ama hem geri vermeye kıyamayacaklar hem de maddi olarak zorlanacaklardı! Hem vicdanları da elvermeyecekti kolay kolay: 'Bugüne değin bu kadar nazik ve cömert davranmış olan bir insanı böyle birdenbire kovmak doğru olur mu!' diye düşüneceklerdi... Hım! Doğru hesap yapamadım!" Bir kez daha dişlerini sıkıp gıcırdatan Pyotr Petroviç, kendi kendine (elbette içinden) "Aptal," dedi.

Bu sonuca ulaşınca, dışarı çıktığından iki kat daha öfkeli ve sinirli bir halde eve döndü. Katerina İvanovna'nın odasındaki yas yemeği hazırlıkları kısmen ilgisini çekti. Zaten dün de bu yas yemeği hakkında bir şeyler işitmişti; hatta hatırladığına göre galiba kendisi de davet edilmişti; ama kendi derdine düştüğünden tüm bu olup bitene alâka göstermemişti. Bilgi almak amacıyla, Katerina İvanovna'nın yokluğunda (o sırada mezarlıkta bulunuyordu) yas yemeği masası başında işlere nezaret eden Bayan Lippevehzel'e başvurdu. Ondan yas yemeğinin bir ziyafet sofrası halini alacağını, aralarında merhumun tanımadığı insanların da bulunduğu hemen hemen tüm kiracıların, hatta zamanında Katerina İvanovna ile kavgalı olmasına rağmen Andrey Semyonoviç Lebezyatnikov'un da davetli olduğunu, Pyotr Petroviç'in ise davet edilmek bir yana kiracılar arasındaki en önemli misafir olduğundan elbette sabırsızlıkla beklendiğini öğrendi. Kadın, aralarındaki tüm o eski tatsızlıklara rağmen büyük bir nezaketle kendisinin de davet edilmiş olduğunu belirtti. Adeta zevkle yerine getirdiği şu anki vazifesi ve ev sahibesi rolü oynayışı da bundandı. Üstelik pek de şık giyinmişti. Her ne kadar üzerindeki yas kıyafeti olsa da ipekten ve çok zarifti. Bununla da övünmekteydi. Edindiği

bu bilgiler ve olaylar Pyotr Petroviç'e bazı düşünceler ilham etti ve o düşünceli bir halde odasına, yani Andrey Semyonoviç Lebezyatnikov'un odasına girdi. Mesele şu ki, davet edilenler arasında Raskolnikov'un da bulunduğunu öğrenmişti.

Andrey Semyonoviç, nedense sabahtan beri odasından çıkmamıştı. Pyotr Petroviç, onunla garip ama kısmen de doğal bir ilişki içerisindeydi. Pyotr Petroviç hemen hemen onun odasına yerleştiği günden beri bu adamı hor görmekte ve ondan nefret etmekte ama aynı zamanda sanki bir miktar da çekinmekteydi. Peterburg'a geldiğinde hemen onun yanına yerleşmiş olması, her ne kadar bu kendisi için esas neden teşkil etse de, sadece tasarruf etmek amaçlı değildi. Bunu yapmakta başka bir amacı daha vardı. Vakti zamanında kanatları altına almış olduğu Andrey Semyonoviç'in ilerici gençler arasında öne çıktığını, hatta bazı ilginç ve etkili derneklerde önemli roller oynadığını daha henüz taşradayken duymuştu. Bu bilgi Pyotr Petroviç'i şaşırtmıştı. İşte tüm bu güçlü, her şeyi bilen, herkesi hor gören ve herkesin maskesini alaşağı eden dernekler çoktandır Pyotr Petroviç'i kendisinin de tam olarak kavrayamadığı, belirsiz bir korkuyla ürkütmekteydiler. Elbette o, üstelik bir de taşrada bulunması hasebiyle, *bu tür meseleler* hakkında kesin birtakım kanılara varamamıştı. Herkes gibi Peterburg'da bazı nihilistlerin, ilericilerin, reformistlerin vb. kimselerin bulunduğunu duymuştu, ama pek çokları gibi o da bu sözcüklerin anlam ve içeriğini tanınmayacak hale gelinceye kadar abartmakta ve çarpıtmaktaydı. Bir süredir en çok korktuğu şey *foyasının meydana çıkarılması*, maskesinin indirilmesiydi ve bu ihtimal, özellikle de işini Peterburg'a taşımayı planladığı bir sırada, onun kesintisiz, abartılmış huzursuzluğunun temelini oluşturmaktaydı. Bu açıdan, küçük çocuklar nasıl *korkutulursa* o şekilde *korkutulmuştu* denilebilir. Birkaç sene önce taşrada, daha henüz kariyerinin başındayken, o zamana kadar kendilerinden

yardım ve himaye gördüğü, vilayetin oldukça önemli kişileriyle ilgili zalimce bir foyasını meydana çıkartma vakasıyla karşılaşmıştı. Bu vakalardan biri, foyası meydana çıkarılan kişi için tam bir skandal haline gelmişti. Diğeri ise neredeyse çok daha kötü bir şekilde sonuçlanacaktı. İşte bu nedenle Pyotr Petroviç, Peterburg'a gelir gelmez hemencecik işin aslını öğrenmeye çalışmış, hatta gerekirse, her ihtimale karşı ileriyi öngörerek "genç kuşaklarımızın" desteğini almayı gerekli bulmuştu. Bu konuda Andrey Semyonoviç'e güvenmekteydi ve mesela Raskolnikov'a yaptığı ziyaret sırasında, başkalarından kaptığı kalıp cümleleri uygun bir şekilde sıralamayı öğrendiğini göstermişti.

Elbette, Andrey Semyonoviç'in aslında ne kadar rezil ve sıradan bir insan olduğunu çok çabuk anlamıştı. Ama bu durum Pyotr Petroviç'i ne hüsrana uğratmış ne de ona bir cesaret kazandırmıştı. Hatta tüm ilericilerin aslında tam bir budala olduklarına kanaat getirmiş olsaydı bile bu durum onun endişesine bir son vermeyecekti. Aslında (Andrey Semyonoviç'in sürekli kafasını şişirdiği) tüm bu öğreti, düşünce ve sistemler onun umurunda bile değildi. Onun takip ettiği kendine ait bir amacı vardı. Sadece olabildiğince çabuk ve hızlı olarak şunu öğrenmesi gerekiyordu: Burada ne olup bitmekteydi? *Bu insanların* bir gücü var mıydı, yok muydu? Şahsen kendisi için korkulacak bir şey var mıydı, yok muydu? Bir işe giriştiğinde onun foyasını meydana çıkarırlar mıydı, çıkarmazlar mıydı? Eğer foyasını meydana çıkarırlarsa, bunu niçin yaparlardı ve niçin şimdi yaparlardı? Bundan da başka: gerçekten de bir güce sahiplerse acaba bir yolunu bulup onlardanmış gibi görünerek gözlerini boyaması mümkün olabilir miydi? Böyle bir adım atması gerekli miydi, gereksiz miydi? Mesela, onların aracılığıyla kariyerinde ilerleyebilir miydi? Kısacası önünde yüzlerce soru durmaktaydı.

İşte bu Andrey Semyonoviç, çok zayıf, hastalıklı, kısa boy-

lu bir adamdı. Saçları beyaz denecek kadar sarı renkteydi. Pek övündüğü, köfte gibi kalın favorileri vardı. Üstelik bir de gözleri sürekli hastaydı. Bir yerlerde memurluk yapıyordu. Oldukça yumuşak yürekli olmasına rağmen konuşması pek bir kendini beğenmiş ve hatta küstahçaydı. Bu durum ise dış görünüşüyle gülünç bir tezat oluşturmaktaydı. Amaliya İvanovna'nın saygın kiracıları arasında sayılıyordu, zira içki içmez ve kirasını da aksatmadan öderdi. Tüm bu özelliklerine rağmen Andrey Semyonoviç aslında budalanın tekiydi. Onu ilericiliğe ve "genç kuşaklarımıza" götüren kazanma hırsı olmuştu. Andrey Semyonoviç, gecikmeksizin bayağılaştırmak adına, mevcut en yeni düşüncelere derhal ve mutlaka bulaşan, zaman zaman samimiyetle hizmet ettikleri şeyleri bile gülünç hale getiren, sayısı çok fazla ve envaiçeşit olan, hiçbir şeyi sonuna kadar öğrenemeyen, cılız ve prematüre budalalardandı.

Bununla birlikte, Andrey Semyonoviç Lebezyatnikov da, her ne kadar yufka yürekli olsa da, eski hamisi ve yeni oda arkadaşı Pyotr Petroviç'e artık neredeyse dayanamaz hale gelmişti. Aslında bu his ikisinde de aniden ve karşılıklı olarak belirmişti. Andrey Semyonoviç, ne kadar saf bir insan olursa olsun, yine de Pyotr Petroviç'in kendisini kandırdığını, içten içe hor gördüğünü, aslında "hiç de göründüğü gibi birisi olmadığını" yavaş yavaş fark etmeye başlamıştı. Ona Fourier'in sistemini ve Darwin'in teorisini anlatmaya kalkışmış, ama Pyotr Petroviç özellikle de son zamanlarda adeta alay eder gibi bir tavırla dinlemeye başlamış, hele de şu son günlerde kızıp küfretmeye bile başlamıştı. Mesele şu ki, Pyotr Petroviç, Lebezyatnikov'un sadece sıradan ve budala bir adam değil aynı zamanda bir yalancı olduğunu, katıldığı dernekte önemli hiçbir mevki ve ilişkisi olmadığını, ancak üçüncü ağızlardan bir şeyler öğrenebildiğini sezgisel olarak anlamıştı. Üstelik görevi olan *propaganda* işini de doğru dürüst bilmiyordu, zira anlatır ve konuşurken

çok fazla tökezliyor, kekeliyordu. Bu durumda onun insanların foyasını ortaya çıkaran biri olmasına elbette imkân yoktu! Yeri gelmişken belirtelim ki, bu on gün içinde (özellikle de ilk günlerde) Pyotr Petroviç, Andrey Semyonoviç'in iltifatlarını, hatta en garip olanlarını bile memnuniyetle karşılıyor yani bunlara hiç itiraz etmiyordu. Mesela Andrey Semyonoviç, onun yakında Meşçanskaya Caddesi'nde yeni bir *"komün"* kuruluşuna yardım etmeye artık hazır olduğunu öne sürdüğünde, ya da mesela Duneçka evliliğinin daha ilk ayında kendisine bir âşık edinmek isterse ona engel olmaması gerektiğini söylediğinde, ya da ileride doğacak çocuklarını vaftiz ettirmemesini salık verdiğinde ve buna benzer daha başka şeyler söylediğinde Pyotr Petroviç âdeti üzere itiraz etmiyor, hiç ses çıkartmıyordu. Hatta kendisine isnat edilen bu tür meziyetlere de itiraz etmiyor ve bu şekilde bile olsa övülmesine izin veriyordu. Zira her türlü övgü çok hoşuna gidiyordu.

Bir nedenden ötürü o sabah yüzde beş faizli tahvillerinin bir kısmını satan Pyotr Petroviç, masa başına oturmuş para destelerini sayıyordu. Hemen hiçbir zaman parası olmayan Andrey Semyonoviç ise odada dolaşıyor, tüm o para destelerine ilgisizce, hatta hor gören bir tavırla baktığı izlenimi uyandırıyordu. Pyotr Petroviç ise mesela, onun bu paralara gerçekten de ilgisizce bakacağına öldürseniz inanmazdı. Andrey Semyonoviç'e gelince, o da kendi payına Pyotr Petroviç'in onun hakkında gerçekten de bu şekilde düşünmeye muktedir olduğunu, üstelik genç arkadaşının hiçliğini veya ikisi arasındaki güya var olan farkı hatırlatarak onu kışkırtmaktan ve alaya almaktan zevk alacağını üzüntüyle düşünüyordu.

Andrey Semyonoviç, en sevdiği konu olan yeni ve özel bir "komünün" kuruluşunu anlatmaya koyulduğunda Pyotr Petroviç'in bu kez son kerte sinirli ve dalgın olduğunu fark etti. Boncukların hesap tahtası üzerinde gidip gelmelerinden

çıkan sesler geçici bir süre için dindiğinde Pyotr Petroviç'in ağzından dökülen kısa itirazlar ve yorumlar, çok açık ve kasti, edepsiz alaylarla süslüydü. Ama "hümanist" Andrey Semyonoviç, Pyotr Petroviç'in bu ruh halini, Duneçka ile dünkü kavgasının doğurduğu etkiye yoruyor ve bu meseleye bir an önce girebilmek için yanıp tutuşuyordu. Bu hususta söyleyeceği bazı ilerici ve propagandist görüşleri vardı. Bu görüşler değerli dostunu avutabilir ve "kuşkusuz" onun kişisel gelişimine faydalı olabilirdi.

"Şu şeyin... dul kadının hazırladığı yas yemeği de neyin nesi şimdi?" diye sordu aniden. Andrey Semyonoviç'in konuşmasını en ilginç yerinde kesivermişti.

"Bilmiyormuş gibi soruyorsunuz; ben size daha dün bu meseleyi anlatmış ve tüm bu geleneksel törenler hakkında düşüncelerimi açıklamıştım... Hem zaten kadın sizi de davet etti, kulağımla işittim. Onunla dün bizzat konuşmuştunuz..."

"Ben bu yoksul budalanın böyle bir yas yemeği için... diğer budala Raskolnikov'tan aldığı tüm parayı harcayacağını hiç beklemezdim. Hatta şimdi oradan geçerken şaşırdım: Ne hazırlıklar yapılmış, hatta şarap bile temin edilmiş!.. Bir sürü kişi davet edilmiş! Şeytan bilir, nedir bu böyle canım!" diye konuşmasını sürdürdü sorular sorarak ve konuşmayı sanki belli bir amaçla yönlendirerek. "Ne? Beni de davet etiklerini mi söylüyorsunuz?" diye ekledi aniden başını kaldırarak. "Ne zaman oldu bu? Hiç hatırlamıyorum, efendim! Gidecek değilim zaten! Ne işim var canım benim orada? Dün o kadınla sırf bir memurun yoksul dul eşi olması hasebiyle, kocasının bir yıllık maaşını toptan alabileceğini haber vermek için ayaküstü öylesine konuşmuştum. Acaba beni bu nedenle mi davet ediyor? He-he!"

"Benim de gitmeye niyetim yok."

"Bir de gitseydiniz bari! Daha önce kadını bir güzel döv-

müşsünüz. Elbette gitmeye vicdanınız elvermez, he-he-he!"

"Kim dövmüş? Kimi?" diye bağırdı Lebezyatnikov. Heyecanlanmış ve hatta yüzü kızarmıştı.

"Siz işte canım. Katerina İvanovna'yı dövmüşsünüz. Üzerinden daha bir ay ya geçmiş ya geçmemiş! Dün işittim, efendim... Ülkü sahibinin yaptığına bakın hele!.. Kadın sorununa yaklaşımınız böyle demek! He-he-he!"

Ve Pyotr Petroviç sanki biraz avunmuş gibi tekrar hesap tahtasına dönüp boncukları şıkırdatmaya başladı.

"Bunların hepsi saçma ve iftira!" diye parladı Lebezyatnikov. Bu olayın hatırlatılması onu daima korkuturdu. "O olay hiç de öyle olmadı! Tamamen başka türlü oldu... Siz doğru duymamışsınız; iftira! Ben o zaman sadece kendimi savundum. Esas o tırnaklarını çıkarıp ilk benim üzerime saldırdı... Tüm favorilerimi yoldu... Kendini savunmak herkesin hakkıdır. Ayrıca ben kimsenin bana zorbalık etmesine izin vermem... Bu benim ilkesel tutumum. Zira bana yapılan despotik bir davranıştır. Ne yapsaydım yani: öylece elim kolum bağlı önünde mi dursaydım? Ben sadece onu ittim."

"He-he-he!" diye alaycı gülüşünü sürdürdü Lujin.

"Kendiniz kızgın ve öfkeli olduğunuzdan zorbalık yapıyorsunuz... Bu mesele çok saçma ve kadın sorunuyla hiç ama hiçbir ilgisi yok! Yanlış anlıyorsunuz; hatta ben, madem kadının her alanda hatta kuvvette bile (ki bunu artık ileri sürüyorlar) erkekle eşit olduğu kabul ediliyor, dedim ki, burada da eşitlik gerekiyor. Elbette, sonra tekrar düşününce, bu meselenin özünde böyle konulmaması gerektiğine karar verdim. Zira kavganın da var olmaması gerektiği, geleceğin toplumunda kavga dövüş olmayacağı sonucuna vardım... Ve elbette kavgada eşitlik aramak da çok garip olacaktır. O kadar aptal değilim... Aslında kavga bununla birlikte varlığını sürdürüyor... Yani sonra olmayacak ama şimdi halen mevcut... Tüh! Şeytan

alsın canını! Sizinle konuşurken şaşırıyor insan! Ben yas yemeğine tatsızlık olmasın diye gitmiyor değilim. Sadece ilkesel yaklaşımım nedeniyle katılmıyorum yas yemeğine. İğrenç bir batıl itikat olan yas yemeğine katılmamak için, hepsi bu! Bununla birlikte, aslında sırf gülüp alay etmek için gidilebilirdi de... Ama ne yazık ki papazlar olmayacak. Yoksa muhakkak giderdim."

"Yani davet edildiğin sofraya oturup, o sofraya ve seni davet edenlere hakaret ederek aşağılayacaksın. Öyle mi?"

"Hayır, hakaret etmeyeceğim, sadece protesto edeceğim. Faydalı bir amacım var benim. Dolaylı olarak ilerlemeye ve propagandaya katkıda bulunurum böylece. Her insan ilerlemeye ve propagandaya katkıda bulunmalıdır ve bu ne kadar keskin şekilde yapılırsa o kadar iyidir. Ben düşünce tohumunu ekebilirim... Bu tohumdan ise olgular filizlenir. Onları gücendirmiş mi oluyorum sanki? Önce gücenseler bile daha sonra onlara yararlı olduğunu kendileri göreceklerdir. Terebyeva'yı (hani şimdi komünde olan), ailesinden ayrıldığı ve kendini adadığı, annesiyle babasına bir mektup yazıp, önyargılar arasında yaşamak istemediğini ve bir adamla nikâhsız olarak birlikte yaşayacağını bildirdiği için suçlamaya kalkmışlardı... Ebeveynlerine acıması gerektiğini, yaptığının çok kaba olduğunu, mektubunu daha yumuşak bir dille kaleme alabileceğini söyleyerek eleştirmişlerdi. Bence bu eleştiriler tamamen zırvaydı ve hiç de yumuşak davranılması gerekmiyordu, tersine, tam tersine, işte burada protesto etmek gerekiyordu. Bakın işte Varents, yedi yıl kocasıyla yaşadıktan sonra iki çocuğunu bırakarak yazdığı bir mektupla bir seferde ilişkisini kesti: 'Sizinle mutlu olamayacağımı anladım. Komün şeklinde örgütlenmiş başka bir toplum olduğunu benden gizleyerek beni kandırmış olmanızı asla bağışlamayacağım. Ben tüm bunları kısa bir süre önce kendimi tamamıyla verdiğim ve birlikte bir komün ku-

racağımız yüce gönüllü bir insandan öğrendim. Size her şeyi doğrudan söylüyorum zira sizi aldatmayı şerefsizce buluyorum. Uygun bulduğunuz gibi hareket edin. Beni döndürmek için umutlanmayınız, çok geç kaldınız. Siz mutluluklar dilerim.' İşte bu tür mektuplar böyle yazılmalı!"

"Bu Terebyeva, hani şu sizin nikâhsız olarak üçüncü adamla birlikte olduğunu söylediğiniz kadın değil mi?"

"Adam gibi bir hesap yaparsanız sadece ikinci birlikteliği! İsterse dördüncü ya da on beşinci olsun, ne önemi var? Annemle babamın ölümüne acındığım bir an olduysa o da şu andır. Pek çok kez, hâlâ sağ olsaydılar protesto ederek onları nasıl yerli yerlerine oturturdum diye hayal ettiğim olmuştur. Kasten böyle davranırdım... Bu ne ki, hepi topu 'dizginlerin koparılması!' Peh! Gösterirdim ben onlara! Öyle bir şaşırtırdım ki! İşte hayatta olmamaları bu nedenle gerçekten çok üzücü!"

"Şaşırtmak için değil mi? He-he! Her neyse, nasıl istersenız öyle yapın," diye onun konuşmasını kesti Pyotr Petroviç, "ama bana şunu söyleyin: Siz bu ölen adamın kızını tanıyorsunuz değil mi? Hani şu sıska kızı! Onun hakkında söylenenler gerçekten de doğru mu?"

"Doğru olsa ne olur? Bence, yani şahsi inancıma göre, bu durum zaten bir kadının en doğal halidir. Neden olmasın? Yani, *distinguons.** Günümüz toplumunda elbette bu durum pek doğal sayılamaz zira zorunluluklardan kaynaklanmaktadır, ama geleceğin toplumunda normal sayılacaktır zira serbest olacaktır. Aslında bugün bile buna hakkı var: ıstırap çekiyordu ama tam tasarruf hakkına sahip olduğu bir kaynağı, bir sermayesi vardı. Elbette, geleceğin toplumunda bu kaynaklara gerek kalmayacak; ama onun rolünün düzgün ve akılcı bir şekilde yönlendirilmiş başka bir anlamı olacak. Şahsen Sofya Semyonovna'ya gelince, ben bugün onun tutumunu enerjik ve

* Fransızca, "ayırt edelim." *–çn*

toplumsal düzene karşı somut bir protesto olarak görüyor ve bu nedenle ona derin bir saygı duyuyorum; hatta ona bakarak mutlu oluyorum!"

"Ama bana onu bu evden sizin kapı dışarı ettirdiğinizi anlattılar!"

Lebezyatnikov öfkeden küplere bindi.

"Bu da başka bir iftira!" diye haykırdı. "O iş hiç ama hiç de öyle değil! Bunları o zaman hep Katerina İvanovna uydurdu zira ne olup bittiğini hiç anlamamıştı! Ben asla Sofya Semyonovna'ya yanaşmaya çalışmadım! Sadece hiçbir çıkar gütmeden onu geliştirmeye, onda protestocu bir ruh uyandırmaya çalıştım... Bana gerekli olan sadece protestoydu, üstelik Sofya Semyonovna zaten burada daha fazla kalamazdı!"

"Komüne mi çağırdınız onu yoksa?"

"Alay etmeye çalışıp duruyorsunuz ama belirtmeme müsaade buyurun, hiç de başarılı değilsiniz! Hiçbir şey anladığınız yok! Komünde böylesine roller yok. Komün zaten böylesi rollere gerek kalmaması için oluşturulur, komünde bu rol şu andaki içeriğinden tamamen uzaklaşacaktır. Burada budalaca olan şey orada akıllıca sayılacak, burada şimdiki koşullarda doğaya aykırı olan şey orada tamamen doğaya uygun olacaktır. Her şey insanın içinde bulunduğu koşullara ve çevreye bağlıdır. Her şey çevreden gelir, insanın kendisi ise bir hiçtir. Sofya Semyonovna ile benim aram şimdi de gayet iyi ve bu durum, onun beni hiçbir zaman düşman ve kendisini gücendiren birisi olarak görmediğinin kanıtıdır. Evet! Ben şimdi onu komüne çekmeye çalışıyorum ama tamamıyla ve tamamıyla farklı temeller üzerinde! Size komik gelen ne? Biz kendi özel komünümüzü oluşturmak istiyoruz ama eskisine göre daha geniş temeller üzerinde. Biz inançlarımızda çok ilerledik. Daha fazla şeyi inkâr ediyoruz! Dobrolyubov mezarından kalksa onunla da tartışırım. Hele Belinski'yi hepten suya götürüp susuz

getiririm! Ama şimdilik Sofya Semyonovna'yı geliştireceğim. Sofya mükemmel, şahane bir insan!"

"Eee, bu şahane insandan faydalanmıyor musunuz, ha? He-he!"

"Hayır, hayır! Oh, asla! Aksine!"

"Hah, demek aksine ha! He-he-he! Amma da laf!"

"İnanın bana! Hem öyle olsa, ne diye sizden saklayayım ki, söyleyin Tanrı aşkına? Aksine onun benimle birlikte olduğu zamanlarda adeta zorlanması, çekingen, iffetli ve utangaçça davranması bizzat bana bile garip geliyor!"

"Ve siz, elbette, onu geliştiriyorsunuz... He-He-he! Tüm bu utangaçlığın fasa fiso olduğunu kanıtlıyorsunuz ona, değil mi?.."

"Hayır! Asla! Ah, siz ne kadar kaba, hatta - bağışlayın ama - budalaca anlıyorsunuz bu geliştirme kavramını! Aslında hiçbir şey anlamıyorsunuz! Yüce Tanrım! Aslında ne kadar... hazırlıksızsınız!.. Biz kadınlar için özgürlük peşindeyiz, sizinse aklınızda sadece tek bir şey var... Kendi başlarına yararsız hatta önyargılı kavramlar olan bekâret ve kadın utangaçlığı olgularını kesin olarak bir tarafa bırakırsak, onun bana karşı iffetli davranışını tamamıyla ama tamamıyla mümkün görüyorum, zira bu tutum bütünüyle onun irade ve isteğine bağlıdır. Elbette, eğer kızın kendisi bana gelip de, 'Benim olmanı istiyorum,' derse, bu takdirde kendimi şanslı sayarım, çünkü onu çok beğeniyorum. Ama şimdi, şimdi en azından, elbette, hiç kimse, hiçbir zaman ona benim yaptığım gibi kibar ve nazik davranmamış, hatta meziyetlerine karşı benim kadar saygılı yaklaşmamıştır... Bekliyor ve umut ediyorum, hepsi bu!"

"Aslında siz ona bir şeyler hediye etseniz çok daha iyi olur. İşte bunu aklınıza bile getirmediğinize kesinlikle bahse girerim."

"Size derim ki, hiç ama hiçbir şey anlamıyorsunuz! Onun

durumu elbette malum, ama burada mesele başka! Tamamıyla başka! Siz onu hor görüyorsunuz. Bir olguya tanıklık ediyorsunuz ve yanılgıya düşerek bu olguyu küçümsenmeye layık olarak değerlendiriyorsunuz, ama böyle yaparak siz bu insana hümanist bir gözle bakmayı reddetmiş oluyorsunuz. Onun nasıl bir karakteri olduğunu henüz bilmiyorsunuz! Sadece son zamanlarda okumayı neredeyse tamamen bıraktığını ve artık benden kitap almaya gelmediğini görmek beni çok üzüyor. Halbuki önceden gelip kitap alırdı. Tüm enerjisine ve protestoda bulunma kararlılığına – daha önce bir kere göstermişti – rağmen bazı önyargılardan ve budalalıklardan kesin olarak kurtulabilmesi için gerekli olan bağımsızlık, başına buyruk olma ve reddetme yeteneklerinin henüz kendisinde yeterince bulunmaması da ayrıca çok üzücü bir durum. Buna rağmen bazı meseleleri çok da iyi kavrıyor. Mesela, el öpme meselesini, yani erkeğin kadının elini öperek ona eşitsizliği hissettirmek yoluyla hakaret etmiş olduğunu çok iyi anlamıştı. Bu meseleyi aramızda tartışmıştık ve ben hemen kendisine bilgi vermiştim. Fransa'daki işçi birlikleri hakkında anlattıklarımı da dikkatle dinlemişti. Şimdiyse ona geleceğin toplumunda odalara serbestçe giriş meselesini anlatıyorum."

"O da neymiş öyle?"

"Son dönemde tartıştığımız konulardan birisi. Tartışılan konu komün üyelerinden birinin yine komün üyelerinden kadın veya erkek başka birisinin odasına istediği zaman girip giremeyeceğiydi. Tartışma sonucu girebileceğine karar verildi..."

"Peki ama ya odasındaki kişi o sırada zorunlu ihtiyaçlarından birini gidermekle meşgulse ne olacak? He-he!"

Andrey Semyonoviç, bu soruya ciddi olarak öfkelendi.

"Sizin de aklınız fikriniz hep o kahrolası 'ihtiyaçlarda'!" diye bağırdı tiksintiyle. "Pes yani! Size sistemi anlatırken o kahrolası ihtiyaçlardan vaktinden önce bahsetmiş olduğum

için kendime ne kadar çok kızıyor ve üzülüyorum! Lanet olsun! İhtiyaçlar kavramı, aslında sizin gibilerin kim olduğunu açığa çıkaran, en önemlisi de bir işin aslını öğrenmeden öylesine ezberleyenleri ortaya çıkaran bir mihenk taşıdır. Sanki doğal bir hakkınız bu! Sanki övünecek bir durum var! Pes yani! Ben pek çok kez bu meselenin yeni gelenlere ancak sonunda, sisteme tamamıyla inandıklarında, artık gelişmiş ve yönelimi belli insanlar olduklarında anlatılabileceğini söyledim. Hem söyleyin bana lütfen, mesela çirkef çukurlarında utanılacak, hor görülecek ne buluyorsunuz? Bu çirkef çukurlarından istediğinizi ben ilk olarak temizlemeye hazırım! Bu davranışımı da fedakârlık olarak görmem! Bu sadece ve sadece soylu, topluma yararlı, tüm öteki işlerden farkı olmayan bir faaliyet, hatta mesela bir Raffaello veya Puşkin'in yaptıklarından daha değerli – zira daha yararlı – bir iştir!"

"Ve daha soylu, daha soylu, he-he-he!"

"'Daha soylu' da ne demek? Ben insan faaliyetini tanımlama açısından bakıldığında böylesi ifadeleri anlamamaktayım. 'Daha soylu', 'daha yüce gönüllü'... Bunların hepsi boş laf, saçmalık, eski önyargılı sözler ve ben bunları reddediyorum! İnsanlığa *faydalı* olan her şey soyludur! Ben sadece tek bir sözcük tanıyorum: faydalı! İstediğiniz kadar gülün ama bu böyle!"

Pyotr Petroviç çok güldü. Saymayı bitirmiş ve paraları saklamıştı. Bununla birlikte paranın bir kısmı her nedense masanın üzerinde duruyordu. Bu 'çirkef çukuru meselesi' tüm bayağılığına rağmen Pyotr Petroviç'le genç arkadaşı arasında birçok kez bir ayrılık ve anlaşmazlık nedeni olmuştu. Andrey Semyonoviç'in gerçekten kızması durumun tüm saçmalığını göstermekteydi. Lujin ise bu şekilde davranarak rahatlamaktaydı, bu konuşmanın geçtiği sırada da Lebezyatnikov'u özellikle kızdırma gayretine girmişti.

"Siz dünkü başarısızlığınızdan dolayı kızgın olduğunuz

için böyle davranıyorsunuz," dedi artık dayanamayarak Lebezyatnikov. Aslında tüm o "bağımsızlığına", bütün "protestocu" ruhuna rağmen Pyotr Petroviç'e ters düşmekten kaçınıyor ve eskiden kalma bir alışkanlıkla ona karşı hâlâ saygı besliyordu.

"Siz en iyisi bana şunu söyleyiniz," diye kibirli bir tavırla ve canı sıkkın bir şekilde sözünü kesti Pyotr Petroviç, "şunu yapabilir misiniz... ya da daha doğru bir şekilde ifade edersem: adı geçen bu genç hanımla, gerçekten de onu şimdi buraya, bu odaya bir dakikalığına gelmesi için davet edebilecek kadar samimi misiniz? Hepsi mezarlıktan dönmüş olmalılar... Seslerini işitiyorum... O hanımı görmem lazım, efendim."

"Niçin görmeniz lazım?" diye hayretle sordu Lebezyatnikov.

"Lazım işte, efendim. Bugün yarın ben buradan ayrılacağım, bu nedenle ona söyleyeceğim bir şey var... Hem konuşmamız sırasında lütfen siz de burada bulunun. Böylesi daha doğru olur. Zaten aksi takdirde, Tanrı bilir neler düşünürsünüz."

"Hiçbir şey düşünmem... Öylesine sordum ve eğer onunla göreceğiniz bir iş varsa buraya çağırmak gayet kolay. Şimdi gidiyorum. Ben ise, emin olun, size engel olacak değilim."

Gerçekten de, yaklaşık beş dakika kadar sonra Lebezyatnikov, Soneçka ile birlikte odaya döndü. Soneçka büyük bir şaşkınlık içinde ve âdeti olduğu üzere ürkek bir halde içeri girdi. Böylesi durumlarda hep ürker ve yeni kişiler ve yeni tanışmalardan çok korkardı. Önceden, çocukken de korkardı ama şimdi sanki çok daha fazla korkup ürkmekteydi... Pyotr Petroviç, onu "sevimli ve nazik" bir şekilde karşıladı. Bununla birlikte hal ve tavırlarında, böylesi genç ve bir bakıma ilginç bir varlığa yönelik, kendisi gibi saygıdeğer ve kelli felli bir adam için gayet uygun olduğunu düşündüğü, neşeli bir samimiyet havası gözlenmekteydi. Kızcağızı "cesaretlendirmek için" hiç

beklemeksizin gerekli girişimlerde bulunduktan sonra onu masada tam karşısına oturmaya davet etti. Sonya oturdu ve etrafına bir göz attı. Lebezyatnikov'a, masada duran paralara ve sonra dönüp tekrar Pyotr Petroviç'e baktı ve sanki mıhlanmış gibi gözlerini bir daha ondan ayırmadı. Andrey Semyonoviç Lebezyatnikov kapıya yöneldi. Pyotr Petroviç ayağa kalktı, Sonya'ya oturmaya devam etmesi için bir işaret yaptı ve kapı eşiğinde Lebezyatnikov'u durdurdu.

"Şu Raskolnikov orada mı? Gelmiş mi?" diye fısıltıyla sordu.

"Raskolnikov mu? Orada. Ne oldu? Evet orada... Şimdi içeri girdi, gördüm... Ne oldu ki?"

"Pekâlâ, şimdi sizin burada bizimle birlikte kalmanızı ve beni bu... kızla yalnız bırakmamanızı özellikle istirham ediyorum. Basit bir mesele ama Tanrı bilir sonra neye yorarlar. Raskolnikov'un gidip bunu *orada* anlatmasını istemiyorum... Ne demek istediğimi anlıyor musunuz?"

"A, elbette, anlıyorum!" dedi Lebezyatnikov. Birdenbire ne olduğunu tahmin etmişti. "Elbette buna hakkınız var... Elbette şahsi görüşüme göre korkularınız yersiz, ama... her şeye rağmen buna hakkınız var. Müsaadenizle kalacağım. Hemen şuracıkta pencere kenarında olacağım ve size engel olmayacağım... Bence buna hakkınız var..."

Pyotr Petroviç divana dönüp Sonya'nın karşısına oturdu ve ona dikkatle bakmaya başladı. Birdenbire haddinden fazla ciddi, hatta bir miktar sert bir ifade takınmıştı: "Aman sakın yanlış bir şey düşünmeyin küçük hanım!" Sonya iyice kaygılandı.

"Öncelikle muhterem analığınızdan benim adıma özür dilemenizi rica ediyorum sizden Sofya Semyonovna... Doğru söylüyorum değil mi, Katerina İvanovna sizin analığınız öyle değil mi?" diyerek konuşmaya başladı Pyotr Petroviç. Oldukça ciddi ama bununla birlikte sevimli bir edayla konuşuyordu.

Gayet dostane niyetler beslediği anlaşılmaktaydı.

"Evet, efendim, haklısınız, kendisi analığım olur, efendim," diye aceleyle ve ürkmüş bir şekilde cevap verdi Sonya.

"Tamam işte, elimde olmayan nedenlerden dolayı analığınızın ziyafetine... yani yas yemeğine katılamayacağım, bu vazifemi ifa edemeyeceğim için özür dilediğimi benim adıma kendisine bildiriniz lütfen."

"Peki, efendim, kendisine ileteceğim, efendim, hemen şimdi gidip söyleyeceğim efendim," diyen genç kız aceleyle iskemleden kalktı.

"Söyleyeceklerim *daha* bitmedi," diyerek onu durdurdu Pyotr Petroviç. Sonya'nın saflığı ve görgüsüzlüğü karşısında alaycı bir şekilde gülümsedi. "Sadece beni ilgilendiren böylesi önemsiz bir nedenle sizin gibi bir hanımefendiyi rahatsız edeceğimi ve odama kadar çağıracağımı düşündüyseniz beni çok çok az tanıyorsunuz demektir sevgili Sofya Semyonovna. Benim başka bir amacım var, efendim."

Sonya aceleyle tekrar oturdu. Masadan kaldırılmamış olan gri ve gökkuşağı renkli* banknotlar bir kez daha gözünün önünden yıldırım gibi gelip geçti ama genç kız başını hemen çevirip Pyotr Petroviç'e bakmaya başladı. Birdenbire aklına özellikle *kendisi* gibi bir kızın başkalarının paralarına bakmasının çok yakışıksız bir davranış olacağı gelmişti. Tam gözlerini Pyotr Petroviç'in sol elinde tutmakta olduğu altın çerçeveli gözlüğe ve aynı anda bu elin orta parmağındaki büyük sarı taşlı çok güzel masif yüzüğe dikecek gibi oldu ama sonra aniden bundan da vazgeçti ve nereye bakacağına bir türlü karar veremeyerek sonunda gözlerini dosdoğru Pyotr Petroviç'in gözlerine dikti.

514 Pyotr Petroviç, kısa bir an sessiz kaldıktan sonra deminki halinden daha da ciddi bir tavır takınarak sözlerini sürdürdü:

* Dönemin gri renkli 50 rublelik ve gökkuşağı renkli 100 rublelik banknotları kastediliyor. –*çn*

"Dün geçerken Katerina İvanovna ile bir iki kelime etme fırsatı buldum. Böylece onun – deyim yerindeyse – ne kadar olağan dışı bir halde olduğunu gördüm."

"Evet, efendim... kendisi olağan dışı bir durumda," diye aceleyle onayladı Sonya.

"Ya da daha basit ve anlaşılır bir şekilde söylersek kendisi hasta."

"Evet, efendim, basit ve anlaşılır şekilde... evet, efendim, hastadır efendim."

"Tam da öyle. İşte bu durumda ben de insani duygulardan hareket ederek ve... ve merhamet duyarak, kadıncağızın talihsiz ve kaçınılmaz sonunu görerek, kendi adıma bir şekilde ona yardımcı olmak istedim. Sanırım, tüm yoksul aile artık tamamen size muhtaç durumda."

"Size bir şey sormama müsaade buyurun lütfen efendim," diyerek birdenbire ayağa kalktı Sonya. "Kendisine bir emekli maaşı bağlanabileceğini dün ona siz söylediniz değil mi? Çünkü dün bana sizin ona emekli maaşı bağlanması için uğraşmaya başladığınızı söyledi. Bu doğru mu, efendim?"

"Katiyetle doğru değil, hatta bir bakıma saçmalık. Ben sadece görevi başında ölmüş bir memurun dul karısına – o da sadece iltimas gösterecek bir hami bulunursa eğer – geçici bir yardım yapılmasının mümkün olabileceğini söylemiştim, ama galiba merhum pederiniz, emekli maaşını hak edecek hizmet süresini doldurmak bir yana, öldüğü sırada devlet memuru bile değildi. Kısacası bir umut olsa bile bu tamamıyla hayali bir umuttu çünkü işin aslında yardıma hak kazanılabilecek hiçbir temel mevcut değil, hatta aksine... Demek Katerina İvanovna emekli maaşı bağlanacağını hayal etmiş, he-he-he! Açıkgöz bir hanım!"

"Evet, efendim, emekli maaşı... Çünkü kendisi kolay inanan, çok saf bir insandır ve saflığından her şeye çabucak

inanır ve... ve... ve... işte böyle bir karakteri vardır... Evet, efendim... Bağışlayınız, efendim," dedi Sonya ve gitmek için tekrar ayağa kalktı.

"Müsaade buyurun, henüz beni sonuna kadar dinlemediniz."

"Evet, efendim, sonuna kadar dinlemedim," diye kesik kesik konuştu Sonya.

"Öyleyse oturun lütfen."

Çok utanan Sonya, kalktığı iskemleye üçüncü kez oturdu.

"Onun küçük yaştaki talihsiz çocuklarıyla içine düştüğü bu durumu görünce daha önce de söylediğim gibi elimden geldiği kadar yardımcı olmak istedim, ama yani sadece gücümün yettiği kadar, daha fazla değil. Böylesi durumlarda hep yapıldığı gibi yakınları veya yardım etmek isteyenler tarafından mesela onun yararına bir bağış kampanyası açılabilir veya bir çekiliş ya da buna benzer bir şey düzenlenebilir. İşte size bunu bildirmek istemiştim. Bu tür bir şeyler yapılabilir."

"Evet, efendim, iyi olur, efendim... Tanrı sizden razı olsun, efendim..." diye bir şeyler mırıldandı Sonya, sabit bir şekilde Pyotr Petroviç'e bakmayı sürdürerek.

"Mümkündür, ama... biz bunu daha sonra... yani bunu aslında bugün de başlatmak mümkündür. Akşama görüşür, anlaşır ve bu işin temelini atarız. Saat yedi gibi buraya bana geliniz. Umut ediyorum ki, Andrey Semyonoviç de bize katılacaktır... Ama... Burada hakkında önceden ve dikkatle bahsedilmesi gereken bir mesele var. Sizi rahatsız ederek buraya çağırmamın nedeni de işte budur Sofya Semyonovna. Mesele şu ki, bana göre, paraların bizzat Katerina İvanovna'nın eline verilmesi yanlış ve tehlikeli olacaktır. Bugünkü yas yemeği de buna iyi bir örnek teşkil etmektedir. Yarına bir dilim ekmeği ve... ayağına giyecek bir çift pabucu, kısacası hiçbir şeyi yokken bugün kalkıp Jamaika romu ve hatta Madera şarabı ve, ve,

ve... kahve satın almakta. Geçerken gördüm. Yarın ise her şey, bir lokma ekmeğe varıncaya kadar hepsi, tekrar sizin sırtınıza kalacak. Ama bu tam bir saçmalık. Bu nedenle bahtsız dul kadın toplanacak bağışlardan, paradan hiç haberdar olmamalı ve her şeyi sadece siz bilmelisiniz. Doğru söylemiyor muyum?"

"Ben, bilmiyorum, efendim. Katerina İvanovna sadece bugün bu şekilde davranıyor... Hayatta bir kez olan bir şey bu... Merhumu en iyi şekilde anmayı, hatırasını yâd etmeyi çok arzu etti... Hem kendisi çok aklı başında bir insandır, efendim. Ama tabi, siz nasıl uygun görürseniz, efendim. Ben size pek... pek... pek çok... onlar da, onların hepsi de size... Tanrı sizden... Ve o yetimler de, efendim..."

Sonya, sözlerini bitiremeden ağlamaya başladı.

"Pekâlâ. İşte bunu böylece bilin. Şimdi ise aileniz için, ilk günlerde kullanmak üzere verebileceğim miktardaki şu parayı lütfen kabul buyurunuz. Adımın açıklanmamasını kesin olarak rica ediyorum. Buyurunuz... Durumum daha fazlasına elvermediğinden ancak bu kadar takdim edebiliyorum."

Ve Pyotr Petroviç parmaklarıyla özenle katlarını açarak Sonya'ya on rublelik bir banknot uzattı. Sonya parayı aldı, kıpkırmızı kesildi, yerinden sıçrayarak kalktı, bir şeyler mırıldandı ve aceleyle vedalaştı. Pyotr Petroviç, kasıntılı bir edayla kapıya kadar ona eşlik etti. Sonya, çok heyecanlı ve bitkin bir halde nihayet kendini odadan dışarı attı ve büyük bir heyecanla Katerina İvanovna'nın yanına döndü.

Andrey Semyonoviç, tüm bu olup bitenler sırasında konuşulanları kesmemek için ya pencere önünde durmuş ya da odanın içinde aşağı yukarı dolaşmıştı. Sonya gider gitmez hemen Pyotr Petroviç'e yaklaşarak coşkuyla elini uzattı:

"Her şeyi duydum ve *gördüm*," dedi. Özellikle son kelimeye vurgu yapmıştı. "Bu davranışınız çok soylu, yani çok insaniydi demek istiyorum! Minnettarlık duyulmasının da önüne geç-

mek istediniz, ben gördüm! Her ne kadar şahsi hayırseverliğe karşı olsam da – zira kötülüğü kökünden gideremediği gibi onu daha da fazla besliyor – bu davranışınızı memnuniyetle karşıladığımı itiraf etmekten kendimi alamayacağım. Evet, evet, bu davranışınız hoşuma gitti."

"Eh, bunların hepsi saçma!" dedi Pyotr Petroviç. Lebezyatnikov'u dikkatle süzerken biraz heyecanlı olduğu göze çarpıyordu.

"Hayır, saçma değil! Dün yaşanan olayla hakarete uğramış ve rencide edilmiş, ama buna rağmen başkalarının bahtsızlığıyla ilgilenen sizin gibi bir insan, davranışlarıyla sosyal bir hata yapsa da yine de saygıyı hak eder! Doğrusu, sahip olduğunuz düşüncelerden dolayı, sizden böyle bir şey yapmanızı beklemezdim Pyotr Petroviç! Düşünceleriniz size ciddi bir engel oluşturmakta! Mesela dünkü başarısızlığınız sizi ne çok kaygılandırıyor," diye haykırdı iyi yürekli Andrey Semyonoviç, Pyotr Petroviç'e tekrar yakınlık duymaya başladığını hissederek. "Hem, bu evlilik, bu *resmi* nikâh niçin, ne diye size gerekli ki, soylu ve sevgili Pyotr Petroviç? Evlilikte bu *yasallık* arayışı neden? İsterseniz beni dövün ama bu evlenmenin gerçekleşmeyişine, sizin serbest kalışınıza, insanlık için henüz tamamıyla kaybolmayışınıza çok ama çok sevindim. Bakın tüm düşündüklerimi söyledim, gördünüz mü?"

"Sizin nikâhsız evliliğiniz sayesinde boynuzlanmamak ve başkalarının çocuklarına babalık etmemek için yasal nikâhla evlenmek istiyorum," dedi Lujin sırf cevap vermiş olmak için. Zihni bir şeylerle meşgul ve dalgın görünüyordu.

"Çocuklar mı? Çocuklardan mı bahsettiniz?" diye irkildi Andrey Semyonoviç, hücum borusu duyan savaş atı gibi. "Çocuklar sosyal bir meseledir ve birincil öneme sahip bir meseledir, bunu kabul ediyorum. Ama çocuk meselesi başka türlü çözümlenecektir. Hatta bazıları çocukları aileyle ilgili tüm diğer

öğeler gibi yadsıyorlar. Çocuklar hakkında sonra konuşuruz, şimdi ise şu boynuzlanma meselesini ele alalım. Bu meselenin zayıf noktam olduğunu size itiraf ederim. Bu çirkin, bu Puşkinvari, bu militarist ifadenin, geleceğin edebiyatında yeri dahi olmayacaktır. Hem boynuz da ne demek? Ne büyük bir yanılgı! Ne boynuzları? Niçin boynuz? Ne büyük bir saçmalık! Aksine, esas nikâhsız evlilikte boynuzlanma olmaz! Boynuzlanma her yasal evliliğin doğal bir sonucu, deyim yerindeyse onun düzeltilmesi, protestosudur. Yani bu anlamıyla boynuzlanmak hiç de aşağılayıcı bir şey değildir... Ve eğer ben günün birinde – olmaz ya, olur diyelim – yasal olarak evlenirsem, şu sizin lanetlediğiniz boynuzları taşımaktan mutluluk bile duyarım. O zaman eşime dönüp diyeceğim ki, 'Sevgili dostum, şimdiye kadar seni sadece sevmiştim, şimdi ise saygı da duyuyorum, çünkü sen protesto etmeyi başardın!' Gülüyor musunuz? Gülüyorsunuz zira siz önyargılarınızdan kurtulacak güce sahip değilsiniz! Lanet olsun ki, ben insanın yasal olarak nikâhlı bir evlilikte aldatılmaktan niçin memnun olmadığını anlıyorum; zira bu hepi topu her iki tarafın da aşağılandığı rezil bir olgunun, rezil bir sonucu. Lakin nikâhsız evlilikte olduğu gibi boynuzlanma açık açık yapıldığında aslında bu boynuzlanma olmaz, boynuzun bir anlamı kalmaz ve boynuz olmaktan da çıkar... Aksine karınız onun mutluluğuna engel olmayacak ve yeni kocasıyla birlikte olduğu için ondan öç almaya kalkmayacak kadar gelişmiş olduğunuz için aslında size ne kadar saygı duyduğunu gösterecektir. Lanet olsun ki, ben bazen hayal kuruyorum, öyle ki, eğer beni kocaya verirlerse, tüh, dilim sürçtü, eğer bir gün beni evlendirirlerse (yasal nikâhla ya da nikâhsız, fark etmez) ve karım kendisi uzun süre bunu beceremezse, kendi ellerimle karıma bir sevgili bulup getirirdim. 'Sevgili dostum, - derdim karıma - ben seni seviyorum, ama ondan daha da fazla senin

bana saygı duymanı isterdim, al işte!' Doğru değil mi, doğru söylemiyor muyum?"

Pyotr Petroviç, bu sözleri kıs kıs gülerek ama pek de kendini kaptırmadan dinledi. Hatta pek de ciddi olarak kulak astığı söylenemezdi. Gerçekten de başka bir şeyler düşünüyordu ve sonunda bunu Lebezyatnikov da fark etti. Pyotr Petroviç, sanki biraz heyecanlı bir şekilde ellerini ovuşturuyor, arada derin düşüncelere dalıveriyordu. Andrey Semyonoviç, tüm bunları daha sonra anımsadı ve anladı...

II

Bu anlamsız yas yemeği fikrini Katerina İvanovna'nın hasta kafasında tam olarak hangi sebeplerin doğurduğunu kesin olarak belirlemek gerçekten de güç bir uğraş olacaktır. Bununla birlikte bu yas yemeğine, Marmeladov'un cenaze töreni için Raskolnikov'un vermiş olduğu yirmi küsur rublenin neredeyse on rublesi harcanmıştı. Katerina İvanovna, tüm kiracıların, ayrıca Amaliya İvanovna'nın, "kocasının onlardan hiç de aşağı olmadığını, hatta belki de onlardan çok daha üstün olduğunu", onlardan hiçbirinin merhumun karşısında "kibirlenmeye" hakkı olmadığını bilmeleri için, kocasının anısına "gerektiği gibi" saygı göstermeyi belki de merhuma karşı bir borç saymıştı... Ama belki de, günlük hayatta hepimiz için zorunlu olan bazı sosyal âdetlerin yerine getirilmesinde birçok yoksulu sadece "başkalarından geri görünmemek" ve o başkalarınca "ayıplanmamak" düşüncesiyle önemsiz birikimlerini son kuruşuna kadar harcamaya ve var güçleriyle çabalamaya zorlayan o *yoksulların gururunun* bu durumda her şeyden fazla etkisi olmuştur. Katerina İvanovna'nın özellikle bu vesileyle, herkes tarafından unutulmuş sanıldığı bir sırada tüm bu "değersiz ve soysuz kiracılara" sadece "görgü kurallarını ve yiyip içmesini bildiğini"

değil, aynı zamanda böyle bir kaderi kabullenmek için hazırlanmamış olduğunu, "soylu, hatta aristokrat denilebilecek bir albayın evinde" yetiştirildiğini ve aslında hiç de paspas yapmak ve geceleri çocuk bezleri yıkamak için eğitilmediğini göstermeyi istemiş olması da imkân dâhilindedir. Böylesi gurur ve kibir ataklarının kimi çok yoksul ve çok mazlum insanlara da musallat olduğu ve zaman zaman onlarda sinirli ve dizginlenemez bir ihtiyaç haline geldiği görülür. Üstelik Katerina İvanovna, pek öyle ezik birisi de değildi, koşullar onu mahvedebilirdi ama onu ahlâki olarak *ezmek*, yani korkutmak ve iradesini kırmak imkânsızdı. Bunun yanı sıra, Soneçka onun aklını oynatmaya başladığını söylerken hiç de boş konuşmamıştı. Gerçi henüz bunu müspet ve nihai olarak söylemek imkânsızdı. Ama gerçekten de, son zamanlarda, özellikle de şu son bir yıl içinde, zavallı kadın aklı kısmen de olsa bozulacak kadar ıstırap çekmişti. Doktorların da söylediği gibi, veremin ileri aşaması kişinin akli dengesinin de bozulmasına yol açmaktadır.

Sofrada bol miktarda ve farklı marka *alkollü içecek* olmadığı gibi *Madera* marka şarap da yoktu. Söylenmiş olan tam bir abartmaydı. Ama şarap mevcuttu. Yeteri miktarda ancak hepsi kötü kalite votka, rom ve porto vardı. Kutyadan* başka bir iki çeşit yemek (ve elbette gözleme) mevcuttu ve hepsi de Amaliya İvanovna'nın mutfağından gelmişti. Ayrıca yemekten sonra içileceği öngörülen çay ve punç için de iki semaver hazırlanmıştı. Satın alma işiyle, kiracıların birinden, Bayan Lippevehzel'in evinde niçin oturduğunu sadece Tanrı'nın bildiği yoksul bir Polonyalıdan yardım alarak bizzat Katerina İvanovna uğraşmıştı. Bu adam derhal Katerina İvanovna'nın emrine verilmiş ve dün, tüm gün boyunca, ayrıca bu sabah, dili

* Buğday veya pirinç, bal ve kuruyemişler kullanılarak hazırlanan ve özellikle dini törenlerde ve yas yemeklerinde yer alan bir çeşit tatlı. *–çn*

dışarıda, sanki bu halinin göze çarpması için özel bir çaba harcayarak, adeta kendini paralarcasına oraya buraya koşturup durmuştu. Durmadan en basit şeyler için dakika başı bizzat Katerina İvanovna'ya danışıyordu. Hatta bir keresinde onu Gostinniy Dvor'da* bile arayıp bulmuştu. Katerina İvanovna'ya sürekli olarak "pani horunjina"** diye seslenmekteydi. İlk başlarda "bu yararlı ve cömert" adam olmasaydı mahvolacağını söyleyen Katerina İvanovna, sonunda bu kabak tadı veren Polonyalıdan iyice usanmıştı. Katerina İvanovna'nın karakter özelliği, rastgele, ilk kez gördüğü birisini hemen en iyi, en parlak renklerle süsleyerek göklere çıkarmak, onu övmek amacıyla ona birtakım meziyetler atfetmek, sonrasında kendi uydurduğu bu meziyetlerin doğruluğuna gönülden inanmak, peşinden de aniden, beklenmedik bir anda hayal kırıklığına uğrayarak, yarattığı her şeyi kırıp parçalamak, daha birkaç saat önce neredeyse taptığı adamı ite kaka kapı dışarı etmekti. Yaradılıştan eğlenceyi seven, neşeli, barışsever bir insandı ama uğradığı sayısız talihsizlik ve kayıplar nedeniyle herkesin neşeyle ve huzurla yaşamasını, başka türlü bir yaşama *cüret edememesini* öylesine bir şiddetle arzulamaya ve talep etmeye başlamıştı ki, hayatta karşılaştığı en ufak bir düzensizlik, en küçük bir başarısızlık anında çileden çıkarmaktaydı onu. Kaçan parlak umutlardan ve hayallerden sonra, birdenbire kaderine lanet etmeye, eline geçen her şeyi kırıp atmaya, başını duvarlara vurmaya başlıyordu. Amaliya İvanovna da Katerina İvanovna'nın gözünde her nedense birdenbire büyük bir önem kazanmış ve ona olağanüstü bir saygı göstermeye başlamıştı. Belki de bu sırf

* XVI. yüzyıldan başlayarak Rusya'da büyük şehirlerde inşa edilen, başlangıçta toptan ticarete uygun sonraları han, kapalı çarşı, alışveriş merkezi işlevleri öne çıkan, ismi Rusçada konuk/misafir anlamına gelen "gost" ve ev/bahçe/avlu anlamına gelen "dvor" sözcüklerinden türetilmiş bina *–çn*

** Lehçe "hanımefendi" anlamında. *–çn*

onun tüm hazırlıklara candan katılmasından, yas sofrasının hazırlanmasına yardım etmesinden, masa örtüsünü, peçeteleri, kap kacağı tedarik etmesinden, yemeklerin onun mutfağında pişirilmesinden kaynaklanmaktaydı. Katerina İvanovna, ona her konuda tam yetki vererek, kendi yerine sofra hazırlık işlerinin başında bırakarak cenaze töreni için mezarlığa gitmişti. Gerçekten de her şey gayet güzel hazırlanmıştı. Masaya oldukça temiz bir örtü serilmiş, kiracılardan alındığı için hepsi birbirinden farklı biçim ve boylarda olan tabaklar, çatallar, bıçaklar, kadehler, bardaklar, fincanlar belirlenen saate kadar yerli yerine konmuştu ve kendisine emanet edilen işi gayet güzel başardığının farkında olan Amaliya İvanovna, cenaze töreninden dönenleri, süslenmiş, hotozuna yeni siyah kurdeleler takmış, siyah bir elbise giymiş halde ve biraz gururlu bir tavırla karşılamıştı. Bu gurur, her ne kadar hak edilmiş de olsa, Katerina İvanovna'nın hiç hoşuna gitmedi. "Şuna bakın hele, görenler de o olmadan sanki sofrayı kuramayacağımızı sanacaklar" diye düşündü. Yeni kurdelelerle süslü hotozu da hiç hoşuna gitmedi. "Yoksa bu budala Alman karısı, ev sahibesi olduğu, yoksul kiracılara merhametinden yardım etmek tenezzülünde bulunduğu için mi böyle hindi gibi kabarıyor! Merhamet etmiş! Hele şuna bakın! Bir albay, hem de neredeyse valilik görevine atanma zamanı gelmiş bir albay olan Katerina İvanovna'nın babasının evinde bazen kırk kişilik sofraların kurulduğu olurdu. Orada Amaliya İvanovna, daha doğrusu Lyudvigovna gibilerini mutfağa bile sokmazlardı!" diye düşündü içinden. Böylece Katerina İvanovna şimdilik bu duygularını dışarı vurmamayı ama bugün mutlaka şu Amaliya İvanovna'ya haddini bildirmeyi, ona gerçek yerini hatırlatmayı içinden kararlaştırdı. Aksi halde, kim bilir bu kadın kendini ne sanacaktı. Şimdilikse ona karşı sadece soğuk davranmakla yetindi. Bir başka nahoş durum daha kısmen sinirlenmesine sebep oldu:

mezarlığa yetişmeyi de beceren Polonyalı dışında davet edilmiş kiracılardan hiç kimse cenaze törenine katılmamıştı. Ama iş yas yemeğine gelince, en önemsizine, en yoksuluna kadar tüm kiracılar sofradaydılar. Çoğunun giyimi felaketti. Hatırı sayılır, itibarlı davetlilerin ise hiçbiri, sanki aralarında sözleşmişler gibi, gelmemişlerdi. Mesela, kiracıların en hatırlı sayılanlarından Pyotr Petroviç Lujin gelmemişti. Halbuki Katerina İvanovna, daha dün akşam herkese, her önüne gelene, yani Amaliya İvanovna'ya, Poleçka'ya, Sonya'ya, Polonyalı kiracıya neler anlatmıştı: Pyotr Petroviç, pek çok dostu olan, zengin, dünyanın en soylu, en kibar insanıydı, ilk kocasının eski dostuydu, babasının evine girip çıkardı, kendisine dolgunca bir maaş bağlatmak için büyük çaba gösterecekti... Burada şunu da belirtmek gerekir ki, Katerina İvanovna birinin zenginliği, nüfuzlu dostlarıyla övünürken bunu en ufak bir menfaat düşünmeden, kendisine bir pay çıkarmadan, kişisel çıkar düşüncesinden uzak, cömertçe bir duygu ile sırf övme ve övülene daha büyük bir değer atfetme zevkini tatmak amacıyla yapardı. Pyotr Petroviç Lujin'den sonra, herhalde "onu örnek alarak", şu "rezil, aşağılık Andrey Semyonoviç Lebezyatnikov da gelmemişti". "Acaba o herif kendisini ne sanıyordu?" Onu zaten lütfedip davet etmişlerdi. Sırf Pyotr Petroviç'in arkadaşı diye. Onunla aynı odada oturduğu için. Çağırmamak acayip kaçardı zaten. "Evde kalmış kızıyla" yaşayan itibarlı bir kadın kiracı da gelmemişti. Bunlar Amaliya İvanovna'nın kiraya verdiği apartman dairesine taşınalı daha ancak on beş gün olmuş olmasına rağmen, özellikle merhumun sarhoş olarak eve döndüğü zamanlarda Marmeladov'ların odasında kopan gürültülerden birkaç kez şikâyet etmişlerdi. Elbette, Katerina İvanovna bu şikâyetleri Amaliya İvanovna'dan öğrenmişti. Ev sahibesi olan Amaliya İvanovna, Katerina İvanovna ile kavgaya tutuşup tüm aileyi kapı dışarı etmekle korkuttuğu zaman, "tır-

nağı bile olamayacağı nazik kiracılarını" rahatsız ettiğini avaz avaz bağırarak tüm dünyaya ilan etmişti. Katerina İvanovna, "güya tırnağı bile olamayacağı" söylenen, şimdiye kadar kendisiyle her karşılaştığında kibirli bir tavırla arkasını dönen şu kadınla kızını davet etmeyi ille de aklına koymuştu. Böylece ona burada "daha soylu düşünce ve duygular taşıdıklarını, yapılan kötülükleri hatırlamadan davet ettiklerini" bildirecek, kendisinin bu şartlar altında yaşamaya alışık olmadığını göstermiş olacaktı. Bütün bunları sofrada, merhum pederinin valiliğiyle birlikte sayıp dökmeyi kesin olarak aklına koymuştu. Bu arada her karşılaştıklarında arkasını dönmesine hiç de gerek olmadığını, bunun gayet budalaca bir davranış olduğunu da bir fırsatını bulup çıtlatıverecekti. Şişman yarbay (aslında emekli üsteğmen) da gelmemişti. Ama zaten onun dün sabahtan beri "ayakta duramayacak halde" olduğu anlaşıldı. Kısacası gelenler yalnızca şunlardı: Garibim Polonyalı, çok pis bir frak giymiş, çok pis kokan, yüzü sivilceli, miskin, sessiz bir memur, Amaliya İvanovna'nın kiralık odalarından birinde kalan ve uzun zamandır kirası kimin tarafından ve ne amaçla ödendiği bilinmeyen, zamanında bir postanede çalışmış olan sağır ve neredeyse tamamıyla kör bir ihtiyar adamcağız. Bir de çok gürültülü ve nezaketsiz kahkahalar atan, sarhoş, aslında levazım memuru olan emekli bir teğmen, hem de "düşünebiliyor musunuz" yelek giymeden gelmişti. Bir tanesi Katerina İvanovna'ya selam bile vermeden geçip masaya kurulmuştu ve nihayet bir başkası da giysisi olmadığı için sabahlıkla gelmeye kalkmıştı, ama artık bu hepten olmayacak davranış nedeniyle bu zat Amaliya İvanovna ve Polonyalının uğraşlarıyla oradan gönderildi. Polonyalı adam ise daha önce Amaliya İvanovna'nın evinde hiç yaşamamış, o binada o güne kadar hiç görülmemiş olan iki hemşerisini de yanında getirmişti. Tüm bunlar Katerina İvanovna'yı olağanüstü kızdırmıştı. "Tüm bu hazırlıklar bu

insanlar için mi yapılmıştı yani?" Hatta yerden kazanmak maksadıyla, zaten bütün odayı kaplamış olan masaya çocukları oturtmayıp, arka köşede bir sandığın üstüne onlar için ayrı bir sofra hazırlamışlardı. İki küçüğü bir sıraya oturtmuş, büyük olan Poleçka'nın ise onlara bakacağı, "tıpkı soylu çocuklara yapıldığı gibi" onların ağızlarını, burunlarını sileceği öngörülmüştü. Tek kelimeyle, Katerina İvanovna, iradesi dışında olarak konuklarını abartılmış bir büyüklenme, hatta kibirle karşılamak zorunda kalmıştı. Kimilerini özellikle sert bakışlarla süzerek azametle sofraya davet etti. Bütün gelmeyenlerden nedense Amaliya İvanovna sorumluymuş gibi, ona karşı aniden çok saygısızca davranmaya başladı. O da bunu hemen fark etti ve fena halde içerledi. Böyle bir başlangıcın hiç de iyi bir son vadetmediği açıktı. Nihayet herkes masadaki yerini aldı.

Raskolnikov neredeyse tam mezarlıktan dönüldüğü anda içeri girmişti. Katerina İvanovna onun gelişine çok sevindi, zira öncelikle, o tüm misafirler arasında "yegâne eğitimli" kişiydi ve "malum olduğu üzere iki yıl sonra buradaki üniversitede profesör olarak kürsü sahibi olacaktı", ikincisiyse, hiç beklemeden, çok saygılı bir şekilde, tüm arzusuna rağmen cenaze töreninde bulunamadığı için özür dilemişti. Katerina İvanovna ona dört elle sarıldı, sofrada sol tarafına, yanı başına oturttu (sağ tarafında Amaliya İvanovna oturmaktaydı) ve yemeklerin doğru düzgün servis edilmesi ve herkese yetmesi gibi bitmek bilmez uğraş ve telaşa ve de özellikle son iki günde iyice yerleşen, sürekli kendisine ıstırap veren, konuşmasına bile engel olan öksürük nöbetlerine rağmen, çabuk çabuk ve hiç ara vermeden Raskolnikov'a laf yetiştirmeye çalışmaya başladı; tüm içindekileri, yas yemeğinin başarısız olmasından ötürü duyduğu haklı öfkeyi ona fısıl fısıl anlatmaya gayret ediyordu, üstelik de hissettiği bu öfke sık sık misafirlere, özellikle ev sahibesi

olan Amaliya İvanovna'ya yönelik gayet şen ve zapt edilmez kahkahalara dönüşüyordu.

"Hepsinden işte şu kakavan sorumlu. Kimden bahsettiğimi anlıyorsunuzdur: işte ondan, şu kadından," diyerek başıyla Raskolnikov'a ev sahibesi kadını işaret ediyordu. "Şuna bir bakın: Gözlerini iyice belertmiş, bizim kendisi hakkında konuştuğumuzu hissediyor ama ne dediğimizi anlayamıyor ve işte böyle gözlerini devirip duruyor... Tüh, baykuş! Ha-ha-ha!.. Öhö-öhö-öhö! Ya şu başındaki hotozla ne kanıtlamak istiyor acaba? Öhö-öhö-öhö! Fark ettiniz mi, herkesin onun bana hamilik ettiğini, varlığıyla bana şeref verdiğini sanmasını istiyor. Ben de onu aklı başında bir insan sanıp buraya düzgün kişileri, özellikle de merhumu tanıyanları davet etmesini rica ettim. Ama bakın o kimleri davet etmiş: Bir sürü soytarıyı! Her türden yontulmamış insanı! Şu pis herife bakın, sanki iki ayaklı bir sümük! Ya şu Polonyalı zavallılara ne demeli... Ha-ha-ha! Öhö, öhö, öhö! Onları hiç kimse burada görmemiştir, ben de hiç görmedim; o zaman niye geldiler bunlar şimdi size sorarım? Bir de yan yana oturmuş kasılıyorlar! Pani,* hey!" diye haykırdı aniden içlerinden birisine. "Gözlemelerden aldınız mı? Biraz daha alın! Bira için, bira!.. Votka istemez misiniz? Bakın: yerinden sıçradı, eğilip selam veriyor! Bakın bakın, çok aç olmalı zavallılar! Neyse, varsın yesinler. En azından gürültü yapmıyorlar... Yalnız... yalnız, ev sahibesinin gümüş kaşıklarının akıbeti beni korkutmakta doğrusunu isterseniz!.."

"Amaliya İvanovna," diye aniden ev sahibesi kadına dönerek neredeyse işitilecek şekilde konuştu, "gümüş kaşıklarınızı yürütürlerse peşinen söyleyeyim hiçbir sorumluluk kabul etmiyorum, şimdiden uyarayım sizi! Ha-ha-ha!"

Sonra söylediklerinden kendisi de hoşnut, tekrar Raskolnikov'a dönerek ve başıyla ev sahibesini işaret ederek:

* Lehçe, "beyefendi" demek. –*çn*

"Anlamadı, yine anlamadı! Ağzını açmış öyle bakıyor! Hele şuna bir bakın, tıpkı bir baykuş! Saçlarına yeni kurdeleler takmış bir baykuş! Ha-ha-ha!"

Tam bu sırada kahkahaları beş dakika kadar süren dayanılmaz bir öksürük nöbetine dönüştü. Mendiline kan bulaştı, alnında ter damlaları belirdi. Mendilindeki kan lekelerini sessizce Raskolnikov'a gösterdi ve zorlukla nefes alarak, büyük bir heyecanla kulağına fısıldayarak konuştu:

"Bakın işte ben ona, o hanımla kızını davet etmek gibi çok ince bir iş vermiştim, kimden bahsettiğimi anlıyorsunuz değil mi? Bu işi yaparken çok hassas olmak, büyük bir incelikle halletmek gerekirdi ama Amaliya İvanovna öyle bir davrandı ki, bu yeni gelen budala kadın, bu kibirli yaratık, bu değersiz taşralı, sırf müteveffa bir binbaşının dul eşi olduğu ve buraya kendisine maaş bağlatmaya ve devlet dairelerinin kapısını aşındırmaya geldiği, elli beş yaşında olmasına rağmen sürme, düzgün ve allık kullandığı (bu durum biliniyor) halde... İşte bu yaratık davet edildiği halde, minnettarlık duyarak gelmek bir yana, bir de bu gibi hallerde uygulanması gereken en basit nezaket kurallarını bile yerine getirmedi; gelmediği gibi birisini gönderip mazeret bildirerek özür de dilemedi! Pyotr Petroviç'in de niçin gelmediğine aklım ermiyor! Sonya nerede peki? Nereye gitti? Hah, işte onu gördüm nihayet! Ne oldu Sonya, neredeydin? Babanın cenazesinde böyle özensiz davranman çok garip! Rodion Romanoviç, ona müsaade edin de yanınıza otursun. İşte yerin orası Soneçka... Canın ne istiyorsa al. Etli jöleden al, o daha lezzetli. Şimdi gözleme de getirecekler. Peki ya çocuklara yemek verdiler mi? Poleçka, orada her şeyiniz var mı? Öhö-öhö-öhö! Peki o zaman. Lyonya, uslu dur, Kolya, sen de ayaklarını sallayıp durma, terbiyeli çocuklar gibi düzgün otur. Sen ne diyorsun Soneçka?"

Sonya, herkesin işitebileceği bir sesle, Pyotr Petroviç'in

nasıl özür dilediğini bilhassa onun kullandığı ve kendisinin de süslediği en kibar, en saygılı sözlerle hemen anlatmaya girişti. Pyotr Petroviç'in fırsat bulur bulmaz, işler hakkında baş başa konuşmak ve ileride neler yapılması, ne gibi adımlar atılması gerektiğini kararlaştırmak üzere mutlaka geleceğini söylemesini ayrıca tembihlediğini ve benzeri hususları ilave etti.

Sonya, bu sözlerin Katerina İvanovna'yı yatıştıracağını, sakinleştireceğini ve onun bunlarda hoşlanacağını ve en önemlisi gururunun okşanacağını biliyordu. Raskolnikov'un yanına oturdu, hafif bir baş işaretiyle selamlayarak meraklı bakışlarını hızla yüzünde gezdirdi. Bununla birlikte sofrada oturduğu sürece ona bakmaktan, onunla konuşmaktan adeta kaçındı. Katerina İvanovna'ya yaranmak için gözlerini ondan ayırmasa da sanki üzerinde dalgın bir hal vardı. O da, Katerina İvanovna da sahip olmadıklarından yas elbisesi giymemişlerdi. Sonya'nın üzerinde koyu kahverengi bir elbise vardı, Katerina İvanovna ise yegâne giysisi olan çizgili koyu renkli basma elbiseyi giymişti. Pyotr Petroviç hakkındaki haber ilaç gibi gelmişti. Katerina İvanovna, Sonya'nın anlattıklarını ciddi bir tavırla dinleyip sonra da bu halini koruyarak ondan Pyotr Petroviç'in sağlığını sordu. Peşinden de Pyotr Petroviç gibi mevki sahibi, itibarlı bir insanın, ailesine olan bağlılığına ve babasıyla olan eski dostluğuna rağmen, "böyle garip bir topluluğun" arasına katılmasının aslında pek de garip kaçacağını neredeyse yüksek bir sesle güya Raskolnikov'un kulağına fısıldadı.

"İşte bu durumda bile soframıza gelmekten imtina etmediğiniz için size özellikle minnettarım Rodion Romanoviç," diye yüksek sesle ilave etti. "Ancak, rahmetli kocamla aranızdaki özel dostluğun da, sözünüzü tutmanızda büyük bir rol oynadığından eminim."

Bu sözlerden sonra Katerina İvanovna bir kez daha gururlu ve vakur bir tavırla misafirlerine baktı ve aniden özel bir

ilgiyle, oldukça yüksek bir tonda, masanın bir ucundan diğerine, sağır ihtiyarcığa seslenerek: "Daha fazla sıcak yemek isteyip istemediğini ve kendisine Porto şarabı verilip verilmediğini" sordu. İhtiyarcık cevap veremedi ve uzun bir süre kendisine ne sorulduğunu anlayamadı, öyle ki, yanındakiler alay etmek için onu dürtmeye bile başladılar. Sadece ağzını açarak etrafa anlamaz gözlerle bakmaya başladı ve bu haliyle de etrafındakileri daha fazla eğlendirip neşelendirdi.

"Amma da dangalak! Bakın, bakın! Onu buraya ne diye getirdiler acaba? Pyotr Petroviç'e gelince, ben ondan hep emindim," diye Raskolnikov'la konuşmasını sürdürdü Katerina İvanovna. "Ve elbette kuşku yok ki, o hiç..." diyerek aniden ve çok sert bir tavırla dönüp Amaliya İvanovna'ya hitap etmeye başladı, "sizin o süslü püslü, babacığımın mutfağa aşçı olarak dahi almayacağı kuyruksallayanlara benzemez. Rahmetli kocam ise elbette bitip tükenmez merhametinden ötürü onları kabul ederek şereflendirirdi."

"Evet, efendim, içmeyi severdi, efendim; o severdi, içerdi, efendim!" diye aniden bağırdı on ikinci votka kadehinin dibini bulurken emekli levazım subayı.

"Rahmetli kocamın gerçekten de bu zaafı vardı ve bu herkesçe malum," diye söze girerek adamı hemen kendisine muhatap aldı. "Ama o iyi yürekli ve soylu, ailesini seven ve sayan bir insandı; tek kötülüğü, haddinden fazla merhametli olduğundan, her türden ahlâksıza kolayca güvenirdi ve tırnağı bile etmeyecek kişiler de dahil, içmediği kimse kalmış mıydı Tanrı bilir? Düşünün, Rodion Romanoviç, bir gün cebinde çavdar ununda yapılmış horoz şeklinde bir kurabiye bulmuştuk. Bulut gibi sarhoş olmasına rağmen yine de çocuklarını düşünmüştü."

"Ho-roz mu? Siz ho-roz mu dediniz acaba?" diye bağırdı levazım subayı.

Katerina İvanovna, ona cevap vermeye tenezzül etmedi. Düşüncelere daldı ve iç geçirdi.

"İşte siz de herhalde herkes gibi benim ona karşı çok katı davrandığımı sanıyorsunuz," diye Raskolnikov'a hitaben konuşmaya devam etti, "halbuki hiç de öyle değil! O bana saygı duyardı, o beni çok ama çok sayardı! Çok iyi yürekli bir insandı! Bazen ona öyle çok acırdım ki! Bir köşeye sessizce oturup bana bakardı bazen ve onun o haline öyle acırdım ki, onu avutmak, sevip okşamak isterdim. Ama sonra düşünürdüm ve kendi kendime derdim ki: 'Sen şimdi ona acır, sevgi gösterirsen, tekrar içmeye başlar!' Ancak sertlikle onu biraz olsun engelleyebiliyordum."

"Evet, efendim, olurdu öyle, efendim, saçlarının pek çok kez yolunduğu olmuştur efendim," diye ulur gibi bağırdı emekli levazım subayı ve bir kadeh daha votka doldurdu kendine.

"Bazı budalaların sadece saçlarını yolmak yetmez, onları süpürgeyle de bir güzel benzetmek gerekir. Ben şimdi bunu rahmetli için söylemiyorum!" diye kestirip attı Katerina İvanovna.

Yanaklarındaki kırmızı lekeler gittikçe yoğunlaşıyor, göğsü nefes aldıkça belirgin şekilde inip kalkıyordu. Biraz daha üzerine gelinirse rezalet çıkarmaya hazırdı. Etraftakilerin çoğu kıs kıs gülmeye başlamıştı, belliydi ki bu durum hoşlarına gitmişti. Levazım subayını dürtüklemeye, kulağına bir şeyler fısıldamaya başladılar. Belliydi ki onları birbirlerine karşı kışkırtmak istiyorlardı.

"Ama, mü-mü-müsaade edin de size sorayım; siz neden bahsediyorsunuz, efendim," diye söze başladı emekli levazım subayı, "yani siz bu lafı... kimin hakkında ettiniz şimdi... Ya da boş verin canım, gerek yok! Saçmalık! Dul bir kadın! Zavallı bir dul kadın! Bağışlıyorum... Benden pas!" diye geveledi lafı ve bir kadeh daha yuvarladı.

Raskolnikov oturmuş, sessizce ve tiksintiyle izlemekteydi. Katerina İvanovna'nın aralıksız tabağına doldurduğu yiyecekleri nezaket gereği sadece ucundan şöyle bir tadıyor ve bunu da sırf kadıncağız alınmasın diye yapıyordu. Gözleri sürekli Sonya'nın üzerindeydi. Ama Sonya, gittikçe daha endişeli ve kaygılı bir hal alıyor, yas sofrasının tatlılıkla sona ermeyeceğini o da seziyor ve Katerina İvanovna'nın gittikçe artan öfkesini korkuyla izliyordu. Bu arada Sonya, iki taşralı kadının Katerina İvanovna'nın davetini küçümseyerek reddetmelerinin esas nedeninin bizzat kendisi olduğunu gayet iyi bilmekteydi. Taşralı kızın annesinin yas sofrasına davet edildiğinde kızdığını ve kendisine daveti ileten ev sahibesi Amaliya İvanovna'ya: "Kızının böyle bir kızla nasıl olup da yan yana oturmasının beklendiğini" hiddetle sorduğunu Amaliya İvanovna'nın kendisinden öğrenmişti. Sonya, Katerina İvanovna'nın şu veya bu yoldan bu durumu öğrendiğini hissediyordu. Katerina İvanovna, Sonya'ya yapılan bir hakareti kendisine, çocuklarına, babacığına edilen bir hakaretten daha ağır sayardı, kısacası böyle bir hakaret onun için öldürücüydü. Sonya, şunu da gayet iyi biliyordu ki, Katerina İvanovna bu "kuyruksallayanlara hadlerini bildirmeden, ne mal olduklarını söylemeden vb. vb." asla yatışmayacaktı. O sırada, sanki kasten yapılmış gibi, masanın öbür ucunda oturanlardan birisi, üstünde okla delinmiş iki kalbe benzetilmiş kara ekmek içi hamuru olan bir tabağı Sonya'ya gönderdi. Katerina İvanovna öfkeden deliye dönerek anında masanın öbür ucuna doğru bunu gönderenin "sarhoş bir eşekten" başka bir şey olmadığını haykırdı. Havada bir tatsızlık olduğunu sezen ve aynı zamanda Katerina İvanovna'nın kibirli tavırlarından ciddi olarak incinmiş olan Amaliya İvanovna da, ortamı yumuşatmak, misafirlerin dikkatini başka tarafa yöneltmek ve fırsattan istifade onların gözünde kendini büyütmek için birdenbire, damdan düşer gibi bir hikâye anlatmaya baş-

ladı: Eczanede çalışan ahbabı Karl bir gece arabayla yolculuk yaparken, arabacı onu öldürmek istemiş. Karl da öldürmemesi için ona çok ama çok yalvarmış, boynunu büküp ağlamış ama bu arada da çok ama çok korkmuş ve sonunda korkudan yüreğine inip ölmüş... Katerina İvanovna fıkraya gülümsese de peşinden kendini tutamayarak Amaliya İvanovna'nın Rusça fıkra anlatmaması gerektiğini söyledi. Amaliya İvanovna bu sözlerden iyice alındı ve kızgınlıkla itiraz ederek, "Berlinli babasının jok möhem bir jahıs olduunu ve hep eller ceplerde dolaştığını" söyledi. Alaycı Katerina İvanovna sabredemedi ve kahkahalarla, katıla katıla öyle çok güldü ki, son sabır kırıntılarını da kaybetmeye başlayan Amaliya İvanovna kendini zor tuttu.

"Hele şu baykuşa bakın!" diye fısıldadı hemen Katerina İvanovna Raskolnikov'un kulağına. Neredeyse neşelenmişti. "Elleri cebinde dolaşır" demek istedi. Lakin söylediğinden babasının başkalarının ceplerini karıştırdığı manası çıkıyor. Öhöhö! Acaba siz de farkına vardınız mı, Rodion Romanoviç, Peterburg'daki yabancıların, hele de oradan buraya, yurdumuza gelmiş olan Almanların hepsi de, daima bizden budala insanlar. Siz de hak verirsiniz ki, fıkra böyle anlatılmaz, değil mi? "Eczane çalışan Karl, korkudan yürek inmiş!" O herif (sümüklü!) arabacının elini kolunu bir güzel bağlayacağına "boynunu büküp, ağlamış, çok yalvarmış." Kadın salağın önde gideni! Üstelik bir de bu anlattığı hikâyenin çok dokunaklı olduğunu sanıyor, ne kadar budalaca olduğundan şüphe bile etmiyor! Bence şu sarhoş levazım subayı bu kadından çok daha akıllı; en azından görülüyor ki, bu herif son akıl kırıntısını da içkiyle beraber yuvarlamış. Halbuki diğerlerinin takındıkları şu ciddi tavırlara bir

* Ev sahibesi Amaliya İvanovna Lippevehzel, Alman asıllı olduğundan, yazar onu kırık ve aksanlı bir Rusçayla konuşturmaktadır; ayrıca Rusça metinde Berlinli baba "Fater aus Berlin" şeklinde Almanca ama Kiril alfabesiyle yazılmıştır. *–çn*

bakın... Kadına bakın, oturdu ama gözlerini de fincan gibi açtı! Kuduruyor! Kuduruyor! Ha-ha-ha! Öhö-öhö-öhö!"

Neşelenen Katerina İvanovna, hemen birtakım açıklamalara girişti ve aniden, kendisine maaş bağlandığında, doğduğu T... şehrinde genç kızlar için pansiyonlu bir okul açacağını anlatmaya başladı. Bu mesele hakkında Raskolnikov'a kendisi tarafından daha önce hiçbir bilgi verilmemiş olmasına rağmen Katerina İvanovna ona bir sürü ayrıntıyı ballandırarak anlatmaya başladı. Nasıl ortaya çıktığı anlaşılmayan bir şekilde bir "diploma" birdenbire kadının elinde beliriverdi. Bu diploma, Marmeladov'un meyhane köşesinde Raskolnikov'a, Katerina İvanovna'nın enstitünün mezuniyet töreninde omzunda şalla "valinin ve diğer önemli zevatın" önünde dans ettiğini anlattığı sırada bahsetmiş olduğu şu mahut diplomaydı işte. Öyle anlaşılıyordu ki, bu diploma şimdi Katerina İvanovna'nın pansiyon açma hakkına sahip olduğunu kanıtlayan bir belge işlevi görecekti. Ama şimdi bu diploma daha çok yas yemeğine gelmeleri halinde "şu iki aşırı süslü kuyruksallayana" nihai olarak hadlerini bildirmek ve Katerina İvanovna'nın en soylu, "hatta aristokrat tabakadan bir albay kızı olduğunu ve elbette ki, son zamanlarda ortalıkta çok fazla türeyen bazı macera arayışı içindeki kadınlardan çok daha üstün olduğunu" açıkça onlara göstermek amacıyla ortaya çıkarılmıştı. Katerina İvanovna, diplomanın hemen sarhoş misafirler arasında elden ele dolaşmasına engel olmadı, zira belgenin üzerinde gerçekten de kendisinin bir saray müşaviri ve süvarinin kızı yani dolayısıyla adeta bir albay kızı olduğu* en *toutes lettres*** belirtilmişti. Şev-

* Romanın yazıldığı dönemde, Rusya İmparatorluğu'nda sivil ve askeri devlet memurlarının unvan ve rütbelerini düzenleyen ve 1917 yılına kadar geçerli olan resmi yönetmeliğe göre baremin 7. derecesinden sivil devlet memuru olan saray müşavirinin unvanı askeri alanda albaya rütbesine denk gelmektedir. *–çn*

** Fransızca, "tamı tamına". *–çn*

ke gelen Katerina İvanovna, ileride T... vilayetinde süreceği huzurlu ve tatlı yaşamı, pansiyonlu okuluna ders vermesi için çağıracağı lise öğretmenlerini, daha enstitüde okurken kendisine Fransızca öğreten saygıdeğer yaşlı Fransız Mangot'yu, ömrünün son günlerini orada geçirmekte olduğunu ve elbette az bir ücretle kendisinin okuluna öğretmen olarak gelmeye razı olacağını, o zengin hayal gücüyle anlatmaya başladı. Nihayet konu Sonya'ya kadar geldi. "Sonya, T... vilayetine Katerina İvanovna ile birlikte gidecek ve orada her konuda kendisine yardım edecekti." Bu sözler üzerine masanın diğer ucundan birinin kıs kıs güldüğü işitildi. Katerina İvanovna her ne kadar masanın diğer ucundan yükselen bu alaycı gülüşün farkında değilmiş gibi küçümser bir eda takınmaya çalıştıysa da, hemen sesini bilhassa yükselterek, büyük bir coşkuyla, kendisine yardımcı olmaya layık Sofya Semyonovna'nın şüphe götürmez meziyetlerinden, "yumuşak huyundan, fedakârlığından, sabrından, soylu ve terbiyeli oluşundan" bahsetmeye başladı. Bu sırada da Sonya'nın yanağını okşadı, yerinden doğrulup onu iki kez kucakladı ve öptü. Sonya, kıpkırmızı kesildi, Katerina İvanovna ise birden ağlamaya başladı. Bir yandan da kendisinin "sinirleri çok zayıf bir budala olduğunu ve gereğinden fazla duygusal davrandığını, artık bu yemeğe de son vermek gerektiğini ve mezeler de yendiğine göre çay servisinin başlayabileceğini" belirtti. İşte o anda, tüm bu konuşmalar sırasında bir kelime bile söylemeye fırsat bulamamış olan, üstelik kimsenin kendisine önem vermeyişinden canı çok sıkılmış olan Amaliya İvanovna birdenbire son bir girişimde bulunma cesaretini gösterdi. Sıkıntısını gizleyerek, Katerina İvanovna'ya gayet makul ve ince düşünülmüş bir hususu işaret etti: Açılacak pansiyonlu okulda "kizlarin camajirlarinin (die Wäsche) timiz olmasna ozellikle itina edilmeli, hem da "bu camajirlarla yakindan ilgilanmak için iyi bir kadin (die Dame) mutlak bulunmaliy-

di." Ayrıca "genc kizlarina gece gece, gizli gizli roman okumak izin verilmamaliydi." Hakikaten sinirleri çok bozulmuş ve çok yorulmuş olan ve bu yas yemeğinden de bıkmış bulunan Katerina İvanovna, Amaliya İvanovna'ya saydırmaya başladı: "Saçmalıyor ve hiçbir şeyden anlamıyordu, kızların çamaşırlarıyla ilgilenmek pansiyonlu okulun müdiresinin değil, idari işler yöneticisinin işiydi, roman okunmasının engellenmesi isteği ise apaçık münasebetsizlikti." Sonunda da kadından artık susmasını rica ettiğini söyleyerek lafı ağzına tıkadı. Öfkeden pancar gibi kızaran Amaliya İvanovna, hışımla amacının sadece "iyi etmek" olduğunu, "bol bol iyi etmek istediğini", oysa Katerina İvanovna'nın "pek şok zaman ev kirasi odememekte" olduğunu söyledi. Katerina İvanovna, onun, "amacının sadece iyilik etmek olduğunu" iddia ederek yalan söylediğini, zira daha dün sabah, merhum kocası henüz daha toprağa verilmemişken, gelip kendisine kira nedeniyle eziyet ettiğini söyleyerek kadını "yerli yerine oturttu." Bunun üzerine Amaliya İvanovna, gayet yerinde olarak kendisinin "o hanimlari davet ettiini, ama o hanimlarin gelmediini, çunku, soylu olan o hanimlarin soylu olmayanlarin davetini kabül etmadiklerini" belirtti. Katerina İvanovna anında Amaliya İvanovna'nın bir bulaşıkçı olması nedeniyle gerçek soyluluğun ne olduğu hakkında bir hüküm veremeyeceğini ifade etti. Amaliya İvanovna, bu sözlere dayanamayarak hemen "Berlinli babasının şok, şok buyuk adam olduğunu ve iki el cepte yuruduunu ve bu sırada puf! puf! deye ses cikardiğini" söyledi ve babasını gerçeğe daha uygun bir şekilde tasvir edebilmek için de yerinden fırladı, ellerini ceplerine sokar gibi yaptı, yanaklarını şişirerek, ağzından puf pufa benzer anlamsız birtakım sesler çıkarmaya başladı. Bu hareketleri, iki kadın arasında bir kavga çıkacağını anlayan ve Amaliya İvanovna'nın bu davranışlarını uygun bulur gözükerek onu mahsus kışkırtan misafirlerin gürültülü kahkahaları

arasında yapmıştı. Katerina İvanovna'nın artık bu kadarına dayanmasına imkân yoktu. Herkesin işitebileceği yüksek bir sesle ve tane tane: Belki de Amaliya İvanovna'nın hiç babası olmadığını, kadının basbayağı Peterburg'da doğmuş sarhoş bir Finlandiyalı olduğunu, bundan önce de muhakkak orada burada aşçılık yaptığını, hatta belki de daha aşağılık işlerde çalıştığını öne sürdü. Amaliya İvanovna pancar gibi kızardı ve ıslık gibi bir sesle asıl Katerina İvanovna'nın "hic fateri olmadıı, kindisinin aus Berlin bi fateri olduu, böle uzun retingot giydii ve hep böle puf, puf, puf! yaptıı"nı haykırdı. Katerina İvanovna küçümser bir edayla kendi soyunun herkesçe bilindiğini, işte bu diplomada da babasının albay olduğunun matbaa harfleriyle yazılı olduğunu, Amaliya İvanovna'nın babasına gelince (şayet bir babası vardıysa) onun ancak sütçülük yapan ve Peterburg'da doğmuş bir Finlandiyalı olabileceğini, ama hiç babası olmamasının daha akla yakın olduğunu, zira hâlâ baba adının İvanovna mı yoksa Lyudvigovna mı olduğunun bir türlü anlaşılamadığını ileri sürdü. Bunun üzerine iyice deliye dönen Amaliya İvanovna masaya bir yumruk indirerek baba adının Lyudvigovna değil Amal-İvan olduğunu, faterinin "adısının Yohan olduunu ve belediyesinin bajganı" olduğunu, Katerina İvanovna'nın faterinin ise "asla hijbir zaman belediyesinin bajganı olmadiğini" haykırdı. Katerina İvanovna iskemlesinden kalktı, sert bir tavırla ve görünürde soğukkanlılığını koruyarak (aslında kireç gibi bembeyaz kesilmişti ve derin derin nefes almaktaydı) ona eğer bir kez daha "süprüntü faterini kendisinin babacığıyla aynı kefeye koymaya cüret ederse, kendisinin, yani Katerina İvanovna'nın başındaki hotozu kaptığı gibi yere atıp ayaklarının altında çiğneyeceğini" belirtti. Bunu duyan Amaliya İvanovna, odanın içinde koşturup tüm gücüyle bağırarak kendisinin ev sahibesi olduğunu ve Katerina İvanovna'nın "derhal odasini bojaltmasi gerektiini" söyledi ve sonra da ne-

dense fırlayıp masadan gümüş kaşıklarını toplamaya başladı. Bir gürültüdür, bir kıyamettir koptu, çocuklar ağlamaya başladı. Sonya, analığını sakinleştirmek için atıldı ama Amaliya İvanovna, bağıra çağıra vesikalı kadınlardan söz etmeye başlayınca Katerina İvanovna, Sonya'yı ittiği gibi hotozla ilgili tehdidini gerçekleştirmek üzere Amaliya İvanovna'nın üzerine atıldı. O anda kapı açıldı ve eşikte Pyotr Petroviç Lujin gözüktü. Öylece dikilmiş, sert ve dikkatli bakışlarla oradakileri süzüyordu. Katerina İvanovna ona doğru atıldı

III

"Pyotr Petroviç!" diye haykırdı. "Bari siz bizi müdafaa edin! Şu budala mahlûka, talihsiz bir soylu kadına bu şekilde davranmaya hakkı olmadığını, aksi takdirde mahkemeye başvurulabileceğini anlatınız lütfen... Doğrudan valiye çıkacağım... Hesabını verecek bu yaptığının... Babamdan görmüş olduğunuz konukseverliğin hatırına yetimleri müdafaa ediniz lütfen."

"Müsaade buyurun hanımefendi... Müsaade buyurun, müsaade buyurun hanımefendi," diyerek ondan kurtulmaya çalıştı Pyotr Petroviç. "Sizin de gayet iyi bildiğiniz gibi ben babacığınızla tanışmak şerefine nail olmadım... Müsaade edin, hanımefendi (birisi yüksek sesle bir kahkaha attı), üstelik sizin Amaliya İvanovna ile bitmek tükenmek bilmeyen kavganıza karışmak niyetinde hiç değilim, efendim... Ben buraya kendi meselemi halletmek için geldim... Ve hemen üvey kızınızla, Sonya... İvanovna'ydı galiba değil mi? Onunla görüşmek istiyorum. İzin verin de geçeyim..."

Ve Pyotr Petroviç, Katerina İvanovna'nın yanından geçerek Sonya'nın bulunduğu karşı köşeye yöneldi.

Katerina İvanovna, yıldırımla vurulmuş gibi olduğu yerde

kalakaldı. Pyotr Petroviç'in nasıl olup da babacığından görmüş olduğu konukseverliği inkâr ettiğini anlayamıyordu. Bu konukseverliği bir defa kafasında yarattıktan sonra ona kendisi de tam olarak inanmış bulunuyordu. Pyotr Petroviç'in soğuk, kuru, hatta tehdit dolu hor gören tavrı da onu iyice kaygılandırmıştı. Zaten onun ortaya çıkmasıyla herkes sanki yavaş yavaş sinmişti. Ayrıca bu "meşgul ve ciddi" adam odadakilerle ciddi bir çelişki arz etmekteydi ve üstelik önemli bir mesele için gelmiş olduğu anlaşılıyordu. Ancak olağanüstü bir sebebin onu böyle bir yere getirmiş olabileceği muhtemeldi ve demek ki, şimdi önemli bir şeyler olacak, bir şeyler meydana gelecekti. Sonya'nın yanında duran Raskolnikov, kendisini hiç fark etmemiş gibi gözüken Pyotr Petroviç'e yol vermek için kenara çekildi. Bir dakika sonra da eşikte Lebezyatnikov belirdi ama odaya girmedi. Özel bir merakla, neredeyse hayretle dikilerek konuşulanları dinlemeye başladı, ama öyle görünüyordu ki, uzunca bir süre ne olup bittiğini anlayamadı.

"Özür dilerim, mâni oldum size ama bu oldukça önemli bir mesele," diye söze başladı Pyotr Petroviç. Konuşurken özel olarak belli bir kişiye hitap etmiyor gibiydi. "Meselenin herkesin önünde açılmış olmasından memnunum aslında. Amaliya İvanovna, sizin ev sahibesi sıfatıyla, benim Sofya İvanovna ile yapacağım konuşmaya dikkat göstermenizi bilhassa rica ederim, efendim. Bu sözlerden sonra çok şaşırmış ve hemen korkuya kapılmış olan Sonya'ya dönerek sözlerine devam etti: "Sofya İvanovna, sizin dostum Andrey Semyonoviç Lebezyatnikov'un odasında beni ziyaretinizden hemen sonra, masanın üzerinde duran bana ait yüz rublelik bir banknot kayboldu. Herhangi bir şekilde bu paranın şu anda nerede olduğunu biliyorsanız ve bize söylerseniz, buradakiler de şahit olsun, sizi namusum üzerine temin ederim ki, bu iş burada kapanıp gidecektir, aksi haldeyse çok ciddi önlemlere başvurmak mecburiyetinde kala-

cağım... Bu takdirde artık suçu kendinizde arayınız!.."

Odaya mutlak bir sessizlik hâkim oldu. Hatta ağlayan çocuklar bile sustu. Sonya, ölü gibi sararmış, ayakta zor durarak Lujin'e baktı ve hiçbir cevap veremedi. Sanki henüz söylenenleri tam olarak anlamamış gibiydi. Birkaç saniye geçti.

"Evet, ne diyeceksiniz?" diye sordu Lujin gözlerini ondan ayırmadan.

"Ben, bilmiyorum... Ben, hiçbir şey bilmiyorum..." diye çok hafif bir sesle konuşabildi nihayet Sonya.

"Hayır mı? Bilmiyor musunuz?" diye tekrar tekrar sordu Lujin ve birkaç saniye sustu. "İyi düşünün matmazel," diye başladı, sert ama hâlâ ölçülü bir tavırla, "durumu doğru değerlendirin! Düşünebilmeniz için size gerekli zamanı vermeye hazırım. Bakınız lütfen, eğer ben durumdan bu kadar emin olmasaydım, sahip olduğum onca tecrübeden sonra kalkıp da sizi doğrudan suçlayarak riske girmezdim. Zira böylesine doğrudan dile getirilmiş ancak yalan veya yanlış bir suçlama sonucunda bir anlamda şahsen sorumlu hale gelirim. Ben bunun farkındayım. Bu sabah ihtiyacım olduğu için toplam üç bin ruble tutarında yüzde beş faizli bazı tahvillerimi satmıştım. Kesin hesabı yazılı olarak cüzdanımda duruyor. Eve geldiğimde de – ki buna Andrey Semyonoviç de tanıktır – oturup paraları saymaya başladım ve saydığım iki bin üç yüz rubleyi cüzdanıma, cüzdanımı da ceketimin yan cebine koydum. Masada sadece beş yüz ruble civarında bir para kalmıştı ve bu paranın üç yüz rublesi üç adet yüzlük banknot şeklindeydi. O sırada siz geldiniz (benim davetim üzerine) ve odada bulunduğunuz süre boyunca hep çok büyük bir heyecan içindeydiniz, hatta öyle ki, konuşurken, daha henüz konuşmamız bitmediği halde, üç kez, her nedense konuşmayı keserek kalkıp gitmeye yeltendiniz. Andrey Semyonoviç de tüm bunlara tanıktır. Herhalde, matmazel, sizi Andrey Semyonoviç vasıtasıyla davet etmemin

nedeninin sadece üvey anneniz Katerina İvanovna'nın (ki ben kendisinin davet ettiği yas yemeğine icabet edememiştim) içinde bulunduğu zor durumu ve desteksiz kalmış olmasını ve ona yardım edilebilmesi amacıyla bir yardım defteri açılması, piyango çekilişi yapılması veya benzeri bir şeyler düzenlenmesini konuşmak olduğunu inkâr edecek değilsiniz?.. Siz bana teşekkür ettiniz, hatta gözleriniz yaşardı (her şeyi olduğu gibi anlatıyorum zira böylece öncelikle size olayların akışını hatırlatmaya çalışıyorum, ikincisi ise hafızamdan en küçük bir ayrıntının bile silinmemiş olduğunu gösteriyorum). Sonra da ben masadan on rublelik bir banknot alıp üvey anneniz için başlatılacak yardıma kendi adıma ilk katkıyı yapmak için size takdim ettim. Andrey Semyonoviç bunu da gördü. Daha sonra sizi kapıya kadar geçirdim ve siz bu sırada yine aynı şekilde heyecanlı ve telaş içindeydiniz. Bundan sonra Andrey Semyonoviç'le baş başa kaldım ve onunla on dakika kadar sohbet ettim. Peşinden Andrey Semyonoviç odadan çıktı ve ben önceden tasarladığım gibi sayıp ayrı olarak koymak amacıyla tekrar masaya döndüm. İşte o sırada yüz rublelik bir banknotun eksik olduğunu büyük bir şaşkınlıkla fark ettim. Şimdi gelin birlikte değerlendirelim: Andrey Semyonoviç'ten asla şüphe edemezdim, hatta yüzüm kızarmadan bunu aklımın ucundan bile geçiremezdim. Hesabımda yanılmam da imkânsızdı, zira siz gelmeden bir dakika önce tüm hesaplarımı yapmış, sağlamasını da almıştım. Telaşlı ve heyecanlı halinizi, kalkıp gitmek için aceleci davranışlarınızı, paraların durduğu masaya ellerinizi koyduğunuzu hatırlayınca ve üstüne bir de sosyal durumunuzu ve bununla bağlı bazı alışkanlıklarınızı da dikkate alınca, dehşetle, hatta irademin aksine, hiç kuşku yok ki katı ama adil bir şüpheye kapılmak zorunda kaldığımı siz kendiniz de kabul edersiniz!.. Şunu da ilave edeyim ve tekrarlayayım: kanaatimin tüm *kesinliğine* rağmen bu suçlamamda kendim için bir risk olduğunu

da anlıyorum. Ancak gördüğünüz gibi kararsız kalmadım ve derhal harekete geçtim. Size niçin harekete geçtiğimi de söyleyeyim: harekete geçmemin yegâne sebebi, hanımefendi, biricik sebebi, sizin inanılmaz nankörlüğünüzdür! Nasıl mı? Ben sizi sırf fakir ailenize yardım etmek için çağırayım, kendi gücüme göre on rublelik bir yardımda bulunayım, ama siz hemen, o arada benim bu yaptıklarıma karşılık böyle bir şey yapasınız! Yok, doğrusu bu çok nahoş! Size bir ders vermek lazım! Düşünün bir kere! Ayrıca gerçek bir dostunuz sıfatıyla (zira şu anda benden daha iyi bir dost bulamazsınız!) sizden aklınızı başınıza devşirmenizi rica ediyorum! Aksi halde acımasız davranacağım! Evet, ne diyorsunuz?"

"Ben sizden hiçbir şey almadım," diye fısıldadı dehşet içinde Sonya, "siz kendiniz bana on ruble vermiştiniz, işte alın paranızı geri." Sonya cebinden mendilini çıkardı, düğümünü bulup çözdü, içinden on rubleyi çıkardı ve Lujin'e uzattı.

"Demek yüz rubleyi aldığınızı hâlâ inkâr ediyorsunuz, öyle mi?" diye suçlayıcı bir tonla çıkıştı Pyotr Petroviç, uzatılan parayı almadan.

Sonya etrafına bakındı. Herkes ona aynı korkunç, sert, alaycı ve nefret dolu ifadelerle bakıyordu. Bakışlarıyla Raskolnikov'u aradı... Genç adam sırtını duvara dayamış, kollarını kavuşturmuş ayakta duruyor ve kıvılcım saçan gözlerle ona bakıyordu.

"Aman Tanrım!" nidası çıktı kızcağızın dudaklarından.

"Amaliya İvanovna, polise haber vermek gerekecek, bu nedenle sizden çok rica ediyorum, şimdilik kapıcıyı çağırtınız lütfen," dedi Pyotr Petroviç, yumuşak hatta şefkatli bir ses tonuyla.

"Gott der barmherzige!* Ben zaten onun hırsız olduğunu

* Aslında Kiril harfleriyle Almanca yazılmış olup "Merhametli Tanrım!" anlamındadır. *–çn*

biliyordum!" diye bağırdı Amaliya İvanovna ellerini birbirine çarparak.

"Demek biliyordunuz, öyle mi?" diye hemen bu söze yapıştı Lujin. "Bu kanaate varmış olmanız için daha önceden de buna mesnet olacak şeyler olmuş olmalı demek ki! Söylediğiniz bu sözleri, ki şahitler huzurunda söylenmiştir, hatırlamanızı rica edeceğim, saygıdeğer Amaliya İvanovna."

Birdenbire her taraftan yüksek sesle konuşmalar duyuldu. Herkes hareketlenmişti.

"Nasılll!" diye haykırdı birdenbire kendine gelen Katerina İvanovna ve neredeyse yayından boşalan bir zemberek gibi Lujin'in üzerine atıldı. "Nasılll! Siz onu hırsızlıkla mı suçluyorsunuz? Sonya'yı ha? Ah, alçaklar, alçaklar!" Ve Sonya'nın yanına koşarak kupkuru kollarıyla onu bir mengene gibi sardı.

"Sonya! Sen bu heriften nasıl olur da on ruble alırsın! Ah, seni budala! Ver onu bana! Derhal o on rubleyi bana ver! İşte!"

Ve Sonya'nın elinden parayı kaptığı gibi elinde buruşturup top yaparak var gücüyle doğrudan Lujin'in suratına fırlattı. Top haline gelmiş banknot Lujin'in gözüne çarpıp yere düştü. Amaliya İvanovna, parayı yerden kaldırmak için ileri atıldı. Pyotr Petroviç ise hiddetlenmişti.

"Tutun şu deliyi!" diye haykırdı.

Bu sırada kapıda, Lebezyatnikov'un yanında birkaç kişi daha belirdi. O iki taşralı kadın da bu yeni gelenlerin arasındaydı.

"Nasıl! Deli mi? Ben mi deliyim? Sa-lak!" diye bağırdı tiz bir sesle Katerina İvanovna. "Seni salak seni! Seni mahkeme tellalı, rezil herif! Sonya ha, Sonya onun parasını almışmış! Sonya hırsızmış, öyle mi? O sana üste para verir salak!" Ve Katerina İvanovna isterik bir kahkaha attı. "Gördünüz mü şu salağı?" diyerek dört bir tarafa seslendi parmağıyla Lujin'i gösterip. "Nasıl! Sen de mi?" diye haykırdı ev sahibesi gözüne

çarpınca, "Sen de 'çaldı' diye iftira mı atıyorsun? Seni sosisçi, seni rezil, seni eteklikli Prusya tavuğu seni! Ah reziller! Ah alçaklar! Kızcağız senin yanından geldikten sonra gelip Rodion Romanoviç'in yanına oturdu ve bu odadan hiç dışarı çıkmadı!.. Arayın üstünü!.. Madem hiçbir yere çıkmadı, çaldıysa para üstündedir. Arayın onu, arayın üstünü! Ama bir şey bulamazsan var ya azizim, hesabını verirsin! Gidip doğrudan hükümdara, hünkâra, bizzat merhametli Çar efendimizin karşısına çıkarım, ayaklarına kapanırım, hem de hemen şimdi, bugün!.. Ben kimsesiz bir kadıncağızım! Beni huzuruna almazlar mı sanıyorsun? Yalan söylüyorsun, alacaklardır! Huzuruna çıkacağım! Sen onun uysal, yumuşak başlı bir kız olduğunu hesaba kattın değil mi? Buna bel bağladın öyle mi? Ama azizim, ben cebbar bir kadınım! Başaramayacaksın! Arasana! Ara, ara, hadi ara üstünü!!!"

Ve Katerina İvanovna, Lujin'i çılgın gibi sarsarak Sonya'nın yanına doğru çekiştiriyordu.

"Ben aramaya hazırım ve aksi durumda hesap vermeye de... Ama sakinleşin hanımefendi, kendinize gelin lütfen!.. Sizin cebbar bir kadın olduğunuzu fazlasıyla görüyorum!.. Bu... bu... bu böyle olmaz ki!" diye homurdandı Lujin. "Bunu polisin nezaretinde yapmak gerekir, ama her neyse, şu anda da yeterince şahit var... Ben hazırım... Ama bunu cinsiyet farkı nedeniyle bir erkeğin yapması zor olur... Eğer Amaliya İvanovna yardımcı olursa... Aslında böyle yapılmaz ya... Nasıl yapmalı acaba?"

"Kimi istiyorsanız o yapsın. Kim istiyorsa arasın!" diye bağırdı Katerina İvanovna. "Sonya, ters yüz et ceplerini görsünler! İşte, işte! Bak işte canavar herif, bu cebi boş, burada mendili vardı, bu cebi boş, görüyor musun? İşte diğer cebi, işte, işte! Görüyor musun? Görüyor musun?"

Ve Katerina İvanovna, tersine çevirmek bir yana neredeyse yırtarcasına her iki cebi de arka arkaya koparır gibi çekip dışarı

çıkarmıştı. Ancak birdenbire ikinci olarak çevirdiği sağ cepten bir kâğıt fırladı. Odada bir kavis çizip Pyotr Petroviç Lujin'in ayakları dibine düşüverdi. Herkes bunu görmüş çoğu çığlık atmıştı. Pyotr Petroviç Lujin eğildi, iki parmağıyla kâğıdı yerden aldı, herkesin görmesi için havaya kaldırıp katlarını açtı. Bu, sekize katlanmış yüz rublelik bir banknottu. Pyotr Petroviç eliyle bir daire çizerek herkesin parayı görmesini sağladı.

"Hırsız! Defol benim dairemden! Polis! Polis!" diye tiz bir sesle haykırmaya başladı Amaliya İvanovna. "Bunları Sibirya'ya sürmek lazım! Sibirya'ya defetmeli!"

Her taraftan bağırış çağırış sesleri yükseldi. Raskolnikov, Sonya'dan gözlerini ayırmadan sessizliğini koruyor, arada bir Lujin'e hızla göz atıyordu. Sonya, aynı yerde sanki bilincini kaybetmiş gibi duruyordu: neredeyse şaşırmamış gibiydi. Birdenbire tüm yüzüne kan hücum etti; haykırdı ve elleriyle yüzünü kapadı.

"Hayır, ben yapmadım! Ben almadım! Ben bilmiyorum!" diye haykırdı yürek parçalayan bir sesle ve Katerina İvanovna'ya atıldı. Üvey annesi ona kollarıyla sarılıp sanki herkesten korumak ister gibi sımsıkı bağrına bastı...

"Sonya! Sonya! İnanmıyorum! Görüyorsun ya inanmıyorum!" diye bağırmaya başladı (her şeyin apaçık olmasına rağmen) Katerina İvanovna. Bir çocuk gibi onu kollarında sarsıyor, sürekli yüzüne, gözüne öpücükler konduruyor, sarılıyor, ellerini yakalayarak dudaklarına götürüyordu. "Senin almış olduğuna inanmıyorum! Bunlar nasıl salak insanlar! Yüce Tanrım! Salaksınız, salaksınız," diye payladı odadaki herkesi. "Siz onun nasıl bir yüreği olduğunu, nasıl bir kız olduğunu hiç bilmiyorsunuz! Bilmiyorsunuz! O mu çalacak? O mu? Eğer muhtaçsanız üzerinden son giysisini çıkarıp satar, kendisi yalınayak kalır, ayakkabısını size verir! İşte böyle bir insandır o! Vesikalı olması da, çocuklarımın açlıktan ölmemeleri içindi,

bizim için kendisini sattı!.. Ah, Marmeladov, Marmeladov! Ah merhum Marmeladov! Görüyor musun? Görüyor musun? Al işte sana yas yemeği Yüce Tanrım! Sonya'yı müdafaa etsenize, ne duruyorsunuz hepiniz öyle? Rodion Romanoviç! Siz niçin onu korumuyorsunuz? Yoksa siz de mi inandınız? Hiçbiriniz Sonya'nın serçe parmağı etmezsiniz, beni duyuyor musunuz, hiçbiriniz, hiçbiriniz, hiçbiriniz! Tanrım! Bari sen bizi koru!"

Biçare, veremli, kimsesiz Katerina İvanovna'nın acı hıçkırıkları görünüşe göre orada bulunanları ciddi olarak etkilemişti. Acıyla çarpılan, veremin zayıflattığı bu yüzde, kan pıhtılarının bulaştığı kurumuş dudaklarda, boğuk bir şekilde haykıran bu seste, çocuk ağlamasını andıran bu hıçkırıklarda, saf, çocukça ve umutsuzca seslendirilen bu yardım çağrısında öylesine zavallı, öylesine acı dolu bir anlam vardı ki, görünüşe göre herkes bu bahtsız kadına acımıştı. En azından Pyotr Petroviç ona hemen *acıdı*.

"Hanımefendi! Hanımefendi!" diye seslendi etkili bir sesle. "Tüm bunların sizinle bir ilgisi yok! Hiç kimse art niyetli olduğunuzu ya da bu işte bir kusurunuz olduğunu söyleyerek sizi suçlamaya cüret edemez! Zaten ceplerini arayarak olayı meydana çıkaran sizsiniz! Demek ki hiçbir şeyden haberiniz yoktu. Sofya Semyonovna bu işi yoksulluk nedeniyle yaptıysa onu hemen bağışlamaya hazırım ben. Fakat matmazel, niçin itiraf etmek istemediniz? Rezil olmaktan mı korktunuz? İlk kez mi yaptınız? Belki de kendinizi kaybettiniz, öyle değil mi? Anlaşılır bir şey bu, gayet anlaşılır... Ama, lakin, bu hale düşmemek gerekirdi!" Bir an durduktan sonra orada bulunanlara hitaben konuşmasını sürdürdü. "Efendiler! Şefkat ve merhamet duygusunun etkisiyle, şahsen hakarete uğramış olsam da, bu kızcağızı hemen affetmeye hazırım." Sonra Sonya'ya dönerek konuşmasını sürdürdü. "Bu işten duyduğunuz utanç ilerisi için size bir ders olsun Matmazel, artık ben daha fazla bu işin

üstüne gitmiyor ve burada bitiriyorum. Kâfi!"

Pyotr Petroviç göz ucuyla Raskolnikov'a baktı. Bakışları karşılaştı. Raskolnikov'un ateş fışkıran gözleri onu yakıp kavurmaya hazırdı. Katerina İvanovna, ise artık hiçbir şey işitmiyor, sadece çılgın gibi Sonya'yı kucaklayıp öpmeye devam ediyordu. Küçükler de minicik kollarıyla Sonya'yı sarıp sarmalamışlardı. Olup bitenleri doğru dürüst anlayamamış olan Poleçka hıçkırıklardan tıkanarak, gözyaşlarıyla ıslanmış, ağlamaktan şişmiş sevimli yüzünü Sonya'nın omzunun arkasına gizliyordu.

"Bu ne büyük alçaklık!" diye bir ses yükseldi birdenbire kapının oradan.

Pyotr Petroviç derhal sesin geldiği yere baktı.

"Bu ne büyük bir alçaklık!" diye tekrarladı Lebezyatnikov, gözlerini Lujin'in gözlerine dikerek.

Pyotr Petroviç sanki irkilir gibi oldu. Herkes bunun farkına vardı. (Daha sonra bunu hatırladılar). Lebezyatnikov bir adım atarak odaya girdi.

"Bir de beni tanık olarak göstermeye cüret ediyorsunuz, öyle mi?" dedi Pyotr Petroviç'e yaklaşarak.

"Bu da ne demek, Andrey Semyonoviç? Siz ne diyorsunuz böyle?" diye kekeledi Lujin.

"Bu, sizin bir iftiracı olduğunuz demektir, işte bunu diyorum!" diye konuştu ateşli bir şekilde Lebezyatnikov. Sert bakışlı aşırı miyop gözlerini öfkeyle Lujin'e dikmişti. Büyük bir hiddete kapılmış gözüküyordu. Bu sırada Raskolnikov, sanki söylediği her lafı tek tek yakalayıp tartıyormuş gibi, gözlerini ona dikmişti. Odaya tekrar sessizlik hâkim oldu. Pyotr Petroviç özellikle ilk anlarda adeta kendini kaybeder gibi olmuştu.

"Eğer bu lafı bana söylüyorsanız..." diye başladı kekeleyerek, "iyi ama size ne oluyor? Aklınız başınızda mı?"

"Benim aklım başımda, efendim, ama işte siz ise bir sahtekârsınız! Ah, ne büyük bir alçaklık! Ben her şeyi dinle-

dim, mahsus sonuna kadar bekledim ki, her şeyi anlayayım. Çünkü itiraf ediyorum ki, halen bu yaptıklarınızın hiçbir mantıklı açıklamasını bulamıyorum... Bütün bunları niçin yaptınız, işte onu anlamıyorum?.."

"Ne yapmışım ki ben canım? Bilmece gibi konuşmayı bırakacak mısınız, yoksa siz sarhoş musunuz?"

"İçen birisi varsa herhalde o da ben değil, sizsiniz, alçak adam! Ben inançlarıma aykırı olduğu için votka bile içmem! Tasavvur edebiliyor musunuz, bu yüz rublelik banknotu kendi elleriyle Sofya Semyonovna'ya verdi, kendisi verdi! Ben gördüm, ben şahit oldum, gerekirse ant içer, yemin ederim! O verdi, o verdi!" diye tekrarladı, odadaki herkese hitap ediyor ve tek tek yüzlerine bakıyordu.

"Siz delirdiniz mi, acemi oğlanlar gibi konuşuyorsunuz böyle?" diye bağırdı ıslık gibi bir sesle Lujin. "Kız burada, önünüzde, herkesin gözü önünde benden on rubleden başka bir para almadığını bizzat tasdik etmedi mi? Bu durumda ben nasıl olur da ona yüz ruble vermiş olabilirim?"

"Ben gördüm, gördüm!" diye haykırdı ısrarla Lebezyatnikov. "Ve her ne kadar inançlarıma aykırı olsa da hemen şimdi mahkeme önünde hangi yemini isterseniz etmeye hazırım, zira parayı usulca kızın cebine nasıl sokuşturduğunuzu gözlerimle gördüm! Sadece, aptal gibi sizin bunu iyi niyetle, merhametten yaptığınızı sanmıştım! Kapıda Sonya ile vedalaşırken kızcağız döndüğünde bir elinizle elini sıkarken diğeriyle de parayı usulca cebine sokuşturdunuz! Ben bunu gözlerimle gördüm!"

Lujin, limon gibi sarardı.

"Yalan söylüyorsunuz!" diye küstahça bağırdı. "Ta pencerenin yanındayken nasıl olur da parayı görmüş olabilirsiniz? Hayal görmüşsünüz... aşırı miyop gözlerinizden olsa gerek. Siz sayıklıyorsunuz!"

"Hayır, hiç de hayal görmedim! Evet, uzaktaydım, ama her

şeyi gördüm. Gerçekten de her ne kadar pencerenin oradan kapıyı görmek zor da olsa – doğru söylüyorsunuz – ben başka bir sebeple onun tam da yüz rublelik bir banknot olduğunu gayet iyi biliyordum. Çünkü siz Sofya Semyonovna'ya on rublelik banknotu vermek için masadan alırken - bunu gördüm - aynı zamanda yüz rublelik bir banknotu da aldınız (bunu çok iyi gördüm çünkü o sırada yakındaydım ve tam o sırada aklıma bir fikir geldiği için elinizde yüz rublelik bir banknot bulunduğunu unutmadım). Siz yüz rubleyi katladınız ve Sonya ile konuşurken hep elinizde tuttunuz. Sonra ben bunu yine unuttum ama siz ayağa kalkınca o parayı sağ elinizden sol elinize aktardınız ve bu sırada da az kalsın yere düşürüyordunuz. Bu nedenle parayı tekrar hatırlamış oldum. Zira aynı fikir tekrar aklıma gelmişti. Yani benden gizli olarak kızcağıza iyilik etmek istediğinizi sanmıştım. Bu durumda davranışlarınızı ne kadar büyük bir dikkatle izlemiş olduğumu tahmin edebilirsiniz ve nihayet parayı onun cebine gizlice sokuşturmayı nasıl başardığınızı gördüm. Ben bunu gözlerimle gördüm ve mahkemede yemin etmeye hazırım!"

Lebezyatnikov heyecandan nefes nefese kalmıştı. Her taraftan çeşitli sesler yükselmeye başlamıştı. Çoğunlukla şaşkınlık belirtisi olan sesler. Ama bunların arasında tehdit içeren sesler de duyuluyordu. Odadakiler Pyotr Petroviç'in etrafını çevirmişti. Katerina İvanovna, Lebezyatnikov'a doğru atıldı.

"Andrey Semyonoviç! Sizi yanlış tanımışım! Sonya'yı koruyunuz! Ondan yana olan bir tek siz varsınız! Sonyacık öksüz ve yetim, biliyorsunuz. İki gözüm, azizim, Andrey Semyonoviç, sizi yüce Tanrı gönderdi!"

Ve Katerina İvanovna, neredeyse kendinden geçmiş bir şekilde ne yaptığının farkında bile olmayarak atılıp Andrey Semyonoviç'in önünde yere kapandı.

"Saçma!" diye bağırdı Pyotr Petroviç. Öfkesinden sesi ıslık

gibi çıkıyordu. "Söylediğiniz her şey saçma sapan beyefendi! 'Unuttum, hatırladım, unuttum!' Bu da ne demek böyle! Sizin iddianıza göre ben bu parayı onun cebine kasten sokuşturmuşum, öyle mi? Peki, niçin? Ne amaçla? Benim bununla ne gibi ilişkim olabilir?.."

"Ne amaçla mı diyorsunuz? İşte bunu ben de anlamıyorum, ama anlattıklarımın hepsi tamamen gerçek! Bu işte ben hiç yanılmıyorum, hatta o kadar ki, rezil herif, bu münasebetle hemen o anda, elinizi sıkıp size teşekkür ettiğim sırada, aklıma gelen bir soruyu çok iyi hatırlıyorum. O parayı kızcağızın cebine niçin gizlice koydunuz? Yani niçin illa gizlice? Acaba sırf köklü bir çözüm olmaması sebebiyle benim şahsi yardımseverliğe karşı ilkesel olarak karşı çıktığımı bildiğiniz için mi, yaptığınız bu yardımı benden gizlemek istemiştiniz? Sonra düşündüm ve dedim ki, belki de benim yanımda bu kadar büyük bir parayı vermekten utanmış olabilir!.. Ya da kim bilir, belki de ona bir sürpriz yapmak, cebinde tam yüz ruble bulduğunda hoş bir şekilde şaşırmasını sağlamak istemişti. (Zira bazı yardımseverlerin, yaptıkları yardımların duyulmasından hoşlanmadıklarını da biliyorum.) Sonra da onu denemek için, yani parayı bulunca acaba size gelip minnettarlığını ifade edip etmeyeceğini anlamak için bunu yapmış olabileceğiniz geldi aklıma. Sonra şükran duygularının dillendirilmesinden kaçmak istediğinizi, hani dendiği gibi sağ elin verdiğini sol elin bilmemesi gerektiği ilkesine de uymak istemiş olabileceğinizi düşündüm... Kısacası aklımdan o anda kim bilir daha ne çok ihtimal geçmişti. Ama tüm bunlar hakkında daha sonra düşünmeye karar verdim ve aynı zamanda sırrınızı bildiğimi belli etmeyi de nezaketsizlik saydım. Yine hemen o anda aklıma başka bir düşünce daha gelmişti: Sofya Semyonovna, kendisine yapılan iyiliğin farkına varamadan o parayı kaybedebilirdi. İşte bu nedenle buraya gelmeye, Sonya'yı çağırarak cebine

yüz ruble koymuş olduğunuzu söylemeye karar verdim. Ama geçerken önce Bayan Kobılyatnikova'lara uğrayıp *Pozitivist Yöntemin Genel Sonuçları** kitabını vermek, ayrıca kitapta yer alan Piderit'in (ve de Wagner'in) makalesini okumalarını tavsiye etmek istedim; sonra da buraya geldim, ama bir de baktım ki burada neler neler oluyor! Eğer Sonya'nın cebine yüz ruble koyduğunuzu gerçekten görmemiş olsaydım tüm bu düşünce ve fikirler nereden, nereden aklıma gelecekti?.."

Andrey Semyonoviç, bunca uzun lafla anlattığı düşüncelerini konuşmasının sonunda böyle bir mantıki sonuca bağladığında dehşetli yorulmuş, hatta alnından terler süzülmeye başlamıştı. Ne yazık ki, kendini anadili olan Rusçayla bile doğru dürüst ifade edemediğinden (herhangi bir başka dil de bilmiyordu) tıpkı bir müdafi avukat gibi gerçekleştirdiği bu başarılı nutkundan sonra sanki birdenbire tükenivermiş, hatta sanki zayıflayıvermişti. Bununla birlikte konuşması büyük bir etki uyandırmıştı. Öylesine coşkuyla, öylesine inançlı konuşmuştu ki, görünüşe bakılırsa herkes sözlerine inanmıştı. Pyotr Petroviç, kendisi için işin kötüye gittiğini anlamıştı.

"Aklınıza gelen saçma sapan düşüncelerden bana ne?" diye haykırdı. "Bunlar kanıt değil, efendim! Siz tüm bunları rüyanızda görmüş de olabilirsiniz. İşte bu kadar basit! Bense size yalan söylüyorsunuz diyorum, beyefendi! Kim bilir hangi kuyruk acısından yalan söylüyor ve bana iftira atıyorsunuz!.. Muhtemelen sizin serbest ve tanrıtanımaz toplumsal tekliflerinizi kabul etmediğim için bana kin besliyor olacaksınız! İşte bundan ötürü!"

Ama bu çıkışı Pyotr Petroviç'e bir fayda sağlamadı. Aksine her taraftan homurtular yükselmeye başladı.

"Ah, demek konuyu böyle saptırmaya çalışıyorsun!" diye

* 1866 yılında Peterburg'da basılan ve pozitivist filozofların makalelerinin toplandığı kitap. –*çn*

haykırdı Lebezyatnikov. "Yalan söylüyorsun! Çağır polisi, ben yemin etmeye hazırım! Tek anlayamadığım böylesine aşağılık bir davranışa niçin yöneldiğin? Ah, seni alçak, rezil herif!"

"Risk alarak, böyle bir davranışa niçin yeltendiğini ben açıklayabilirim ve gerekirse ben de yemin etmeye hazırım!" dedi en sonunda Raskolnikov ve birkaç adım ileri çıktı.

Kendinden emin ve sakin bir tavır içindeydi. Herkes bir bakışta onun gerçekten de işin iç yüzünü bildiğini ve bilmecenin çözülmek üzere olduğunu anlamıştı.

"Şimdi artık her şeyi tam olarak anlıyorum," diye sürdürdü konuşmasını Raskolnikov doğrudan Lebezyatnikov'a hitap ederek. "Zaten başından beri işin içinde iğrenç bir tuzak olduğundan şüphelenmiştim. Sadece benim bildiğim ve şimdi ise hepinize anlatacağım bazı özel nedenlerden dolayı bende bu şüphe doğmuştu. Bütün mesele işte bu özel nedenlerde! İşte siz Andrey Semyonoviç, değerli tanıklığınızla her şeyin kesinleşmesini sağladınız. Lütfen herkes ama herkes dinlesin: Bu bey (Lujin'i işaret etti) kısa bir süre önce bir kızla, tam olarak da benim kız kardeşim Avdotya Romanovna Raskolnikova ile nişanlandı. Ama Peterburg'a geldikten sonra bundan iki gün önce gerçekleşen ilk görüşmemizde benimle münakaşa etti ve onu evimden kovdum ve iki kişi de buna tanık oldu. Bu adam çok kötü yüreklidir... İki gün önce, onun burada, sizin odanızda kaldığını henüz bilmiyordum Andrey Semyonoviç. Onunla tartıştığımız gün, yani evvelsi gün, cenaze masraflarını karşılaması için rahmetli Marmeladov'un dostu sıfatıyla karısı Katerina İvanovna'ya biraz para vermiştim. Bu adam bunu hemen anneme bir not yazarak yetiştirmiş, üstelik bir de elimdeki
552 avcumdaki bütün parayı Katerina İvanovna'ya değil de Sofya Semyonovna'ya verdiğimi uydurmuş. Hem de bu notunda Sofya Semyonovna'nın... karakteri, yani benim onunla ilişkimin karakteri hakkında en alçakça sözleri kullanmıştır. Tüm

bunları, sizlerin de anladığınız gibi, bana yardım etmek için göndermiş oldukları, ellerindeki avuçlarındaki son parayı hiç de uygun olmayan işlere harcadığımı onlara telkin ederek, annemle ve kız kardeşimle aramı açmak amacıyla yapmıştı. Dün akşam annemin, kız kardeşimin ve onun olduğu bir görüşmede ben paraları Sofya Semyonovna'ya değil de, cenaze masrafı olarak Katerina İvanovna'ya verdiğimi, önceki gün, yani paraları verdiğim gün, Sofya Semyonovna'yla daha henüz tanışmış bile olmadığımı, hatta yüzünü bile görmediğimi kanıtlayarak, gerçeği ortaya çıkardım. Üstelik bir de, Pyotr Petroviç Lujin'in, tüm meziyetleriyle beraber, hakkında onca kötü söz söylediği Sofya Semyonovna'nın küçük tırnağı bile etmeyeceğini ilave ettim. Sofya Semyonovna'yı kız kardeşimle yan yana oturtup oturtmayacağım sorusuna karşılık olarak da, bu işi o sabah çoktan yapmış olduğumu söyledim. Annem ve kız kardeşimin onun attığı iftiraya kanmayıp benimle ilişkilerini bozmak istememelerine öfkelenen Pyotr Petroviç, konuşmamız uzadıkça aileme karşı bağışlanamayacak kabalıklarda bulunmaya başladı. Sonunda aramızdaki tüm bağlar tamamıyla koptu ve onu kovduk. Tüm bunlar dün akşam meydana geldi. Şimdi özellikle dikkat etmenizi isterim: Tasavvur ediniz ki, eğer şimdi Sofya Semyonovna'nın hırsız olduğunu kanıtlayabilseydi, ilk olarak, anneme ve kız kardeşime kuşkularında hemen hemen haklı olduğunu, kız kardeşimle Sofya Semyonovna'yı aynı kefeye koymama haklı olarak öfkelendiğini, bana karşı tavır alarak aslında kız kardeşimin, yani nişanlısının şerefini koruduğunu göstermiş olacaktı. Kısacası, tüm bunları yaparak ailemle aramı yeniden açabileceğini ve elbette tekrar onların gözüne girebileceğini planlamıştı. Sofya Semyonovna'nın onuruna ve kaderine büyük bir değer verdiğimi öngörecek bir dayanağa sahip olduğundan, bu şekilde benden şahsen intikam almayı da tasarladığını söylememe herhalde lüzum bile yok. İşte tüm

hesabını buna göre yapmıştı! Ben bu olayı böyle yorumluyorum! İşte bütün nedeni bu, zaten başka bir nedeni de olamaz!"

Raskolnikov, sık sık kendini dikkatle dinleyenlerin hayret nidalarıyla kesilen konuşmasını böyle ya da yaklaşık olarak böyle bitirdi. Ama konuşması her ne kadar sürekli bu şekilde hayret nidaları ile bölündüyse de, genç adam keskin, sakin, kesin, açık ve kendinden emin bir şekilde konuşmuştu. Onun keskin sesi, inançlı ses tonu ve sert ifadeli yüzü herkesi çok etkilemişti.

"Evet, evet, tabi böyle olmalı!" diye heyecanla onayladı Lebezyatnikov. "Tam da böyle olmalı, çünkü Sofya Semyonovna odaya girer girmez Lujin, bana sizin orada olup olmadığınızı, Katerina İvanovna'nın misafirleri arasında sizi görüp görmediğimi özellikle sordu. Üstelik bunu öğrenmek için beni pencere yanına çağırıp orada usulca sordu. Demek ki, sizin burada bulunmanız onun için önemli ve muhakkak gerekliydi. Tamam işte, tastamam böyle!"

Lujin susuyor ve küçümser bir tavırla gülümsüyordu. Bununla birlikte sapsarı kesilmişti. Bu işin içinden nasıl sıyrılabileceğini düşündüğü açıktı. Belki de her şeyi öylece bırakıp kaçmayı tercih ederdi ama şu anda bu tamamen imkânsızdı; böyle davranması kendisine yöneltilen suçlamaların haklılığını ve kendisinin gerçekten de Sofya Semyonovna'ya iftira attığını kabul etmesi anlamına gelirdi. Üstelik zaten içtikleri içkiler iyice başlarına vurmuş olan kişiler oldukça heyecanlanmışlardı. Her şeyi tam olarak anlamamış olsa da emekli levazım subayı herkesten çok bağırmakta ve Lujin için hiç de hoş olmayan birtakım önlemler alınmasından bahsetmekteydi. Ama sarhoş olmayanlar da vardı; tüm odalardan gelmiş ve toplanmışlardı. Polonyalıların üçü de felaket hiddetlenmişlerdi ve sürekli Lujin'e "Alçak efendi!" diye küfrediyor ve bağırarak Lehçe başka bazı tehditler de dile getiriyorlardı. Sonya büyük bir

gerginlikle dinliyor, ama tıpkı bir baygınlıktan sonra kendine geliyormuş gibi bir halde, sanki o da olup bitenleri tam olarak anlamıyor gibi gözüküyordu. Sadece bütün dayanağının Raskolnikov olduğunu anlayarak gözlerini ondan ayırmıyordu. Katerina İvanovna, zorlukla ve hırıltılı bir şekilde nefes alabiliyor ve görünüşe bakılırsa tamamen tükenmiş bir halde gözüküyordu. Amaliya İvanovna ise tam bir budala gibi görünüyordu: ağzı açık kalmış, alık alık etrafına bakınıyor ve hiçbir şey anlamıyordu. Sadece Pyotr Petroviç'in bir şekilde zor duruma düştüğünü anlayabilmişti. Raskolnikov tekrar konuşmak istedi ama söze başlamasına izin vermediler: Herkes, küfürler ve tehditler savurarak Lujin'in etrafını çevirmiş, bağırıp çağırıyordu. Ama Pyotr Petroviç korkmadı. Sonya'ya attığı iftiranın tamamen ortaya çıktığını anlayınca işi doğrudan yüzsüzlüğe ve küstahlığa vurdu.

"Müsaade edin beyler, izin verin; açılın, yol verin!" diye bağırarak kalabalığın arasından kendine yol açmaya başladı. "Hem lütfen tehdit etmeye yeltenmeyin, emin olun böyle bir şey elde edemezsiniz, hiçbir sonuç alamazsınız, başarılı olamazsınız. Baylar bu durumda siz tersine, güç kullanarak bir suçu ört bas etmeye kalktığınız için sorumlu duruma düşersiniz o kadar. Hırsız kızın foyası ortaya çıkarılmıştır ve ben yasal yollara başvuracağım. Mahkeme üyeleri ne kör... ne de sarhoştur, efendim, ve de aptallıklarından itiraf ettikleri şahsi intikam duyguları sebebiyle beni itham eden bu iki tanrıtanımaza, serbest düşünceli bu iki isyancıya inanmayacaklardır... Haydi bana yol açın bakayım!"

"Derhal odamı boşaltın ve gölgeniz bile kalmasın orada! Derhal odamdan ayrılın, aramızdaki tüm ilişkiler de bitmiştir! Bir de tam iki hafta boyunca... onu ağırlamak için ne kadar uğraştığımı düşündükçe fena oluyorum!.."

"İyi de Andrey Semyonoviç, ben daha demin odanızdan

ayrılmak istediğimi söylediğim zaman kalmam için siz ısrar etmiştiniz; şimdi ise bu sözlerime sadece sizin bir budala olduğunuzu ekleyebilirim, efendim. Aklınızı ve körleşmiş gözlerinizi tedavi ettirmenizi dilerim size. Müsaade edin, beyler!"

Pyotr Petroviç böyle konuşarak kalabalığı yardı. Ama emekli levazım subayı onun sadece küfür işiterek böyle ucuz bir şekilde yakayı sıyırmasına razı olmak istemedi ve masanın üstündeki bardaklardan birini kaptığı gibi gerilip Pyotr Petroviç'e fırlattı; ama bardak havada uçup Amaliya İvanovna'ya çarptı. Kadın çığlığı bastı, emekli levazım subayı ise hızını alamadığından dengesini kaybedip tüm ağırlığıyla masanın altına yuvarlandı. Pyotr Petroviç odasına döndü. Yarım saat sonra da artık binayı terk etmişti. Doğuştan ürkek bir karakteri olan Sonya, herhangi birisinin büyük bir rahatlıkla kendisini mahvedebileceğini ve hemen herkesin ceza görmeden kendisini incitebileceğini gayet iyi biliyordu. Ama şu ana kadar herkese karşı takındığı özenli, yumuşak başlı ve uysal tavrı nedeniyle bir şekilde felaketlerden kaçınabileceğini sanmaktaydı. Yaşadığı hayal kırıklığı çok büyüktü. Kuşkusuz ki, büyük bir sabırla, hemen hiç şikâyet etmeden, her şeyi, hatta bu son olayı bile sineye çekebilirdi. Ama bu son yaşadığı olay, ilk anlarda ona çok ağır gelmişti. Haklı çıkmasına, masumiyetinin kanıtlanmış olmasına rağmen, ilk korkusu ve ilk şaşkınlığı geçtikten ve her şeyi açık seçik ve tam olarak kavradıktan sonra, çaresizlik ve gücenme hisleri kalbini acımasızca burmaya başlamıştı. Sinir krizi geçirmeye başladı. Sonunda daha fazla dayanamayarak kendini odadan dışarı attı ve koşa koşa kendi evine gitti. Hemen hemen Lujin'le aynı anda binadan çıkmıştı. Odadakilerin kahkahaları arasında bardağın gelip çarptığı Amaliya İvanovna da hiç hak etmediği halde uğradığı bu hakaretlere daha fazla dayanamadı. Delirmiş gibi çığlıklar atarak tüm olup bitenlerden sorumlu tuttuğu Katerina İvanovna'nın üzerine atıldı.

"Defol evimden! Derhal! Marş!" Ve bu sözlerle Katerina İvanovna'nın eşyalarından eline ne geçerse alıp yere atmaya başladı. Zaten pek bitkin bir durumda olan ve neredeyse bayılacak halde bulunan Katerina İvanovna, kanı çekilmiş yüzüyle, nefes nefese, bitkin bir halde, kendini bırakmış olduğu yataktan fırlayarak Amaliya İvanovna'nın üzerine atıldı. Ama mücadele çok eşitsizdi. Amaliya İvanovna onu bir tüy gibi fırlatıp attı.

"Ne!.. Tanrı'dan korkmadan Sonya'ya iftira attıkları yetmiyormuş gibi, şimdi de bu mahlûk bana saldırıyor. Ne!.. Kocamın cenazesinin kaldırıldığı gün beni evden kovuyor, benim onca iyiliğimi gördükten sonra bu yetimlerle sokağa atıyor!.. Ben ne ederim, nereye giderim?.." diyerek hıçkıra hıçkıra ağlamaya başladı zavallı kadıncağız. "Ulu Tanrım!" diye haykırdı gözlerinden ateşler saçarak. "Bu dünyada adalet yok mu? Bizim gibi kimsesizleri korumayacaksın da, kimleri koruyacaksın? Ama göreceğiz!.. Yeryüzünde mahkemeler ve adalet var, bulacağım ben! Az bekle hele sen, seni zındık! Poleçka, çocuklarla kal, ben şimdi döneceğim. Beni bekleyin, gerekirse sokakta bekleyin! Bu dünyada adalet var mı yok mu göreceğiz!"

Ve merhum eşi Marmeladov'un meyhanedeki konuşmalarında Raskolnikov'a bahsetmiş olduğu yeşil şalını başına örten Katerina İvanovna, hâlâ odadan ayrılmamış olan ev halkının oluşturduğu sarhoş ve dağınık kalabalığı yararak kendine yol açtı. Hıçkırıklar ve gözyaşlarıyla hemen şimdi, derhal ve her ne olursa olsun muhakkak adaleti bulmak kararlılığıyla kendini sokağa attı. Poleçka, çocuklarla birlikte korkuyla köşedeki sandığın üzerine büzüldü ve burada iki küçük kardeşine sarılarak titremeler içinde annelerinin dönmesini beklemeye başladı. Amaliya İvanovna odanın içinde fırtına gibi esiyor, bağırıyor, çağırıyor, ağlıyor, kudurarak eline geçen her şeyi yerlere atıyordu. Kiracılar bağırış çağırış aralarında durumu tartışıyor, olup

bitenleri değerlendiriyor, kimileri tartışıp küfür ediyor, kimileri ise şarkı söylüyordu...

"Artık benim de gitme zamanım geldi! Haydi bakalım, Sofya Semyonovna, şimdi ne diyeceksiniz acaba?" diye geçirdi içinden Raskolnikov.

Ve Sonya'nın evine yollandı.

IV

Raskolnikov, her ne kadar ruhunda pek fazla acı ve ıstırap taşısa da, Lujin'e karşı Sonya'nın hamarat ve etkin bir müdafi olmuştu. Ama o sabah çektiği onca işkenceden, hele de Sonya'yı savunmak için verdiği uğraş sırasında çok kişisel olarak ve yürekten hissettiği ve zihninde yer eden izlenimlerden sonra bunları değiştirme fırsatını bulmuş olmaktan mutluydu. Ayrıca Sonya ile olan randevusu hiç aklından çıkmıyor ve zaman zaman onu ciddi olarak kaygılandırıyordu. Lizaveta'yı kimin öldürdüğünü ona açıklamak *zorundaydı* ve bu açıklamanın kendisine vereceği acıyı önceden sezerek adeta bu düşünceyi kafasından kovmaya çalışıyordu. İşte bu nedenle Katerina İvanovna'nın evinden ayrılırken: "Haydi bakalım, Sofya Semyonovna, şimdi ne diyeceksiniz acaba?" sözlerini söylerken muhtemelen henüz Lujin'e meydan okumanın ve az önce ona karşı kazandığı zaferin yarattığı cesaretin ve coşkunun etkisi altındaydı. Ama işte şimdi kendisinde tuhaf bir şeyler oluyordu. Kapernaumov'un apartmanına geldiğinde aniden bastıran bir halsizlik ve korku hissetti. Sonya'nın dairesinin kapısının önünde düşünceler içinde kararsızca durakladı ve kendine şu garip soruyu yöneltti: "Lizaveta'yı kimin öldürdüğünü söylemesi gerekiyor muydu?" Soru garipti, çünkü bunu daha sorar sormaz aynı anda hissetti ki, söylememek şöyle dursun, cevabı kısa bir süre için geciktirmesi bile mümkün değildi. Bunun ni-

çin mümkün olmadığını henüz bilmiyordu; sadece bunu *hissediyor* ve bu zorunluluğun karşısında güçsüz olduğunu bilmek onu adeta eziyordu. Artık bunu daha fazla düşünüp kendine eziyet etmemek için kapıyı hızla açtı ve eşikte durup Sonya'ya baktı. Genç kız dirseklerini küçük masaya dayamış, elleriyle yüzünü kapamış öylece oturmaktaydı, ama Raskolnikov'u görünce sanki onu bekliyormuş gibi çabucak ayağa kalkıp karşılamak için ona doğru yürüdü.

"Siz olmasaydınız başıma neler gelecekti?" dedi çabucak onunla odanın ortasında buluştuklarında. Açıktı ki, hiç vakit kaybetmeden, ilk ağızda ona söylemek istediği şey buydu. Sonra susup bekledi.

Raskolnikov, masaya doğru yürüyüp Sonya'nın şimdi kalkığı iskemleye oturdu. Sonya, tıpkı dün olduğu gibi onun iki adım önünde ayakta durdu.

"Eee, ne diyorsun Sonya?" diye konuşmaya başladı genç adam ve hemen sesinin titrediğini hissetti. "Tüm mesele 'toplumsal statüye ve buna bağlı alışkanlıklara' gelip dayanıyordu. Siz bugün bunu anladınız mı?"

Sonya'nın yüzünde ıstırap ifadesi belirdi.

"Ama sakın benimle dünkü gibi konuşmayın!" diye onun sözünü kesti. "Lütfen yine aynı şeye başlamayın. Zaten yeterince ıstırabım var..."

Bu sitemin genç adamı gücendireceğinden korkarak sözlerinin ardından hemen gülümsedi.

"Ben aptal gibi hemen ayrıldım oradan. Benden sonra neler oldu? Tam geri dönmeye hazırlanıyordum ama işte sizin geleceğinizi düşünerek..."

Raskolnikov, Amaliya İvanovna'nın onları evden kovduğunu ve Katerina İvanovna'nın "adalet aramak" için koşup bir yerlere gittiğini anlattı.

"Ah, ulu Tanrım!" diye haykırdı bunları duyan Sonya, "Hemen gidelim..."

Ve mantosunu kaptı.

"Sürekli aynı şey!" diye sinirle bağırdı Raskolnikov. "Tek düşündüğünüz onlar! Şimdi biraz da benimle ilgilenin."

"Ya... Katerina İvanovna?"

"Katerina İvanovna elbette sizi ihmal etmeyecek ve bir kere evden çıktığına göre muhakkak size de gelecektir," diye homurdanarak ekledi. "Ama gelir de sizi bulamazsa suç sizde olur..."

Sonya ıstıraplı bir kararsızlıkla iskemleye çöktü. Raskolnikov dalgın dalgın, susarak yere bakıyordu.

"Diyelim ki, Lujin bu kez bunu istemedi," diye konuşmaya başladı Sonya'ya bakmadan, "ama şayet istemiş olsaydı ve hesabına uysaydı ve Lebezyatnikov'la ben de orada olmasaydık sizi hapse attırabilirdi! Değil mi?"

"Evet," diye cevap verdi çok hafif bir sesle, sonra da endişeyle ve korkuyla, daha yüksek sesle, "Evet!" diye tekrarladı.

"Ben gerçekten de orada olmayabilirdim! Lebezyatnikov ise tamamıyla tesadüfen gelmişti."

Sonya susuyordu.

"Eğer hapse düşseydiniz o zaman ne olacaktı? Dün size ne söylediğimi hatırlıyor musunuz?"

Sonya yine cevap vermedi. Raskolnikov bir müddet bekledi.

"Yine 'Ah bunlardan söz etmeyin, konuşmayın!' diye bağıracaksınız sandım," dedi sanki biraz zoraki bir gülüşle Raskolnikov. "Ne oldu, yine susacak mısınız?" diye sordu bir dakika kadar sonra. "Ama bir şeyler konuşmamız gerekmiyor mu? Şimdi benim için, Lebezyatnikov'un deyimiyle 'bir meseleyi' nasıl çözeceğinizi bilmek (sanki konuşmada ipin ucunu kaçırmaya başlamıştı) çok ilginç olurdu. Hayır ama ben çok

ciddiyim. Lujin'in tüm niyetini önceden bildiğinizi, bunun yüzünden Katerina İvanovna'nın, çocukların, fazladan da kendinizin (kendinizi hiçe saydığınızdan dolayı *fazladan* diyorum) tamamıyla mahvolacağınızı (hem de kesin olarak) bildiğinizi tasavvur edin Sonya. Poleçka'nın da... Zira o da o yolun yolcusu. Tamam mı? İşte şimdi tüm bunları sizin kararınıza bıraksalardı: şu veya bu kişinin yaşamasına, yani Lujin mi yaşasın ve alçaklıklarını sürdürsün, yoksa Katerina İvanovna mı ölsün? Bu durumda hangisinin ölmesi gerektiğine karar verirdiniz? Size soruyorum.

Sonya endişeyle ona baktı: Raskolnikov'un bu muğlak ve uzaktan uzağa bir şeyler sezdiren konuşmasında farklı bir şeylerin gizlendiğini hissetmişti.

"Buna benzer bir şeyler soracağınızı önceden hissetmiştim," dedi meraklı gözlerle ona bakarak.

"Tamam, öyle olsun; lakin kararınız ne olurdu?"

"Olmayacak bir şeyi bana niçin soruyorsunuz?" dedi tiksintiyle Sonya.

"Demek ki, Lujin'in yaşaması ve kötülüklerini sürdürmesi daha iyi! Siz buna bile karar verme cesaretini gösteremediniz, değil mi?"

"İyi ama ben Tanrı'nın takdirini bilemem ki... Hem siz sorulmaması gereken şeyleri niçin bana soruyorsunuz? Bu anlamsız soruları sormanızın amacı ne? Böyle bir şeyin benim kararıma bağlı olması hiç mümkün mü? Hem kimin ölüp kimin yaşayacağına karar vermek için beni kim yargıç yaptı?"

"Tanrı'nın takdiri dendiğinde elbette söyleyecek bir şey kalmıyor," dedi yüzünü asıp homurdanarak Raskolnikov.

"En iyisi ne istiyorsanız bunu doğrudan söyleyin!" diye ıstırapla bağırdı Sonya. "Siz yine bir şeyler ima ediyorsunuz... Yoksa buraya sırf bana eziyet etmek için mi geldiniz?"

Kızcağız daha fazla dayanamadı ve acı acı ağlamaya baş-

ladı. Raskolnikov kopkoyu bir hüzünle ona bakıyordu. Aradan beş dakika kadar geçti.

"Aslında sen haklısın, Sonya," dedi nihayet usulca Raskolnikov. Birdenbire tamamıyla değişmişti; az önce takınmış olduğu yapmacık küstahlıktan, güçsüz ama meydan okuyan tavrından eser kalmamıştı. Hatta sesi bile zayıflamıştı. "Dün sana af dilemek için gelmeyeceğimi kendim söylemiştim, ama sözlerime af dileyerek başlıyorum... Lujin ve Tanrı'nın takdiriyle ilgili söylediklerimi kastediyorum... Ben bunlardan dolayı senden af dilerim, Sonya..."

Gülümsemek istedi, ama bu zayıf gülümsemesinde halsiz ve tamamlanmamış bir şeyler belirdi. Kafasını önüne eğip elleriyle yüzünü gizledi.

Ve birdenbire yüreğinde Sonya'ya karşı garip, beklenmedik ve yoğun bir nefret duygusu uyandı. Bu duygudan adeta şaşırmış ve ürkmüş bir halde aniden başını yukarı kaldırdı ve gözlerini ayırmaksızın Sonya'ya bakmaya başladı; ama karşılaştığı, Sonya'nın endişeli ve acı verecek ölçüde ilgili bakışları oldu; bu bakışlarda aşk vardı; genç adamın içinde doğmuş olan nefret bir hayalet gibi kayboluverdi. Hayır, bu o değildi; bir duyguyu başka bir duygu ile karıştırmıştı. Bu, sadece *o anın* geldiğini göstermekteydi.

Tekrar yüzünü elleriyle gizledi ve başını yere eğdi. Birdenbire yüzü kireç gibi oldu, iskemleden kalktı, Sonya'ya baktı ve hiçbir şey söylemeden mihaniki bir şekilde gidip kızın yatağına oturdu.

O anda hissettikleri, baltayı ilmiğinden çıkardıktan sonra ihtiyar kadının arkasında durup artık "bir dakika bile kaybetmemek gerektiğini" düşündüğü an hissettiklerine müthiş bir şekilde benziyordu.

"Neyiniz var?" diye sordu çok ürkmüş olan Sonya.

Genç adam hiçbir şey söyleyemiyordu. *Açıklamayı* bu şe-

kilde yapmayı asla ama asla tasarlamamıştı ve kendisine ne olduğunu şimdi kendisi de anlamıyordu. Sonya sessizce ona yaklaştı, yanına oturdu ve gözlerini ondan ayırmadan beklemeye başladı. Yüreği bir hızla çarpıyor, bir duracakmış gibi oluyordu. Dayanılmaz olmuştu: genç adam ölü gibi sararmış olan yüzünü genç kıza çevirdi; dudakları bir şeyler söylemeye çalışarak halsizce kıpırdadı. Sonya'nın kalbi dehşetle doldu.

"Neyiniz var?" diye tekrarladı hafifçe ondan uzaklaşarak.

"Bir şeyim yok, Sonya. Korkma... Saçmalık işte! Düşününce gerçekten de saçma olduğunu anlıyorsun," diye geveledi. Kendini kaybetmiş bir halde sayıklar gibi konuşuyordu. "Lakin ne diye sana eziyet etmeye geldim ki?" diye ekledi birdenbire genç kıza bakarak. "Sahiden, niçin geldim? Kendime sürekli olarak bu soruyu soruyorum, Sonya..."

Belki de bu soruyu on beş dakika önce yine kendi kendine sormuştu, şimdi ise tamamen halsiz düşmüş, dış dünyanın zorlukla bilincine vararak ve tüm vücudu baştan aşağıya titreyerek konuşabilmekteydi.

"Ah, ne kadar çok acı çekiyorsunuz!" dedi Sonya, derin bir acıma duygusuyla ona bakarak.

"Hepsi saçma!.. Bak şimdi Sonya (nedense birdenbire solgun ve halsiz bir gülümseme bir iki saniye kadar belirdi yüzünde), dün sana bir şey anlatmak istediğimi hatırlıyor musun?"

Sonya endişeyle bekledi.

"Ayrılırken sana belki de sonsuza dek vedalaştığımızı söylemiş ama eğer bugün gelirsem o zaman sana... Lizaveta'yı kimin öldürdüğünü söyleyeceğimi belirtmiştim."

Birdenbire genç kızın tüm vücudunu bir titreme aldı.

"İşte ben şimdi bunu söylemeye geldim."

"Yani siz dün, gerçekten de..." diye zorlukla fısıldadı Sonya. "Peki nereden biliyorsunuz?" diye çabucak sordu sonra, sanki birden aklı başına gelmiş gibi.

Sonya zorlukla nefes alıyordu. Yüzü gittikçe daha fazla solmaktaydı.

"Biliyorum."

Genç kız kısa bir an sustu.

"Yoksa *onu* buldular mı?" diye sordu ürkekçe.

"Hayır, bulamadılar."

Sonya yine bir dakika kadar sustuktan sonra:

"Peki ama, o zaman siz katilin *kim* olduğunu nereden biliyorsunuz?" diye zor duyulur bir sesle sordu.

Genç adam ona doğru döndü ve ısrarla, ısrarla yüzüne baktı.

"Tahmin et," diye konuştu az önceki gibi çarpık ve mecalsiz bir gülümsemeyle.

Sonya'nın vücudu baştan aşağı titremeye başladı.

"Ama siz... beni... siz niçin beni böyle... korkutuyorsunuz?" diye sordu yüzünde bir çocuk gülümsemesiyle.

"Demek ki, ben *onun* çok yakın bir arkadaşıyım... bildiğime göre," diye sürdürdü konuşmasını Raskolnikov. Bakışları sanki gözlerini kaçıracak gücü kalmamış gibi adeta kızın yüzüne mıhlanıp kalmıştı. "O, Lizaveta'yı... öldürmek istememişti... Onu istemeden öldürdü... Öldürmek istediği yaşlı kadındı... yaşlı kadın tek başınayken eve gelmişti... Ama sonra birden Lizaveta eve döndü... O zaman o da... onu da öldürdü..."

Korkunç bir dakika daha geçti. İkisi de hiç aralıksız birbirlerine bakmaktaydılar.

"Nasıl, artık kim olduğunu tahmin edebiliyor musun?" diye sordu birdenbire Raskolnikov genç kıza. Kendini çan kulesinden aşağı atan bir adamın ruh hali içindeydi.

"Ha-ha-hayır!" diye fısıldadı zor duyulan bir sesle Sonya.

"İyice bir bak bakalım."

Genç adam bunu söyler söylemez, tekrar o eski, bildik

duyguyla ruhu buz kesti: kıza baktı ve birden onun yüzünde sanki Lizaveta'nın yüzünü gördü. Kendisi elinde baltayla üzerine yürüdüğü sırada, çocukça bir korkuyla ellerini ileri uzatıp duvara doğru gerilerken Lizaveta'nın yüzünde beliren ifadeyi hatırladı. Lizaveta'nın yüzündeki bu ifade, tıpkı, küçük çocukların birdenbire bir şeyden korktukları zaman yüzlerine gelip oturan ve kendilerini korkutan şeye sabit ve kaygılı gözlerle bakarak gerileyip ağlamaya hazır halde elceğizlerini ileri uzatırken yüzlerine yerleşen ifadeye benziyordu. Şimdi de Sonya'nın yüzünde aynı ifade belirmişti. Genç kız ona aynı çaresizlik ve korku ile bir süre baktı ve sonra birdenbire sol elini ileri uzatıp parmağının ucunu hafifçe genç adamın göğsüne dayadı. Israrla ona bakmayı sürdürerek ama gittikçe ondan uzaklaşarak yavaş yavaş yataktan kalkmaya başladı. Genç kızın hissettiği dehşet birdenbire ona da bulaştı. Onun da yüz çizgilerinde aynı korku belirdi, o da dudaklarında neredeyse aynı çocuksu gülümseme olduğu halde benzer bakışlarla genç kıza bakmaya başladı.

"Tahmin edebildin mi?" dedi nihayet fısıldayarak.

"Aman Tanrım!" diye yürekten bir çığlık kopardı genç kız. Ölü gibi yatağa yığıldı ve yüzünü yastığa gömdü. Ama sonra bir anda doğruldu, telaşla genç adamın yanına geldi, iki elini de tuttu ve incecik parmaklarıyla var gücüyle sıkarak sanki mıhlanmış gibi tekrar hareketsizce genç adamın gözlerinin içine bakmaya başladı. Bu son umutsuz bakışlarıyla aslında hiç olmazsa son bir umut ışığı görmeye ve bulmaya çabalamaktaydı. Ama hiçbir umut ışığı yoktu; en ufak bir şüphe kalmamıştı, her şey onun anlattığı *gibi* gerçekleşmişti. Hatta sonraları genç kız bu ânı tekrar hatırladığında kendisini çok garip ve aynı zamanda çok harika hissetmişti: Artık en ufak bir kuşku kalmadığını o zaman, niçin öyle *birdenbire* anlayıvermişti? Mesela, buna benzer bir şeyi sezmiş olduğunu söyleyebilmesi herhalde imkânsızdı. Lakin şimdi Raskolnikov kendisine bunu söyler

söylemez, birdenbire, ona öyle geldi ki, sanki gerçekten de *bu şeyi* bizzat o da sezmişti.

"Yeter, Sonya, yeter! Bana daha fazla eziyet etme!" dedi yalvaran bir sesle.

Meseleyi ona hiç de, ama hiç de bu şekilde açmayı düşünmemişti, ama işte *böyle* olmuştu.

Sonya sanki bilinçsizce yerinden fırladı ve ellerini ovuşturarak odanın ortasına kadar yürüdü; ama çabucak geri döndü ve tekrar onun yanına, neredeyse omuzları değecek kadar yakınına oturdu. Birden, sanki vurulmuş gibi irkildi, bir çığlık attı ve kendisi de niçin olduğunu bilmeden genç adamın önünde dizlerinin üzerine çöktü.

"Siz ne yaptınız, siz kendinize neler yaptınız!" diye umutsuzca haykırdı ve ayağa kalkıp boynuna atılarak kollarıyla sımsıkı sarılıp genç adamı var gücüyle kucakladı.

Raskolnikov geri çekildi ve hüzünlü bir gülümseyişle genç kıza baktı:

"Ne garip bir kızsın sen Sonya, sana o şeyi anlattığımda sarılıp beni öpüyorsun. Ne yaptığının farkında değilsin."

"Hayır, şu anda dünyada senden daha mutsuz hiç kimse yoktur!" diye haykırdı genç kız ıstırap içinde. Onun itirazlarını dinlemiyordu ve birdenbire sanki sinir krizi geçiriyor gibi hıçkırıklar içinde şiddetle ağlamaya başladı.

Genç adam uzun zamandır yabancısı olduğu bir duygunun bir sel gibi akarak yüreğini yumuşattığını hissetti. Direnmedi. Gözlerinden iki damla yaş yuvarlanıp kirpiklerinde asılı kaldı.

"Demek beni bırakmayacaksın, öyle mi Sonya?" dedi neredeyse umutsuz bir şekilde ona bakarak.

"Hayır, hayır; asla, hiçbir zaman!" diye haykırdı Sonya. "Hep ardından geleceğim, her yere peşinden geleceğim! Aman Tanrım!.. Ah ben ne kadar talihsizim!.. Niçin ama niçin seni

daha önce tanımadım sanki? Niye bana daha önce gelmedin? Ah Tanrım!"

"İşte şimdi geldim."

"Evet şimdi! Ah, şimdi ne yapmalı?.. Birlikte, birlikte olmalıyız!" diye tekrarlamaya başladı sanki kendinden geçmiş gibi ve tekrar genç adama sarıldı. "Kürek cezasını çekmeye de seninle birlikte gideceğim!"

Bu sözler üzerine Raskolnikov irkildi ve o nefret dolu ve neredeyse kibirli gülümseme tekrar dudaklarında belirdi.

"Ben, Sonya, henüz kürek cezasını çekmek için sürgüne gitmek istemiyorum belki de," dedi.

Sonya çabucak ona baktı.

Bu bahtsız insana karşı duyduğu ilk tutkulu ve acı verici merhamet duygusundan sonra, işlenmiş cinayetin korkunç düşüncesi onu tekrar derinden sarstı. Genç adamın sesinin değişen tonunda birdenbire genç kız bir katilin belirdiğini hissetti ve şaşkınlıkla ona baktı. Henüz bunu neden, nasıl, niçin yaptığı hakkında hiçbir şey bilmiyordu. Şimdi ise tüm bu sorular bir anda aklına hücum etmişti. Ve yine bir türlü inanamadı: "O mu? O bir katil mi? İyi ama bu mümkün mü?"

"Neler oluyor böyle? Neredeyim ben?" diye konuştu yüksek sesle kendi kendine. Derin bir şaşkınlık içinde ve bir türlü kendine gelemiyormuş gibi görünüyordu. "Nasıl olur da siz, siz, böyle... sizin gibi bir insan böyle bir şeyi yapabilir?.. Hem niçin yaptınız?"

"Niçin olacak, soymak için. Haydi, yeter artık Sonya!" dedi, yorgun hatta sitemli bir sesle.

Sonya bu cevapla önce tamamıyla sersemleyip öylece donakaldı ama sonra haykırdı:

"Sen aç kalmıştın! Yoksa sen... annene yardım etmek için mi? Öyle mi?"

"Hayır, Sonya, hayır," diye mırıldandı yüzünü çevirip ba-

şını eğerek, "öyle pek de aç değildim... anneme de gerçekten yardım etmek istiyordum, ama... bu da tam olarak doğru neden değil... bana eziyet etme lütfen, Sonya!"

Sonya'nın elleri iki yana düştü.

"Tüm bunların doğru olması mümkün mü? Tanrım, doğru bunun neresinde? Buna kim inanabilir?.. Nasıl olur, nasıl olur da siz bir taraftan cebinizdeki tüm parayı son kuruşuna kadar çıkarıp veresiniz, ama öte taraftan da kalkıp soygun için insan öldüresiniz, hiç olacak şey mi bu?" dedi. Sonra da "Ah!" diye haykırdı birdenbire. "Yoksa o paralar... Katerina İvanovna'ya verdiğiniz o paralar... Tanrım, yoksa o paralar..."

"Hayır, Sonya," diye aceleyle genç kızın sözünü kesti, "ona verdiğim paralar o paralardan değildi, endişelenmene gerek yok! Analığına verdiğim o paraları bana bir tüccar vasıtasıyla annem yollamıştı ve onları aldığımda hastaydım ve aynı gün de analığına verdim... Razumihin gördü... Zaten paraları benim adıma o teslim almıştı... Onlar benim paralarımdı, kendi paralarım, gerçekten bana ait olan paralar."

Sonya onu büyük bir hayretle dinliyor ve elinden geldiğince anlattıklarından bir şeyler anlamaya çalışıyordu.

"Diğer paralar ise... Ben, aslında bilmiyorum bile para var mıydı aldıklarımın arasında," diye devam etti sanki düşünür gibi yavaşça, "ben, o zaman, onun boynundan güderiden yapılmış para çantasını çekip aldım... içi tıka basa dolu şişkin bir para çantasıydı... Ama içine bakmadım... Fırsat bulamadım muhtemelen... Kol düğmeleri, zincirler gibi daha başka eşyalar da vardı. Tüm bunları ve para çantasını V.... Caddesi'ndeki bilmediğim bir avlunun içindeki bir taşın altına sakladım... Hemen ertesi gün... hâlâ da orada duruyorlar..."

Sonya var dikkatiyle onu dinliyordu.

"Ama bu durumda siz niye... niçin soymak için dediniz,

hiçbir şey almamışsınız ki?" diye aceleyle sordu, onun bu sözlerine denize düşenin yılana sarıldığı gibi sarılarak.

"Bilmiyorum... o paraları alıp almamaya henüz karar vermedim," dedi tekrar düşünceli bir tavırla ve birden kendine gelip çabucak çarpık bir şekilde gülümseyerek ekledi "Eh, ne kadar saçma bir şey söyledim değil mi?"

Sonya'nın aklından "Yoksa deli mi?" düşüncesi geçti ama bu düşünceyi çabucak aklından uzaklaştırdı, hayır, burada başka bir şey vardı. Onun davranışlarını hiç ama hiçbir şekilde anlayamıyordu!

"Biliyor musun, Sonya," dedi birden sanki esinlenmiş gibi, "biliyor musun, sana ne söyleyeceğim: eğer sırf aç kaldığım için yaşlı kadını katletseydim," diye devam etti, her bir kelimeyi vurgulayarak ve gizemli ama samimi bir tavırla Sonya'ya bakarak, "o takdirde ben şimdi... gayet *mutlu* olacaktım! Bunu böyle bil!"

Raskolnikov bunları söyledikten sonra bir an duraklayıp peşinden konuşmaya devam etti:

"İyi ama şimdi ben sana kötü bir şey yapmış olduğumu söylesem, bunu itiraf etsem, bu senin ne işine yarar, sana ne faydası dokunur? Benim üzerimde kazanacağın bu budalaca zaferin sana ne yararı olur ki? Ah, Sonya, ben sana sanki bunun için mi geldim sanıyorsun?"

Sonya yeniden bir şeyler söylemek istedi, ama sonra konuşmadı.

"Ben seni dün benimle gelmeye çağırdım zira senden başka kimsem kalmadı benim."

"Nereye çağırdın?" diye ürkekçe sordu Sonya.

"Soygunculuğa, katilliğe çağırmadım, endişelenme, bunlar için çağırmadım seni," dedi acı acı gülümseyerek, "biz farklı insanlarız... Ve biliyor musun, Sonya, ben ancak şimdi, ancak şu anda anladım dün seni *nereye* çağırmış olduğumu. Dün ise seni

çağırdığımda aslında nereye çağırdığımı ben de bilmiyordum. Ben seni bir tek şey için çağırmıştım, sen de onun için geldin zaten: beni yalnız bırakmaman için. Beni bırakmayacaksın değil mi, Sonya?"

Genç kız Raskolnikov'un elini kuvvetle sıktı.

"Niçin, niçin bunu ona açıkladım, niçin ona itiraf ettim!" diye haykırdı bir dakika sonra Raskolnikov sonsuz bir acıyla Sonya'ya bakarak, umutsuzluk içinde. "İşte şimdi benden açıklama bekliyorsun, Sonya. Oturmuşsun ve bir açıklama bekliyorsun. Bunu görüyorum. Peki ama sana ne söyleyeceğim? Zaten yapacağım açıklamadan hiçbir şey anlamayacak, sadece acı çekeceksin... Benim yüzümden! İşte bak ağlıyorsun ve yine de bana sarılıyorsun; iyi ama bana niçin sarılıyorsun? Bunu kendim taşıyamadığım ve bir başkasına gelip, 'Sen de acı çek, böylece benim yüküm hafifler!' diyerek bu yükü onun sırtına yıkmak istediğim için mi? Ve sen böyle bir alçağı sevebilir misin?"

"Sanki sen kendin de ıstırap çekmiyor musun?" diye bağırdı Sonya.

Yine biraz önceki duygular bir sel gibi genç adamın yüreğine aktı, yine onu bir anlığına yumuşattı.

"Sonya, ben kötü yürekli biriyim bunu bil: bununla pek çok şeyi açıklayabilirsin. Ben buraya kötü bir insan olduğum için geldim. Başka birisi olsaydı belki de buraya gelmezdi. Ama ben korkağın ve... alçağın tekiyim. Ama... bunları boş ver! Mesele bu değil!.. Şimdi konuşmam lazım ama ben bir türlü başlamayı beceremiyorum..."

Raskolnikov sustu ve düşüncelere daldı.

"Eeeh, biz farklı insanlarız!" diye bağırdı tekrar, "birbirimize denk değiliz. Ben niçin, niçin geldim ki? Bunun için kendimi asla affetmeyeceğim!"

"Yok, yok, gelmekle çok iyi yaptın!" diye atıldı Sonya. "Öğrenmem çok daha iyi oldu! Çok daha iyi!"

Raskolnikov ona ıstırapla baktı.

"Belki gerçekten de böylesi iyi oldu!" dedi düşünceli bir tavırla. "Böylesi iyi oldu! Biliyor musun, ben Napolyon olmak istedim ve bunun için de öldürdüm... Şimdi anladın mı?"

"Ha-ha-hayır!" diye safça ve ürkekçe fısıldadı Sonya. "Sadece... Sen konuş, anlat! Ben anlarım, ben içimden kendi kendime hepsini anlarım sonra!" diye yalvardı.

"Anlar mısın? Eh, güzel, göreceğiz bakalım!"

Raskolnikov sustu ve uzun bir süre düşüncelere daldı.

"Mesele şu: Bir gün kendime şu soruyu sordum: Diyelim ki, benim yerimde Napolyon olsaydı ve kariyerine başlamak için elinde henüz ne Toulon, ne Mısır, ne de Mont-Blanc'dan geçiş olmasaydı da, tüm bu güzel ve anıtsal şeyler yerine sadece ve sadece gülünç bir yaşlı kadıncağız, üstelik hem de sandığından paralarını aşırmak için (kariyer yapmak için, anlıyorsun ya) öldürülmesi gereken bir tefeci olsaydı, başka bir çıkar yol da olmadığına göre bu işi yapar mıydı? Hiç de anıtsal olmayan ve işlenmesi... günah olan bu cinayeti işlemekte tereddüt eder miydi? İşte, şunu söyleyeyim ki sana, ben bu "mesele" üzerinde uzun uzun ve çok ciddi olarak kafa yordum, öyle ki, sonunda Napolyon'un bu işten üzülmek şöyle dursun, hatta bunun anıtsal bir iş olmadığını aklına bile getirmeyeceği, hatta, hatta bunda üzülecek bir şey olabileceğinin farkına bile varmayacağı sonucuna varınca (birdenbire vardım hem de), böyle düşündüğüm için, feci şekilde utandım. Başka bir çıkar yol olmadığında, öyle ince eleyip sık dokumadan bir çırpıda kadını boğazlayıverecekti. İşte ben de... daha fazla düşünmekten vazgeçerek... bu otorite örneğine uyup kadını öldürdüm. İşte bu iş tamı tamına böyle oldu. Sana gülünç geliyor değil mi? Evet, Sonya, bu işin en gülünç tarafı işte tamı tamına bu şekilde meydana gelmiş olmasıdır..."

Anlattıkları Sonya'ya hiç de gülünç gelmemişti.

"Siz en iyisi bana olanları doğrudan... örnek vermeden anlatın," dedi daha da ürkek ve zor duyulan bir fısıltıyla.

Raskolnikov genç kıza döndü, hüzünle yüzüne baktı ve ellerini avuçları arasına aldı.

"Yine haklısın Sonya. Bütün bu söylediklerim saçmalık ve içi boş gevezelikten başka bir şey değil! Annemin hemen hiçbir şeye sahip olmadığını biliyorsun değil mi? Kız kardeşim tesadüfen eğitim gördü ve bir anlamda mürebbiyelik yapmaya mahkûm oldu. Tüm umutlarını bana bağlamışlardı. Ben okuyordum ama maddi imkânsızlıklar yüzünden bir süreliğine üniversiteyi bırakmak zorunda kaldım. Lakin uzatarak da olsa okulu bitirebilseydim bile en erken on – on iki yıl sonra (o da her şey yolunda giderse) yılda bin ruble geliri olan bir öğretmen ya da memur olmayı umabilirdim yalnızca... (Genç adam tüm bunları sanki ezberinden okur gibiydi.) Bu arada ise annem sıkıntıdan, üzüntüden eriyip gidecek ve ben ne yaparsam yapayım onun bu sıkıntılarını giderecek olanakları bulamayacaktım... Kız kardeşimin başına ise çok daha kötüsü gelebilirdi!.. İyi ama, koca bir ömrün böyle her şeyden mahrum geçip gitmesinin, annemi ihmal etmemin, kız kardeşime yapılan haksızlıkları sineye çekmemin anlamı ne? Bunlara ne diye katlanayım? Onları yaşatamayıp gömdükten sonra evlenip çocuk sahibi olarak yeni dertler edinmek ve sonra onları da beş parasız, bir lokma ekmeğe muhtaç bırakmak için mi? İşte... İşte ben de yaşlı kadının parasını çalarak, ilk yıllarımda anneme yük olmadan bu parayla üniversite eğitimimi tamamlayıp, sonrasında da hayata atılırken bu paradan faydalanmayı ve tüm bunları en iyi ve radikal bir şekilde yapmayı kararlaştırmıştım. Böylece tüm yeni kariyerimi inşa etmeyi ve yeni, bağımsız bir yola girmeyi planlamıştım... Yani... yani, işte hepsi bu... Yani, elbette, ben yaşlı kadını öldürerek kötü bir şey yaptım... Yani, işte hepsi bu!"

Genç adam konuşmasının sonuna doğru iyice bitap düşüp başını önüne eğdi.

"Ah, hayır, bu değil, bu değil," diye üzüntüyle bağırdı Sonya. "Böyle olması mümkün mü?.. Hayır, böyle olmuş olamaz, olamaz!"

"Böyle olmaması gerektiğini kendin de görüyorsun!.. Ama ben sana tüm samimiyetimle gerçeği anlattım!"

"Bu nasıl bir gerçek? Ah Tanrım!"

"Ben sadece bir bit öldürdüm Sonya, yararsız, kötü, zararlı bir biti öldürdüm."

"Senin bit dediğin aslında insan!"

"Tamam, onun bit olmadığını ben de biliyorum," diye cevap verdi tuhaf bir şekilde genç kıza bakarak. "Ama ben zaten yalan söylüyorum, Sonya," diye ekledi, "uzun zamandır yalan söylüyorum... Senin de haklı bir şekilde belirttiğin gibi böyle değil, bu değil! Burada tümüyle, tümüyle, tümüyle başka nedenler var!.. Ben uzun zamandır hiç kimseyle konuşmamıştım, Sonya... Şimdi çok başım ağrıyor."

Gözleri hummalı bir ateşle yanıyordu. Neredeyse sayıklamaya başlamıştı; dudaklarında kaygılı bir gülümseme dolaşıyordu. Heyecana kapılmış ruh halinin içinden müthiş bir takatsizlik baş vermekteydi. Sonya onun ne kadar acı çektiğini anladı. Onun da başı dönmeye başlamıştı. Raskolnikov ne kadar garip konuşuyordu: anlattıklarından sanki bir şeyler anlaşılır gibi oluyordu, ama... "Ama nasıl olur! Nasıl olur! Ah, Tanrım!" Ve Sonya çaresizlikle ellerini ovuşturuyordu!

"Hayır, Sonya, bu iş böyle değil!" diye tekrar konuşmaya başladı. Birden kafasını kaldırmış, sanki kimi düşünceler aniden onu uyarmış ve canlandırmış gibiydi. "Bu iş böyle değil! En iyisi... Varsayalım ki, (Evet! Böylesi çok daha iyi!) varsayalım ki, ben bencil, kıskanç, kötü, alçak, işte... ve muhtemelen üstüne üstlük deliliğe meyilli birisiyim. (Bırak tüm zararlı

şeyler bende bulunsun! Deliliğin lafı ise önceden edilmişti, ben bunun farkındayım!) Demin sana parasızlık nedeniyle üniversiteden ayrılmak zorunda kaldığımı söyledim. Ama biliyor musun, aslında isteseydim kalabilirdim de? Annem eğitim için gereken parayı gönderirdi, ben de giysiydi, yiyecekti diğer masraflarımı elbette çalışarak kendim de karşılayabilirdim. Özel ders verebiliyordum, ders başına elli kapik teklif ediyorlardı. İşte Razumihin böyle geçiniyor ya! Ama ben kızdım ve çalışmak istemedim. Bildiğin kızmıştım (bu söz güzel anlatıyor!). O zaman tıpkı bir örümcek gibi köşeme çekildim. Sen benim köpek kulübesine benzer daireme geldin, gördün... Peki, sen, alçak tavanların, daracık odaların insanın ruhunu daralttığını ve zihnini körelttiğini biliyor musun, Sonya? Ah o köpek kulübesinden ne kadar nefret ediyordum! Ama buna rağmen oradan dışarı çıkmayı istemiyordum. Mahsus istemiyordum! Günlerce dışarı çıkmıyor, çalışmak da, hatta yemek de istemiyor, öylece yatıp duruyordum. Nastasya yemek getirirse yiyor, getirmezse yemiyor, günüm öylece geçiyordu! Mahsus, öfkemden bir şey istemiyordum. Gece ışık yok, karanlıkta öylece yatıyordum, ama mum parası kazanmak için çalışmak istemiyordum. Okumam gerekiyordu, ben ise kitaplarımı satmıştım. Masamın üstünde duran defterlerimin, notlarımın üzerinde şimdi bile bir parmak toz var. Her şeyden çok sırtüstü yatıp düşünmeyi seviyordum. Sürekli düşünüyordum. Sonra, rüyalar da görüyordum, garip garip, farklı rüyalar... Bunların nasıl rüyalar olduğunu söylemeye gerek yok! İşte tam o sıralarda kafamda bir şeyler kurmaya başladım... Hayır, öyle değil... Yine tam olduğu gibi anlatamıyorum! O zamanlar sürekli kendi kendime şunu soruyordum: Ben niçin bu kadar aptalım, madem başkaları da aptal ve ben de onların aptal olduğunu kesin olarak biliyorum, niçin onlardan daha akıllı olmak istemiyorum? Sonra şunu anladım ki, Sonya, herkesin akıllı olmasını

beklersem bu çok zaman alacak... Sonra şunu da anladım ki, böyle bir şey asla olmayacak, insanlar değişmeyecek ve onları değiştirecek kimse de yok, üstelik deneyip emek vermeye de değmez! Evet, bu böyle! Bu onların kanunu... Kanun böyle, Sonya! Bu böyle!.. Ve ben şimdi biliyorum ki, Sonya, kim ki, ruhen ve aklen sağlam ve güçlüdür, kanunları koyan da odur. Ve kim ki, herkesten daha cüretkârdır, o herkesten daha haklıdır! Bugüne kadar böyle gelmiş, bugünden sonra da böyle gidecektir! Bunu ancak kör olanlar göremez!"

Raskolnikov bunları söylerken Sonya'ya bakıyordu gerçi, ama artık onun kendisini anlayıp anlamadığına pek aldırmıyordu. Tüm bedeni sıtma nöbeti geçirir gibi titriyordu. Karanlık bir coşku içindeydi (gerçekten de, uzun zamandır kimseyle konuşmamıştı). Sonya, bu karanlık dogmanın onun inancı ve yasası haline geldiğini anlamıştı.

"O zaman anladım ki, Sonya," diye heyecanla devam etti anlatmaya, "iktidar sadece eğilip onu almaya cüret edene verilir. Burada tek mesele, tek yapılması gereken cüret etmektir! O zaman hayatımda ilk defa, benden önce hiç kimsenin hiçbir zaman ulaşamadığı bir fikre ulaştım! Kimse bunu düşünememişti! Bütün bu saçmalıkların yanından geçerken, şimdiye kadar hiç kimsenin onları şöylece kuyruğundan tutup cehenneme fırlatma cesaretini gösteremediği birden gün gibi açık oldu bana. Ben... Ben buna cüret etmek istedim ve kadını katlettim... Ben sadece cüret etmek istemiştim, Sonya, işte tüm nedeni bu!"

"Ah, susun, susun!" diye haykırdı Sonya, ellerini ovuşturarak. "Siz Tanrı'dan uzaklaştınız ve Tanrı sizi cezalandırdı, şeytana havale etti!.."

"Bu arada belirteyim ki, Sonya, karanlıkta yatıp tüm bunları kuruyordum, demek ki, karanlıkta beni yoldan çıkaran şeytandı, öyle mi?"

"Susun lütfen! Sakın cüret etmeyin, zındıklık yapmayın, hiç ama hiçbir şey anlamıyorsunuz! Ah, Tanrım! Hiç ama hiçbir şeycik anlamıyor bu adam!"

"Sus, Sonya! Ben alay etmiyorum ki, beni bu işe kışkırtanın şeytan olduğunu gayet iyi biliyorum zaten. Sus, Sonya, sus!" diye tekrarladı kederle ve ısrarla. "Ben her şeyi biliyorum. O zamanlar karanlıkta yatarken tüm bunları defalarca düşündüm, defalarca kendi kendime fısıldadım... En ufak ayrıntısına kadar her şeyi kendi kendimle tartıştım ve her şeyi biliyorum, her şeyi! Ve o zaman tüm bu gevezelik o kadar canıma tak dedi, o kadar usandırdı ki beni! Her şeyi unutmak ve yeniden başlamak istedim Sonya ve de gevezeliğe bir son vermek! Sen sanıyor musun ki, bir budala gibi kelle koltukta gittim? Ben zeki birisi olarak o işi yapmaya gittim ve beni mahveden de bu oldu! Sen mesela hükmetmeye hakkım olup olmadığını kendi kendime sormaya başlarsam asla hükmedemeyeceğimi bilmediğimi mi sanıyor musun? Ya da 'İnsan bit midir?' sorusunu soruyorsam zaten bu *benim için* insanın bir bit olmadığı anlamına gelmektedir. Böyle bir soruyu sormayı aklının ucuna bile getirmeyen ve sorgusuz sualsiz, tereddütsüz, doğrudan o yola giden kişi içinse insan elbette bir bittir... Eğer ben onca zaman, Napolyon bu yoldan gider miydi gitmez miydi diye kafamı yorduysam, bu da bir Napolyon olmadığımı açıkça hissettiğim anlamına gelmektedir... Ben tüm bu gevezeliklerin eziyetine katlandım Sonya ve tüm bunları üzerimden silkip atmak istedim. Hiçbir vicdan muhasebesi yapmadan, kendim için, sadece kendim için öldürmek istedim Sonya! Ben bu işte kendime yalan söylemek istemedim. Hayır, anneme yardım et-

mek için öldürmedim, boş laf bu! Maddi zenginliğe ve iktidara sahip olmak, insanlığa yardım etmek için de öldürmüş değilim. Saçma! Ben öylece, basitçe öldürdüm; kendim için öldürdüm, sadece kendim için! Bundan sonra, ha insanlığa yardım eden

birisi olmuşum, ha tıpkı bir örümcek gibi bir ömür boyu kurbanlarımı ağıma düşürerek onların yaşam sularını emmişim, benim için bunların hiçbir farkı yoktu!.. Üstelik cinayeti işlediğimde benim için asıl önemli şey paraya olan ihtiyacım da değildi, Sonya. Zira paraya duyduğum ihtiyaç başka şeylere duyduğum ihtiyaçtan daha fazla değildi... Tüm bunların ancak şimdi farkına varıyorum... Beni doğru anla: eğer aynı yoldan tekrar geçseydim, belki de bu cinayeti tekrarlamazdım. Başka bir şeyi anlamam gerekiyordu, başka bir şey beni yönlendiriyordu. Benim bir şeyi öğrenmem, hem de ivedilikle öğrenmem gerekiyordu. Herkes gibi ben de bir bit miyim, yoksa bir insan mıyım? Cüret edip konulan sınırları aşabilir miyim yoksa aşamaz mıyım? Eğilip almaya cüret edebilir miyim yoksa edemez miyim? Titrek, ürkek bir mahlûk muyum, yoksa *hakkım var mı?..*"

"Öldürmeye mi? Öldürmeye mi hakkınız var?" diye soruverdi Sonya.

"Eh, Sonya!" diye kızgınlıkla bağırdı genç adam. İtiraz etmek istedi ama sonra hor gören bir tavırla sustu. "Sözümü kesme Sonya! Ben sana sadece şunu anlatmaya çalıştım: Beni oraya sürükleyen şeytandı ama sonra aynı şeytan bana o işi yapmaya hakkım olmadığını zira benim de herkes gibi sadece bir bit olduğumu açıkladı. Şeytan benimle alay etti ve işte ben de şimdi sana geldim! Misafirini kabul et! Eğer ben bir bit olmasaydım hiç kalkar da sana gelir miydim? Dinle bak: Ben o gün yaşlı kadına sadece *denemek*, prova yapmak için gitmiştim. Bunu da böyle bil!"

"Ve öldürdünüz! Öldürdünüz!"

"Evet, ama nasıl öldürdüm? Böyle mi öldürülür? Öldürmeye o gün benim gittiğim gibi mi gidilir? Bir gün sana oraya nasıl gittiğimi anlatırım... Sanki ben o yaşlı kadıncağızı mı öldürdüm? Ben yaşlı kadını değil, kendimi öldürdüm! İşte orada

ben bir vuruşta kendimi ebediyen öldürmüş oldum!.. O yaşlı kadını ise ben değil şeytan öldürdü... Yeter ama artık, Sonya, yeter! Beni rahat bırak!" diye haykırdı birdenbire gittikçe artan bir acıyla. "Beni rahat bırak!"

Dirseklerini dizlerine dayadı ve başını mengene gibi sıkarak avuçlarının arasına aldı.

"Ne büyük bir ıstırap!" diye inledi Sonya.

"Şimdi ne yapmalıyım, bana onu söyle!" diye sordu genç adam, birdenbire kafasını kaldırıp umutsuzluğun çarpıttığı yüzünü genç kıza çevirerek.

"Ne mi yapmalı?" diye bağırarak yerinden fırladı Sonya. O ana kadar yaşla dolu olan gözleri parlayıvermişti. "Kalk! (Raskolnikov'u omzundan yakaladı; genç adam şaşkınlıkla ona bakarak ayağa kalktı.) Hemen şimdi, şu dakika, en yakın yol kavşağına koş, ahalinin önünde yere kapan, önce kirletmiş olduğun toprağı öp, sonra dört bir tarafa eğilerek bütün dünyayı selamla ve yüksek sesle herkese ilan et: "Ben öldürdüm!" Bu takdirde, Tanrı sana yeniden yaşam verir.

Genç kız, delikanlının iki elini avuçlarının arasında kuvvetle sıkarak kor gibi yanan gözleriyle bakıp sordu:

"Gideceksin, gideceksin değil mi?"

Raskolnikov, genç kızın bu beklenmedik coşkusu karşısında şaşırmış hatta afallamıştı.

"Yani sen kürek cezasına git mi diyorsun bana Sonya? Kendimi ihbar mı edeyim yani?" diye sordu kasvetle.

"Sana gereken ıstırap çekmeyi kabullenmek ve böylece işlediğin günahların kefaretini ödemek."

"Hayır! Onlara gitmeyeceğim, Sonya."

"İyi ama nasıl yaşayacaksın, nasıl? Yaşamak için neye yaslanacaksın?" diye haykırdı Sonya. "Böyle yaşamak mümkün mü? Şimdi sen annenle nasıl konuşacaksın? (Ah, esas şimdi onlara ne olacak, onların hali nice olacak?) Ne diyorum ben

böyle? Sen annenle kız kardeşini çoktan bıraktın zaten. Sen onları terk ettin, terk ettin! Ah, Tanrım!" diye haykırdı genç kız. "Ama zaten tüm bunları kendisi de biliyor! Ama insansız nasıl yaşanır, nasıl? Şimdi ne olacak senin halin?"

"Çocuk olma Sonya," dedi usulca genç adam. "Onların önünde ne gibi bir suçum var ki? Niçin gidecekmişim? Onlara ne diyeceğim? Tüm bunlar sadece kuruntu... Onlar kendileri milyonlarca insanı mahvediyorlar, üstelik bir de bunu erdem diye nitelendiriyorlar... Onların hepsi dolandırıcı ve alçak, Sonya!.. Hayır, hiçbir yere gitmeyeceğim..." Bir an durakladı ve sonra alaycı bir gülüşle ekledi: "Hem gidip ne diyeceğim? Yaşlı kadını öldürdüm, ama paraları almaya cesaret edemeyip bir taşın altına sakladım mı diyeceğim? Bunu duyunca benimle alay edecekler, parayı almadığım için bana aptal diyecekler. Hem korkak hem de aptalsın diyecekler!.. Benim bu tavrımdan hiç ama hiçbir şey anlamayacaklar, Sonya. Bunu anlamaya layık da değiller zaten. O zaman ne diye onlara gidecekmişim? Gitmeyeceğim. Çocuk olma, Sonya..."

"Acı çekeceksin, çok acı çekeceksin," diye tekrarladı genç kız. Ellerini umutsuz bir yalvarışla ona doğru uzatmıştı.

"Ben belki de kendime *fazlasıyla* yüklendim," diye kasvetle ve düşünceli bir tavırla konuştu, "belki de ben bir bit değil de daha *hâlâ* insanım ve kendimi yargılamakta acele ettim... Benim *daha* mücadele etmem gerek."

Dudaklarında mağrur bir gülümseme belirmişti.

"Böylesi büyük bir acıyı taşımak! Hem de bütün hayatın boyunca, tüm bir ömür boyunca!.."

"Alışırım..." dedi genç adam, düşünceli ve üzgün bir tavırla. Bir dakika sonra ise tekrar konuşmaya başladı. "Dinle! Yeter ağladığın, sadede gelelim: sana beni aradıklarını ve yakalamaya çalıştıklarını söylemek için geldim buraya..."

"Ah!" diye haykırdı Sonya korkuyla.

"Ne diye bağırıyorsun! Küreğe gitmemi sen kendin istiyorsun, şimdi niye korkuyorsun ki? Yalnız şunu bil, onlara teslim olmayacağım!.. Daha mücadele edeceğim onlarla, bana henüz hiçbir şey yapamazlar. Ellerinde hiçbir geçerli kanıt yok. Dün çok büyük bir tehlike altındaydım ve neredeyse mahvolduğumu düşünüyordum; bugün ise durum düzeldi. Ellerindeki tüm kanıtlar iki yanı keskin kılıç gibi, yani onların suçlamalarını lehime çevirebilirim, anlıyor musun? Çevireceğim de! Çünkü artık öğrendim... Ama beni hapse atacakları kesin. Beklenmedik bir gelişme olmasaydı muhtemelen beni bugün içeri atacaklardı, hatta belki hâlâ da içeri atabilirler... Ama bu hiç önemli değil, Sonya! İçeri girer bir güzel yatarım, sonra da beni bırakmak zorunda kalırlar... Çünkü ellerinde geçerli hiçbir kanıt yok ve sana söz, olmayacak da. Ellerinde olanla yargılamaları ise imkânsız. Her neyse, bu kadarı yeter... Ben sadece senin bilmeni istedim... Kız kardeşim ve anneme gelince, onların inançlarını değiştirecek ama korkutmayacak bir biçimde işleri ayarlayacağım... Öyle sanıyorum ki, kız kardeşim şimdi maddi olarak emin bir durumda ve dolayısıyla annem de öyle... İşte hepsi bu kadar. Sen de ihtiyatlı ol! Hapse attıklarında ziyaretime gelecek misin?"

"Oh, geleceğim, geleceğim!.."

Yan yana, korkunç bir kasırganın ıssız bir sahile attığı, yapayalnız kalmış iki kazazede gibi bitkin ve kederli öylece bir süre oturdular. Raskolnikov, Sonya'ya bakıyor ve onun kendisini ne kadar çok sevdiğini hissediyordu. Birden onun kendisini bu kadar çok sevmesi genç adama çok ağır ve acı geldi. Evet, bu çok garip ve korkunç bir duyguydu! Sonya'ya gelirken tüm umudunun ve tüm sığınağının onda olduğunu hissediyordu; acılarının bir kısmını olsun ona yükleyebileceğini düşünmüştü ve şimdi genç kız tüm kalbiyle ona yöneldiğinde genç adam

birdenbire, eskisinden çok daha mutsuz olduğunu anlayıvermişti.

"Sonya, eğer hapse düşersem ziyaretime gelmemen daha iyi olur," dedi.

Sonya cevap vermedi, ağlıyordu. Aradan birkaç dakika geçti.

"Boynunda haç var mı?" diye sordu aniden Sonya. Bu soru sanki birdenbire aklına gelmiş gibiydi.

Raskolnikov önce soruyu anlamadı.

"Yok değil mi, öyle değil mi? Al işte bunu tak. Bu haç servi ağacından yapılmış. Bende bakırdan yapılmış başka bir tane daha var. Lizaveta'nın verdiği. Biz Lizaveta ile haçlarımızı değiş tokuş etmiştik, o kendi haçını vermişti bana, ben de benimkini. Ben artık Lizaveta'nın haçını taşıyacağım, bunu ise sen al. Al... Bu benimki! Benim olan bu!" diyerek ısrar etti Sonya. Madem birlikte ıstırap çekip kefaret ödeyeceğiz, o zaman birlikte de haç taşıyalım."

"Ver!" dedi Raskolnikov. Kızı üzmek istememişti. Ama hemen aynı anda haçı almak için uzattığı elini geri çekti.

"Şimdi değil, Sonya. En iyisi daha sonra almam," diye ekledi kızı avutmak için.

"Evet, evet, öylesi daha iyi, daha doğru," dedi Sonya heyecanla, "acı çekmeye giderken haçını takarsın boynuna. Bana gelirsin ve ben boynuna haçı takarım, dua ederiz birlikte ve yola düşeriz."

Tam o anda kapı üç kez çalındı.

"Sofya Semyonova, girebilir miyim?" diye sorduğu duyuldu çok tanıdık ve nazik bir sesin.

Sonya korkuyla kapıya atıldı. Bay Lebezyatnikov'un solgun beyaz çehresi kapıda belirdi.

V

Lebezyatnikov'un oldukça endişeli bir hali vardı.

"Ben sizi görmeye gelmiştim, Sofya Semyonovna," dedi. Sonra da Raskolnikov'a dönerek, "Bağışlayın... Sizi burada bulacağımı tahmin etmiştim... Yani aslında hiç de bir şey düşünmemiştim... Şimdi şöyle yani... Ben özellikle düşünmüştüm ki..." diye geveledikten sonra bu sefer Raskolnikov'u bırakıp aniden Sonya'ya döndü. "Orada, bizde, Katerina İvanovna çıldırdı," dedi.

Sonya bir çığlık attı.

"Yani, en azından öyle görünüyor. Bununla birlikte... Biz ne yapacağımızı bilemedik, böyle işte! Gittiği yerden döndü, galiba onu kovmuşlar ve belki de hırpalamışlar... En azından görünüşe göre öyle... Kadıncağız Semyon Zaharıç'in amirine koşup gitmiş ama onu evinde bulamamış; başka bir generalle birlikte yemekteymiş... Ne yaptığını tasavvur edebiliyor musunuz? Kalkmış yemek yedikleri yere, yani öbür generalin evine gitmiş... Ya orada ne yaptığını tasavvur edebiliyor musunuz? İlla Semyon Zaharıç'in amiri olan generali göreceğim diye diretmiş, hatta galiba adamı sofradan kaldırmış. Neler olup bittiğini tahmin edebiliyor musunuz? Elbette kendisini kovmuşlar! Ama Katerina İvanovna, esas kendisinin generali azarladığını, hatta kafasına bir şey fırlattığını iddia ediyor ki, hani yapmış da olabilir yani... Nasıl olmuş da onu nezarete atmamışlar? Buna çok şaştım! Şimdi Amaliya İvanovna dahil önüne gelen herkese bunu anlatıyor. Ancak konuşurken öylesine bağırıyor çağırıyor ki, ne dediğini anlamak çok zor!.. Ah, bir de, herkes kendisinden yüz çevirdiğine göre, çocukları alıp sokağa çıkacağını, laterna çalıp çocuklara da şarkı söyleterek onları dans ettireceğini, kendisinin de dans edeceğini, böylece sokakta para toplayacaklarını ve her gün generalin evinin

penceresinin altına gideceklerini bağıra çağıra anlatıyor... 'Bir devlet memurunun soylu çocuklarının sokaklarda nasıl dilendiğini varsın görsünler,' diyor. Boyuna çocukları dövüyor onlar da ağlaşıp duruyorlar. Lyonya'ya "Hutorok"* şarkısını öğretiyor, Polina Mihaylovna ile oğlana da dans etmelerini... Çocukların elbiselerini yırtıyor; onlara oyuncularınkine benzer birtakım şapkalar yapıyor; kendisi de müzik aleti yerine sokaklarda çalmak için bir leğen taşımak istiyor... Laf dinlemiyor... Ne halde olduğunu tasavvur edebiliyor musunuz? Buna daha fazla izin verilemez artık!"

Lebezyatnikov daha da anlatmaya devam edecekti ama onu nefesini tutarak dinleyen Sonya mantosunu, şapkasını kaptığı gibi odadan dışarı fırladı. Bir yandan onları giyiyor bir yandan da koşturuyordu. Raskolnikov da genç kızın arkasından dışarı çıktı. Lebezyatnikov da onun peşinden yürüdü. Birlikte sokağa çıktıklarında Raskolnikov'a dönüp konuşmaya başladı:

"Muhakkak aklını kaçırmış olmalı! Ben sırf Sofya Semyonovna'yı korkutmamak için 'galiba' dedim, aslında en ufak bir şüpheye yer yok... Diyorlar ki, verem hastalığında beyinde bazı habis oluşumlar meydana gelirmiş. Maalesef ben tıptan anlamıyorum. Aslında onu ikna etmeye çalıştım, ama kadıncağız hiçbir lafı dinlemiyor."

"Ona habis oluşumlardan söz ettiniz mi?"

"Yani tam olarak değil. Zaten söyleseydim de bir şey anlamazdı. Ama ben şunu diyorum: eğer insanı mantıksal olarak ikna edebilirseniz bu takdirde işin özünde onun üzülüp ağlayacağı bir şey kalmaz ve böylece ağlamaktan vazgeçer. Bu çok açık. Peki, siz ne düşünüyorsunuz, vazgeçmez mi?"

"Böyle olsaydı yaşam ne kolay olurdu," diye cevapladı onun bu sorusunu genç adam.

* "Çiftlik" adındaki Rus halk şarkısı. –*çn*

"Müsaade edin, müsaade edin; elbette Katerina İvanovna'nın bunu anlaması çok zor; ama biliyor musunuz ki, Paris'te delilerin sırf ikna yöntemiyle iyileştirilebilmesi için ciddi bazı deneylere girişilmiş. Geçenlerde vefat eden bir profesör, gerçek bir bilgin, deliliğin bu yöntemle tedavi edilebileceğini öngörüyormuş. Doktorun fikrine göre, aslında delilerin organizmasında hiçbir ciddi bozukluk yoktur. Delilik, deyim yerindeyse, sadece bir mantık hatası, bir muhakeme bozukluğu, bir görüş sakatlığıdır. Bu bilginin adım adım hastalığı inkâr ederek bu uygulamaya başladığını ve tasavvur edin ki, başarıya ulaştığını söylüyorlar. Ancak tedavi sırasında duşlardan da yararlandığından bu tedavinin sonuçları, elbette, şüpheyle karşılanmaktadır... En azından böyle olduğu sanılmakta..."

Raskolnikov çoktan onu dinlemeyi bırakmıştı. Evinin hizasına geldiğinde başıyla Lebezyatnikov'a selam verip apartman kapısına yöneldi. Lebezyatnikov birden duruma ayıldı, etrafına şöyle bir bakındı ve hızla yoluna devam etti.

Raskolnikov içeri girdi, hücre benzeri odasının ortasında durdu. "Buraya niçin dönmüştü?" Sararmış, eski duvar kâğıtlarına, etrafı saran toz tabakasına, divanına baktı... Avludan, aralıksız olarak şiddetli bir gürültü gelmekteydi; sanki bir yerlerde çivi gibi bir şeyleri çakmaktaydılar... Pencereye yanaştı, ayaklarının ucunda kalktı ve uzun bir süre, büyük bir dikkatle avluya baktı. Ama avlu bomboştu ve o çiviyi çakan her kimse ortalıkta gözükmüyordu. Solda yer alan müştemilatın camları yer yer açık bırakılmıştı; pencere pervazlarına zayıf sardunyaların dikili olduğu saksılar konulmuştu. Pencerelerin iç taraflarına çamaşır asılmıştı... Tüm bu görüntüyü zaten ezbere biliyordu. Dönüp divana oturdu.

Kendisini daha önce hiç ama hiç bu kadar yalnız hissetmemişti!

Evet, bir kez daha, belki de gerçekten ve tam da şimdi onu

böylesine mutsuz etmişken, Sonya'dan nefret ettiğini hissetti. "Sanki ne diye gözyaşı dilenmeye gitmişti ona? Niçin onun hayatını mahvetmesi gerekiyordu? Ah, alçaklık!"

"Tek başıma kalacağım!" dedi birdenbire kararlı bir şekilde. "Ve kızcağız da hapishaneye beni görmeye gelmeyecek!"

Beş dakika sonra başını kaldırdı ve tuhaf bir şekilde gülümsedi. Aklına çok tuhaf bir düşünce gelmişti. "Belki de küreğe gitmek gerçekten de benim için çok daha iyi olacaktır," diye düşünmüştü ansızın.

Zihnine hücum eden tüm bu belirsiz, karmaşık düşünceler içinde orada öyle ne kadar oturduğunu hatırlamıyordu. Birden kapı açıldı ve kız kardeşi Avdotya Romanovna içeriye girdi. Az önce kendisinin Sonya'ya yaptığı gibi kız kardeşi de önce eşikte bir süre dikilerek onu süzdü. Sonra yürüyüp dünkü yerine, ağabeyinin karşısındaki iskemleye ilişti. Raskolnikov, hiç konuşmadan, düşünceden yoksun, adeta bomboş gözlerle ona baktı.

"Bana kızma lütfen ağabey, sadece bir dakikalığına uğradım yanına," dedi Dunya. Yüzünün ifadesi düşünceli ama katı değildi. Bakışları berrak ve sakindi. Genç adam kız kardeşinin gelişinin de sevgiden kaynaklandığını anladı.

"Ağabey, ben artık her şeyi ama *her şeyi* biliyorum. Dmitriy Prokofiç bana her şeyi açıkladı ve anlattı. Aptalca ve tiksindirici bir şüphe nedeniyle peşine düşüp sana eziyet ediyorlar... Dmitriy Prokofiç, aslında hiçbir tehlike olmadığını, senin boş yere kendini üzdüğünü söyledi bana. Ama ben onunla hemfikir değilim ve bunun sende nasıl bir isyan duygusu uyandırdığını, bu duygunun sende ömür boyu geçmeyecek bir iz bırakabileceğini *gayet iyi anlıyorum*. Zaten ben de bundan korkuyorum. Bizi terk ettiğin için seni yargılamıyorum ve buna hakkım da yok, biliyorum. Ayrıca daha önce sana sitem ettiğim için de beni affet. Benim başıma da böyle büyük bir felaket gelseydi

ben de herkesten uzaklaşırdım diye düşünüyorum. Anneme *bundan* hiç bahsetmeyeceğim ama sürekli olarak senin hakkında bilgi vereceğim ve ona senin namına, kısa bir süre içinde bizi görmeye geleceğini söyleyeceğim. Annemiz için kendini üzme; ben onu teselli ederim; ama sen de ona eziyet etme, hiç olmazsa bir kerecik olsun görmeye gel. Onun bir anne olduğunu unutma! Şimdi sadece şunu iletmek için geldim (Dunya yavaş yavaş oturduğu yerden doğruldu): her ne sebeple olursa olsun bana ihtiyacın olursa ya da varlığıma gereksinim duyarsan... ya da bir şey gerekirse... bir haber et yeter, ben hemen gelirim. Elveda!"

Sözünü bitirince keskin bir dönüş yaparak kapıya yürüdü.

"Dunya!" diye seslenerek onu durduran Raskolnikov kalkıp yanına yaklaştı. "Şu Razumihin, Dmitriy Prokofiç var ya, çok iyi bir insandır."

Dunya hafifçe kızardı.

"Eee?" diye sordu biraz durakladıktan sonra.

"Aklı başında, çalışkan, dürüst ve kuvvetle sevip bağlanacak birisidir... Elveda, Dunya."

Dunya kıpkırmızı kesildi, sonra birden telaşlandı:

"Bu da ne şimdi ağabey? Sanki birbirimizden bütün bir ömür ayrı kalacakmış, bir daha hiç görüşmeyecekmişiz gibi... Bana böyle vasiyette mi bulunuyorsun?"

"Nasıl anlarsan... Elveda."

Raskolnikov döndü ve pencereye yürüdü. Dunya biraz bekledi, endişeli gözlerle ona baktı ve kaygıyla odadan çıktı.

Hayır, aslında kız kardeşine karşı soğuk değildi. Hatta öyle bir an oldu ki, (en son an) kız kardeşini kucaklayarak ona sımsıkı sarılmak, onunla *vedalaşmak*, hatta ona her şeyi *itiraf etmek* isteğine bile şiddetle kapıldı, ama bunlar bir yana, sıkmak için elini uzatmaya bile cesaret edemedi.

"Öğrendikten sonra bugün ona sarılmış olduğumu hatır-

layınca irkilecek ve onun sevgisini, öpücüğünü çaldığımı düşünecek!"

"Acaba o buna dayanabilir mi, yoksa dayanamaz mı?" diye düşündü içinden birkaç dakika sonra. "Hayır, dayanamaz, böylesi insanlar dayanamazlar! Böylesi insanlar asla dayanamazlar..."

Peşinden aklına Sonya geldi.

Pencereden bir serinlik geldi. Avludaki aydınlık artık eskisi gibi parlak değildi. Birdenbire şapkasını aldı ve dışarı çıktı.

Elbette kendi hastalığıyla ilgilenecek durumda değildi ve ilgilenmek de istemiyordu. Ancak tüm bu aralıksız endişe hali ve yaşadığı ruhsal dehşet izlerini bırakmadan geçip gidemezdi. Eğer gerçekten henüz tam bir humma nöbetine tutulmadıysa ve yatağa düşmediyse bu belki de içindeki bitmez tükenmez endişenin şimdilik ayakta durması ve bilincini yitirmemesi için ona bir anlamda destek olmasındandı, ama bu suni bir destekti ve geçiciydi.

Amaçsızca sokaklarda dolaşmaya başladı. Güneş batıyordu. Son zamanlarda içini farklı bir sıkıntı sarıyordu. Hissettiği sıkıntıda herhangi özel bir yoğunluk, yakıcılık yoktu ama yine de kesintisiz ve sonsuzdu. Bu dondurucu, bu öldürücü iç sıkıntısında ucu bucağı gözükmeyen yıllar, "bir arşınlık bir alanda" geçecek bir ömür sezilmekteydi. Bu duygu çoğunlukla akşam saatlerinde ona daha fazla eziyet ediyor gibiydi.

"İşte böylesi budalaca, herhangi bir gün batımına bağlı salt fiziki güçsüzlüklerle gel de aptalca bir şey yapmaktan kendini alıkoy bakalım! Bu kafayla Sonya'ya değil anca Dunya'ya gidersin!" diye mırıldandı nefretle.

Birisi adıyla seslendi. Dönüp baktı, Lebezyatnikov'un kendisine yetişmeye çalıştığını gördü.

"Şu işe bakın ki, ben de sizin evinizdeydim, sizi arıyordum. Şu işe bakın ki, Katerina İvanovna kafasına koyduğunu yaptı

ve çocukları sokağa çıkardı! Biz Sofya Semyonovna ile onları zorlukla arayıp bulabildik. Eline bir tava almış vuruyor, çocukları da şarkı söylemeye ve dans etmeye zorluyor. Çocuklar ağlıyorlar. Kavşaklarda ve dükkânların önünde duruyorlar. Budala halk da peşlerine takılmış. Gidelim."

"Peki ya Sonya?.." diye endişeyle sordu Raskolnikov, Lebezyatnikov'un arkasından yetişmeye çalışarak.

"Kendini kaybetmiş durumda. Yok, yani Sofya Semyonovna değil, Katerina İvanovna kendinden geçmiş durumda; aslına bakarsanız Sofya Semyonovna da ondan farksız. Katerina İvanovna ise artık hepten kendini kaybetmiş durumda. Hepten delirdi diyorum size. Polis onları yakalayacak. Bunun onu nasıl etkileyeceğini düşünebiliyor musunuz?.. Şimdi ..... Köprüsü yanında kanaldalar. Sofya Semyonovna'nın evinden pek uzakta değiller... Gayet yakın."

Kanalın köprüden çok da uzak olmayan bir yerinde Sonya'nın yaşadığı evin iki ev kadar gerisinde bir kalabalık toplanmıştı. Özellikle çocukların doluştuğu görülüyordu. Katerina İvanovna'nın çatlak, boğuk sesi daha köprüden duyuluyordu. Orada gerçekten de toplananların ilgisini çekecek kadar garip bir manzara göze çarpmaktaydı. Üzerinde eski elbisesi, sırtında bildik şalı, başında ise harap vaziyette bir tarafa yıkılmış gibi duran hasır şapkası ile Katerina İvanovna, gerçekten de kendini kaybetmiş gibi gözüküyordu. Çok yorulmuştu ve nefes nefeseydi. Veremli, bitkin haldeki yüzüne her zamankinden daha ıstıraplı bir ifade yerleşmişti (üstelik veremliler sokakta, gün ışığında her zaman evde olduklarından daha hasta ve kötü görünürler). Ama heyecanlı hali yatışmıyor, öfkesi gittikçe daha fazla kabarıyordu. Çocukların üstüne atlıyor, onları azarlıyor, teşvik ediyor, nasıl dans etmeleri gerektiğini, hangi şarkıyı söylemeleri gerektiğini herkesin gözü önünde onlara öğretmeye kalkışıyor, bunları yapmalarının neden gerektiği-

ni anlatmaya çabalıyor, çocukların kavrayışsızlığı onu umutsuzluğa itince de bu sefer onları dövmeye başlıyordu. Sonra bunu da yarım bırakıp kalabalığa dönüyor, orada kendilerini seyredenler arasında üstü başı düzgünce birini görürse hemen ona yaklaşıyor ve "Soylu, hatta aristokrat bir aileden gelen" bu çocukların ne hale getirildiklerini anlatmaya koyuluyordu. Kalabalık arasında gülüp alay edenleri ya da laf atanları görünce derhal üzerlerine atılıyor ve onlarla kavga etmeye başlıyordu. Kimileri gerçekten de gülüp alay ediyor, kimileri ise üzüntüyle baş sallıyordu. Bununla birlikte korkmuş çocuklarıyla bu deli kadın herkes için merak ve seyir konusuydu. Lebezyatnikov'un bahsettiği tava ortalıkta gözükmüyordu veya Raskolnikov onu fark edememişti. Ama Katerina İvanovna, Poleçka'yı şarkı söylemeye, Lyonya ile Kolya'yı da dans etmeye zorladığında tava yerine kupkuru ellerinin avuçlarını birbirine vurarak tempo tutmaya çalışıyordu. Arada eşlik etmek amacıyla kendisi de şarkı söylemeye kalktığı her seferde daha ikinci notada, acı dolu bir öksürük sağanağıyla sesi kesiliyor ve bu durumda tekrar ümitsizliğe kapılıp öksürüğüne lanetler savuruyor ve hatta ağlamaya başlıyordu. Onu her şeyden çok çileden çıkaran ise Lyonya ile Kolya'nın korkmaları ve ağlamalarıydı. Gerçekten de çocukları sokak şarkıcılarınınki gibi bir kılığa sokmaya yeltendiği belli olmaktaydı. Küçük oğlanın başına kırmızı-beyaz bir sarık sararak Türk kılığına sokmaya çalışmıştı. Lyonya'ya ayrı bir kostüm bulamamıştı. Sadece başına yün örgü kırmızı bir başlık (daha doğrusu merhum Semyon Zahariç'in gecelik takkesini) geçirmişti. Bu başlığın ucuna Katerina İvanovna'nın büyük annesine ait olup bugüne kadar aile yadigârı olarak sandığın en dibinde saklanmış olan beyaz bir tavus tüyü sokulmuştu. Polya'nın üzerinde gündelik entarisi vardı. Peşinden ayrılmamaya çalıştığı annesine şaşkın ve ürkek gözlerle bakıyordu. Annesinin artık iyice delirmiş olduğunu tahmin ettiği

için gözyaşlarını gizlemeye çalışıyor ve ara ara ürkek bakışlarla etrafını süzüyordu. Sokaktaki bu kalabalık onu fena halde ürkütmekteydi. Sonya ise hiç ayrılmadan Katerina İvanovna'nın peşinden yürüyor, eve dönmeleri için ağlayarak durmadan yalvarıyordu. Ama Katerina İvanovna'yı vazgeçirmek imkânsızdı.

"Kes artık, Sonya, yeter!" diye telaşla, hızlı hızlı, boğulur gibi ve öksürerek haykırdı. "Ne istediğini kendin de bilmiyorsun, bir çocuktan hiç farkın yok! Sana o sarhoş Alman kadının evine dönmeyeceğimi daha önce de söyledim. Bırak herkes, tüm Peterburg, ömrü boyunca namusuyla, dürüstlükle çalışan, hatta vazife başında öldüğü bile söylenebilecek (Katerina İvanovna çabucak uydurduğu bu hayale körü körüne inanıvermişti) soylu bir babanın çocukları nasıl dileniyor, görsün! Bırak, bırak da şu rezil general bozuntusu da görsün. Hem sen ne kadar budalasın Sonya; bana şunu söyle: biz şimdi ne yiyip içeceğiz? Seni yeterince sömürdük zaten, böyle devam etmesini istemiyorum!"

Raskolnikov'u gören kadıncağız hemen ona doğru atıldı:

"Ah, Rodion Romanoviç, siz misiniz?" diye haykırdı. "Hiç olmazsa siz bu budala kızcağıza bundan daha akıllıca bir şey yapılamayacağını anlatın lütfen! Laternacılar bile para kazanıyor, demek ki, herkes bizi hemen fark edecek, sefalete düşmüş yoksul ama soylu bir aile olduğumuzu anlayacak. O general bozuntusu ise mevkiini muhakkak kaybedecek, göreceksiniz! Her gün onun penceresinin altına gideceğiz ve bir gün hükümdar oradan geçerken ben önünde diz çökeceğim, yavrularımı ileri sürüp onları göstererek şöyle diyeceğim: 'Bizi koru, babamız!' O, kimsesizlerin babasıdır, merhametlidir, bizi koruyacaktır, göreceksiniz, o general bozuntusunu ise... Lyonya! Tenez vous droite!* Hey, Kolya, sen şimdi tekrar dans edeceksin! Niye ağlıyorsun? Yine ağlıyor! Korkacak bir şey yok, budala! Tanrım!

590

* Aslında Fransızca yazılmıştır ve "Dik dur!" anlamındadır. –çn

Ben bunlarla ne yapacağım, Rodion Romanoviç? Ne kadar beceriksiz olduklarını bir bilseniz! Bunlarla ne yapılabilir ki?.."

Kendisi de neredeyse ağlamak üzere olmasına rağmen (ama bu hali hiç durup dinlenmeden telaşla konuşmasına engel olmuyordu) ağlamakta olan çocuklarını Raskolnikov'a gösterdi. Raskolnikov, evine dönmesi için onu ikna etmeye çabaladı. Hatta gururunu okşamak için pansiyonlu kız okulunun müdiresi olmaya hazırlandığına göre laternacılar gibi sokaklarda dolaşmasının uygunsuz olacağını söyledi...

"Pansiyonlu okul müdiresi ha, ha-ha-ha! Aç tavuk kendini darı ambarında sanırmış!" diye bağırdı Katerina İvanovna. Gülmeye başlar başlamaz öksürük nöbetleri de başlamıştı. "Hayır, Rodion Romanıç, o hayaller artık bitti! Herkes bizi terk etti!.. Ya o general bozuntusu... Biliyor musunuz, Rodion Romanıç, ona mürekkep hokkasını fırlattım. Hizmetçi odasında ziyarete gelenlerin imzaladıkları kâğıdın - ki onu ben de imzalamıştım - durduğu masadan kapıp ona fırlattım ve sonra oradan kaçtım. Ah, reziller, alçaklar... Bana vız gelir; artık çocuklarıma ben kendim bakacağım, kimsenin önünde eğilmeyeceğim! Onu yeterince istismar ettik! (Sonya'yı gösterir). Poleçka, ne kadar topladınız göster bakayım? Nasıl? Hepi topu iki kapik mi? Ah, iğrenç yaratıklar! Hiçbir şey vermiyorlar, tek yaptıkları dilleri bir karış dışarıda peşimizden koşturmak! Ya şu salak ne diye gülüyor? (Kalabalığın arasından birisini gösterir). Tüm bunlar hep şu Kolka'nın kafasızlığından, hep onunla uğraşmak gerekiyor! Senin neyin var Poleçka? Benimle Fransızca konuş, parlez-moi français.* Ben sana öğrettim ya hani, birkaç cümle öğrenmiştin ya hani!.. Başka türlü sizin soylu bir ailenin, iyi terbiye almış çocukları olduğunuz, tüm öteki laternacılara benzemediğiniz nereden belli olacak? Biz so-

* "Benimle Fransızca konuş", yazar tarafından Fransızca yazılmıştır. – *çn*

kaklarda kukla oynatmıyoruz ki, yaptığımız şey soylu şarkılar söylemek... Ah, evet! Şimdi hangi şarkıyı söyleyelim? Sürekli sözümü kesip beni şaşırtıyorsunuz... Biz ise... Görüyor musunuz, biz ise burada durmaya karar verdik Rodion Romanıç. Kolya'nın da dans edebileceği bir şarkı seçmek için... Öyle bir şey arıyorduk... Zira tüm bu işlere hazırlıksız giriştik... Anlaşmamız lazım ki, prova yapabilelim... Sonra da üst seviyeden insanların daha çok bulunduğu Nevskiy'e gideriz ve bizi hemen fark ederler: Lyonya 'Hutorok' şarkısını biliyor... Ama hep 'Hutorok', hep 'Hutorok'... Zaten onu herkes söylüyor! Biz çok daha soylu bir şeyler söylemeliyiz... Eee, Polya sen bir şeyler düşünebildin mi? Bari sen anneciğine yardım edebilseydin! Hafızam çok zayıf, hafızam, yoksa hatırlardım... 'Kılıcına Dayanan Süvari'yi* mi söylesek acaba? Hah, buldum, Fransızca 'Cinq sous'** şarkısını söyleyelim! Hem ben size öğretmiştim bu şarkıyı, öğretmiştim. En önemlisi ise şarkının Fransızca olması, böylece sizin soylu bir aileden geldiğinizi anlayacaklar ve çok daha fazla duygulanacaklar... Hatta aslında 'Malborough s'en va-t-en guerre'*** şarkısını da söyleyebiliriz, zira bu tam bir çocuk şarkısıdır ve çocukları uyuturken tüm aristokratik evlerde ninni gibi söylenir."

Ve Katerina İvanovna şarkıyı söylemeye başladı:

"Malborough s'en va-t-en guerre,
Ne sait quand reviendra... ****

Ama yok hayır, en iyisi 'Cinq sous'! Haydi bakalım Kolya,

* Şair K.N. Batyuşkov'un "Ayrılık" adlı şiirinden bestelenen romans. –ç*n*

** "Beş kuruş", yazar tarafından Fransızca yazılmıştır. –ç*n*

*** "Malborough savaşa gidiyor", yazar tarafından Fransızca yazılmıştır. –ç*n*

**** "Malborough savaşa gidiyor / Ne zaman döneceğini bilmiyor!" Bu dizeler yazar tarafından Fransızca yazılmıştır. –ç*n*

ellerini beline koy, hızlı, sen ise Lyonya, diğer tarafa dön, biz ise Poleçka ile hem şarkıyı söyleyeceğiz hem de el çırparak tempo tutacağız!

Cinq sous, cinq sous,
*Pour monter notre ménage...**

Öhö-öhö-öhö! (Kadıncağız öksürükten boğularak sustu.) Elbiseni düzelt Poleçka, omuzların kaymış," diye ikaz etti öksürüklerin arasından zorlukla nefes alarak. Şimdi özellikle uygun şekilde ve kibar davranmanız gerek ki, size bakan herkes soylu bir aileden geldiğinizi anlasın. Ben o zaman büstiyeri daha uzun ve iki parçalı olarak kesmek niyetindeydim ama Sonya sen 'Kısa olsun, kısa olsun!' diye çocuğu büsbütün maskara ettin! Eee, hepiniz ağlamaya mı başladınız yine! Yahu ne oluyor size aptallar! Haydi, Kolya, çabuk başla, hızlı, hızlı! Ah ne çekilmez bir çocuk bu böyle Tanrım!..

Cinq sous, cinq sous...

Yine mi asker geldi! Söyle bakalım yine ne istiyorsun?"

Gerçekten de bir polis kalabalığın arasından kendine yol açmaya çalışıyordu. Ama tam bu sırada ellili yaşlarda, resmi kıyafetli ve paltolu, boynunda bir de nişan asılı olan (ki bu durum Katerina İvanovna'nın özellikle hoşuna gitmiş, polis üzerinde de etki yaratmıştı) kelli felli bir memur onlara yaklaştı ve hiç konuşmadan Katerina İvanovna'ya üç rublelik yeşil renkte bir banknot uzattı. Yüzünden samimi bir acıma duygusu okunmaktaydı. Katerina İvanovna verilen parayı kabul edip zarif, hatta fazlasıyla kibar bir reveransla adamı selamladı.

* "Beş kuruş, beş kuruş / Evimizi düzene sokmak için..." Bu dizeler yazar tarafından Fransızca yazılmıştır. *–çn*

"Size minnettarım, saygıdeğer beyefendi," diye başladı üst perdeden, "Bizi bu hale sürükleyen nedenler... Poleçka şu parayı alıver... İşte bak felakete uğramış, zavallı, soylu bir kadının hemen yardımına koşmaya hazır, merhametli, iyi yürekli insanlar hâlâ eksik değil. Saygıdeğer beyefendi, bu gördükleriniz soylu kimsesizler, hatta haddinden fazla aristokratik aile bağlarına sahipler... O general bozuntusu ise masaya kurulmuş bıldırcın yiyordu... Kendisini rahatsız ettim diye ayaklarını kızgınlıkla yere vurdu. Ona 'Ekselansları, sizin de gayet iyi tanıdığınız merhum Semyon Zaharıç'in yetimlerini himaye ediniz. Zira tam pederinin defnedildiği gün öz kızı alçak ve rezil bir adam tarafından aşağılık bir iftiraya uğradı,' dedim." Konuşmasına ara vererek bakıp, "Yine şu asker!" diye haykırdı. Sonra kıdemli bir memur olduğu halinden belli olan, az önce para vermiş adama dönüp, "Lütfen koruyunuz bizi!" diye seslendi. "Şu asker bizi niçin ürkütüyor?.. Yine bunun gibi birisi yüzünden Meşçanskaya Caddesi'nden buraya kaçtık... Ne istiyorsun bizden aptal herif?"

"Sokaklarda böyle şeyler yapmak yasaktır, efendim. Lütfen münasebetsizlik etmeyiniz!"

"Sensin münasebetsiz! Say ki laterna ile dolaşıyorum, sana ne bundan?"

"Laterna ile sokak çalgıcılığı yapmak için bile özel bir izin almış olmanız gerekir, oysa siz bu abuk sabuk hareketleriniz ve konuşmalarınızla halk arasında huzursuzluğa neden oluyorsunuz! Eviniz nerede?"

"Ne izniymiş o!" diye haykırdı kadıncağız. "Ben bugün kocamı defnetmişim, ne izni soruyorsunuz siz?"

"Hanımefendi, hanımefendi, lütfen sakinleşiniz," dedi kıdemli memur, "haydi gidelim, ben size eşlik edeyim... Burada böyle kalabalık içinde hiç uygun değil... Hem siz rahatsızsınız belli..."

"Saygıdeğer beyefendi, saygıdeğer beyefendi, siz hiçbir şey bilmiyorsunuz," diye haykırdı Katerina İvanovna, "biz Nevskiy'e gideceğiz. Sonya! Sonya! Nerede bu kız? Hah, o da ağlıyor! Ne oluyor böyle hepinize? Kolya, Lyonya, onlar nereye kayboldular?.."

Sokaktaki kalabalıktan, aklını kaçırmış annelerinin anormal davranışlarından, nihayet kendilerini alıp bir yere götürmek isteyen polisten çok korkan Kolya ile Lyonya, söz birliği etmişler gibi el ele tutuşup kaçmaya koyulmuşlardı. Talihsiz Katerina İvanovna ağlaya sızlaya peşlerinden koşmaya başladı. Bu şekilde zorlukla nefes nefese koşan ve sürekli ağlayan bu kadıncağız pek nahoş ve iç acıtan bir görüntü teşkil ediyordu. Sonya'yla Poleçka da onun peşine düştüler.

"Geri döndür onları Sonya, döndür onları!.. Ah aptal, nankör çocuklar!.. Polya, yakala onları!.. Ben sizin için..."

Katerina İvanovna, onların peşinden koşmaya çalışırken tökezleyip yere düştü.

"Ah, yaralanmış, kan içinde! Aman Tanrım!" diye haykırdı koşup yetişmiş olan Sonya analığının üzerine eğilerek.

Herkes koşuştu, etrafında bir halka oluşturdular. Raskolnikov ve Lebezyatnikov ilk yetişenler arasındaydı; kıdemli memur da koşup gelmiş, polis de yetişmişti. Bunun altından bir sürü iş çıkacağını sezen polis elini sallayarak, "Hay anasını!" diye homurdandı.

"Dağılın! Dağılın!" diye, biriken kalabalığı dağıtmaya çalıştı.

"Ölüyor!" diye bağırdı birisi.

"Kadın çıldırdı!" diye bağırdı bir diğeri.

"Tanrım, sen koru!" diye söylenerek istavroz çıkardı bir kadın. "Kızla oğlanı tutabildiler mi? Hah, tamam, ablaları tutmuş onları... Yaramazlar sizi!"

Ama Katerina İvanovna'ya dikkatle baktıklarında kaldırı-

ma kadar akan kanın hiç de Sonya'nın sandığı gibi düşüp yaralanmaktan kaynaklanan bir kan olmadığını, kadının ağzından boşandığını anladılar.

"Ben bunu biliyorum, daha önce de gördüm," diye mırıldandı kıdemli memur, Raskolnikov'la Lebezyatnikov'a bakarak, "bu veremden mütevellit efendim, kan böyle birden boşanır ve kişiyi boğar. Daha geçenlerde gözlerimle gördüm, akrabalarımdan bir kadıncağızın ağzından birdenbire bir buçuk bardak kan boşanıverdi... Bir şeyler yapmalı lakin, kadıncağız ölüyor!"

"Buraya, buraya benim evime götürelim... Ben hemen şurada oturuyorum! İşte şu ikinci bina... bana götürelim, çabuk, çabuk!.." diye herkese yalvarıyordu Sonya. "Ne olur birisi doktoru çağırtsın... Aman Tanrım!"

Kıdemli memurun çabalarıyla gereken yapıldı, hatta Katerina İvanovna'nın taşınmasına polis bile yardım etti. Kadıncağızı yarı ölü bir halde Sonya'nın odasına taşıyıp yatağa yatırdılar. Kanaması hâlâ devam etmekle birlikte sanki biraz kendine gelmeye başlıyordu. Sonya'dan başka odaya Raskolnikov, Lebezyatnikov, kıdemli memur ve polis aynı anda girdiler ve polis derhal peşlerinden kapıya kadar gelmiş olan meraklıları dağıtmaya başladı. Poleçka, sürekli titreyen ve ağlayan Kolya ile Lyonya'yı kollarından tutarak içeri soktu. Komşu Kapernaumov'lardan da gelenler vardı: topal ve bir gözü kör olan, fırça gibi saçları ve favorileriyle garip bir görünüşü olan Bay Kapernaumov, sürekli korkmuş gibi bir hali olan karısı Bayan Kapernaumov ve her daim ağızları hayretle açık ve şaşkın görünüşlü bazı çocukları. Tüm bu kalabalık arasında birdenbire Svidrigaylov da göründü. Raskolnikov hayretle ona baktı; nereden çıkıp geldiğini görmemiş ve daha önce kalabalık arasında da ona rastlamamıştı.

Doktordan ve papazdan söz edildi. Kıdemli memur

Raskolnikov'un kulağına eğilip gerçi artık lüzumsuz olduğunu söylemekle birlikte, yine de bir doktor getirilmesi için talimat verdi. Kapernaumov, doktoru çağırmaya bizzat koştu.

Bu arada Katerina İvanovna biraz kendisine gelmiş ve kan da bir süreliğine durmuş gözüküyordu. Mendiliyle alnındaki terleri titreyerek silmeye çalışan, yüzü iyice solmuş Sonya'yı, hastalıklı ama dikkatli ve içe işleyen bakışlarla takip ediyordu. Nihayet kendisini doğrultmalarını rica etti. İki yanından destekleyerek onu yatağa oturttular.

"Çocuklar nerede?" diye sordu zayıf bir sesle. "Onları getirdin mi, Polya? Ah, budalalar!.. Ne diye kaçtılar ki sanki... Ah!"

Kurumuş dudakları hâlâ kanla kaplıydı. Gözlerini odanın içinde dolaştırarak etrafına bakındı:

"Demek burada yaşıyorsun ha, Sonya! Şimdiye kadar hiç gelmemiştim... Kısmet bu güneymiş..."

Istırap dolu gözlerle genç kıza baktı:

"Seni sömürüp tükettik, Sonyacığım... Polya, Lyonya, Kolya, buraya gelin... İşte buradalar! Onlar artık sana emanet Sonya... Sıramı savdım!.. Benden buraya kadar! Ah!.. Bırakın beni artık hiç olmazsa huzur içinde öleyim..."

Başını tekrar yastığa koydular.

"O da ne? Papaz mı?.. Lazım değil... Boşa harcayacak paranız mı var? Ben hiç günah işlemedim ki!.. Tanrı her halükârda günahlarımı bağışlamak zorunda... Ne çok ıstırap çektiğimi en iyi o biliyor!.. Bağışlamazsa da kendi bilir, varsın bağışlamasın!.."

Sıkıntı dolu bir sayıklama hali onu gittikçe daha fazla ele geçirmekteydi. Zaman zaman irkiliyor, bakışlarını etrafta gezdiriyor, bir anlığına insanları tanıyordu; ama sonra hemen bilincini yitiriyor ve tekrar sayıklamaya başlıyordu. Sanki boğazına takılan bir şey varmış gibi hırıltıyla ve güçlükle nefes

alabiliyordu. Birdenbire, söylediği her sözcükten sonra dinlenerek, yüksek sesle konuşmaya çalıştı:

"Ben ona 'Ekselansları!' diyorum... Şu Amaliya İvanovna var ya... Ah! Lyonya, Kolya! Eller bele, hızlı hızlı, glissez-glissez, pas de basq!* Ayakları yere vuruyoruz... Zarif bir çocuk olmalısın...

Du hast Diamenten und Perlen"

Devamı nasıldı bu şarkının? Bir hatırlayıp söyleyebilsem...

Du hast die schönsten Augen,
Mädchen, was willst du mehr?"

Yok canım, nasıl olur da öyle olmaz? Was willst du mehr, - nasıl da uyduruyor ama dangalak! Hah işte bir tane daha:

Öğle sıcağında, Dağıstan vadisinde..."

Ah, ben ne çok severdim bunu... Ben bu romansa tapardım, Poleçka!.. Biliyor musun baban daha benimle nişanlıyken söylerdi bunu... Oh, ne günlerdi onlar!.. Ah, bunu bir söyleyebilsek! Ama nasıldı, nasıldı?.. İşte unutup gitmişim... Hadi hatırlatın bana, nasıldı?"

Katerina İvanovna çok heyecanlanmıştı ve doğrulmaya kalkıştı. Nihayet, korkunç, hırıltılı, tükenmiş bir sesle, her sözcükte duraklayarak ve gittikçe artan anlaşılmaz bir korkuyla okumaya başladı:

* Fransızca dans figürü terimleri. –*çn*

** Almanca, "Senin elmasların, incilerin var." –*çn*

*** Almanca "Şahane güzel gözlerin var / Daha ne istersin küçük hanım." Bu üç dize Alman şair H. Heine'den alıntıdır. –*çn*

**** Ünlü Rus şairi M.Y. Lermontov'un romans olarak da bestelenmiş "Düş" isimli şiirinin bir dizesi. –*çn*

"Öğle sıcağında!.. Vadilerinde!.. Dağıstan'ın!..
Göğsümde bir kurşunla!.."

Sonra okumayı kesip birdenbire gözyaşları içinde yürek paralayan bir feryatla:

"Ekselansları!" diye bağırdı. Merhum Semyon Zaharıç'in evinde gördüğünüz konukseverlik adına, onun yetimlerini koruyun!.. Hatta soyluluk adına bunu yapın!.." Sonra birden derin bir ah çekerek irkildi. Kendine gelerek herkesin yüzüne dehşetle baktı ve hemen Sonya'yı tanıdı. Onu karşısında görmekten şaşırmış ve memnun olmuş gibi "Sonya! Sonya!" dedi yumuşak ve sevecen bir sesle. "Sonya, canım sen de buradasın değil mi?"

Onu tekrar yattığı yerden biraz doğrulttular.

"Yeter!.. Zamanı geldi!.. Elveda çilekeş kız!.. Yük beygirini çok yordular!.. Artık çatladı!.." diye haykırdı umutsuzca ve nefretle ve yastığın üzerine düştü.

Kadıncağız tekrar kendinden geçti ama bu hali uzun sürmedi. Solmuş, sararmış, kuruyup bir avuç kalmış yüzü arkaya doğru gerildi, ağzı açıldı, bacakları titreyerek kasıldı. Derin derin nefes aldı ve öldü.

Sonya, ölen kadının üzerine eğildi onu kollarıyla sardı ve başını göğsüne dayayarak öylece donup kaldı. Poleçka, annesinin ayaklarına kapanarak hıçkırıklar içinde onları öpmeye başladı. Henüz ne olduğunun farkına tam varamayan ama korkunç bir şeylerin geçtiğini sezen Kolya ile Lyonya, birbirlerinin omzuna sarıldılar ve gözlerini birbirlerine dikerek birdenbire aynı anda ağızlarını açıp haykırmaya başladılar. İkisi de az önceki sokak dansçısı kıyafetleriyleydiler: birinin başında sarık diğerinin başında ise tepesinde kuştüyü bulunan bir külah vardı.

Şu malum "diploma" nasıl olup da birdenbire yatağın üze-

rinde, Katerina İvanovna'nın yanı başında peyda oluvermişti? Oracıkta, yastığın üzerinde duruyordu; Raskolnikov onu görmüştü.

Genç adam pencereye doğru yürüdü. Lebezyatnikov hemen yanına geldi.

"Öldü!" dedi.

O sırada Svidrigaylov yanlarına sokuldu.

"Rodion Romanoviç, size söylemem gereken bir çift sözüm var," dedi.

Lebezyatnikov hemen yerini ona verip nezaketle oradan uzaklaştı. Svidrigaylov, şaşırmış olan Raskolnikov'u daha uzak bir köşeye çekti.

"Tüm bu telaşeyi, yani cenaze işleri ve diğerlerini ben üstleniyorum. Bilirsiniz, bunlar parayla halledilecek işler ve ben size fazladan param olduğunu söylemiştim. Bu iki yavru ile Poleçka'yı iyisinden bir yetimhaneye yerleştireceğim ve Sofya Semyonovna'nın yüreği rahat etsin diye her birinin hesabına erginliğe ulaştıklarında almaları için bin beş yüz ruble yatıracağım. Zaten onu da içinde bulunduğu durumdan kurtaracağım, zira çok iyi bir kız, öyle değil mi? İşte siz de kız kardeşiniz Avdotya Romanovna'ya onun için ayırmış olduğum on bin rubleyi bu şekilde harcadığımı iletirsiniz."

"Siz ne maksatla böyle cömert bir davranışta bulunuyorsunuz?" diye sordu Raskolnikov.

"Eeeh! Ne kadar şüpheci bir insansınız!" dedi gülerek Svidrigaylov. "Size bu paranın benim için fazladan ve gereksiz olduğunu söylemiştim. Bunu sırf insani duygularla yapıyor olabilmem mümkün değil mi yani? Hem onun (parmağıyla cenazenin bulunduğu köşeyi gösterdi) herhangi yaşlı bir tefeci kadın gibi bir 'bit' olmadığı çok açık değil mi? Siz de kabul edersiniz ki, 'Lujin'in yaşayıp kötülük yapması mı yeğdir yoksa bu kadıncağızın ölmesi mi?' Ve lakin ben yardım etmezsem

'Poleçka, mesela, aynı yolun yolcusu olacaktır...'"

Tüm bunları bakışlarını Raskolnikov'dan ayırmadan, neşeli bir düzenbazlıkla, *göz kırpar gibi imalı* bir tavırla söyledi. Raskolnikov az önce Sonya'ya söylediği sözleri onun ağzından duyunca sarardı ve buz kesti. Telaşla bir adım geri çekilerek vahşi bir ifadeyle Svidrigaylov'a baktı.

"Ne-ne-nereden biliyorsunuz?" diye fısıldadı zorlukla nefes alarak.

"Ben hemen şurada, duvarın arkasında, Madam Resslich'in dairesinde konaklıyorum. Burada Kapernaumov'lar oturuyor, orada ise benim kadim ve sadık ahbabım olan Madam Resslich oturmakta. Komşuyuz."

"Siz mi?"

"Ben," diye devam etti konuşmasına Svidrigaylov, kahkahayla gülerek "sizi şerefimle temin ederim ki, azizim Rodion Romanoviç, beni inanılmaz derecede ilgilendiriyorsunuz. Hem ben size buluşacağımızı söylemiştim, bunu öngörmüştüm ve işte yollarımız kesişti. Ve benim ne kadar uyumlu bir insan olduğumu göreceksiniz. Benimle pek de güzel yaşanabileceğini göreceksiniz..."

ALTINCI BÖLÜM

I

Raskolnikov için tuhaf bir dönem başlamıştı: Sanki birdenbire önüne bir sis çökmüş ve onu umarsız ve zor bir yalnızlığa mahkûm etmişti. Çok sonraları bu dönemi hatırladığında bilincinin zaman zaman adeta puslandığını ve bu durumun bazı aralıklarla nihai felaket ânına dek böyle sürüp gittiğini anlamıştı. O dönemde pek çok hususta, mesela bazı olayların tarihlerinde ve sürelerinde yanıldığından kesin olarak emin olmuştu. En azından, sonraları hatırladığında ve bu hatırladıklarını anlamlandırmaya gayret ettiğinde, başkalarından derlediği bilgileri kullanarak kendisine dair pek çok şeyi de böylece öğrenmiş oldu. Mesela bir olayı bir başkasıyla karıştırıyor; bir diğerinin ise sadece kendi hayalinde yaratmış olduğu bir olayın sonucu olduğunu varsayıyordu. Zaman zaman paniğe kadar varan bir korkuya neden olan hastalıklı ve acı verici bir endişe tüm ruhunu sarıyordu. Bununla birlikte hayatının o döneminde daha önceki korku halinin tam tersi olan tam bir kayıtsızlıkla dolu dakikalar, saatler, hatta günler de yaşadığını gayet iyi hatırlıyordu. Bu kayıtsızlık hali ölümün eşiğindeki kimi insanların hastalıklı vurdumduymazlığını oldukça andırıyordu. Çok açıktır ki, Raskolnikov, bu son günlerde kendi durumunu tüm açıklığıyla ve tam olarak anlamaktan kaçınmaya çalışıyordu genellikle. Derhal açıklanması zorunlu olan bazı önemli ol-

gular onu özellikle zorlamaktaydı. Ama unutulması kendisini tam ve kaçınılmaz bir mahva sürükleyecek olan bazı uğraş ve kaygılardan kaçıp kurtulabilse ne kadar mutlu olacaktı.

Svidrigaylov onu bilhassa kaygılandırıyordu. Hatta sanki Svidrigaylov'a takılıp kaldığı söylenebilirdi. Katerina İvanovna'nın öldüğü gün, Sonya'nın dairesinde Svidrigaylov'un söylemiş olduğu dehşet verici ve anlamı gayet açık sözlerden sonra adeta Raskolnikov'un olağan düşünce akışı bozulmuştu. Bununla birlikte, bu yeni mesele onu olağanüstü rahatsız etmesine rağmen, genç adam meseleyi çözmek için hiç de acele etmiyordu. Kimi zaman kendisini, oraya nasıl geldiğini bile fark etmeden şehrin kenar ve ıssız bir semtinde, sefil bir meyhanede, derin düşüncelere dalmış bir halde, bir masanın başında buluyor ve ansızın aklına Svidrigaylov geliyordu. Böyle anlarda onunla olabildiğince çabuk görüşüp nihai bir anlaşmaya varması gerektiğini tüm açıklığıyla ve kaygıyla kavrıyordu. Hatta bir keresinde şehrin dışına çıktığında Svidrigaylov'u beklediğini, onunla orada randevulaştığını sanmıştı. Bir başka sefer, şafaktan önce uyanınca, çalılıklar arasında toprağa uzanıp yatmış olduğunu fark etmiş, ama oraya ne zaman ve nasıl geldiğini bir türlü anımsayamamıştı. Bununla birlikte, Katerina İvanovna'nın ölümünden sonraki birkaç gün içinde bir iki dakikalığına amaçsızca öylesine uğradığı Sonya'nın evinde iki defa Svidrigaylov'la karşılaşmıştı. Ama her seferinde sadece kısaca bir iki laf etmişler ve sanki günü saati gelinceye dek açmamak üzere kendi aralarında içlerinden anlaşmış gibi, asıl konuya hiç değinmemişlerdi... Katerina İvanovna'nın bedeni hâlâ tabuttaydı. Svidrigaylov, cenaze töreni ile uğraşıyor ve ilgileniyordu. Sonya da oldukça meşguldü. Son karşılaşmalarında Svidrigaylov, genç adama, Katerina İvanovna'nın çocuklarının yerleştirilmesi meselesini hallettiğini, çocukların üçünün de hiç gecikmeden araya giren hatırlı dostların yardımıyla çok

iyi bir yetimhaneye yerleştirildiğini, parası olan öksüz ve yetimlerin yerleştirilmesi işinin parası olmayanlara göre çok daha kolay halledildiğini, onlar için ayırmış olduğu paranın bu işte çok yardımı dokunduğunu aktardı. Sonra Sonya ile ilgili bazı şeyler de söyledi ve yakın zamanda Raskolnikov'a muhakkak uğrayacağına söz vererek ona "akıl danışmak istediğini, konuşmalarının çok lüzumlu olduğunu, konuşmaları gereken meseleler olduğunu" bildirdi. Bu konuşmayı merdiven sahanlığında yapmışlardı.

Svidrigaylov, ısrarla Raskolnikov'un gözlerine bakarak aniden sustu ve sesini alçaltıp sordu:

"Neyiniz var böyle Tanrı aşkına Rodion Romanıç, sanki hayal dünyasında gibisiniz! Gerçekten! Dinliyorsunuz, bakıyorsunuz, ama sanki hiçbir şey algılamıyor gibisiniz! Toparlayın kendinizi. Muhakkak görüşüp konuşalım! İşin kötü tarafı maalesef çok yoğunum, hem kendi işlerim var hem de başka işleri takip etmek zorundayım... Eh, Rodion Romanıç," diye ekledi aniden, "her insanın havaya ihtiyacı var, havaya efendim, havaya, ... her şeyden önce havaya!"

Merdivenlerden çıkan papazla diyakoza yol vermek için aniden kenara çekildi. Din adamları merhume için dua okumaya gelmişlerdi. Svidrigaylov'un talimatıyla düzenli olarak günde iki defa dua okunmaktaydı. Svidrigaylov yoluna devam etti. Raskolnikov ise durdu, biraz düşündü ve sonra din adamlarının ardından Sonya'nın dairesine girdi.

Kapıda durdu. Ağır, durgun ve hüzünlü bir havayla dualar okunmaya başlanmıştı. Ölüm düşüncesi ve ölümün varoluşu daha çocukluğundan itibaren her zaman genç adamın üzerinde ağır ve mistik bir korku yaratıyordu; üstelik uzun zamandır mevtanın ardından okunan duaları dinlememişti. Hem okunan bu duada başka bir şeyler, çok dehşetli ve rahatsız edici bir şeyler vardı. Çocuklara baktı: hepsi birden tabutun başında diz

çökmüş duruyorlardı. Poleçka ağlıyordu. Onların arkasında, sessizce ve adeta ürkerek, gözyaşları içinde Sonya dua etmekteydi. "Son günlerde bana ne baktı ne de tek kelime etti" diye düşündü birdenbire Raskolnikov. Güneş odayı parlak bir ışıkla aydınlatmaktaydı; buhurdandan dumanlar kıvrılarak yükseliyordu; papaz "Yarabbi, sen merhumenin ruhuna sükûnet ver!" diye dua ediyordu. Raskolnikov, dini ayinin sonuna kadar orada kaldı. Papaz kutsayıp veda ederken, etrafına garipseyerek bakındı. Törenden sonra Raskolnikov, Sonya'ya yaklaştı. Genç kız birdenbire onun iki eline birden sarılarak başını omzuna koydu. Bu candan davranış Raskolnikov'u hayrete düşürdü. Çok garipti, genç kızda Raskolnikov'a karşı en ufak bir tiksinti, en küçük bir nefret duygusunun olmaması, hatta ellerinin bile titrememesi çok tuhaftı! Bu, kendi kendini feda etmenin son haliydi. En azından Raskolnikov bunu böyle anladı. Sonya hiçbir şey söylemedi. Raskolnikov, onun elini sıktı ve çıkıp gitti. Kendini çok kötü hissediyordu. Eğer o dakikada alıp başını bir yerlere gitmek ve ömür boyu yalnız kalmak imkânı olsaydı kendisini mutlu addederdi. Ama mesele şuydu ki, son zamanlarda neredeyse daima yalnız olmasına rağmen, kendini gerçekten yalnız olarak hissedemiyordu nedense. Bazen şehir dışına, ana yola çıktığı oluyordu, hatta bir keresinde bir koruluğa bile gitmişti. Ama işin tuhaf tarafı, bulunduğu yer ne kadar tenhaysa birisinin kendisine yakın ve endişe veren varlığını daha kuvvetle hissetmekteydi ve bu durum onu korkutmuyor ama son kertede rahatsız ediyordu, ve öyle ki, hemen şehre dönüyor, kalabalığa karışıyor, birahaneye, meyhaneye, Tolkuçiy veya Sennaya pazarına gidiyordu. Buralarda sanki daha rahat, daha fazla sükûnet içindeydi. Bir akşamüzeri bir meyhanede şarkı söylüyorlardı. Bir saat kadar orada oturdu ve şarkıları dinledi. Daha sonra hatırladığına göre o sırada kendini gayet iyi hissetmişti. Ama sonuna doğru birdenbire tekrar huzursuz olmuştu;

adeta birdenbire ortaya çıkan bir vicdan azabı içini kemirmeye başlamış gibiydi. "Oturmuş şarkı dinliyorum, iyi ama benim böyle mi davranmam lazım?" diye düşündü. Bununla birlikte, kendisini rahatsız eden tek şeyin bu olmadığını hemen tahmin etti. Acil çözüm isteyen başka bir şeyler daha vardı ama ne olduğunu anlamak da sözle aktarabilmek de mümkün değildi. Her şey sanki karışmış bir yumak gibiydi. "Hayır, bir mücadeleye girişmek çok daha iyi! Yeniden Porfiriy'le boğuşmak... veya Svidrigaylov'la... çok daha iyi. Hemen birisinden yeniden bir meydan okuma gelmesi veya birisinin saldırıya geçmesi..." diye düşündü. Evet! Evet! Meyhaneden çıktı ve neredeyse koşar adım yola düştü. Kız kardeşi Dunya ve annesini hatırlamak nedense içinde neredeyse paniğe varan bir korku doğurdu. O gece sabaha doğru, Krestovski adasında, çalılıklar arasında humma nöbetleri içinde sarsılarak uyandı. Evine yollandı ve ancak sabahın ilk saatlerinde varabildi. Birkaç saat uyuduktan sonra nöbet geçti ama çok geç uyanabildi, kalktığında saat öğleden sonra iki olmuştu.

Katerina İvanovna'nın defin töreninin o gün yapılacağını hatırladı ve törene katılamamış olmasına sevindi. Nastasya yemek getirdi, o da neredeyse bir obur gibi büyük bir iştahla yiyip içti. Kendini hafiflemiş ve canlanmış hissediyordu, son üç güne göre çok daha sakindi. Hatta daha önce hissetmiş olduğu paniğe varan korkuya biraz hayret etti.

Derken kapı açıldı ve Razumihin girdi.

"Ooo! Yemek yiyor! Demek ki, hasta değil!" dedi. İskemleyi alıp masanın Raskolnikov'un karşısına düşen tarafına koyup oturdu. Endişeli gözüküyordu ve bunu saklamaya çalışmıyordu. Gözle görülür bir üzüntüyle ama acele etmeden ve sesini yükseltmeden konuşuyordu. Özel, hatta istisnai bir niyete sahip olduğu düşünülebilirdi.

"Dinle bak!" diye kararlı bir tavırla söze başladı. "Herkesin

canı cehenneme ama şimdi gördüğüm her şeyi ayan beyan görmeme rağmen hiçbir şey anlayamıyorum; lütfen seni sorguya çekmek için geldiğimi düşünme. Umurumda bile değil! Kendim istemiyorum! Kendim şimdi her şeyi öğreniyorum, tüm sırlarınızı, öyle ki, belki de dinlemem bile ve boş verip kalkar giderim. Ben sadece şahsen ve kesin olarak şunu öğrenmeye geldim: öncelikle, senin delirdiğin doğru mu? Hakkında şöyle bir kanı oluşmuş (işte oralarda bir yerlerde): Sen delisin veya delirmeye çok meyillisin. İtiraf ediyorum ki, bu kanıyı ben de ciddi olarak destekleme eğilimindeyim. Birincisi, senin (hiçbir şekilde açıklanamayan) dangalakça ve kısmen de tiksindirici davranışlarına bakarak, ikincisi ise, kısa bir süre önce annene ve kız kardeşine karşı takındığın tavra bakarak bu kanıya vardım. Eğer ki deli değilse, sadece canavar ruhlu bir mahlûk veya bir alçak onlara karşı böyle bir tavır alabilir; demek ki, sen delisin..."

"Onları göreli çok oldu mu?"

"Şimdi yanlarından geliyorum. Sen o zamandan beri onları hiç görmedin mi? Nerelerde sürttüğünü söyler misin bana lütfen? En az üç defa uğradım sana. Annen dünden beri ciddi olarak hastalandı. Sana gelmeye kalkıştı; Avdotya Romanovna, güç bela zapt etti, hiçbir şey duymak istemiyor: 'Eğer o hastaysa, kafası yerinde değilse, annesinden başka kim yardım edebilir?' diyor da başka bir şey demiyor. Onu yalnız başına bırakamayacağımız için hepimiz birden buraya geldik. Neredeyse kapıya gelene kadar onu yatıştırmaya çalıştık. İçeri girdik ki sen yoksun, işte annen de şuracığa oturdu, on dakika kadar bekledi. Biz de sessizce yanında durduk. Derken ayağa kalktı ve dedi ki: 'Sokağa çıkıyorsa demek ki hasta değil, sadece annesini unutmuş. Bir annenin de oğlunun kapısında bekleyip ondan sadaka dilenir gibi sevgi dilenmesi hiç yakışık almayan, utanç verici bir şeydir.' Eve döner dönmez yatağa yattı. Şimdi

de ateşlendi. '*Onun* için vakit bulduğunu görüyorum,' diye söyleniyor. *O* dediği de Sofya Semyonovna, nişanlın ya da sevgilin, her neyse artık işte. Ben derhal Sofya Semyonovna'ya gittim. Zira kardeşim, bir an önce işin aslını öğrenmek istiyordum. İçeri girince bir de ne göreyim. Ortada bir tabut, çocuklar ağlaşıp duruyor! Sofya Semyonovna onların yas elbiselerini prova ediyor... Sen yoktun!.. Bakındım, özür diledim ve oradan çıkıp hemen Avdotya Romanovna'ya dönerek durumu bildirdim. Demek ki, tahminler boşmuş, ortada sevgili falan yokmuş. Demek ki geriye delirmiş olman kalıyor. İşte şimdi de oturmuş, üç gündür hiçbir şey yememiş gibi karşımda haşlanmış dana eti yiyorsun iştahla. Gerçi deliler de yemek yer tabi ama bana bir kelimecik dahi söylememiş olmana rağmen eminim ki, sen... deli değilsin! Buna kalıbımı basarım! Asla deli değilsin. İşte, hepinizin canı cehenneme!.. Çünkü bu işte bir sır, bir giz var. Bu sırrınızı anlamak için de kafamı patlatacak değilim. Buraya sadece bir güzel atışmaya, yüreğimi ferahlatmaya geldim. Ve şimdi ne yapacağımı da gayet iyi biliyorum!"

"Ne yapacakmışsın?"

"Ne yapacağımdan sana ne?"

"Dikkat et de hepten kafayı bulma!"

"Nasıl, nasıl anladın içeceğimi?"

"Anlamayacak ne var!"

Razumihin kısa bir süre sustu.

"Sen her zaman sağduyulu bir insan oldun ve asla delirmedin, asla," dedi heyecanla. "Bu arada doğru söylüyorsun, içmeye gideceğim! Hoşça kal!" diyerek kapıya yöneldi.

"Ben galiba üç gün kadar önce kız kardeşime senden bahsettim, Razumihin."

"Benden mi? Öyle mi? Üç gün önce onu nerede görmüş olabilirsin ki?" diyerek birden olduğu yerde kalakaldı Razu-

mihin. Yüzü biraz solmuştu. Kalbinin de heyecanla çarptığını tahmin etmek hiç de zor değildi.

"Tek başına buraya gelmişti, biraz oturdu ve benimle konuştu."

"Kız kardeşin mi?"

"Evet, o."

"Peki, ona benim hakkımda... Yani demek istiyorum ki, benle ilgili ne söyledin?"

"Ona senin çok iyi yürekli, dürüst ve çalışkan bir insan olduğunu söyledim. Onu sevdiğini ise söylemedim, zira kendisi bunu zaten biliyor."

"Biliyor mu?"

"E, herhalde yani! Ben nereye gidersem gideyim, başıma ne gelirse gelsin, onların yanında ol her zaman. Ben, deyim yerindeyse onları sana emanet ediyorum, Razumihin. Bunu söylememin nedeniyse onu sevdiğinden kesinlikle emin olmam ve kalbinin temiz olduğuna inanmam. Yine biliyorum ki, o da seni sevebilir ve hatta belki de sevmiştir bile. Şimdi artık senin için neyin daha iyi olacağına kendin karar ver: içmek mi iyi, içmemek mi?"

"Rodka... Şu işe bak!... Hey Tanrım!.. Ah, şeytan alsın canını! Peki ya sen nereye gitmeye hazırlanıyorsun? Tabi bu bir sırsa o zaman tamam! Ama ben... ben bu sırrı çözerim... Eminim ki, çok önemsiz şeylerdir ve bunları sen tek başına böyle kurmuşsundur... Bununla birlikte, şahane bir insansın! Mükemmel bir insansın!.."

"Sana bir şey daha söyleyecektim ama sözümü kestin. Az önce bunlar sırsa, gizse tamam dedin ya, bunu çok doğru söyledin! Hiç değilse şimdilik öğrenmekten vazgeç, kaygılanma! Vakti zamanı geldiğinde her şeyi öğrenirsin. Dün bana biri, 'İnsana hava lazım, her şeyden önce hava lazım, hava!' dedi! Şimdi onun yanına gidip hava derken ne kastettiğini öğreneceğim."

Razumihin düşünceli bir şekilde duraladı ve endişeyle bir şeyler anlamaya çalıştı.

"Siyasi bir suikastçı bu! Kesinlikle! Üstelik de şimdi bir eylem kararının arifesinde olmalı! Kesinlikle! Başka türlü olamaz ve... ve Dunya da bunu biliyor!"

"Demek Avdotya İvanovna sana geliyor," dedi her bir kelimeye vurgu yaparak, "ve sen de insana hava, hem de çok hava gerektiğini söyleyen adamla görüşmek istiyorsun ve..." Razumihin daha sonra sanki kendi kendiyle konuşur gibi devam etti: "Ve demek ki, o mektup... o mektup da bu tür bir şey, öyle ya," diye hükmetti.

"Hangi mektup?"

"Kız kardeşin bugün bir mektup aldı ve bu mektup onu çok telaşlandırdı. Çok. Hatta haddinden fazla. Ben senden söz ettim, seninle konuşmamamı rica etti. Sonra... Sonra dedi ki, belki de biz çok kısa bir süre içinde ayrılabilirmişiz, sonra da uzun uzun bir şeyler için bana teşekkür etti ve odasına çekilip kapısını kilitledi."

"Bir mektup aldı öyle mi?"

"Evet, mektup; senin bundan haberin yoktu öyle mi? Hım!"

İkisi de sustular.

"Hoşça kal Rodion. Ben, birader... bir an geldi... her neyse, hoşça kal, yani bilirsin, öyle bir an geldi ki... Neyse, hoşça kal! Gitmem lazım. İçmeyeceğim. Lüzumu kalmadı artık... Ne yapacağımı bilemedin işte!"

Acele ediyor gibiydi ama tam koridora çıkıp kapıyı kapatmak üzereyken aniden geri dönerek kapıyı tekrar açtı ve Raskolnikov'a bakmadan konuşmaya başladı:

"Ha, sahi! Şu cinayeti hatırlıyor musun? Hani işte Porfiriy'in uğraştığı... Yaşlı kadın cinayeti canım, hatırladın mı? Hah işte, katili yakaladılar, adam kendisi itiraf etmiş ve

tüm kanıtları da ortaya sermiş. Tasavvur edebiliyor musun, hani şu aşağı katta çalışan boyacılar vardı ya? İşte onlardan birisiymiş! Hatırlıyor musun, ben bir de onları müdafaa etmiştim? İnanır mısın, kapıcı iki şahitle birlikte yukarı çıkarken, arkadaşı ile merdivenlerde gerçekleştirdikleri tüm o itişip kakışma, gülüşme sahnesini mahsus tezgâhlamış, sırf göz boyamak için... Böyle bir it enciğinde olduğuna inanamayacağınız bir kurnazlık, plancılık! İnanması çok zor; ama kendisi her şeyi anlatmış, itiraf etmiş! Ben de nasıl yanılmışım! Her neyse, bence bu adam ikiyüzlülüğün, kurnazlığın ve adaleti yanlış yola sürüklemenin dâhiyane bir örneğini oluşturmaktadır ve tabi bu durumda yanılmış olmama çok da şaşırmamak gerekir! Böyleleri yok mudur sanki? Zafiyet gösterip itiraf etmesine gelince, şunu söyleyeyim, bundan dolayı ona daha çok inandım. Gerçeğe çok uygun... Ama o zaman nasıl oldu da, nasıl oldu da yanıldım! Onları savunacağım diye düz duvara tırmandım!"

"Bütün bunları nereden öğrendiğini ve bunun seni niye bu kadar ilgilendirdiğini bana söyler misin, lütfen?"

"Hayda! Beni niye ilgilendiriyormuş? Soruya bak!.. Ben bunları başka bazı bilgilerin yanı sıra Porfiriy'den öğrendim. Kısacası ondan hemen her şeyi öğrenmiş oldum."

"Porfiriy'den öyle mi?"

"Porfiriy'den."

"Ne dedi... o neler söyledi?" diye sordu Raskolnikov. Korkmuş gibiydi.

"Bana her şeyi gayet güzel açıkladı. Kendi usûlünce psikolojik olarak izah etti."

"O mu izah etti? Sana mı izah etti?"

"Evet, bizzat kendisi! Hoşça kal! Daha sonra başka şeyler de anlatacağım ama şimdi işim var. Orada... bir an geldi ve ben de düşündüm ki... Her neyse! Sonra! Hem şimdi ne diye içeyim ki. Sen beni şarapsız sarhoş ettin. Sarhoşum ben Rodi-

oncuğum! Şarapsız sarhoşum artık, her neyse, hoşça kal; tekrar geleceğim; çok yakında."

Odadan çıktı.

"Siyasi suikastçı, kesinlikle o bir siyasi suikastçı!" diye içinden nihai olarak karar verdi Razumihin merdivenleri ağır ağır inerken. "Kız kardeşini de bu işe sokmuş; bu durum Avdotya İvanovna'nın karakterine çok ama çok uygun. Aralarında bir görüşme gerçekleştirmişler... Aslında kız bana ima etmişti bu durumu... pek çok sözünden... sözcüğünden... manalı konuşmalarından bu sonuç çıkmakta. Başka türlü tüm bu karmakarışık hali nasıl açıklayabiliriz? Hım! Halbuki ben düşünmüştüm ki... Aman Tanrım, neler düşünmüştüm. Evet, benimki bir akıl tutulmasıydı ve ona karşı suçluyum! O gece koridorda gaz yağı lambasının altında aklımı karıştırdı. Tüh! Ne iğrenç, bayağı, alçakça düşüncelere kapılmışım! İtiraf ettiği için aferin Mikolka'ya... Böylece daha önce olanlar da tamamen aydınlanıyor! Onun o hastalığı, o tuhaf davranışları, hatta daha da önceleri, daha üniversitedeyken, hep ne kadar gamlı, ne kadar somurtkandı... Ama şimdi o mektubun anlamı ne? Bence bunda da bir iş var. Kimden geliyor o mektup? Şüpheleniyorum... Hım! Yok, ne olursa olsun bunların hepsini öğreneceğim."

Dunya ile ilgili her şeyi hatırlayıp anlayınca kalbi duracak gibi oldu. Yerinden fırladığı gibi koşmaya başladı.

Arkadaşı odadan çıkar çıkmaz Raskolnikov yerinden kalktı, yüzünü pencereye döndü, sanki odanın darlığını unutmuş gibi bir köşeden diğerine yürümeye başladı ve... sonra gelip yine divana oturdu. Sanki tümden yenilenmiş gibiydi, tekrar mücadeleye girişecekti, demek ki, çıkış yolu bulunmuştu!

612 "Evet, çıkış yolu bulunmuştu! Aslında epeydir her şey pek bir sıkışmış, tıkanmış ve acı veren bir şekilde onu boğmaya başlamış, sanki bir uyuşturucunun etkisi altında bırakmış gibiydi. Porfiriy'in odasında meydana gelen o Mikolka sahnesinden

beri, bir çıkış yolu bulamamaktan, daralmış olmaktan neredeyse boğulmaya başlamıştı. Mikolka sahnesinden sonra aynı gün bir de Sonya'nın evinde bir sahne yaşanmıştı. Bu sahneyi önceden tasarladığından çok ama çok başka bir biçimde yürütüp sonlandırmıştı... Bir anda ve kesin bir şekilde zayıf düşmüştü! Birdenbire! Ama aslında o zaman Sonya'yla anlaşmış, bizzat kendisi onunla hemfikir olmuş, kalben kabul etmişti ki, bu işi, yüreğinde böyle tek başına taşıması imkânsızdı! Ya Svidrigaylov? Svidrigaylov tam bir muammaydı... Evet, Svidrigaylov onu rahatsız ediyordu ama tamamıyla farklı bir yönden. Belki de Svidrigaylov'la da mücadele etmesi gerekecekti. Belki Svidrigaylov da eksiksiz bir çıkış yolu olabilirdi; ama Porfiriy'le iş başkaydı.

Demek ki, Porfiriy, Razumihin'e işi bizzat açıklamış, hem de psikolojik olarak açıklamıştı! Yine o kahrolası psikolojik usûlünü işin içine sokmaya başlamıştı! Porfiriy ha? Mikolka odaya girmeden önce Porfiriy'le aralarında geçen ve sadece tek bir şekilde açıklanması mümkün olan o göz göze bakışma sahnesinden sonra, Porfiriy'in bir anlığına bile olsa Mikolka'nın suçlu olduğuna inanması mümkün müydü sanki? (Raskolnikov, Porfiriy'le aralarında geçen şu göz göze bakışma sahnesini, son birkaç gün içinde her seferinde parça parça olarak hayalinde canlandırmıştı. Sahnenin tümünü hatırlamaya gücü yetmiyordu.) O gün aralarında öyle sözler geçmiş, karşılıklı olarak birbirlerine öyle bakışlar atmışlar, öyle tavırlar takınmışlar, bazı sözleri öylesine jest ve mimiklerle, öylesine bir tonla söylemişler ve konuşmalarında öyle bir noktaya gelmişlerdi ki, tüm bunlardan sonra, Mikolka'nın (ki Porfiriy onun ne mal olduğunu daha ilk sözünden ve jestinden anında anlamıştı), onun itiraflarının, Porfiriy'in bu kanaatlerini değiştirmesine imkân ve ihtimal yoktu.

Şu işe bakın! Demek Razumihin bile şüphelenmeye baş-

lamıştı! Koridorda gaz lambasının altında yaşanan sahne boşa gitmemiş demek ki! Hemen koşup Porfiriy'e yetiştirmiş... Ama Porfiriy hangi amaçla bunu aldatmaya kalktı? Razumihin'in şüphesini Mikolka'ya yönlendirmekte Porfiriy'in amacı ne olabilir? Muhakkak bir şeyler planlamış olmalı; bunda bir maksadı var ama ne? İşin aslında o sabahtan bu yana epey, hem de epey bir zaman geçmiş olmasına rağmen Porfiriy'den en ufak bir haber bile çıkmadı. Ama bu hiç de iyi bir şey değil..."

Raskolnikov şapkasını aldı ve düşünceler içinde kapıya yöneldi. Bütün bu süre zarfında ilk defa o gün kendini en azından zihinsel olarak zinde hissetmekteydi. "Svidrigaylov meselesini halletmem lazım," diye düşündü, "hem de ne pahasına olursa olsun, en kısa zamanda. Herhalde o da benim ona gitmemi bekliyor olsa gerek." İşte tam o sırada yorgun yüreğinden öyle bir nefret fışkırdı ki, o an ikisinden birini, yani Svidrigaylov'u veya Porfiriy'i gözü kapalı öldürebilirdi. En azından şimdi yapmazsa daha sonra hiç yapamayacağını hissetti. "Göreceğiz, göreceğiz," diye tekrarladı içinden.

Ama tam kapıyı açmıştı ki, Porfiriy'in kendisiyle karşı karşıya geldi. Porfiriy ona geliyordu. Raskolnikov bir an için donup kaldı. Gariptir ki, Porfiriy'in gelişine hemen hiç şaşmadı ve hemen hemen de hiç korkmadı. Sadece irkildi ama kendini hızla toparladı. "Belki de her şey çözülecek! İyi ama nasıl oldu da böyle kedi gibi sessizce geldi, hiçbir şey duymadım! Yoksa bizi mi dinliyordu?"

"Misafir beklemiyordunuz değil mi Rodion Romanıç," dedi yüksek sesle ve gülerek Porfiriy Petroviç. "Epeydir uğramayı düşünüyordum, bugün evinizin önünden geçerken haydi beş dakika şuna uğrayayım dedim. Bir yere gidiyordunuz galiba? Size engel olmayayım. Sadece izninizle bir sigara tüttüreyim."

"Oturun lütfen Porfiriy Petroviç, buyurun oturun," diye-

rek görünüşte gayet memnun ve dostça bir tavırla konuğunu oturmaya davet etti, hatta öyle ki, kendi halini dışarıdan izleme olanağı bulsaydı kendisi de şaşırırdı. Biraz önce düşündüklerinin izleri, kalıntıları uçup gitmişti. Bazen, haydutların eline düşen bir insan tıpkı bu şekilde yarım saat ölüm korkusu içinde titrer ama bıçak çekilip gırtlağına dayanınca tüm o korkuları uçup gider. Raskolnikov geçip Porfiriy'in karşısına oturdu ve gözünü kırpmadan ona bakmaya başladı. Porfiriy, gözlerini kısarak sigarasını tüttürmeye başladı.

"Haydi ama, konuş artık, konuş!" diye bağırmak istiyordu ta içinden Raskolnikov. "Haydi ama haydi, ne diye bekliyorsun, konuşmuyorsun?"

II

"Aslında şu sigara var ya, çok zararlı bir şey! Safi zarar!" diye konuştu nihayet sigarasını bitirip biraz dinlenmiş olan Porfiriy Petroviç. "Ama bir türlü bırakamıyorum! Öksürüyorum, gıcık yapıyor ve zor nefes alıyorum. Aslında çok korkağım, biliyor musunuz? Geçen gün doktor B....'ye gidip muayene oldum. Bu doktor hastalarını en az yarım saat muayene eder. Beni görünce önce dalga geçti. Sonra eliyle muayene etti, dinledi ve dedi ki: 'Tütün sana yaramaz, ciğerlerin zarar görmüş.' İyi hoş da ben tütünü nasıl bırakayım? Onu bırakınca neyle oyalanmalı? İçki içen birisi değilim, işte bütün fenalık burada, he-he-he! İçki içmemek çok kötü olabiliyormuş meğer! Görüyor musunuz işte, her şey izafi, Rodion Romanıç, her şey izafi!"

"Hey Tanrım, yoksa yine o beylik numaralarına mı başlıyor?" diye tiksintiyle düşündü Raskolnikov. Son karşılaşmalarında yaşanan sahneleri birdenbire hatırlayıverdi ve o sırada hissetmiş olduğu duygular tekrar yüreğini ele geçirmeye başladı.

"Ben iki gün önce de size uğramıştım, haberiniz olmadı herhalde değil mi?" diye devam etti Porfiriy Petroviç, odayı gözden geçirerek. "İşte buraya, bu odaya girmiştim. Tıpkı bugün olduğu gibi evinizin önünden geçiyordum, haydi bir ziyaret edeyim şunu dedim. Geldim ki, oda kapınız ardına kadar açık, bakındım, biraz bekledim sonra da hizmetçinizi bile haberdar etmeden çıkıp gittim. Siz kapınızı kilitlemiyorsunuz galiba?"

Raskolnikov'un yüzü gittikçe daha fazla asılıyordu. Porfiriy onun aklından geçenleri tahmin ediyor gibiydi.

"Açıklama yapmaya geldim sevgili Rodion Romanıç, açıklama yapacağım, azizim! Zaten size bir açıklama borçluyum ve bu açıklamayı yapmaya mecburum," diye devam etti gülümseyerek. Hatta avcuyla hafifçe genç adamın dizine dokundu ama hemen aynı anda yüzü birdenbire ciddileşip düşünceli bir hal aldı; hatta Raskolnikov'u şaşırtan bir şekilde yüzünde adeta bir hüzün ifadesi belirdi. Genç adam onun yüzünü hiçbir zaman bu halde görmemiş ve göreceği de aklının ucundan bile geçmemişti. "Son görüşmemizde aramızda çok garip bir sahne geçmişti Rodion Romanıç. Aslında ilk görüşmemizde de aramızda yine tuhaf bir sahne geçmişti; ama o zaman... Her neyse olan oldu, geçen geçti! Bakın şimdi mesele şöyle, ben sizin karşınızda çok suçlu bir duruma düşmüş olabilirim. Bunu hissediyorum. Hatırlıyor musunuz, sizinle nasıl ayrılmıştık: Sizin sinirleriniz tepenize çıkmış ve dizleriniz titriyordu, benim durumum da tıpkısının aynısıydı. Ve biliyor musunuz, o gün aramızda yaşananlar hiç de nezaket kurallarına uygun değildi, hiç de centilmence değildi. Ama bizler ne de olsa centilmen insanlarız; yani en azından her şeyden önce centilmen insanlarız. Bunu çok iyi anlamak gerek. Zira hatırlarsanız mesele nereye kadar varmıştı... Yani artık hiç de nezakete uygun değildi durum."

"Bu da ne böyle, beni kim sanıyor bu adam?" diye hayretle kendi kendine sordu Raskolnikov. Başını kaldırmış dikkatle Porfiriy'e bakıyordu.

"Ben düşündüm ve artık birbirimize karşı açık olmanın doğru olacağına karar verdim," diye devam etti Porfiriy Petroviç. Başını biraz geriye attı ve gözlerini indirdi. Sanki bakışlarıyla eski kurbanını daha fazla şaşırtmak istemiyormuş, sanki eskiden uyguladığı kendi yöntem ve kurnazlıklarını küçümsüyormuş gibiydi. "Evet efendim, bu şüpheler ve böylesi sahneler artık böyle uzayıp gidemez... Geçen sefer, eğer şu Mikolka araya girmeseydi aramızdaki konuşmanın nereye varabileceği kestirilemezdi. Düşünebiliyor musunuz, şu kahrolası esnaf kılıklı adam o gün benim odamda, bölmenin arkasındaydı. Tahmin edebiliyor musunuz? Tabi bunu artık biliyorsunuz, sonradan size uğradığını ben de daha sonra öğrendim. Ama o zaman sizin tahmin ettiğiniz şeyler gerçekleşmedi: adam gönderip kimseyi çağırtmadım ve hiçbir konuda hiçbir emir de vermedim. Niçin emir vermemiş olduğumu sorarsınız belki de? Size bunu nasıl anlatmalı? Tüm yaşananlar beni de o zaman çok etkilemiş, adeta çarpmıştı. Kapıcıları çağırtmayı bile zor akıl etmiştim. (Herhalde o zaman makamıma girişte kapıcıları fark etmiş olmalısınız.) O zaman kafamda bir düşünce yıldırım gibi çakmıştı; o zaman bu fikrime kuvvetle inanıyordum, Rodion Romanıç. Haydi diyordum, bir süreliğine bir şeyi kaçırsam bile hiç olmazsa diğerini kuyruğundan yakalayıveririm, peşinde olduğumu, en azından peşinden koştuğumu asla kaçırmam. Kısmen de olsa öğrenebildiğimi umduğum ve bununla da iftihar ettiğim karakterinizin ve yüreğinizin tüm diğer özelliklerinin yanı sıra siz doğuştan çok çabuk sinirlenen bir insansınız Rodion Romanıç, hem de haddinden çok. Ama elbette, doğal olarak bir insanın kalkıp da tüm sırlarını size öylece açmasının sık görülen bir olay olmadığını o zaman bile

kabul ederdim. Kişinin tahammül sınırını aşmasını sağladığınızda bu meydana gelebilir elbette ama her halükârda oldukça ender rastlanan bir durumdur. Buna ben bile akıl erdirebilirim. Hayır, diye düşünüyorum, elime sadece küçücük bir delil geçse, minnacık bile bir kanıt olsa, ama öyle bir şey olmalı ki, onu elimle tutabileyim. Salt psikolojik değil de maddi bir delil olsa. Zira kuşkulandığım kişi gerçekten de suçlu ise ondan mutlaka hiç olmazsa bana elle tutulur bir kanıt vermesini bekleyebilirdim diyordum. Böyle durumlarda hiç beklenmedik sonuçlarla karşılaşmayı da hesaba katmak gerekir. Evet, Rodion Romanoviç, o zaman ben sizin karakterinize güveniyor, hesabımı her şeyden çok onun üzerine kuruyordum. Tüm umudumu size bağlamıştım."

"Evet ama... siz şimdi ne diye her şeyi anlatıyorsunuz ki?" diye mırıldandı nihayet Raskolnikov. Gelişigüzel konuştuğu ve sorduğu soru hakkında yeterince düşünmediği belliydi. "Neler söylüyor?" diye düşünüyordu ve şaşırmıştı. "Beni gerçekten de suçsuz sanıyor olabilir mi?"

"Niye mi her şeyi anlatıyorum? Zira size açıklamaya geldim, yani size açıklamada bulunmayı kutsal bir görev biliyorum. Her şeyi olduğu gibi size anlatmak istiyorum, o vakitler yaşamış olduğumuz tüm o üzüntüyü ve acıyı. Size çok ıstırap verdim, Rodion Romanıç. Ama ben bir canavar değilim. Tüm bu yaşananların karamsar ama gururlu, otoriter ve sabırsız, özellikle de sabırsız bir insana ne kadar ağır geleceğini çok iyi anlıyorum. Tüm görüşlerinize katılmasam da her halükârda sizi erdemli, hatta yüksek ruhlu bir insan olarak görüyorum ve her şeyden önce hiç kimseyi aldatmak istemediğimden bunu dosdoğru ve büyük bir açık yüreklilikle peşinen söylemeyi bir borç farz ediyorum. Daha tanıdığım ilk anlardan itibaren size kanım kaynamıştı. Belki bu sözlerime içinizden gülüyorsunuz? Hakkınız var, efendim. Sizin ise daha karşılaştığımız ilk andan

itibaren benden hoşlanmadığınızı biliyorum. Zira işin aslına bakarsanız hoşlanmanız için bir neden de yoktu. Şimdi, bunu canınızın istediği gibi yorumlayın ama ben, üzerinizde bıraktığım tesiri, uygun tüm araçlara başvurarak düzeltmek ve benim de vicdanım ve kalbim olduğunu size kanıtlamak istiyorum. Tüm samimiyetimle söylüyorum."

Porfiriy Petroviç vakur bir tavırla sustu. Raskolnikov yeni bir korku dalgasının içinde yükseldiğini hissetti. Porfiriy'in onu suçsuz gördüğü fikri birdenbire onu korkutmaya başladı.

"Tüm bunların o zaman aniden nasıl başlamış olduğunu sırasıyla ve baştan itibaren anlatmaya lüzum olduğunu düşünmüyorum," diye devam etti Porfiriy Petroviç, "hatta bunun tamamen gereksiz olduğu fikrindeyim. Hem zaten bunu yapabileceğimi de pek sanmıyorum. Zira tüm yaşananları ayrıntılı olarak anlatmak mümkün mü? Önce ortalıkta bazı dedikodular dolaştı. Bunlar nasıl dedikodulardı, kim, ne zaman çıkarmıştı ve ne şekilde gelip size kadar dayandı, tüm bunların üstünde durmayı da lüzumsuz buluyorum. Benim kuşkularım ise tamamıyla bir tesadüf sonucu başladı. Hem de tamamıyla tesadüf sonucu. Bu tesadüf olabilirdi de, olmayabilirdi de. Neydi bu tesadüf? Hım, sanırım bunu anlatmak da lüzumsuz. Tüm bu söylentiler ve rastlantılar o zamanlar bende tek bir düşüncenin doğmasına neden oldu. Madem bir kere her şeyi itiraf etmeye karar verdim, o zaman açıkça şunu da itiraf edeyim ki, o vakit ilk kez ben size saldırdım. Mesela, yaşlı kadının kendisine bırakılan rehinler üzerine koyduğu işaretler ve tüm benzer şeyler, bunların hepsi içi boş uydurmalar, saçmalık. Böylesi yüzlerce şey sıralamak mümkün. Sonra karakolda geçen sahneyi de yine bir tesadüf sonucu bütün ayrıntılarıyla öğrenme fırsatım oldu. Hem de o sahnede dublör olarak değil de, dikkat çekici bir şekilde başrol oynayan ve kendisi de farkına varmadan, şaşılacak şekilde, bu sahneden galip çıkan birisinden öğ-

rendim. Bu vesileyle şunu da ifade edeyim ki, sevgili Rodion Romanıç, bu şartlar altında başka bir tarafa yönelmek mümkün müydü hiç? Lakin 'yüz tavşandan bir at, yüz şüpheden de bir kanıt asla meydana gelmez' demektedir bir İngiliz atasözü. Ama işte bu sadece sağduyunun sesidir. Peki ya ihtiraslarla, ya o içinizdeki tutkularla nasıl başa çıkacaksınız? İşte o nedenle sorgu hâkiminin de bir insan olduğunu unutmamak gerek. Bu vesileyle bir dergide çıkan makalenizi de hatırladım, hani şu beni ilk defa ziyaret ettiğinizde üzerinde uzun uzun konuştuğumuz makaleniz. O zaman fikirlerinizi alaya almıştım ve maksadım sizi konuşturabilmekti. Tekrarlıyorum, siz çok sabırsız bir insansınız ve ciddi olarak rahatsızsınız Rodion Romanıç. Aynı zamanda gayet cesur, dayanıklı, ciddi bir insansınız ve... hassas, oldukça hassas bir insan olduğunuzu da epeydir biliyordum zaten. Tüm bu durumlar benim için tanıdık ve makalenizi de yine çok tanıdık, bildik buldum. Bu makale uykusuz gecelerde, içinizde dizginlenemez bir heyecan kasırgası patlarken, kalbiniz yerinden oynayıp çılgın gibi çarparken ve siz bu coşkuyu frenlemeye çalışırken içinize doğmuştu. Lakin gençlik çağlarının bu frenlenmiş kibirli coşkunluğu ne kadar tehlikelidir! O zaman alaya almıştım ama şimdi size söyleyeyim ki, ben bir amatör olarak gençliğin bu ilk ateşli kalem denemesini inanılmaz beğeniyorum. Pus, duman ve bunların içinde ses veren bir tel! Makaleniz abes ve fantastik, ama içinde öylesine büyük bir samimiyet, öylesine bir gençlik gururu ve satın alınamazlığı ve öylesine umutsuz bir cüret parıldıyor ki... Makaleniz karamsar, evet, ama böyle olması gayet iyi. Makalenizi okudum ve bir yana koydum ve... bir yana koyar koymaz da hemen aklıma şu düşünce geldi: 'Ah, bu adam bu kadarla kalmayacak!' Şimdi söyleyin bana lütfen, tüm bu gelişmelerden sonra nasıl olur da devamıyla ilgilenmezdim ki? Ah Tanrım! Ben bir şey mi diyorum sanki? Şimdi bir şey iddia

ediyor muyum sanki? Ben o zaman sadece bir şeyin farkına vardım. Bunda ne var diye düşünüyorum! Burada hiçbir şey, ama tam anlamıyla hiçbir şey yok, yani tam bir sıfır. Bir sorgu yargıcı olarak benim bu işle ilgilenmem bile gayet uygunsuz. Bak işte elimde Mikolka var, hem de delillerle, ne derseniz deyin ama ciddi deliller olduğunu inkâr edemezsiniz! Hem o da kendi psikolojisini koyuyor ortaya; onunla uğraşmak gerekiyor; çünkü bu bir ölüm kalım meselesi. Şimdi size bütün bunları niye mi açıklıyorum? Çünkü gerçekleri bilmenizi ve aklınızla ve kalbinizle o zamanki kötü davranışım yüzünden beni daha fazla suçlamamanızı istiyorum. Artık herhangi bir kötü niyet beslemiyorum, tüm samimiyetimle söylüyorum bunu size, he-he-he! Size o gelişimde evinizi aramadım mı sanıyorsunuz? Aradım, aradım, he-he-he, aradım, siz işte burada hasta yatağınızda yatarken ben aradım. Resmi olarak değil ve kendi hüviyetimle değil, ama geldim ve aramayı gerçekleştirdim. Daireniz en olmayacak noktalarına kadar köşe bucak arandı, hem de daha izler tazeyken; ama, umsont! * O zaman kendi kendime, şimdi bu adam bana gelecek, hem de kendi ayaklarıyla gelecek, hem de kısa süre içinde gelecek, eğer suçluysa mutlaka bana gelecek, başka birisi olsa gelmezdi ama bu adam mutlaka gelecek diye düşündüm. O sıralarda Bay Razumihin'in ağzından kaçırdığı bazı sözleri hatırlıyor musunuz? Sizi heyecanlandırmak için bunu biz tertip etmiştik, ağzından bir şeyler kaçırması için mahsus onun kulağına böyle söylentiler fısıldadık... Zira Razumihin içindekini asla saklayamayan birisidir. Bay Zamyotov'un dikkatini ise öncelikle sizin o müthiş öfkeniz, o çılgınca cesaretiniz çekmişti: bir meyhanede durup dururken kalkıp ortaya 'Ben öldürdüm!' diye haykırmanız! Aşırı derecede cüretkârca ve aşırı derecede küstahça! Ve eğer suçlu ise çok müthiş bir savaşçı olmalı! İşte o zaman böyle düşünmüştüm.

* Yazar Almanca yazmıştır, "nafile, boşuna" anlamına gelmektedir. –*çn*

Beklemeye başladım! Dört gözle sizi bekliyordum! Bu arada siz zavallı Zamyotov'u perişan ettiniz ve... İşte mesele de o ki, tüm bu psikolojik usûl iki tarafı keskin bir kılıç! İşte sizi beklemeye başlamıştım ama bir de baktım siz kendi ayaklarınızla geliyorsunuz, Yüce Tanrım sizi bana göndermiş! Kalbim duracaktı neredeyse. Eh, o zaman ne diye gelmiştiniz ki? Gülüşünüz, hani o içeri girerken ki gülüşünüz var ya, onu hatırlıyor musunuz? İşte ben sanki bir camın arkasından seyrediyormuş gibi olan biten her şeyi tahmin ettim. Eğer sizi öylesine özel olarak bekliyor olmasaydım, gülüşünüzden de hiçbir anlam çıkaramazdım. Ruh hali bu kadar önemli işte. Peki, ya Bay Razumihin'in o günkü hali!.. Ah! Peki, ya o taş meselesi, hani şu taş canım, altına eşyaları sakladığınız taş işte, hatırladınız mı? İşte o taşı oralarda bir yerlerde, bir bahçede görüyorum. Sahi siz Zamyotov'a onun bir bahçede gömülü olabileceğini söylemiştiniz, sonra da bana ikinci kez geldiğinizde galiba yine aynı şeyi demiştiniz, değil mi? O gelişinizde sizin makaleniz hakkında konuşmuş, tartışmıştık. Makaleyi açıklamaya giriştiniz ve ben anladım ki, söylediğiniz her sözün altında başka bir mana gizlenebilir, söylediğiniz her söz çift anlamlı olabilirdi! İşte böyle Rodion Romanıç, işte bu şekilde ben de son işaret direğine kadar böyle geldim ama alnımı direğe çarpınca aklım başıma geldi. İyi güzel de ben böyle ne yapıyorum dedim kendime. Zira eğer istenirse tüm bunlar son ayrıntısına kadar başka türlü yorumlanabilir, hatta bu yorum çok daha tabi gelebilir kulağa. Ne büyük ıstırap! 'Hayır, bana gerekli olan küçük bir kanıt!..' diye düşünüyorum. Şu kapı çıngırağı meselesini duyar duymaz neredeyse olduğum yerde dondum kaldım, hatta vücudumu bir titreme sardı. 'Hah, işte kanıtı buldum. İşte ta kendisi!' dedim. İşte o zaman bu kanıt üzerine çok da düşünmedim, aslında düşünmek istemedim. Esnaf kılıklı adam yüzünüze karşı 'Katil!' diye bağırdıktan sonra onunla yüz adım

kadar nasıl beraber yürüdüğünüzü ve tüm bu süre zarfında ona nasıl hiçbir şey söyleyemediğinizi *kendi gözlerimle* görebilmek için inanın o dakika cebimden bin ruble çıkarır verirdim. Ya baştan sona tüm omuriliğinizde dolaşan o soğuk ürpertiye ne demeli? Ya hasta halinizle, yarı bilinçsiz yarı bilinçli halde çıngırağı çalmanız? İşte Rodion Romanıç, o zaman size böyle oyunlar oynamış olmama ne diye şaşıracaksınız ki? Hem siz de niçin tam o anda geldiniz? Hani sanki birisi sizi itelemiş gibiydi yemin ederim. Hem o sırada Mikolka gelip limon sıkmasaydı, o zaman... Mikolka'nın o anki halini hatırlıyor musunuz? Tam olarak hatırlayabiliyor musunuz? İşte o sahne hiç hesapta yoktu! Sanki tepemize bir yıldırım düşmüştü! Peki ya ben onu nasıl karşıladım? Ona hiç inanmadım ve bunu siz de görüp anladınız. Başka türlü de olamazdı zaten! Siz gittikten sonra bazı noktalarda o kadar düzgün cevaplar verince ben de şaşırdım ama sonra söylediklerinin tek bir kelimesine bile inanmadım. Doğru bildiğime sımsıkı yapışmış, kaskatı kesilmiştim. Olmaz diye düşündüm. Morgen fri!* Mikolka'nın esamisi mi okunur burada!"

"Razumihin bana sizin Mikolka'yı şimdi de suçladığınızı söyledi ve bizzat Razumihin'i de buna ikna etmişsiniz..."

Nefesi kesildi ve sözünü tamamlayamadı. Kendisini çok iyi anlamış, neredeyse içini görmüş olan Porfiriy'in kendi kendini inkâr edişini anlatılmaz bir heyecanla dinlemişti. İnanmaya korkmuş ve de inanmamıştı. Büyük bir açlıkla çift anlamlı sözlerinde daha açık ve daha kesin bir şeyler yakalama gayretindeydi.

"Bay Razumihin dedi, öyle mi?" diye haykırdı Porfiriy Petroviç. Sanki hep susmuş olan Raskolnikov'un bu sorusuna sevinmiş gibi gözüküyordu. "He-he-he! Elbette Bay Razumihin'i bu işten uzak tutmak gerekiyordu: İki kişinin arasına bir üçün-

* Yazar Almanca yazmıştır, "günaydın!" anlamında. –*çn*

cü girmemeli. Bay Razumihin bu işlere uygun değil zaten, hem bu meseleyle hiçbir ilgisi de yok. Yüzü solmuş, koşa koşa bana geldi... Ne hali varsa görsün ama bu işlere de bulaşmasın! Mikolka'nın ne menem bir adam olduğunu, yani benim onu nasıl tanımladığımı öğrenmek ister misiniz? Öncelikle belirtmek gerekir ki, henüz daha ergin yaşa gelmemiş bir çocuk, ayrıca korkak birisi de değil, daha çok sanatkâr ruhlu bir insan... Gerçekten böyle ve onu böyle anlatışıma gülmeyin. Saf ve çok hassas birisi. İyi yürekli ve hayalci. Şarkı söylemek onda, dans etmek onda ve öyle güzel hikâyeler anlatıyor ki, başka yerlerden onu dinlemeye geliyorlar. Üstelik okula da gidiyor. Gülmekten katılması için parmağınızın ucunu göstermeniz yeter! Kendini kaybedecek kadar içebiliyor aynı zamanda, ama bunu sefahate düşkünlüğünden değil, içki ısmarladıklarında çocukça bir hevesle yapıyor. Çalmış ama bunun bile farkında değil: 'Yerde buldum, aldım, bu hırsızlık değil!' Peki ya onun raskolniklerden* olduğunu biliyor muydunuz? Hem de sadece raskolnik değil aynı zamanda sıkı bir tarikat üyesi olduğunu, soyunda kaçkınların bulunduğunu, kendisinin de kısa bir süre öncesine kadar iki yıl boyunca köydeki bir mürşide müritlik yaptığını biliyor muydunuz? Ben tüm bunları Mikolka ve onun Zaraysklı hemşerilerinden öğrendim. Hem bunlar daha bir şey değil! Mikolka bir ara çölde inzivaya çekilmek istemiş! Çok sofu birisiymiş, gecelerini ibadetle geçirirmiş, 'hakiki' kutsal kitapları okumaya düşkünmüş. Peterburg onu çok etkilemiş, özellikle de kadınlar ve elbette içki. Çabuk etki altında kalan birisi, mürşidi de, her şeyi de unutuvermiş. Burada bir ressamın onu sevdiğini, onun da sık sık ressama gittiğini öğrendim ama

* Rus Ortodoks Kilisesi'nde 1650 yılında özellikle dini ayinler ve semboller alanında başlatılan ve reformlara karşı direnerek eskiyi savunan "Starovertsi/Eski inanç" yanlılarına verilen resmi isim; anlamı bölünme olan raskol kökünden gelen raskolniklere karşı resmi kovuşturma ve baskılar uzun bir süre devam etmiştir. *–çn*

işte sonunda başına bu iş gelmiş. Çok korktu, kendini asmaya yeltendi! Kaçmaya kalktı! Halkın içinde adalet sistemimizle ilgili yerleşik olan inanca karşı ne yapabilirsiniz? Sadece 'mahkeme' sözü bile akıllarını başlarından almaya yetiyor! Kimin suçu? Yeni mahkemeler kurulacağı söyleniyor. İnşallah! Neyse işte, hapishanede belli ki tekrar sofuluğunu hatırladı; yeniden İncil'e sarıldı. Rodion Romanıç, onlardan bazıları için çile çekmenin ne anlama geldiğini biliyor musunuz? Onlar birisi için değil sadece 'çile çekmek gerektiği' için çile çekerler... Hele bir de bu çile devletten geliyorsa çok daha değerlidir. Zamanında çok akıllı uslu bir tutuklu bir yıl hapishanede yattı, geceleri sobanın üstünde İncil okuyordu. Okuya okuya öyle bir duruma geldi ki, günün birinde duvardan bir tuğla söküp hapishane müdürünün kafasına attı. Attı atmasına da, müdüre zarar gelmesin diye tuğlayı bilerek neredeyse bir metre üstünden aşırdı! İdareciye silahla saldıran bir mahkûmun başına neler gelebileceğini tahmin edersiniz! Demek ki, aslında 'çile çekmeye karar vermişti.' İşte şimdi Mikolka'nın da 'çile çekmek' istediğinden ya da buna benzer bir şeye karar verdiğinden şüpheleniyorum! Bundan eminim, hatta bunu somut belirtilerden anlıyorum. Sadece o benim bildiğimi bilmiyor. Halkın arasından böylesine hayal gücü yüksek insanların çıkacağına inanmıyor musunuz yoksa? Hem de ne çok çıkmakta! Sofuluğu tekrar etkisini göstermeye başladı, özellikle de kendini asarak intihar girişiminden sonra. Aslında bütün bunları bir gün kendisi gelip bana anlatacaktır. Dayanabileceğini mi sanıyorsunuz? Bekleyin hele, sonunda çözülecektir. Gelip verdiği ifadeden vazgeçmesini her an bekliyorum. Ben bu Mikolka'yı sevdim ve onu ciddi olarak inceliyorum. Siz ne sanmıştınız? He-he-he! Bazı noktalarda gayet düzgün cevaplar verdi, belli ki, gerekli bilgiyi önceden toplamış, gayet güzel hazırlanmış. Ama başka noktalarda hazırlıksız, tın tın, bomboş, hiçbir şey bilmiyor, üstelik bilmedi-

ğinin bile farkında değil! Yok, anam babam Rodion Romanıç, bu işi yapan Mikolka değildi! Biz burada gayet fantastik, gayet karanlık ve günümüze, insanoğlunun kalbinin bulandığı içinde yaşadığımız çağa ait bir olayla karşı karşıyayız. 'Kanın tazelik verdiği' sözünün itibar gördüğü, 'hayatın konfordan ibaret olduğunun' vaaz edildiği bir çağa ait bu olay. Bu olayda kitabi hayaller var, teorik olarak tedirgin olmuş bir yürek var. Burada kararlılık daha ilk adımda göze çarpıyor, ama bu özel bir tür kararlılık. Suç işlemeye karar vermiş ama suç işlemeye sanki kendi ayaklarıyla gitmemiş de, tıpkı dağdan veya çan kulesinden düşer gibi suçun içine düşmüş. Kapıyı arkasından kapamayı unutmuş ama iş öldürmeye gelince iki kişiyi birden öldürmüş. Öldürmüş ama paraları almayı da beceremiş, alabildiğini de götürüp bir taşın altına gömmüş.

Kapının arkasında otururken çektiği eziyet azmış gibi bir de o kapıya dayanıp onu zorlamışlar ve çıngırağı çalmaya başlamışlar, bu da yetmezmiş gibi daha sonra aynı boş daireye humma nöbeti geçirirken yarı bilinçli olarak gelip bu çıngırağı çalarak, tatmış olduğu o dondurucu korkuyu bir kez daha hissetmek istemiş... Haydi bütün bunlar hastalıktan diyelim, ama başka bir şey daha var: katil ama kendini hâlâ şerefli sayıyor, başkalarını hor görüyor, solgun bir melek gibi ortalıkta geziniyor. Hayır, Rodion Romanıç, ne Mikolka'sı, bu Mikolka'nın işi değil!"

Daha önce söylenen ve inkâra çok benzeyen tüm sözlerinden sonra Porfiriy Petroviç'in söylediği bu son sözler hiç beklenmeyen bir şeydi gerçekten. Raskolnikov, sanki yaralanmış gibi irkilip tir tir titremeye başladı.

"Nasıl... Kim öldürdü... o zaman?" diye sordu telaşla ve zorlukla nefes alarak. Porfiriy Petroviç bu beklenmedik sorudan çok şaşırmış gibi kendini oturmakta olduğu iskemlenin arkasına doğru attı.

"Ne demek kim öldürdü?" diye konuştu adeta kulaklarına inanamıyormuş gibi. "*Siz* öldürdünüz Rodion Romanıç!" Sonra neredeyse fısıldar gibi ama kesin inançlı bir sesle ekledi: "Siz öldürdünüz ya!"

Raskolnikov oturduğu divandan ayağa fırladı, birkaç saniye öyle dikildi ve sonra hiç konuşmadan tekrar yerine oturdu. Birden tüm yüzü hafif hafif seğirmeye başlamıştı.

"Dudaklarınız da tıpkı geçen sefer olduğu gibi titriyor," diye mırıldandı Porfiriy Petroviç, ilgili ve üzgün bir tonla. "Siz beni, Rodion Romanıç, galiba doğru anlamadınız," diye ekledi bir an sustuktan sonra, "bu nedenle de bu kadar şaşırdınız. Ben özellikle size her şeyi açıklamaya ve işi tamamen açığa vurmaya geldim."

"Ben öldürmedim," diye fısıldadı Raskolnikov, tıpkı suç işlediği yerde yakalanan, korkmuş, küçük bir oğlan çocuğu gibi.

"Hayır, sizdiniz, Rodion Romanıç, siz öldürdünüz, bir başkası değil!" diye sert bir sesle ve inançlı bir edayla konuştu Porfiriy Petroviç.

İkisi de sustular ve sessizlikleri şaşılacak kadar uzun bir süre, neredeyse on dakika kadar sürdü. Raskolnikov dirseklerini masaya dayamıştı, parmaklarını sürekli olarak saçlarının arasından geçirmekteydi. Porfiriy Petroviç ise sakince oturmuş beklemekteydi. Birdenbire Raskolnikov, Porfiriy Petroviç'e küçümseyen bir bakış attı.

"Yine eski numaralara başladınız, Porfiriy Petroviç! Hep aynı usûller. Nasıl oluyor da bunlardan bıkmıyorsunuz gerçekten?"

"Eee, yeter artık! Usûl falan lazım değil artık bana! Şahitler huzurunda olsaydık iş başkaydı elbette; ama burada sizinle baş başayız ve fısıltıyla konuşuyoruz. Siz de görüyorsunuz ki, ben size bir tavşanmışsınız gibi sizi kovalamak ve yakalamak için gelmedim. Kabul edin veya etmeyin, şu dakikadan son-

ra benim için hepsi bir. Kendi açımdan siz teyit etmeseniz de hükmümü vermiş bulunuyorum."

"Madem öyle, o zaman niye geldiniz?" diye sinirlenerek sordu Raskolnikov. "Size yine aynı soruyu soruyorum: Beni suçlu sayıyorsanız niçin tutup hapse atmıyorsunuz?"

"Hah işte yine o soru! Size tek tek açıklayayım. Birincisi, sizi böyle doğrudan tutuklamak çıkarıma uygun değil."

"Ne demek uygun değil? Madem suçluluğuma inanıyorsunuz, o zaman mecbursunuz..."

"Eee, ne olmuş inanıyorsam? Bütün bunlar şimdilik benim hayallerim. Hem ben sizi orada *iç huzuruna kavuşasınız* diye mi hapse atayım? İçeri girmeyi bu kadar istediğinize göre bunu da biliyorsunuz. Diyelim ki size karşı esnaf kılıklı adamı tanık gösterdim. Bu durumda ne diyeceksiniz: 'Sen sarhoş musun, nesin? Beni seninle kim görmüş? Ben senin sarhoş olduğunu düşündüm ve sen de zaten sarhoşmuşsun.' O zaman buna karşı size ne diyebilirim? Üstelik sizin iddianız onunkine göre gerçeğe çok daha uygun, çünkü onun ifadesinde her şey psikolojiye dayanıyor – ki, bu onun sıfatına hiç de uygun değil – siz ise tam nokta atışı yapmış olacaksınız zira o rezil herif gerçekten de içiyor ve sarhoşluğuyla da meşhur. Hem ben size bu psikolojik usûlün iki tarafı keskin bıçak olduğunu, ikinci tarafın akla daha yakın ve gerçeğe daha uygun düşebileceğini ve elimde size karşı başka da bir şey bulunmadığını pek çok kez tüm samimiyetimle itiraf etmiştim. Ve sizi yine de hapse attıracak olsam da ve bizzat buraya (ki hiç insani değil) önceden her şeyi açıklamaya gelmiş olsam da, yine de, yüzünüze karşı söylüyorum ki (bu da hiç insani değil), bu benim hiç işime gelmez. Neyse, ikincisi, size gelmemin sebebi ise..."

"Evet, ikinci sebep ne?" (Raskolnikov hâlâ nefes nefeseydi.)

"İkinci sebep ise, az önce de söylediğim gibi, size bir açık-

lamaya yapmaya kendimi borçlu hissetmem. Beni bir canavar gibi görmenizi istemem. Üstelik, ister inanın ister inanmayın, size karşı içten bir yakınlık duyuyorum. İşte üçüncüsü de, bunun sonucu olarak, size açık ve dolaysız bir teklifle geldim: suçunuzu itiraf etmenizi öneriyorum. Bunu yapmanın sizin için sayılmaz faydası olacaktır üstelik ben de bundan yararlanacağım zira büyük bir yükten kurtulacağım. Ne dersiniz, yeterince açık koydum mu meseleyi?"

Raskolnikov bir dakika kadar düşündü.

"Bakın Porfiriy Petroviç, siz biraz önce ortada psikolojiden başka bir şey olmadığını söylediniz ama kendiniz matematiksel bir kesinlikle sonuca varmışsınız. Peki, ya siz şimdi de yanılıyorsanız, ne olacak?"

"Hayır, Rodion Romanıç, yanılmıyorum. Elimde bir ipucu var. Bu ipucunu daha o zaman bulmuştum, onu bana yüce Tanrı göndermişti!"

"Ne ipucu?"

"Ne olduğunu söylemeyeceğim, Rodion Romanıç. Her halükârda, şimdi bu işi daha fazla geciktirmeye hakkım yok, sizi hapse atacağım. Kendiniz karar verin: *Artık* benim için hepsi bir, o nedenle sadece sizi düşündüğümden bunu söylüyorum. Sizi temin ederim ki, böylesi sizin için çok daha iyi olacak Rodion Romanıç!"

Raskolnikov'un yüzünde kötücül bir gülümseme belirdi.

"İyi ama bu durum komik olmaktan çıktı hatta utanmazca bir hal aldı. Ben gerçekten suçlu bile olsam (ki böyle bir şeyi asla söylemiyorum) size ne diye gelip itirafta bulunayım. Hapishanede *huzur bulacağımı* söyleyen sizsiniz, öyle değil mi?"

"Eh, Rodion Romanıç, her söze inanmayınız; belki de *huzuru* hiç bulamayacaksınız! Üstelik bu sadece teori, hem de benim teorim, ama ben sizin için bir otorite olabilir miyim? Sizden bazı şeyleri şimdi bile saklıyor olabilirim. Her şeyi öylece

olduğu gibi anlatacak halim yok ya size, he-he! İkinci mesele: teslim olmakla nasıl bir fayda sağlayacağım da ne demek? Bu durumda alacağınız cezadan ne kadar indirime gidileceğini biliyor musunuz? Üstelik siz ne zaman, nasıl bir zamanda teslim oluyorsunuz? Hele bir düşünün! Bir başkasının suçu üstlendiği ve tüm davayı karmakarışık bir hale getirdiği sırada bu işi yapıyor olacaksınız. Ben de size Tanrı'nın adına ant içerim ki, 'orada' işleri öyle bir ayarlarım ki, itirafınız tamamıyla beklenmedik bir olay olur. Tüm bu psikolojik yaklaşımları tamamen ortadan kaldırır, üzerinize toplanan şüpheleri yok ederiz. Öyle bir ayarlarız ki her şeyi cinayeti bilinç kaybı sırasında işlediğiniz düşünülür, zira zaten işin doğrusu, bu cinayeti gerçekten de bilinç kaybı sırasında işlemiştiniz. Ben dürüst bir insanım Rodion Romanıç ve verdiğim sözü de tutarım."

Raskolnikov, başı önünde kederle susuyordu; uzun süre düşündü ve nihayet tekrar gülümsedi, ama bu kez gülümsemesi kısa ve hüzün doluydu.

"Eh, gerek yok!" dedi. Sanki artık Porfiriy'den hiç sakınmıyor gibiydi. "Değmez! Sizin ceza indirimlerinize ihtiyacım yok!"

"İşte ben de bundan korkuyordum!" diye hararetle, sanki gayriihtiyari haykırdı Porfiriy. "İşte ben de bundan, cezai indirime ihtiyaç duymamanızdan korkuyordum!"

Raskolnikov kederli ve anlamlı bakışlarını ona dikti.

"Hey, yaşamı küçümsemeyin!" diye devam etti Porfiriy. "İleride sizi koca bir ömür bekliyor. Ne demek indirime ihtiyaç yok, ne demek? Çok sabırsız bir insansınız!"

"İleride beni ne bekliyor ki?"

"Yaşam! Siz kâhin misiniz ki, ileride sizi nelerin beklediğini bilesiniz? Ararsanız bulursunuz. Belki de Tanrı sizi bununla sınamaktadır. Üstelik bu hapislik yüzyıl sürecek değil ya..."

"Hem indirim de varmış..." diye güldü Raskolnikov.

"Burjuva utancından mı korktunuz yoksa? Evet, belki de bundan korkuyorsunuz ama daha kendiniz bile farkında değilsiniz, zira henüz daha çok gençsiniz! Her şeye rağmen sizin itiraf ederek teslim olmaktan korkmanız veya utanç duymanız gerekmez."

"E-eh, boş verin!" diye fısıldadı Raskolnikov. Küçümseyen bir edayla, tiksinerek söylemiş ve sanki zoraki çıkmıştı bu sözler ağzından. Sanki bir yerlere gitmek istiyormuş gibi tekrar kalkmaya yeltendi ama gözle görülür bir umutsuzlukla yine yerine oturdu.

"Boş verin, öyle mi? Bana inancınızı yitirdiniz, sizi basitçe aldatacağımı sanıyorsunuz; iyi ama çok mu görüp geçirmiş, tecrübeli bir insansınız? Her şeyi anladığınızı mı sanıyorsunuz? Bir teori uydurmuş, sonra da hiç de orijinal olmadığını, hiç de gerçeğe uymadığını görünce bu sefer de utanmış! Evet, rezil bir teori olmuş, bu doğru, ama her şeye rağmen siz kendiniz henüz umut kesilecek, tam bir alçak değilsiniz. Hiç de öyle değilsiniz! En azından uzun uzadıya kendinizi kandırmadan çabucak işin sonuna geldiniz. Sizi kime benzetiyorum biliyor musunuz? Hani bazı insanlar vardır, istersen karnını yarıp bağırsaklarını dök, o eğer inancını veya Tanrısını bulmuşsa öylece durup kendisine bunu yapana gülümseyerek bakar ya, işte onlara benzetiyorum. İşte siz de inancı veya tanrıyı bulun ve yaşama yapışın. Öncelikle, belli ki, sizin artık çoktan bir tebdil-i havaya ihtiyacınız var. Hem çile çekmek de iyi bir şey. Çekin çilenizi. Mikolka çile çekmeyi arzularken belki de gayet haklı. Biliyorum, inançlı biri değilsiniz, ama kurnazca akıl yürütmeyin; hüküm vermeden kendinizi doğrudan hayatın akışına bırakın; hiç endişelenmeyin, o akış sizi doğrudan kıyıya çıkarır ve ayaklarınız üzerine diker. Hangi kıyıya mı? Ben nereden bileyim? Ben sadece sizin önünüzde daha uzun bir ömür olduğunu biliyorum. Şimdi siz benim sözlerimi

ezberlenmiş bir söylev olarak görüyorsunuz, biliyorum. Ama sonraları bu sözlerimi hatırlarsınız ve belki işinize yarar; zaten ben de bu amaçla konuşuyorum. O yaşlı kadıncağızı sadece öldürmüş olmanız da yine iyi sayılır. Ya başka bir teori üretmiş olsaydınız, o zaman belki bundan yüz milyon kere daha çirkin bir şey yapardınız! Yine de Tanrı'ya şükretmek gerekir. Belki de Tanrı sizi bir amaç için gözetiyor, nereden bileceksiniz? Sizin yüce bir gönlünüz var, hiç korkmayınız. Önünüzde duran büyük görev mi sizi korkutuyor yoksa? Hayır, artık bu aşamada korkmak utanç verici. Madem bu adımı attınız artık sıkı durmanız lazım. Bu artık bir adalet meselesi. Adaletin talebini yerine getirin bakalım. İnançlı olmadığınızı biliyorum ama yemin ederim ki, yaşam her şeyi yerli yerine oturtacaktır. Daha sonra yaptığınızı siz de takdir edeceksiniz. Şimdi size sadece hava lazım, hava, hava!"

Raskolnikov irkildi.

"İyi ama siz kim oluyorsunuz!" diye haykırdı. "Siz kendinizi kâhin mi sanıyorsunuz? Nasıl oluyor da böyle yükseklerden olmayacak hikmetler savuruyor, inanılmaz kehanetlerde bulunuyorsunuz."

"Ben kim miyim? Ben işi bitmiş bir insanım hepsi bu. Muhtemelen, duygulu ve merhametli, muhtemelen bazı şeyleri bilen, ama nihai olarak miadını doldurmuş birisi. Siz ise bambaşka bir insansınız: Tanrı size bir hayat hazırlamış (kim bilir, belki de hepsi geçip gider ve siz bir zarar görmezsiniz). Başka sınıftan insanların yanına gidecek olmanızdan ne çıkar? Sizde bu yürek olduktan sonra konfor arayacak değilsiniz ya? Sizi uzun süre kimselerin görmeyecek olmasından ne çıkar?
632 Mesele zamanda değil, mesele sizin kendinizde. Güneş olun ve herkes sizi görsün. Güneş her şeyden önce güneş olmalıdır. Yine niye gülümsüyorsunuz, bir Schiller oluşuma mı? Bahse girerim ki, hâlâ size dalkavukluk ettiğimi sanıyorsunuz! E, ne

olacak, belki de gerçekten dalkavukluk ediyorumdur, he-he-he! Siz Rodion Romanıç, isterseniz benim sözlerime inanmayın, hatta isterseniz hiçbir söylediğime asla inanmayın! Benim karakterim böyle, kabul ediyorum. Ama şunu da eklemeden edemeyeceğim. Benim ne kadar alçak ya da ne kadar dürüst bir insan olduğumu sanırım kendiniz kararlaştırabilecek durumdasınız!"

"Beni ne zaman tutuklamayı düşünüyorsunuz?"

"Sizin bir buçuk ya da iki gün daha serbest dolaşmanıza izin verebilirim. İyi düşünün azizim, Tanrı'ya dua edin. Sizin hayrınıza olacak, yemin ederim ki sizin hayrınıza olacak."

"Peki ya kaçarsam?" diye tuhaf bir gülümsemeyle sordu Raskolnikov.

"Yok, kaçmazsınız. Mujik olsa kaçar, yabancı bir düşüncenin uşağı olan günümüz devrimcisi olsa kaçar. Çünkü bunların herhangi bir şeye ömür boyu inanmaları için tıpkı gemici Dırka'ya olduğu gibi* parmağınızın ucunu göstermeniz yeter. Üstelik siz artık kendi teorinize inanmıyorsunuz ki, ne diye kaçasınız? Hem kaçıp da ne yapacaksınız? Kaçak hayatı hem zordur hem de iğrenç, halbuki size öncelikle hayat ve o hayatta belirli bir konum gerek, dolaysısıyla da hava. Peki, kaçtığınız yerdeki hava size uyacak mı? Kaçsanız bile sonra kendi isteğinizle geri gelirsiniz. *Biz olmadan yapamazsınız.* Halbuki ben sizi hapishaneye atsam siz içeride bir ay, iki ay, diyelim ki üç ay yattıktan sonra birdenbire sözlerimi hatırlayarak, hiç beklemediğiniz bir şekilde itiraf etmek için kendi ayaklarınızla tıpış tıpış bana gelirsiniz. Üstelik gelip itiraf edeceğinizi bir saat öncesinde kendiniz bile bilmeyeceksiniz. Hatta ben eminim ki, siz 'çile çekmeye hazırlanıyorsunuz'. Şimdi benim sözlerime inanmıyorsunuz ama sonra kendiniz bunu göreceksiniz.

* Yazar burada N.V.Gogol'ün bir piyesindeki kahramanlardan birisine gönderme yapıyor. *–çn*

Zira Rodion Romanıç, çile çekmek yüce bir şeydir; siz benim şişmanladığıma bakmayın, zira ihtiyacım yok ama biliyorum. Buna gülmeyin lütfen, ıstırapta ülkü vardır. Mikolka haklı. Yok, Rodion Romanıç, siz kaçmazsınız."

Raskolnikov yerinden kalktı ve şapkasını eline aldı. Porfiriy Petroviç de kalktı.

"Dolaşmaya mı çıkacaksınız? Güzel bir akşam olacak, yeter ki bir sağanak patlamasın. Bununla birlikte rahmet de iyidir, tazelik sağlar..."

O da şapkasını eline aldı.

"Siz Porfiriy Petroviç, lütfen bugün size itirafta bulunduğunu düşünmeyin," dedi Raskolnikov. Bu sözleri katı bir tonla ve inatçı bir tavırla söylemişti. "Siz tuhaf bir insansınız ve sizi sadece merakımdan dinledim. Ancak size hiçbir itirafta bulunmadım... Bunu unutmayın lütfen."

"Ah, evet tabi, unutmam. Şuna bakın nasıl da titriyor. Merak etmeyiniz azizim, istediğiniz gibi olsun. Biraz dolaşın; ama öyle çok da gezmek doğru değildir. Her ihtimale karşı sizden bir ricam olacak." Porfiriy Petroviç, burada sesini alçalttı. "Biraz hassas ama önemli bir rica. Eğer, yani her ihtimale karşı (ki ben aslında buna inanmıyorum ve sizi bunu yapacak durumda görmüyorum), eğer her ihtimale karşı, bu kırk-elli saat içerisinde bu meseleyi başka bir şekilde halletmeye, fantastik bir şekilde çözmeye, yani kendinizi öldürmeye karar verirseniz (çok nahoş bir ihtimal ve bunun için beni affedin) o takdirde bana kısacık ama malumat içeren bir not bırakın. İki satır bir şey, sadece iki satırcık ve o taşın yerini de bildirin. Size minnettar kalırım. Her neyse, haydi hoşça kalın... Müspet düşünceler, hayırlı başlangıçlar!"

Porfiriy adeta eğilerek, sanki Raskolnikov'la göz göze gelmekten kaçınarak dışarı çıktı. Raskolnikov pencereye yaklaştı

ve sinirli bir sabırsızlıkla onun sokağa çıkıp uzaklaşacağı zamanı hesaplayarak bekledi. Sonra aceleyle kendisi de odadan çıktı.

III

Svidrigaylov'a gitmek için acele ediyordu. Bu adamdan ne umut ettiğini kendisi de bilmiyordu. Ama bu adamın Raskolnikov'un üzerinde adeta bir iktidarı var gibiydi. Bir kez bunun bilincine vardıktan sonra sükûnet bulması imkânsız hale gelmişti. Şimdi ise bunu tam olarak anlamanın zamanı gelmişti.

Yolda giderken bir hususun ona özellikle ıstırap verdiğini fark etti: Acaba Svidrigaylov, Porfiriy ile görüşmüş müydü?

Görüp anlayabildiği kadarıyla görüşmediğine yemin edebilirdi. Tekrar tekrar düşündü, Porfiriy'le tüm konuşmalarını birer birer aklından geçirdi ve kesin bir sonuca vardı: Hayır, görüşmemişti, elbette görüşmemişti!

Ama henüz görüşmemişse de bundan sonra Porfiriy'le görüşecek miydi, görüşmeyecek miydi?

Şimdilik muhtemelen görüşmeyeceğini sanıyordu. Niçin? Bu soruya da cevap veremiyordu ama cevap verebilseydi zaten bu konuda kafasını böyle yormazdı. Tüm bunlar bir yandan ona ıstırap veriyor ama öte yandan sanki hiç de umurunda olmuyordu. Bu garip bir durumdu, belki de buna kimse inanmazdı ama şu anda kendi akıbetine karşı çok yüzeysel ve sallapati bir ilgisi vardı. Ona eziyet eden daha başka, çok daha önemli, olağanüstü bir şey mevcuttu ve bu bir başkasıyla değil kendisiyle ilgili ama farklı ve mühim bir konuydu. Üstüne üstlük zihni bu sabah şu son günlere göre çok daha iyi işlediği halde, sonsuz bir manevi yorgunluk da hissetmekteydi. 635

Peki, tüm bu olup bitenlerden sonra karşısına çıkan şu yeni ama basit zorlukları aşmaya çalışmaya değer miydi? Mesela,

Svidrigaylov'un Porfiriy'le görüşmesini önlemek için çeşitli entrikalar çevirmeye değer miydi? Svidrigaylov denen adamı tanımaya, incelemeye, buna vakit ayırıp zaman kaybetmeye değer miydi?

Of, tüm bunlardan ne kadar usanmıştı!

Bununla birlikte, Svidrigaylov'a ulaşmak için acele etmekteydi; acaba ondan yeni bir şey, bir tavsiye, göstereceği bir çıkış yolu mu beklemekteydi? Denize düşen yılana sarılır misali! Onları buluşturan içgüdü müydü, yoksa kader miydi? Belki de sadece yorgunluk ve umutsuzluktu; belki de Svidrigaylov'a değil de başka birine yönelmeliydi; Svidrigaylov sadece tesadüfen karşısına çıkmıştı. Sonya'ya mı? Ama şimdi ne diye Sonya'ya gidecekti? Tekrar onun gözyaşı döktüğünü görmek için mi? Hem Sonya onu korkutuyordu. Sonya, onun için kesinleşmiş bir hükmün, değiştirilemez bir kararın temsilcisiydi. Burada ya onun gösterdiği yoldan ya da kendi yolundan gidecekti. Özellikle o anda kendini Sonya'yı görecek durumda hissetmiyordu. Yok, Svidrigaylov'u denemek, ne olduğunu anlamak çok daha iyi değil miydi? İçinden, uzun zamandır bu adamın bir şekilde kendisine gerekli olduğunu kabul etmemesi imkânsızdı.

Lakin aralarında nasıl bir benzerlik olabilirdi? İşledikleri kötülüğün benzer olması bile mümkün değildi. Üstelik bu adam çok sevimsiz, olağanüstü sefih ve muhakkak ki, kurnaz ve hilekâr, muhtemelen çok da kötü yürekli birisiydi. Hakkında korkunç söylentiler dolaşıyordu. Gerçi Katerina İvanovna'nın çocuklarıyla ilgilenmişti, ama bunu hangi amaçla yaptığını ve ne anlama geldiğini kim bilebilirdi ki? Bu adamın hep birtakım niyetleri ve tasarıları vardı.

O günlerde Raskolnikov'un kafasından hiç çıkmayan ve onu kaygılandıran bir başka düşünce daha vardı. Bu düşünce ona o kadar ağır geliyordu ki, onu kafasından kovmak için uğraşıp duruyordu. Bazen şöyle düşünüyordu: Svidrigaylov

sürekli olarak peşinde dolaşmıştı ve şimdi de dolaşmaktaydı; Svidrigaylov sırrını öğrenmişti; bir zamanlar Svidrigaylov'un Dunya'ya yönelik kötü niyetleri vardı. Peki ya hâlâ varsa? Bu soruyu neredeyse kesin olarak müspet bir şekilde cevaplamak mümkündü. Peki ya şimdi, sırrını öğrendikten ve böylece üzerinde hâkimiyet sağladıktan sonra bunu Dunya'ya karşı bir silah olarak kullanmaya niyetlenirse?

Bu düşünce bazen hatta rüyasında bile ona ıstırap vermekteydi ama ilk defa Svidrigaylov'a giderken bu kadar açık bir şekilde zihninde belirmişti. Sadece düşüncesi bile onu karamsar bir öfkeye sürükledi. Birincisi, böyle bir durumda her şey değişecekti, hatta kendi durumu bile: bu sırrını hemen Duneçka'ya açması gerekecekti. Duneçka'yı düşüncesizce atabileceği bir adımdan korumak için belki de kendi kendini ele vermesi bile gerekebilecekti. Peki ya mektup? Bu sabah Dunya bir mektup almıştı! Peterburg'da kimden mektup almış olabilirdi? (Lujin olabilir miydi?) Gerçi Razumihin onu kollamaktaydı; ama Razumihin hiçbir şey bilmiyordu. Acaba Razumihin'e de açılması mı gerekiyordu? Raskolnikov bunu tiksintiyle düşündü.

"Her halükârda Svidrigaylov'u olabildiğince çabuk görmeli," diye karar verdi sonunda. "Tanrı'ya şükür ki bazı ayrıntılara girmeye gerek yok, işin özü yeterli; ama ya Svidrigaylov, Dunya'ya karşı bir entrika çeviriyorsa, ya buna kabiliyeti varsa, o zaman..."

Raskolnikov bu bir ay boyunca, tüm bu süre zarfında öylesine yorulmuştu ki, bu tür sorunları sadece tek bir şekilde çözebilecek duruma gelmişti: "O zaman onu öldürürüm!" diye düşündü, içini buz gibi saran bir umutsuzluk içinde. Ağır bir duygu yüreğine kurşun gibi çöktü; sokağın ortasında durdu ve hangi yoldan gittiğine ve nereye ulaşmış olduğuna baktı. Az önce geçtiği Sennaya Meydanı'ndan otuz ya da kırk adım kadar uzaktaki ..... Caddesi'nde bulunduğunu gördü. Solun-

daki binanın ikinci katı baştan başa meyhaneydi. Tüm pencereler ardına kadar açıktı; pencerelerdeki siluetlere bakılırsa, meyhane tıka basa doluydu. Şarkı, klarnet, keman, davul sesleri sokağa taşıyor, zaman zaman kadın çığlıkları duyuluyordu. Raskolnikov, ... Caddesi'ne niçin saptığına şaşırarak geri dönmeye yeltenmişti ki, birdenbire, meyhanenin en dibindeki açık pencerelerden birinin önünde, bir çay masasının başında ağzında piposuyla oturan Svidrigaylov'u görüverdi. Raskolnikov çok şaşırdı. Svidrigaylov sessizce onu izliyor ve ona bakıyordu. O sırada genç adamı daha da şaşırtan bir şey daha oldu: Svidrigaylov'da kimse kendisini görmeden kalkıp gitmeye hazırlanan bir insan hali vardı. Hatta hafifçe doğrulmuştu bile. Raskolnikov da bunun üzerine onu fark etmemiş gibi bir tavır takındı. Düşünceli bir halde başka tarafa bakıyor ama göz kenarıyla onu gözetlemeye devam ediyordu. Kalbi endişeyle çarpıyordu. Düşüncesinde haklıydı: Svidrigaylov muhakkak ki, görülmek, fark edilmek istemiyordu. Piposunu ağzından çekti ve sıvışmaya hazırlandı; ama ayağa kalkıp iskemlesini kenara çekince, muhtemelen, birdenbire Raskolnikov'un kendisini gördüğünü ve izlediğini fark etti. Aralarında, Raskolnikov'un odasında geçen, genç adamın uyur gibi yaptığı ilk görüşme sahnesine benzeyen bir şey geçti. Svidrigaylov'un dudaklarında kurnaz bir gülümseme belirip tüm yüzüne yayıldı. İkisi de birbirlerini gördüklerini ve gözetlediklerini anlamışlardı. Nihayet Svidrigaylov büyük bir kahkaha patlattı.

"Bak hele, bak hele! İstiyorsanız içeri gelin; ben buradayım," diye bağırdı pencereden.

Raskolnikov merdivenlerden çıkarak meyhaneye girdi.

Svidrigaylov'u büyük salonun yanındaki tek pencereli, küçümen arka odalardan birinde buldu. Salonda yirmiye yakın küçük masanın etrafında esnaf, memur, kısacası her kesimden kalabalık bir topluluk, bir yandan çalıp, bir yandan

da hep bir ağızdan şarkı söylemekte olan çalgıcıların dayanılmaz gürültüsü arasında çay içmekteydi. Bir yerlerden bilardo toplarının birbirlerine çarpınca çıkardıkları sesler geliyordu. Svidrigaylov'un önündeki küçük masanın üzerinde, açılmış bir şişe şampanya ile yarısı dolu bir kadeh duruyordu. Odada ayrıca el laternası çalmakta olan laternacı bir çocukla, kanlı canlı, kırmızı yanaklı, yukarı kaldırılmış çizgili bir etek giyip, başına kurdeleli bir Tirol şapka takmış olan 18 yaşlarında şarkıcı bir kız vardı. Yandaki salonda hep bir ağızdan şarkı söylenmesine rağmen bu kız laternanın namelerine uyarak oldukça kısık ve kalın bir sesle sıradan bir sokak şarkısı söylüyordu..."

"Haydi, yeter artık!" diyerek, Raskolnikov içeri girince kızı susturdu Svidrigaylov.

Genç kız, hemen şarkı söylemeyi keserek saygılı bir tavırla beklemeye başladı. Demin de o basit sokak şarkısını yine bu saygılı ve ağırbaşlı ifadeyle söylemişti.

"Hey, Filip, kadeh getir!" diye bağırdı Svidrigaylov.

"Ben içmeyeceğim," dedi Raskolnikov.

"Nasıl isterseniz, zaten kadehi sizin için istememiştim. Haydi, iç bakalım Katya! Bugünlük başka bir şey lazım değil, gidebilirsin!"

Kadehi taşacak kadar doldurup genç kıza uzattı ve masanın üzerine de sarı renkli bir banknot koydu. Katya, kadınların hep yaptığı gibi kadehi bir seferde dikip dudaklarından ayırmadan yirmi yudumda içip bitirdi, banknotu aldı sonra da ciddi bir tavırla buna müsaade eden Svidrigaylov'un elini öptü ve peşinde laternacı çocuk olduğu halde odadan çıkıp gitti. İkisi de sokaktan çağrılmışlardı. Svidrigaylov, Peterburg'a geleli bir hafta bile olmadığı halde burada sanki kendi evindeymiş gibi davranmaktaydı. Meyhanenin garsonu Filip de artık "bildik" hale gelmişti ve Svidrigaylov'un etrafında pervane oluyordu. Odanın salona açılan kapısı kapanabiliyordu; Svidrigaylov bu

odada sanki evindeymiş gibiydi ve muhtemelen bütün gününü burada geçiriyordu. Meyhane, pis, salaş ve aşağı sınıf bir yerdi.

"Ben, sizi bulmak için evinize gidiyordum," diye başladı konuşmaya Raskolnikov, "ama niçin birdenbire Sennaya Meydanı'ndan ..... Caddesi'ne saptım anlamıyorum! Ben buraya asla sapmam ve bu caddeye girmem! Sennaya Meydanı'ndan hep sağa saparım. Üstelik sizin evinize giden yol da bu değil. Tam buraya sapmıştım ki, işte sizi görüverdim! Çok tuhaf!"

"Niye doğrudan bunun bir mucize olduğunu söylemiyorsunuz?"

"Çünkü bu sadece basit bir tesadüf olabilir."

"İnsanların nasıl bir yapısı var!" diye kahkahayı bastı Svidrigaylov. "İçlerinden mucizeye inansalar bile bunu bir türlü itiraf edemezler! Bakın bizzat kendiniz 'belki de' sadece bir tesadüftür dediniz. İnsanlar kendi düşüncelerine karşı bile ne kadar korkakça yaklaşıyorlar tasavvur dahi edemezsiniz, Rodion Romanıç! Ben sizi kastetmiyorum. Sizin kendi düşünceniz var ve o düşünceye sahip olmaktan korkmuyorsunuz. İşte bu özelliğinizle de benim ilgimi çektiniz."

"Sadece bu özelliğimle mi?"

"Evet, ama bu da yeterli."

Svidrigaylov'un coşkulu bir ruh hali içinde olduğu açıkça görülüyordu; ama öyle aşırı da değildi; içtiği şarap sadece yarım kadehti.

"Bana öyle geliyor ki, bana geldiğinizde şahsi görüş olarak adlandırdığınız şeye sahip olma kabiliyetim olduğunu henüz bilmiyordunuz," dedi Raskolnikov.

"O zaman mesele farklıydı. Herkesin kendine göre bir yaklaşımı vardır. Mucize meselesine gelince, şu son iki üç gününüzü muhtemelen uykuda geçirdiğinizi söyleyebilirim size. Bu meyhanede buluşmayı ben teklif ettim ve o nedenle sizin

doğrudan buraya gelmiş olmanızda hiçbir mucizevi yan yok. Meyhanenin nerede olduğunu söylemiş, yolunu, nasıl geleceğinizi tarif etmiş ve burada bulunduğum ve böylece beni bulabileceğiniz saatleri size bir bir anlatmıştım. Hatırlamıyor musunuz?"

"Unutmuşum," diye cevap verdi hayretle Raskolnikov.

"İnanırım. Size iki kez söyledim. Herhalde adres hafızanıza otomatik olarak kazınmış olmalı. Siz de otomatik olarak buraya sapmış olmalısınız ki, bu da kendiniz bile farkında olmadan size vermiş olduğum adres tarifine tam olarak uyduğunuzu gösteriyor. Ben o vakit size bunları söylerken beni anladığınızdan emin değildim. Kendinizi çok salmıştınız Rodion Romanıç. Bir şey daha: Peterburg'da yolda kendi kendine konuşarak yürüyen pek çok insan olduğundan eminim. Burası yarı kaçıkların şehri. Eğer bizde bilim gelişmiş olsaydı o zaman hekimler, hukukçular ve filozoflar Peterburg hakkında her biri kendi alanında çok değerli incelemeler yaparlardı. İnsan ruhuna Peterburg'da olduğu kadar karanlık, sert ve tuhaf etkilerin meydana geldiği başka bir şehre pek ender rastlanır. Sadece iklimin etkisi bile nelere bedel! Üstelik de bu şehir tüm Rusya'nın idari merkezi ve onun taşıdığı karakter zorunlu olarak her şeye yansımakta. Ama şimdi meselemiz o değil. Ben sizi anbean göz ucuyla izledim: Evinizden yeni çıktığınızda başınızı henüz dik tutuyorsunuz. Ancak daha yirmi adım gitmeden başınızı eğmeye başlıyor, kollarınızı da arkada kavuşturuyorsunuz. Etrafınıza bakınıyor ama önünüzde de ardınızda da hiçbir şeyi doğru dürüst fark etmiyorsunuz. Nihayet, dudaklarınızı oynatmaya ve kendi kendinize konuşmaya başlıyorsunuz, üstelik zaman zaman kollarınızı sallayarak jestler yapmaya başlıyor ve sonunda yolun ortasında uzun süre öylece kalıveriyorsunuz. Bu hiç de iyi bir şey değil. Belki de bu halinizi benden başka da fark edenler oluyordur ve bu hiç de sizin yararınıza değil. İşin

aslı benim için hepsi bir ve ben sizi tedavi edecek de değilim ama elbette ne demek istediğimi anlıyorsunuz."

"Beni izlediklerini biliyor musunuz?" diye sordu Raskolnikov, merakla adamın yüzüne bakarak.

"Hayır, bilmiyorum," diye cevap verdi adeta hayretle Svidrigaylov.

"Tamam öyleyse, artık benden bahsetmeyelim," dedi kaşlarını çatarak Raskolnikov.

"Pekala, dediğiniz gibi olsun."

"Siz en iyisi bana şunu söyleyin, madem burası içki içmeye geldiğiniz bir yer ve iki kez de sizi bulabileceğim bir yer olarak burayı söylediniz, o halde niçin biraz önce ben sokaktan pencereye baktığımda saklanmaya ve gitmeye kalktınız? Ben bu niyetinizi gayet kolay anladım."

"He-he! Peki ya o gün ben kapınızın eşiğinde dururken, siz niçin yatağınızda gözlerinizi kapayarak uyur taklidi yaptınız? Aslında hiç de uyuduğunuz yoktu! Ben de bunu gayet kolay anlamıştım."

"Benim bazı... nedenlerim... vardı, siz de biliyorsunuz."

"Benim de bazı nedenlerim olabilir, her ne kadar siz bunları hiç bilmeseniz de."

Raskolnikov sağ dirseğini masaya, sol elinin parmaklarını ise çenesine dayadı ve gözlerini Svidrigaylov'a dikti. Adamın yüzünü bir dakika kadar dikkatle inceledi. Bu yüz daha önce de onu şaşırtmıştı. Maskeye benzeyen garip bir yapısı vardı. Pembe-beyaz bir teni, kırmızı dudakları, açık kumral bir sakalı ve hâlâ oldukça sık ve gür kumral saçları vardı. Gözbebekleri masmavi, bakışları ise oldukça ağır ve sabitti. Bu yakışıklı ve yaşına göre inanılmayacak kadar genç kalmış yüzde dehşetli şekilde hoşa gitmeyen bir şeyler vardı. Svidrigaylov'un yazlık ve hafif giysisi gayet şıktı, özellikle de gömleği. Parmağında üzerinde değerli bir taş olan kocaman bir yüzük vardı.

"Yahu, benim sizinle de özel olarak uğraşmam mı gerekecek acaba," dedi birdenbire Raskolnikov. Hiddetli sabırsızlığını birdenbire açık bir tavra dökmüştü. "Aslında belki de, siz zarar vermek istediğinizde çok tehlikeli bir insan oluyorsunuz ama artık ben de daha fazla işi uzatmak istemiyorum. Şimdi size muhtemelen sandığınız kadar kendime değer vermediğimi kanıtlayacağım. Ben şunu söylemeye geldim: Bilin ki, eğer kız kardeşime karşı daha önce beslemiş olduğunuz niyetinizden vazgeçmediyseniz ve bu niyetinizi gerçekleştirmek için son zamanda öğrendiğiniz bilgilerden faydalanmayı düşünüyorsanız, siz beni daha hapse attırmaya vakit bulamadan ben sizi öldürürüm. Sözüm sözdür. Sözümü tutan bir insan olduğumu biliyorsunuz. İkincisi, eğer bana söyleyecek bir sözünüz varsa – zira son zamanlarda hep bir şeyler söylemeye çalışıyorsunuz gibi geliyor bana – acele edin! Zira vaktimiz çok değerli, belki de çok kısa bir süre sonra çok geç olmuş olacak."

"Aceleniz ne böyle, anlamıyorum?" diye merakla ona bakarak sordu Svidrigaylov.

"Herkesin kendine göre bir zamanlaması var," diye sabırsızlıkla ve öfkeyle cevapladı Raskolnikov.

"Siz daha demin açık konuşmaya davet ettiniz ama daha ilk soruda yan çiziyorsunuz!.." diye belirtti gülümseyerek Svidrigaylov. "Sürekli birtakım hesaplar peşinde olduğumu sanıyorsunuz, bunun için de şüpheli gözlerle bakıyorsunuz bana. Ama sizin durumunuzdaki bir insan için bu durum doğaldır. Sizinle anlaşmayı ne kadar istersem isteyeyim yine de sizi buna inandırma yükünü üzerime alamam. Yemin ederim ki, zaten bu zahmete de değmez, üstelik sizinle özel önemde bir şeyler konuşmak niyetinde de değilim."

"O zaman niye bu kadar gerekli oldum size? Hem zaten üzerime düşen siz değil misiniz?"

"Sadece incelemeye değer ilginç bir şahıs olduğunuz için.

Durumunuzun fantastik oluşu hoşuma gitti, işte bu nedenle gerekli oldunuz! Ayrıca, beni çok ilgilendirmiş olan bir hanımın kardeşisiniz ve nihayetinde, bu hanımdan zamanında size dair pek çok şey dinledim ve onun üzerinde büyük bir etkiniz olduğu sonucuna vardım. Bütün bunlar azımsanacak şeyler mi? He-he-he! Bununla birlikte, kabul ediyorum ki, sorunuz benim için oldukça karmaşık ve ona cevap verebilmem çok zor. İşte mesela, şimdi siz benimle şu mesele hakkında konuşmaktan çok yeni bir şeyler öğrenmek için gelmediniz mi? Öyle değil mi, öyle değil mi?" diyerek kurnaz bir gülüşle ısrarla tekrarladı Svidrigaylov. "İnanır mısınız, ben de buraya gelirken, trende sizin de bana yeni bir şey söyleyeceğinize güvenmiş ve sizden yeni bir şeyler alabileceğimi ummuştum. Gördünüz mü beklentilerimiz ne kadar zengin!"

"Ne alabileceğinizi ummuştunuz ki?"

"Size ne diyebilirim? Sanki ben ne olduğunu biliyor muyum? Gördüğünüz gibi, kötü bir meyhanede sürekli olarak vakit öldürüyorum ve bundan haz alıyorum, yani tam olarak haz denemez elbette ama bir yerde de oturmam lazım, değil mi? Mesela en azından şu zavallı Katya, onu gördünüz değil mi?.. Obur ve midesine düşkün bir adam olsaydım bile tüm yiyebileceğim işte şundan ibaret (Svidrigaylov, parmağıyla küçük masanın bir köşesinde çinko bir tabak içinde duran patatesle insana dehşet veren bir biftek artığını gösterdi)... Aklıma gelmişken, siz yemek yemiş miydiniz? Ben bir şeyler atıştırdım ve daha fazla yemek istemiyorum. Mesela şarap hiç içmem. Şampanya hariç. Şampanyayı da tüm akşam tek bir kadeh içiyorum ama onda bile başım ağrıyor. Şunu da biraz kendime geleyim diye ısmarladım, zira birazdan bir yere gideceğim. Beni farklı bir ruh halinde görmenizin nedeni işte bu. Az önce sizden bir talebe gibi saklanmamın sebebi de işte bu, zira bana engel olmanızdan çekinmiştim. Ama öyle sanıyorum ki, (saatini çı-

kardı) sizinle bir saat daha kalabilirim; şimdi saat dört buçuk... İnanır mısınız, bazen öyle anlarım oluyor ki, bir arazi sahibi, bir aile babası, bir süvari, bir fotoğrafçı, bir gazeteci, kısacası hiçbir şey olmadığıma hiçbir meslek sahibi olmadığıma çok hayıflanıyorum. Bazen çok sıkıcı oluyor. Aslında, sizin bana yeni bir şey söyleyeceğinizi sanmıştım."

"İyi hoş da siz kimsiniz ve buraya niçin geldiniz?"

"Ben mi kimim? Biliyorsunuz. Beyzadeyim, iki yıl süvari olarak hizmet ettim, sonra burada Peterburg'da vakit geçirdim, sonra Marfa Petrovna ile evlendim ve köye onun çiftliğine yerleştim. İşte size tüm özgeçmişim."

"Sanırım kumarbazsınız, değil mi?"

"Hayır, ne kumarbazı? Hilebazım ben, kumarbaz değil!"

"Gerçekten hile mi yapıyordunuz?"

"Evet, yapıyordum."

"Demek öyle, peki dayak yediğiniz oldu mu?"

"Oldu. Ne olmuş?"

"Yani demek ki, sizi düelloya davet edebilirlerdi... Hem genellikle insanı harekete geçiren bir durum bu."

"Size itiraz etmeyeceğim, hem ben felsefi tartışma ustası da değilim. Daha çok kadın için buraya geldiğimi size itiraf ediyorum."

"Ama Marfa Petrovna'yı daha yeni toprağa vermediniz mi?"

"Evet, öyle," dedi büyük bir açıklıkla gülümseyerek Svidrigaylov, "eee, ne olmuş ki? Benim kadınlardan bu şekilde bahsetmemi rahatsız edici buluyorsunuz muhtemelen, değil mi?"

"Yani sefahati rahatsız edici bulup bulmadığımı mı soruyorsunuz?"

"Sefahati mi? Ama siz sözü nereye çektiniz? Bununla birlikte sırasıyla öncelikle size kadınlar hakkında genel düşüncemi aktarayım. Biliyorsunuz gevezeliği seviyorum. Söyleyin

bana niçin kendimi tutayım? Madem kadınlara düşkünlüğüm var niçin onlardan uzak durayım? En azından bana bir uğraş olur."

"Yani şimdi siz burada tüm umudunuzu sefahate mi bağladınız?"

"Haydi, öyle olsun bakalım! Amma da takmışsınız sefahate! En azından eğmeden bükmeden, doğrudan sorulan soruları seviyorum. Sefahatte en azından, fantezilere karşı hassas olan, kanımızda saklı közlerle sürekli olarak tutuşan ve ebediyen yanan, muhtemelen uzun bir süre, yılların ve alınan yaşların söndüremeyeceği, hatta doğanın üzerinde inşa edilmiş bir şeyler var. Bunun kendine özgü bir uğraş olduğunu siz de kabul etmez misiniz?"

"Bundan dolayı mutlu olunacak bir durum mu var? Bu bir hastalık ve tehlikeli."

"Bakın yine nereye çektiniz sözü! Ölçüyü aşan her şey gibi bunun da bir hastalık olduğuna ben de katılıyorum. Ama bu işte kişi ölçüyü mutlaka aşmak zorunda. Zira öncelikle, birisi için ölçüyü aşmak olarak kabul edilen bir şey bir başkası için doğal olabilir. İkincisi, gerçi rezilce bir yaklaşım ama kuşkusuz ki, her şeyde ölçülü olursak o zaman bize ne yapmak kalır ki? Bunu da yapmasak beynimize bir kurşun sıkalım olsun bitsin. Ben dürüst bir insanın canının sıkılacağını kabul ediyorum, ama bununla birlikte..."

"Peki, siz beyninize bir kurşun sıkabilir misiniz?"

"Hayda!" diye tiksintiyle tepki verdi Svidrigaylov. "Lütfen bana bir iyilik yapın ve bu meseleye hiç girmeyin," diye aceleyle ekledi. Daha önceki tüm sözlerinde göze çarpan o pervasız ve gürültücü tavrını bir yana bırakmıştı. "Bu konuda bağışlanmaz bir zaafım olduğunu itiraf ediyorum ama elden ne gelir. Ölümden korkuyorum ve ondan bahsedilmesinden hiç hoşlanmıyorum. Kısmen mistik bir insan olduğumu biliyor muydunuz?"

Bu sözleri söylerken yüzünün ifadesi bile değişmişti.

"Ah! Marfa Petrovna'nın hayaleti! Ne yani, görünmeye devam mı ediyor?"

"Hele onu hiç anmayın; henüz Peterburg'da hiç görünmedi; şeytan alsın canını!" diye haykırdı sinirli bir tavırla. "Yok, biz en iyisi şeyden... Her neyse... Hım! Eh, zamanımız az, maalesef sizinle uzun bir süre kalamayacağım. Çok yazık! Konuşacak bir şeyler bulurduk."

"Bir kadınla mı buluşacaksınız?"

"Evet, bir kadınla, ama öylesine tamamen rastgele oldu... hayır ben onu kastetmemiştim."

"Peki ya tüm bu ortamın iğrençliği sizi hiç etkilemiyor mu? Kendinizi durdurma gücünüzü kayıp mı ettiniz?"

"Demek siz bir de güç üzerinde hak iddia ediyorsunuz, öyle mi? He-he-he! İşte şimdi beni şaşırttınız Rodion Romanıç, üstelik bunun böyle olacağını önceden bilmeme rağmen! Siz bana sefahatten ve estetikten dem vuruyorsunuz! Siz bir Schiller'siniz, siz bir idealistsiniz! Tüm bunlar elbette böyle olmalıydı ve zaten başka türlü olsaydı buna şaşmak gerekirdi amma velakin böyle olması gerçekten de çok garip... Ah, zamanımın böyle az olması ne yazık, zira çok merak uyandıran bir insansınız! Yeri gelmişken sorayım, Schiller'i sever misiniz? Ben bayılırım."

"Ne kadar geveze ve boş konuşan bir insansınız!" dedi adeta nefretle Raskolnikov.

"Yok canım, hiç de öyle değilim!" diye kahkahayla gülerek cevap verdi Svidrigaylov. "Bununla birlikte, sizinle tartışmayacağım, tamam geveze olayım; ama kimseye zarar vermedikten sonra niçin gevezelik etmeyelim ki? Ben yedi yıl Marfa Petrovna'yla birlikte köyde yaşadım, o nedenle de şimdi sizin gibi aklı başında ve çok merakımı çeken birisiyle karşılaşınca gevezelik etmekten keyif alıyorum. Ayrıca, içtiğim şu yarım

bardak şampanya da birazcık başımı döndürdü. En önemlisi, beni olağanüstü heyecanlandıran bir durum var ama bundan... bahsetmeyeceğim."

O sırada Raskolnikov'un aniden kalkmaya hazırlandığını görünce korkuyla bağırdı: "Nereye gidiyorsunuz?"

Raskolnikov çok bunalmış, üzerine bir ağırlık çökmüş, rahat nefes alamaz olmuş ve buraya geldiğine de pişman olmuştu. Svidrigaylov'un dünyanın en alçak, en sefil canilerinden biri olduğuna kanaat getirmişti.

"Eeeh! Oturun lütfen, biraz daha kalın," diye ısrar etti Svidrigaylov. "Hiç olmazsa size bir çay ısmarlayayım. Hadi oturun ne olur, daha fazla kendim hakkında gevezelik etmeyeceğim. Size başka bir şey anlatacağım. İster misiniz size bir kadının beni sizin sözlerinizle nasıl 'kurtardığını' anlatayım? Hatta bu sizin ilk sorunuzun cevabı olur, zira bu kadın, kız kardeşinizdi. Anlatmama müsaade eder misiniz? Hem vakit de geçirmiş oluruz."

"Anlatın, ama umarım ki, siz..."

"Oh, hiç endişelenmeyin! Zira Avdotya Romanovna, benim gibi boş ve rezil bir insanda bile sadece derin bir saygı uyandırabilir."

IV

"Muhtemelen benim çok büyük bir borç nedeniyle burada borçlular hapishanesinde yattığımı biliyorsunuzdur (hem zaten bundan size bahsetmiştim), üstelik bu borcu ödeyebilecek en ufak bir olanağım da yoktu. Marfa Petrovna'nın borçlarımı ödeyerek beni nasıl kurtardığını uzun uzadıya anlatmama gerek yok. Bir kadının âşık olduğunda ne gibi çılgınlıklar yapabileceğini bilir misiniz? Marfa Petrovna, dürüst ve (hiçbir eğitim almamış olmasına rağmen) oldukça zeki bir kadındı. Tasavvur

edin ki, bu kıskanç ve dürüst kadın birçok isteri krizinden ve acımasız yergilerden sonra benimle, evliliğimizin son gününe kadar süren bir anlaşma yapmaya tenezzül etti. Mesele o ki, benden oldukça yaşlıydı ve üstelik de ağzının içinde hep bir karanfil olurdu. Kendisine tam olarak sadık kalamayacağımı ona dosdoğru söyleyecek kadar domuz ruhlu ama bir o kadar da dürüst bir insandım. Bu itirafım onu isteri krizine soktu ama muhtemelen benim bu kaba açık sözlülüğüm bir dereceye kadar hoşuna da gitti. 'Önceden haber verdiğine göre kendisi de beni aldatmak istemiyor!' diye düşünmüş olmalı. Kıskanç bir kadın için bu çok önemliydi. Uzun süren gözyaşı fasıllarından sonra aramızda yazılı olmayan şöyle bir anlaşma yaptık: Birincisi, Marfa Petrovna'yı asla terk etmeyecek, daima kocası olarak kalacaktım; ikincisi, onun izni olmadan hiçbir yere gitmeyecektim; üçüncüsü, asla devamlı metresler edinmeyecektim; dördüncüsü tüm bunlara karşılık önceden kendisine bilgi vermek şartıyla arada sırada hizmetçilerle gönül eğlendirebilecektim; beşincisi, kendi sınıfımızdan bir kadınla asla ilişkiye girmeyecektim; altıncısı, – Tanrı esirgesin – büyük ve hakiki bir sevdaya tutulursam bundan Marfa Petrovna'yı mutlaka haberdar edecektim. Marfa Petrovna'nın yüreği bu sonuncu maddeden yana tüm bu zaman zarfında oldukça rahattı zira o zeki bir kadındı ve dolayısıyla onun indinde ciddi olarak kimseyi sevip bağlanamayan, sadece zevk ve sefa düşkünü olan bir adamdan başka bir şey değildim. Ama zeki kadın ve kıskanç kadın iki ayrı şeydir ve tüm felaket de buradan doğmaktadır. Bununla birlikte, bazı insanlar hakkında tarafsızca hüküm verebilmek için her şeyden önce düşünmeden edinilmiş bazı ön yargılardan, etrafımızdaki kişilere karşı günlük alışkanlıklarımızdan vazgeçmemiz gerekir. Ben herkesten çok sizin görüşlerinize umut bağlıyorum. Siz belki de Marfa Petrovna

hakkında pek çok komik ve budalaca şeyler duymuşsunuzdur. Gerçekten de kendisinin çok gülünç bazı alışkanlıkları vardı ama size tüm açık yürekliliğimle söyleyeyim ki, ona çektirdiğim sayısız acılardan dolayı şimdi samimiyetle üzülüyorum. Neyse, nazik kocanın zarif eşi için söylediği bu oldukça dokunaklı *oraison funébre** yeter sanırım. Tartıştığımız zaman ben çoğunlukla öfkemi yener ve susardım ve bu centilmence tavrım hemen her zaman sonuca ulaşırdı; kadıncağızı etkiler, hatta hoşuna giderdi. Benimle gurur duyduğu anlar da oldu. Ama kız kardeşinizle yaşanan olayı bir türlü içine sindiremedi. Nasıl olmuştu da kız kardeşiniz gibi eşine az rastlanan güzellikte birini mürebbiye olarak eve sokmaya cesaret etmişti acaba? Ben bunu Marfa Petrovna'nın ateşli, çabuk etkilenen bir kadın olmasına bağlıyorum ve o kız kardeşinize âşık olmuş, kelimenin tam anlamıyla ona sevdalanmıştı. Evet, Avdotya Romanovna'ya! Ben daha ilk bakışta bu işin kötü sonlanacağını anladım ve ne yaptım dersiniz? Ona gözlerimi bile kaldırıp bakmamaya karar verdim. İster inanın, ister inanmayın ama ilk adımı Avdotya Romanovna attı. Yine Marfa Petrovna'nın, kız kardeşinize karşı benim takındığım soğuk tavır, kendisi ile onun hakkında hiç konuşmamam ve onun Avdotya Romanovna hakkında bitmez tükenmez övgülerine ilgisiz davranmam nedeniyle önceleri bana neredeyse ciddi olarak kızdığına inanır mısınız? Eşimin ne istediğini anlayamıyordum! İşte elbette, Marfa Petrovna, kız kardeşinize benim hakkımda tüm bildiklerini olduğu gibi anlatmıştı. Eşimin tüm aile sırlarımızı herkese anlatmak, her önüne gelene sürekli olarak benden şikâyet etmek gibi kötü bir huyu vardı. Bu yeni ve çok yakın arkadaşını hiç bunlardan mahrum edebilir miydi? Tüm konuşmalarının benim hakkımda olduğunu, kız kardeşinizin bana mal edilen

* Fransızca, "mezar başında yapılan konuşma." –*çn*

tüm esrarlı ve gizemli maceraları artık öğrenmiş bulunduğunu tahmin ediyordum. Bunlardan bazılarını sizin de duymuş olacağınıza bahse girerim."

"Duydum. Lujin sizi bir çocuğun ölümüne sebep olmakla suçladı. Bu doğru mu?"

"Çok rica ederim, bütün bu bayağılıkları bir kenara bırakalım," dedi tiksintiyle yüzünü buruşturarak Svidrigaylov, "bütün bu saçmalıkları muhakkak öğrenmeyi arzu ediyorsanız başka bir gün size ayrıca anlatırım, ama şimdi..."

"Bir de çiftliğinizdeki bir uşaktan da bahsettiler, güya onun başına bir şey gelmesine neden olmuşsunuz."

"Çok rica ederim, bu kadarı yeter!" diye onun sözünü kesti tekrar, gözle görülür bir sabırsızlıkla Svidrigaylov.

"Acaba bu, ölümünden sonra piponuzu doldurmaya gelen o uşak olmasın... Bana kendiniz anlatmıştınız hani?" diye ısrar etti gittikçe öfkelenen Raskolnikov.

Svidrigaylov dikkatle Raskolnikov'a baktı ve genç adam bu bakışlarda bir an için şimşek gibi çakan hain bir gülümseme sezer gibi oldu, ama Svidrigaylov kendini tuttu ve oldukça kibar bir şekilde cevap verdi:

"Evet, ta kendisi. Tüm bunların sizi de ciddi olarak ilgilendirdiğini görüyorum. Öyleyse, ilk fırsatta, tüm noktalarda merakınızı gidermeyi bir borç bilirim. Kahretsin! Görüyorum ki, birilerine gerçekten de roman kahramanı gibi görünebiliyorum. Bu açıdan, hakkımda kız kardeşinize anlattığı esrarlı ve meraklı hikâyeler için rahmetli Marfa Petrovna'ya ne derece şükran borçlu olduğuma artık varın siz karar verin! Uyandırmış olduğu izlenim hakkında bir şey söyleyemem ama en azından sonucun benim çıkarıma uygun olduğunu belirtebilirim. Avdotya Romanovna'nın bana karşı gayet doğal olarak duyduğu nefrete ve benim her zamanki gamlı ve itici görünüşüme rağmen kardeşiniz sonunda, hayatı mahvolmuş insanlara karşı

hissedilen bir duyguyla bana acımaya başladı. Bir genç kızın kalbinde böylesi bir *acıma* duygusu uyandığında ise onun için çok tehlikeli bir durum oluşmuş demektir. Zira hemen 'kurtarmak', doğru yola getirmek, diriltmek, daha soylu ilkelere yöneltmek, yeni bir yaşama ve çalışmaya başlatmak isteği doğar. İşte bu ve buna benzer pek çok istek çıkar ortaya. Kuşun kendiliğinden kafese gireceğini hemen anladım ve kendimi bu duruma göre hazırladım. Galiba kaşlarınızı çatıyorsunuz Rodion Romanıç, değil mi? Ama endişelenmeyiniz, bildiğiniz gibi mesele ciddi bir sorun çıkmadan halloldu. (Kahretsin, ne çok şarap içiyorum!) Biliyor musunuz, kader, kız kardeşinize, ikinci veya üçüncü yüzyılda güçlü bir prensin veya hükümdarın ya da Küçük Asya konsüllerinden birinin kızı olarak dünyaya gelmeyi nasip etmediği için baştan beri hep üzülmüşümdür. Zira kader kız kardeşinize bunu uygun görseydi, hiç şüphesiz o, kor haline gelmiş kızgın kerpetenlerle göğsü dağlanırken bile gülümsemesini dudaklarından eksiltmeyen büyük çilekeşlerden, böylesi işkencelere kendi ayağıyla gidenlerden birisi olacaktı. Dördüncü veya beşinci yüzyılda dünyaya gelmiş olsaydı, kendini Mısır çöllerine vuracak ve orada bitki kökleriyle beslenerek, heyecanlar ve hayaller içinde otuz yıl yaşayacaktı. Kız kardeşiniz en kısa yoldan, çabucak, kendisini bir başkası uğruna feda etmekten başka bir arzusu olmayan ve buna susayan bir varlıktır. Ondan bu arzusu esirgenirse kendini rahatlıkla bir pencereden aşağı atabilir. Bir münasebetle Razumihin isimli birisinden bahsedildiğini duydum. Zeki bir genç olduğunu söylüyorlar (zaten adı da buna işaret ediyor,* ruhban okulu öğrencisi olmalı) işte kız kardeşinizi varsın o korusun! Uzun lafın kısası, ben sanırım Avdotya Romanovna'yı anladım ve bunu da kendim için bir onur olarak kabul ediyo-

* Razumihin soy ismi, "akıl" anlamına gelen "razum" sözcüğünden türetilmiştir. *–çn*

rum. Ama o zaman, yani tanışıklığın başında, siz de bilirsiniz ki, hemen her zaman çok daha düşüncesiz ve budalaca davranır, yanlış bakar ve görülmesi gerekeni göremezsiniz. Kahretsin, o da ne diye bu kadar güzel ki? Benim suçum yok! Kısacası bende önü alınamaz, durdurulamaz, büyük bir ihtiras haline geldi. Avdotya Romanovna, görülmemiş, duyulmamış, inanılmaz derecede iffetli bir kız. (Bunu kız kardeşiniz hakkında bir hakikat olarak söylüyorum, not ediniz. Keskin bir zekâsı olmasına rağmen kendisi hastalık derecesinde iffetli ve bu da ona zarar verebilir.) O sırada evimizde adı Paraşa olan bir hizmetçi kız vardı. Kara gözlü Paraşa. Çok kısa bir süre önce başka bir köyden evde hizmet etmesi için getirdikleri, benim o zamana kadar hiç görmediğim bir kız. Çok güzel bir kız ama inanılmaz derecede budala: ağlayıp feryada başlayınca bütün çiftliği ayağa kaldırdı ve skandal patladı. Bir gün öğle yemeğinden sonra Avdotya Romanovna, bilerek yalnız olduğum bir anı kollayarak ağaçlıklı bahçe yolunda yanıma gelerek kıvılcım saçan gözleriyle benden zavallı Paraşa'yı rahat bırakmamı *talep etti*. Galiba bu onunla baş başa gerçekleşen ilk konuşmamızdı. Ben elbette onun bu talebini yerine getirmeyi şeref saydım. Şaşırmış ve utanmış görünmeye gayret ettim, yani kısacası rolümü hiç de fena oynamadım. Aramızda buluşmalar, gizli gizli konuşmalar başladı. Bana ahlâk dersi veriyor, rica ediyor, yalvarıyor, hatta gözyaşı – inanır mısınız, hatta gözyaşı – bile döküyordu. Bazı kızların propaganda ihtirası bakın nerelere varıyor! Elbette ben tüm suçu kadere yüklüyor ve kendimi aydınlığa susamış bir insan gibi gösteriyordum. Sonunda bir kadının kalbini fethedecek en güçlü ve en güvenilir çareye başvurdum. Bu asla kimseyi yarı yolda bırakmayan, ayrımsız herkesin üzerinde kesin bir etkisi olan bir yöntemdi. Bunun övgü olduğunu anlamışsınızdır. Dünyada açık yüreklilikten daha zor, övgüden ise daha kolay bir şey yoktur. Açık yüreklilikte yüzde bir bile

olsa falsolu bir nota derhal uyumsuzluk yaratır peşinden de rezalet kopar. Övgüde ise son notaya kadar hepsi de falsolu olsa yine de hoş görünür ve zevkle dinlenir. Gerçi kaba bir zevkle ama ne de olsa yine de zevkle... Övgü ne kadar kaba yollu olursa olsun söylenenlerin hiç olmazsa yarısı, dinleyene muhakkak gerçek gibi gelir ve bu cemiyetin her kesiminde böyledir. Hatta dünyanın en namuslu bakiresini bile överek baştan çıkarmak mümkündür. Sıradan insanlar üzerindeki etkisinden ise bahsetmiyorum bile!.. Bir seferinde, eşine, çocuklarına, toplumun ahlâk anlayışına çok bağlı olan bir hanımefendiyi nasıl baştan çıkardığımı anımsadıkça gülmeden duramam. Çok eğlenceliydi ve öyle pek de uğraşmam gerekmemişti! Hanımefendi ise gerçekten de çok namusluydu, en azından kendine göre! Benim uyguladığım taktik her an, her dakika onun erdemi ve iffeti karşısında olağanüstü etkilenmiş görünüp önünde secdeye kapanmaktan ibaretti. Onu hadsiz hudutsuz övüyor, yere göğe koyamıyor ve mesela elini öylesine sıkma fırsatı bulduğumda ya da bir bakışını yakaladığımda hemen, kendisi istememesine rağmen bunu ondan zorla elde ettiğimi, edepsizlik ederek onun direnmesine rağmen bu sonuca ulaştığımı, saflığından faydalanarak onu tuzağa düşürdüğümü, kendisinin ise buna istemeyerek razı olduğunu vs. söyleyerek kendi kendimi suçluyordum. Uzun lafın kısası, bu yoldan amacıma ulaştım ama bu hanımefendi ise, masum ve namuslu olduğuna, üzerine düşen tüm borçları ifa edip ödevleri yaptığına kendisini inandırmış ancak işin aslında farkına bile varmadan tuzağıma düşmüştü. Nihayetinde onun da tıpkı benim gibi haz peşinde koştuğunu kendisine söylediğimde ise çok hiddetlenip küplere binmişti! Talihsiz Marfa Petrovna da bu tür övmelere karşı pek hassastı. İstemiş olsaydım daha sağlığında tüm varını yoğunu kendi üzerime geçirtebilirdim. (Lakin ne çok şarap içip gevezelik ediyorum!) Bu taktiğin o zaman Avdotya Romanovna

üzerinde de aynı sonucu elde etmeye başladığını söylersem bana darılmazsınız umarım. Sırf kendi aptallığım ve sabırsızlığım yüzünden tüm işi berbat ettim. Avdotya Romanovna'nın daha önce de birkaç kez bakışlarımdan hiç hoşlanmadığına (hele bir seferinde özellikle) şahit olmuştum. İşin aslında gözlerimde onu korkutan ve sonunda da nefretini doğuran bir kor görmüştü ve bu kor gittikçe daha güçlü ve hayâsızca ışıldıyordu. Ayrıntıya girmeye hiç gerek yok, sonunda bozuştuk. Ben yine bir budalalık ettim. Onun bütün o propagandaları ve ricalarıyla çok kaba bir şekilde alay etmeye başladım; Paraşa tekrar sahneye çıktı, üstelik tek başına da değil, kısacası tam bir sefahat âlemi yaşamaya başladım. Ah, Rodion Romanıç, kız kardeşinizin gözlerinin bazen nasıl kor ateş kestiğini bir kez olsun görebilseydiniz! Bütün kadehi dikip sarhoş olduğuma bakmayın, size gerçeği anlatıyorum. Sizi temin ederim ki, o bakışları geceleri rüyalarıma girdi ve sonunda eteğinin hışırtısına dahi katlanamaz hale gelmiştim, öyle ki, sara hastası olacağımdan korkmaya başlamıştım. Böylesi bir tutkuya yakalanabileceğimi asla tahmin edemezdim. Uzun lafın kısası, barışmamız gerekiyordu ama bu artık imkânsızdı. Bu durumda ne yaptığımı tahmin edersiniz? Bu tutku meğer insana ne budalalıklar yaptırmaya muktedirmiş! Rodion Romanıç, sakın ha böylesi bir tutkunun esiriyken herhangi bir girişimde bulunmayın! Avdotya Romanovna'nın aslında yoksul bir kız olduğunu hesaba katarak (ah, bağışlayın böyle demek istememiştim... gerçi aynı kavramı ifade edecek olduktan sonra kullandığımız sözcüklerin hepsi bir değil mi?), kısacası, kendi emeğiyle geçinen bir insan olduğu ve bakmakla yükümlü olduğu bir annesi ve siz (ah, kahretsin, yine yüzünüzü astınız işte...) olduğunu hesaba katarak benimle hiç olmazsa buraya, Peterburg'a kaçması için ona tüm paramı (o sırada otuz bin ruble kadar temin edebilirdim) teklif etmeye karar verdim. Elbette bunun yanı sıra ona

ebedi aşk ve mutluluk için yeminler edecek ve kim bilir daha neler söyleyecektim. İster inanın, ister inanmayın, o zaman o hale gelmiştim ki, kız kardeşiniz bana Marfa Petrovna'yı boğazla ya da zehirle ve benimle evlen deseydi eğer, hiç düşünmeden bunu yapabilirdim! Ama her şey sizin de bildiğiniz felaketle sonuçlandı. Marfa Petrovna'nın şu aşağılık memur bozuntusu Lujin'i bulup neredeyse Avdotya Romanovna ile evlendirmek üzere olduğunu öğrendiğimde öfkeden nasıl deliye dönmüş olduğumu kolayca tahmin edebilirsiniz! İşin aslında bu tür bir evliliğin benim teklifimden pek de bir farkı yoktu, öyle değil mi? Haksız mıyım? Gerçekten de öyle değil mi? Artık beni çok daha dikkatle dinlemeye başladığınızı görüyorum... İlginç genç adam..."

Svidrigaylov sabrını kaybederek masaya bir yumruk indirdi. Yüzü pancar gibi kızarmıştı. Raskolnikov, onun farkına varmadan yudum yudum içtiği bir ya da bir buçuk kadeh şampanyadan bayağı ciddi olarak etkilendiğini açıkça gördü ve bu durumdan yararlanmaya karar verdi. Svidrigaylov gözüne çok şüpheli gözükmekteydi.

"Tüm bu anlattıklarınızdan sonra sizin buraya da kız kardeşim için geldiğinizden tamamıyla eminim," dedi yekten, amacının onu daha fazla sinirlendirmek olduğunu hiç gizlemeden.

"Eh, kâfi canım," dedi aniden kendini toplar gibi olan Svidrigaylov, "geliş nedenimi size söylemiştim ya... Hem kız kardeşiniz bana tahammül bile edemiyor."

"Tahammül edemediğine ben de eminim ama şimdi mesele bu değil."

"Gerçekten de bana tahammül edemediğinden emin misiniz? (Svidrigaylov gözlerini kıstı ve alaycı bir şekilde gülümsedi). Haklısınız, o beni sevmiyor; ama karı-koca ya da iki sevgili arasında olup biten şeylerden hiçbir zaman tam olarak emin

olmayınız! Bu işlerde her zaman öyle bir nokta vardır ki, hariçten hiç kimse asla bilemezken o ikisi gayet iyi bilir. Avdotya Romanovna'nın benden nefret ettiğine kefil olur musunuz?"

"Hikâyenizi anlatırken kullandığınız bazı sözlerden ve imalardan anlıyorum ki, Dunya'ya karşı şimdi de kendinize göre bir yaklaşımınız var ve bir an önce gerçekleştirmek istediğiniz bazı – elbette alçakça – niyetleriniz var."

"Nasıl? Benim ağzımdan böyle sözler ve imalar mı çıktı?" diye mutlak bir korkuyla bağırdı Svidrigaylov; niyetleriyle ilgili nitelendirmeye ise aldırış bile etmemiş gözüküyordu.

"Evet, bu söz ve imaları şimdi bile ağzınızdan kaçırmaktasınız! Mesela niçin bu kadar korktunuz? Ne oldu da şimdi birdenbire bu kadar ürktünüz?"

"Ben mi ürkmüş ve korkmuşum? Sizden mi korkmuşum? Esas sizin benden korkmanız gerek, *cher ami*.* Ne kadar saçma, lakin... Ama ben sarhoş oldum, farkındayım; az daha ağzımdan bir şeyler kaçıracaktım. Şeytan alsın şu içkiyi! Hey, bana su getirin!"

Şampanya şişesini kaptığı gibi etrafına hiç aldırış etmeden pencereden aşağıya fırlatıp attı. Filip ona su getirdi.

"Bütün bunlar çok saçma," dedi Svidrigaylov bir peçeteyi ıslatıp başına koyarken, "istersem sizi tek kelimeyle yerli yerinize oturtur ve tüm kuşkularınızı tuzla buz ederim. Mesela, siz benim evlenmeye hazırlandığımı biliyor musunuz?"

"Bunu bana daha önce de söylemiştiniz."

"Söylemiş miydim? Unutmuşum. Ama o vakit henüz tam olarak kesinleşmemişti, zira henüz gelini bile görmemiştim; sadece evlenmeye niyetlenmiştim. Ama şimdi artık bir nişanlım var, gereğini yaptım. Ertelenmesi mümkün olmayan bazı işlerim olmasaydı mutlaka sizi şimdi alır ve onunla tanıştırmaya götürürdüm, zira tavsiyenize ihtiyacım var. Kahretsin!

* Fransızca, "sevgili dostum." –*çn*

Sadece on dakikam kaldı. İşte, saate bakın; bununla birlikte size kısaca anlatayım zira bu evlenme işi bir bakıma oldukça ilginç bir hikâye. Nereye böyle? Yine mi gitmeye davrandınız?"

"Hayır, bir yere gittiğim yok."

"Nasıl yani, hiç mi? Göreceğiz! Ben sizi oraya götüreceğim, gerçekten, nişanlımı size göstereceğim, ama şimdi değil, zira birazdan gideceksiniz. Siz sağa, ben sola. Resslich'i tanıyor musunuz? Hani şu şimdi evinde oturduğum Resslich'i? Anladınız mı? Hayır, siz kim sanıyorsunuz, ben şu bizim Resslich'ten bahsediyorum, hani bir kız çocuğu onun yüzünden kış vakti kendini suya atmış diye anlatıyorlar ya hakkında, işte ondan söz ediyorum, anladınız mı? Şimdi anladınız mı? Hah, bu evlenme işini ayarlayan işte o. Bana senin canın sıkılıyor, biraz eğlenmen lazım diye ısrar etti. Ben gerçekten de gamlı, asık suratlı bir adamım. Neşeli olduğumu mu sanıyorsunuz? Hayır, gamlı bir insanım ben. Kimseye bir zararım yoktur, köşemde öyle otururum, hatta bazen iki üç gün hiç konuşmadığım olur. Ama şu Resslich hinoğluhinin önde gideni derim size; bakın beni evlendirmek istemesinin ardında ne var: Ben bir süre sonra bıkarım, karımı bırakır giderim, karım da ona kalır, o da onu bizim çevrelerde hatta daha üst çevrelerde dolaşıma sürer. Resslich'in lafına göre kızın babası üç yıldır bacakları tutmayan ve sürekli bir koltukta oturan, hastalıklı eski bir memur, annesi ise oldukça zeki bir kadınmış... Oğulları taşrada bir yerlerde çalışıyor ama onlara hiç yardımda bulunmuyormuş. Büyük kızları evliymiş ama hiç arayıp sormuyormuş... Sanki kendi çocukları yetmezmiş gibi iki küçük yeğenlerini de yanlarına almışlar. En küçük kızlarını ise eğitimini tamamlamadan okuldan almışlar. Kız bir ay sonra on altı yaşına basacak... Böylece bir ay sonra evlenmesi mümkün hale gelecek. Yani benimle evlenmesi... Kalkıp gittik bu ailenin evine... Biraz komik oldu... Kendimi büyük çiftlik sahibi, itibarlı bir aileden, cemiyetin üst

tabakasıyla bağları olan zengin bir dul olarak tanıttım. Benim yaşımın elli, onun ise henüz on altısında, açılmamış bir gül goncası olmasından ne çıkar? Buna kim aldırır? Ama baştan çıkarıcı bir durum değil mi? Lakin baştan çıkarıcı bir durum işte, ha-ha-ha! Kızın annesi ve babasıyla nasıl konuştuğumu bir görecektiniz! Hani benim o sıradaki halimi görmek için para bile ödenirdi, o kadar! Kız odaya girdi, dizlerini kırarak selam verdi, tasavvur edebiliyor musunuz, daha henüz kısa etekli elbise giyiyor! Açılmamış gonca gül! Pancar gibi kızarıyor (herhalde önceden amacımızı söylemiş olsalar gerek!). Kadın yüzleri hakkında ne düşünürsünüz bilmiyorum ama bence bu on altı yaş, bu çocuksu gözler, bu ürkeklik, mahcubiyetten buğulanan gözler, olgun güzellikten çok üstündür. Üstelik bu kız aslında bir resim kadar güzel. Açık sarı, bukleli, hafif dalgalı saçları, minicik dolgun dudakları, muhteşem güzellikte ufacık ayakları var. Neyse tanıştık. Ben bazı aile meseleleri nedeniyle acele ettiğimi söyledim. Ertesi gün, ki aslında bu evvelsi gün oluyor, kızla nişanlandık. O zamandan beri onlara her gidişimde onu dizlerimin üzerine oturtuyor ve gidene kadar bırakmıyorum... Elbette o, pancar gibi kızarıyor ama onu dakika başı öpücüklere boğuyorum. Annesi ise elbette, kızına benim artık kocası sayıldığımı, bunun böyle olmasının gayet doğal olduğunu anlatıp duruyor. Kısacası lokum! Ve bu nişanlılık hali hakikaten evlilikten bile daha iyi. Bunda *la nature et la vérité** vardır. Haha! Onunla iki kez konuştum. Hiç de aptal birisi değil. Bazen bana öyle kaçamak bakışlar atıyor ki, sanki içimi tutuşturuyor. Hem biliyor musunuz, küçücük yüzü tıpkı Raffaello'nun Madonna'sını andırıyor. Sistine Şapeli'ndeki Madonna'nın yüzü hayalidir, mahzun bir meczubun yüzüdür, bilmem hiç dikkat ettiniz mi? İşte onda da buna benzer bir şeyler var. Nişanlandığımızın ertesi günü ona toplam bin beş yüz ruble tutarında

* Fransızca, "doğa ve gerçek." *–çn*

bir pırlanta takı, bir inci takı, işte şu büyüklükte içinde gerekli her şeyin bulunduğu bir gümüş kadın tuvalet kutusu getirdim. Hediyelere çok sevinen benim Madonna'nın küçücük yüzü sevinçle ışıldadı. Dün onu kucağıma aldım, herhalde çok laubali bir şekilde yapmış olmalıyım ki yüzü pancar gibi kızardı. Gözlerinden yaş geldi. Belli etmemeye çalışıyordu ama alev alev yandığı belli oluyordu. Bir an geldi herkes odadan dışarı çıktı ve biz onunla baş başa kaldık. Ansızın boynuma atıldı (ilk kez böyle davranıyordu), küçücük kollarıyla bana sarıldı, beni öptü ve söz dinleyen, sadık, iyi bir eş olacağını, beni mesut edeceğini, her anını, her dakikasını, her şeyini, ömür boyu bana feda etmekten çekinmeyeceğini, tüm bunlara karşılık olarak ise benden *sadece saygı beklediğini* söyleyip sonra da 'bundan başka hiç, ama hiçbir şey, hiçbir hediye istemeyeceğini' ilave etti. Tülden bir elbise giymiş, genç kızlık utangaçlığı içinde yüzü pembeleşmiş, heyecandan gözleri buğulanmış, saçları bukle bukle, on altı yaşındaki bir melekten baş başa kaldığınızda böylesi sözler duymak, siz de kabul edersiniz ki, çok baştan çıkarıcı bir durum. Gerçekten cezbedici, öyle değil mi? Pek çok şeye değer, değil mi? Bakın, dinleyin, birlikte nişanlımı görmeye gidelim muhakkak... Ama şimdi değil!"

"Uzun lafın kısası, bu dehşetli yaş ve seviye farkı sizde ihtiras uyandırıyor! Gerçekten de onunla evlenecek misiniz?"

"Ne olmuş ki? Elbette evleneceğim. Kendisi ile ilgili şeylere en iyi insanın kendisi karar verir, kendi kendini en iyi aldatabilen kişi herkesten daha eğlenceli bir hayat yaşar. Ha-ha! Sizdeki bu katıksız erdem de nereden çıkıyor böyle hiç anlamıyorum yahu? Merhamet ediniz bu günahkâra azizim. He-he-he."

660 "İyi ama siz Katerina İvanovna'nın çocuklarını yerleştirdiniz. Bununla birlikte... Bununla birlikte bu işi yaparken sizin kendinize göre nedenleriniz varmış... şimdi her şeyi anlıyorum."

"Ben genel olarak çocukları severim, hem de çok severim," diye bir kahkaha attı Svidrigaylov. "Bu vesileyle size halen sürüp giden çok ilginç bir olayı da anlatabilirim. Buraya ilk geldiğim gün çeşitli zevk ve eğlence evlerini dolaşmaya başladım. Yedi yıllık ayrılığın biriktirmiş olduğu özlemle dört bir yana saldırdım. Eski ahbaplarımla ve arkadaşlarımla buluşmak için hiç acele etmediğimin herhalde siz de farkındasınızdır! Aramak bir yana elimden geldiğince vaktimi onlardan uzakta geçirmeye çalışıyorum. Bilir misiniz, köyde, Marfa Petrovna'nın yanında bulunduğum sıralarda, bilenlerin çok şey bulabilecekleri tüm bu gizemli yerlerin anıları bana dehşetli ıstırap veriyordu. Kahretsin! Millet içip sarhoş oluyor, eğitimli gençlik gerçekleşemeyecek rüyalar ve hayaller görerek atalet içinde kendini tüketiyor, birtakım teorilerle kafasını bozuyordu. Bir yerlerden gelip peyda olan Yahudiler paralarını saklıyorlar, geri kalan herkes ise sefahat içinde yoldan çıkmış durumda. İşte bu şehir daha ilk saatlerde burnuma o bildik kokusuyla çarptı. Yolum sözüm ona dans akşamı denilen bir etkinliği düzenleyen bir yere düştü. Burası nasıl bir sefahat yuvası (ben bu sefahat yuvalarını özellikle pejmürdelikleriyle severim) anlatamam! Baktım, kankan denilen hiç görmediğim ve benim zamanımda hiç bilinmeyen bir dans oynanıyor. Evet efendim, bu alanda bayağı bir ilerleme olmuş yani. Birdenbire, bir de bakıyorum, gayet güzel giyinmiş, on üç yaşlarında bir kızcağız usta bir dansçıyla yüz yüze dans etmekte. Duvarın dibindeki iskemlede ise annesi oturmakta. Bunun nasıl bir kankan dansı olduğunu tahayyül edebilirsiniz! Usta dansçı kızı kapıyor, döndürüyor ve tuhaf hareketler yapıyordu. Kızcağız utandı, kızardı, bozardı ve nihayet gücenerek ağlamaya başladı. Etraftaki herkes kahkahayla gülmeye başladı. Gülüyorlar ve – ben böyle anlarda halkımızı, hatta kankan dansını seven halkımızı bile çok severim – bağırıyorlardı: 'Hah işte, oh olsun, size de böylesi

lazım!.. Böyle yerlere çocuk getirmemeyi öğrenin!' Kendilerini bu şekilde avutmaları mantıklı mı, değil mi, benim için hiç fark etmez, bir mesele de oluşturmaz! Ben hemen yerimin neresi olacağını belirledim, gidip annenin yanına oturdum ve başka şehirden geldiğimi, buradaki insanların gayet kaba olduğunu, hakiki değerleri ayırt edemediklerini ve gerekli saygıyı göstermeyi bilmediklerini anlatmaya başladım. Bu arada oldukça zengin birisi olduğumu hissettirdim sonra da onları arabama davet ederek evlerine kadar götürdüm. Yolda resmi olarak da tanıştık (Peterburg'a yeni gelmişler ve bir oda kiralamışlardı). Benimle tanışmış olmayı kendileri için bir şeref olarak gördüklerini söylediler. Bu arada malları, mülkleri ve de paraları olmadığını, Peterburg'a kendilerine yardım edecek bir hami bulmaya geldiklerini öğrendim. Kendilerine yardım ve para teklif ettim. O dans akşamı denilen şeyin düzenlendiği yere gerçekten dans dersleri verildiğini sanarak yanlışlıkla gittiklerini öğrendim. Genç kızın Fransızca ve dans dersleri eğitimi işini üstlenmeyi teklif ettim. Teklifimi coşkuyla kabul ettiler ve kendileri için şeref saydılar, işte o günden beri kendileriyle tanışıyorum... İsterseniz onlara da gidelim, ama şimdi değil."

"Yeter artık, yeter, kesin şu aşağılık, bayağı hikâyelerinizi anlatmayı, sefih, rezil, şehvet düşkünü herif!"

"Schiller, bizim Schiller, Schiller'in ta kendisi! *Ou va-t-elle la vertu se nicher?** Hem biliyor musunuz, sırf haykırışlarınızı duymak için size mahsus böyle şeyler anlatacağım... Keyif alıyorum!"

"Alırsınız elbette, şu anda ben kendi kendime komik görünmekte değil miyim sanki?" diye öfkeyle bağırdı Raskolnikov.

Svidrigaylov kocaman bir kahkaha attı; nihayet Filip'i ça-

* "Erdem yuvasını nerelere de kuruyor?"; metnin aslında Fransızcadır. *–çn*

ğırarak hesabı ödedi ve gitmek üzere ayağa kalktı.

"İyi sarhoş oldum ama *assez causé*,"* dedi, "keyifliydi!"

"Sizin bundan keyif almamanız mümkün müydü sanki," diye haykırdı Raskolnikov ayağa kalkarak, "üstelik bir de kafanızda anlattıklarınıza benzer korkunç niyetler bulunursa böylesi maceraları nakletmekten elbette zevk alırsınız! Hem de bu şartlarda ve benim gibi birisine anlatıyorsanız... keyfiniz daha da artar."

"Öyleyse," diye bir miktar şaşırmış bir tavırla cevap vermeye başladı Svidrigaylov, "öyleyse, siz kendiniz de bayağı hayâsız bir adamsınız. En azından içinizde ciddi bir potansiyel barındırıyorsunuz demektir. Pek çok şeyin bilincine varabilirsiniz, pek çok şeyin... hatta siz pek çok şeyi yapabilirsiniz de. Her neyse bu kadar kâfi. Sizinle yeterince konuşamadığım için samimi olarak üzgünüm ama benden kaçışınız yok... Sadece biraz bekleyin..."

Svidrigaylov meyhaneden çıktı. Raskolnikov da arkasından. Svidrigaylov aslında öyle pek de sarhoş değildi; sadece bir an için başına vurmuştu şimdi ise her dakika hızla ayılıyordu. Zihni bir şeylerle, hem de önemli bir şeylerle ciddi olarak meşguldü ve kaşlarını çatıp somurtmuştu. Görüldüğü kadarıyla bir bekleyiş onu endişelendiriyor ve rahatsız ediyordu. Raskolnikov'la birlikte olduğu son anlarda birdenbire değişmiş ve her dakika daha kaba ve daha alaycı bir hal takınmıştı. Raskolnikov tüm bunları fark etmiş ve o da telaşlanmıştı. Svidrigaylov ona çok şüpheli gelmişti, bu nedenle peşinden gitmeye karar verdi.

Kaldırımda durdular.

"Siz sağa gideceksiniz, ben ise sola, ya da galiba tersine, neyse, *adieu, mon plaisir*,"** mutlu bir buluşma dileğiyle."

* "Bu kadar gevezelik yeter!"; metnin aslında Fransızcadır. –*çn*

** "Hoşça kal azizim", metnin aslında Fransızcadır. –*çn*

Ve sağa, Sennaya Meydanı'na doğru yollandı.

V

Raskolnikov onun ardından yürümeye başladı.

"Bu da ne?" diye bağırdı Svidrigaylov, ona dönerek. "Sanırım size demiştim ki..."

"Bu demektir ki, peşinizden ayrılmayacağım."

"Neee?"

İkisi de durup bir dakika kadar sanki tartar gibi birbirlerini süzdüler.

"Anlattığınız tüm o çakır keyif hikâyelerden," diye kesin bir tavırla konuşmaya başladı Raskolnikov, "müspet olarak şu sonuca vardım ki, kız kardeşim hakkında beslediğiniz alçakça niyetten vazgeçmek bir yana şu anda her zamandan çok onunla meşgulsünüz. Kız kardeşimin bu sabah bir mektup almış olduğunu da biliyorum. Meyhanede oturduğunuz yerde oturamıyordunuz... Buraya gelirken kendinize başka bir kadın bulduğunuzu varsaysak bile bunun bir anlamı yok. Bizzat emin olmak istiyorum..."

Raskolnikov, şu anda ne istediğini, bizzat neden emin olmak istediğini kendisi bile tam olarak bilmiyordu aslında.

"Demek böyle! Şimdi polisi çağırmamı ister misiniz?"

"Çağırın!"

Yine bir dakika kadar karşı karşıya durdular. Sonunda Svidrigaylov'un yüzündeki ifade değişti. Raskolnikov'un tehditten korkmadığını anlayınca aniden çok neşeli ve dostça bir tavır takındı.

"Şuna da bakın siz! Meraktan içim içime sığmadığı halde mahsus işlerinizle ilgili sizinle hiçbir şey konuşmadım. Mesele çok fantastik. O meseleyi konuşmayı bir sonraki sefere bırakacaktım ama hakkınızı vermek lazım, ölüyü bile çileden çı-

kartırsınız yani! Peki, gidelim, ama peşinen söyleyeyim. Şimdi sadece bir dakika kadar eve uğrayıp para alacağım, sonra kapıyı kilitleyip arabaya atladığım gibi bütün bir akşamı geçirmek üzere Adalar'a gideceğim. Benimle gelmenizi gerektirecek bir durum yok, öyle değil mi?"

"Şimdilik sizin binaya gideceğim ama size değil Sofya Semyonovna'ya! Cenaze töreninde bulunmadığım için kendisinden özür dileyeceğim."

"Keyfiniz bilir, ama Sofya Semyonovna şu anda evde değil. Çocukları toplayıp bir yetimhanenin müdiresi ve benim eski dostlarımdan olan soylu ve yaşlı bir kadına götürdü. Katerina İvanovna'nın üç küçük çocuğu için verdiğim parayla bu kadını çok etkiledim. Ayrıca kadının yönettiği kuruma da bağışta bulundum. Nihayet ona Sofya Semyonovna'nın tüm macerasını, olduğu gibi, hiçbir şey saklamadan, eksiksiz anlattım. Bu hikâye onun üzerinde inanılmayacak kadar büyük bir etki yaptı. Sofya Semyonovna'nın, dostum olan bu hanımefendinin, daçadan dönüşünden beri kalmakta olduğu ..... Oteli'ne davet edilerek kendisiyle görüşecek olmasının nedeni işte budur.

"Zararı yok, ben yine de uğrayacağım."

"Nasıl isterseniz, ama unutmayın ki size arkadaşlık edemeyeceğim. Hem bana ne? Hah, işte eve de geldik. Eminim ki, bana şüpheyle bakıyor olmanızın sebebi sizi bazı sorularla rahatsız etmeyecek kadar nezaket göstermiş olmamdan ileri geliyor, öyle değil mi? Anlıyorsunuz değil mi? Bahse girerim ki, bu durum size sıra dışı geldi! İşte bundan sonra da artık gelin biraz nazik olun."

"Ve siz de nezaketle kapıları dinliyorsunuz!"

"A, siz şunu kastediyorsunuz!" diye güldü Svidrigaylov. "Tabi, siz bütün bu olanlardan sonra bunu söylemeyip sessizce geçiştirseydiniz, şaşırırdım zaten. Ha-ha! Gerçi o zaman... orada... yaptığınız konuşmalardan ve Sofya Semyonovna'ya

söylediklerinizden bazı şeyler anladım, ama bunun ne önemi var? Ben, belki de, tamamıyla kıt kafalı bir adamım ve artık hiçbir şey anlayamıyorum. Açıklayın Tanrı aşkına sevgili dostum! Yeni bilgilerle aydınlatın beni."

"Hiçbir şey duymuş olamazsınız, yalan söylüyorsunuz!"

"Yahu ben ondan bahsetmiyorum, onu kastetmiyorum (gerçi, bununla birlikte bazı şeyler de duydum), hayır, ben sizin sürekli ahlayıp ohladığınızı söylüyorum! İçinizdeki Schiller'in aklı karışıyor sürekli olarak. Şimdi de kapı arkasından dinlemeyin diyorsunuz. Eğer böyle düşünüyorsanız kalkıp yetkililere gidin, deyin ki, böyleyken böyle, başıma böyle bir iş geldi, teoride küçük bir yanlış çıktı. Eğer kapı arkasından dinlemenin doğru olmadığına, ama yaşlı bir kadını keyfinize göre, elinize ne geçerse onunla haklamanın doğru olduğuna inanıyorsanız o zaman hiç beklemeden derhal kalkın Amerika'ya gidin! Koşun gidin delikanlı! Belki henüz vaktiniz vardır. Samimi söylüyorum. Yoksa paranız mı yok? Ben size yol parası veririm."

"Hiç de böyle bir şey düşünmüyorum," diye sözünü kesecek oldu Raskolnikov.

"Anlıyorum (siz, bununla birlikte, kendinize eziyet etmeyin: isterseniz daha fazla da konuşmayın!). Zihninizde ne gibi sorular olduğunu anlıyorum. Ahlâki sorular değil mi? Yurttaş ve insan olarak sorduğunuz sorular, değil mi? Ama siz bunları şöyle bir yana bırakıverin canım! Sizin nenize gerek şimdi bunlar? He-he! Halen yurttaş ve insan olduğunuz için mi? Eğer öyleyse de, burnunuzu sokmamanız gerekirdi; üzerinize vazife olmayan işe hiç girmeyecektiniz! Bari bir kurşunla işi bitirseniz, yoksa bunu da mı yapmak istemiyorsunuz?"

"Galiba peşinizi bırakayım diye beni mahsus kızdırmaya çalışıyorsunuz..."

"Adamın düşündüğü şeye de bakın, hem işte geldik bile merdivenlere. İşte Sofya Semyonovna'nın odasına giriş, bakın,

kimsecikler yok! İnanmıyor musunuz? Kapernaumov'lara sorun, odasının anahtarını onlara bırakır. İşte size Madame de Kapernaumov! Ne? Nasıl? (Kadın biraz sağırdır.) Gitti mi? Nereye? İşte duydunuz, değil mi? Sofya evde değil ve muhtemelen geç vakte kadar da dönemez. Haydi, şimdi de bana gidelim. Hem siz bana gelmek istemiştiniz, öyle değil mi? İşte geldik. Madame Resslich evde değil. Bu kadın sürekli bir şeylerle meşgul, ama iyi bir kadındır, sizi temin ederim... Biraz daha aklı başında olsaydınız muhtemelen sizin de işinize yarardı. İşte bakınız çekmecemden şu yüzde beş faizli hisse senedini alıyorum (bakın bende bunlardan daha ne çok var!), onu bugün sarrafta bozduracağım! İyice gördünüz mü? Artık daha fazla vakit kaybetmek için bir neden yok değil mi?.. Çekmecemi kilitliyorum. Odamın kapısını da kilitliyorum. İşte yine merdiven başına geldik. Bir araba tutalım ister misiniz? Ben gerçekten de Adalar'a gideceğim. Siz arabayla şöyle bir dolaşmak istemez miydiniz? Şu arabayı beni Yelagin Adası'na kadar götürmesi için tutuyorum. Nasıl, ret mi ediyorsunuz? Sabrınız mı tükendi?.. Haydi gelin canım, biraz dolaşırdık! Galiba yağmur başlayacak!.. Ama ne önemi var, arabanın körüğünü kapatırız..."

Svidrigaylov arabaya atlamıştı bile. Raskolnikov kuşkularının en azından şu anda boşa çıktığını düşündü. Hiç cevap vermeden döndü, gerisin geriye Sennaya Meydanı'na doğru yollandı. Yol boyunca hiç olmazsa bir kere bile olsa dönüp arkasına bakmış olsaydı, Svidrigaylov'un yüz adım kadar ilerledikten sonra arabayı durdurup parasını ödeyerek indiğini ve yaya kaldırımında yürümeye başladığını görecekti. Ama artık köşeyi dönmüş olduğu için zaten bir şey göremezdi. Dehşetli bir tiksinti duygusu onu Svidrigaylov'dan bir an önce uzaklaşmaya itiyordu. Gayriihtiyari yüksek sesle, "Ben de bu alçak caniden, bu şehvet düşkünü, edepsiz adamdan, bu aşağılık he-

riften bir an için olsa da bir şeyler bekledim ya!" diye söylendi. İşin aslında Raskolnikov bu hükmü vermekte biraz acele etmiş, düşüncesizce davranmıştı. Svidrigaylov'un tüm halinde ona gizemli bir hava değilse bile bir orijinallik veren bir hal vardı. Tüm bu konuşmalardan kız kardeşiyle ilgili çıkardığı sonuç ise Svidrigaylov'un onu asla rahat bırakmayacağı olmuştu. Ancak tüm bunları düşünmek ve üzerinde kafa yormak ona artık dayanılmayacak kadar ağır gelmekteydi.

Yalnız kalınca âdeti olduğu üzere, yirmi adım sonra derin düşüncelere daldı. Köprüye varınca, korkuluklara dayanarak akan suya bakmaya başladı. Halbuki bu sırada Avdotya Romanovna yanı başında durmuş onu izlemekteydi.

Raskolnikov köprünün başında onunla karşılaşmış, ama hiç farkına varmadan yanından öylece geçip gitmişti. Onu hiçbir zaman sokakta böyle görmemiş olan Duneçka, çok şaşırmış ve korkmuştu. Durmuş ona bakıyor, seslenip seslenmemekte bir karara varamıyordu. Aniden, Sennaya Meydanı tarafından köprüye doğru telaşla gelmekte olan Svidrigaylov'u gördü.

Ancak görünüşüne bakılırsa adam gizemli bir tavırla ve sakınarak yürüyor gibiydi. Köprüye ulaştığında daha fazla ilerlemedi. Raskolnikov'un kendisini görmemesi için büyük bir gayret göstererek kaldırımda, biraz uzaklarında durdu. Avdotya Romanovna'yı çoktan fark etmiş ve ona bazı işaretler yapmaya başlamıştı. Duneçka'ya göre Svidrigaylov bu işaretlerle ondan kardeşine seslenmemesini, onu uyarmamasını ve doğrudan kendisine doğru gelmesini rica etmekteydi.

Dunya da öyle yaptı. Sessizce kardeşinin yanından süzülerek Svidrigaylov'a yaklaştı.

"Çabuk gidelim," diye fısıldadı Svidrigaylov. "Rodion Romanıç'in buluşmamızdan haberi olmasını istemiyorum. Biraz önce ağabeyinizle şurada beni otururken bulduğu bir mey-

hanede görüştük ve elinden zorlukla kurtuldum. Her nasılsa size yazdığım mektuptan haberi olmuş ve bir şeylerden kuşkulanmakta. Herhalde bunu ona siz söylememişsinizdir? Siz değilseniz kim söylemiş olabilir?"

"İşte sokağın köşesini döndük," diyerek adamın lafını kesti Dunya, "artık ağabeyim bizi göremez. Sizinle daha ileriye gitmeyeceğimi beyan ediyorum. Her ne söyleyecekseniz burada söyleyiniz; söyleyeceklerinizi burada sokakta da söyleyebilirsiniz."

"Birincisi, söyleyeceklerimi sokakta anlatmam mümkün değil; ikincisi, sizin Sofya Semyonovna'yı da dinlemeniz lazım; üçüncüsü, benim size bazı belgeleri göstermem lazım... Nihayet, eğer evime gelmezseniz söyleyeceklerimi size anlatmaktan vazgeçer, derhal çekip giderim. Üstelik unutmayınız ki, sevgili ağabeyinize dair olağanüstü ilginç bir sırrı elimde tutmaktayım."

Dunya kararsızlık içinde kaldı ve Svidrigaylov'u keskin bakışlarla süzdü.

"Neden korkuyorsunuz ki!" diye sakince ısrar etti adam. "Burası şehir, köy değil. Üstelik köyde bile zararı ben size değil, daha çok siz bana verdiniz, üstelik burada..."

"Sofya Semyonovna'nın haberi var mı?"

"Hayır, ona tek bir kelime bile etmedim ve şimdi evde olup olmadığından bile emin değilim! Aslında muhtemelen evdedir. Bugün üvey annesinin cenazesi kalktı, misafirliğe gidecek hali yok ya! Zamanından önce bu meseleyi kimseye anlatmak istemiyorum, hatta size açtığım için bile kısmen pişmanım. Böyle durumlarda minnacık bir ihtiyatsızlık ihbar anlamına gelir. Ben şuracıkta, işte şu evde oturuyorum. İşte yaklaşıyoruz. İşte binanın kapıcısı; beni gayet iyi tanır; bakın selam veriyor!.. Bir kadınla birlikte olduğumu da gördü; muhakkak ki, yüzünüzü de anımsayacaktır. Benden çok korkuyor ve kuşkulanıyorsa-

nız bunlar işinize yarayacaktır. Sizinle böyle kaba bir şekilde konuştuğum için affınızı rica ederim. Ben burada kiracıyım. Sofya Semyonovna da benim odama bitişik olan odada kiracı olarak yaşıyor. Tüm katta kiracılar oturuyor. Çocuk gibi korkacak ne var? Yoksa ben çok korkunç birisi miyim?"

Svidrigaylov'un yüzünde hoş gören çarpık bir gülümseme belirmişti; ama aslında hiç de gülümseyecek halde değildi. Kalbi hızlı hızlı çarpıyor, nefesi kesiliyordu. Gittikçe artan heyecanını gizlemek maksadıyla sesini yükselterek konuşuyordu. Ama Dunya onun bu dehşetli heyecanını fark etmeye fırsat bulamadı. Svidrigaylov'un kendisi için korkunç bir adam olduğu, ondan bir çocuk gibi korktuğu şeklindeki sözleri onu çok sinirlendirmişti.

"Sizin şerefsiz bir insan olduğunuzu... bilmeme rağmen, hiç korkmuyorum. Haydi, düşün önüme," dedi görünüşte sükûnetini koruyarak. Ama yüzü çok solmuştu.

Svidrigaylov, Sonya'nın kapısında durdu.

"İzin verirseniz evde mi değil mi bir bakayım. Yok. Talihsizlik! Ama onun kısa süre içinde geleceğini biliyorum. Muhakkak yetim kalan kardeşlerini yerleştirmek için görüşme yapmaya gitmiştir. Anneleri de öldü. Ben de çocuklarla ilgilendim, yardımcı olmaya çalıştım. Sofya Semyonovna on dakika içinde dönmezse, isterseniz onu hemen bugün size gönderirim. Kapının diğer yanında ev sahibem Bayan Resslich yaşıyor. Şimdi şuraya bakınız, size esas kanıtlarımı göstereceğim: Yatak odamdaki bu kapı, kiraya verilecek olan, halen tamamıyla boş duran iki odaya açılıyor. İşte o iki oda... Bunlara dikkat edin lütfen."

670 Svidrigaylov mobilyalı, oldukça geniş iki odada oturuyordu. Dunya şüpheci gözlerle etrafına bakındı ama ne mobilyalarda ne de odaların konumunda özel bir şey fark edebildi. Ama aslında bazı şeylerin farkına varabilirdi. Mesela

Svidrigaylov'un dairesi kimsenin yaşamadığı iki odanın arasında kalıyordu. Daireye giriş doğrudan koridordan değil de ev sahibesinin neredeyse boş olan iki odasındandı. Svidrigaylov yatak odasındaki başka bir kilitli kapıyı açarak, yine boş olan bir kiralık daireyi Duneçka'ya gösterdi. Duneçka, burasını görmeye niçin davet edildiğini anlamayarak eşikte durakladı. Ama Svidrigaylov aceleyle açıklamaya başladı.

"İşte şuraya, bu ikinci büyük odaya bakınız. Kapının kilitli olduğuna dikkat ediniz. Kapının arkasında bir iskemle var, iki odanın biricik iskemlesi. Bunu ise rahat dinleyebilmek için ben kendi odamdan getirdim. İşte orada kapının gerisinde şimdi Sofya Semyonovna'nın masası duruyor; Rodion Romanıç'le orada konuşmuştu. Ben ise bu iskemleye oturarak buradan dinliyordum. İki akşam üst üste, her seferinde iki saat kadar konuştular. Ve elbette bu konuşmalarından bir şeyler de öğrenmişimdir, değil mi?"

"Onları kapı arkasından mı dinlediniz?"

"Evet, dinledim; şimdi benim odama dönelim zira burada oturacak bir yer bile yok."

Avdotya Romanovna'yı dairesinin salon vazifesi gören ilk odasına götürüp oturması için bir iskemle gösterdi. Kendisi masanın diğer ucuna, kızdan en az bir metre uzağa oturdu. Ama gözlerinde, vaktinde genç kızı çok korkutmuş olan o alev yine parlamaya başlamış olmalıydı ki, Dunya irkildi ve bir kez daha kuşkuyla etrafına bakındı. Bu hareketi istem dışı yapmıştı, aslında güvensizliğini göstermeyi arzu etmiyordu. Ama Svidrigaylov'un oturduğu dairenin bu yalıtılmış durumu sonunda onu da etkilemişti. Hiç olmazsa ev sahibesinin evde olup olmadığını sormak istemiş ama... gururundan sormamıştı. Üstelik kendisi için duyduğu kaygıdan çok daha büyük bir endişe ve korku yüreğini sarmıştı. Dayanılmaz bir azap çekmekteydi.

"İşte mektubunuz," diye başladı konuşmaya, mektubu masaya koyarak. "Yazdıklarınız mümkün olabilir mi? Güya ağabeyimin işlediği bir suç olduğunu ima ediyorsunuz. Bunu oldukça kesin şekilde ima ediyorsunuz o nedenle şimdi inkâr etmeye kalkmayın. Biliyor musunuz, ben bu budalaca hikâyeyi sizden önce de duydum ve tek bir sözüne bile inanmıyorum. Bu çok alçakça ve komik bir şüphe. Bu hikâyenin başlangıcını ve nereden kaynaklandığını biliyorum. Elinizde hiçbir kanıt olamaz. Kanıtlayacağınıza söz vermiştiniz: konuşun o zaman! Ama şunu da önceden bilin ki, size inanmıyorum! İnanmıyorum!.."

Duneçka bunları hızlı hızlı, aceleyle söylemişti ve bir anda yanaklarını bir kızıllık sarmıştı.

"İnanmamış olsaydınız tek başınıza bana gelme tehlikesini göze almanız mümkün olur muydu hiç? Niye geldiniz o zaman? Sırf meraktan mı?"

"Eziyet etmeyin lütfen, bildiğinizi anlatın, konuşun!"

"Cesur bir kız olduğunuzu söylemeye bile gerek yok! Ant olsun ki, ben Bay Razumihin'den size eşlik etmesini isteyeceğinizi düşünmüştüm. Ama baktım, o ne sizinleydi, ne de etrafta. Ve bu çok cesurcaydı, demek ki, Rodion Romanıç'i kurtarmak istiyorsunuz. Zaten sizin her şeyiniz tanrısal... Ağabeyinize gelince, size ne diyebilirim ki? Az önce onu kendi gözlerinizle gördünüz. Onu nasıl buldunuz?"

"Suçlamalarınızı buna dayandırmıyorsunuz yalnızca, değil mi?"

"Hayır, görünüşüne değil ama kendi sözlerine dayandırıyorum. Bakın o buraya, Sofya Semyonovna'ya, iki akşam üst üste geldi. Size nereye oturmuş olduklarını gösterdim. Ağabeyiniz o kıza her şeyi itiraf etti. Ağabeyiniz bir katildir. Kendisinin de bazı eşyalarını rehin bıraktığı memur eşi, tefeci, yaşlı kadını öldürmüş... Ayrıca cinayeti işlerken, tesadüfen üzerine

gelen, yaşlı kadının kız kardeşi Lizaveta adındaki satıcı kadını da öldürmüş. Her ikisini de yanında getirdiği bir balta ile öldürmüş... Bu cinayetleri işleme nedeni de soygun. Nitekim soygunu gerçekleştirmiş de. Yaşlı kadının paralarını ve başka bazı rehin bırakılan eşyaları çalmış... Tüm bunları kendisi, kelimesi kelimesine, Sofya Semyonovna'ya anlattı. Şimdi bu sırrı bilen sadece Sofya Semyonovna. Ama kızcağızın bu cinayetle hiçbir ilişiği yok. Tam tersine, cinayeti duyduğu zaman tıpkı sizin gibi fenalık geçirdi. Ama merak etmeyiniz, Sofya Semyonovna ağabeyinizi ele vermez."

"Bu olamaz!" diye mırıldandı Duneçka, tüm kanı çekilip bembeyaz olmuş dudaklarıyla kekeleyerek. "Olamaz, hayır, asla, hiçbir nedeni yok, hiçbir anlamı yok... Bu yalan! Yalan!"

"Amacı soygundu, işte size tüm neden! Paraları ve eşyaları aldı. Öte yandan şu da bir hakikat ki, bilinçli olarak ne paralardan, ne de eşyalardan yararlandı, götürüp hepsini bir taşın altına koydu ve hâlâ orada yatmaktalar. Ama bunun nedeni yararlanmaktan korkması."

"Onun çalması, soygun yapması mümkün mü? Hatta bunu aklından bile geçirmesi ihtimali var mı?" diye haykırdı Dunya iskemleden sıçrayarak. "Siz onu tanıyorsunuz, gördünüz, değil mi? O, hiç hırsız olabilir mi?"

Dunya, tüm korkusunu unutmuş, adeta Svidrigaylov'a yalvarıyordu.

"Avdotya Romanovna, bu meselede binlerce, hatta milyonlarca kombinasyon ve kategori var. Hırsız çalar ama kendisinin aşağılık bir insan olduğunu bilir. Ben soylu bir aile çocuğunun postayı soyduğunu da işitmiştim, kim bilir belki de bunu yaparken gerçekten de iyi bir şey yaptığına inanıyor olabilir. Eğer bunu bana rastgele birisi anlatmış olsaydı, aynı sizin gibi, inanmayacaktım. Ama kendi kulaklarıma inanır güvenirim. Ağabeyiniz, Sofya Semyonovna'ya yaptığı bu işin nedenlerini de

anlattı; o kızcağız da önce kendi kulaklarına inanamadı, ancak daha sonra kendi gözlerine inanmak durumunda kaldı. Zira bunları bizzat ağabeyiniz anlattı Sofya Semyonova'ya."

"Ne gibi nedenlermiş bunlar?"

"Uzun bir hikâye Avdotya Romanovna... Şimdi size bunu nasıl anlatayım bilmem ki, onun kendine özgü bir teorisi var, mesela, esas amacınız iyi ise, münferit bir kötülüğe göz yumabilirsiniz gibi bir şey. Tek bir kötülük ve yüz hayırlı iş! Çok yetenekli, son derece gururlu bir genç, mesela topu topu üç bin ruble için geleceğinin bambaşka bir şekil alacağını bilse ve bu parayı bulamadığından sefil olduğunu görse hiç kuşkusuz büyük bir hayal kırıklığına uğrar. Bunun üstüne açlığı, kafes gibi bir odada yaşamayı, pejmürde giysiler giymeyi, kendi sosyal durumunun parlak geleceğine karşın annesiyle kız kardeşinin mevcut durumlarının yarattığı sinir bozukluğunu ekleyin. Hepsinin üstüne de şöhret düşkünlüğü ve kibir sahibi olmasını ekleyin, ama bununla birlikte, Tanrı bilir belki de bu özellikler olumlu yönelimlerle birlikte var oluyordu... Hem ben onu suçlamıyorum, böyle düşünmeyin sakın lütfen; hem üzerime vazife de değil zaten. Sonra onun bir küçük teorisi – işte öylesine bir teori – daha var ki, buna göre insanlar ikiye ayrılıyorlar: malzeme işlevi görenler ve özel insanlar olmak üzere. Yani, bu teoriye göre üstün özelliklerinden ötürü hiçbir yasaya bağlı olmayan, tam tersine öteki insanların, yani malzeme işlevi gören, çöpe atılabilecek insanların bağlı oldukları yasaları yapan insanlar söz konusudur. İşte, böyle hiç de fena olmayan bir teori, *une theorie comme une autre.** Napolyon, onun çok merakını çekmiş. Daha doğrusu, pek çok üstün yetenekli insanın münferit kötülükleri umursamadıkları, hiç tereddüde düşmeden bunların üzerinden atlamış oldukları gerçeği onu esas olarak ilgilendirmiş. Bence kendisinin de üstün yetenekli

* "Birçok benzeri olan bir teori", aslında Fransızca yazılmıştır. –*çn*

bir insan olduğu vehmine kapılmış, hiç değilse bir süre buna inanmış olmalı. Bir teori geliştirmiş olmasına rağmen, tereddütsüz olarak daha ileriye gidecek gücü gösteremediğini, yani üstün yetenekli bir insan olmadığını anladığında çok acı çekmiş; hâlâ da çekmektedir. Bu durum ise böylesine aşırı gururlu bir genç için, özellikle de çağımızda, çok alçaltıcı bir şey."

"Peki ya vicdan azabı? Siz bu durumda onda her türlü ahlâki duyguyu inkâr ediyorsunuz, öyle değil mi? İyi ama sanki o böyle birisi mi?"

"Ah, Avdotya Romanovna, şimdi ahlâki olan her şey bulanıklaştı, yani bununla birlikte, zaten ahlâki duygu hiçbir zaman özel bir düzen içinde olmamıştır. Ruslar tıpkı vatanları gibi engin bir ruha sahiptir Avdotya Romanovna ve fantastik olana, düzensiz olana karşı bir eğilimleri vardır; ama üstün bir yeteneğe sahip olmadan engin ruhlu olmak ise bir felakettir. Hatırlar mısınız, sizinle akşamları bahçede, terasta baş başa otururken bu konuda, böylesi ne çok konuşmalarımız olmuştur. Hem siz beni özellikle bu ruh enginliğinden ötürü eleştirirdiniz. Kim bilir, belki de biz orada bunları konuşurken o da tam o sırada burada neler yapacağını tasarlamaktaydı. Bizde eğitimli kesimde henüz kutsal gelenekler oluşmamış durumda, Avdotya Romanovna. Belki birileri kitaplardan yola çıkarak bunları kendisi için belirleyecek... veya eski yıllıkları okuyarak bir şeyler çıkarmaya çalışacaktır. Ama bunu yapacak olanlar hep bilim insanları olacaktır ve onlar da öylesine derbeder insanlardır ki, cemiyet insanları onların peşinden gitmeyi kendileri için uygunsuz göreceklerdir. Ama siz zaten benim fikirlerimi biliyorsunuz; kimseyi kesin olarak suçlayamam. Zaten kendim nasırsız ellere sahibim ve tutumum bellidir. Hem bu konular üzerinde sizinle pek çok kez konuşmuşuzdur. Hatta görüşlerimin ilginizi çekmesi mutluluğuna da ermiştim... Yüzünüz çok soldu Avdotya Romanovna!"

"Ben onun bu teorisini biliyorum. Her şeyi yapmaları mubah olan insanlar hakkında dergide yayınlanan makalesini okumuştum... Razumihin dergiyi getirmişti..."

"Bay Razumihin mi? Ağabeyinizin makalesini mi? Dergide mi? Öyle bir makale mi varmış? Bilmiyordum. Muhakkak ilginç olmalı! Siz böyle nereye ayaklandınız, Avdotya Romanovna?"

"Sofya Semyonovna'yı görmek istiyorum," dedi zayıf bir sesle Duneçka. "Odasına nasıl giderim? Belki de dönmüştür; onu bir an önce görmek istiyorum. Varsın bana..."

Avdotya Romanovna sözünü bitiremedi. Nefesi kesilmişti tümüyle.

"Sofya Semyonovna geceye kadar dönmez. Öyle sanıyorum. Kısa süre içinde dönecekti, dönmediğine göre çok gecikecek demektir..."

"Yalan söylüyorsun! Görüyorum... Yalan söyledin... Hep yalan söyledin!.. Sana inanmıyorum! İnanmıyorum! İnanmıyorum!" diye haykırdı Duneçka, kendinden geçerek müthiş bir hiddet içinde.

Svidrigaylov'un koşturup yetiştirdiği iskemleye neredeyse baygın bir halde yığıldı.

"Avdotya Romanovna, ne oluyorsunuz, kendinize geliniz! İşte su. Bir yudum için..."

Adam yüzüne biraz su serpince Duneçka ürpererek kendine geldi.

"Çok etkilendiniz!" diye homurdandı kendi kendine Svidrigaylov, kaşlarını çatarak. "Avdotya Romanovna, sakinleşin lütfen! Biliniz ki, onun dostları var... Ona yardım eder, onu kurtarırız. Onu yurt dışına götüreyim ister misiniz? Param var. Üç günde pasaport çıkartırım ona... Cinayet işlemiş olmasına gelince, bundan sonra yapacağı faydalı işlerle bunu telafi eder. Haydi, yeter artık, üzmeyin kendinizi! Hem o büyük bir insan

olabilir. Nasılsınız? Kendinizi nasıl hissediyorsunuz?"

"Zalim adam! Bir de alay ediyor. Bırakın beni..."

"Nereye? Nereye gidiyorsunuz?"

"Kardeşime. O nerede? Biliyor musunuz? Kapı niye kilitli? Biz buraya bu kapıdan girmiştik, şimdi ise kilitlenmiş. Hangi arada kapıyı kilitlemeyi becerdiniz?"

"Burada konuştuğumuz şeyleri herkesin duymaması gerekiyordu. Hem ben sizinle asla alay etmiyorum; sadece bu şekilde konuşmaktan bıktım. Bu halde nereye gideceksiniz? Yoksa onu ele vermeyi mi düşünüyorsunuz? Onu hepten delirterek kendi kendisini ele vermesine neden olacaksınız. Kardeşinizin izlendiğini, artık peşine düşülmüş olduğunu biliyor musunuz? Bu şekilde davranarak sadece onu ele vermiş olursunuz. Bekleyin. Ben biraz önce onu gördüm ve onunla konuştum; henüz onu kurtarmak mümkün. Bekleyin, oturun lütfen, birlikte düşünelim. Sizi bütün bunları baş başa konuşabilmek ve enine boyuna düşünüp taşınmak için davet ettim zaten. Haydi, oturun ama!"

"Onu nasıl kurtarabilirsiniz? Onu kurtarmak mümkün mü sanki?"

Dunya oturdu. Svidrigaylov da onun yanına oturdu.

"Her şey size bağlı, sadece size," diye konuşmaya başladı. Gözleri kor gibi yanmaya başlamıştı, adeta fısıltıyla konuşuyor ve heyecandan şaşırıyor, bazı sözcükleri söyleyemiyor veya kekeliyordu.

Dunya, korkuyla onun yanından hızla uzaklaştı. Svidrigaylov, zangır zangır titriyordu.

"Siz... Bir sözünüzle, tek bir sözünüzle onu kurtarabilirsiniz! Ben... onu kurtarırım. Param ve arkadaşlarım var. Onu hemen yurt dışına gönderirim, pasaportunu bizzat alırım, hem iki pasaport, biri ona biri de bana. Arkadaşlarım var; ahbabım olan iş adamları var... İster misiniz? Size de pasaport alırım...

Annenize de... Razumihin'i ne yapacaksınız? Ben sizi o kadar çok seviyorum ki... Ben sizi sonsuz bir aşkla seviyorum. Bırakın, eteğinizin ucunu öpeyim, bırakın, bırakın! Eteğinizin hışırtısı beni kendimden geçiriyor! Bana yapın deyin ve ben yapayım! Her şeyi yaparım. Mümkün olmayanı bile yaparım. İnandığınız her şeye ben de inanacağım. Sizin için her şeyi, ama her şeyi yapacağım! Bana öyle bakmayın, bakmayın bana öyle! Beni öldürdüğünüzü biliyor musunuz?.."

Hatta artık sayıklamaya başlamıştı. Sanki kafasına aniden bir şeyle vurulmuş gibi ona bir şeyler olmuştu. Dunya sıçrayarak kapıya doğru atıldı.

"Açın! Açın!" diye bağırmaya başladı elleriyle kapıyı sarsarak. Dışarıda olabilecek birilerinden yardım istiyordu. "Kapıyı açın, ne olur, kimse yok mu orada?"

Svidrigaylov ayağa kalktı; kendine gelmişti. Az önce yaşadığı heyecandan dolayı hâlâ titremekte olan dudaklarında hain ve alaycı bir gülümseme yavaş yavaş belirmeye başladı.

"Evde kimse yok," dedi. Hafif bir sesle ve duraklayarak konuşuyordu. "Ev sahibesi gitti, böyle bağırarak boş yere nefes tüketmiş, kendinizi boş yere üzmüş oluyorsunuz."

"Anahtar nerede? Derhal kapıyı aç, hemen şimdi, alçak adam!"

"Anahtarı kaybettim ve bulamıyorum."

"Ya! Bu yaptığınız zorbalık!" diye haykırdı Dunya. Yüzü bir ceset gibi sararmıştı. Kendini bir köşeye atarak orada rast geldiği küçücük masayı kendisine siper yaptı. Bağırmıyordu; ama bakışlarını karşısındaki zorbaya dikmiş, dikkatle tüm davranışlarını kolluyordu. Svidrigaylov da yerinden kıpırdamıyor ve odanın diğer ucunda, genç kızın karşısında duruyordu. Hatta en azından görünüşte sükûnetini koruyordu. Ama yüzü eskisi gibi solgundu. Dudaklarındaki alaycı gülümseme kaybolmamıştı.

"Siz şimdi 'zorbalık' dediniz, Avdotya Romanovna, Eğer zorbalık diyorsanız o zaman gerekli önlemleri almış olduğumu kendiniz de tahmin edersiniz. Sofya Semyonovna evde değil; Kapernaumov'ların odası çok uzakta, aramızda beş tane kapalı oda var. Ve nihayet, sizden en az iki kat daha güçlüyüm, üstelik de korkacağım hiçbir şey yok, çünkü sizin daha sonra beni şikâyet etmeniz mümkün değil. Gerçekten de ağabeyinizi ele vermek istemezsiniz, değil mi? Hem zaten size kimsecikler de inanmaz. Yalnız bir adamın odasına genç bir kız tek başına niçin gider ki? Hatta ağabeyinizi feda edecek olsanız bile hiçbir şeyi kanıtlayamazsınız; zorbalığı kanıtlamak çok zordur, Avdotya Romanovna."

"Alçak!" diye fısıldadı Dunya öfkeyle.

"Nasıl isterseniz, ama şunu bilin ki, sadece bunu bir ihtimal olarak söyledim. Şahsi inancıma göre, siz haklısınız. Zorbalık, alçaklıktır! Ben tüm bunları sadece, sonradan vicdanınızda hiçbir leke kalmasın diye söyledim. Hatta size teklif ettiğim şekilde kardeşinizi gönül rızasıyla kurtarmak isteseniz bile. Siz sadece şartlara, ya da bu sözcüğü kullanmadan olmuyorsa, zorbalığa boyun eğmiş oluyorsunuz! Bunları düşünün; ağabeyiniz ve annenizin kaderi tamamıyla sizin ellerinizde. Ben ise sizin köleniz olacağım... bir ömür boyu... işte burada böyle kararınızı bekleyeceğim..."

Svidrigaylov, Dunya'nın sekiz adım kadar uzağında, divana oturdu. Kararını kesin olarak vermiş olduğundan genç kızın en ufak bir şüphesi yoktu. Hem bu adamı iyi tanıyordu.

Dunya, aniden cebinden bir toplu tabanca çıkarıp horozunu kaldırdı ve tabancalı elini masaya dayadı. Svidrigaylov yerinden fırladı.

"Vay! Demek öyle!" diye haykırdı şaşkınlıkla. Dudaklarında kötücül bir gülümseme belirdi. "İşte bu, işin rengini tamamen değiştirir! Siz kendiniz benim işimi çok kolaylaştırıyor-

sunuz, Avdotya Romanovna! Hem bu tabancayı da nereden buldunuz? Yoksa Bay Razumihin mi verdi size onu? Ah! Ama o benim tabancam! Eski tanıdık! O zaman onu ne çok aramıştım!.. Size vermek şerefine nail olduğum köydeki atış dersleri demek ki boşa gitmemiş."

"Senin değil, öldürmüş olduğun Marfa Petrovna'nın tabancası, cani herif! Zaten onun evinde sana ait olan hiçbir şey yoktu. Yapabileceklerinden kuşkulandığım an onu aldım. Bir adım bile atmaya cesaret edersen, yemin ederim seni öldürürüm!"

Dunya öfkeden çıldırmış gibiydi. Tabancayı atışa hazır tutuyordu.

"Peki ya, ağabeyin? Sırf meraktan soruyorum," dedi Svidrigaylov yerinden hiç kıpırdamadan.

"Çok istiyorsan ihbar et! Kıpırdama sakın! Yaklaşayım deme! Ateş ederim! Karını sen zehirledin, biliyorum, esas sen katilsin!"

"Marfa Petrovna'yı zehirlemiş olduğumdan kesinlikle emin misiniz?"

"Sen yaptın! Bunu bana kendin ima etmiştin; bana zehirden bahsetmiştin... Ben biliyorum, zehri almaya gittin, aldın ve hazırladın... Katil kesinlikle sensin... Alçak!"

"Bu doğru bile olsa, senin yüzünden yaptım... Buna sebep olan sensin."

"Yalancı! Senden her zaman nefret ettim, her zaman..."

"Ya, öyle mi Avdotya Romanovna? Belli ki, bana yaptığınız propagandanın heyecanı içinde nasıl yumuşadığınızı, bana nasıl yanaştığınızı unuttunuz herhalde... Ben gözlerinizden anlamıştım; Hatırlıyor musunuz, geceleyin, ay ışığında, hatta bülbüller ötüyordu?"

"Yalan söylüyorsun! (Dunya'nın gözlerinde çılgın bir parıltı belirdi.) Yalan söylüyorsun, iftiracı!"

"Yalan mı? Peki, diyelim ki yalan söylüyorum. Yalancıyım. Kadınlara böyle şeyleri hatırlatmak gerekmiyor (alayla gülümsedi). Ateş edeceğini biliyorum, muhteşem mahlûk. Hadi durma ateş et!"

Dunya, tabancayı doğrulttu ve ölü gibi solgun yüzü, bembeyaz kesilmiş titreyen dudakları, alev saçan kocaman kapkara gözleriyle ona baktı. Kararını kesin olarak vermiş adamı ölçüp biçiyor ve ilk hareketini bekliyordu. Svidrigaylov, Dunya'yı hiçbir zaman bu kadar güzel görmemişti. Tabancayı kaldırdığı dakikada gözlerinden saçılan alev adeta onu yakmış ve kalbi sancıyla burulmuştu. Bir adım attı ve silah patladı. Kurşun saçlarını yalayarak arkasındaki duvara saplandı. Durdu ve sessizce güldü.

"Sanki arı soktu! Doğrudan kafaya nişan alıyor... Bu da ne? Kan!"

Sağ şakağından ip gibi incecik akan kanı silmek için mendilini çıkardı; kurşun hafifçe kafatası derisini sıyırmış olmalıydı. Dunya tabancayı indirdi ve Svidrigaylov'a baktı. Bu bakışında korku değil de adeta yabani bir şaşkınlık vardı. Sanki ne yaptığını anlamıyor, ne olup bittiğinin farkına varmıyor gibiydi!

"Bakın işte ıskaladınız! Bir kez daha ateş edin, bekliyorum," dedi hafif bir sesle Svidrigaylov. Hâlâ gülümsüyordu ama artık gamlı bir gülümsemeydi bu. "Böyle durup beklerseniz daha horozu kaldıramadan sizi yakalarım!"

Duneçka irkildi, hızla horozu kaldırdı ve tabancayı yine doğrulttu.

"Bırakın beni!" dedi umutsuzlukla. "Yemin ederim, tekrar ateş ederim... Ben... öldürürüm!.."

"Eh, ne yapalım... üç adım mesafeden öldürmemek mümkün değil. Ama eğer öldürmezseniz... o zaman..." gözleri kor gibi parladı ve iki adım daha attı.

Duneçka tetiğe bastı ama tabanca ateş almadı!

"İyi doldurmamışsınız! Ama önemli değil! Bir kapsülünüz daha olmalı. Siz düzeltin, ben bekliyorum!"

Svidrigaylov, Dunya'nın iki adım ötesinde durmuş bekliyor, şehvetle tutuşmuş vahşi bir karar okunan gözlerinde ağır bakışlarla ona bakıyordu. Dunya, onun kendisini serbest bırakmaktansa ölmeyi tercih edeceğini anladı. "Ve... ve artık sadece iki adım ilerisinde olduğuna göre bu kez ateş ederse elbette onu öldürecekti!.."

Aniden tabancayı elinden fırlatıp attı.

"Tabancayı attı!" dedi hayretle Svidrigaylov ve derin bir nefes aldı. Birdenbire sanki yüreğinden bir ağırlık kalkmış gibi oldu; kalkan ağırlık belki de yalnızca ölüm korkusunun ağırlığı değildi; hem onun bu anda böyle bir korku duymamış olması daha muhtemeldi. Bu kendisinin de tamamıyla tanımlayamadığı daha başka, daha üzücü, daha karanlık bir duygudan kurtuluştu.

Dunya'ya yaklaşarak yavaşça beline sarıldı. Genç kız buna karşı koymadı ama tüm vücudu bir yaprak gibi titriyor, ona yalvaran gözlerle bakıyordu. Svidrigaylov, ona bir şeyler söylemek istedi ama sadece dudakları açılıp kapanıyor, boğazından hiç ses çıkmıyordu.

"Bırak beni!" diye yalvardı Dunya. Svidrigaylov irkildi, bu "sen"li sesleniş az öncekine hiç benzemiyordu.

"Demek beni sevmiyorsun, öyle mi?" diye usulca sordu.

Dunya, kafasını olumsuz anlamda salladı.

"Ve... sevemez misin?.. Hiçbir zaman mı?" diye fısıldadı umutsuzca.

"Hiçbir zaman!" diye fısıltıyla cevap verdi Dunya.

Svidrigaylov'un ruhunda çok kısa bir an süren korkunç ve sessiz bir mücadele yaşandı. Anlatılması imkânsız bir bakışla genç kızı süzdü. Birdenbire kızın belinden kolunu çekti. Dö-

nüp hızlı adımlarla pencerenin yanına gitti ve orada durdu.

Aradan bir an daha geçti.

"İşte anahtar," dedi (anahtarı paltosunun sol cebinden çıkardı, başını çevirmeden, Dunya'ya hiç bakmadan, arkasındaki masanın üzerine bıraktı), "alınız ve hemen çıkıp gidiniz!.."

Israrla pencereden bakıyordu.

Dunya, anahtarı almak için masaya yaklaştı.

"Çabuk! Çabuk!" diye tekrarladı Svidrigaylov, hâlâ yerinden kımıldamamış ve yüzünü dönmemişti. Ama bu "çabuk" sözünde açıkça hissedilen korkunç bir ton vardı.

Dunya bunu anladı, anahtarı kaptı, kapıya koştu, hızla kilidi açtı ve odadan dışarı fırladı. Bir dakika sonra da çılgın gibi, kendini bilmeden, kanala ve oradan da K Köprüsü'ne doğru koşuyordu.

Svidrigaylov, pencerenin önünde üç dakika kadar daha durdu; nihayet ağır ağır döndü, etrafına bakındı ve sessizce avcunu alnında gezdirdi. Yüzü tuhaf bir gülümseyişle çarpılmıştı; zavallı, hazin, umutsuz, zayıf bir gülümsemeydi bu. Başındaki artık kurumaya yüz tutmuş kan eline bulaştı. Bu kana nefretle baktı; sonra havluyu ıslatıp şakağını temizledi. Gözüne Dunya'nın fırlatıp attığı, kapıya kadar yuvarlanmış tabanca çarptı. Bu, üç mermi alan, eski tipte küçük bir cep tabancasıydı; içinde iki kurşun ve bir kapsül kalmıştı. Bir kez daha ateş edilebilirdi. Biraz düşündü, tabancayı cebine koydu, şapkasını aldı ve dışarı çıktı.

VI

Svidrigaylov o akşamını saat ona kadar, birinden diğerine geçerek çeşitli meyhane ve batakhanelerde geçirdi. Bir yerlerde karşısına Katya çıktı. Kız yine şarkı söylüyordu. "*Katya'yı öpmeye başladı*" diye bilinen bu edepsiz sokak şarkısına göre

Katya'yı öpen "alçak bir zorbaydı."

Svidrigaylov, Katya'yı, laterna çalan çocuğu, şarkıcıları, garsonları, hatta orada müşteri olan iki kâtibi bile içkiye boğdu. Bu kâtiplerle ilgilenmesinin nedeni burunlarının çarpıklığıydı. Birinin burnu sağa, diğerininkiyse sola çarpıktı. Bu durum Svidrigaylov'un çok garibine gitmişti. Sonunda bu insanlar onu bir eğlence bahçesine sürüklediler. Elbette onların giriş ücretini de Svidrigaylov ödedi. Bu bahçede bitki namına üç yaşında cılız bir çam ağacıyla üç çalıdan başka bir şey yoktu. Bunun dışında burada bir "gar" kurulmuştu ama aslında meyhaneden başka bir şey değildi, fakat burada çay servisi yapılıyordu, üstelik de birkaç tane yeşile boyanmış masa ve iskemle vardı. Berbat şarkıcılardan oluşan bir koro ve palyaço rolünde olan ama nedense gamlı bir hali olan Münihli sarhoş bir Alman ise halkı eğlendiriyordu. Svidrigaylov ile birlikte gelen kâtipler başka birtakım kâtiplerle az daha kavgaya tutuşup dövüşeceklerdi. Svidrigaylov'u aralarında hakem seçtiler. On beş dakika boyunca onları dinlemekle birlikte, adamlar öyle çok bağırıyorlardı ki, bir şey anlaması mümkün olmamıştı. Muhtemelen içlerinden birisi bir şeyi çalmış ama çaldığı şeyi o sırada rast geldiği bir Yahudi'ye anında satmıştı; fakat aldığı parayı arkadaşlarıyla paylaşmaya yanaşmıyordu. Nihayet anlaşıldı ki çalınıp satılan eşya, içinde bulundukları "gar" şeklindeki meyhaneye ait bir çay kaşığıydı. Buradaki çalışanlar da kaşığın kaybolduğunu fark edip aramaya başlamışlardı. İş çetrefilli hale geliyordu. Svidrigaylov, kaşığın da parasını ödeyerek bahçeden ayrıldı. Saat ona geliyordu. Tüm bu zaman zarfında ağzına bir damla içki koymamış, sadece sırf âdet yerini bulsun diye "gar"da kendine bir bardak çay söylemişti. Hava boğucu ve gökyüzü karanlıktı. Saat ona geldiğinde tüm gökyüzünü korkunç bulutlar kapladı. Gök gürlemeye ve bardaktan boşanırcasına yağmur yağmaya başladı. Yağmur damla damla değil de adeta oluk gibi

yağıyordu. Sürekli şimşekler çakıyor, her çakışta aydınlık birden beşe sayıncaya kadar sürüyordu. İliklerine kadar ıslanmış bir halde evine vardı. Dairesine girip kapısını kilitledi. Çekmeceyi açarak tüm parasını çıkardı. Bazı kâğıtları yırttı. Sonra tüm parasını ceplerine yerleştirdi. Elbisesini değiştirmek istedi ama pencereden bakıp da sağanak yağmurun devam ettiğini görünce elini sallayıp vazgeçti. Şapkasını alıp dairesinin kapısını kilitlemeden dışarı çıktı. Dosdoğru Sonya'nın odasına gitti. Sonya evdeydi.

Sonya, yalnız değildi, Kapernaumov'ların dört küçük çocuğunu toplamış onlara çay içiriyordu. Svidrigaylov'u sessizce ve saygıyla karşıladı, sırılsıklam ıslanmış elbiselerine şaşırarak baktı ama hiçbir şey söylemedi. Çocuklar ise anlatılmaz bir korku içinde kaçıp gittiler.

Svidrigaylov masanın başına oturdu ve Sonya'ya yanına oturmasını rica etti. Sonya, ürkekçe onu dinlemeye hazırlandı.

"Ben, Sofya Semyonovna, belki de Amerika'ya gideceğim," dedi Svidrigaylov, "ve biz sizinle muhtemelen son kez görüştüğümüze göre, size bazı yönlendirmelerde bulunmak için geldim. Siz bugün o hanımefendiyle görüşebildiniz mi? Onun size ne dediğini biliyorum, anlatmanıza gerek yok. (Sonya tam anlatmaya yeltenmişken kızardı ve durdu.) Bu çeşit insanların malum özellikleri vardır. Kız kardeşlerinizle erkek kardeşinize gelince, onlar gerçekten de yerleştirildiler, hesaplarına ayrılan para da her biri için imza karşılığında gereken emniyetli ellere teslim edilmiştir. Her ihtimale karşın şu makbuzları da siz alıp saklayın. Buyurun! Neyse, bu iş de bitmiş oldu. İşte üç bin ruble tutarında, yüzde beş faizli üç tahvil. Bunları da siz kendiniz için alınız! Bunlar artık sadece sizin. Ne duyarsanız duyun aldırmayın, bunu kimse bilmesin ve sadece ikimizin arasında kalsın. Bunlar size gerekli olacaklar Sofya Semyonovna, zira artık eskisi gibi iğrenç şekilde yaşayamazsınız, zaten o yaşayışı

sürdürmeniz de artık hiç gerekmiyor."

"Size öylesine minnettarım ki, yetimler de, rahmetli üvey annem de öyle," diye telaşla konuşmaya başladı Sonya, "şimdiye kadar size gerektiği gibi şükranlarımızı ifade edemediysem... Lütfen bağışlayınız..."

"Eh, kâfi, kâfi."

"Bu paralar için de size minnettarım Arkadiy İvanoviç, ama artık onlara ihtiyacım yok. Ben kendi başımın çaresine nasıl olsa bakarım. Sakın bunu nankörlük saymayın ama madem bu kadar hayırseversiniz, bu paraları..."

"Bu paralar sizin Sofya Semyonovna, onları size veriyorum ve lütfen bunun üzerinde daha fazla konuşmayalım, hem buna vaktim de yok! Bu paralar size gerekli olacak. Rodion Romanıç'in önünde iki yol var: Ya kafasına bir kurşun sıkacak ya da Vladimirka'ya* gidecek. (Sonya dehşetle ona baktı ve tüm vücudu titredi.) Merak etmeyiniz, her şeyi biliyorum, kendisinden öğrendim ve geveze birisi değilim, kimseye bir şey söylemeyeceğim. Gidip teslim olarak itiraf etmesi için o gün siz ona doğru nasihatte bulundunuz. Böyle davranması onun çok daha menfaatine olacaktır. Eğer Vladimirka'ya giderse elbette siz de onunla beraber gideceksiniz, öyle değil mi? Öyle değil mi? Değil mi? Böyle olunca da bu para lazım olacak. Onun için lazım olacak, anlıyor musunuz? Parayı size vererek aslında ona vermiş oluyorum. Üstelik siz Amaliya İvanovna'ya olan kira borcunu ödemeyi de üstlenmişsiniz; bunu işittim. Düşüncesizce böylesi anlaşma ve yükümlülüklerin altına niçin giriyorsunuz, Sofya Semyonovna? Bu Alman kadına borçlu olan siz değil, Katerina İvanovna'ydı, o nedenle hiç aldırış etmemeniz gerekiyordu. Hayatınızı böyle idame ettiremezsiniz. Her neyse,

* Rusya'da 1917 yılına kadar kürek cezasının çekildiği Sibirya'ya gönderilmek üzere kürek mahkûmlarının sevk edildiği ve Moskova'dan Vladimir kazasına uzanan yol. –*çn*

eğer bir gün, mesela yarın veya öbür gün, biri gelip de sizden bana dair veya benimle ilgili bazı şeyler soracak olursa (ki, gelip soracaklardır) size uğramış olduğumu söylemeyiniz, parayı da asla göstermeyiniz, size para vermiş olduğumu da sakın ha kimseye söylemeyiniz. Haydi, hoşça kalın! (İskemleden kalktı.) Rodion Romanıç'e kendisini saygıyla selamladığımı söyleyin. Aklıma gelmişken söyleyeyim: Size verdiğim paraları bir süreliğine Bay Razumihin'e emanet edebilirsiniz. Bay Razumihin'i tanıyor musunuz? Elbette tanıyorsunuzdur. İyi bir delikanlıdır. Yarın ya da uygun olduğunuzda paralarınızı saklaması için ona götürün. O zamana kadar da güzelce saklayın."

Sonya da oturduğu iskemleden telaşla kalktı ve korku dolu gözlerle ona baktı. Halinden ona bir şeyler söylemek, bir şeyler sormak için yanıp tutuştuğu belli oluyordu, ama ilk anlarda buna cesaret edememişti ve nereden, nasıl başlayacağını da bilemiyordu.

"Siz nasıl... Siz şimdi bu yağmurda nasıl gideceksiniz?"

"Amerika'ya gitmeyi göze alan adam, yağmurdan mı korkacak? He-he-he! Hoşça kalın azizim Sofya Semyonovna! Yaşayınız, hem de uzun bir ömür yaşayınız, siz başkalarına gerekli olacak bir insansınız. Aklıma gelmişken... Bay Razumihin'e de kendisini saygıyla selamladığımı iletin lütfen. İşte aynen böyle söyleyiniz: Arkadiy İvanoviç Svidrigaylov sizi saygıyla selamlıyor deyiniz. Mutlaka söyleyiniz."

Sonya'yı şaşkınlık, korku ve bir nevi ağır ve muğlak bir kuşku içinde bırakarak çıkıp gitti.

Sonradan anlaşıldı ki, Svidrigaylov aynı gece saat on biri geçe, çok tuhaf ve beklenmedik bir ziyarette daha bulunmuştu. Yağmur hiç ara vermeden yağmaya devam ediyordu. Saat on biri yirmi geçe, sırılsıklam bir halde, nişanlısının ailesinin Vasilyevskiy Adası'nın Tretaya Liniya/Üçüncü Hattı'nda, Malıy Prospekt/Küçük Cadde üzerindeki bir binada yer alan daracık

dairesine geldi. Uzun süre kapıyı çalıp açmalarını sağladığında, karşılayanlarda önce büyük bir şaşkınlık yaratmıştı. Ama Arkadiy İvanoviç, istediği zaman öyle sevimli ve cana yakın davranmasını bilirdi ki, gayet makul insanlar olan nişanlısının ebeveynlerinin, gelmeden önce bir yerlerde kendini kaybedecek kadar içerek sarhoş olduğu şeklindeki ilk tahminleri (gayet zekice olmakla birlikte), derhal suya düştü. Nişanlısının şefkatli ve gayet zeki bir kadın olan annesi, ayakları kötürüm olan kocasını Arkadiy İvanoviç'in önündeki bir koltuğa oturttu ve âdeti üzere, hemen dolambaçlı sorulara başladı. (Bu kadın hiçbir zaman hiçbir şeyi doğrudan sormaz, soru sormaya gülümseyip ellerini ovuşturarak başlardı. Sonra bir hususta bilgi almanın, mesela Arkadiy İvanoviç'in düğünü ne zaman yapmayı düşündüğünü kesin ve net olarak öğrenmenin peşindeyse, bu takdirde, önce Paris, Paris'in saray hayatı hakkında büyük bir merak ve ilgiyle çeşitli sorular sormaya başlar ve ancak bu uzun girizgâhtan sonra sırasıyla giderek meseleyi Vasilyevskiy Adası'nın Tretaya Hattı'na getirebilirdi.) Diğer zamanlar Arkadiy İvanoviç tüm bunları, elbette, büyük bir saygıyla dinlemişti. Ama bu kez nedense pek tahammülsüz göründü ve gelir gelmez kendisine nişanlısının uyuduğunu söylemiş olmalarına rağmen onu görmekte şiddetle ısrar etti. Elbette nişanlısı geldi. Arkadiy İvanoviç, lafı dolandırmadan, nişanlısına çok önemli bazı sebeplerden dolayı bir süreliğine Peterburg'dan ayrılmak zorunda olduğunu bildirdi. Bunun için de, zaten düğünden önce kendisine armağan olarak vermeyi çok önceden tasarladığı on beş bin gümüş ruble tutarındaki çeşitli tahvilleri getirdiğini söyledi ve lütfedip bunları değersiz bir armağan olarak kabul etmesini rica etti. Verdiği bu armağan ile Peterburg'dan bu şekilde aceleyle gidişi arasında ne gibi mantıklı bir ilişki bulunduğu, hele de bu armağanı vermek için, yağmurda, gece yarısı gelmeyi gerektiren önüne geçilmez zorunlulukların ne

olduğu kuşkusuz ki bu açıklamayla aydınlanmış değildi. Ama mesele gayet güzel geçiştirildi. Hatta pek zorunlu olan ahlamalar-vahlamalar, soruşturma ve şaşkınlıklar bile inanılmaz bir metanet ve olgunluk atmosferi içinde gerçekleşti. Buna karşılık minnet duyguları, olabilecek en ateşli sözlerle ifade edildi ve hatta zeki annenin gözyaşlarıyla pekiştirildi. Arkadiy İvanoviç kalktı, gülümsedi, nişanlısını öptü, hafifçe yanaklarını okşayarak yakında döneceğini söyledi. Sonra genç kızın gözlerinde çocukça bir merakla birlikte, dile getirilmemiş, ama oldukça ciddi bir soru işareti olduğunu görünce biraz düşündü ve sonra onu bir kez daha öptü. Ve hemen verdiği armağanın muhafaza edilmek üzere zeki annenin sandığına kilitleneceğini düşünerek içten esef etti. Aileyi büyük bir heyecan içinde bırakarak çıkıp gitti. O gider gitmez, şefkatli anne, aceleyle, yarı fısıldayarak, bu ziyaretle ve nişanlının söyledikleriyle ilgili akıl erdirilemeyen bazı hususları açıkladı: Arkadiy İvanoviç, önemli işleri ve bağlantıları olan, zengin ve büyük bir adamdı, kafasında neler olduğunu Tanrı bilirdi, aklına esmiş bir seyahate çıkmaya karar vermişti ve bunda şaşılacak bir şey yoktu. Elbette, evlerine sırılsıklam gelmiş olması garipti, ama mesela, İngilizler daha da acayiptirler ve tüm üst düzey cemiyet insanları kendileri hakkında ne söylendiğine aldırış etmez ve teklifsiz olurlar. Hatta belki de Arkadiy İvanoviç kimseden çekinmediğini göstermek için kasten böyle dolaşıyordu. Ama en mühimi bu konuda hiç kimselere, hiçbir şey söylememeleri gerektiğiydi. Zira bunun altından neler çıkabileceğini kimse bilemezdi. Parayı hemen kilit altına alacaklardı. Tüm bu işler olup biterken hizmetçi Feodosya'nın mutfakta bulunması çok iyi olmuştu. Şu ahlâksız Resslich'e ya da başka bir kimseye hiçbir şey çıtlatmamak gerekti. Sabahın ikisine kadar oturup fısıldaştılar. Ama nişanlı kız, biraz şaşkın, biraz da üzgün onlardan çok daha önce gidip yattı.

Bu arada Svidrigaylov, tam tamına gece yarısı ..... Köprüsü'nü geçerek Peterburg yakasına doğru yollanmıştı. Yağmur kesilmişti ama rüzgâr uğultuyla esiyordu. Titremeye başladı ve bir dakika kadar, garip bir merak, hatta kuşku ile Malaya/Küçük Neva'nın karanlık sularına baktı. Ama kısa sürede, suyun üzerinde böyle dikilip durmak insanı çok üşütüyor gibi geldi ona; döndü ve ..... Caddesi'ne yollandı. Sonsuz uzayıp giden ..... Caddesi boyunca uzun bir süre, neredeyse yarım saat kadar yürüdü, bu sırada, zaman zaman yere döşenmiş ahşap parkelere takılarak tökezledi, ama caddenin sağ tarafında bulunması gereken bir yeri merakla aramaktan vazgeçmedi. Geçenlerde, tesadüfen oradan geçerken, caddenin sonunda, buralarda bir yerde, ahşap ama büyükçe bir otel görmüştü ve anımsadığı kadarıyla adı da sanki Adrianopol/Edirne gibi bir şeydi. Tahmininde yanılmamıştı: Bu otel bu ıssız yerde öyle göze çarpan bir noktaydı ki, onu karanlıkta bile olsa bulamamak mümkün değildi. Rengi kararmış, uzun, ahşap bir bina olan otelde vaktin geç olmasına rağmen hâlâ lambalar yanıyor, içeride bir canlılık olduğu anlaşılıyordu. İçeriye girdi ve koridorda onu karşılayan pejmürde kılıklı birisine boş oda olup olmadığını sordu. Pejmürde kılıklı adam Svidrigaylov'u dikkatle süzdükten sonra canlandı ve hemen onu koridorun sonunda, köşede, merdiven altında, elden ayaktan uzakta yer alan, basık, dar, havasız bir odaya götürdü. Başka boş oda yoktu. Tüm diğer odalar tutulmuştu. Pejmürde kılıklı adam, Svidrigaylov'a soran bakışlarla baktı.

"Çayınız var mı?" diye sordu Svidrigaylov.

"Onu hallederiz."

"Başka neyiniz var?"

"Dana eti, votka ve meze var, efendim."

"Dana eti ve çay getir."

"Başka hiçbir şey lazım değil mi?" diye sordu pejmürde kı-

lıklı adam biraz şaşırarak.

"Hayır, lazım değil!"

Pejmürde kılıklı adam tam bir hayal kırıklığı içinde uzaklaştı.

"Güzel bir yer olmalı," diye düşündü Svidrigaylov, "nasıl oldu da daha önce bilemedim. Herhalde bende kafeşantandan dönen ama yolda başından bir macera geçmiş bir insan hali var. Merak ettim doğrusu, acaba burada nasıl insanlar geceliyor?"

Mumu yaktı ve odayı iyice gözden geçirdi. Burası, Svidrigaylov cüssesindeki birisinin zorlukla ayakta durabileceği, daracık, küçücük, kafesi andıran bir yerdi. Sadece tek bir penceresi vardı. Çok pis bir yatak, boyalı kötü bir masa ve iskemle tüm odayı kaplamaya yetmişti bile. Ahşap duvarları, yırtık pırtık, henüz renginin sarı olduğu anlaşılsa da üzerindeki desenleri seçmeye imkân vermeyecek kadar tozlanıp kirlenmiş duvar kâğıtlarıyla kaplıydı. Duvarla tavanın bir kısmı tıpkı çatı katı odalarında olduğu gibi eğimliydi ama burada bu eğimi zorunlu kılan çatı değil merdivenlerdi. Svidrigaylov, mumu yerine koydu, yatağa oturdu ve düşüncelere daldı. Ama bir süre sonra, bitişik odadan gelen ve zaman zaman neredeyse bir çığlığa dönüşen garip ve sürekli bir fısıltı nihayet dikkatini çekti. Bu fısıltı içeri girdiğinden beri hiç dinmemişti. Kulak kabarttı. Adamın biri bir diğerini çok sert şekilde azarlıyor, neredeyse gözyaşları içinde sitemler ediyordu ama karşılığında herhangi bir cevap gelmiyor ve sadece onun sesi duyuluyordu. Svidrigaylov, kalktı, eliyle mum ışığına siper yaptı ve bunun üzerine hemen duvarda bulunan bir yarık aydınlandı. Yarığa gözünü uydurup baktı. Kendisininkinden biraz büyük bir odada iki kişi vardı. Bunlardan ceketsiz, saçları çok kıvırcık, alı al moru mor bir halde olanı, bir hatip gibi poz vermiş, dengesini sağlamak ister gibi bacaklarını ayırmış, göğsünü yumruklayarak diğerine çok dokunaklı bir dille hakaretler ve sitemler yağdırıyordu: O,

bir dilenciden başka bir şey değildi ve bir rütbesi bile yoktu, kendisi onu çamurdan çekip çıkarmıştı, ne zaman isterse o zaman onu kovabilirdi ve tüm bunları ancak Tanrı görür ve bilirdi. Sitem yağmuruna tutulan arkadaşı ise bir iskemlede oturmaktaydı. Duruşunda hapşırmak isteyen ama bir türlü hapşıramayan bir insan hali vardı. Kendisine sitemler yağdıran arkadaşına, zaman zaman, bulanık, hiçbir zekâ belirtisi görülmeyen, koyun gibi gözlerle bakıyordu ama tüm halinden, neden bahsedildiğini hiç anlamadığı, hatta belki de konuşan arkadaşını hiç dinlemediği belli oluyordu. Masanın üzerinde tükenmekte olan bir mum yanıyor, neredeyse boş bir votka sürahisi, kadehler, ekmek, bardaklar, hıyar ve çoktan içilmiş çay bardakları duruyordu. Svidrigaylov bu manzarayı dikkatle izledikten sonra duvardaki yarığın yanından ilgisizce uzaklaştı. Tekrar yatağın üzerine oturdu.

Çay ve dana etiyle dönen pejmürde kılıklı adam bir kez daha "Başka bir şey lazım mı?" diye sormaktan kendini alamadı ve tekraren aldığı olumsuz cevap üzerine temelli çekip gitti. Svidrigaylov, birazcık olsun ısınabilmek için çaya sarıldı ve hemen bir bardak içti ama iştahını tamamıyla kaybettiği için dana etinden bir parça bile yiyemedi. Görünüşe bakılırsa ateşli bir nöbet geçirmek üzereydi. Paltosunu, yeleğini çıkardı, battaniyeye sarındı ve yatağa yattı. Hafiften canı sıkılmıştı: "Bu sırada sağlığımın yerinde olması çok iyi olurdu" diye düşündü ve gülümsedi. Odada hava boğucuydu, mum ölgün bir ışık saçmakta, avluda rüzgâr uğuldamakta, köşede bir yerlerde bir fare bir şeyler kemirmekteydi ve zaten oda sanki tümden fare ve deri gibi bir şeyler kokmaktaydı. Yattığı yerde sanki bir hayal dünyasında gibiydi: düşünceler birbirini kovalıyor ve kendisi ne olursa olsun bir düşünceye takılıp kalmayı, o düşünceyi hayalinde canlandırmayı çok istiyordu. "Herhalde bu pencerenin altında bir bahçe olmalı," diye düşündü, "ağaçlar

uğulduyor; geceleyin, karanlıkta ve fırtınada ağaç uğultusunu hiç sevmem, çok rahatsız edici bir his yaratır bende!" Ve az önce Petrovskiy Parkı'nın yanından geçerken, nasıl rahatsız olduğunu, hatta tiksinti hissettiğini hatırladı. Peşinden de ..... Köprüsü'nü ve Malaya Neva'yı hatırladı, köprüden suya bakarken duyduğu soğuk ürpertiyi tekrar hissetti. "Ben hayatım boyunca suyu hiç sevmedim, hatta peyzaj tablolarında bile," diye düşündü yeniden ve birdenbire aklına gelen başka bir tuhaf düşünceyle gülümsedi: "Hem işte sanırım, şimdi tüm şu konfor, estetik gibi şeyleri artık önemsememem lazım, halbuki ben buna benzer durumlarda mutlaka, kendisine bir yer beğenen yırtıcı bir hayvan gibi özellikle titizlik ediyorum. Demin aslında Petrovskiy tarafına dönmeliymişim! Ama herhalde orasını karanlık ve soğuk bulmuş olmalıyım! He-he-he! Sanki biraz daha iyi hisler gerekiyormuş gibi!.. Hem ben mumu ne diye söndürmüyorum? (Mumu üfleyerek söndürdü.) Komşular da yattı sonunda," diye düşündü demin baktığı yarıktan ışık gelmediğini görünce. "Ama Marfa Petrovna, esas şimdi gözüme gözükmeliydiniz! Ortalık karanlık, yer müsait, durum da orijinal!.. Lakin biliyorum, sanki inadınaymış gibi asıl şimdi gelmezsiniz..."

Birdenbire, az önce, Duneçka'ya karşı niyetlerini gerçekleştirmek için harekete geçmeden bir saat önce, Raskolnikov'a kız kardeşini Razumihin'e emanet etmesini nasıl tavsiye ettiğini hatırladı. "Aslında, muhtemelen, bunu o zaman daha çok kendi kendimi kışkırtmak için söyledim ve nitekim Raskolnikov da bunun böyle olduğunu anladı. Şu Raskolnikov da hergelenin teki! Ne çok yük taşıyor sırtında. Zamanla daha büyük bir hergele olacak, kendini tamamen hergeleliğe bıraktığında... Halbuki şimdi hayatta kalmayı çok fazla arzu ediyor! Mesele buraya geldiğinde bu tür insanlar alçalıyorlar. Her neyse, şeytan alsın canlarını, nasıl isterlerse öyle yapsınlar, beni

hiç ırgalamaz."

Bir türlü uykusu gelmiyordu. Yavaş yavaş Duneçka'nın akşamki hayali gözlerinin önünde beliriyordu ve birdenbire tüm vücudunda bir titreme dolaştı. "Hayır, şimdi artık bundan kurtulmam lazım," diye düşündü kendine gelerek, "başka bir şeyler düşünmem lazım. Tuhaf ve komik: ben hiçbir zaman hiç kimseye karşı anlamsızca bir nefret beslemedim, hatta öç almayı da hiçbir zaman öyle hevesle istemedim, ama bu kötü bir işaret, kötü bir işaret! Tartışmayı da sevmedim ve hiddete de kaptırmadım kendimi, Bu da kötü bir işaret! Peki, ona bu akşam ne çok vaatte bulundum, tüh, şeytan alsın! Belki de beni değiştirip bambaşka birisi yapabilirdi..." Yine sustu ve dişlerini sıktı: Duneçka'nın hayali tekrar gözlerinin önünde belirdi, tıpkı tıpkısına ilk kez ateş ettikten sonra çok korkup tabancayı indirdiği andaki haliyle göründü, ölü gibi sararmış ve ona öyle bakakalmıştı, öyle ki, isteseydi onu en az iki defa yakalayıverirdi ve eğer kendisi hatırlatmasaydı, Dunya kendini korumak için elini bile kaldıramazdı. O anda kıza ne kadar acıdığını, onun için yüreğinin nasıl burkulduğunu hatırladı... "Eeeh, şeytan alsın canını! Yine bu düşünceler, tüm bunları fırlatıp bir kenara atmalı, fırlatıp atmalı!.."

Yavaş yavaş dalmaya başlamıştı, nöbet titremeleri geçiyordu; aniden sanki bir şey battaniyenin altında olan kollarının ve bacaklarının üzerinde yürüyormuş gibi geldi. İrkildi: "Tüh kahretsin! Fare olmalı!" diye düşündü. "Dana etini masada bırakmıştım..." Şimdi üstünü açmak, kalkmak, üşümek ona kâbus gibi geliyordu, ama tekrar bacağında onu rahatsız eden bir temas duydu ve battaniyeyi üzerinden atıp mumu yaktı. Buz gibi bir nöbet titremesiyle eğilip yatağı inceledi, görünürde hiçbir şey yoktu; battaniyeyi silkeledi ve birdenbire çarşafın üzerine bir fare sıçradı. Onu yakalamak için atıldı ama fare yataktan ayrılmadan etrafta zikzaklar çizmeye başladı, parmakla-

rının arasından kaydı, elinin üstünde koştu ve aniden yastığın altına girdi; Svidrigaylov, yastığı kaldırıp attı, ama o anda koltuk altına bir şeyin sıçradığını, gömleğinin altında, vücudunda, sırtında gezindiğini hissetti. Tiksintiyle titredi ve uyandı. Oda karanlıktı, az önce olduğu gibi battaniyeye sarılmış bir halde yatağında yatmaktaydı, pencerenin altından rüzgârın uğultusu geliyordu. "Ne iğrenç!" diye düşündü iç sıkıntısıyla.

Kalktı ve sırtını pencereye dönerek yatağın kenarına oturdu. "En iyisi hiç uyumamak" diye karar verdi. Pencereden soğuk ve rutubet geliyordu; yerinden kalkmadan battaniyeyi üzerine çekip güzelce sarındı. Mum yakmadı. Hiçbir şey düşünmek istemiyor ve düşünmüyordu da, ama gözünün önünde arka arkaya hayaller beliriyor, başı ve sonu olmayan birbiriyle ilintisiz çeşitli düşünce kırıntıları bir parlayıp bir sönüyordu. Sanki yarı yarıya kendinden geçmiş gibi bir haldeydi. İçinde fantastik bir eğilim ve istek belirmesine sebep olan, acaba soğuk mu, karanlık mı, rutubet mi, yoksa pencerenin altında uğuldayan ve ağaçları sallayan rüzgâr mıydı bunu bilemiyordu, ama nedense gözünün önünde hep çiçekler beliriyordu. Hayalinde çok güzel bir manzara canlanmıştı; güneşli, adeta sıcak bir gün, bir bayram günü, bir Hamsin Yortusu günü. İngiliz zevkine göre yapılmış, etrafı mis gibi kokan çiçek tarhlarıyla çevrili, zengin ve ihtişamlı bir kır evi; verandası sarmaşıklarla kaplı, güllerle donanmış; değerli bir halı serilmiş, aydınlık, serin merdivenlerin kenarında içleri ender bulunan çiçeklerle dolu Çin saksıları sıralanmış. Pencere içlerinde, su dolu vazolarda açık yeşil, uzun ve dolgun sapları üzerine başlarını eğmiş, etraflarına baş döndüren kokular saçan beyaz nergis çiçeklerini özellikle fark ediyor. Hatta bunların yanından ayrılmayı bile canı istemiyor ama merdivenleri tırmanıp büyük ve yüksek tavanlı bir salona giriyor ve burada da her yerde, pencerelerde, terasa açılan açık kapıların yanında, terasta, her yerde çiçekler var. Döşeme, yeni

biçilmiş, taze ve kokulu çimenlerle kaplı. Pencereler açık. Tatlı bir meltem esiyor, pencerelerin altında kuşlar cıvıldıyor. Salonun ortasında, beyaz atlas bir örtü serilmiş masanın üzerinde bir tabut var. Bu tabut İtalyan dokuması ipekten bir kumaşla kaplı ve bu kumaşın kenarlarına beyaz renkli, dolgun bir fırfır geçilmiş. Çiçekten yapılmış askı bezekleri tabutun her yanını sarmış. İçinde yine çiçekler arasında, bembeyaz tüller giymiş bir kız çocuğu, sanki mermerden yapılma gibi, kolları göğsünün üzerinde kavuşmuş bir halde yatıyor. Ama dağınık, açık sarı renkli saçları ıslak; başında güllerden örülmüş bir taç var. Yüzünün ciddi, adeta katılaşmış görüntüsü de sanki mermerden yontulmuş gibi, ama solgun dudaklarındaki gülümseme hiç de çocukça olmayan, hudutsuz bir üzüntü ve büyük bir şikâyetle dolu. Svidrigaylov bu kızı tanıyor; tabutun başında ne ikonalar, ne de yanan mumlar var. Hiçbir dua da işitilmiyor. Bu kız kendini suya atarak intihar etmişti. Daha henüz sadece on dört yaşındaydı ama yüreği ıstırabı tatmış ve taze çocuk bilinci onu şaşırtan ve dehşete düşüren bir hakaretle mahvolmuştu. Bu temiz, melek ruh, hiç hak etmediği bir utançla dolmuş, ondan yükselen son umutsuz çığlık duyulmamış, karanlık, soğuk, rutubetli bir gecede, rüzgâr uğultuları arasında boğulup gitmişti.

Svidrigaylov kendine geldi, yataktan kalktı ve pencereye yürüdü. El yordamıyla sürgüyü buldu camı açtı. Rüzgâr, daracık odasına şiddetle hücum etti, adeta buz gibi çiy damlacıkları halinde, yüzüne ve üzerinde sadece bir gömlek bulunan göğsüne yapıştı. Pencerenin altında, gerçekten de, bahçeye, hem de galiba eğlence bahçesine benzer bir şeyler vardı; herhalde gündüzleri burada da şarkılar söyleniyor ve çay servisi yapılıyor olsa gerekti. Şimdi ise, ağaçlardan ve çalılardan pencereye su damlaları sıçrıyordu, mahzen gibi karanlıktı, öyle ki, eşyalar karanlık lekeler halinde ancak hayal meyal seçilebiliyordu.

Svidrigaylov, beş dakikadır, dirsekleri pervaza dayalı, eğilerek dışarısını seyrediyor, bu koyu karanlıktan gözlerini alamıyordu. Gecenin ve karanlığın içinden bir top sesi işitildi, peşinden bir tane daha.

"Aaa, işaret veriliyor! Demek, sular yükseliyor," diye düşündü, "sabaha alçak semtlerde, sokakları, bodrumları ve mahzenleri sular basar, bodrum fareleri yüzmeye başlarlar ve yağmurun ve rüzgârın altında kalıp ıslanmış insanlar, küfürler ederek, eşyalarını üst katlara taşımaya çalışırlar... Acaba şimdi saat kaç?" Ve daha bunu düşünür düşünmez, yakında bir yerlerde, sanki acele eder gibi var gücüyle tıkırdayarak, bir duvar saati, üçü çaldı. "Hay Allah, demek ki bir saat sonra hava aydınlanmaya başlayacak! Bekleyecek ne var ki? Hemen şimdi çıkar, dosdoğru Petrovskiy'e giderim: Orada yağmurdan sırılsıklam olmuş bir çalılık bulurum, öyle ki, şöyle omzumla bir dokununca başıma milyonlarca su damlası dökülsün!.." Pencereden çekilip, kapadı, mumu yaktı, ceketini, paltosunu sırtına geçirdi, şapkasını başına taktı ve elinde mumla koridora çıkıp odalardan birinde eski püsküler ve mum artıkları arasında uyumakta olan pejmürde kılıklı adamı bularak odanın parasını ödemek ve otelden çıkıp gitmek için hareket geçti. "En uygun zaman, daha iyisini bulmak imkânsız!"

Upuzun ve daracık koridor boyunca kimseye rastlamadan uzun uzun yürüdü ve tam yüksek sesle bağırmak üzereyken, karanlık bir köşede, eski bir dolapla kapı arasında, canlıya benzer, garip bir varlık gördü. Elinde mumla eğildi ve bir çocukla karşılaştı; bu, beş yaşlarında bir kız çocuğundan başka bir şey değildi; tahta bezi gibi sırılsıklam olmuş bir entarinin içinde boyuna titriyor ve ağlıyordu. Svidrigaylov'dan korkmamışa benziyordu ama yine de kocaman kara gözlerinde okunan büyük bir şaşkınlıkla ona bakıyordu. Uzun süre ağlamış, ama artık susmuş, hatta avunmaya başlamış ama her an yine ağ-

lamaya hazır çocuklar gibi içini çekerek hıçkırıyordu. Küçük kızın yüzü solgun ve yorgun gözüküyordu; soğuktan donmuştu, ama "buraya nasıl gelmişti ki? Demek ki, tüm gece burada saklanmış ve uyumamıştı." Svidrigaylov, onu sorular sormaya başladı. Küçük kız birdenbire canlandı ve çabuk çabuk, kendi çocuk diliyle ona bir şeyler anlatmaya başladı. Kızcağız "annisinden(annesinden)", "annisinin onu döfceğinden (döveceğinden), "kiydiği" (kırdığı) bir fincandan bahsetti. Küçük kız hiç susmadan anlatıyor ve zorlukla da olsa, anlattıklarından, kendisinin pek sevilmeyen bir çocuk olduğu, sürekli sarhoş dolaşan ve muhtemelen bu otelde çalışan bir aşçı olan annesinin onu dövdüğü ve korkuttuğu, küçük kızın annesinin fincanını kırdığı ve bunun üzerine korkarak evden dün akşam kaçtığı, muhtemelen uzun süre avluda bir yerlerde, yağmur altında saklandığı, nihayet buraya ulaştığı, dolabın arkasına saklanarak tüm gece bu köşede ağlayarak, rutubetten, karanlıktan ve korkudan titreyerek oturduğu ve şimdi tüm bunlar için çok kötü bir dayak yiyeceği anlaşılıyordu. Adam, küçük kızı kucağına alarak odasına döndü, yatağa oturtarak ıslak giysilerini çıkardı. Çıplak ayaklarına giydiği tabanları delinmiş ufacık yemenileri tüm gece bir su birikintisinde kalmış gibi ıpıslaktı. Küçük kızı soyduktan sonra yatağa yatırdı, battaniyeyle sımsıkı sarıp sarmaladı. Kızcağız hemen uyuyuverdi. Bütün bunları bitiren Svidrigaylov tekrar karanlık düşüncelere daldı.

"Bir de bunu başıma sardım!" diye söylendi birdenbire bastıran ağır ve nahoş bir hisle. "Ne saçmalık!" İç sıkıntısı ile her ne pahasına olursa pejmürde kılıklı adamı arayıp bulmak ve derhal buradan çıkıp gitmek amacıyla mumu eline aldı. Kapıyı açacağı sırada "Ah, ama küçük kız!" diye düşündü lanet okuyarak ve uyuyup uyumadığını kontrol etmek ve nasıl uyuduğunu görmek için geri döndü. Battaniyeyi yavaşça kaldırdı, yavrucak derin ve mutlu bir uykuya dalmıştı. Battaniyenin altında vücu-

du ısınınca, solgun yanaklarını bir kırmızılık kaplamıştı. Ama ne tuhaf ki, bu kırmızılık bir çocuk yanağında rastlanan türden değil, sanki daha kuvvetli ve daha parlak bir kırmızılıktı. "Nöbet kırmızılığı olmalı!" diye düşündü Svidrigaylov. Bu sanki şarap içince peyda olan bir kırmızılıktı, sanki küçük kıza koca bir bardak şarap içirmişlerdi. Dudakları da iyice al al olmuş, sanki alev gibi yanıyordu. Bu da nesiydi böyle? Kızın uzun siyah kirpiklerinin titrediğini, kımıldadığını, sanki uyumuyor da uyuyormuş gibi yaparak, göz kapaklarını hafifçe kaldırıp, kendisine hiç de çocukça olmayan bir şekilde, kurnazca, çapkınca göz kırptığını fark etti. Evet, gerçekten de böyleydi: dudaklarında bir gülümseme beliriyor, dudak uçları sanki kendini tutmaya çalışıyormuş gibi titreşiyordu. Ama işte artık kendini tutmaktan vazgeçiyordu; bu artık bir gülüştü, açık bir gülüş; artık çocuk yüzüne hiç benzemeyen bu yüzde hepten hayâsız, kışkırtıcı bir ışık beliriyordu; bu artık sefih bir yüzdü, bu tıpkı bir fahişenin, satılık Fransız fahişelerinden Kamelya'nın hayâsız yüzüydü. Artık hiç sakınmadan iki gözünü birden açıyordu: bu gözler apaçık, hayâsız bir bakışla onu süzüyor, davet ediyor, gülüyordu... Bu gülüşte, bu gözlerde, küçük kızın yüzündeki tüm bu iğrençlikte hudutsuz bir çarpıklık ve hakaretâmiz bir şeyler vardı. "Nasıl, beş yaşındaki küçük kız da mı?" diye fısıldadı büyük bir dehşetle. "Bu... bu nasıl olabilir!" Ama işte küçük kız, alev alev yanan yüzüyle tamamen ona dönüyor ve kollarını açıyordu... "Ah, lanet olsun!" diye haykırdı dehşet içinde elini ona doğru kaldırarak... Ama tam da o sırada uyandı.

Aynı yatakta, aynı şekilde battaniyeye sarılmış olarak yatmaktaydı; mum yakılmamıştı, ama artık pencerelerde tan yeri aydınlığı belirmekteydi.

"Tüm gece kâbus görmüşüm!" Öfkeyle doğruldu, tüm vücudunun kırıldığını hissediyor, kemikleri sızlıyordu. Avluda tamamıyla yoğun bir sis vardı ve bir şeyler görmek imkânsızdı.

Saat beş sularıydı; uyuyakalmış ve gecikmişti! Kalktı ve hâlâ nemli olan ceketini ve paltosunu giydi. Cebindeki tabancayı yokladıktan sonra çıkardı ve kapsülü düzeltti; sonra oturdu, cebinden not defterini aldı ve en baştaki, en fark edilir sayfaya büyücek harflerle birkaç satır karaladı. Yazdıklarını okuduktan sonra, dirseklerini masaya dayayarak derin düşüncelere daldı. Tabancasıyla not defteri, hemen yanında, dirseğinin dibinde duruyordu. Uyanmış olan sinekler masada el değmemiş olarak duran dana etine konup duruyorlardı. Uzun uzun onlara baktıktan sonra nihayet serbest olan sağ eliyle sineklerden birini avlamaya çalıştı. Epey uğraşmasına rağmen bir tane bile yakalayamadı. Sonunda birdenbire kendini bu ilginç işle uğraşırken yakalayıp adeta ayıldı, irkildi, kalktı ve kararlı adımlarla odadan çıktı. Bir dakika sonra sokaktaydı.

Süt gibi yoğun bir sis şehrin üstünü kaplamıştı. Svidrigaylov, tahta parke döşeli kaygan ve çamurlu yoldan Malaya Neva'ya doğru yürüdü. Malaya Neva'nın bir gecede yükselmiş olan suları, Petrovskiy Adası, ıslak yollar, ıslak çimler, ıslak ağaçlar ve çalılıklar ve nihayet o malum çalılık gözünün önünde canlanmaya başladı. Başka bir şeyler düşünmek için iç sıkıntısıyla evlere bakmaya başladı. Yolda ne insana ne de arabaya rastlanıyordu. Panjurları sımsıkı kapalı, açık sarı badanalı, ahşap evler oldukça kirli ve kasvetli görünüyorlardı. Soğuk ve nem tüm vücudunu sarıp titremesine neden oluyordu. Oldukça ender rastladığı bakkal ve manav dükkânlarının tabelalarını dikkatle okuyordu. Tahta parke döşeli yol bitti. Büyük bir taş binanın hizasına geldi. Soğuktan titreyen kuyruğunu bacakları arasına kıstırmış pis bir sokak köpeği önünden geçip gitti. Körkütük sarhoş, üstünde kaput olan bir adam yaya kaldırımının üzerinde yüzükoyun yatmaktaydı. Svidrigaylov, ona şöyle bir bakarak yoluna devam etti. Sol tarafında yüksek bir yangın kulesi belirdi. "Hah, işte gayet uygun bir yer!" diye düşündü.

"Ne diye ta Petrovskiy'e kadar gidecekmişim ki? En azından resmi bir tanık önünde olur..." Aklına gelen bu yeni düşünce onu neredeyse gülümsetecekti. ..... Sokağı'na saptı. İşte yangın kulesinin de bulunduğu büyük bina buradaydı. Binanın kapalı büyük kapısında, sırtı kapıya dayalı, boz renkli asker kaputuna sarınmış, başında itfaiye erlerinin giydiği bakırdan Aşil miğferiyle ufak tefek bir adam durmaktaydı. Uykulu gözlerle kendine doğru gelen Svidrigaylov'a soğukça baktı. Yüzünde istisnasız olarak tüm Yahudi ırkına mensup olanların suratına ekşi bir damga gibi vurulmuş olan, yüzyıllardan kalma o tiksinti dolu, gamlı ifade yer almaktaydı. Her ikisi de, Svidrigaylov ile Aşil, bir süre, sessizce birbirlerine baktılar. Sonunda bu adamın sarhoş olmamasına rağmen üç adım önünde dikilip dosdoğru kendisine bakması Aşil'e gayrı nizami geldi.

"Bena bakiniz, size büreda ne lazimdir?" diye sordu Yahudi aksanıyla, hiç yerinden kımıldamayıp duruşunu değiştirmeden.

"Merhaba! Bir şey aradığım yok, birader!" diye cevap verdi Svidrigaylov.

"Büresi yeri diğil!"

"Birader, ben yabancı diyarlara gidiyorum."

"Yabanzi diyerlere mi?"

"Amerika'ya."

"Amerika'ya mı?"

Svidrigaylov, tabancayı çıkarıp horozunu kaldırdı. Aşil, kaşlarını çattı.

"Bena bakiniz, bu da nedir, böyle şekanin yeri diğildir büresi!"

"Niçin burası yeri değilmiş?"

"Çünki, yeri diğil de ondan."

"Neyse, birader, hepsi bir aslında. Burası gayet güzel yer; olur da sana sorarlarsa işte böyle cevap verirsin, Amerika'ya

gitti dersin."

Tabancayı sağ şakağına dayadı.

"Bürede olmaz, büresi yeri diğil!" diye atılarak bağırdı Aşil. Gözbebekleri gittikçe büyüyordu.

Svidrigaylov, tetiği çekti.

VII

Aynı gün, ama akşam saat altıyı geçtikten sonra Raskolnikov annesiyle kız kardeşinin kaldıkları apartman dairesine gidiyordu. Razumihin'in onları yerleştirdiği Bakaleyev apartmanının bir dairesinde yaşamaktaydılar. Bu dairenin merdivenlerine sokaktan girilmekteydi. Raskolnikov eve yaklaştıkça kararsızlık içinde adımlarını ağırlaştırıyordu: girmeli mi yoksa girmemeli mi? Ama artık her ne olursa olsun geri dönemezdi, zira kesin kararını vermişti. "Üstelik hepsi bir, onlar daha hiçbir şey bilmiyorlar," diye düşündü, "beni ise tuhaf biri olarak saymaya alıştılar..." Üstü başı felaketti: tüm geceyi yağmur altında geçirdiğinden, çamur içinde, buruş buruş ve yırtık pırtıktı. Yüzü yorgunluktan, kötü havadan ve neredeyse geceli gündüzlü tam bir gün boyunca kendi kendisiyle verdiği mücadele sonucunda fiziki olarak tükenmişlikten tanınmaz hale gelmişti. Tüm geceyi tek başına Tanrı bilir nerede geçirmişti. Ama hiç olmazsa bir karara varmıştı.

Kapıyı çaldı; annesi açtı. Duneçka evde değildi. Bu saatte hizmetçi kız bile evde olmuyordu. Pulheriya Aleksandrovna önce sevinç ve şaşkınlıktan konuşamadı, sonra oğlunu elinden tutup odaya götürdü.

"İşte geldin!" diye sevinçten kekeleyerek başladı konuşmaya. "Bana sakın kızma Rodya, seni böyle budalaca, yaşlı gözlerle karşıladığım için; bunlar aslında sevinç gözyaşları. Sen benim ağladığımı mı sanıyorsun? Hayır, ben elbette seviniyorum, sa-

dece bu benim anlamsız eski bir alışkanlığım, hemen gözlerim yaşarır. Babanın ölümünden beri bende bir alışkanlık haline geldi, her şeye ağlıyorum. Otur evladım, görüyorum, yorgun olmalısın. Ah, üstün başın ne kadar çamur olmuş."

"Dün yağmura yakalandım da, anneciğim..." diye söze başlayacak oldu Raskolnikov.

"Yok, yok, hayır," diye atlayarak oğlunun sözünü kesti Pulheriya Aleksandrovna, "benim eski kadın alışkanlığıyla seni sorguya çekeceğimi sandın herhalde ama yok, hiç merak etme! Ben artık anlıyorum, her şeyi anlıyorum, buraların âdetlerini ben de öğrendim artık ve görüyorum ki, buraların âdetleri daha akılcı. Düşündüm taşındım ve kesin bir hükme vardım: ben kim oluyorum da senin taleplerini anlayacağım ve senden bana hesap vermeni isteyeceğim? Senin Tanrı bilir ne planların, ne uğraşların var, ya da bazı sonuçlara ulaşmak üzeresin, ben ise kalkıp seni kolundan çekiştiriyor ve 'Söyle bakalım ne düşünüyorsun?' diyorum. İşte ben... Ah Tanrım! Benim anlamsızca oraya buraya koşturup durmamın hiçbir faydası yok... Bak Rodya, ben senin dergideki makaleni üçüncü kez okuyorum. Dmitriy Prokofiç getirdi onu bana. Makaleyi görür görmez bir ah çektim: Budala kadın dedim kendime, bak çocuğun nelerle uğraşıyor, işte tüm meselenin anahtarı! Belki de o zamandan beri kafasında yeni fikirler var; onları enine boyuna düşünüyor, ben ise ona sıkıntı veriyor, eziyet ediyorum. Makaleni okuyorum evladım ve elbette pek çok yerini anlamıyorum; ama zaten elbette bunun böyle olması gerek, nerede bende onu anlayacak kafa?"

"O makaleyi bana da gösterir misiniz, anneciğim?"

Raskolnikov dergiyi aldı ve makalesine üstünkörü bir göz attı. Bu yazı şu anda içinde bulunduğu haliyle, durumuyla ne kadar çelişirse çelişsin, o yine de ilk yazısını basılmış olarak gören bir yazarın duyduğu o tuhaf, o tatlı hoşnutluk duygusunu

hissetti, üstelik daha yirmi üç yaşındaydı. Ama bu duygu birkaç saniye sürdü. Birkaç satır okuduktan sonra yüzü asıldı, korkunç bir kaygı yüreğini burdu. Bir anda son aylar içinde aklında ve ruhunda yaşadığı mücadeleyi hatırladı. Tiksinti ve iç sıkıntısıyla dergiyi masaya fırlattı.

"Lakin Rodya, ben ne kadar budala olursam olayım, yine de, senin çok kısa bir sürede bilim dünyamızdaki insanlar arasında en başta olamasan da, ilk sıralarda müstesna bir yere sahip olacağını tahmin edebiliyorum. Bir de senin aklını kaçırdığını düşünme cüretinde bulundular. Ha-ha-ha! Sen bilmiyorsun ama onlar sahiden de böyle düşünüyorlardı! Ah, aşağılık solucanlar, zekânın ne olduğunu nereden bilecekler! Üstelik Duneçka da az daha inanıyordu, düşünebiliyor musun? Rahmetli baban iki defa dergilere yazı göndermişti, önce bir şiir (ben şiir defterini hâlâ saklıyorum, bir gün sana gösteririm), sonra da tastamam bir uzun hikâye yazıp yollamıştı (temize çekmeme izin vermesini ben rica etmiştim kendisinden) ve kabul etmeleri için ikimiz de o kadar dua etmemize rağmen kabul edilmemişti! Rodya, ben altı yedi gün önce giysilerine, yaşam tarzına, yediğin yemeklere, üstüne başına bakarak kendime kahretmiştim. Şimdi ise yine anlıyorum ki, bu yaptığım da budalalıkmış, zira şimdi sen istersen zekân ve yeteneğinle her şeye hemen ulaşabilirsin. Demek ki, şimdilik bunlara kafa yormak yerine çok daha önemli işlerle uğraşıyorsun."

"Dunya evde değil mi anneciğim?"

"Hayır, Rodya. Sıklıkla evden gidiyor ve beni yalnız bırakıyor. Sağ olsun Dmitriy Prokofiç sık sık uğruyor ve bu ziyaretlerinde hep senden bahsediyor. O, seni seviyor ve sayıyor evladım. Kız kardeşinin bana karşı ciddi bir saygısızlık yaptığını söylemek istemem. Onunla karakterlerimiz farklı; onun bazı sırları olduğunu anlıyorum ama benim kimseden gizlim saklım yok. Elbette, eminim ki, Dunya çok zeki ve ayrıca hem

beni, hem seni çok sever... Ama tüm bunların sonu neye varır bilemiyorum. İşte sen bugün yanıma gelerek beni mutlu ettin Rodya, ama Dunya dışarıda olduğu için seni göremedi. Gelince ona diyeceğim ki: sen yokken ağabeyin ziyaretimize geldi, peki ya sen nerelerde geziyordun? Sen beni, Rodya, çok da şımartma: ne zaman müsaitsen uğra, değilsen de sorun yok, ben beklerim. Ama en önemlisi senin beni sevdiğini bilmek, o bana yeter! Senin makalelerini okurum, hakkında anlatılanları dinlerim herkesten, arada sırada da sen uğrarsan, daha ne isteyeyim? İşte şimdi geldin ya, anneni avutmak için, ben farkındayım..."

Pulheriya Aleksandrovna burada dayanamadı ve birdenbire ağlamaya başladı.

"Yine başladım! Sen bu budala annene bakma! Ah, Tanrım, ne diye böyle oturuyorum ki," diye bağırarak yerinden fırladı, "evde kahve olmasına rağmen sana ikramda bile bulunmadım! Yaşlı insan egoizmi işte! Şimdi, hemen şimdi yaparım kahveyi!"

"Anneciğim, boş verin kahveyi, ben şimdi çıkacağım zaten! Bunun için gelmedim. Lütfen beni dinleyin."

Pulheriya Aleksandrovna ürkekçe yaklaştı oğluna.

"Anneciğim, her ne olursa olsun, hakkımda her ne işitirseniz işitin, benimle ilgili size ne söylerlerse söylesinler, beni yine şimdi olduğu gibi sevecek misiniz?" diye sordu pat diye. Genç adam hiç düşünüp taşınmadan, sözlerini hiç tartmadan, ta yüreğinin içinden gelerek sormuştu bu soruyu.

"Rodya, Rodya, neyin var? Böyle bir şeyi bana nasıl sorarsın! Senin hakkında kim gelip de bana bir şey diyecekmiş? Kim gelirse gelsin, kim olursa olsun asla inanmam, kovarım gitsin!"

"Size şunu temin etmek için geldim ki, anneciğim, sizi her zaman sevdim ve şimdi de baş başa olduğumuza, Duneçka'nın

burada bulunmamasına sevindim," diye devam etti aynı heyecanla, "size doğrudan şunu söylemeye geldim. Gerçi mutsuz olacaksınız, ama yine de biliniz ki, oğlunuz şimdi sizi kendisinden çok seviyor, onun katı ve merhametsiz birisi olduğu, sizi sevmediği şeklindeki düşüncelerinizse doğru değil. Ben sizi sevmekten asla vazgeçmeyeceğim... Neyse, artık yeter; böyle yapmak ve bu şekilde başlamak gerektiğini sanıyorum..."

Pulheriya Aleksandrovna, hiç konuşmadan ona sarıldı, göğsüne bastırdı ve sessizce ağlamaya başladı.

"Neyin var bilmiyorum, Rodya," dedi nihayet, "tüm bu süre zarfında seni bıktırdığımızı düşündüm, ama şimdi tüm belirtilerden anlıyorum ki, seni büyük bir çile bekliyor ve sen de bu nedenle böyle kederlisin. Ben bunu uzun zamandır hissediyorum, Rodya. Bunu söylediğim için beni bağışla; hep bunu düşünüyorum ve geceleri uyuyamıyorum. Bu gece kız kardeşin de uykusunda hep seni sayıklayıp durdu. Bir şeyler duydum ama hiçbir şey anlamadım. Tüm bu sabah tıpkı bir idam mahkûmu gibi dolaşıp durdum, bekledim, hissettim ve işte korktuğum başıma geldi! Rodya, Rodya, nereye böyle? Bir yerlere mi gidiyorsun?"

"Evet."

"Ben de öyle düşünmüştüm! Gerekirse ben de seninle gelebilirim. Dunya da; kardeşin seni seviyor, o seni çok seviyor ve istersen Sofya Semyonovna da bizimle gelir, eğer gerekiyorsa; görüyorsun ya, onu da seve seve kızım yerine koymaya hazırım. Dmitriy Prokofiç toplanmamıza yardım eder... ama... sen nereye... gidiyorsun?"

"Elveda, anneciğim."

"Nasıl! Bugün mü?" diye haykırdı kadıncağız, sanki onu tamamen kaybediyormuş gibi.

"Daha fazla duramam, gitmem lazım, muhakkak gitmem

lazım..."

"Ve benim seninle gelmeme imkân yok mu?"

"Hayır, siz diz çökün ve benim için Tanrı'ya dua edin. Belki de sizin duanız ona ulaşır."

"O zaman müsaade et de istavroz çıkarayım, seni takdis edeyim! İşte böyle, işte böyle. Oh, Tanrım, biz ne yapıyoruz böyle!"

Evde kimsenin olmayışına, annesiyle baş başa olmasına çok ama çok sevinmişti. Tüm bu korkunç dönem boyunca ilk defa yüreğinde bir yumuşama oldu. Annesinin önünde yere kapandı, ayaklarını öpmeye başladı, sonra ana oğul birbirlerine sarılarak ağlaştılar. Ve bu kez annesi şaşırmadı ve soru sormadı. Çoktandır oğlunun başında korkunç bir felaket dolaştığını, şimdi ise artık o korkunç ânın gelip çattığını anlıyordu.

"Rodyacığım, sevgili evladım, ilk gözağrım, şimdi tıpkı çocukluğunda olduğu gibisin! O zaman da tıpkı böyle yanıma gelir, tıpkı böyle beni kucaklar öperdin! Babanın sağlığında da, yoksulluk çektiğimiz zamanlarda da sırf varlığınla bizi avuturdun! Babanı defnettikten sonra ise, mezarının başında kaç defa yine tıpkı bu şekilde kucaklaşarak ağlamıştık! Şayet çoktandır ağlıyorsam bunun sebebi, ana yüreğimin, felaketi önceden sezmiş olmasındandır. Seni daha ilk gördüğüm an, hani buraya geldiğimiz günün akşamı, sırf bakışlarından her şeyi anlamış, yüreğim burkulmuştu. Az önce kapıyı açıp da sana bakınca artık o uğursuz saatin gelip çattığını anladım. Rodya, Rodyacığım, hemen şimdi gitmiyorsun ama değil mi?"

"Hayır."

"Yine gelecek misin?"

"Evet... geleceğim."

"Rodya, lütfen bana kızma, ben nasıl soracağımı da bilmiyorum. Bilmiyorum ama yine de sadece iki kelime ile söyle bana, çok uzaklara mı gidiyorsun?"

"Çok uzaklara."

"Orada ne var, görev mi, yoksa kariyerin için mi?"

"Tanrı ne kısmet ederse... Siz sadece duanızı eksik etmeyin..."

Raskolnikov kapıya yürüdü ama annesi ona sarılarak umutsuz gözlerle onun gözlerinin ta içine baktı. Yüzü dehşetle çarpılmıştı.

"Haydi, yeter artık anneciğim!" dedi Raskolnikov, geldiğine bin pişman olarak.

"Büsbütün gitmiyorsun, ya? Henüz tamamen gitmiyorsun, değil mi? Yarın tekrar geleceksin, değil mi?"

"Geleceğim, geleceğim, hoşça kalın."

Nihayet kurtulabildi.

Taze, ılık ve gökyüzünün açık olduğu bir akşamdı; hava daha sabahtan açmıştı. Raskolnikov evine gidiyordu, acele etmekteydi. Gün batımına kadar her şeyi halletmek istiyordu. O ana kadar da hiç kimseyle karşılaşmayı arzu etmiyordu. Odasına çıkarken Nastasya'nın semaverin başından ayrılarak dikkatle kendisine baktığını, geçip gittikten sonra da arkasından izlediğini hissetti. "Acaba odamda birisi mi var?" diye düşündü. Gözlerinin önünde tiksintiyle Porfiriy canlandı. Ama odasına varıp kapısını açtığında Duneçka'yı gördü. Derin düşüncelere dalmış olarak tek başına öylece oturuyor ve görünüşe bakılırsa oldukça uzun bir süredir kendisini bekliyordu. Eşikte durdu. Dunya korkuyla divandan doğruldu ve gelip önüne dikildi. Kardeşine dikilmiş gözlerinde dehşet ve deva bulmaz bir ıstırap okunuyordu. Ve genç adam sadece bu bakıştan ona her şeyin malum olduğunu hemen anladı.

"Yanına geleyim mi yoksa çıkıp gideyim mi?" diye sordu kuşkuyla.

"Ben tüm gün Sofya Semyonovna'daydım; birlikte seni bekledik. Oraya mutlaka uğrayacağını düşünmüştük."

Raskolnikov odaya girdi ve bitkin bir halde iskemleye oturdu.

"Çok bitkinim Dunya, gerçekten çok yoruldum; ama hiç olmazsa şu dakika kendime tam olarak hâkim olmak isterdim."

Kuşkulu gözlerini kız kardeşine dikti.

"Bütün gece neredeydin?"

"Pek de iyi hatırlamıyorum; biliyor musun kardeşim, nihai kararımı vermek istiyordum ve pek çok kez Neva'nın kenarına gittim; bunu hatırlıyorum. Orada her şeye son vermek istedim, ama... bir türlü karar veremedim..." diye fısıldadı, tekrar kuşkulu gözlerle Dunya'ya bakarak.

"Tanrı'ya şükür! Biz, yani ben ve Sofya Semyonovna da işte bundan korkuyorduk! Demek ki, her şeye rağmen sen hâlâ hayata inanıyorsun! Çok şükür! Çok şükür!"

Raskolnikov acı acı gülümsedi.

"Hayır, inanmıyordum, ama demin annemle birlikte birbirimize sarılıp ağladık; ben inançsız birisiyim ama ondan benim için dua etmesini istedim. Bunun nasıl bir şey olduğunu Tanrı bilir Duneçka ve ben hiçbir şey anlamıyorum."

"Anneme mi gittin? Yoksa ona söyledin mi?" diye dehşetle haykırdı Dunya. "Gerçekten de ona söylemeye mi karar verdin?"

"Hayır, söylemedim... Yani sözle söylemedim; ama o pek çok şeyi anladı. Geceleyin senin sayıklamalarını duymuş. Eminim ki, yarısını anlamış durumda. Belki de ona giderek yanlış bir şey yaptım. Hatta ona niçin gittiğimi de bilemiyorum. Ben alçak bir adamım, Dunya."

"Alçak bir adam ama çile çekmek için gitmeye hazır! Gideceksin değil mi?"

"Gideceğim. Şimdi. Bu utançtan kaçabilmek için kendimi suda boğmaya karar vermiştim, Dunya, ama suya sarktığım sırada madem bu ana kadar kendimi güçlü sayıyordum, o zaman

şimdi de utançtan korkmamalıyım diye düşündüm. Bu, gurur değil mi Dunya?"

"Gurur, Rodya."

Sönük gözlerinde sanki bir alev parladı; hâlâ gururlu olduğunu duymak sanki onu mutlu etmişti.

"Peki ya sence ben basitçe sudan korkmuş olamaz mıyım, kardeşim?" diye sordu çarpık bir gülüşle kız kardeşinin yüzüne bakarak.

"Oh, Rodya, yeter artık!" diye acıyla haykırdı Dunya.

İki dakika kadar sessiz kaldılar. Raskolnikov başı önünde yere bakmaktaydı; Dunya masanın diğer ucunda duruyor ve ıstırapla ona bakıyordu. Genç adam birden ayağa kalktı.

"Geç oldu, gitmeliyim. Şimdi kendimi ele vermeye gidiyorum. Ama bunu niçin yaptığımı bilmiyorum."

Dunya'nın yanaklarından kocaman gözyaşı damlaları yuvarlandı.

"Ağlıyorsun kardeşim, peki ya bana elini verebilir misin?"

"Bundan şüphen mi var?"

Genç kız ağabeyini sıkıca kucakladı.

"Çile çekmeye giden sen, işlediğin suçu böylece yarı yarıya temizlemiş olmuyor musun zaten?" diye haykırdı onu kolları arasında sıkıp öperek.

"Suç mu? Ne suçu?" diye birdenbire haykırdı beklenmedik bir öfkeyle kudurarak. "Yoksulların kanını emen, kimseye yararı olmayan, iğrenç, zararlı bir biti, tefecilik yapan o mendebur yaşlı kadını öldürmüş olmam cinayetten mi sayılır ki; onu öldürenin kırk günahı affedilir yahu! Ben bu cinayeti ve onu temizlemeyi düşünmüyorum. Hem ne oluyor, önüne gelen herkes 'suç, cinayet' diye başıma kakıp duruyor? Ancak şimdi bu gereksiz utancı sırtlamaya karar verdikten sonra korkaklığımın tüm anlamsızlığını açıkça görebiliyorum! Sadece aşağılık birisi olduğumdan, yeteneksizliğimden, bir de belki şu

Porfiriy'in teklif ettiği indirimden faydalanmak için... teslim olmaya karar veriyorum!"

"Ağabey, ağabey, sen ne diyorsun? İyi ama sen kan döktün!" diye umutsuzca haykırdı Dunya.

"Herkesin döktüğü gibi," diye lafı Dunya'nın ağzından kaptı adeta hiddetle kendinden geçerek, "her zaman aktığı gibi ve akacağı gibi bu dünyada, şelale gibi akıyor, şampanya gibi akıtılıyor ve bunca kanı akıtan adama Capitol'de taç giydirip sonra da onu insanlığın velinimeti olarak ilan ediyorlar. Sadece etrafına biraz daha dikkatli bak ve öyle karar ver! Ben de insanlara iyilik etmek istiyordum ve yüzlerce, binlercesini yapardım da, yaptığım şu bir tek aptalca işin yerine, hatta aptallık da değil sadece beceriksizlikti, zira tüm bu fikir hiç de şimdi başarısızlıktan dolayı gözüktüğü kadar öyle aptalca değildi... (Başarısız olunduğunda tüm fikirler aptalca gözükür!) Ben bu aptallıkla kendimi daha bağımsız bir duruma getirecektim, ilk adımı atacak, gerekli araçlara kavuşacaktım ve ondan sonra da her şey görece ölçülemez derecede yararlı bir hale gelecekti... Ama ben, ben daha ilk adımda dik duramadım, zira ben aşağılık adamın tekiyim! İşte bütün mesele bu! Ve her şeye rağmen sizin gözünüzle bakacak değilim meseleye, zira eğer başarabilseydim, başıma taç takacaklardı, şimdi ise kafese tıkılacağım!"

"Ama bu böyle değil, hayır hiç de böyle değil! Sen neler söylüyorsun böyle, ağabey?"

"Ya! Demek istenilen ölçülere uymuyor, estetik biçimlere uymuyor! İyi ama ben de şunu asla anlamıyorum: niçin insanları bombalarla ya da kuşatmaya alarak öldürmek daha saygıdeğer bir biçim oluyor? Estetik korkusu güçsüzlüğün ilk belirtisidir!.. Şu anda olduğu kadar başka hiçbir zaman ama hiçbir zaman bunu böylesine açık hissetmemiştim ve yine hiçbir zaman yaptığım hareketin neden suç olarak adlandırıldığını anlamıyorum! Hiçbir zaman şimdi olduğum kadar güçlü ve

inançlı olmamıştım!.."

Hatta genç adamın solgun ve bitkin yüzüne kan geldi. Ama son cümlesini söylerken bakışları Dunya'nın bakışlarıyla karşılaştı ve onun bakışlarında o kadar çok, o kadar derin bir ıstırap gördü ki, ister istemez kendine geldi. Her şeye rağmen bu iki zavallı kadını mutsuz ettiğini hissetti. Her şeye rağmen buna sebep kendisiydi...

"Dunya, canım!. Eğer suçluysam beni bağışla (gerçi suçluysam beni bağışlamak da mümkün değildir). Elveda! Tartışmayalım! Vakit geldi geçiyor bile! Peşimden gelme, sana yalvarıyorum, daha uğrayacak bir yerim var... Şimdi hemen gidip annemin yanında otur. Sana yalvarıyorum! Bu benim senden son ve en büyük ricam! Bütün bu zaman zarfında onun yanından hiç ayrılma; ben onu üstesinden gelebilmesi çok zor bir endişe içinde bıraktım: bunun sonucunda ya ölür ya da çıldırır. Onun yanında ol! Razumihin sizin yanınızda olacak; onunla konuştum... Benim için ağlama: ben katil de olsam, tüm hayatım boyunca cesur ve şerefli olmaya çalıştım. Belki günün birinde ismimi duyarsın. Sizi utandırmayacağım, göreceksin. Ben bunu kanıtlayacağım... Şimdilik hoşça kal!" diye aceleyle sözlerini tamamladı. Son sözlerini ve vaatlerini dinlerken Dunya'nın gözlerinde tekrar o garip ifadenin belirdiğini fark etmişti. "Ne diye böyle ağlıyorsun? Ağlama, ağlama; ömür boyu ayrılmıyoruz ki!.. Ah, bir şey daha var! Bekle, az kalsın unutuyordum!.."

Masaya yaklaştı, üzeri tozla kaplanmış kalın bir kitabı alıp açtı. Yaprakların arasından fildişi üzerine suluboyayla yapılmış minik bir portre çıkardı. Bu, sıtmadan ölen eski nişanlısının, ev sahibesinin kızının, manastıra kapanmak isteyen o garip kızın portresiydi. Bir dakika kadar, yüzünde anlamlı bir ifade olan bu hastalıklı kızın resmini seyrettikten sonra dudaklarına götürerek öptü ve sonra da Duneçka'ya verdi.

"İşte ben onunla, ama sadece onunla, pek çok kez, uzun uzun, *bu mesele* hakkında konuşmuştum," dedi düşünceli bir tavırla, "daha sonra böylesine rezil bir hal alan niyetlerim hakkında onun kalbini kendime sırdaş etmiştim. Ama merak etme, o da senin gibi bu işe rıza göstermemişti ve bugün hayatta olmadığına memnunum. Önemli olan... Önemli olan şu ki, artık her şey yenilenecek, ikiye bölünecek," diye haykırdı birdenbire, tekrar az önceki gamlı haline dönerek, "her şey, her şey, peki ya ben buna hazır mıyım? Bunu kendim istiyor muyum? Diyorlar ki, bu benim kendimi sınamam için gerekliymiş! Tüm bu sınamalar, imtihanlar niçin, neden? Bunların ne faydası olacak? Yirmi yıllık kürek cezasını çektikten sonra, ıstırap ve budalalık altında ezilmiş, dermansız bir ihtiyar olarak bu durumu şimdi anladığımdan daha mı iyi anlayacağım? Hem bu durumda yaşamamın ne anlamı var? Ne diye böyle yaşamaya razı olayım? Oh, zaten bugün şafakta Neva Nehri'nin sularına eğildiğim sırada ne aşağılık bir insan olduğumu anlamıştım!"

Sonunda ikisi de çıktılar. Dunya için bu durum çok zordu zira ağabeyini sevmekteydi! Ağabeyinden ayrıldı ama on adım kadar yürüdükten sonra onu bir kez daha görebilmek için dönüp baktı. Raskolnikov henüz gözden kaybolmamıştı. Köşebaşına gelince bu sefer de o arkasına dönüp baktı. Son bir kez bakışları karşılaştı. Ancak kız kardeşinin kendisine baktığını görünce onun yoluna devam etmesi için, sabırsızca hatta öfkeyle yumruğunu sallayıp kendisi de hızla sokağın köşesini döndü.

Bir dakika kadar sonra Dunya'ya yaptığı öfkeli el hareketinden utanarak, "Ben kötü bir insanım, bunu kendim de biliyorum," diye düşündü içinden. "İyi ama buna değmiyorsam bunlar beni niye bu kadar seviyorlar! Ah, keşke hayatta yalnız olsaydım ve beni kimse sevmeseydi, ben de hiçbir zaman, hiç kimseyi sevmeseydim! *O zaman bunların hiçbiri yaşanmazdı!*

Öte yandan merak ediyorum, acaba, beni bekleyen bu 15 – 20 yıllık kürek yaşamından sonra herkesin bana cani muamelesi göstermesine saygıyla katlanacak kadar ruh düşkünlüğüne uğrayacak mıyım? Evet, böyle, tam da böyle olacak! Beni şimdi küreğe bunun için gönderiyorlar, onlara gerekli olan da budur işte... İşte hepsi sokaklarda dolaşıp duruyorlar... Ama aslında hepsi yaradılışları gereği, haydut ve aşağılık; hatta daha da kötüsü, hepsi budala! Ah, bu insanların hepsinden nasıl nefret ediyorum!"

Şu konuda derin bir düşünceye daldı: "Nasıl bir süreçten geçecekti de nihayet sonunda herkesin önünde hiç düşünmeden, hem de inanarak boyun eğecekti? İyi ama neden olmasındı? Elbette böyle olacaktı. Yirmi yıl aralıksız boyunduruk altında yaşamak onu nihai olarak bu hale getirmeyecek miydi sanki? Su, taşı aşındırır. Üstelik tüm bunlardan sonra niçin ama niçin yaşamalı? Her şeyin farklı değil ama tam da böyle, sanki kitapta yazar gibi tam da bu şekilde olacağını bilmeme rağmen niçin teslim olmaya gidiyorum?"

Dün akşamdan beri belki de yüzüncü kez bu soruyu kendine soruyor ama buna rağmen gene de teslim olmaya gidiyordu.

VIII

Genç adam Sonya'nın odasına girdiği zaman, hava artık kararmaya başlamıştı. Sonya onu tüm gün dehşetli bir endişeyle beklemişti. Dunya ile birlikte beklemişlerdi. Dunya, Svidrigaylov'un dün kendisine söylemiş olduğu, Sonya da "o işi biliyor" sözleri üzerine daha sabahtan Sonya'ya gelmişti. Bu iki kızın konuşmalarını ve gözyaşlarını, birbirleriyle ne kadar kaynaştıklarını uzun uzun anlatmayacağız. Dunya, bu buluşmadan hiç değilse ağabeyinin yalnız olmayacağı avuntusunu

elde etmişti: Raskolnikov ilk kez Sonya'ya içini açmış, konuşacak bir insana gereksinim duyduğunda bunun için Sonya'yı seçmişti. Kader Raskolnikov'u nereye sürüklerse Sonya da peşinden gidecekti. Dunya, ona hiçbir şey sormamasına rağmen bunun böyle olacağından emindi. Sonya'ya adeta saygıyla bakıyordu. Bu saygılı yaklaşımıyla da ilk zamanlar kızcağızı adeta utandırmış ve onu neredeyse ağlayacak duruma getirmişti. Zira tam tersine kendisini Dunya'nın yüzüne bakmaya bile layık bulmuyordu. Raskolnikov'un odasındaki ilk karşılaşmalarında kendisini büyük bir saygıyla ve özenle selamlayan güzel Dunya'nın hayali o zamandan beri Sonya'nın ruhunda, hayatının en güzel ve erişilmez görüntülerinden birisi olarak ebediyen yaşamaya başlamıştı.

Duneçka nihayet daha fazla sabredemeyerek Sonya'yı evde bırakıp ağabeyini beklemek üzere onun evine yollanmıştı; onun önce oraya uğrayacağını zannediyordu. Yalnız kalan Sonya, Raskolnikov'un gerçekten de kendini öldürebileceği düşüncesinin verdiği korkuyla acı çekmeye başladı. Aslında Dunya da bundan korkuyordu. Ama her ikisi de tüm gün çeşitli nedenler ileri sürerek karşılıklı olarak birbirlerini bunun mümkün olmadığına inandırmaya çalışmışlar ve birlikte oldukları sürede yüreklerini daha ferah tutabilmişlerdi. Ama şimdi, ayrılır ayrılmaz, her ikisi de sadece bunu düşünmeye başlamışlardı. Sonya, dün Svidrigaylov'un kendisine Raskolnikov'un önünde sadece iki yol olduğunu söylediğini hatırladı: Vladimirka veya... Ayrıca Sonya, genç adamda var olan şöhret düşkünlüğünü, kibri, kendini beğenmişliği ve inançsızlığı da gayet iyi bilmekteydi. "Sadece korkaklık ve ölüm korkusu onu hayata bağlayabilir mi?" diye düşündü nihayet umutsuzluk içinde. Bu arada güneş batmaya başlamıştı. Üzüntüyle pencerenin önünde durmuş bakıyordu, ancak pencereden komşu binanın büyük, badanasız duvarından başka bir şey görülmüyordu. Nihayet, talihsiz gen-

cin artık ölmüş olduğuna kesin olarak inandığı anda Raskolnikov odadan içeri girdi.

Genç kızın göğsünden bir sevinç çığlığı yükseldi. Ama genç adamın yüzüne dikkatle bakınca aniden yüzü soluverdi.

"İşte böyle!" dedi gülümseyerek Raskolnikov. "Senin haçları almaya geldim, Sonya. Beni kavşakta yol seçimine zorlayan sendin; şimdi iş ciddiye binince korktun mu?"

Sonya hayretle ona baktı. Raskolnikov'un sesinin tonu ona garip gelmişti, soğuk bir titreme tüm vücudunu dolandı, ama bir dakika sonra hem sesinin tonunun hem de sözlerinin göstermelik olduğunu anladı. Raskolnikov, onunla sanki doğrudan yüzüne bakmaktan kaçınıyormuş gibi başka tarafa bakarak konuşuyordu.

"Biliyor musun, Sonya, ben düşündüm ki böyle daha uygun olacak. Burada bir mesele var... Anlatması uzun, hem de değmez. Biliyor musun, beni sadece ne öfkelendiriyor? Şimdi tüm bu budala ve hayvan suratlı herifler etrafımı çevirecek, gözlerini devirip yiyecekmiş gibi bakacaklar, cevap vermek zorunda kalacağım bir sürü aptalca sorular soracaklar, parmaklarıyla beni işaret edecekler... Kahretsin! Biliyor musun, ben şimdi Porfiriy'e gitmiyorum; ondan bıktım. En iyisi dostum Poroh'a giderim, böylece hem şaşırtırım hem de istediğim türde bir etki yaratırım. Bununla birlikte daha soğukkanlı olmalıyım; son günlerde haddinden fazla tatsız bir adam oldum. İnanır mısın, demin dönüp son kez bana baktığı için kız kardeşimi yumruğumu sallayarak tehdit ettim. Ne domuzluk ama! Ah işte, şu geldiğim hale bak! Her neyse, haçlar nerede?"

Adeta kendinde değil gibiydi. Bir dakika bile yerinde duramıyor, dikkatini bir şey üzerinde toplayamıyor, düşünceleri oradan oraya sıçrıyor, konuşurken saçmalamaya başlıyordu; elleri hafiften titriyordu.

Sonya sessizce bir kutudan birisi servi diğeri ise bakır-

dan yapılmış iki haç çıkardı, kendisi istavroz çıkardı, sonra Raskolnikov'un üzerinde istavroz çıkardı ve servi ağacından yapılmış olan haçı genç adamın boynuna astı.

"Bu benim bu haçla birlikte çileyi üstlendiğimin sembolü demek ki, he-he! Ve sanki şimdiye kadar çektiğim çileler azmış gibi! Servi ağacından yapılan halkın itibar edip taktığı; bakır olan ise Lizaveta'nın haçı, onu demek sen takacaksın, göster bakayım? Demek o sırada... onun boynunda asılıydı, öyle mi? Ben bunlara benzer iki haç daha biliyorum, birisi gümüş, diğeri tasvirli. O zaman onları yaşlı kadının göğsüne fırlatmıştım. İşin doğrusu şimdi benim asıl onları boynuma asmam gerekirdi... Ama her neyse zaten uydurup duruyorum bir şeyler ve yapmam gereken işi unutuyorum; kendimi dağıttım biraz!.. Biliyor musun Sonya, buraya sana bilgi vermek için geldim, sen bilesin diye... her neyse, işte hepsi bu... Ben zaten sadece bunun için gelmiştim. (Hım, aslında daha fazla konuşurum sanıyordum!) Hem zaten bunu sen de istiyordun, gidip teslim olmamı, işte ben de hapishanede yatacağım ve senin isteğin gerçekleşecek; ama ne diye ağlıyorsun sanki? Sen de mi ağlıyorsun? Kes lütfen, yeter; Ah ne kadar zor geliyor bütün bunlar bana!"

Ama kıza bakarken her şeye rağmen içinde bir duygulanma olmuştu. "Bu da ne böyle, bunun anlamı ne?" diye düşündü içinden. "Ben onun nesi oluyorum ki? Niye ağlıyor, niye beni yola hazırlıyor, Dunya veya annem gibi sanki? Benim dadım olacak herhalde!"

"İstavroz çıkar, bir kerecik de olsa dua et," diye yalvardı ürkek ve titreyen bir sesle Sonya.

"O, elbette, ne kadar istersen! Hem de canı gönülden Sonya, temiz kalple..." 717

Halbuki bambaşka şeyler söylemek istiyordu.

Pek çok kez istavroz çıkardı. Sonya şalını çıkarıp onun

başına örttü. Bu herhalde bir zamanlar Marmeladov'un "aile yadigârı" diye sözünü ettiği, yün kumaştan, yeşil renkli şal olmalıydı. Raskolnikov'un aklından bu düşünce geçti ama bir şey sormadı. Hakikaten çok dalgın ve münasebetsizliğe varacak derecede telaşlı olduğunun artık kendisi de farkına varmıştı. Bu onu korkuttu. Sonya'nın da kendisiyle birlikte gelmeye kalkması da onu birdenbire çok şaşırttı.

"Ne yapıyorsun? Nereye? Otur, otur! Ben yalnız gideceğim!" diye haykırdı korkulu bir iç sıkıntısı ile ve neredeyse öfkelenerek, sonra da kapıya yöneldi. "Hem böyle teşrifatla gitmeye ne gerek var!" diye homurdandı kapıdan çıkarken.

Sonya, odanın ortasında kalakaldı. Raskolnikov onunla vedalaşmadığı gibi onu çoktan unutmuştu bile; ruhunda acı verici ve isyan ettirici bir şüphe kabardı.

"Böyle mi, tüm bunlar böyle mi olmalıydı?" diye düşündü her şeye rağmen merdivenlerden inerken. "Acaba durmak ve her şeyi düzeltmek... ve teslim olmaya gitmemek mümkün değil mi?"

Ama her şeye rağmen gidiyordu. Aniden kendi kendine soru sormanın hiçbir anlamı olmadığını nihai olarak anladı. Sokağa çıkarken Sonya ile vedalaşmadığını, kızcağızın kendisinin azarlamasıyla, tek bir söz etmeye cesaret edemeden, odanın ortasında, başında yeşil şalıyla, öylece kalakaldığını hatırladı, bir an duraksadı. Aynı anda başka bir düşünce sanki onu tam o sırada nihai olarak felç etmek üzere pusuya yatmış gibi ortaya çıkıverdi.

"Yani şimdi ben niçin, neden bu kızcağızın yanına geldim? Ona dedim ki: şu mesele için geldim, hangi mesele ki

o? Hiçbir mesele de yoktu aslında! *Teslim olmaya gittiğimi* ilan etmek için mi? Aman çok da gerekliymiş yani! Yoksa onu seviyor muyum? Yok, hayır, öyle değil mi? Bak zaten demin köpek kovar gibi kovaladım onu. Ondan istediğim, haçları almak

mıydı yani? Ah, ne kadar da alçaldım ben böyle! Hayır, bana onun gözyaşları lazımdı, korkusunu görmem, kalbinin nasıl burkulduğunu ve sızladığını izlemem lazımdı! Hiç olmazsa bir şeylere tutunmak, biraz geciktirmek, bir insan yüzüne bakmak gerekliydi! Bir de kendime güvenmeye, kendim hakkında hayal kurmaya kalktım! Zavallı bir insanım ben, bir hiçim, alçağın tekiyim, alçağın teki!"

Kanal boyunca yürüyordu ve gideceği yere çok kalmamıştı. Ama köprüye ulaştığında birden durdu ve sonra köprüye girerek Sennaya Meydanı'na doğru ilerledi.

Bir obur gibi sağına soluna bakıyor, rastladığı her eşyayı büyük bir gerginlikle inceliyor ama dikkatini hiçbir şeye yoğunlaştıramıyordu; her şey kayıp gidiyordu. "Bir hafta, belki bir ay sonra beni işte bir cezaevi arabası içinde şu köprüden geçirerek bir yere götürecekler... O zaman kanala nasıl bakacağım acaba? Bunu hatırlamayı çok isterdim," diye geçirdi zihninden. "İşte mesela şu tabelayı o zaman ben nasıl okuyacağım acaba? Bu tabelada 'Tavarişestvo'/Ortaklık yazılı. İşte bu tabeladaki bu sözcükte yazılmış olan a'yı, a harfini hatırlamalı ve ona bir ay sonra bakmalı, işte bu a'ya. O zaman bu a harfine nasıl bakacağım acaba? O vakit ben neler hissedip düşüneceğim?.. Tanrım, tüm bunlar ne kadar aşağılık olmalı, benim tüm bu şimdiki... kaygılarım!.. Elbette, tüm bunlar, ilginç olmalı... kendi çapında... (Ha-ha-ha! Düşündüğüm şeye de bakın!) Ben çocuklaşıyorum, kendi kendime şişiniyorum; kendimden utanmak da niye? Şuna bak nasıl da itiyorlar insanı! Mesela beni iten şu şişko, ki Alman olmalı, kimi ittiğini biliyor mu acaba? Küçük çocuklu kadın dileniyor ve beni kendisinden daha talihli sayması ne garip. Eğlence olsun diye ona sadaka versem ya. Vay canına, cebimde beş kapik varmış, nereden geldi acaba? Al, al işte anacığım!"

"Tanrı seni korusun!" diyen ağlamaklı sesi duyuldu dilenci

kadının.

Sennaya Meydanı'na girdi. Kalabalığın içinden geçebilmek için itişip kakışmak hiç ama hiç hoşuna gitmiyordu, ama oraya, tam da ahalinin en yoğun olduğu yere gidiyordu. Tek başına kalabilmek için bu dünyadaki her şeyini vermeye hazırdı; ama tek bir dakika bile yalnız kalamayacağını kendisi de hissediyordu. Kalabalığın içinde bir sarhoş huzursuzluk ve kargaşa yaratmaktaydı: sürekli dans etmeye çalışıyor ama hep yere yıkılıyordu. Etrafını çepeçevre sarmışlardı. Raskolnikov kalabalığı yararak kendine yol açtı, birkaç dakika sarhoşu seyretti ve aniden kısa, kesik kahkahalarla gülmeye başladı. Bir dakika sonra ise sarhoşu unutmuştu bile, ona bakmasına rağmen onu görmüyordu. Nihayet nerede olduğunun tam olarak farkına varmadan oradan uzaklaşmaya başladı ve meydanın ortasına geldiğinde birdenbire ona bir şeyler oldu, bir duygu içini tümüyle sardı, bedenine ve düşüncelerine hâkim oldu.

Birden Sonya'nın sözlerini hatırladı: "Yol kavşağına koş, ahalinin önünde yere kapan, kirletmiş olduğun toprağı öp, zira sen onun indinde de günah işledin, sonra tüm dünyaya yüksek sesle ilan et: Ben katilim!" Bu sözleri hatırladığında tepeden tırnağa titredi. Bütün bu günlerin, özellikle de son saatlerin dinmeyen acıları onu öylesine ezmiş, mahvetmişti ki, bu yeni, iyileştirici, eksiksiz hissiyatın olasılığına var gücüyle sarıldı. Bu his ona birdenbire bir nöbet gibi geldi, ruhunda bir kıvılcım gibi çaktı ve sonra da aniden alev alıp her tarafını sarıverdi. İçinde her şey bir anda yumuşadı ve gözlerinden yaşlar boşandı. Durduğu yerde, olduğu gibi toprağa kapandı...

Meydanın ortasında dizleri üzerine çöktü, yere secde etti
720 ve bu çamurlu toprağı mutlulukla ve zevkle öptü. Doğrulup bir kez daha secde etti.

"Şuna da bakın amma da içmiş!" dedi yakınında duran bir genç.

Kahkahalar patladı.

"O Kudüs'e gidiyor, kardeşlerim, çocuklarıyla ve vatanıyla vedalaşıyor, tüm dünyaya secde ediyor, başkent Sankt-Peterburg'un topraklarını öpüyor," diye ekledi kafası dumanlı esnaftan birisi.

"Çok da gençmiş daha!" diye ekledi üçüncüsü.

"Soylu bir aileden!" diye belirtti bir diğeri tok bir sesle.

"Bu zamanda kim soylu aileden, kim değil, ayırt etmek çok zor."

Tüm bu tepkiler ve konuşmalar Raskolnikov'u durdurdu ve belki de dilinin ucuna kadar gelmiş olan "Ben öldürdüm!" sözleri dudaklarının arasında donup kaldı. Lakin tüm bu yorumları sükûnetle karşıladı ve etrafına hiç bakmadan doğruca polis karakoluna giden yola saptı. Yolda yürürken bir hayal ilişir gibi oldu gözüne ama buna hiç şaşmadı; böyle olacağını önceden hissetmişti zaten. Sennaya Meydanı'nda toprağa ikinci kez secde ettiğinde başını sola çevirince kendisinden elli adım kadar ötede Sonya'yı görmüştü. Kızcağız, ona görünmemek için meydandaki tahta barakalardan birinin arkasına saklanıyordu. Demek ki, Sonya, onun tüm bu çileli yürüyüşü boyunca arkasından gelmişti. Raskolnikov, o anda, kaderi kendisini nereye sürüklerse sürüklesin, Sonya'nın dünyanın öbür ucuna kadar hiç ayrılmadan kendisinin peşinden geleceğini nihai olarak hissetti ve anladı. Yüreği altüst oldu... Ama artık işte o meşum yere gelmişti bile...

Avluya oldukça dinç adımlarla girdi. Üçüncü kata çıkması gerekiyordu. "Şimdilik hele bir çıkalım da" diye düşündü. Her halükârda, uğursuz ânın daha çok uzaklarda olduğunu, daha bir hayli vakti bulunduğunu, daha pek çok şeyi yeniden düşünebileceğini sanıyordu.

Dönerek yükselen merdivenlerde yine aynı çöpler, yumurta kabukları vardı, dairelerin kapıları yine ardına kadar açıktı,

yine mutfaklardan aynı pis kokular ve dumanlar yükseliyordu. Raskolnikov o günden beri buraya bir daha gelmemişti. Bacakları uyuşuyor, bükülüyor ama o yine de yürüyordu. Nefes almak, kendini toparlayarak içeriye bir *insan* olarak girmek için bir an durdu. "İyi ama niye? Niçin?" diye düşündü aniden, yaptığı bu işi değerlendirerek. "Bu kadehi içmek gerekiyorsa, hepsi bir değil mi? Ne kadar iğrençse o kadar iyi!" O an hayalinde İlya Petroviç Poroh/Barut canlandı. Gerçekten de ona mı gidiyorum? Başka birine gitsem olmaz mı? Nikodim Fomiç'e gitsem olmaz mı? Hemen dönüp sorgu yargıcının dairesine gitsem? Hiç olmazsa daha bir samimi olurdu... Yok, hayır! Poroh'a gitmeliyim, Poroh'a! İçeceksek kadehi birden dikmeli..."

Bedeni buz gibi ve neredeyse kendisinden geçmiş bir halde karakolun kapısını açtı. Bu kez orada çok az kişi vardı, bir kapıcı ve ahaliden bir adamdan başkası gözükmüyordu. Nöbetçi memur bölmenin gerisinden gözlerini kaldırıp bakmadı bile. Raskolnikov bir sonraki odaya geçti. "Belki de hâlâ bir şey söylemeden çıkıp gitmek mümkün?" diye geçti bir an zihninden. Sivil ceketli kâtiplerden birisi masa başında bir şeyler yazmaya hazırlanıyordu. Köşede bir başka kâtip oturmaktaydı. Zamyotov ortalıkta gözükmüyordu. Nikodim Fomiç de elbette orada değildi.

"Kimse yok mu?" diye sordu Raskolnikov, masa başındaki kâtibe hitaben.

"Siz kime bakmıştınız?"

"A-a-a! Aynı şu masalda dendiği gibi yahu, gözümle görmedim, kulağımla duymadım, ama onu Rus ruhundan... nasıl
722 diyordu tam... unutmuşum! Saygılarımı sunarım!" diye haykırdı aniden tanıdık bir ses.

Raskolnikov irkildi. Poroh, önünde duruyordu; birden üçüncü odadan çıkıp gelmişti. "İşte bu kaderin ta kendisi," diye

düşündü Raskolnikov, "niye burada ki?"

"Bize geldiniz ha? Mesele neydi?" diye yüksek sesle konuştu İlya Petroviç. (Görünüşe bakılırsa çok keyifli hatta bir miktar coşkulu bir hali vardı). "İş için geldiyseniz oldukça erken teşrif etmişsiniz. Ben de tesadüfen buradayım... Her neyse size nasıl yardımcı olabilirim? İtiraf ediyorum ki... Nasıldı? Nasıl? Bağışlayın..."

"Raskolnikov."

"Elbette ya, Raskolnikov! Yoksa siz unuttuğumu mu sandınız? Ama lütfen beni öyle... Rodion Ro.. Ro.. Rodionıç'tı galiba değil mi?"

"Rodion Romanıç."

"Evet, evet-evet! Rodion Romanıç, Rodion Romanıç! Ben de tam bunu diyecektim. Hatta pek çok defa sizi sordum. Ben, itiraf ediyorum ki, o günden beri, samimi olarak üzüldüm, biz sizinle öyle... Sonra bana açıkladılar, öğrendim ki, siz genç bir edebiyatçıymışsınız ve hatta âlim... Ve, nasıl derler, ilk adımlarınızı atıyormuşsunuz... Oh, Tanrım! Edebiyatçılar ve alimler arasında ilk adımlarını orijinal bir şekilde atmayan var mıdır ki sanki?.. Ben ve karım, biz, edebiyatı çok sayarız, karım ise tutku derecesinde sever, o kadar yani!.. Edebiyatı ve sanatı! Yeter ki soylu olsun kişi, diğer her şeyi, yetenekle, bilgiyle, zekâyla, dehayla elde edebilir! Şapka, işte mesela şapka ne demektir? Ben şapkayı Zimmerman'dan satın alabilirim yahu; ama şapkanın altında bulunan, şapkanın örttüğü şeyi satın alamam; doğrusu size kadar gelip açıklama yapmayı bile istemiştim, ama sonra düşündüm ki, belki siz... Lakin hâlâ sormadım: gerçekten de bir şey lazım mı size? Ailenizin geldiğini söylediler, doğru mu?"

"Evet, annem ve kız kardeşim."

"Kız kardeşinizle tanışma şansına ve şerefine nail oldum, kendisi eğitimli ve çok güzel bir hanımefendi. O zaman sizinle öyle atışmış olmamıza sonra çok üzüldüğümü itiraf ediyorum.

Olmayacak şey işte! O zaman bayıldığınız için size bir miktar şüpheyle bakmama gelince, sonra bu mesele gayet güzel aydınlandı! Bağnazlık ve taassup! Hiddetinizi anlıyorum! Belki de ailenizin gelişiyle dairenizi değiştiriyorsunuzdur, öyle mi?"

"Ha-hayır, ben sadece öylesine... Sormak için uğramıştım... Düşündüm ki, Zamyotov'u burada bulabilirim."

"Ah, evet! Sahi siz onunla ahbaplık ediyorsunuz; duymuştum. Ama Zamyotov artık burada değil, onu yakalayamadınız. Evet, efendim, biz Aleksandr Grigoryeviç'ten mahrumuz artık! Dünden itibaren kendisi kadromuzdan ayrıldı; başka işe geçti... ve geçerken de herkesle kavga etti... hem de çok kaba bir şekilde... Kafasında kavak yelleri esen bir çocuk işte, başka da bir şey değil; bir zamanlar umut bile vermişti; ama işte gelin de bu parlak gençlerimizi anlayın bakalım! Bir sınava mı girecekmiş neymiş, ama bence sadece, bundan söz edip böbürlenmek için yapıyordur, zaten daha ileriye de gidemez. Elbette o mesela, size ya da arkadaşınız Bay Razumihin'e hiç benzemiyor! Sizin kariyeriniz bilim alanında ve başarısızlıklar sizi yolunuzdan döndüremez! Hayatın tüm o güzellikleri sizin için, denilebilir ki, nihil est.* Siz bir münzevi, bir çilekeş, bir keşiş yaşamı sürüyorsunuz!.. Sizin için elinizdeki kitap, kulağınızın arkasındaki kalem, yürüttüğünüz bilimsel araştırmalar ruhunuzun yükseldiği yerlerdir! Ben de kısmen... Livingstone'un notlarını okumuş muydunuz, acaba?"

"Hayır."

"Ben ise okudum. Günümüzde nihilistler çoğaldı; ama bu da anlaşılır bir şey; nasıl bir zamanda yaşıyoruz sorarım size? Ama ben sizinle... sahi siz de elbette nihilist değilsinizdir! Açıkça söyleyin, açıkça!"

"Ha-hayır!"

"Yok ama, biliyor musunuz, siz bana karşı açık olun, çekin-

* "Hiçbir şey", Latince. –*çn*

meyin, sanki kendi kendinizleymiş gibi! Vazife başka, *dostluk* başka şey diyeceğimi sandınız ama hayır, yanıldınız! Dostluk değil, yurttaşlık ve insanlık duygusu, hümanizm ve her şeye kadir olana duyulan sevgi. Ben görevli ve resmi bir şahıs olabilirim ama kendimi her zaman vatandaş ve insan olarak hissetmeye mecburum ve hesap vermeye de... Mesela az önce Zamyotov'dan bahsettiniz. Zamyotov, kötü şöhretli bir yerde, bir kadeh şampanya veya bir bardak Don şarabı başında Fransız tarzı bir rezalet çıkarabilir. İşte sizin Zamyotov'unuz böyle birisidir! Ben ise diyelim ki, belki de en içten duygularla yanıp tutuşuyorum, üstelik bir rütbem, önemim ve memuriyetim var! Evliyim, çocuklarım var. Yurttaşlık ve insanlık görevimi yapıyorum, peki ama müsaadenizle sorayım: O kim? Size eğitimin erdem kattığı bir insana davranıldığı gibi davranıyorum. Ama işte şu ebe kadınlar da bayağı bir çoğaldılar."

Raskolnikov soru ifade eder şekilde kaşlarını kaldırdı. Kısa bir süre önce sofradan kalkmış olduğu belli olan İlya Petroviç'in söylediklerinin çoğu kulağına boş ve anlamsız sözler olarak çarpıyordu. Ama bu sözlerin bir kısmını şöyle böyle anlamıştı; soran gözlerle bakıyor ve bütün bu konuşmanın nasıl sona ereceğini bir türlü tahmin edemiyordu.

"Şu saçlarını kısacık kestirmiş kızlardan bahsediyorum," diye sürdürdü konuşmasını geveze İlya Petroviç, "onları kendim böyle ebe kadınlar olarak adlandırdım ve bu ismin çok uyduğunu söylemeliyim. He-he! Akademiye giriyorlar, anatomi okuyorlar; ama söyleyin bana, diyelim ki hastalandım, hiç böyle bir kızı çağırıp beni tedavi etmesini ister miyim sizce? He-he!"

İlya Petroviç kendi yaptığı espriden memnun, kahkahayı bastı. 725

"Diyelim ki, bu durum bilgiye olan sınırsız açlıktan kaynaklanıyor; iyi ama bilgiyi edindin, tamam yeter işte. Ne diye

kötüye kullanmalı? Ne diye soylu kişilere hakaret etmeli, aşağılık Zamyotov'un yaptığı gibi? Sorarım size, bana niçin hakaret etti? İşte bakın bu intihar olayları ne kadar da çoğaldı, tasavvur bile edemezsiniz. Hepsi son paralarını harcayıp sonra da kendi kendilerini öldürmekteler. Gencecik kızlar, oğlanlar, yaşlılar... Bakın daha bu sabah kısa bir süre önce şehre gelen bir beyefendinin haberi geldi. Nil Pavlıç, Hey, Nil Pavlıç! Bu sabah Peterburgskaya'da tabancayla intihar ettiği haberini verdikleri centilmenin adı neydi?"

"Svidrigaylov," dedi diğer odadan bir ses kısık ve lakayt bir sesle.

Raskolnikov irkildi.

"Svidrigaylov! Svidrigaylov kendini vurmuş ha!" diye haykırdı.

"Nasıl? Siz Svidrigaylov'u tanıyor musunuz?"

"Evet... tanıyorum... Kısa bir süre önce gelmişti..."

"Ya, evet, kısa süre önce gelmiş şehre, eşini kaybetmiş, eğlenceye düşkün birisi ve birdenbire kendini vuruvermiş ve öyle olmayacak bir şekilde yapmış ki bunu inanamazsınız... Not defterine bir iki satır yazarak aklı başında olarak bu yolu seçtiğini ve ölümünden kimsenin mesul olmadığını belirtmiş. Söylendiğine göre parası da varmış. Siz onu nereden tanıyorsunuz?"

"Ben... kendisini tanıyorum... kız kardeşim onların evinde mürebbiyelik yapmıştı..."

"Vay, vay, vay... Şu halde bize onun hakkında bilgi verebilirsiniz. Peki, siz hiç şüphelenmediniz mi?"

"Ben onu dün gördüm... o... şarap içiyordu... hiç anlamadım..."

Raskolnikov sanki üzerine bir şey düşüp kendisini eziyormuş gibi hissetti.

"Sizin yine benziniz soldu. Bizim buranın havası da çok boğucu..."

"Evet, benim gitmem lazım," diye kekeledi Raskolnikov, "kusura bakmayın, rahatsız ettim..."

"A, ne demek, ne zaman isterseniz! Mutlu oldum ve memnuniyetle bildirmek isterim ki..."

İlya Petroviç ona elini bile uzattı.

"Ben buraya sadece... Zamyotov'u görmeye gelmiştim."

"Anlıyorum, anlıyorum ve bize mutluluk verdiniz."

"Ben... çok memnun oldum... hoşça kalın..." dedi gülümseyerek Raskolnikov.

Dışarı çıktığında sallanıyordu. Başı dönüyordu. Ayakta durup durmadığını bile hissetmiyordu. Sağ eliyle duvara tutunarak merdivenlerden inmeye başladı. Elinde defterle karakola çıkmakta olan bir kapıcının kendisini ittiğini, aşağı katta bir köpeğin sürekli acı acı havladığını; bir kadının ona oklava fırlatarak bağırdığını hayal meyal fark etti. Aşağıya inip avluya çıktı. Avluda, kapıdan çok da uzakta olmayan bir yerde benzi sararmış, ölü gibi dona kalmış bir halde duran Sonya'yı gördü; kendisine yabani gözlerle bakıyordu. Raskolnikov onun önünde durdu. Genç kızın yüzünde acılı, ıstıraplı, umutsuz bir ifade belirdi. Ellerini iki yana koyuverdi. Dudaklarında çarpık, şaşkın bir gülümseme belirdi. Raskolnikov bir an durdu, gülümsedi ve geri dönüp tekrar karakolun merdivenlerini tırmanmaya başladı.

İlya Petroviç, masasına oturup bir evrak yığınına dalmıştı. Karşısında az önce merdivenleri inerken Raskolnikov'u iten mujik duruyordu.

"A-a-a! Yine siz! Bir şey mi unuttunuz?.. Neyiniz var?"

Raskolnikov, kanı çekilmiş solgun dudakları, sabit bakışlarıyla usulca ona yaklaştı, masanın yanına geldi, bir eliyle masa-

ya tutundu, bir şeyler söylemek istedi, ama söyleyemedi; sadece ağzından anlamsız birtakım sesler çıktığı duyuldu.

"Kötü mü oldunuz? Bir iskemle getirin! İşte, şu iskemleye oturun! Oturun lütfen! Su getirin hemen!"

Raskolnikov iskemleye çöktü ama gözlerini oldukça nahoş bir şekilde şaşırmış olan İlya Petroviç'in gözlerinden ayırmamıştı. İkisi de bir dakika kadar birbirlerine baktılar ve beklediler. Su geldi.

"Onu ben..." diye başladı Raskolnikov.

"Su için."

Raskolnikov, suyu elinin tersiyle itti ve yavaşça, dura dura, ama anlaşılır bir şekilde konuşmaya başladı:

Memur karısı yaşlı kadın ile kız kardeşi Lizaveta'yı o zaman balta ile ben öldürdüm ve soydum.

İlya Petroviç'in ağzı açık kaldı. Her taraftan koşuştular.

Raskolnikov, ifadesini tekrarlamaya başladı.

EPİLOG

I

Sibirya. Geniş ve ıssız bir nehrin kıyısında bir şehir yer alıyor; bu şehir Rusya'nın idari merkezlerinden birisi; şehirde bir kale, kalenin içinde ise bir hapishane var. Rodion Romanoviç, ikinci derecede kürek mahkûmu olarak, dokuz aydan beri bu hapishanede cezasını doldurmaktadır. Cinayeti işlediği günden bu yana neredeyse bir buçuk yıl geçmiştir.

Ciddi hiçbir zorlukla karşılaşılmadan yargılanma süreci tamamlandı. Suçlu olayları hiç karıştırmadan, kendi lehine çevirmeye yeltenmeden, gerçekleri değiştirmeden, en küçük bir ayrıntıyı bile atlamadan anlatarak, ilk ifadesini büyük bir sadakatle, noktası noktasına ve anlaşılır bir şekilde tekrarladı. Cinayet sürecini en ince ayrıntılarına kadar anlattı. Katledilen yaşlı kadının elinde bulunan rehin eşyasının (üzerinde madeni levha bulunan bir tahta parçası) sırrını açıkladı; yaşlı kadının cesedinden anahtarları nasıl aldığını anlattı, anahtarları, çekmeceyi tarif etti, hatta çekmecenin içindeki bazı şeyleri saydı. Lizaveta'nın öldürülmesi üzerindeki karanlığı aydınlattı. Koh'un gelip kapıyı nasıl çaldığını, üniversite öğrencisi gencin gelişini, Koh'la üniversite öğrencisi genç arasındaki konuşmaları tek tek anlattı. Sonra katilin, yani kendisinin merdivenlerden nasıl kaçtığını, Mikolka ile Mitka'nın bağrışmalarını nasıl duyduğunu; boş olan dairede nasıl gizlendiğini, evine

nasıl döndüğünü uzun uzun anlattı. En sonunda Voznesenskiy Caddesi'ndeki binanın avlu kapısının yakınındaki taşı da gösterdi. Sahiden de çaldığı şeyler ve para çantası hâlâ o taşın altındaydı. Böylece her şey tamamen aydınlanmış oldu. Bu sırada sorgu heyeti üyeleri ve yargıçlar, onun çaldığı şeylerle para çantasını bir taşın altına saklayıp hiç faydalanmamasına, çaldıklarını tek tek hatırlamak bir yana sayısını bile doğru anımsayamamasına çok şaşırdılar. Hele de katilin çantayı bir kez bile olsun açmayışı, hatta içindeki paranın sayısını bile bilmeyişi (para çantasında üç yüz on yedi gümüş ruble ile üç tane yirmi kapiklik para çıktı, en üstteki para kupürlerinden bazıları uzun süre taşın altında kalmaktan oldukça hasar görmüşlerdi), onlara tamamıyla inanılmayacak bir şey gibi görünmüştü. Sanık, diğer tüm hususlarda, gönül rızasıyla her şeyi doğru olarak itiraf ettiği halde, niçin bilhassa bu hususta yalan söylüyordu. Yargıçlar bunun nedenini anlamak için çok uğraştılar. Sonunda bazıları (özellikle psikolog olanlar) sanığın gerçekten de çantayı açıp içine bakmamış olmasının mümkün olduğunu, bu nedenle de içinde ne olduğunu bilmediğini ve böylece içinde ne olduğunu bilmeden taşın altına koymuş olabileceğini kabul ettiler. Ancak bu duruma göre de, cinayetin ancak, geçici bir delilik nöbeti sırasında, yani hiçbir soygun ve çıkar amacı güdülmeden, sadece öldürmüş olmak ve soymuş olmak için, böylesi bir öldürme ve soyma monomanisi nöbeti esnasında işlenmiş olduğu sonucuna vardılar. Günümüzde kimi suçlularla ilgili sık sık uygulanmaya çalışılan ve oldukça gözde olan, yeni, geçici delilik teorisi de burada tam sırasında imdada yetişmiş oldu. Bunun dışında, sanığın uzun zamandır karasevda çektiği, birçok tanık, bu arada Doktor Zosimov, Raskolnikov'un eski arkadaşları, ev sahibesi ve hizmetçi kız tarafından açıkça ifade edildi. Tüm bunlar Raskolnikov'un hiç de öylesine bir kati-

le, hayduta, soyguncuya benzemediği, işin içinde başka şeyler de bulunduğu sonucunun çıkarılmasına ciddi olarak yardımcı oldu. Bu görüşte olanlar sanığın kendisini hemen hemen hiç savunmaya çabalamadığını üzülerek gördüler. Kendisini cinayete sürükleyen ve soyguna iten sebeplerin ne olduğu sorusuna sanık gayet açık bir şekilde, büyük bir kesinlikle durumunun kötü olmasının, çektiği sefaletin, beceriksizliğinin, yaşlı kadında bulacağını umduğu üç bin ruble ile hayatta kendisini başarıya götürecek ilk hazırlıkları yapma isteğinin sebep olduğu cevabını verdi. Cinayete de başarısızlık ve mahrumiyetlerle kamçılanan zayıf ve aşağılık karakteri yüzünden karar verdiğini söyledi. Kendisini gelip teslim olmaya zorlayan nedenlerin özellikle neler olduğu sorulduğunda ise nedenin düpedüz, içten gelen bir pişmanlık olduğunu dile getirdi. Tüm bunlar üstünkörü verilmiş cevaplardı...

Lakin mahkemenin kararı, işlenmiş olan cinayetlere göre beklenenden çok daha yumuşak oldu. Bu netice belki de sadece suçlunun kendini haklı çıkarmak istemeyişinden değil, ayrıca adeta kendini suçlu bulmak isteğini göstermesinden de kaynaklanmış olabilirdi. Suçun işleniş şartlarındaki tüm özellik ve tuhaflık hesaba katılmıştı. Sanığın cinayeti işlemeden önceki hastalıklı hali ve çektiği sefalet en ufak bir kuşkuya yer bırakmayacak kadar aşikârdı. Çaldığı şeylerden faydalanmaya kalkışmaması, bir yandan kendisinde uyanan pişmanlık duygusuna, öte yandan da cinayeti işlediği sıralarda, akli dengesinin tamamıyla yerinde olmayışına verildi. Hatta Lizaveta'nın hesapta olmayan katli bu son durumu destekleyen bir delil olarak ileri sürüldü: bir adam hem iki kişiyi öldürüyor hem de kapının açık olduğunu unutuyor! Nihayet sinirleri bozulan meczup Nikolay'ın, cinayeti üstlenmesi nedeniyle işin tam anlamıyla çıkmaza girdiği, bunun dışında gerçek katile dair açık bir delil bulunmak şöyle dursun, kendisinden hemen hemen

şüphe bile edilmediği (Porfiriy Petroviç verdiği sözü tutmuştu) bir sırada suçlunun gelip itirafta bulunması gibi olaylar sanığa verilen cezanın hafifletilmesine yol açtı.

Ayrıca, sanıktan yana çok elverişli bir hava yaratan, hiç beklenmedik daha başka olaylar da ortaya çıktı. Eski üniversite öğrencisi Razumihin, Raskolnikov'un, üniversitede okuduğu sırada avcundaki son kapiği de harcayarak fakir ve veremli bir arkadaşına yardım ettiğine, ona altı ay baktığına dair etraftan bilgi toplayıp kanıtlar gösterdi. Bu veremli arkadaşı ölünce, Raskolnikov onun yaşlı ve kötürüm babasıyla ilgilenmiş (zira bu merhum genç adam, neredeyse on üç yaşından beri çalışarak babasına bakıyormuş), onu hastaneye yatırmış, vefat ettiğinde de cenaze masraflarını kendi cebinden karşılamıştı. Tüm bu bilgilerin, Raskolnikov'un kaderinin belirlenmesinde bir dereceye kadar olumlu etkisi oldu. Eski ev sahibesi ve aynı zamanda Raskolnikov'un ölen nişanlısının annesi dul Zarnıtsina da, daha Pyati Ugolnaya Ulitsa/Beş Köşe Sokağı'nda, başka bir evde otururlarken, geceleyin çıkan bir yangında Raskolnikov'un alevler içindeki bir daireden iki küçük çocuğu kurtardığına ve bu nedenle yanarak yaralandığına dair tanıklık etti. Bu vaka dikkatle incelendi ve pek çok tanık dinlenerek doğruluğu anlaşıldı. Uzun lafın kısası, gelip kendiliğinden teslim olması ve daha başka hafifletici sebepler yüzünden sanık, sadece ikinci dereceden sekiz yıl kürek cezasına çarptırıldı.

Raskolnikov'un annesi Pulheriya Aleksandrovna, daha davanın başladığı gün hastalanmıştı. Dunya'yla Razumihin mahkeme süresince onu Peterburg'dan uzakta tutmanın yolunu buldular. Razumihin, hem davanın tüm aşamalarını düzenli olarak takip edebilmek, hem de Dunya ile elinden geldiğince sık görüşebilmek olanağını yaratabilmek için demiryolu üzerinde Peterburg'a yakın bir şehir seçti. Pulheriya Aleksandrovna'nın hastalığı tamamıyla olmasa da kısmi bir

akıl hastalığı ile karışık oldukça tuhaf bir sinir rahatsızlığıydı. Dunya, ağabeyiyle yaptığı son görüşmeden eve döndüğünde annesini ateşler içinde sayıklar bir halde tamamıyla hasta olarak bulmuştu. Annesinin ağabeyiyle ilgili soracağı sorulara ne şekilde cevap vereceklerini hemen o gece Razumihin'le kararlaştırmış, Raskolnikov'un Rusya'nın uzak sınır bölgelerinden birine, kendisine şöhret ve servet sağlayacak özel bir vazifeyle gönderildiği hikâyesini onunla birlikte uydurmuştu. Ama Pulheriya Aleksandrovna'nın ne o zaman, ne de daha sonra buna dair bir şey sorması ikisini de hayrete düşürmüştü. Tersine, oğlunun bu aniden çıkıp gidişiyle ilgili kendisi kocaman bir hikâye uydurmuştu; oğlunun gelip kendisiyle nasıl vedalaştığını ağlayarak anlatıyor, bu arada da bazı önemli ve gizemli hususları sadece kendisinin bildiğini ima ediyor, Rodya'nın birçok güçlü düşmanı olduğunu, bunun için de gizlenmesi gerektiğini söylüyordu. Oğlunun geleceğinin ise ortadaki engellerin kalkmasıyla parlak olacağından en ufak bir şüphe duymuyordu. Oğlunun ileride bir devlet adamı bile olabileceğine, yazdığı makalenin ve parlak edebi yeteneğinin buna kanıt olduğuna Razumihin'i inandırmaya çalışıyordu. O makaleyi tekrar tekrar, hatta bazen yüksek sesle okuyor, hatta neredeyse onunla uyuyordu. Bununla birlikte, kendisiyle bu hususta konuşmaktan kaçınmalarına ve sadece bu durumun bile onu kuşkulandırmaya yetecek olmasına rağmen Rodya'nın halen nerede bulunduğunu hemen hiç sormuyordu. Sonunda, Pulheriya Aleksandrovna'nın bazı hususlardaki bu garip suskunluğundan korkmaya başladılar. Mesela, evvelden, kendi şehirlerinde otururken, kadıncağızın ömrü sevgili Rodya'sından mektup beklemekle geçtiği halde, şimdi oğlunun mektup göndermeyişinden en ufak bir sitem bile etmiyordu. Bu anlaşılmaz bir tutumdu ve Dunya'yı da çok üzüyordu. İlk aklına gelen şey, annesinin oğlunun kaderiyle ilgili bazı kötü şeyler olduğunu sezdiği ve

daha da kötü bir şeyi öğrenmekten korktuğu için sorup soruşturmaktan kaçındığı düşüncesi oldu. Her halükârda, Dunya annesinin akıl sağlığının yerinde olmadığını açıkça görüyordu.

Bununla birlikte, bir iki kez konuşmayı öyle bir yere getirip dayatmıştı ki, Rodya'nın halihazırda bulunduğu yeri söylemeden ona bir cevap verebilmek mümkün olamamıştı. Bundan dolayı da verilen cevaplar ister istemez tutuk ve kuşkulu bir hal alınca kadıncağız aniden derin bir kedere ve sessizliğe gömülmüş ve bu durum bir hayli uzun sürmüştü. Sonunda, Dunya sürekli yalan söyleyip durmanın güçlüğünü anlayınca belli noktalarda tamamen susmanın çok daha uygun olacağı sonucuna vardı. Ama zavallı kadının korkunç şeylerden şüphelendiği, artık her geçen gün biraz daha gözle görülür ve anlaşılır hale geliyordu. Bu arada, Dunya, şu son meşum günün arifesinde, Svidrigaylov ile aralarında geçen sahneden sonra, geceleyin uykusunda sayıklamalarını annesinin dinlemiş olduğuna dair ağabeyinin söylemiş olduğu sözleri hatırladı. Acaba annesi o zaman bir şeyler duyup öğrenmiş olabilir miydi? Sıklıkla, bazen günlerce, hatta haftalarca süren karamsar, endişeli bir suskunluktan, sessizce ağlamalardan sonra, hasta coşkun bir canlılığa kapılıyor, aniden yüksek sesle, hiç durmadan, oğlundan, beslediği umutlardan, gelecekten konuşmaya başlıyordu. Hele bazen çok tuhaf hayaller kuruyordu. Onu avutuyorlar, sözlerini olduğu gibi tekrarlıyorlardı (belki o da, sözlerini olduğu gibi tekrarladıklarını ve sadece kendisini avuttuklarını açıkça görüyordu), ama o yine anlatmaya devam ediyordu...

Suçlunun teslim olup suçunu itiraf edişinden beş ay sonra mahkeme kararını verdi. Razumihin, imkân oldukça onunla hapishanede görüştü. Sonya da. Sonunda ayrılık saati geldi; Dunya kardeşini bu ayrılığın bir ömür sürmeyeceğine temin etti; Razumihin de. Razumihin'in genç ve ateşli hayal dünyasında, ilerideki üç dört yıl içerisinde, elden geldiğince,

gelecekteki zenginliklerinin hiç olmazsa başlangıcını gerçekleştirme projesi kendine sağlam bir yer bulmuştu. Biraz para biriktirecekler, toprağı cömert ama insanı, sermayesi, işçisi kıt olan Sibirya'ya göç edeceklerdi. Orada Rodya'nın bulunduğu şehre yerleşecekler ve... hep birlikte yeni bir hayata başlayacaklardı. Vedalaşırken hepsi ağladı. Raskolnikov son günlerde özellikle düşünceliydi. Sürekli annesini sordu, hep onu merak etti. Bu merak Dunya'yı korkutacak kadar ileri gitmişti. Annesinin hastalığını ayrıntılarıyla öğrendiğinde yüzü iyice karardı. Nedense bu süre zarfında Sonya ile pek konuşmadı. Sonya, Svidrigaylov'un bırakmış olduğu para sayesinde, içinde Raskolnikov'un da olduğu sürgün kafilesini takip etmek üzere çoktandır toplanmış ve hazırlanmıştı. Raskolnikov'la bu konuda tek kelime konuşmamışlardı. Ama ikisi de bunun böyle olacağını biliyordu. Son vedalaşmalarında, kız kardeşiyle Razumihin'in kendisi hapishaneden çıktıktan sonra, onları bekleyen mutlu gelecek hakkında verdikleri ateşli teminatı tuhaf bir gülümsemeyle dinledi, annesinin hastalığının felaketle sonuçlanacağını hissediyordu.

İki ay sonra Duneçka, Razumihin'le evlendi. Düğün hüzünlü ve sessizdi. Davet edilenler arasında Porfiriy Petroviç ile Zosimov da vardı. Bu son zamanlarda Razumihin'de kesin kararını vermiş bir insanın hal ve tavırları vardı. Dunya, onun tüm vaatlerini yerine getireceğine gözü kapalı inanıyordu, nasıl inanmasın ki, bu genç adamda demirden bir irade olduğu anlaşılmaktaydı. Bu arada eğitimini tamamlayabilmek için tekrar üniversitede derslere girmeye başlamıştı. Yeni evliler gelecekle ilgili ciddi planlar yapıyorlardı; ikisi de beş yıl sonra, mutlaka Sibirya'ya gidip yerleşeceklerine kesin gözüyle bakıyorlardı. O zamana kadar ise orada olan Sonya'ya güveniyorlardı...

Pulheriya Aleksandrovna, kızının Razumihin'le evlenmesini sevinçle onaylayıp kutsadı. Ama düğünden sonra sanki

daha kederli, daha dalgın bir hal geldi üzerine. Razumihin onu oyalayıp avutmak için, üniversiteli gençle kötürüm babasına dair hadiseyi, Rodya'nın geçen yıl alevler arasında kalan iki küçük çocuğu ölümden nasıl kurtardığını, bu arada kendisinin aldığı yanıklar yüzünden nasıl hastaneye yattığını anlattı. Bu iki vaka zaten dengesi bozuk olan Pulheriya Aleksandrovna'yı iyice coşturdu. Sürekli bu vakalardan bahsediyor, sokakta bunları anlatıyordu. (Gerçi Dunya onu hiç yalnız bırakmıyordu.) Umumi vasıtalarda, dükkânlarda, kendini dinleyecek birini buldu mu, hemen sözü oğluna, oğlunun makalesine getiriyor, üniversite öğrencisine nasıl yardım ettiğini, yangından çocukları kurtarırken nasıl yaralandığını vb. anlatmaya başlıyordu. Duneçka onu nasıl susturacağını bilemiyordu. Bu coşkun, hastalıklı ruh halinin doğurduğu tehlikenin dışında, birinin çıkıp daha geçenlerde görülen cinayet davasında adı geçen Raskolnikov soyadını hatırlaması ve bu cinayetten söz etmesi ihtimali de vardı. Pulheriya Aleksandrovna, yangından kurtarılan iki küçük çocuğun annesinin adresini bile öğrenmiş, gidip onunla görüşmeyi aklına koymuştu. Sonunda üzüntü ve endişeleri son haddine ulaştı. Kimi zaman durup dururken ağlamaya başlıyor, sık sık hastalanıyor, ateşler içinde sayıklıyordu. Bir sabah, yaptığı hesaba göre artık Rodya'nın geri gelmesi gerektiğini, zira hatırladığına göre kendisiyle vedalaşırken dokuz ay sonra döneceğini söylediğini iddia etti. Evi derleyip toplamaya, oğlunu karşılamak için hazırlıklar yapmaya başladı. Ona ayırdığı odayı (kendi odası) dayayıp döşüyor, eşyayı silip süpürüyor, yeni perdeler asıyordu. Dunya bu durumdan kaygılanmakla birlikte sesini çıkarmıyor, hatta ağabeyine verilmesi kararlaştırılan odayı derleyip toplamakta annesine yardım bile ediyordu. Bu şekilde çılgınca kuruntular, mutlu hayaller ve gözyaşları içinde geçen o telaşlı günün gecesinde kadıncağız hasta düştü. Ertesi sabah ateşi iyice yükseldi, sayıklamaya başladı. Hummaya tutulduğu

anlaşıldı. İka hafta sonra da öldü. Sayıklamaları sırasında, ağzından kaçırdığı sözlerden, oğlunun korkunç akıbeti hakkında onların tahmin ettiğinden çok daha fazla şüpheler beslediği sonucunu çıkarmak mümkün oldu.

Raskolnikov, Sibirya'ya yerleştiği ilk günden itibaren Peterburg ile mektuplaşmaya başlamasına rağmen, annesinin vefatını uzun bir süre öğrenemedi. Mektuplaşma işi Sonya'nın eliyle kurulmuştu. Sonya, her ay düzenli olarak Peterburg'a Razumihin adına bir mektup yolluyor, yine aynı şekilde düzenli olarak her ay Peterburg'dan cevap geliyordu. Sonya'nın mektupları önceleri Dunya ve Razumihin'e kuru ve yetersiz gelmişti. Ama sonunda ikisi de daha iyisinin yazılamayacağına karar verdiler. Zira bu mektuplardan talihsiz Rodya'nın durumu hakkında en doğru, en etraflı bilgiyi edinebiliyorlardı. Sonya'nın mektupları pratik bazı ayrıntılarla, Raskolnikov'un hapishanedeki hayat şartlarının en açık, en sade anlatımlarıyla doluydu. Sonya, bu mektuplarda ne kendi umutlarından, ne geleceğe dair öngörülerden, ne de kişisel duygularından söz ediyordu. Rodya'nın ruh halini, onun iç dünyasını anlatmak yerine, sadece olgulara, yani onun kendi sözlerine yer veriyor, sağlık durumuna ilişkin ayrıntılı bilgiler, görüşmelerinde kendinden neler istediği, neler rica ettiği, ne gibi siparişlerde bulunduğu gibi tafsilatlar veriyordu. Tüm bu bilgileri çok detaylı olarak aktarıyordu. Sonunda talihsiz ağabeyin portresi kendiliğinden ortaya çıkıyor, açık, gerçeğe uygun ve tüm çizgileriyle beliriyordu; bu portrede bir yanlışlık da olamazdı zira tüm anlatılan olgular ve olaylar gerçekti.

Dunya'yla kocası önceleri iletilen bu haberlerden çok az avutucu şeyler çıkarabiliyorlardı. Sonya, Rodya'nın daima gamlı olduğunu, az konuştuğunu, kendisinin mektuplar vasıtasıyla öğrenmiş olduğu ve hemen her görüşmelerinde ona aktardığı havadislerle hemen hiç ilgilenmediğini; zaman zaman anne-

sini sorduğunu ve bir gün onun gerçeği sezdiğini görünce nihayet Pulheriya Aleksandrovna'nın ölmüş olduğunu kendisine bildirdiğini, ama annesinin ölüm haberinin bile Raskolnikov'a fazla dokunmadığını hayretle gördüğünü, ya da en azından dışarıdan öyle göründüğünü onlara yazıyordu. Sonya, bu arada Raskolnikov'un görünürde içine kapanarak herkesten ve her şeyden elini eteğini çekmiş olmasına rağmen, yeni hayatını dürüstçe ve kolaylıkla kabullendiğini; durumunu gayet iyi anladığını; yakın zamanda durumunda bir iyileşme beklemediğini; onun durumunda olanların sık sık yaptığı gibi boş umutlara hiç kapılmadığını; eskisine hiç benzemeyen yeni çevresinde, hiçbir şeye şaşmadığını da onlara bildiriyordu. Sağlık durumunun da gayet iyi olduğunu yazıyordu. Kaçınmadan, yan çizmeden, gönderildiği tüm işlere gidiyordu. Verilen yemeklere karşı kayıtsızdı, ama bu yemekler zaten pazarları ve bayram günleri verilenler hariç öylesine kötüydü ki, kendisine gündelik çay kaynatabilmek için Sonya'nın teklif etmiş olduğu bir miktar parayı hevesle kabul etmişti; gösterilen ilginin kendisini sadece rahatsız ettiğini ileri sürerek başka hiçbir konuda da zahmet etmemesini söylemişti. Sonya'nın yazdığına göre Raskolnikov hapishanede herkesle birlikte umumi koğuşta kalıyordu; Sonya, koğuşların içini görmemişti ama bunların dar, düzensiz ve sağlıksız olduğu sonucuna varmıştı; genç adamın ranzaya serilmiş bir keçe üzerinde yattığını ama kendisi için farklı bir talepte bulunmadığını yazıyordu. Ancak onun bu şekilde kaba ve basit bir şekilde yaşaması hiç de önceden alınmış bir karara veya bir ilkeye dayanmamakta, sadece kendi kayıtsızlığından ve kaderine karşı duyduğu ilgisizlikten kaynaklanmaktaydı. Sonya, onun önceleri ziyaretlerine ilgi göstermek bir yana, kendisiyle doğru dürüst konuşmadığını, hatta zaman zaman kızdığını ve kabalık ettiğini, ama sonraları bu ziyaretlerin ve görüşmelerin onun için bir alışkanlık hatta neredeyse bir ihtiyaç halini

aldığını, birkaç gün hastalanıp görüşmeye gidemediğindeyse genç adamın kaygı ve özlem duyduğunu yazıyordu. Onunla bayram günlerinde Raskolnikov'un kısa bir süreliğine çağrıldığı hapishane karakolunda görüşüyorlarmış. Diğer günlerde ise Sonya'nın gidip onu bulduğu çalışma yerlerinde, atölyelerde, tuğla harmanında ya da İrtış Nehri kıyısındaki depolarda görüşüp konuşabiliyorlarmış. Kendisine dair verdiği haberlerde ise Sonya, şehirde bazı dostlar, hatta kendisine hamilik eden kişiler edindiğini, terzilik yapmaya başladığını, şehirde hemen hemen başka hiçbir kadın terzisi olmadığından pek çok evde aranılan bir insan haline geldiğini bildiriyordu. Ancak Sonya, bu vasıtayla Raskolnikov'un da hapishane yöneticilerinden himaye gördüğünü, çalışma rejiminin hafifletildiğini onlara yazmamıştı. Nihayet genç kızdan, Raskolnikov'un herkesten uzak durduğuna, mahkûmların onu sevmediğine, bazen günlerce hiç konuşmadığına, gittikçe sararıp solduğuna dair bir mektup geldi. (Zaten Dunya genç kızdan gelen son mektuplarda özel bir kaygı ve telaş sezmişti.) Derken Sonya son mektubunda genç adamın oldukça ciddi olarak hastalandığını ve hastanenin mahkûmlar koğuşuna kaldırıldığını bildirdi...

II

Raskolnikov uzun zamandır hastaydı; ancak onu yenen ne kürek hayatının korkunçluğu, ne ağır angaryalar, ne kötü yemekler, ne saçlarının kazınması ne de sırtındaki yamalı, pejmürde giysilerdi. Ah! Çektiği tüm bu acıların ve eziyetlerin onun için ne önemi vardı ki? Tersine, angarya onu mutlu ediyordu: fiziki olarak çalışmaktan bitap düşünce hiç olmazsa birkaç saat sakin bir uyku çekebiliyordu. Onun için yemeklerin, üstünde böceklerin yüzdüğü sade suya lahana çorbasının ne önemi vardı ki? Eski öğrencilik hayatında sık sık bunu

bile bulamadığı günler olmuştu. Giysileri onu sıcak tutuyor ve içinde bulunduğu şartlara gayet uygun düşüyordu. Taşıdığı prangaların ise varlığını bile hissetmiyordu. Saçları kazınmış kafasından, sırtındaki yarım kabandan mı utanacaktı? Hem bunlardan dolayı kimden utanacaktı? Sonya'dan mı? Sonya kendisinden korkarken, Raskolnikov ondan mı utanacaktı?

Ama o da ne? Sonya'dan bile utanıyor ve bu nedenle de kaba ve hoyrat davranışlarıyla ona eziyet ediyordu. Ama aslında utandığı kazınmış kafası ve ayağındaki prangalar değildi. Gururu derin bir şekilde yaralanmıştı; işte onu hasta eden de bu yaralı gururu olmuştu. Ah, kendini suçlayabilseydi, ne kadar mutlu olacaktı! O zaman her şeyi sineye çekebilirdi, hatta utancı ve rezil olmayı bile. Ama o kendisini katı bir şekilde yargılıyor ve merhametsiz vicdanı, geçmişinde herkesin başına gelebilecek basit bir *başarısızlıktan* başka özel bir suç bulamıyordu. Onu özellikle utandıran, kendisinin, yani Raskolnikov'un kör talihin bir cilvesiyle bu şekilde budalaca, umutsuzca, körü körüne ve silik bir biçimde mahvolması ve üstelik de huzura kavuşmak için bu "anlamsız" hükme boyun eğmesinin ve ona teslim olmasının gerekmesiydi.

Bugün, amaçsız ve hedefsiz bir endişe, gelecek ise, sadece karşılığında hiçbir şey elde edilemeyen bitmez tükenmez bir fedakârlık olarak karşısında durmaktaydı. İşte bu dünyada onu bekleyen buydu. Sekiz yıl sonra daha henüz sadece otuz iki yaşında olacak ve yeniden yaşama başlayabilecek olmasının ne önemi vardı ki? Niçin yaşayacaktı? Neyi amaçlayacaktı? Neye yönelecekti? Sırf var olmak için mi yaşayacaktı? Ama o evvelden bir fikir, bir umut, hatta bir hayal uğruna varlığını bin defa feda etmeye hazır değil miydi? Salt var olmak ona her zaman az görünmüş ve o daima bundan fazlasını istemişti. Belki de sırf isteklerinin bu gücünden dolayı o zamanlar kendisinin,

öteki insanlardan daha fazla birtakım haklara sahip olduğuna inanmıştı.

Bari hiç olmazsa kader ona pişman olmayı çok görmeseydi ya! İnsanın içini yakan, kalbini parçalayan, uykusunu kaçıran bir pişmanlık! Öyle bir pişmanlık ki, verdiği korkunç azap kişiye kendini asmayı ya da suda boğmayı hayal ettirsin! Ah, böyle bir pişmanlık doğsa içinde buna ne çok sevinecekti! Azap ve gözyaşları da aslında bir hayat değil midir? Ama işlediği suçtan ötürü bir pişmanlık duymuyordu.

En azından, budalalığına kızabilirdi. Tıpkı daha önce kendisini hapishaneye sürükleyen çirkin ve aptalca davranışlarına kızdığı gibi. Ama şimdi hapishanede, *serbest bir şekilde*, eski davranışlarını yeniden gözden geçirdi ve onların üzerinde enine boyuna düşündü, ama hiç de daha önce o uğursuz anda gözüne göründüğü kadar çirkin ve aptalca bulmadı.

"Neden, neden," diye düşünüyordu, "benim fikrim dünya kurulalı beri yeryüzünde ortaya çıkan ve birbiriyle çatışan diğer fikir ve teorilerden daha aptalca olsun? Meseleye tamamıyla bağımsız, sıradan günlük etkilerden sıyrılmış ve geniş bir açıdan bakmak gerek. O zaman elbette, benim fikrim hiç de öyle garip gelmeyecektir. Ey, inkârcılar ve beş kapiklik filozoflar, niçin yarı yolda duruveriyorsunuz?"

"Benim davranışım onlara niçin böyle çirkin gözüküyor? diye konuşuyordu içinden. "Suç olduğu için mi? 'Suç' sözcüğü ne anlama geliyor? Benim vicdanım rahat. Elbette ağır cezalık bir suç işlendi; elbette kanunun lafzına karşı gelindi ve kan döküldü, pekâlâ, kanunun lafzı için kellemi alın... ve olsun bitsin! Elbette, bu durumda iktidara veraset yoluyla gelmiş değil de onu bizzat fethetmiş ama insanlığa faydası dokunmuş olan pek çok kişi daha ilk adımlarını atarken idam edilmiş olmalıydılar. Ama o insanlar adımlarını attılar ve bu nedenle onlar haklılar,

bense atamadım ve demek ki, bu adımı atmaya izin verme hakkına sahip değilim."

İşte onun bu meselede kendisini suçlu gördüğü tek şey: Sonuna kadar dayanamayıp teslim ve itiraf etmiş olmak.

Yine bir başka düşünce daha ona azap vermekteydi: o zaman kendini niçin öldürmemişti? O zaman nehrin kenarında durmuş ama intihar etmek yerine teslim olup itiraf etmeyi seçmişti? Yaşamak arzusu bu kadar güçlü ve onu yenmek bu kadar zor muydu? Ölümden korkmasına rağmen Svidrigaylov bunu yenmeyi başarmadı mı?

Büyük bir ıstırapla bu soruları kendisine soruyor, kendisinde ve inançlarında büyük bir hata olduğunu belki de o zaman, eğilip sulara baktığı zaman sezmiş olduğunu bir türlü kavrayamıyordu. Bu sezginin hayatında oluşacak önemli kırılmanın, gelecekteki yeniden doğuşun, gelecekte yaşama yeni bir bakışın habercisi olabileceğini anlayamıyordu.

O daha çok bu meselede, bir türlü kendisini kurtaramadığı, (korkaklığı ve karakter zayıflığı nedeniyle) bir türlü aşma gücünü gösteremediği içgüdüsünün kör çekiminin rol oynadığına inanıyordu. Kürek mahkûmu yoldaşlarına bakıyor ve şaşırıyordu: hepsi de hayatı ne çok seviyor, ona ne çok değer veriyorlardı. Ona öyle geliyordu ki, hayatı, hapishanede, dışarıda olduğundan daha fazla seviyor, üzerine daha fazla titriyor ve çok büyük değer veriyorlardı. İçlerinden kimileri, mesela serseriler, ne korkunç azaplara ve eziyetlere katlanıyorlardı! Tek bir güneş ışınının, balta girmemiş ormanın, daha üç yıl önce bulunmuş ormanın en kuytu yerindeki serin bir su kaynağının, onlar için bu derecede büyük bir değer taşıması mümkün müydü? Etrafına dikkatle baktıkça açıklaması daha zor olan başka örneklerin da farkına vardı.

Hapishanede, içinde yaşadığı çevrede, hiç kuşkusuz farkına varmadığı, daha doğrusu hiç fark etmek istemediği pek

çok şey vardı. Adeta gözlerini yere indirmiş olarak yaşıyordu: etrafına bakmak onun için dayanılmaz ve iğrençti. Ama nihayet pek çok şey onu şaşırtmaya başladı ve adeta istem dışı olarak daha önce varlığından dahi haberdar olmadığı şeyleri fark etmeye başladı. Genel olarak ve her şeyden çok onu şaşırtan şey, kendisiyle diğer mahkûmlar arasındaki korkunç ve aşılmaz uçurum oldu. Sanki o ve diğerleri farklı milletlerden kişilerdi. Birbirlerine güvensiz, hatta düşmanca bakıyorlardı. Farklılıklarının genel nedenlerini biliyor ve anlıyordu. Ama bu nedenlerin gerçekten de böylesine derin ve güçlü olabileceğine, daha önce asla ihtimal vermemişti. Hapishanede siyasi suçlardan mahkûm Polonyalılar da vardı. Bunlar tüm diğer mahkûmlara köle ve cahil kişiler gözüyle bakıyor ve onları hor görüyorlardı. Ancak Raskolnikov, onların bu görüşüne katılmıyordu: çünkü bu cahil denilen kişilerin pek çok alanda o Polonyalılardan kat kat akıllı olduklarını açıkça görebiliyordu. Burada yine mahkûmları fazlasıyla hor gören Ruslar da vardı: eski bir subay ve iki papaz okulu öğrencisi; Raskolnikov onların yanlışını da açıkça görüyordu.

Raskolnikov'u ise kimse sevmiyor ve herkes ondan kaçıyordu. Hatta sonunda ondan nefret etmeye başladılar. Neden? Nedenini bilmiyordu. Kendisinden çok daha ağır suçlular onu küçümsüyor, onunla ve işlemiş olduğu cinayetle alay ediyorlardı.

"Sen beyefendi adamsın!" diyorlardı ona. "Balta ile dolaşmak, adam öldürmek sana mı kaldı; hiç de bir beyefendiye göre iş değil bu!"

Paskalyanın ikinci haftasında, ibadet sırası, bulunduğu koğuşla birlikte ona gelmişti. O da herkes gibi kiliseye gitmiş, diğerleriyle birlikte dua etmişti. Bir gün bilmediği bir nedenle aralarında kavga çıktı ve tüm mahkûmlar kudurmuş gibi onun üzerine saldırdı.

"Zındık seni! Tanrı'ya inanmıyorsun sen!" diye bağırmışlardı ona. "Seni gebertmeli!"

Onlarla hiçbir zaman Tanrı ve inanç hakkında konuşmamıştı ama onlar kendisini tanrıtanımaz olduğu için öldürmek istemişlerdi; sustu ve itiraz etmedi. Mahkûmlardan birisi dehşetli bir öfkeyle onun üzerine atılmaya yeltendi. Raskolnikov, ağzını açıp tek söz etmeden onu karşıladı, kaşı oynamamış, yüzündeki tek bir çizgi bile kımıldamamıştı. Gardiyan tam zamanında yetişip onunla cinayet mahkûmu arasına atılmasaydı kan dökülmesi işten bile değildi.

Çözemediği bir mesele daha vardı: acaba herkes Sonya'yı niçin bu kadar seviyordu? Üstelik genç kız onların sevgisini kazanmak için hiç uğraşmıyordu bile. Mahkûmlar ona ender olarak, ancak çalışma alanında Raskolnikov'u bir dakika için görmeye geldiği sırada rastlıyorlardı. Lakin herkes onu tanıyor, Raskolnikov'un *peşinden* buralara kadar gelmiş olduğunu, nerede ve nasıl yaşadığını da biliyordu. Sonya onlara para vermez, özel bir işlerini de görmezdi. Sadece bir kez Noel yortusunda tüm mahkûmlara dağıtılmak üzere börek ve çörek getirmişti. Ama yavaş yavaş onlarla Sonya arasında daha yakın bazı bağlar oluşmaya başladı. Onların ailelerine mektup yazıyor ve postaya atıyordu. Mahkûmların şehre gelen kadın ve erkek akrabaları, mahkûmlara getirdikleri eşyaları, hatta paraları yine onların tavsiyesiyle emanet olarak Sonya'ya bırakıyorlardı. Mahkûmların karıları ve sevgilileri onu tanıyor, ziyaretine geliyorlardı. Mahkûmların çalıştığı yere Raskolnikov'u görmeye geldiği ya da angaryaya giden bir mahkûm kafilesiyle karşılaştığı zaman, bu kaba, bu damgalı kürek mahkûmlarının hepsi şapkalarını çıkartıp bu küçücük, bu çelimsiz kızcağızı saygıyla selamlıyor, ona, "Sofya Semyonovna Anacığımız, sen bizim iyi yürekli sevgili anacığımızsın!" diyorlardı. Sonya da onları gülümseyerek selamlardı. Onun gülümseyişini hepsi de çok

severlerdi. Onun yürüyüşünü de severler, yürüyüşünü görmek için dönüp arkasından bakarlar, ondan övgüyle söz ederler, ufak tefek oluşunu bile överler, artık nasıl öveceklerini bilemezlerdi. Ona tedavi için gittikleri bile olurdu.

Raskolnikov, Büyük Perhiz'i ve Paskalya'yı hastanede geçirdi. Artık iyileşmeye başladığı sırada, henüz hasta yatarken, ateşli nöbetler ve sayıklamalar sırasında gördüğü rüyaları hatırladı. Hastalığı sırasında rüyasında, güya tüm dünyanın Asya'nın göbeğinden Avrupa'ya gelmekte olan, görülmedik, duyulmadık bir tür veba afeti ile mahvolmaya mahkûm olduğunu gördü. Kimi imtiyazlı azınlık hariç hemen herkes ölecekti. İnsan bedenine yerleşen bazı trişinler, mikroskobik canlılar türemişti. Ama bunlar aklı ve bilinci olan ruhlardı. Bunların bulaştığı insanlar anında deliriyorlardı. Ama insanlar asla kendilerini bu hastalığa yakalananların hissettiği kadar akıllı, sarsılmaz doğrulukta hissetmemişlerdi. Kararlarını, bilimsel araştırmaların sonuçlarını, ahlâki ve dini inançlarını asla böylesine sağlam ve sarsılmaz hissetmemişlerdi. Tüm köyler, şehirler, milletler bu hastalığa tutuluyor ve çıldırıyorlardı. Herkeste bir endişe ve telaş vardı. Hiç kimse birbirini anlamıyordu. Herkes gerçeğin sadece kendisinde olduğunu sanıyor, başkalarına bakarak ıstırap çekiyor, bağrını dövüyor, ağlıyor, ellerini ovuşturuyordu. Kimi ne şekilde yargılayacaklarını bilmiyorlar, neyin iyi, neyin kötü olduğu hakkında anlaşamıyorlardı. Kimi suçlamak, kimi aklamak gerektiğini bilmiyorlardı. Birbirlerini anlamsız bir öfkeyle öldürüyorlardı. Birbirlerine karşı büyük ordular halinde toplanıyorlar, ama bu ordular daha henüz yoldayken birdenbire kendi kendilerini kırmaya başlıyor, safları dağılıyor, savaşçılar yekdiğerlerine saldırıyor, boğazlıyor, ısırıyor ve yiyorlardı. Şehirlerde tüm gün felaket çanları çalıyordu. Herkes çağrılıyor ama kimin tarafından, niçin çağrıldığını bilmiyordu. Herkeste bir telaş ve endişe vardı. En sıradan, bil-

dik zanaatlar bırakılmıştı, zira herkes kendi fikirlerini, kendi düzeltmelerini ileri sürüyor ve bir anlaşmaya varmak mümkün olmuyordu; ziraat durmuştu. Çeşitli yerlerde insanlar kümeler halinde toplanıyor, bir şeyler üzerine birlikte karar veriyor ve ayrılmayacaklarına dair ant içiyorlardı. Ama peşinden az önce teklif ettiklerinden bambaşka şeyler yapmaya başlıyorlardı. Birbirlerini suçluyorlar, dövüşüyorlar ve savaşıyorlardı. Derken yangınlar ve açlık baş gösteriyordu. Her şey ve herkes mahvoluyor, hastalık ilerliyor, her tarafa yayılıyordu. Yeryüzünde kurtulabilen birkaç kişi kalmıştı. Bunlar yeni bir insan kuşağı, yeni bir hayat kurmakla, yeryüzünü yenileştirmekle ve arındırmakla görevlendirilmiş saf, seçkin kimselerdi. Ama hiç kimse, hiçbir yerde bunları görmemiş, hiç kimse onların sözlerini ve seslerini duymamıştı.

Bu saçma rüyanın böylesine kederle ve üzüntüyle zihninde yer edinmesi, bu hummalı kâbusun yarattığı izlenimlerin bu kadar uzun sürmesi Raskolnikov'a azap vermekteydi. Paskalya'nın üzerinden iki hafta geçmişti. Hava ısınmış, güneşli bahar günleri gelip çatmıştı. Hastanedeki mahkûmlar koğuşunun pencereleri (altlarında nöbetçinin dolaştığı demir parmaklıklı) açılmıştı. Sonya, genç adamın tüm hastalığı boyunca sadece iki defa onu ziyaret edebilmişti. Her seferinde izin alması gerekiyordu ve bu hiç de kolay bir iş değildi. Ama Sonya ayrıca, akşamüzerleri bazen avluda bir dakikacık olsun durabilmek, koğuşun pencerelerine uzaktan da olsa bakabilmek için sık sık hastane avlusuna, pencerelerin altına geliyordu. Bir akşam, iyice iyileşmiş olan Raskolnikov uyuyakalmıştı; uyandığında tesadüfen pencereye yaklaştı ve birdenbire uzakta, hastane kapısında Sonya'yı gördü. Öylece duruyor ve sanki bir şey bekliyor gibiydi. O anda sanki Raskolnikov'un yüreğine bir şey saplanmış gibi oldu; irkildi ve çabucak camdan uzaklaştı. Ertesi gün Sonya gelmedi, sonraki gün de. Ras-

kolnikov onu sabırsızlıkla beklediğinin farkına vardı. Nihayet taburcu oldu. Hapishaneye geldiğinde mahkûmlardan Sofya Semyonovna'nın hastalandığını, evde yattığını ve hiçbir yere çıkmadığını öğrendi.

Raskolnikov çok endişelenmişti, haber alabilmek için evine birisini gönderdi. Kısa bir süre sonra hastalığının tehlikeli olmadığını öğrendi. Raskolnikov'un onunla ilgilendiğini ve endişelendiğini öğrenen Sonya, kurşun kalemle yazılmış bir notla artık çok daha iyi olduğunu, hastalığının sadece basit bir soğuk algınlığı olduğunu, yakında, hem de çok yakında kendisiyle görüşmek üzere çalıştığı yere geleceğini bildirdi. Bu notu okuduğunda kalbi kuvvetle ve acıyla çarptı.

Yine açık ve sıcak bir gündü. Raskolnikov, sabah erkenden, saat altı gibi, ırmak kıyısındaki barakaların yanında kaymak taşı pişirilen fırında çalışmaya yollandı. Oraya angaryaya gönderilen sadece üç kişiydi. Mahkûmlardan biri yanında gardiyanla bir alet almak üzere kaleye gitti. Diğeri odunları taşıyıp fırına istif etmeye koyuldu. Raskolnikov, barakadan çıkarak kıyıya geldi, barakanın dibine istif edilmiş kütüklerin üzerine oturdu ve geniş ve ıssız ırmağı seyretmeye başladı. Bu yüksek kıyıdan göz alabildiğine geniş bir manzara uzanıyordu. Irmağın uzak karşı kıyısından belli belirsiz bir şarkı sesi işitiliyordu. Orada, güneşle yıkanan uçsuz bucaksız bozkırda güçlükle seçilebilen küçük, siyah noktalar halinde göçebe çadırları görünüyordu. Orada özgürlük vardı ve başka insanlar, buradakilere hiç benzemeyen insanlar yaşıyordu, orada zaman sanki durmuş ve sanki Hazreti İbrahim ile koyun sürüsünün çağı henüz geçip gitmemiş gibiydi. Raskolnikov, oturmuş kımıldamadan, gözlerini hiç ayırmadan bakıyordu; düşünceleri hayale, sezgiye dönüşmeye başladı; hiçbir şey düşünmüyordu ama bir sıkıntı, bir hüzün onu endişelendiriyor ve ona azap veriyordu.

Birdenbire Sonya yanı başında beliriverdi. Sessizce yak-

laştı ve yanına oturdu. Henüz çok erkendi ve sabah serinliği daha yumuşamamıştı. Sırtında eski, yoksul mantosu, başında da yeşil örtüsü vardı. Yüzü halen hastalığın izlerini taşımaktaydı, zayıflamış, solmuş, süzülmüştü. Raskolnikov'a mutlulukla gülümseyerek selam verdi ama âdeti olduğu üzere sıkması için elini yine ürkekçe uzattı.

Ona elini her zaman böyle ürkekçe uzatırdı, bazen de reddedileceğinden korkuyormuş gibi hiç uzatmazdı. Genç adam hemen her zaman adeta tiksinerek kızın elini sıkar, onu hep canı sıkkın bir yüzle karşılar, tüm ziyareti boyunca da ağzını açıp onunla bir laf etmezdi. Bazen öyle olurdu ki, kızcağız onun karşısında titrer ve derin bir acı içinde yanından ayrılırdı. Ama şimdi elleri birbirinden ayrılmadı; Raskolnikov kıza aceleyle, göz kenarıyla bir bakış attı, hiçbir şey söylemedi ve gözlerini yere indirdi. Yalnızdılar, onları gören kimse yoktu. Gardiyan bu sırada başka tarafa bakmaktaydı.

Nasıl olduğunu kendisi de bilmiyordu ama birden bir şey onu kavramış ve genç kızın ayaklarının dibine atmıştı. Raskolnikov ağlıyor ve Sonya'nın dizlerine sarılıyordu. Sonya önce dehşetli korktu ve tüm benzi ceset gibi solup sarardı. Yerinden sıçradı ve titreyerek ona baktı. Ama işte o an, o saniye, her şeyi anlayıverdi. Gözlerinde sonsuz bir mutluluk parladı; Sonya her şeyi anlamış ve artık onun kendisini sevdiği, sınırsız bir aşkla sevdiği, sonunda beklediği bu anın gelip çattığı konusunda en ufak bir kuşkusu kalmamıştı...

Konuşmak istediler ama konuşamadılar. Gözleri yaşlarla dolmuştu. İkisi de solgun ve bitkindi; ama bu solgun ve bitkin yüzlerde daha şimdiden yenilenmiş bir geleceğin, yeni bir yaşam için dirilişin şafağı parlamaktaydı. Aşk onları yeniden diriltmiş, kalpleri birbirleri için tükenmez bir yaşam kaynağı olmuştu.

Beklemeyi ve sabretmeyi kararlaştırdılar. Önlerinde daha

yedi yıl vardı ama o zamana kadar onları daha pek çok dayanılmaz acılar ve de sonsuz mutluluklar beklemekteydi! Ama Raskolnikov yeniden dirilmişti, bunu biliyordu, yenilenen tüm varlığıyla bunu hissediyordu, Sonya ise zaten sadece Raskolnikov'un varlığıyla yaşıyordu!

O günün akşamında koğuşun kapısı üstüne kapandığı vakit, Raskolnikov ranzaya uzanmış Sonya'yı düşünüyordu. O gün, eskiden düşmanı olan tüm mahkûmların artık kendisine başka bir gözle baktıklarını bile sandı. Hatta o akşam kendisi onlarla konuşmuş, mahkûmlar ise ona tatlılıkla cevap vermişlerdi. Şimdi bunları hatırlıyordu, ama zaten bunun da böyle olması gerekiyordu: artık her şeyin değişmesi gerekmez miydi?

Onu düşünüyordu. Zavallı kızı sürekli nasıl üzdüğünü, kalbini kırdığını hatırladı. Onun solgun, zayıf, küçücük yüzünü anımsadı ama artık bu anılar şimdi onu hemen hemen hiç üzmüyordu, zira artık, kızın bütün çektiklerini sonsuz bir sevgiyle nasıl ödeyeceğini biliyordu.

Hem tüm bunlar neydi ki, sadece *geçmişin* acıları! Her şey, hatta işlemiş olduğu suç da, aldığı mahkûmiyet de, kürek cezası için Sibirya'ya sürülmüş olması da şu ilk coşku anında ona uzak ve yabancı geliyor, sanki kendi başına gelmemiş bir olay gibi gözüküyordu. Hem o bu akşam herhangi bir şey üstünde uzun uzun düşünecek, zihnini herhangi bir noktada toplayacak durumda değildi; o anda herhangi bir şeyi bilinçli olarak çözümlemesi de imkânsızdı; o sadece hissedebiliyordu. Diyalektiğin yerine hayatın kendisi geçmişti ve bilincinde de tamamıyla bambaşka şeylerin belirmesi gerekiyordu.

Yastığının altında İncil vardı. Mihaniki bir şekilde uzanıp eline aldı. İncil, Sonya'ya aitti, ona Lazar'ın dirilişi ayetini işte bu kitaptan okumuştu. Kürek cezasının başında Sonya'nın din propagandası yaparak kendisine eziyet edeceğini, sürekli İncil'den bahsedeceğini ve bu kitabı ona dayatacağını düşün-

müştü. Ama kızın bir kez bile bunlardan söz açmadığını, bir kez bile İncil vermeyi teklif etmediğini büyük bir hayretle görmüştü. Bu İncil'i hastalanmadan az önce genç kızdan kendisi istemiş, o da hiçbir şey söylemeden getirip vermişti. Kendisi de o ana kadar İncil'in tek bir sayfasını bile açmamıştı.

Kitabı şimdi de açmadı, ama aklından hızla bir düşünce geçti. "Artık onun inancının benim de inancım olmaması mümkün mü? Onun duyguları, onun istekleri, en azından..."

Sonya da o gün hep heyecan içindeydi, hatta geceleyin yeniden hastalandı. Ama öylesine mutluydu ki, neredeyse bu mutluluğundan korkmaya başladı. Yedi yıl, *sadece* yedi yıl! Mutluluklarının ilk gününde de, sonraki günlerde de, her ikisi de bu yedi yıla yedi günmüş gibi bakmaya hazırdılar. Raskolnikov, bu yeni hayatın kendisine bedava verilmediğini, onu gelecekte yapacağı büyük bir fedakârlıkla çok pahalıya satın alması gerektiğini henüz bilmiyordu...

Ama burada yeni bir hikâye başlamaktadır, bir insanın adım adım yenilenmesinin, adım adım yeniden doğuşunun, adım adım bir dünyadan diğerine geçişinin, yeni, daha önce hiç bilmediği bir gerçekle tanışmasının hikâyesi. Bu, yeni bir öykünün konusu olabilir, ama bizim bu öykümüz burada bitiyor.

* * *

"Dostoyevski'nin yarattığı suçlulara, çılgınlara... bambaşka bir gözle bakarız. Bu kötü insanları sevdiğimizi, içimizde onlara yakın bir şeyler bulunduğunu anlamak, tekinsiz ve tuhaf bir etki bırakır."
—HERMANN HESSE

"Benim bir şeyi öğrenmem, hem de ivedilikle öğrenmem gerekiyordu. Herkes gibi ben de bir bit miyim, yoksa bir insan mıyım?" Dostoyevski'nin karanlık kahramanı Raskolnikov'un sorduğu bu sorudan doğan *Suç ve Ceza*, insan ruhunun, hem köşe bucağında örümcekler gezinen dar bir odaya, hem de göz alabildiğine uzanan bir Sibirya ovasına dönüşebileceğini gösteriyor.

Dostoyevski'nin dünyasına girmek için ideal bir başlangıç noktası olan *Suç ve Ceza*'nın ortaya attığı bilmece bugün de bize eşlik etmekte:

Kimdir her sabah bıkkınlıkla yatağından kalkan, gün boyu ateşler ve sanrılar içinde sokakları adımlayan ve akşamları tekrar bıkkınlıkla yatağına dönen?

İTHAKİ DÜNYA KLASİKLERİ

ithaki

www.ithaki.com.tr
facebook.com/ithakiyayin
twitter.com/ithakiyayinlari

24 TL

İnternet Satış:
www.ilknokta.com

9 786053 756002